

RP 120/2026 rd

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av fängelselagen och till lagar som har samband med den

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att fängelselagen, häktningslagen, lagen om verkställighet av samhällspåföljder, lagen om övervakad frihet på prov, lagen om verkställighet av kombinationsstraff, mentalvårdslagen, lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården och barnskyddslagen.

Enligt propositionen ska Brottsförmyndighetens befogenheter att begränsa verkställigheten vid allvarliga störningar i samhället ändras så, att Brottsförmyndigheten i sådana situationer bland annat ska kunna begränsa fångars aktiviteter, besök och permissioner samt ändra eller avbryta skyldigheter som ingår i samhällspåföljder.

Det föreslås att Brottsförmyndighetens befogenheter att övervaka fångar ska förenhetligas och göras tydligare.

I bestämmelserna om fångars permission ska säkerhetsaspekter i samband med permission beaktas bättre.

Närmare bestämmelser än för närvarande föreslås om avdelningar med intensifierad övervakning och kontraktsavdelningar samt om placering av fångar i anstalter utanför fängelset.

Dessutom innehåller propositionen enskilda ändringsförslag om bland annat transport av en fånge som frigges och tas in för vård oberoende av sin vilja.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft i sommaren 2027.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
MOTIVERING	6
1 Bakgrund och beredning.....	6
1.1 Bakgrund.....	6
1.2 Beredning.....	6
2 Nuläge och bedömning av nuläget	7
2.1 Förfarandet vid en allvarlig störningssituation i samhället.....	7
2.1.1 Nuläge.....	7
2.1.2 Bedömning av nuläget	9
2.2 Regleringen kring fängelser.....	10
2.2.1 Slutna fängelser och öppna anstalter	10
2.2.2 Fängelseområdet.....	10
2.2.3 Godkännande av fängeslokaler	11
2.2.4 Placering av olika fånggrupper i fängelserna	11
2.3 Avdelningar i fängelser.....	12
2.3.1 Avdelningar med intensifierad övervakning	12
2.3.2 Kontraktsavdelning	14
2.4 Bestämmelser och föreskrifter på lägre nivå än lag.....	15
2.4.1 Bemyndiganden att utfärda förordning och bemyndiganden att utfärda föreskrift	15
2.4.2 Ordningsstadgan för ett fängelse	15
2.4.3 Dagordningarna för fängelseavdelningarna.....	16
2.5 Brottspåföljdsmyndighetens befogenheter för övervakningsåtgärder	17
2.5.1 Nuläge.....	17
2.5.2 Bedömning av nuläget	19
2.6 Användning av betalkort och betalkortskonton under fängelsetiden	20
2.6.1 Nuläge.....	20
2.6.2 Bedömning av nuläget	21
2.7 Transport av en fånge som frigges från fängelset till vård oberoende av vilja.....	22
2.7.1 Nuläge.....	22
2.7.2 Bedömning av nuläget	24
2.8 Den förpliktande karaktären på deltagandet i sysselsättning.....	25
2.8.1 Nuläge.....	25
2.8.2 Bedömning av nuläget	26
2.9 Fångrymning och olovligt avvikande från en öppen anstalt.....	26
2.9.1 Nuläge.....	26
2.9.2 Bedömning av nuläget	27
2.10 Permission som beviljas fångarna	28
2.10.1 Nuläge.....	28
2.10.1.1 Lagstiftning.....	28
2.10.1.2 Praxis	31
2.10.2 Bedömning av nuläget	36
2.11 Underrättelse av den tidpunkt då en fånge får vård	38
2.12 Placering i en anstalt utanför fängelset	39
2.12.1 Nuläge.....	39

2.12.2	Bedömning av nuläget	42
3	Målsättning	44
4	Förslagen och deras konsekvenser	45
4.1	Förfarandet vid en allvarlig störningssituation i samhället.....	45
4.1.1	Utgångspunkt.....	45
4.1.2	Fängelselagen och häktninglagen	46
4.1.3	Verkställighet av samhällspåföljder	49
4.1.4	Ändringssökande	51
4.2	Regleringen kring fångelser.....	51
4.3	Avdelningar i fångelser.....	52
4.3.1	Avdelningar med intensifierad övervakning	52
4.3.2	Kontraktsavdelning.....	55
4.4	Bestämmelser och föreskrifter på lägre nivå än lag.....	55
4.4.1	Bemyndiganden att utfärda förordning och bemyndiganden att utfärda föreskrift ..55	
4.4.2	Ordningsstadgan för ett fängelse	58
4.4.3	Dagordningarna för fängelseavdelningarna.....	59
4.5	Brottspåföljdsmyndighetens befogenheter för övervakningsåtgärder	59
4.5.1	Förutsättningarna för användning av befogenheterna	59
4.5.2	Beslut för viss tid	64
4.6	Användning av pengar och andra betalningsmedel i fängelse.....	64
4.7	Transport av en fånge som frigges från fängelset till vård oberoende av vilja.....	66
4.8	Permission som beviljas fångarna	67
4.9	Meddelande av den tidpunkt då en fånge får vård.....	68
4.10	Placering i en anstalt utanför fängelset.....	69
5	De huvudsakliga konsekvenserna.....	70
5.1	Ekonomiska konsekvenser.....	70
5.1.1	De offentliga finanserna	70
5.1.2	Fångarnas ekonomi	73
5.2	Konsekvenser för de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna samt för de olika människogrupperna	73
5.2.1	Konsekvenser för tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna och mänskliga rättigheterna.....	73
5.2.2	Konsekvenser för minderåriga.....	75
5.3	Konsekvenser för myndigheterna.....	77
5.4	Konsekvenser för fångelsesäkerheten och bekämpningen av organiserad brottslighet	79
5.5	Konsekvenser för informationshanteringen.....	80
5.6	Konsekvenser för dataskyddet.....	80
5.7	Konsekvenser för landskapet Åland	80
6	Alternativa handlingsvägar.....	81
6.1	Handlingsalternativen och deras konsekvenser	81
6.2	Lagstiftning och andra handlingsmodeller i utlandet	81
6.2.1	Förfarandet vid en allvarlig störningssituation i samhället.....	81
6.2.2	Läsning av fångarnas brev	82
6.2.3	Fångarnas telefonsamtal och avlyssning av dem.....	84

6.2.4 Avdelningar med högre säkerhetsnivå i de andra nordiska länderna	86
6.2.5 Användning av pengar och andra betalningsmedel i fängelser	89
6.2.6 Permissioner i de andra nordiska länderna	90
7 Remissvar	91
7.1 Allmänt	91
7.2 Förfarandet vid en allvarlig störningssituation i samhället.....	92
7.3 Regleringen kring fängelserna	93
7.4 Kontraktsavdelning.....	93
7.5 Avdelning med intensifierad övervakning.....	93
7.6 Bestämmelser och föreskrifter på lägre nivå än lag.....	94
7.7 Brottpåföljdsmyndighetens befogenheter för övervakningsåtgärder	95
7.8 Användning av pengar och andra betalningsmedel i fängelse.....	97
7.9 Transport av en frigiven fånge till vård oberoende av vilja.....	97
7.10 Permission som beviljas fångarna	98
7.11 Meddelande av den tidpunkt då en fånge får vård.....	98
7.12 Placering i en anstalt utanför fängelset.....	99
7.13 Andra anmärkningar	101
8 Specialmotivering.....	102
8.1 Fängelselagen	102
8.2 Häktningsslagen	148
8.3 Lagen om verkställighet av samhällspåföljder	156
8.4 Lagen om övervakad frihet på prov.....	159
8.5 Lag om verkställighet av kombinationsstraff	159
8.6 Mentalvårdslagen.....	159
8.7 Lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården.....	161
8.8 Lagen om ändring av barnskyddslagen	161
9 Bestämmelser på lägre nivå än lag	164
10 Ikraftträdande	165
11 Verkställighet och uppföljning.....	165
12 Förhållande till andra propositioner	165
13 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning.....	166
13.1 Förfarandet vid en allvarlig störningssituation i samhället.....	166
13.2 Avdelning med intensifierad övervakning.....	170
13.3 Förutsättningarna för befogenheter för övervakningsåtgärder för Brottpåföljdsmyndigheten.....	172
13.4 Bestämmelser och föreskrifter på lägre nivå än lag.....	174
13.5 Transport av en fånge som frige till vård oberoende av vilja	176
13.6 Underrättelse av den exakta tidpunkten då en fånge får vård.....	177
13.7 Sammandrag	179
LAGFÖRSLAG.....	180
1. lag om ändring av fängelselagen	180
2. lag om ändring av häktningsslagen	212
3. lag om ändring av lagen om verkställighet av samhällspåföljder.....	233
4. lag om ändring av lagen om övervakad frihet på prov	236
5. lag om ändring av lagen om verkställighet av kombinationsstraff.....	238
6. lag om ändring av mentalvårdslagen	240

7. lag om ändring av 5 § i lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården.....	241
8. lag om ändring av barnskyddslagen	242
BILAGA.....	244
PARALLELLTEXTER.....	244
1. lag om ändring av fängelselagen	244
2. lag om ändring av häktningsslagen	300
3. lag om ändring av lagen om verkställighet av samhällspåföljder.....	336
4. lag om ändring av lagen om övervakad frihet på prov	341
5. lag om ändring av lagen om verkställighet av kombinationsstraff.....	344
6. lag om ändring av mentalvårdslagen	347
7. lag om ändring av 5 § i lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården.....	349
8. lag om ändring av barnskyddslagen	350

MOTIVERING

1 Bakgrund och beredning

1.1 Bakgrund

Fängelselagen (767/2005) och häktningsslagen (768/2005) trädde i kraft 2006. Vid den tidpunkten ändrades lagstiftningen avsevärt jämfört med den tidigare lagen om verkställighet av straff och häktningsslagen. År 2015 gjordes omfattande ändringar i fängelselagen och häktningsslagen. Då reviderades till exempel bestämmelserna om besök och änd-ringssökande. Därtill har ett stort antal andra ändringar gjorts i lagarna under deras giltighetstid.

Vid justitieministeriet utarbetades år 2021 en bedömningspromemoria (Promemoria 30.8.2021, VN/11810/2021), i vilken behoven av att ändra lagarna bedömdes på ett hel-täckande sätt. Utifrån bedömningspromemorian tillsatte justitieministeriet den 8 september 2021 en arbetsgrupp för att bereda ändringar i dessa lagar (VN/11810/2021: <https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM039:00/2021>). Nedan används begreppet Fångarbetsgruppen 2021–2024 för denna arbetsgrupp. Arbetsgruppens betänkande blev klart den 11 april 2024. I betänkandet av arbetsgruppen behandlades en del av de lagändringsbehov som föreslagits i bedömningspromemorian. Under sitt arbete ordnade arbetsgruppen samråd om förslagen med fångarna i vissa fängelser och den hörde även en grupp frigivna fångar.

I regeringsprogrammet för Petteri Orpos regering ”Ett starkt och engagerat Finland” finns flera föresatser som gäller verkställigheten av fängelsestraff. För att genomföra skrivningarna i regeringsprogrammet prioriterade justitieministeriet snabbare främjande av skrivningarna i regeringsprogrammet, varför den grundläggande beredningen fortsattes som ett tjänstearbete efter att arbetsgruppens betänkande färdigstälts och projektets tyngdpunkt ändrades till att genomföra skrivningarna i regeringsprogrammet. Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av fängelselagen och häktningsslagen samt 9 § i lagen om försvarstillstånd överlämnades till riksdagen (RP 53/2025 rd). Propositionen behandlade bland annat ändringarna av bestämmelserna om säkerhetsavdelningar och ändringar som förbättrar säkerheten i placeringar i öppna anstalter. Riksdagen godkände de lagändringar som ingick i den nämnda propositionen (RSv 185/2025 rd).

Bedömningen av behoven av att ändra fängelselagen och beredningen av lagändringarna fortsattes vid justitieministeriet genom att inrätta en ny arbetsgrupp den 19 maj 2025 (<https://oikeusministerio.fi/sv/projekt?tunnus=OM085:00/2024>). Nedan används begreppet Fångarbetsgruppen 2025 för denna arbetsgrupp. Arbetsgruppen hade till uppgift att bereda bestämmelser för att genomföra de mål som skrivits in i regeringsprogrammet och som inte ännu beretts i samband med ovan nämnda regeringsproposition. Dessutom skulle arbetsgruppen bereda förslag till vissa andra bestämmelseändringar som främjar Brottspåföljdsmyndighetens färdigheter att sköta straffverkställigheten. I arbetsgruppens arbete var det möjligt att i tillämpliga delar dra nytta av rapporten av Fångarbetsgruppen 2021–2024, vilken färdigställdes tidigare den 11 april 2024 (VN/11810/2021). Arbetsgruppen överlämnade sitt betänkande den 13 februari 2026

1.2 Beredning

Denna proposition baserar sig på betänkandet av Fångarbetsgruppen 2025. En del av förslagen har dock ursprungliga beretts redan i Fångarbetsgruppen 2021–2024.

Arbetsgruppen har utarbetat förslag till bestämmelser som gäller straffverkställigheten vid allvarliga störningssituationer i samhället, avdelningar med intensifierad övervakning samt permissionssystemet i fängelserna. Dessutom har vissa delar från den ovan nämnda tidigare arbetsgruppens betänkande fogats till arbetsgruppens betänkande med små ändringar. De centrala förslagen till denna del gäller regleringen kring fängelserna och fängelseområdet, Brottpåföljdsmyndighetens övervakningsbefogenheter, placering i en anstalt utanför fängelset samt utfärdande av bestämmelser och föreskrifter på lägre nivå än lag.

Riksdagens biträdande justitieombudsman har i sitt avgörande EOAK/55/2024 riktat uppmärksamhet på oklarheten beträffande vilka myndighet som ansvarar för att transportera en fånge eller häktad som frigges från fängelset till vård oberoende av vilja. Ärendet har bedömts i ett samarbete mellan justitieministeriet, inrikesministeriet och social- och hälsovårdsministeriet. Utifrån bedömningen har det bedömts att det förutsätts lagändringar för att förtydliga situationen. De behövliga lagändringarna har fogats till denna proposition.

Vid beredningen av propositionen ordnades ett samråd om de förslag som beretts i arbetsgruppen för de centrala intressentgrupperna. Samrådet ordnades med fjärranslutning den 4 november 2025. Kris-Suomen keskusliitto ry., Rikoksettoman elämen tukisäätio RETS och Vankien vanhemmat ry deltog i samrådet.

De omständigheter som kom fram i samrådet behandlas mer ingående nedan i respektive kontext.

Utkastet till proposition har varit på remiss. Information om remissbehandlingen finns på finska på adressen:

<https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=5d30fdee-2811-4244-b69e-9e7f521466e7>

Remissvaren har behandlats mer ingående nedan.

2 Nuläge och bedömning av nuläget

2.1 Förfarandet vid en allvarlig störningssituation i samhället

2.1.1 Nuläge

Beredskapslagen (1552/2011) innehåller allmänna bestämmelser om ordnande av samhällets funktioner i undantagsförhållanden. Bestämmelserna i beredskapslagen gäller dock inte uttryckligen straffverkställighet vid störningssituationer i samhället. Under coronapandemin åren 2020–2022 observerade man att det med tanke på straffverkställigheten finns ett behov av att utfärda omfattande bestämmelser om hur man ska sörja för straffverkställigheten på ett säkert sätt och med beaktande av de dömdas rättigheter även vid allvarliga störningssituationer i samhället.

Nedan granskas den gällande regleringens lämplighet för störningssituationer i samhället.

Med stöd av 2 kap. 1 § 4 mom. i fängelselagen kan det genom förordning av justitieministeriet bestämmas att fängelserna inte under en viss period tar emot dömda för att jämna ut fångtalet och säkerställa ändamålsenlig straffverkställighet. Sådana begränsningar kan gälla för personer som dömts till förvandlingsstraff för böter eller ett fängelsestraff på högst sex månader och de kan pågå i högst åtta månader.

Riksdagen har godkänt ändringar av fängelselagen på hösten 2025 (RP 53/2025 rd, LaUB 14/2025 rd, RSV 185/2025 rd). Ändringarna gällde bland annat bestämmelserna om begränsning av intagning i fängelse. Med stöd av bestämmelserna kan intagningen i fängelse begränsas i störningssituationer i samhället, om begränsningen är nödvändig för att säkerställa att straffverkställigheten på det sätt som förutsätts i 1 kap. 3 § 2 mom. är trygg för samhället, personalen och fångarna. Begränsningarna kan gälla för förvandlingsstraff för böter och ovillkorliga fängelsestraff på högst två år. Begränsningarna kan gälla i högst sex månader åt gången och införandet av sådana föreskrivs genom förordning av justitieministeriet.

Under coronapandemin utfärdades flera förordningar med stöd av bestämmelsen, med vilka man begränsade i synnerhet intagningen i fängelse av personer som dömts för förvandlingsstraff av böter. Kort efter att pandemin börjat år 2020 observerade man dock att begränsningar som baserar sig på förordningen inte är tillräckliga för att sörja för fångarnas och personalens hälsa i fängelseförhållanden. Genom lagen om temporär begränsning av verkställigheten av förvandlingsstraff för böter och av verkställigheten av ovillkorliga fängelsestraff (194/2020) utfärdades bestämmelser om mer omfattande begränsningar av intagningen i fängelse. Lagen var temporär och den gällde mellan den 10 april 2020 och den 31 juli 2020.

Under coronapandemin begränsade man även olika aktivitet i fängelserna för att kunna förebygga spridningen av smittor. Fångarnas verksamhet, fritidsaktiviteter, besök och permissioner begränsades för att förebygga coronasmittor. Den gällande regleringen gav till denna del inte tillräckliga befogenheter för att sköta ärendet. På motsvarande sätt har man i lagen om verkställighet av samhällspåföljder inte särskilt beaktat störningssituationer i samhället.

På grund av lagstiftningens oklarhet utfärdades under coronapandemin en temporär lag, utifrån vilken de nämnda aktiviteterna kunde begränsas. Lagen om temporära åtgärder vid verkställighet av straff och häktning till följd av covid-19-epidemin (452/2021) var i kraft mellan den 7 juni 2021 och den 31 oktober 2021. Med stöd av lagen var det möjligt att begränsa fångarnas aktiviteter, permissioner och besök samt begränsa inledandet av verkställighet av samhällspåföljder eller skjuta upp eller avbryta verkställigheten av samhällspåföljder. Förutsättningarna för att tillämpa bestämmelserna baserade sig på epidemisituationen vid den tidpunkten.

Riksdagens biträdande justitieombudsman har i sitt avgörande om Brottpåföljdsmyndighetens verksamhet under coronapandemin EOAK/2606/2020 riktat uppmärksamhet på att långvarigt avbrytande av besök är lagstridigt och på att begränsningen av beviljande av permissioner inte hade föreskrivits genom lag vid den tidpunkten. Däremot har Brottpåföljdsmyndigheten enligt avgörandet prövningsrätt i fråga om ordnandet av sysselsättning och fritidsaktiviteter, vilket ger möjlighet att anpassa verksamheten om en störningssituation i samhället förutsätter det. Biträdande justitieombudsmannen hänvisade i sitt avgörande till ovan nämnda temporära lagstiftning, som då den var i kraft gav en tydligare lagstiftningsmässig grund för begränsningsåtgärder.

Justitieministeriet och Brottpåföljdsmyndigheten höll på våren 2024 en beredskapsövning, vars syfte var att vidare bedöma regleringsbehoven i olika störningssituationer i samhället. Utöver ovan nämnda regleringsbehov observerades vid övningen dessutom ett behov av att bedöma bestämmelserna om förflyttning av fångarna vid evakueringsituationer, handräckning som ges av andra myndigheter än polisen, placeringar av fångar i andra utrymmen än fängelser, transporten av fångar samt frågor som gäller tillämpning av lagen om försvarstillstånd.

2.1.2 Bedömning av nuläget

Den gällande lagstiftningen innehåller bestämmelser om begränsning av intagningen i fängelse vid störningssituationer i samhället. Regleringen har nyligen preciserats genom ovan nämnda lagändringar som godkänts av riksdagen (RP 53/2025 rd, RSv 185/2025 rd). Till denna del finns det inte innehållsmässigt något behov av att ändra bestämmelserna.

Däremot kan lagstiftningen anses vara bristfällig till andra delar. Allvarliga störningssituationer i samhället har inte beaktats i vare sig fängeslagen eller lagen om verkställighet av samhällspåföljder (400/2015). Så som konstaterats ovan ansågs det under coronapandemin vara nödvändigt att utan dröjsmål utfärda temporär lagstiftning, med stöd av vilken Brottsförmyndigheten kunde sörja för säker straffverkställighet under pandemin. Nedan granskas eventuella regleringsbehov i anknytning till allvarliga störningssituationer i samhället.

De olika allvarliga störningssituationerna i samhället kan avsevärt påverka verkställigheten av ett ovillkorligt fängelsestraff. Vid en störningssituation kan det finnas ett behov av att omorganisera eller begränsa fängelsets aktiviteter. Utgångspunkten i den gällande lagstiftningen är att alla fängelseaktiviteter ordnas i samma form oberoende av hur störningssituationen påverkar samhället. Även om Brottsförmyndigheten har omfattande prövningsrätt om innehållet i aktiviteterna, har man i den gällande lagstiftningen inte beaktat till exempel behovet av att helt avbryta vissa aktiviteter. Det är befogat att bedöma under hurudana förutsättningar det är möjligt att utfärda bestämmelser om möjligheterna att ändra eller reducera fängelsets verksamhet i en störningssituation. Fokus ligger på att se över den sysselsättning som ordnas för fångarna, såsom sysselsättning som ordnas för att fullgöra deltagandeplikten, fritidsverksamheten, fångarnas besök och permissionerna.

Å andra sidan är det möjligt att det i en allvarlig störningssituation i samhället uppkommer en situation där man snabbt måste flytta bort ett stort antal fångar från ett enskilt fängelse. En förutsättning för att göra detta framgångsrikt är att lagstiftningen om förflyttning och transport av fångarna ger möjlighet att sköta förflyttningen. Det är även möjligt att det uppkommer ett behov av att i brådskande ordning begränsa fångarnas möjlighet till vistelse utomhus.

Verkställigheten av samhällspåföljder är förknippad med motsvarande regleringsbehov. Den gällande lagstiftningen om samhällspåföljder innehåller inte någon möjlighet som motsvarar möjligheten enligt fängeslagen att allmänt skjuta upp verkställigheten av samhällspåföljder. Med regleringen är det inte heller möjligt att skjuta upp eller avbryta verkställigheten av samhällspåföljder eller ändra innehållet i skyldigheterna för en dömd person utifrån andra orsaker än orsaker som beror på den dömden. Med stöd av den gällande regleringen är det således inte möjligt att använda en sådan störningssituation i samhället som grund för sådana åtgärder. Det är befogat att bedöma även behoven av att ändra denna reglering.

De aktörer som under beredningen hördes i samband med det samråd som ordnades för de organisationer som arbetar med fångarna ansåg att det var befogat att utfärda bestämmelser om begränsningar som kan införas vid allvarliga störningssituationer i samhället. De som hördes ansåg att det var värt att understödja ett regleringssätt där begränsningarna binds till nödvändighet och graderas på så sätt att till exempel verksamheten reduceras i första hand och att verksamheten kan avbrytas helt endast i undantagsfall. De som hördes ansåg att det var viktigt att minderåriga fångar avgränsas utanför begränsningarna och att om kontakten till utsidan av fängelset begränsas, ska ersättande kontaktsätt erbjudas i så omfattande grad som möjligt. De som hördes förde fram att det vid allvarliga störningssituationer i samhället är viktigt att trygga fångarnas hälso- och sjukvård på det planerade sättet. Till exempel under

coronapandemin fick fångarna sitt först vaccin först i det skede då fångarna i kontrolländerna redan fick sitt tredje vaccin. Det är motiverat att beakta dessa observationer i regleringen.

Under beredningen behandlades även frågan om det är möjligt att placera fångar i andra utrymmen än fängelser och exceptionellt till och med i förtid frige fångar till exempel till övervakad frihet på prov. Vid beredningen har man ansett att det handlar om situationer som förutsätter att den aktuella allvarliga störningssituationens särdrag beaktas. I detta sammanhang har man därför inte ansett det vara befogat att bereda allmänna bestämmelser om ibruktagande av andra lokaler än fängeslokaler eller frigivning av fångar. I första hand kan det bedömas att man genom nedan föreslagna bestämmelser kan sköta verkställigheten vid en störningssituation på så sätt att verkställigheten kan genomföras i fängelser och att det inte heller är behövt att frige fångar.

2.2 Regleringen kring fängelser

2.2.1 Slutna fängelser och öppna anstalter

Det finns bestämmelser om Brottspåföljdsmyndighetens organisation i lagen om Brottspåföljdsmyndigheten (221/2022). Brottspåföljdsmyndigheten har regionala brottspåföljdscentraler och samhällspåföljdsbyråerna och fängelserna verkar som enheter i dessa. Närmare bestämmelser om brottspåföljdscentralerna och deras verksamhetsområden utfärdas genom förordning av statsrådet. Bestämmelser om brottspåföljdscentralernas enheter, det vill säga samhällspåföljdsbyråerna och fängelserna, utfärdas genom förordning av justitieministeriet.

I 4 kap. 1 § i fängelselagen finns det närmare bestämmelser om fängelser. Enligt paragrafens 1 mom. är fängelserna antingen slutna fängelser eller öppna anstalter.

Lagen innehåller inte närmare bestämmelser om vilka fängelser som är öppna anstalter och vilka som är slutna fängelser eller om hur detta ärende beslutas. Lagen innehåller inte heller något bemyndigande att utfärda förordning eller föreskrift till grund för beslutsfattandet om ärendet. I praktiken finns det utöver öppna anstalter öppna fängelseavdelningar vid slutna fängelser. Sådana avdelningar har inte beaktats i fängelselagen.

Eftersom placering i ett slutet fängelse eller en öppen anstalt i avsevärd grad påverkar en fångs rättigheter är det befogat att precisera regleringen. I synnerhet finns det ett behov av att precisera på vilken författnings- eller beslutsnivå man fastställer de fängelser som fungerar som öppna anstalter eller öppna avdelningar i slutna fängelser samt att komplettera lagen och förordningen med behövliga bestämmelser.

2.2.2 Fängelseområdet

Fängelselagen fastställer inte vad fängelseområdet är. Fängelseområdet har indirekt fastställts i inrikesministeriets förordning om begränsning av trafik och vistelse (1104/2013). Förordningen har getts med stöd av polislagen (872/2011) och i den fastställs de områden där en utomstående person inte får röra sig eller vistas utan tillstånd. Förordningen gäller inte det egentliga fastställandet av fängelseområdet på det sätt som avses i fängelselagen, utan allmänna rörelsebegränsningar som gäller för utomstående personer.

Med stöd av 15 kap. 1 § i fängelselagen kan närmare föreskrifter om vistelse på fängelseområdet utfärdas i fängelsens ordningsstadga. I fängelsernas ordningsstadgor har man dock fastställt de områden där en fånge under de tidpunkter som angetts i dagordningen får röra sig och de

områden där en fånge inte får röra sig. Inte heller ordningsstadgorna innehåller dock någon definition av fängelseområdet.

I flera bestämmelser i fängelselagen och häktningsslagen finns det en hänvisning till fängelset eller fängelseområdet för att definiera hur Brottsförmyndighetens befogenhet att använda olika kontroll- och säkerhetsåtgärder som föreskrivits genom lag eller maktmedel fastställs. Strafflagens 16 kap. 15 § innehåller bestämmelser om olaga befriande av fånge och 16 § om fångrymning. I dessa bestämmelser hänvisar man till rymning från ett fängelse eller en straffanstalt. Den sist nämnda hänvisningen kan dock anses vara språkligt sett föråldrad.

Det är befogat att fängelsernas geografiska områden fastställs tydligare än för närvarande även genom bestämmelser och föreskrifter som utfärdas med stöd av fängelselagen.

2.2.3 Godkännande av fängelselokaler

Varken fängelselagen eller häktningsslagen innehåller bestämmelser om godkännande av fängelselokaler för användning. I praktiken har sådana beslut inte heller fattats, utan Brottsförmyndigheten har strävat efter att säkerställa lokalernas godtagbarhet under projekten för att bygga nya fängelser. Som en del av utvecklingen av Brottsförmyndighetens laglighetsövervakning har man i de pågående byggprojekten riktat särskild uppmärksamhet på omständigheter som gäller lokalernas laglighet.

Enligt 2 kap. 1 § i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen (841/2006) godkänner Polisstyrelsen polisens förvaringslokaler. En revidering av denna lag har beretts vid inrikesministeriet. Avsikten är att precisera regleringen kring godkännande av lokaler jämfört med nuläget.

Även riksdagens justitieombudsman har riktat uppmärksamhet på ärendet i sitt avgörande EOAK/4609/2018. I sitt avgörande ansåg justitieombudsmannen att det var viktigt att man vid totalrevideringen av lagstiftningen om behandlingen av personer i polisens förvar utfärdar tillräckligt precisa bestämmelser om förfarandet för godkännande av förvaringslokaler och förutsättningarna för att godkänna sådana. Enligt justitieombudsmannens uppfattning handlar det inte endast om att Polisstyrelsen inspekterar lokalerna innan de godkänns, utan att man i inspektionsförfarandet även ska ta ställning till om de aktiviteter som författningarna förutsätter kan genomföras på behörigt sätt.

Med beaktande av vad justitieombudsmannen konstaterat om polisens förvaringslokaler, är det befogat att utfärda bestämmelser även om godkännande av fängelser med tillräcklig exakthet i fängelselagen och häktningsslagen.

2.2.4 Placering av olika fånggrupper i fängelserna

Enligt 2 kap. 1 § i häktningsslagen ska den som häktats för ett brott föras till ett fängelse som fungerar som häkte. Enligt 6 § i kapitlet utfärdas bestämmelser om de fängelser som fungerar som häkten genom förordning av justitieministeriet. Med stöd av 3 kap. 1 § i häktningsslagen ska en häktad placeras i andra fängelser eller på andra avdelningar än fångar som avtjänar straff. Det är möjligt att avvika från detta med ett samtycke av den häktade och också i övrigt i olika undantagssituationer.

Med stöd av 5 kap. 1 § i fängelselagen kan det finnas avdelningar som är olika med avseende på graden av övervakning och verksamheten i ett fängelse. Kvinnliga och manliga fångar ska

placeras i olika bostadsavdelningar och minderåriga fångar ska hållas åtskilda från vuxna. Häktninglagen innehåller motsvarande bestämmelser.

Enligt 15 kap. 1 § i fängelselagen innehåller fängelsets ordningsstadga närmare föreskrifter om fängelsets avdelningar. I ordningsstadgorna ska man närmare fastställa till exempel de avdelningar som är avsedda för häktade, avdelningarna för män och kvinnor samt andra motsvarande avdelningsindelningar.

Enligt den gällande regleringen fastställs genom förordning av justitieministeriet i vilka fångelser häktade får placeras. Däremot finns det inte bestämmelser på förordningsnivå om vilka fångelser som är avsedda för placering av män, kvinnor eller minderåriga. De avdelningar som är avsedda för kvinnliga fångar och minderåriga grundas således i praktiken i fängelsets ordningsstadga.

Med hänsyn till vad som konstaterats ovan om öppna anstalter finns det ännu skäl att som helhet bedöma om regleringen är tillräcklig i fråga om till vilka fångelser det är möjligt att placera ovan nämnda fånggrupper. Regleringen ska vara konsekvent i förhållande till på vilken nivå man utfärdar bestämmelser eller beslutar exempelvis om fångelser som lämpar sig för häktade eller manliga, kvinnliga eller minderåriga fångar.

2.3 Avdelningar i fångelser

2.3.1 Avdelningar med intensifierad övervakning

Statsrådet har år 2025 har fattat ett principbeslut om en strategi och ett åtgärdsprogram för bekämpning av organiserad brottslighet (Justitieministeriets publikationer, Betänkande och utlåtanden 2025:7). I publikationen behandlas även den organiserade brottslighetens betydelse i fångelserna (s. 17). Enligt åtgärdsprogrammet beaktas frågor som gäller organiserad brottslighet även då behoven av att ändra fångelselagstiftningen bedöms.

Säkerhetsavdelningar och så kallade avdelningar med intensifierad övervakning har grundats i fångelserna på grund av säkerhetsorsaker och för att ingripa i organiserad brottslighet. På avdelningar med intensifierad övervakning placeras fångar som har en koppling till organiserad brottslighet eller som på annat sätt äventyrar fångelsesäkerheten, med ett mål om att hindra dem från att fortsätta den brottsliga verksamheten i eller från fångelset. Under de senaste åren har man fattat omkring 80–100 beslut om placering på avdelningar med intensifierad övervakning.

Författningsgrunden för avdelningarna med intensifierad övervakning beskrivs nedan. Med stöd av 5 kap. 1 § i fängelselagen finns det avdelningar med olika grader av övervakning och aktiviteter. Öppettiderna för cellerna i avdelningarna, tidpunkterna för de olika aktiviteterna och de aktiviteter som ordnas för avdelningens fångar kan således avvika från varandra inom den ram som ställs i fängelselagen. På alla vanliga avdelningar tillämpas samma bestämmelser om övervakningen av fångarna och graden av övervakning kan främst avvika utifrån cellernas öppettider och personalstyrkan på avdelningen. Brottspåföljdsmyndigheten har således jämförelsevis stor prövningsrätt i fråga om vilka slags avdelningar det finns i fångelserna. Med stöd av 5 kap. 1 § 2 mom. i fängelselagen har Brottspåföljdsmyndigheten likaså jämförelsevis stor prövningsrätt i fråga om på vilken avdelning en fånge placeras.

Framför allt säkerhetsavdelningarna, som regleras i 5 kap. 5–7 § i fängelselagen, avviker från de vanliga avdelningarna. Lagen innehåller bestämmelser om förutsättningarna för placering på en säkerhetsavdelning, bedömningen av fortsättningen av en avdelningsplacering samt om övervakningen av fångar som är placerade på en säkerhetsavdelning avviker från vanliga

avdelningar. Riksdagen har godkänt ändringar i regleringen kring säkerhetsavdelningar genom ovan nämnda lagändringar (RP 53/2025 rd, RSv 185/2025 rd). Ändringarna gäller i synnerhet utifrån vilka förutsättningar en fånge kan placeras på en säkerhetsavdelning. Målen med ändringarna är att underlätta att fångar som fortsätter brottslig verksamhet som äventyrar fängelsets säkerhet placeras på en säkerhetsavdelning.

Även ovan nämnda avdelningar med intensifierad övervakning avviker från de vanliga avdelningarna. Så som framgår ovan har separata bestämmelser inte utfärdats om avdelningar med intensifierad övervakning, såsom säkerhetsavdelningar. Avdelningar med intensifierad övervakning är i princip sådana vanliga avdelningar som avses i fängelselagen, på vilka graden av övervakning och aktiviteterna dock motsvarar vad som förutsätts för placering av fångar med kopplingar till organiserad brottslighet på dessa. Lagen innehåller inte särskilda bestämmelser om övervakningen på avdelningar med intensifierad övervakning. Detta innebär att de vanliga bestämmelserna om till exempel övervakning av brevväxlingen och telefonsamtal i fängelselagen tillämpas på avdelningarna.

Avdelningarna med intensifierad övervakning har granskats i två forskningsprojekt.

I det första forskningsobjektet granskades avdelningar med intensifierad övervakning juridiskt sett och genom intervjuer med personalen. (Matti Tolvanen, Henri Rikander, Salla Rikander: Tehostetun valvonnan (TEVA) osastojen toiminnan arviointi, 2024). I intervjuerna framkom många olika former av oklarheter bland annat i fråga om målen med avdelningar med intensifierad övervakning och i allmänhet i verksamheten. I brist på placeringskriterier upplevdes det vara besvärligt att motivera placeringarna. De intervjuade ansåg att man på avdelningarna med intensifierad övervakning inte förmått påverka brottsligheten under fängelsetiden och att det inte förekommer intensifierad övervakning på avdelningarna med intensifierad övervakning. Utifrån observationerna i rapporten har man vid Brottsförmyndigheten strävat efter att förtydliga verksamheten vid avdelningar med intensifierad övervakning.

I det andra forskningsprojektet intervjuades fångar som var placerade på avdelningar med intensifierad övervakning och fångar som var placerade på andra avdelningar. I intervjuerna kom det fram att man genom avdelningarna med intensifierad övervakning i viss mån lyckats förebygga brottsligheten under fängelsetiden. De intervjuade fångarna som är placerade på avdelningar med intensifierad övervakning upplevde att övervakningen och förhållandena på avdelningarna var väldigt slutna och att mängden aktiviteter var väldigt liten. Fångarna ansåg att placeringsgrunderna och grunderna för att flyttas bort från avdelningen var oklara och oenhetliga. Av de intervjuade fångarna ansåg de fångar som var placerade på andra avdelningar att avdelningarna med intensifierad övervakning förbättrat möjligheterna för fångarna på de andra avdelningarna att åtnjuta sina rättigheter och således även förbättrat atmosfären på de andra avdelningarna. (Se Brottsförmyndighetens rapport: ”Vankilassa vankilan sisällä”, Selvitys vankien kokemuksista tehostetun valvonnan osastoista, niille asetettujen tavoitteiden saavuttamisesta sekä koetuista vaikutuksista ja vaikuttavuudesta, 2025)

Även riksdagens biträdande justitieombudsman har behandlat frågor som gäller avdelningar med intensifierad övervakning i sina avgöranden. Oklarheterna i grunderna för placering på avdelningarna och förutsättningarna för att placeringen ska upphöra har belysts i de ärenden som biträdande justitieombudsmannen behandlat. Biträdande justitieombudsmannen har exempelvis riktat uppmärksamhet på att det i fängelset inte finns någon tydlig verksamhetsmodell för att flytta bort fångar från avdelningar med intensifierad övervakning och fullgöra målen med verkställighet i fängelselagen och den stegvisa frigivningen EOAK/1186/2023 ja EOAK/318/2025). För det andra har biträdande justitieombudsmannen

riktat uppmärksamhet på att verksamheten vid avdelningar med intensifierad övervakning är knapp (se exempelvis EOAK/1493/2024, EOAK/318/2025 och EOAK/2330/2023).

Under beredningen hördes organisationer som bland annat erbjuder stöd till fångar som frigges. Företrädarna för organisationerna ansåg att det var viktigt att påverkansmöjligheterna för den organiserade brottsligheten begränsas genom att placera fångar som hör till den organiserade brottsligheten till andra avdelningar än andra fångar. Bestämmelserna och praxis om detta ska dock vara tydliga och enhetliga. Vid samråden belystes även frågan om hur man fastställer de omständigheter som leder till att en fånge kan placeras på en avdelning med intensifierad övervakning och hur han eller hon kan vissa att en förändring skett till denna del och kan komma bort från avdelningen. Enligt dem som hördes ska sådana omständigheter vara tydliga. Vid samrådet belystes därtill de begränsade sysselsättningsmöjligheterna på avdelningarna och problemet med att fångarna på avdelningar med intensifierad övervakning överhuvudtaget inte kan använda fängelsernas allmänna aktivitetslokaler. Uppmärksamhet riktades även på om det är befogat att förutsätta att fångkläder bärs på avdelningarna, då avdelningarna verkar åtskilda från de andra avdelningarna.

Utifrån det ovan konstaterade är avdelningarna med intensifierad övervakning förknippade med många oklara frågor. Avdelningarnas mål och verksamhetsidé är i viss mån oklara utifrån studierna. Det kan även anses vara oklart på vilka grunder fångarna placeras på avdelningen, hur man kommer bort därifrån och hur man avser ordna övervakningen av fångarna på avdelningarna.

Därför är det befogat att även ur lagstiftningens synvinkel bedöma om den gällande lagstiftningen är tillräcklig för att uppnå målen med avdelningar med intensifierad övervakning eller om lagstiftningen ska preciseras till någon del.

Även i regeringsprogrammet har man skrivit in ett mål om att förtydliga fängelsepersonalens befogenheter på avdelningar med intensifierad övervakning. Skrivningen i regeringsprogrammet kan genomföras genom att bedöma behoven av att ändra lagstiftningen om avdelningarna. Frågan gäller delvis även nedan behandlade fråga om Brottspåföljdsmyndighetens övervakningsbefogenheter.

2.3.2 Kontraktsavdelning

Enligt 5 kap. 4 § i fängelselagen ska fångar ges tillfälle att bo på en avdelning där fångarna förbinder sig att delta i den sysselsättning som ordnas för fångarna på avdelningen samt att genomgå den kontroll av drogfrihet som avses i 16 kap. 7 §. Sådana avledningar kallas för kontraktsavdelningar. Syftet med kontraktsavdelningar är att genom dessa ordna verksamhet som främjar fångarnas drogfrihet och att de på samma gång förbinder sig till att deras drogfrihet övervakas. För närvarande finns det kontraktsavdelningar i Helsingfors, S:t Michels, Tavastehus, Kylmäkoski, Åbo, Vanda, Uleåborgs, Pyhäselkä, Sukeva och Kuopio fängelser.

Utifrån bestämmelsen är det dock oklart under vilka förutsättningar en fånge kan placeras på en kontraktsavdelning och när placeringen kan återkallas. I praktiken har man bedömt ärendet med stöd av de allmänna grunderna för placering på en avdelning, och därtill ska fången ha bundit sig till kontroll av drogfrihet. Det finns skäl att precisera regleringen.

2.4 Bestämmelser och föreskrifter på lägre nivå än lag

2.4.1 Bemyndiganden att utfärda förordning och bemyndiganden att utfärda föreskrift

I fängelselagen har man i flera kapitel föreskrivit en befogenhet för Brottspåföljdsmyndigheten att utfärda närmare föreskrifter om de ärenden som föreskrivs i kapitlet. Bemyndigandena att utfärda föreskrift har godkänts med grundlagsutskottets medverkan. Föreskrifter har dock inte utfärdats med stöd av alla bemyndiganden att utfärda föreskrift. Delvis är bemyndigandena att utfärda föreskrift även väldigt öppna.

Det förekommer även innehållsmässiga ändringsbehov i vissa bemyndiganden att utfärda förordning i fängelselagen. Till exempel det allmänna bemyndigandet att utfärda förordning i 22 kap. i lagen motsvarar inte längre de krav som ställs på regleringen kring bemyndigande att utfärda förordning.

Bemyndigandena att utfärda föreskrift och förordning ska revideras så att ovan nämnda omständigheter åtgärdas.

2.4.2 Ordningsstadgan för ett fängelse

Med stöd av 15 kap. 1 § i fängelselagen är det möjligt att i fängelsets ordningsstadga utfärda mer detaljerade föreskrifter än denna lag och de bestämmelser och föreskrifter som utfärdats med stöd av den och som gäller vistelse på fängelseområdet, låsning av lokalerna, avdelningar, hur besök, telefonkontakter och fritidsverksamhet skall ordnas, innehav av egendom samt andra motsvarande enskilda omständigheter som hänför sig till upprätthållandet av ordningen i fängelset och ordnandet av sysselsättningen. Med stöd av bestämmelsen är det således möjligt att utfärda närmare föreskrifter om de nämnda omständigheterna. Genom föreskrifterna kan dock preciseras endast vad som föreskrivits eller bestämts genom lag, förordning eller Brottspåföljdsmyndighetens föreskrifter. Med stöd av 12 kap. 6 § i lagen kan i ordningsstadgan för ett fängelse meddelas de föreskrifter om tider för användning av telefon som är nödvändiga med hänsyn till verksamheten och ordningen i fängelset. Med stöd av 13 kap. 12 § i lagen utfärdas i fängelsets ordningsstadga även närmare föreskrifter om egendom som tas emot i samband med ett besök och dess mängd samt om förfarandesättet vid mottagning av varor.

Med stöd av 3 § 1 mom. 4 punkten i kapitlet kan överträdelse av fängelsets ordningsstadga leda till disciplinstraff, förutsatt att ordningsstadgan uttryckligen anger att förseelsen kan leda till disciplinstraff.

Enligt 16 § i kapitlet fastställer direkten för ansvarsområdet för operativ verksamhet fängelsets ordningsstadga. Enligt samma paragraf fattar i regel fängelsets enhetschef beslut om låsning av fängelselokalerna.

Varje fängelse har en egen ordningsstadga, som innehåller fängelsespecifika bestämmelser om lagstadgade omständigheter. Man har strävat efter att harmonisera innehållen i ordningsstadgorna med de modellordningsstadgor som utarbetats av Brottspåföljdsmyndigheten.

Innehållen i ordningsstadgorna utreddes för beredningen av propositionen. Ordningsstadgorna är jämförelsevis likadana i de olika fängelserna. De viktigaste skillnaderna utgörs av ordningsstadgorna för slutna och öppna fängelser, vilket beror på fängelsernas avvikande karaktär. Bestämmelserna om fängelsernas avdelningar, arbets- och fritidsaktiviteter samt besök är i fråga om innehåll förenliga med varje fängelses arrangemang.

Utöver den lista som för närvarande ingår i 15 kap. 1 § i fängelselagen kan man i ordningsstadgan bestämma om ”andra motsvarande enskilda omständigheter som hänför sig till upprätthållandet av ordningen i fängelset och ordnandet av sysselsättningen”. I fängelsernas ordningsstadgor omfattar dessa ”andra motsvarande omständigheter” bestämmelser om väldigt olika ärenden, såsom fångens klädsel, sysselsättning under arbetstiden, besök i anstaltsbutiken, sändning av brev, tobaksrökning, cellernas renhet, användning av alkohol och droger och läkemedel.

Det finns även skillnader mellan ordningsstadgorna i fråga om när ett disciplinstraff kan påföras för överträdelse av ordningsstadgan. I vissa fängelser kan en fånge påföras ett disciplinstraff, om han eller hon håller anteckningsmaterial framme eller förmedlar skriftliga meddelanden under en videoförbindelse utan personalens tillstånd. Det är dock inte möjligt att påföra ett disciplinstraff i alla fängelser för överträdelse av sådana bestämmelser. I vissa fängelser kan ett disciplinstraff påföras även för tobaksrökning på förbjudna områden.

Under arbetet för Fångarbetsgruppen 2021–2024 diskuterades ordningsstadgan vid de samråd som ordnades med frigivna fångar. De som hördes vid samrådet ansåg att ordningsstadgorna var relativt enhetliga. Till exempel den egendom som överläts kan ha fastställts på olika sätt i olika fängelser.

Grundlagsutskottet har i sin utlåtandep Praxis tagit ställning till de olika ordningsstadgornas juridiska natur. Till exempel i sitt utlåtande 70/2002 rd konstaterade grundlagsutskottet att det med tanke på grundlagen i sig inte är problematiskt att utfärda bestämmelser om skyldigheten för en utbildningsanordnare att godkänna föreskrifter till exempel om de praktiska arrangemangen för skolarbetet eller omständigheter som gäller skolbyggnaderna eller deras gårdsområden. Utfärdande av skol- eller läroanstaltsspecifika ordningsstadgor handlar i princip inte om delegerad lagstiftningsmakt enligt 80 § i grundlagen, utan om en rätt att fatta regionalt avgränsade förvaltningsbeslut av allmän karaktär. Utskottet anmärkte att det genom en ordningsstadga inte är möjligt att utan en lagstadgad bestämmelse som är tillräckligt exakt och som i övrigt uppfyller de allmänna förutsättningarna för att begränsa de grundläggande fri- och rättigheterna meddela bestämmelser exempelvis om begränsning av en viss grundläggande fri- och rättighet. Utan stöd av en tillräckligt exakt bestämmelse i lag är det inte heller möjligt att genom en ordningsstadga meddela bestämmelser om en individs rättigheter eller skyldigheter. I sitt utlåtande GrUU 45/2014 betonade utskottet att det genom de ordningsstadgor av den typ som föreslogs vid den tidpunkten för förvaringsenheterna inte var möjligt att meddela bestämmelser om en individs rättigheter eller skyldigheter vilka avviker från lagen. Överträdelse av dessa får inte heller orsaka disciplinära påföljder. Utskottet ansåg att ordningsstadgornas juridiska natur överlag är diffus. I praktiken leder vad som yttrats ovan till att ordningsstadgorna har främst en styrande och informativ betydelse.

Det finns ett behov av att precisera bestämmelserna om ordningsstadgor i fängelselagen för att de ska överensstämma med grundlagsutskottets utlåtandep Praxis. Regleringen ska preciseras på så sätt att det på lagnivå finns tillräckligt exakta bestämmelser om inksräkning av de grundläggande fri- och rättigheterna. Även innehållet i ordningsstadgorna ska regleras tillräckligt exakt genom lag, så att ordningsstadgorna i de olika fängelserna och Praxis som baserar sig på dessa är enhetliga.

2.4.3 Dagordningarna för fängelseavdelningarna

Enligt 5 kap. 8 § i fängelselagen ska fängelsernas avdelningar ha en dagordning. I lagens förarbeten (RP 263/2004 rd, s. 153) har man inte preciserat vika ärenden som ska bestämmas i dagordningen. Enligt 5 kap. 9 § i fängelselagen fastställs dagordningen på en

säkerhetsavdelning av direktören för ansvarsområdet för operativ verksamhet. Enhetschefen för fängelset fastställer dagordningen på andra avdelningar.

Riksdagens biträdande justitieombudsman har i flera avgöranden (till exempel EOAK/2247/2016, 2247/2017, EOAK/6542/2017 och 1887/2019) riktat uppmärksamhet på att lagen inte innehåller bestämmelser om vilka ärenden som ska fastställas i avdelningarnas dagordningar.

Innehållen i dagordningarna för vissa fängelsers avdelningar kartlades för beredningen av propositionen. Dagordningarna innehåller dagliga tidtabeller för avdelningens olika aktiviteter, men mellan fängelserna finns det skillnader som till och med kan vara avsevärda i fråga om vilka ärenden som antecknats i dagordningen och på vilket sätt. I typfallet innehåller dagordningen cellernas öppettider och tidpunkterna för olika aktiviteter.

Under arbetet för Fångarbetsgruppen 2021–2024 diskuterades dagordningarna vid de samråd som ordnades med frigivna fångar. Vid samrådet uppgav de som hördes att avdelningarnas dagordningar kan vara väldigt olika, vilket beror på skillnaderna mellan avdelningarna. De som hördes betonade att dagordningen ska redogöra för alla angivna tidpunkter som gäller avdelningens verksamhet och vad som sker på avdelningen vid respektive tidpunkt.

Det är befogat att precisera regleringen på så sätt att lagen innehåller bestämmelser om innehållet i dagordningarna. På så sätt fås enhetliga innehållskrav på avdelningarnas dagordningar.

2.5 Brottspåföljdsmyndighetens befogenheter för övervakningsåtgärder

2.5.1 Nuläge

Fängelselagen och häktninglagen innehåller bestämmelser om en befogenhet för Brottspåföljdsmyndigheten att vidta flera olika åtgärder med stöd av vilka fångarna och fängelset kan övervakas. Flera av dessa befogenheter innebär ett intrång i den personliga integriteten. Sådana befogenheter är till exempel säkerhetskontroll och kroppsvisitation. Flera av dessa befogenheter innebär ett intrång i skyddet för fångarnas privatliv. Sådana befogenheter är till exempel lösning av brev och avlyssning av telefonsamtal.

Förutsättningarna för användning av de befogenheter som föreskrivs i fängelselagen har beskrivits i lagen med olika begrepp. Behövighet, skäl att misstänka, grundad anledning att misstänka, sannolikt skäl att misstänka samt nödvändighet har ställts som förutsättning för de olika befogenheterna. Behövligheten och andra begrepp bedöms i förhållande till exempelvis fängelsets ordning och säkerhet. De befogenhetsströsklar som använts i fängelselagen motsvarar i hög grad befogenhetsförutsättningarna i förundersökningslagen och tvångsmedelslagen. Tillämpningssituationerna för befogenheterna avviker dock avsevärt från varandra vid förundersökning och straffverkställighet. I förarbetena till fängelselagen har man inte övrigt än i fråga om vissa enskilda bestämmelser fastställt vad som i fängelselagstiftningen avses med de befogenhetsförutsättningar som tillägnats utifrån tvångsmedelslagen och förundersökningslagen.

I förarbetena till förundersökningslagen och tvångsmedelslagen (RP 222/2010 rd) har man i större utsträckning behandlat befogenhetsförutsättningarna. Enligt förarbetena är till exempel skäl att misstänka den lägsta sannolikhetsgraden för en förutsättning för en befogenhet. I så fall ska konkreta omständigheter föreligga till stöd för misstanken. Visshet eller stor sannolikhet krävs inte. En grundad anledning att misstänka föreligger å sin sida att det finns ett skäl som

tydligt kan läggas fram till stöd för misstanken. Misstanken baserar sig på ”bevisen” i det enskilda fallet. Sannolikt skäl att misstänka handlar om att det är mer sannolikt än osannolikt att den misstänkte visar sig vara rätt person. Nödvändigheten ställer klart striktare, särskilda förutsättningar för användning av befogenheterna än de andra befogenhetsförutsättningarna. Nödvändighet föreligger exempelvis då det inte är möjligt att uppnå målet med andra metoder eller då det krävs väsentligt mer resurser för att uppnå målet eller då uppnåendet av målet fördröjs oskäligt. Nödvändigheten kan grundas på en helhetsbedömning om att andra metoder skulle vara till exempel resultatlösa eller otillämpliga utan att man konkret skulle ha försökt använda dem.

Nedan behandlas hur de olika förutsättningarna för användning av en befogenhet har använts i fängelselagen.

Behövighet har föreskrivits som en förutsättning för en åtgärd för förvägran av innehav av egendom, avbrytande och förvägran av användning av telefon, avbrytande av besök, förlängning av besöksförbud, avskildhet under utredningen av en ordningsförseelse, kroppsvisitation, specialgranskning, kontroll av drogfrihet för tillståndsprövningen samt blodprov på grund av vägran att göra ett drogtest. På ett sätt som motsvarar behovighet är det möjligt att man som en förutsättning för en åtgärd ställt att åtgärden får vidtas, kan vidtas eller att man har rätt att vidta den.

I fråga om säkerhetsavdelningar har ingen särskild tröskel föreskrivits för att läsa brev och avlyssna telefonsamtal och besök, utan dessa åtgärder kan vidtas utifrån behovströskeln. Dessutom har man föreskrivit att en ytterligare förutsättning för användning av telefon är att fången samtycker till att samtalet avlyssnas.

Förutsättningen för att öppna eller granska ett brev från ett ombud är i fängelselagen att det finns skäl att misstänka att brevet innehåller sådana olovliga ämnen eller föremål som avses i 9 kap. 1 § 1 eller 2 mom. i fängelselagen. Ordnande av ett övervakat besök åtskilt från andra förutsätter att det finns skäl att misstänka att besöka orsakar fara för fängelsets ordning eller säkerhet eller fångens eller någon annan persons säkerhet. Förutsättningen för kontroll av drogfrihet vid en misstanke om användning av droger är att det finns skäl att misstänka att fången är påverkad av alkohol, något annat berusningsmedel eller ett sådant dopningsmedel som avses i 44 kap. 16 § i strafflagen.

Grundad anledning att misstänka är en förutsättning för förvägran av innehav av egendom, om det finns grundade anledningar att misstänka att ett föremål eller ett ämne kommer att användas som brottsmedel, öppning och granskning av ett brev, läsning av brev, uppskov med underrättelsen om läsning, kvarhållande av brev, avlyssning och inspelning av telefonsamtal, avlyssning och inspelning av samtalet under ett övervakat besök, förvägran av innehav av egendom, placering på en säkerhetsavdelning, begränsning av besök av anhöriga och ombud till en fånge som är placerad på en säkerhetsavdelning, förvägran av ett besök om det finns grundade anledningar att misstänka att besöket orsakar fara för fängelsets ordning eller säkerhet eller fångens eller någon annan persons säkerhet, kroppsvisitation av en besökare samt observation i isolering.

Kroppsbesiktning får företas på en fånge, om det finns sannolika skäl att misstänka att fången i fängelset eller vid ankomsten till fängelset i sin kropp har sådana förbjudna ämnen eller föremål som avses i 9 kap. 1 § 1 eller 2 mom. i fängelselagen och som är ägnade att allvarligt äventyra ordningen eller säkerheten i fängelset eller fångens liv eller hälsa.

I fängelselagen har nödvändighet ställts om en förutsättning för en åtgärd för övervakning av användningen av Brottspåföljdsmyndighetens betalkort som står till fångarnas förfogande (på kontotransaktionsnivå), besök av ombud, gripande på fängelseområdet, fängsel, observation, avskildhet, användning av skjutvapen.

Utöver ovan nämnda förutsättningarna preciseras användningen av befogenheterna i fängelselagen med olika begrepp, såsom upprätthållande av fängelsets ordning och säkerhet, avvärjande av ett hot mot fängelsets ordning, skydd av fångarnas och andra personers säkerhet samt förhindrande av rymning eller brott. Enligt häktningsslagen kan syftet med häktningen därtill vara en grund för att använda befogenheter. I vissa bestämmelser finns det även extra definitioner, till exempel att åtgärden får vidtas för att leta efter olovliga föremål.

I förarbetena till fängelselagen (RP 263/2004 rd) har tilläggsgrunderna för användning av befogenheterna utretts på så sätt att man med skydd av andra personers säkerhet avser exempelvis situationer där en fånge hotat mottagaren av ett brev eller uppträtt hotfullt mot honom eller henne. På motsvarande sätt kan behovet av att skydda en fånge anknyta bland annat till ett motsvarande hotfullt beteende av brevet avsändare. Med fara som hotar fängelsets ordning avses situationer där fängvårdsmyndigheterna fått en grundad anledning att misstänka förberedelse av fångrymning eller avvikande från en anstalt eller en annan motsvarande plan som hotar fängelsets ordning, till exempel att ett försök att transportera narkotika är under beredning. Till andra delar har tilläggsgrunder för användning av befogenheten inte belysts närmare i förarbetena till lagen. Lagstiftningen om läsning av brev och avlyssning av telefonsamtal i de andra nordiska länderna behandlas nedan.

2.5.2 Bedömning av nuläget

Så som konstaterats ovan innehåller fängelselagen och häktningsslagen flera olika regleringssätt med vilka förutsättningarna för att använda de olika befogenheterna har fastställts. Delvis har regleringen tillägnats från bestämmelserna om förundersökning och tvångsmedel, men straffverkställighet avviker i fråga om natur avsevärt från förundersökning och användning av tvångsmedel, varför tillämpning av samma begrepp inte är problemfritt.

Det kan anses att regleringens komplexa karaktär har gjort det svårare att tillämpa bestämmelserna. Det är möjligt att behövliga beslut inte fattats eller att beslut fattats på bristfälligt sätt på grund av bestämmelsernas oklarhet. Även tillämpningspraxis för bestämmelserna har blivit oenhetlig. Enligt de uppgifter som fåtts från Brottspåföljdsmyndigheten har endast enskilda beslut fattats om avlyssning av samtal på andra avdelningar än säkerhetsavdelningar.

Bestämmelserna om läsning av brevväxling, avlyssning av telefonsamtal och övervakning av elektronisk kommunikation har visat sig vara synnerligen problematiska. I dessa situationer ska åtgärden vara behövlig på grund av fångens kriminella bakgrund, fångens uppförande under fängelsetiden, en grundad anledning som gäller försändelsen eller dess avsändare eller mottagare, avvärjande av en fara som hotar fängelsets ordning eller skyddet av en fånges eller någon annan persons säkerhet. I sin avgörandepraxis har justitieombudsmannen flera gånger tagit ställning till tillämpningen av bestämmelserna om läsning av brevväxling (till exempel EOAK/1123/2019, EOAK/8444/2021, EOAK/8870/2021, EOAK/8988/2021).

Även riksdagen har i olika sammanhang riktat uppmärksamhet på problematiken i regleringen.

Riksdagens grundlagsutskottet har i sitt utlåtande (GrUU 20/2005 rd) ansett att de uttryck, såsom ”om det finns skäl”, ”om det är behövligt”, ”kan”, vilka använts om förutsättningarna för

de åtgärder som ingår i de föreslagna bestämmelser i 12 kap. i fängelselagen i samband med revideringen av fängelselagen år 2005, inte varit ändamålsenliga. Vid den tidpunkten ansåg grundlagsutskottet att det finns skäl att till denna del se över regleringen på så sätt att man i bestämmelserna nämner att förutsättningen för varje åtgärd är att det finns ett motiverat behov som gäller det enskilda fallet och som är proportionellt i förhållande till åtgärdens stränghet. Vid den tidpunkten beslöt sig riksdagens lagutskottet att precisera 12 kap. 1, 2, 7 och 8 § i fängelselagen i huvudsak på så sätt att uttrycket ”om det är behövligt” ändrades till en förutsättning enligt vilken det ”i det enskilda fallet av en grundad anledning ska finnas ett behov” av att vidta åtgärden (LaUB 10/2005 rd).

Vid behandlingen av regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om effektivare förhindrande av kriminalitet under fängelsetiden och effektivare upprätthållande av anstaltssäkerheten (RP 6/2020 rd) har riksdagens lagutskott även senare riktat uppmärksamhet på att ordalydelse i förutsättningarna för användning av befogenheterna i fängelselagen och häktningslagen, det vill säga befogenhetströsklarna, inte har bedömts på ett övergripande sätt (LaUB 1/2020 rd).

Utifrån vad som lagts fram ovan ska bestämmelserna om Brottspåföljdsmyndighetens befogenheter bedömas som helhet och en konsekvent regleringshelhet som utgörs av bestämmelser om användning av befogenheterna ska utarbetas.

2.6 Användning av betalkort och betalkortskonton under fängelsetiden

2.6.1 Nuläge

Fängelselagen och häktningslagen innehåller bestämmelser om fångarnas och häktades innehav och användning av pengar och andra betalningsmedel.

Enligt 9 kap. 3 § 1 mom. i fängelselagen har fångarna i slutna fängelser inte rätt att inneha pengar eller andra betalningsmedel som avses i 37 kap. 12 § i strafflagen (39/1889). Ett av Brottspåföljdsmyndigheten godkänt betalkort ställs dock till fångarnas förfogande. Pengarna och andra betalningsmedel i fångens besittning tas för förvaring i fängelset och de sätts in på ett betalkort som godkänts av Brottspåföljdsmyndigheten eller så deponeras på fångens bekostnad på hans eller hennes bankkonto. Enligt förarbetena till lagen har de betalkort som överlämnas skaffats av Brottspåföljdsmyndigheten. Således kan andra betalkort inte överlämnas till en fånge med stöd av de nuvarande bestämmelserna.

Enligt 2 mom. har fångarna i öppna anstalter rätt att inneha pengar och andra betalningsmedel. En fånges pengar och andra betalningsmedel kan på dennes begäran tas för förvaring i fängelset eller sättas in på fångens bankkonto. På begäran av en fånge överlämnas ett betalkort som godkänts av Brottspåföljdsmyndigheten till honom eller henne.

Enligt 3 mom. ska fången varje månad ges ett utdrag ur bokföringen av hans eller hennes penningmedel.

Enligt 9 kap. 3 a § i fängelselagen kan användningen av ett av Brottspåföljdsmyndigheten godkänt betalkort som har getts till en fånge övervakas i syfte att upptäcka betalningstransaktioner som avviker från sedvanlig betalningsrörelse. Övervakningen riktas i första hand till antalet betalningstransaktioner och penningbeloppet. I ett enskilt fall är det utifrån de förutsättningar som föreskrivits i paragrafens 2 mom. möjligt att övervaka kontouppgifterna om ett enskilt betalkort. Brottspåföljdsmyndighetens övervakningsbefogenhet gäller endas de betalkort som godkänts av Brottspåföljdsmyndigheten (RP 6/2020 rd). I en

öppen anstalt är det inte möjligt att övervaka användningen av betalningsmedel (civila kort och konton).

Enligt 9 kap. 10 § 2 mom. i fängelselagen meddelar Brottspåföljdsmyndigheten närmare föreskrifter om egenskaperna hos och ställande till förfogande, förvaring och användning av det betalkort som ställs till fångarnas förfogande.

I ett slutet fängelse förvarar personalen betalkorten och fången har möjlighet att använda ett betalkort endast då han eller hon gör inköp i fängelset eller åker utanför fängelset på permission. I en öppen anstalt förvarar fången i princip betalkortet själv. När en fånge flyttas från ett slutet fängelse till en öppen anstalt är utgångspunkten att en fånge som är placerad i en öppen anstalt redan har tillgång till ett eget bankkonto och bankkort då han eller hon kommer till en öppen anstalt och att det inte finns något behov av att ge ett betalkort som godkänts av Brottspåföljdsmyndigheten till fången.

Betalkorten är inte fångens, utan fängelsets egendom, varför bestämmelserna om överlåtande av personlig egendom i 9 kap. 1 § i fängelselagen eller 5 kap. 1 § i häktninglagen inte tillämpas på dessa. Brottspåföljdsmyndighetens föreskrift innehåller närmare föreskrifter om bland annat överlåtande av ett kort för att användas av en fånge och de anknutna villkoren.

Bestämmelserna om innehav av pengar och övervakningen av betalkort som överlämnas för att användas av häktade i 5 kap. 3 §, 3 a § och 9 § i häktninglagen motsvarar fängelselagens bestämmelser om innehav av pengar och övervakning av användning av betalkort i slutna fängelser.

Syftet med användningen av betalkort som godkänts av Brottspåföljdsmyndigheten är att avsevärt underlätta ordnandet av fångarnas användning av pengar i fängelset. De ekonomiska förmåner som betalas till fångarna kan sättas in direkt på betalkortet och fångarna kan göra sina uppköp genom användning av betalkortet. Det har även varit möjligt att göra överföringar av pengar till fångarna direkt till betalkortet via nätbanken, varvid de anhöriga inte behöver överlämna kontanter i brev eller i samband med besök till en fånge. Brottspåföljdsmyndigheten ansvarar för kostnaderna för användningen av de betalkort som den godkänt.

Lagstiftningen och praxis i fråga om användningen av pengar och andra betalningsmedel i de andra nordiska länderna behandlas nedan.

2.6.2 Bedömning av nuläget

I praktiken har det betalkortssystem som används i Brottspåföljdsmyndigheten visat sig vara sårbart. Detta har påverkats i synnerhet av att de leverantörer som levererar betalkort som lämpar sig för användning vid Brottspåföljdsmyndigheten är begränsade och av den bristfälliga tillgången på betalkort. I de slutna fängelserna har man tidvis varit tvungen att låta fångarna betala med egna betalkort, då betalkort som godkänts av Brottspåföljdsmyndigheten inte varit tillgängliga för alla nya fångar. I bokföringen av betalningsrörelsen har man även varit tvungen att förlita sig på exempelvis manuell bokföring med hjälp av excel-tabeller. Sådana arrangemang belastar i avsevärd grad arbetstagarna.

På grund av den gällande regleringen är Brottspåföljdsmyndigheten i praktiken bunden till en viss leverantörs betalkort och på samma gång till denna leverantörs avtalsvillkor. Med tanke på Brottspåföljdsmyndighetens verksamhet i praktiken har avtalsvillkoren blivit utmanande, eftersom leverantören förutsatt strikta begränsningar för användning av betalkort till exempel i

fråga om gireringar och kontantuttag. Möjligheterna att använda ett betalkort som godkänts av Brottspåföljdsmyndigheten har begränsats avsevärt jämfört med tidigare.

Även om fångarna i regel ska använda egna betalningsmedel i öppna anstalter används Brottspåföljdsmyndighetens betalkort i relativt hög grad. I vissa öppna anstalter använder upp till 80–90 procent av fångarna Brottspåföljdsmyndighetens betalkort. En av orsakerna till detta är att kortet är avgiftsfritt.

De nuvarande betalkortsarrangemangen kan anses vara problematiska även med tanke på den så kallade normaliseringsprincipen såväl i slutna fängelser som i öppna anstalter. Användningen av betalkort som Brottspåföljdsmyndigheten godkänt främjar inte målet om att främja fångarnas livskompetenser och etablering i samhället bland annat därför att det inte uppmuntrar fångarna till att skaffa ett eget bankkonto och betalkort under fängelsetiden. Med tanke på förberedelserna för frigivningen är det viktigt att användning av ett eget kort i synnerhet i öppna anstalter är det primära sättet att förfara.

På grund av ovan nämnda orsaker är det befogat att ändra regleringen på så sätt att fångarnas möjligheter att använda egna betalkort utvidgas.

2.7 Transport av en fånge som frigives från fängelset till vård oberoende av vilja

2.7.1 Nuläge

Det är möjligt att en fånge eller häktad i fängelset förordnas till vård oberoende av vilja enligt mentalvårdslagen (1116/1990), om förutsättningarna till förordnande om vård oberoende av vilja enligt mentalvårdslagen är uppfyllda. Psykiatrisk vård oberoende av vilja tillhandahålls i så fall vid Åbo psykiatriska fängelsesjukhus som lyder under Enheten för hälso- och sjukvård för fångar och finns i anslutning till Åbo fängelse. Även om en fånge eller häktad frigives, upphör inte vården oberoende av vilja eller förutsättningarna för den. Befogenheten för Enheten för hälso- och sjukvård för fångar upphör då en fånge eller häktad frigives. I så fall ska en patient som förordnats till vård oberoende av vilja transporteras till platsen för fortsatt vård. Det handlar om överföring av vården från Enheten för hälso- och sjukvård för fångar till välfärdsområdet och överflyttning av patienten mellan sjukhusen.

Enligt 8 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård (612/2021) svarar välfärdsområdet för ordnandet av social- och hälsovården inom sitt område och har organiseringsansvaret för invånarnas social- och hälsovård. Utifrån den gällande lagstiftningen ansvarar välfärdsområdet för hälso- och sjukvården av en frigiven fånge eller en frigiven häktad, inklusive psykiatrisk vård oberoende av vilja, på samma sätt som hälso- och sjukvården för andra invånare i området.

Dessutom innehåller 39 och 40 § i hälso- och sjukvårdslagen bestämmelser om prehospital akutsjukvård och 73 § om överflyttning av patienter. Enligt 40 § i hälso- och sjukvårdslagen omfattar prehospital akutsjukvård bland annat bedömning av vårdbehov samt sådan brådskande vård i fråga om patienter som insjuknat eller skadats plötsligt som primärt sker utanför en hälso- och sjukvårdsinrättning, och vid behov transport av patienter till den enligt medicinsk bedömning lämpligaste vårdenheten samt förflyttningar i samband med plötsligt insjuknade eller skadade patienters fortsatta vård när patienten behöver krävande och kontinuerlig vård eller övervakning under förflyttningen. Bestämmelserna i 73 § i hälso- och sjukvårdslagen gäller överflyttningar mellan välfärdsområdenas enheter.

I största delen av transportererna av en fånge som frigives och som tagits in för vård oberoende av sin vilja behövs ingen handräckning för fortsatt vård. I dessa situationer transporteras en patient

som tagits in för vård oberoende av sin vilja i nuläget direkt till fortsatt vård med ambulans. I praktiken är det särskilt fråga om transporter där handräckning behövs för att trygga trafiksäkerheten.

Brottspåföljdsmyndighetens befogenheter i transporterna begränsar sig till fängelse- och häktningstiden. Under denna tid görs överflyttningen av en fånge eller häktad till fängelsesjukhuset vid Enheten för hälso- och sjukvård för fångar med ambulans och den tryggas av Brottspåföljdsmyndigheten. Som ett undantag till detta kan Brottspåföljdsmyndigheten med stöd av 1 kap. 2 § i häktninglagen transportera en frigiven häktad till fängelse för att hämta sin egendom som finns i fängelset utifrån ett samtycke som ges av fången. Mentalvårdslagens 31 § innehåller bestämmelser om handräckning av polisen.

Transporter till fortsatt vård av en fånge eller häktad som frigives och som förordnats till vård oberoende av vilja görs endast från Åbo psykiatriska fångsjukhus som lyder under Enheten för hälso- och sjukvård för fångar. Transportdestinationen utgörs av ett sjukhus i det välfärdsområde som fastställs utifrån patientens hemkommun. Transportavstånden kan således vara långa. Antalet transporter är dock lågt. I snitt uppgår transporterna till omkring 30 per år. För en del av transporterna behövs handräckning för att trygga säkerheten vid transporten. Transporten till fortsatt vård av en fånge eller häktad som frigives och som förordnats till vård oberoende av vilja förutsätter även hälso- och sjukvårdspersonal.

Vanligtvis görs motsvarande överflyttningar av patienter då det är säkert och patienten är i ett sådant skick att han eller hon kan förflyttas. I så fall handlar det inte om brådskande situationer. En fånge eller häktad som förordnats till vård oberoende av vilja ska förflyttas, även om han eller hon inte nödvändigtvis är i skick för att förflyttas.

I regel är det möjligt att förutse när en fånge frigives och vid den tidpunkten är fången omhändertagen av Brottspåföljdsmyndigheten då han eller hon frigives. I så fall ska fången i regel frigives mellan kl. 7 och kl. 17 på den sista dagen av fängelsetiden. Fången frigives i fängelseområdet. En fånge som kommit för att avtjäna ett förvandlingsstraff för böter frigives i regel på ovan beskrivna sätt. En fånge som kommit för att avtjäna ett förvandlingsstraff för böter ska dock frigives omedelbart om han eller hon betalar sin bot inom fem vardagar från det att han eller hon ankommit till fängelse.

En häktad ska å sin sida frigives direkt då domstolen beslutat att häktningen ska avslutas. En häktad kan då befinna sig i fängelse eller i polisens förvar på grund av rättegången.

Riksdagens biträdande justitieombudsman har i sitt avgörande EOAK 55/2024 behandlat transporten till fortsatt vård av en fånge som frigives från fängelse och som fortfarande behöver vård oberoende av vilja.

Det klagomål som gjordes till riksdagens justitieombudsman gällde en situation där man friger en fånge som är i vård oberoende av vilja på ett psykiatriskt sjukhus som lyder under Enheten för hälso- och sjukvård för fångar. Vård oberoende av vilja som förordnats vid Enheten för hälso- och sjukvård för fångar upphör inte och förutsättningarna för vård oberoende av vilja upphör inte i och med att en fånge frigives. Efter frigivningen ansvarar välfärdsområdet för den frigivna fångens social- och hälsovårdsservice, inbegripet vård oberoende av vilja. När en fånge är på väg att frigives kommer Enheten för hälso- och sjukvård för fångar överens om den fortsatta vården i förväg med välfärdsområdet. Det handlar om överföring av vården oberoende av vilja till välfärdsområdet och transport av en fånge som frigives till fortsatt vård.

För närvarande är det dock nödvändigt att förfara på så sätt att bedömningen av patientens behov av vård oberoende av vilja måste börjas om från början då han eller hon frigges från fängelset. Enligt det klagomål som riktades till riksdagens justitieombudsman skriver man ut patienten från fängelsesjukhuset och larmar en ambulans som begär handräckning av polisen. Patienten transporteras till Åbo universitetscentralsjukhus för att få en observationsremiss, varefter patienten genom handräckningen förflyttas till ett sjukhus i välfärdsområdet enligt den egna hemkommunen eller eventuellt till ett statligt mentalsjukhus, om han eller hon har en överenskommen vårdplats där. I sitt avgörande ansåg riksdagens biträdande justitieombudsman att denna verksamhetsmodell är konstgjord, eftersom personen redan förordnats till vård oberoende av vilja och förutsättningarna för vård inte upphört.

Enligt riksdagens biträdande justitieombudsmans syn tillgodes rättigheterna för en patient som förordnats till vård oberoende av vilja bäst, om han eller hon transporteras direkt från fängelseområdet till platsen för fortsatt vård genom att trygga hans eller hennes eller andra personers säkerhet. Biträdande justitieombudsmannen ansåg att det inte var en godtagbar situation att en fånge som förordnats till vård oberoende av vilja frigges utan säker transport.

I sitt avgörande konstaterar riksdagens biträdande justitieombudsman att psykiskt sjuka fångar har en synnerligen sårbar ställning. Bland dem bildar fångar som förordnats till vård oberoende av vilja en separat särskild grupp, som inte har samma färdigheter att ta hand om sig själva och sina ärenden som andra i befolkningen. På grund av detta ska man då dessa fångar frigges rikta särskild uppmärksamhet på att deras rättigheter tillgodoses även i planeringen av byte av vårdplatsen för att trygga vårdens kontinuitet och de anknutna åtgärder som vidtas i praktiken.

I laglighetsövervakningen av riksdagens justitieombudsman har man tidigare riktat uppmärksamhet på bristerna i mentalvårdslagen (till exempel EOAK/2459/2016, EOAK/3445/2016 och EOAK/164/2021). Det nuvarande projektet om självbestämmanderätt inleddes vid social- och hälsovårdsministeriet 2021. I mentalvårdslagen gjordes ändringar som gäller rättsmedlen i fråga om läkemedelsbehandling som ges oberoende av patientens vilka och som trädde i kraft den 1 april 2024. Utifrån ramförhandlingarna 2024 innehåller planen för de offentliga finanserna 2025–2028 inte längre någon finansiering som förutsätts för beredningen och genomförandet av självbestämmanderättprojektet, varför mer lagstiftning i anknytning till projektet inte kommer att föreslås till riksdagen under regeringsperioden för statsminister Petteri Orpos regering.

2.7.2 Bedömning av nuläget

Fängeslagen eller häktningsslagen innehåller inte bestämmelser som möjliggör att en fånge eller häktad som frigges transporteras till vård oberoende av vilja. Tidigare har praxis varit att Brottsförmyndigheten hjälper att transportera en fånge som frigges till fortsatt vård och att personal från Enheten för hälso- och sjukvård för fångar deltar i transporten. Denna praxis är dock inte förenlig med den gällande lagstiftningen.

Så som konstaterats ovan är man för närvarande tvungen att förlita sig på handräckning av polisen i transporterna, vilket å sin sida förutsätter delvis konstgjorda arrangemang med tanke på vårdens kontinuitet. Bestämmelserna om handräckning av polisen lämpar sig dåligt för dessa situationer.

Mentalvårdslagens 31 § innehåller bestämmelser om handräckning av polisen vid transporter. Paragrafen är dock inte tillämplig på de aktuella situationerna, där personen redan förordnats till vård oberoende av vilja och förutsättningarna för vård inte undanröjts. För närvarande utgör den bristfälliga lagstiftningen en utmaning för transporten av en patient till fortsatt vård. Den

gällande lagstiftningen innehåller inte uttryckliga bestämmelser om vilken aktör som ansvarar för transporten till fortsatt vård av en frigiven fånge eller häktad som förordnats till vård oberoende av vilja.

Dessutom är det oklart vilken myndighet som har till uppgift att ge handräckning och bistånd för att trygga transportens säkerhet. Den lagstiftning som gäller för såväl polisen som Brottspåföljdsmyndigheten är för närvarande delvis bristfällig, varför man måste förlita sig på delvis konstgjorda lösningar för att trygga transportens säkerhet.

Så som även biträdande justitieombudsmannen konstaterade i sitt avgörande är det nödvändigt att tydliggöra situationen med tanke på patientens, men även för andra personers säkerhet. Transporten till fortsatt vård av en fånge som frigives från fängelset och som fortfarande behöver vård oberoende av vilja förutsätter ändringar i lagstiftningen. Målet är att trygga patientens och andra personers hälsa och säkerhet.

2.8 Den förpliktande karaktären på deltagandet i sysselsättning

2.8.1 Nuläge

Enligt 8 kap. 2 § 1 mom. i fängelselagen (767/2005), vilket gäller fångarnas skyldighet att delta, är fångarna skyldiga att under den fastställda arbets- och sysselsättningstiden delta i någon sysselsättning som ordnas eller godkänns av fängelset.

Enligt 8 kap. 1 § i fängelselagen är syftet med sysselsättning som fängelset ordnar eller godkänner att främja fångarnas anpassning i samhället genom att öka fångarnas beredskap för ett liv utan brott, upprätthålla och förbättra fångarnas yrkesfärdighet och kunnande samt arbets- och handlingsförmåga, och stödja ett liv utan droger. Sysselsättningen omfattar arbete, utbildning eller andra aktiviteter som främjar fångarnas färdigheter.

Deltagande i sysselsättning är förutom en skyldighet för en fånge även en rättighet för honom eller henne, eftersom det i 8 kap. 3 § 1 mom. i fängelselagen föreskrivs att fångarna under den fastställda arbets- och sysselsättningstiden ska ges tillfälle att uppfylla sysselsättningsplikten i en sysselsättning som främjar genomförandet av planen för strafftiden. Deltagandeplikten och dess innehåll har således uttryckligen bundits till den plan för strafftiden som utarbetas för fångarna.

Enligt 8 kap. 2 § 2 mom. i fängelselagen ska en fånge helt eller delvis befrias från sysselsättningsplikten, om fångens hälsotillstånd, handlingsförmåga eller ålder kräver det. En fånge kan undantas deltagande även för viss tid med stöd av 8 kap. 13 § i fängelselagen till exempel på grund av tillfällig arbetsoförmåga eller för att förbereda försvaret.

Om en fånge vägrar att delta i sysselsättningen, strävar man efter att placera honom eller henne i någon annan sysselsättning. Underlåtenhet att fullgöra deltagandeplikten kan dock behandlas som en ordningsförseelse, för vilken det är möjligt att i sista hand påföra ett disciplinstraff för fången med stöd av 15 kap. 3 § 1 mom. i fängelselagen. Enligt den statistiska information som fåtts från Brottspåföljdsmyndigheten ligger dock vägran att delta i sysselsättning på en låg nivå. Till exempel år 2024 uppgick fallen av vägran att delta i sysselsättning till totalt 64. Av dessa ledde 35 fall av vägran att delta i sysselsättning inte till påföljder och i 15 fall gavs en varning. Straff i enrum användes i 9 fall och en anmärkning i 5 fall. I praktiken leder vägran att delta i sysselsättningen även till att sysselsättningspenning eller lön inte betalas till fången, då utbetalningen av dessa är bunden till deltagande i sysselsättningen.

På grund av oskuldspresumtionen har häktade inte någon skyldighet att delta i sysselsättning som fängelset ordnar eller godkänt, men om en häktad vill delta i sysselsättningen ska han eller hon i mån av möjlighet beredas tillfälle till detta i enlighet med 4 kap. 1 § 1 mom. i häktninglagen (768/2005).

2.8.2 Bedömning av nuläget

I regeringsprogrammet finns det en skrivning om ett mål, enligt vilket fångars förpliktelser utökas när det gäller arbete i fängelset och deltagande i annan verksamhet som fängelset ordnar eller fängelset har godkänt.

Vid beredningen av propositionen har man bedömt behovet av och metoderna för att utöka den förpliktande karaktären i fångarnas deltagande i sysselsättningen. Vid beredningen har man inte observerat brister i regleringen kring deltagandeplikten, eftersom fångarna redan på grundval av den gällande lagstiftningen har en plikt att delta i sysselsättning som fängelset ordnat eller godkänt. Undantagande från deltagandeplikten är enligt den gällande regleringen bundet till grunder som gäller fångens hälsa och funktionsförmåga, och därtill gäller deltagandeplikten inte för häktade som åtnjuter oskuldspresumtionen.

I regel är fångar som avtjänar straff och häktade villiga att delta i sysselsättningen, eftersom underlåtenhet att delta i sysselsättningen i praktiken innebär att fången måste tillbringa sin dagliga sysselsättningstid i sin cell. Utifrån ovan beskrivna statistiska uppgifter förekommer vägran att delta i sysselsättning numerärt sätt i liten grad och vid behov är det redan med stöd av den gällande regleringen möjligt att ingripa i sådan genom disciplinstraff. Det kan anses vara osannolikt att fångarnas deltagande i sysselsättning kan ökas genom att ändra regleringen kring sysselsättningens förpliktande karaktär. I de senare skedena av genomförandet av behoven av att ändra fängelselagen finns det dock skäl att bedöma behoven av att ändra fängelsearnas disciplinsystem och i detta sammanhang även frågan om effektiva disciplinstraff i främjande av deltagande i sysselsättningen. Det är inte möjligt att göra någon sådan granskning i detta projekt.

2.9 Fångrymning och olovligt avvikande från en öppen anstalt

2.9.1 Nuläge

Lagstiftning

Med stöd av 16 kap. 16 § i strafflagen kan en fånge dömas till ett bötesstraff eller fängelse i högst ett år för fångrymning. Med rymning avses rymning från en straffanstalt eller från den som bevakar, ledsagar eller transporterar fången.

Utifrån förarbetena till lagen (RP 6/1997 rd) ses fångrymning som rymning från ett slutet fängelse. Däremot bestraffas inte olovligt avvikande från en öppen anstalt eller underlåtenhet att komma tillbaka från en permission som fångrymning. Denna skillnad har motiverats med att rymning förutsätter att fången eller någon annan gärningsman som nämns i paragrafen är föremål för någon form av rörelsebegränsning vid tidpunkten för gärningen. Vid öppna anstalter eller permissioner har inte särskild vaktning ordnats för fångarna och deras rörelse har inte begränsats genom låsning på så samma sätt som i ett slutet fängelse.

Med stöd av 15 kap. 3 § 1 mom. 1 punkten i fängelselagen kan en fånge inom ramen för disciplinförfarandet enligt fängelselagen påföras disciplinstraff för ett brott som begåtts i fängelset eller under Brottspåföljdsmyndighetens uppsikt och som inte kan förutses medföra

strängare straff än böter. Brottspåföljdsmyndigheten har gett en anvisning om påförande av disciplinstraff (3/004/2014). Enligt anvisningen ska man ifråga om rymning från fall till fall överväga om ärendet kan behandlas som ett disciplinärende i fängelset. De genomsnittliga formerna för rymning och lindrigare former än så kan i princip behandlas i disciplinförfarandet. I paragrafens 2 mom. förbjuds påförande av ett disciplinstraff i ett ärende där en brottanmälan gjorts till polisen. I enlighet med förbud mot dubbel straffbarhet är det således inte möjligt att föra samma ärende förordna såväl ett bötesstraff som ett disciplinstraff.

Olovligt avvikande från en öppen anstalt och överträdelse av permissionsvillkoren har i nuläget inte föreskrivits som en straffbar gärning i strafflagen. För dessa påförs ett disciplinstraff i fängelset med stöd av 15 kap. 3 § 1 mom. 2 och 5 punkten i fängelselagen. Med stöd av 4 § i kapitlet är det möjligt att påföra en varning, förlust av rättigheter eller straff i enrum.

Utöver ett disciplinstraff leder dessa överträdelse i regeln till en förflyttning till ett slutet fängelse. Som påföljd kan en sådan förflyttning vara en strängare påföljd än ett disciplinstraff för fången.

Praxis

Fångrymningarna från slutna fängelser uppgick till 1 år 2024 och 8 år 2023. Alla fall överfördes för att undersökas av polisen.

År 2024 var antalet olovliga avvikelser från en öppen anstalt 64, medan de år 2023 uppgick till 60. Under bägge år avvek 15 fångar från placering i en anstalt utanför fängelset. Underlåtenhet att komma tillbaka i strid med permissionsvillkoren förekom i 169 fall år 2024 och i 158 fall år 2023. Största delen av dessa ägde rum i öppna anstalter.

I typfallet påförs straff i enrum som disciplinstraff för dessa förseelser.

Totalt uppgår dessa förseelser till omkring 250 per år. Till exempel år 2023 gjordes 19 421 ansökningar om permission, varav 85 procent var föremål för ett positivt beslut. I slutet av år 2023 var sammanlagt 1 066 fångar placerade i en öppen anstalt. Således kan antalet förseelser anses vara väldigt lågt i förhållande till det totala antalet placeringar i öppna anstalter och permissioner.

Det kan således konstateras att man lyckats väl i såväl placeringarna i öppna anstalter som i beslutsprövningen i fråga om permissioner. Riksdagen har nyligen godkänt lagändringar (RP 53/2025 rd, RSv 185/2025 rd), genom vilka en förutsättning om att placeringen inte får äventyra fångens eller någon annan persons säkerhet fogades till bedömningen av placering i en öppen anstalt. I denna proposition föreslås en motsvarande ändring i förutsättningarna för att bevilja permission. Beaktande av säkerhetsaspekter i beslutsprövningen kan ses som den centrala metoden att bekämpa riskerna förknippade med placering i en öppen anstalt och permissioner.

2.9.2 Bedömning av nuläget

Enligt regeringsprogrammet utreds det om villkoren för permission för fångar bör skärpas och om det bör bli straffbart att utan tillstånd avlägsna sig från en öppen anstalts område och att underlåta att återvända till fängelset inom en avtalad tid.

Detta har utretts vid beredningen av propositionen. Vid beredningen har det ansetts vara synnerligen problematiskt att förslagen orsakar extra kostnader för polisen, åklagarna och

domstolarna, eftersom de ärenden som för närvarande behandlas som disciplinärenden överförs till straffprocessen.

Kriminaliseringarna kan även i verkligheten försämra effektiviteten i straffsystemet för fångar, eftersom det för närvarande är möjligt att snabbt ge ett disciplinstraff för olovligt avvikande och underlåtenhet att komma tillbaka från permission. Kriminalisering innebär å sin sida att ärendet behandlas i straffprocessen, varvid det tar längre att påföra ett straff. I typfallet utdöms ett bötesstraff som straff, varför den avskräckande effekten kan bli svag, om fången saknar betalningsförmåga.

Det kan konstateras att disciplinsystemet och förflyttning till ett slutet fängelse redan för närvarande fungerar effektivt. Kriminalisering av olovligt avvikande från en öppen anstalt eller underlåtenhet att komma tillbaka från en permission förbättrar således inte systemets funktion, utan det kan försvaga dess trovärdighet. I de senare skedena av genomförandet av behoven av att ändra fängelselagen finns det dock skäl att bedöma behoven av att ändra fängelsernas disciplinsystem och i detta sammanhang även frågan om effektiva disciplinstraff i fråga om olovligt avvikande från en öppen anstalt och underlåtenhet att komma tillbaka från en permission. Det är inte möjligt att göra någon sådan granskning i detta projekt.

Även ovan nämnda ändringar i förutsättningarna för placering i en öppen anstalt vilka godkänts av riksdagen och de i denna proposition föreslagna ändringarna i förutsättningarna för beviljande av permission bidrar till att minska de risker som orsakas av en permission.

2.10 Permission som beviljas fångarna

2.10.1 Nuläge

2.10.1.1 Lagstiftning

De nuvarande bestämmelserna om permissioner som beviljas till fångar och häktade trädde i kraft den 1 oktober 2006 då fängelselagen och häktningsslagen trädde i kraft. Därefter har bestämmelserna till centrala delar bibehållits oförändrade.

Regeringsprogrammet innehåller en skrivning om ett mål enligt vilket man ska utreda om förutsättningarna för permissioner som beviljas i fängelse bör skärpas.

Nedan behandlas den internationella och nationella regleringen kring permissioner.

Internationell reglering

I FN:s minimiregler för fångvård (Nelson Mandela-reglerna) betonas i regel 4 att man under tiden för frihetsberövande ska säkerställa fångarnas återanpassning till samhället på så sätt att de kan leva på ett laglydigt sätt efter frigivningen. Enligt regel 90 upphör samhällets skyldighet gentemot fången inte vid frigivningen, utan fängelse ska ses som en process som har som mål att säkerställa att fången anpassar sig till samhället. I regel 107 uttrycks en central och viktig princip, enligt vilken en fånge från och med strafftidens början ska beakta sin framtid efter frigivningen och han eller hon ska hjälpas att bevara och skapa kontakter utanför fängelset till sådana personer som främjar hans eller hennes rehabilitering.

Enligt regel 24.7 i Europeiska rådets Europeiska regler för fångvård ska fången, om förhållandena tillåter det, ges tillstånd att avlägsna sig från fängelset antingen under ledsagning eller ensam för att kunna träffa en sjuk släkting eller delta i en begravning eller på grund av en

annan humanitär orsak. Enligt regel 20.4 får det inte krävas att fångar som beviljats permission ska använda kläder som gör att de kan identifieras som fångar. Enligt regel 103.6 ska permissionssystemet vara en väsentlig del av den allmänna dagordningen för de fångar som avtjänar straff.

Fängelselagen

Enligt 14 kap. 1 § i fängelselagen avses med permission ett tillstånd att för en kort tid avlägsna sig från fängelset vilket beviljas fången på ansökan. Syftet med permissionen är att stödja fången i att bevara sina kontakter och anpassa sig i samhället samt att minska de negativa effekter som frihetsberövandet orsakar.

Det är möjligt att bevilja permissioner till fångar utifrån olika grunder, varav den vanligaste är permission på basis av strafftiden, som föreskrivs i 14 kap. 2 § i fängelselagen. Permission kan beviljas om det främjar genomförandet av planen för strafftiden och det utifrån fångens uppförande under strafftiden samt uppgifter om fångens person och brottslighet kan anses sannolikt att villkoren för permissionen kommer att iaktas. Dessutom förutsätts att fången förbinder sig att genomgå den kontroll av drogfrihet som avses i 16 kap. 7 § och annan behövlig kontroll av att villkoren för permissionen iaktas.

Med stöd av 14 kap. 3 § i fängelselagen kan permission som beviljas på basis av strafftidens längd beviljas tidigast då två tredjedelar av strafftiden (tiden i fängelse) har avtjänats, dock minst två månader. Möjlighet till permission för den som avtjänar livstids fängelse bestäms som om fängelsetiden skulle vara tolv år. Permission för den som dömts till livstids fängelse för ett brott som begåtts innan gärningsmannen fyllt 21 år bestäms som om fängelsetiden skulle vara tio år. Denna tidsfrist kan tidigareläggas om ovan nämnda förutsättningar i 2 § är uppfyllda, fången fullgjort sin plan för strafftiden omsorgsfullt och om tidigareläggandet är behövligt för att genomföra planen eller i enskilda fall på grund av bevarandet av fångens kontakter, funktionsförmåga eller ett annat motsvarande skäl. Även i så fall förutsätts att minst hälften av tiden i fängelse har avtjänats.

Permission kan beviljas av ett viktigt skäl eller för deltagande i en extern tillställning med stöd av 14 kap. 4 § i fängelselagen, om ovan nämnda förutsättningar i 2 § är uppfyllda och det är viktigt att bevilja permission på grund av ett skäl som gäller fångens familj, hälso- och sjukvård, utkomst eller arbets-, utbildnings-, social- eller bostadsärenden eller ett motsvarande skäl. Permission som ansöks av hälsoskäl förutsätter ett läkarutlåtande. Om det inte kan anses att iakttagandet av tillståndsvillkoren är tillräckligt sannolikt, kan permission beviljas med behövlig övervakning.

Med stöd av 14 kap. 5 § i fängelselagen ska en fånge beviljas permission för att under behövlig bevakning för en kort tid avlägsna sig från fängelset för att på finskt territorium besöka en svårt sjuk nära anhörig eller annan närstående eller för att närvara vid en nära anhörigs eller annan närståendes begravning eller av något annat motsvarande synnerligen viktigt skäl. Permissionen kan dock, förvägras om det är nödvändigt för förhindrande av rymning, fritagningsförsök eller ett nytt brott eller av andra motsvarande vägande skäl. Permission som beviljas av synnerligen viktigt skäl handlar om ett humant nödvändigt skäl att avlägsna sig från fängelset. Beviljandet är en väldigt stark huvudregel, varvid permissionen vid behov genomförs med behövlig och tillräcklig övervakning. Det är möjligt att söka ändring i ett beslut med stöd av 20 kap. 1 § 1 mom. 13 punkten i fängelselagen.

Fängelselagens 14 kap. 6 § innehåller bestämmelser om vissa specialsituationer då beviljande av permission alltid förutsätter övervakning. Enligt det första momentet kan ett sådant tillstånd

till att avlägsna sig med en ledsagare utan hinder av bestämmelserna i 2 och 3 § beviljas för att delta i en sammankomst utanför fängelset eller av något annat motsvarande skäl antingen under ledsagning, det vill säga på så sätt att vakt är närvarande, eller på annat sätt med nödvändig bevakning. I det andra momentet föreskrivs att fångar som placerats på säkerhetsavdelning kan utifrån viktigt eller synnerligen viktigt skäl beviljas endast ledsagad permission. I det tredje momentet föreskrivs dessutom att om en fånge som avtjänar livstids fängelse inte ska permission under den tid som avses i 3 §, skall fången beviljas ledsagad permission minst en gång per år. Med avvikelse från ovan nämnda permissioner förutsätter ett tillstånd att avlägsna sig under ledsagning således att det inte förutsätts att de situationer som avses i 1 och 3 mom. har någon koppling till planen för strafftiden och ovan beskrivna sannolikhetsbedömning görs inte, eftersom permissionen i varje fall övervakas. I praktiken används permissionen även för vissa regelbundet återkommande butiks- och biblioteksbesök och motsvarande ärenden som sköts från en öppen anstalt. Det är möjligt att permission beviljats för detta ändamål även med stöd av 8 kap. 9 § i fängelselagen.

I 14 kap. 7 § i fängelselagen finns det bestämmelser om permissionernas längd. Den mest centrala bestämmelsen gäller permissioner som beviljas på basis av strafftiden, vilka kan beviljas för högst tre dygn per tvåmånadersperiod. Permissioner som beviljas av viktigt och synnerligen viktigt skäl beviljas för den tid som är nödvändig för att sköta de ärenden som ligger till grund för permissionen. Dessutom läggs den skäligen restiden till i den totala längden av permissionerna. Dessutom omfattar bestämmelserna i 1 och 5 kap. beviljande av permission för en kort tid.

Enligt 14 kap. 8 § i fängelselagen kan en permission förenas med villkor som gäller vistelse utanför fängelset, grunden för permissionen, drogfrihet, övervakning, uppförande och återkomst till fängelset. En fånge som har permission kan dessutom övervakas med tekniska anordningar som ges till fången eller fästs på fången vid handleden, vristen eller midjan eller med en kombination av sådana anordningar. En ändring som möjliggjorde teknisk övervakning av permissioner trädde i kraft år 2015.

Det finns bestämmelser om de villkor som ska förenas med en permission i statsrådets förordning om fängelse (548/2015). Enligt 48 § i förordningen ska man i permissionsvillkoren bestämma avgångstiden från fängelset och tiden för återkomst till fängelset, fortskaffningsmedlet och ruten, vistelseorten, sättet för elektronisk eller annan övervakning av permissionen samt övriga villkor för vistelse utanför fängelset och för kontakter, villkor som gäller drogfrihet och kontroll av drogfrihet samt villkor som gäller fångens uppförande.

Om förutsättningarna för att bevilja permission inte längre uppfylls efter att beslutet fattats, kan permissionen återkallas enligt 14 kap. 9 § i fängelselagen. I enlighet med 15 kap. 4 § 1–3 punkten i fängelselagen kan ett disciplinstraff påföras för överträdelse av permissionsvillkoren. Dessutom kan en fånge som varit i en öppen anstalt på grund av detta flyttas till ett slutet fängelse utifrån 6 kap. 2 §. Underlåtenhet att komma tillbaka från en permission leder i allmänhet även till att den olovliga frånvaron i enlighet med 3 kap. 7 § i fängelselagen inte räknas in i den strafftid som fången avtjänat.

I 14 kap. 9 § 2 mom. i fängelselagen föreskrivs att om en fånge begår ett brott utanför fängelset, ska bestämmelserna i 2 kap. 13 § i strafflagen iakttas. I 2 mom. i denna paragraf i strafflagen föreskrivs att om en fånge eller häktad begår ett brott utanför fängelset, ska polisen eller någon annan förundersökningsmyndighet underrättas om saken. Enligt 15 kap. 3 § 2 mom. i fängelselagen får disciplinstraff inte påföras för brott som fängelsedirektören anmält till polisen. Således behandlas eventuella brott som begåtts utanför fängelset normalt i straffprocessen.

Enligt 14 kap. 11 § i fängelselagen beslutar direktören för Brottspåföljdsmyndighetens ansvarsområde för operativ verksamhet om permission, om permissionen gäller vistelse i någon annan stat än Finland. Permission som beviljas av synnerligen viktigt skäl har avgränsats till endast det finska territoriet i 14 kap. 5 §. Enligt beskrivningen och detaljmotiveringen i förarbetena till fängelselagen (RP 263/2004 rd) blir sådana permissioner aktuella endast exceptionellt och i praktiken endast till ett annat nordiskt land. Resekostnaderna kan bekostas endast för vissa orter längs rutten i Finland och tillbaka därifrån. Brottspåföljdsmyndighetens befogenhet utsträcker sig dock till territoriet för Finlands rike. Således kan en fånge inte övervakas om han eller hon vistas utanför Finlands gränser. Det är även oklart om en fånge är skyldig att iakta de villkor som ställts för permissionen då han eller hon befinner sig utanför det finska territoriet.

Häktningslagen

Enligt 9 kap. 14 § i häktningslagen kan en häktad beviljas permission för att under behövlig bevakning för en kort tid avlägsna sig från fängelset för att på finskt territorium besöka en svårt sjuk nära anhörig eller annan närstående eller för att närvara vid en nära anhörigs eller annan närståendes begravning eller av något annat motsvarande synnerligen viktigt skäl. Enligt paragrafens andra moment kan en häktad också beviljas tillstånd att under behövlig bevakning för en kort tid avlägsna sig från fängelset för att sköta ett brådskande och tvingande ärende. I praktiken är permissioner för häktade sällsynta.

2.10.1.2 Praxis

Information om beviljandet av permissioner

Den permissionsutredning som justitieministeriet låtit utföra (Vankien poistumisluvat – yhtenäisen järjestelmän vai hajanaisia käytäntöjä? Aaltonen, Kilpeläinen och Pajuoja, justitieministeriets publikationer 2023:32) innehåller information om antalet permissioner. Nedan behandlas dessa uppgifter. Uppgifterna är från permissionsutredningen, såvida inte annat nämns.

Enligt permissionsutredningen ansöks årligen 16 000–17 000 permissioner och årligen används 12 000–13 000 permissioner. Under coronapandemin var antalet avsevärt lägre. År 2022 återgick antalet till den tidigare nivån. Enligt utredningen har en förändring skett i de ansökt permissionerna. Före år 2015 var antalet permissioner som ansökts på basis av strafftidens längd högre än de permissioner som ansökt av ett viktigt skäl. År 2015 låg antalen på samma nivå. Efter detta år har antalet permissioner som ansökts utifrån ett viktigt skäl ökat. I tabellen nedan visas närmare information om antalet permissioner.

Permissioner 2016–2022¹

År	Ansökt		Beviljad		Indragen		Använt		Permissionsvilkoren har uppfyllts		Permissionsvilkoren har överträtts	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
2013	15 921	74	11 829	3	399	3	11 430	97	10 921	96	509	4,5
2014	15 579	75	11 639	3	327	3	11 312	97	10 868	96	444	3,9
2015	16 550	77	12 708	3	405	3	12 303	97	11 832	96	471	3,8
2016	17 776	78	13 813	3	465	3	13 348	97	12 857	96	491	3,7
2017	17 852	78	13 844	3	464	3	13 380	97	12 926	97	454	3,4

¹ Vankien poistumisluvat – yhtenäisen järjestelmän vai hajanaisia käytäntöjä? Aaltonen, Kilpeläinen och Pajuoja, justitieministeriets publikationer 2023:32, s. 19, tabell 2

2018	17 243	13 557	79	390	3	13 167	97	12 701	96	466	3,5
2019	16 845	13 248	79	481	4	12 767	96	12 349	97	418	3,3
2020	11 499	8 258	72	477	6	7 781	94	7 503	96	278	3,6
2021	8 658	5 551	64	361	7	5 190	93	4 988	96	202	3,9
2022	16 205	12 775	79	841	7	11 934	93	11 654	98	280	2,3

Största delen av permissionerna ansöks, beviljas och används i öppna anstalter, i vilka grovt sett omkring en tredjedel av fångarna finns. Största delen av permissionsbesluten är positiva i de öppna anstalterna. I slutna fängelserna ansöks, beviljas och används permissioner i mindre grad och där fattas även mer negativa beslut på ansökningarna. I slutna fängelser är något över hälften av besluten positiva. I slutna fängelser är längden på de använda permissionerna i allmänhet kortare, ibland endast några timmar.

Ovan beskrivna skillnader beror för egen del på de öppna anstalternas avvikande natur och de olika bakgrunderna för fångarna i öppna anstalter. Det faktum att mer negativa beslut fattas i de slutna anstalterna beror sannolikt på ansökningarnas art, men även på de slutna fängelsernas natur, praxis och tolkningslinjer. Enligt permissionsutredningen strävar man efter att undvika de permissionsrelaterade riskerna i de allra mest slutna fängelserna. Avigsidan är att icke-beviljade permissioner för skötsel av civila ärenden ökar riskerna förknippade med frigivningen och kan göra det svårare att anpassa sig i samhället. Fördelen med permissionerna är den anknutna övervakningen, som inte längre finns efter frigivningen.

Utifrån utredningen är skillnaderna i beviljandet av permissioner avsevärda mellan fängelserna. Dessutom kan skillnaderna mellan olika öppna anstalter och olika slutna fängelser vara avsevärda, vilket tyder på att praxis inte nödvändigtvis till alla delar är harmoniserad ens i liknande fall.

I och med det ovan beskrivna anhopas permissionerna till en liten del fångar. Häktade och fångar som avtjänar bötesstraff beviljas väldigt sällan permission. Åldern, könet, antalet gånger i fängelse, en utländsk bakgrund eller ett motsvarande skäl ser inte ut att avsevärt påverka beviljandet av permissioner.

Information om övervakningen under permissioner

Brottspåföljdsmyndigheten har sedan år 2022 fört statistik över övervakningen under permissioner på en skala med tre nivåer: ingen övervakning, indirekt övervakning och direkt övervakning. Indirekt övervakning betyder elektronisk (teknisk) övervakning, som i praktiken handlar om att lokalisera fångens position. Direkt övervakning innebär att övervakningspersonal är närvarande under permissionen, för vilket man även använder uttrycket permission under ledsagning.

Enligt permissionsutredningen varierar praxis i fråga om övervakningen och i synnerhet den elektroniska övervakningen. I utredningen granskades övervakningen under det första kvartalet år 2023, det vill säga under tiden mellan den 1 januari och den 31 januari 2023. Av de använda permissionerna under denna tid var 78 procent elektroniskt övervakade och 5 procent övervakade av övervakningspersonal (ledsagade). Av de använda permissionerna var 17 procent oövervakade.

De slutna fängelserna avvek från de öppna anstalterna i fråga om användningen av elektronisk övervakning. Orsaken är att fångarna i öppna anstalter kan övervakas med elektronisk

övervakning med stöd av 4 kap. 1 § i fängelselagen. En del av de öppna anstalterna använder således elektronisk övervakning hela tiden.

Under ovan nämnda granskningsperiod var 33 procent av de slutna fängelsernas permissioner elektroniskt övervakade, 35 procent ledsagade och 33 procent oövervakade. På motsvarande sätt var 83 procent av permissionerna i de öppna anstalterna elektroniskt övervakade, 2 procent ledsagade och 16 procent oövervakade.

Största delen av fängelsernas permissioner gjordes under ledsagning, vilket var väntat. Den sammanräknade andelen ledsagade och elektroniskt övervakade permissioner är dock lägre än i de öppna anstalterna. Vid de slutna fängelserna stod de oövervakade permissionerna för en tredjedel av alla permissioner, medan motsvarande andel vid de öppna anstalterna var en sjättedel.

Dessutom finns det stora skillnader i den elektroniska övervakningen mellan öppna anstalter, då en del av de öppna anstalterna använde ovan nämnda kontinuerliga elektroniska övervakning. Vid dessa öppna anstalter täckte permissionerna med elektronisk övervakning och de ledsagade permissionerna sammanlagt 99 procent av permissionerna.

De öppna anstalterna som inte utövar kontinuerlig elektronisk övervakning delas in i två undergrupper.

En del av dessa anstalter använder alltid eller så gott som alltid elektronisk övervakning då de beviljar permissioner. I dessa anstalter var andelen elektroniskt övervakade och ledsagade permissioner av de använda permissionerna 97 procent.

Den andra extremen utgörs av öppna anstalter där elektronisk övervakning inte används kontinuerligt och inte i avsevärd grad ens under permissioner. I dessa öppna anstalter var den sammanräknade andelen för övervakade och ledsagade permissionerna 13 procent.

Uppgifterna om överträdelse av permissionsvillkoren

Överträdelser av permissioner sätts i allmänhet i proportion till antalet använda permissioner. Enligt den permissionsutredning som justitieministeriet låtit utföra har andelen permissioner där ett tillståndsvillkor överträtts varierat mellan 2 och 4 procent under åren 2013–2022.

Enligt Brottspåföljdsmyndighetens statistiska årsbok 2024 överträdde permissionsvillkoren åren 2023 och 2024 vid 1,5 procent av permissionerna. Enligt Brottspåföljdsmyndighetens statistik har antalet överträdelser av permissioner minskat jämfört med tidigare under 2020-talet. Antalet överträdelser är dock inte helt jämförbart med tidigare år, eftersom man år 2022 vid Brottspåföljdsmyndigheten övergick till ett nytt kunddatasystem och det finns vissa skillnader i statistikföringen i systemen.

I typfallet anknöt överträdelserna av permissionsvillkoren till att fången inte kom tillbaka inom den angivna tiden, vilket enligt utredningen stod för i snitt omkring 60 procent av alla permissionsöverträdelser. Omkring 20 procent av överträdelserna anknöt till att fången kom tillbaka till fängelset under påverkan av alkohol eller narkotika. Vistelse utanför det tillåtna vistelseplatsen täckte omkring 15 procent av permissionsöverträdelserna. Andra överträdelser under permissionen, såsom brott eller brottsmisstankar, gripanden eller försummelser i anknytning till skötsel av de ärenden som låg till grund för permissionen var sällsynta.

Överträdelse av permissionerna åren 2016–2022²

Överträdelse	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Överträdelse av den angivna tiden	266	256	265	273	177	125	169
Återkomst i berusat tillstånd	125	96	102	69	55	34	55
Vistelse utanför det tillåtna området	64	71	65	46	40	37	41
Brott eller brottsmisstanke	8	10	10	13	1	2	14
Försök att föra in föremål eller ämnen	18	13	12	4	4	2	5
Ordningstörning under permissionen	10	7	7	9	0	2	6
Försummelse av skötseln av ett ärende	0	0	4	4	1	0	5
Annan överträdelse	0	1	1	0	0	0	1
Totalt	491	454	466	418	278	202	296

Som sammandrag kan det konstateras att permissionsvillkoren överträdes jämförelsevis sällan. Även antalet brott som begåtts eller brottsmisstankar som kommit till kännedom under permissionen var lågt i förhållande till antalet använda permissioner.

Uppgifterna om utmaningarna i beviljandet av permissioner

Den centrala observationen i permissionsutredningen var att grunderna för permissionerna var överlappande i olika permissioner. Även de olika permissionernas inbördes förhållande var oklara, och därtill avviker fängelsernas praxis från varandra. Det oklara i tillämpningen var bland annat om en permission som baserar sig på straffets längd förutsätter ett särskilt skäl eller ej. Grunderna för permissioner som beviljas av viktigt skäl och på basis av strafftidens längd är jämförelsevis likadana, varför permissioner som baserar sig på ett synnerligen viktigt skäl ofta används utifrån samma skäl fram till dess att permissionen kan beviljas på basis av strafftidens längd. Med tanke på jämlikheten är det problematiskt om permissioner som kan beviljas av ett särskilt skäl beviljas som permissioner som baserar sig på straffets längd. I utredningen nämns det bakomliggande avgörandet av riksdagens biträdande justitieombudsman EOAK/2225/10, i vilket det konstateras att om permission av viktigt skäl ansökts och förutsättningarna för sådan uppfylls, ska fången beviljas permission av viktigt skäl och inte permission på basis av strafftidens längd (EOAK/2225/10).

Enligt permissionsutredningen hade permissioner i hög grad beviljats av ett synnerligen viktigt skäl utifrån sådana kriterier som inte uppfyller kraven i fängelselagen och häktninglagen. Med tanke på fångens rättsskydd har man i utredningen inte ansett det vara något särskilt stort problem att permission av ett synnerligen viktigt skäl beviljas på grunder som uppfyller kriterierna för ett viktigt skäl. Denna information stärker för egen del observationen i utredningen om att de inbördes förhållandena mellan permissioner är oklara.

Fångarna avlägsnar sig regelbundet från de öppna anstalterna för att uträtta olika ärenden. Under det samråd som ordnades under beredningen kom det fram att man i vissa öppna anstalter använder en permission enligt 8 kap. 9 § i fängelselagen för extern verksamhet för butiksbesök och biblioteksbesök som upprepas en gång per vecka, även om detta tillstånd inte handlar om permission.

² Vankien poistumisluvut – yhtenäinen järjestelmä vai hajanaisia käytäntöjä? Aaltonen, Kilpeläinen och Pajuoja, justitieministeriets publikationer 2023:32, s. 18, tabell 1

Enligt dem som hördes är praxis i anknytning till permissionernas längd oenhetlig i synnerhet mellan de öppna anstalterna. Enligt dem som hördes ska längden vara tillräckligt lång till exempel för att delta i AA-klubbens möten. Enligt dem som hördes fastställs längden på en permission som beviljas av viktigt skäl därtill oftast endast för några timmar, men i fråga om viktiga skäl är en längre tid ändamålsenligare i synnerhet då skälen gäller barn. Även i fråga om permission som beviljas av synnerligen viktigt skäl togs möjligheten att delta i minnesstunden eller likvakan vid sidan om jordfästningen upp vid diskussionen. Deltagande i minnesstunden eller likvakan har även under beredningen kommit fram som ett ärende där man ska bedöma och försöka förtydliga praxis.

Rättspraxis i fråga om permission som beviljas av ett synnerligen viktigt skäl

Med stöd av 20 kap. 1 § 1 mom. 13 punkten i fängelselagen får en fånge begära omprövning av eller anföra besvär över ett beslut av Brottspåföljdsmyndigheten som gäller permission av ett synnerligen viktigt skäl enligt 14 kap. 5 § i fängelselagen. Enligt 4 § i samma kapitel får ett beslut med anledning av en begäran om omprövning överklagas hos Helsingfors förvaltningsdomstol. Enligt den information som fåtts från Brottspåföljdsmyndigheten har ett synnerligen viktigt skäl behandlats i några avgöranden som getts av förvaltningsdomstolarna enligt följande:

- Fångnen hade beviljats permission av ett synnerligen viktigt skäl för att delta i jordfästningen av sin mormor. Förvaltningsdomstolen ansåg i sitt avgörande att möjligheten att se den avlidna, komma överens om begravningen och hämta kläder som lämpade sig för begravningen under permissionstiden inte uppfyllde grunden för ett synnerligen viktigt skäl.
- Fångnen hade beviljats permission av ett synnerligen viktigt skäl för två timmar för att delta i urnsättningen av en anhörig. Yrkandet på rättelse gällde att permission inte hade beviljats för en längre tid och att den ordnades med ledsagning. Enligt förvaltningsdomstolens avgörande kunde längden på den beviljade permissionen anses vara motiverad i förhållande till den tid som deltagandet i tillfället i fråga oundgängligen krävde och permissionen kunde beviljas med ledsagning.
- Fångnen hade ansökt om permission av ett synnerligen viktigt skäl för två dagar utan övervakning för att besöka sina sjuka föräldrar och sin sambo som bodde utomlands. Förvaltningsdomstolen konstaterade att det inte finns någon principiell rätt att få permission utan övervakning, varvid det var möjligt att förkasta fångens ansökan och den anknutna begäran om omprövning. Förvaltningsdomstolen avvisade yrkandena till den del som permission hade ansökts utifrån en annan grund än ett synnerligen viktigt skäl, men i avgörandet bedömde man inte vilken grund som handlade om ett synnerligen viktigt skäl.
- Fångnen hade ansökt om permission av ett synnerligt viktigt skäl för att träffa sin mormor på grund av att hennes hälsotillstånd försämrats väsentligt. Med beaktande av vårdpersonalens bedömning av hälsotillståndet för fångens mormor framlades enligt förvaltningsdomstolens avgörande inte grunder enligt fängelselagen för permissionen.
- Fångnen hade ansökt om permission av ett synnerligen viktigt skäl för att delta sin faders begravning. Enligt förvaltningsdomstolens avgörande var det möjligt att förvägra permission, eftersom de mottagna uppgifterna om fången visade att iakttagandet av permissionsvillkoren var förenat med ett sådant hot att det var behövligt att förvägra permission utifrån 14 kap. 5 § 2 mom. i fängelselagen.

2.10.2 Bedömning av nuläget

Fängelselagen

Permission som beviljas på basis av strafftidens längd

Enligt permissionsutredningen upplevs möjligheten att tidigarelägga permission som beviljas på basis av strafftiden vara oklar och att anknuten praxis inte är enhetlig. Det finns skäl att bedöma funktionen för möjligheten att tidigarelägga en permission. Under de samråd som ordnades under beredningen ansågs möjligheten att tidigarelägga permissionerna vara viktig i synnerhet för livstidsfångar. Vid samrådet framlade man att tidigareläggandet ska undanröjas, om det främjar anpassningen i samhället. Enligt dem som hördes har vissa fängelser kategoriskt beslutat att inte bevilja tidigarelagda permissioner, vilket för egen del stärker uppfattningen om att praxis inte är harmoniserad.

Utifrån permissionsutredningen är kopplingen mellan permission som beviljas på basis av strafftidens längd och planen för strafftiden oklar, vilket har lett till att denna koppling tolkas på olika sätt i olika anstalter. Planen för strafftiden kan inte heller nödvändigtvis alltid främjas genom egna åtgärder av fången. Det är befogat att bedöma även denna fråga. De som hördes vid samrådet ansåg inte att kopplingen nödvändigtvis var dålig, utan att utmaningen snarare var att man i fängelserna inte längre planerar permissioner i förväg utifrån denna synvinkel.

Säkerhetsbedömningen då permission beviljas och permissionernas inbördes förhållanden

Utifrån den gällande regleringen görs en säkerhetsbedömning då permission beviljas i synnerhet med avseende på om det är sannolikt att fången iakttar permissionsvillkoren. Dessutom bedöms fångens engagemang till drogfrihet under permissionen. Bedömningen fokuserar således på bedömning av fångens pålitlighet. Detta är ett centralt ärende som ska bedömas, men endast detta räcker inte. Det finns skäl att bedöma om det finns ett behov av att utfärda mer omfattande bestämmelser även om andra säkerhetsrelaterade omständigheter som ska beaktas i bedömningen.

I bedömningen av behoven av att ändra bestämmelserna ska man dock sörja för att användningen av permissioner inte minskar avsevärt, eftersom det kan ha en negativ konsekvens för fångarnas möjligheter att anpassa sig i samhället och hålla kontakt till deras närstående. De organisationer som hördes under beredningen riktade uppmärksamhet på att beviljandet av permissioner i praktiken har skärpts i synnerhet i fråga om särskilda skäl som gäller familjen eller barn. Det finns fortfarande skäl att säkerställa att man genom permissionssystemet främjar målet om att fångarna anpassar sig i samhället.

Utifrån ovan framlagda orsaker ska förutsättningarna för permissioner ändras på så sätt att säkerhetsrelaterade omständigheter beaktas i beslutsprövningen på ett tydligare sätt än för närvarande och på så sätt att målet i regeringsprogrammet uppnås. Detta ska dock genomföras på så sätt att permissionssystemet fortfarande förblir en väsentlig del av den gradvisa frigivningen och en metod för anpassning i samhället.

I den gällande lagen finns det dessutom bestämmelser om utifrån vilka uppgifter man bedömer sannolikheten att permissionsvillkoren iakttas. Enligt förarbetena till fängelselagen (RP 263/2004 rd, s. 183) baserar sig bedömningen i praktiken på en övergripande prövning, där man beaktar all information som fåtts om fångarna och som är tillgänglig. Å andra sidan innehåller vissa andra bestämmelser i fängelselagen, såsom bestämmelserna om förflyttningar till en anstalt, inte bestämmelser om utifrån vilka uppgifter vissa bedömningar görs. Lagens

systematik är således inte konsekvent. Enligt 31 § förvaltningslagen (434/2023) ska en myndighet se till att ett ärende utreds tillräckligt och på behörigt sätt genom att skaffa den information och den utredning som behövs för att ärendet ska kunna avgöras. Det kan även finnas ett behov av att i permissionsärenden beakta uppgifter som inte nödvändigtvis hänför sig till fångens uppförande i fängelset, utan till exempel på andra myndighetslösningar, såsom att meddela ett besöksförbud för en fånge.

Således är det inte motiverat att avgränsa de uppgifter som ska beaktas i den övergripande prövningen, utan i varje enskilda permissionsärende ska man utreda och beakta de uppgifter som är behövliga med tanke på ärendet och beslutsfattandet. På grund av detta ska regleringen ändras på så sätt att prövningen av permissionsförutsättningarna inte avgränsas till endast vissa uppgifter.

I permissionsutredningen föreslogs en precisering av regleringen så att permissionspraxis är enhetligare än för närvarande i fängelserna. För detta ändamål ska permissionerna avskiljas tydligare än för närvarande från varandra. En enhetligare praxis för de olika permissionerna kan bedömas främja även enhetligare säkerhetsbedömningar i prövningen av beviljande av permission.

I permissionsutredningen observerades exempelvis att permissioner av ett synnerligen viktigt skäl hade beviljats i stor utsträckning utifrån sådana grunder som handlade om grunder för permissioner av ett viktigt skäl. Detta framgår dock inte av förvaltningsdomstolarnas avgörandep Praxis, eftersom ändring söktes endast i negativa beslut som gäller permission av ett synnerligt viktigt skäl. För att förtydliga det inbördes förhållandet mellan permissionerna och harmonisera fängelsernas praxis ska skillnaden mellan bland annat permission som beviljas av ett synnerligen viktigt skäl och permission som beviljas av ett viktigt skäl göras tydligare än i nuläget.

Övervakningen under permissioner

Enligt permissionsutredningen varierar praxis i fråga om övervakningen och i synnerhet den elektroniska övervakningen. Även i samrådet kom det fram skillnader i användningen av elektronisk övervakning mellan de öppna anstalterna. I samrådet föreslogs att användningen av elektroniska övervakning ökas.

Enligt permissionsutredningen ser det ut som om användning av elektronisk övervakning främjar beviljande av permissioner och ”framgångsrika” permissioner, det vill säga att villkoren inte överträds lika ofta. Ätminstone i fråga om öppna anstalter är användningen av elektronisk övervakning statistiskt sett kopplad till en hög procent för de godkända permissionsansökningarna, en hög användningsgrad för permissionerna och en låg procent på nivån på överträdelserna av permissionsvillkoren.

Med tanke på lagstiftningen ska behoven av att förnya bestämmelserna om övervakning av permissionerna utredas och bedömas på samma gång som permissionsregleringen granskas i övrigt. I fängelselagens 14 kap. är de olika bestämmelserna om övervakning i viss mån utspridda. Regleringen ska dock åtminstone förtydligas jämfört med nuläget.

I samma sammanhang ska man bedöma om beviljandet av permissioner ska avgränsas endast till Finlands territorium, eftersom Brottsförmyndigheten inte har befogenheter utanför Finlands gränser. Beviljande av permission till ett annat nordiskt land har i princip ansetts vara möjligt. Det är dock inte möjligt att övervaka en permission under vistelsen utomlands.

Permissionernas längd

Bestämmelserna om permissionernas längd är i viss mån utspridda i 14 kap. i fängelselagen. Dessutom är praxis i anknytning till permissionernas längd oenhetliga. Det är befogat att utfärda precisare bestämmelser än för närvarande om längden. På så sätt kan tillämpningspraxis harmoniseras.

Brottspåföljdsmyndigheten har i dess projekt för beredning av en författning om en reform av dess organisationsstruktur och utbildningssystemet inom brottspåföljdsområdet (OM033:00/2025) föreslagit att vissa permissioner kan beviljas tillsvidare på så sätt att permissionsbeslutet täcker endast vissa permissionsvillkor och att de närmare tidpunkterna för avsläpnande i anknytning till beslutet fastställs separat av en tjänsteman i chefsuppgifter inom styrning och övervakning. Enligt Brottspåföljdsmyndigheten skulle detta avsevärt minska arbetsbördan i synnerhet i öppna anstalter, även om de tjänstemän som ansvarar för aktiviteterna och säkerheten fortfarande är beslutsföra.

I öppna anstalter finns det ett behov av att bevilja permissioner för vissa regelbundet återkommande ärenden, såsom butiksbesök för att genomföra den egna mathållningen. I fängelselagen finns det inte permissioner som naturligt lämpar sig för sådana ärenden, varför de öppna anstalternas praxis är oenhetlig. Även de som hördes vid samrådet ansåg att det finns behov av en permission som lämpar sig för regelbundet återkommande ärenden. Det finns skäl att utfärda bestämmelser om en permission som bättre än för närvarande lämpar sig för återkommande besök för att utträta ärenden från en öppen anstalt.

Häktningslagen

Det har inte observerats att det finns behov av att ändra regleringen i häktningslagen. De häktades möjligheter att få permission är redan i den nuvarande lagstiftningen väldigt begränsade. Paragrafens ordalydelser ska dock harmoniseras tillsammans med eventuella ändringar som föreslås i fråga om fängelselagen.

2.11 Underrättelse av den tidpunkt då en fånge får vård

Riksdagens biträdande justitieombudsman har i sitt avgörande EOAK/4463/2024 tagit ställning till underrättelse om tidpunkten för ledsagad permission till en fånge. Lagstiftningen möjliggör inte att den tidpunkt då en fånge får vård inte ges till en fånge till exempel utifrån en fallspecifik prövning. Avgörandet har sänts till justitieministeriet för att bedöma om det finns skäl att utfärda uttryckliga bestämmelser om underrättelse om tillgång till vård till en fånge.

Enligt 2 kap. 4 § i lagen om patientens ställning och rättigheter (785/1992, patientlagen) ska patienten meddelas en tidpunkt när han eller hon får vård. Om tidpunkten ändras, ska patienten omedelbart meddelas en ny tidpunkt och orsaken till ändringen. Tillgången till vård och ordnandet av vård regleras separat.

Förvaltningslagens 23 § 1 mom. innehåller bestämmelser om behandling av ett ärende utan dröjsmål, medan det i 54 § i lagen föreskrivs att ett beslut som en myndighet har fattat ska av myndigheten utan dröjsmål delges en part och andra kända som har rätt att begära omprövning av beslutet eller att överklaga det genom besvär. Myndigheten ska delge också ett sådant beslut som inte får överklagas.

I det nämnda avgörandet av justitieombudsmannen har man bland annat konstaterat att verksamhetsenheten för hälso- och sjukvård har till uppgift att underrätta patienten om

tidpunkten då han eller hon får vård i enlighet med patientlagen. Vid Brottspåföljdsmyndigheten tillämpas inte patientlagen, utan fängelset beslutar om permission enligt 14 kap. i fängelselagen eller sändning för temporär vård och undersökning utanför fängelset enligt 10 kap. 2 § samt ordnar transporten av patienten. I avgörandet bedömdes underrättelsen av den tidpunkt då en fånge får vård med tanke på bestämmelserna om beslut och delgivning i förvaltningslagen. Permissionsbeslut som redogör för tidpunkten för vården hade delgetts först efter permissionen, efter ett besök enligt 10 kap. 2 § i fängelselagen eller först på dagen för denna tidpunkt.

I praktiken hade man i fallet inte fattat permissionsbeslut antingen utan dröjsmål på det sätt som förvaltningslagen förutsätter, utan först på den dag då fången avlägsnar sig eller så hade man inte delgett beslut som i verkligheten hade fattats tidigare utan dröjsmål direkt efter att de fattats på det sätt som förvaltningslagen förutsätter.

I det nämnda avgörandet av justitieombudsmannen konstateras även att Brottspåföljdsmyndigheten inte har någon lagstadgad grund att förutsätta att den tidpunkt då en fånge får vård ska underrättas till fången av hälso- och sjukvården. Biträdande justitieombudsmannen är av den uppfattningen att säkerhetsomständigheterna accentuerar att Brottspåföljdsmyndigheten i sista hand ska besluta om sändning av en fånge utanför fängelset. Permission under ledsagning och även sändning för vård eller undersökning utanför fängelset med behövlig övervakning hindrar dessutom redan i sig att fängelsets ordning och säkerhet äventyras. Fängelset har dessutom tillgång till metoderna enligt 16 kap. i fängelselagen för att göra en granskning av en fånge, med vilken det är möjligt att hindra att olovliga ämnen och föremål kommer in i fängelset.

Majoriteten av dem som hördes i det samråd som ordnades för intressentgrupperna under beredningen ansåg att den tidpunkt då en fånge får vård ska underrättas i förväg. Man lade även fram en synpunkt om att en fånge kan bli föremål för påtryckningar, om han eller hon får veta tidpunkten långt i förväg. Vid samrådet diskuterades en möjlighet där underrättelsen om den tidpunkt då en fånge får vård i princip görs i förväg, men i enskilda situationer kan fördröjas eller göras allmänt utan att meddela den exakta tidpunkten.

Vid beredningen har man utrett att det i samband med att en fånge får vård förekommit situationer där fången med hjälp av utomstående försökt förbereda införande av olovliga ämnen eller föremål till fängelset eller rymning. Enligt de uppgifter som fåtts från Brottspåföljdsmyndigheten har sådana situationer dock utgjort enskilda fall. Inte heller i alla fångelser har man identifierat något behov att underlåta att meddela den tidpunkt då en fånge får vård. Å andra sidan har det i beredningen kommit fram att det i vissa jämförelsevis sällsynta fall kan finnas ett behov av att underlåta att underrätta fången om den exakta tidpunkt då han eller hon får vård. På grund av avgörandet av biträdande justitieombudsmannen finns det skäl att omsorgsfullt bedöma om det finns ett behov av att utfärda bestämmelser om underrättelse av när en fånge får vård och om detta är fallet, hur regleringen ska genomföras, eftersom regleringen om delgivning i förvaltningslagen och de patienträttigheter som garanteras i patientlagen vid sidan om regleringen i fängelselagen har en koppling till ärendet.

2.12 Placering i en anstalt utanför fängelset

2.12.1 Nuläge

Fängelselagens 8 kap. 9 § 2 mom. innehåller bestämmelser om placering av en fånge i en anstalt utanför fängelset. Enligt bestämmelsen kan en fånge som har drogproblem eller som bedöms ha särskilda svårigheter att klara sig i frihet för en viss tid placeras i en anstalt utanför fängelset eller någon motsvarande enhet där han eller hon deltar i missbrukarvård eller i någon annan

målinriktad sysselsättning som främjar hans eller hennes möjligheter att klara sig. I lagen kallas detta för placering i en anstalt utanför fängelset.

Brottspåföljdsmyndigheten inledde år 2021 ett projekt för bötes- och korttidsfångar, vars mål var att placera fångar som avtjänar förvandlingsstraff för böter och andra korta fängelsestraff i en anstalt utanför fängelset. Under år 2022 gjordes sammanlagt 320 placeringar i en missbrukarvårdanstalt utanför fängelset, varav de placeringar som slutförts uppgick till sammanlagt 254. Sammanlagt hade 402 klienter åren 2021 och 2022 slutfört placeringen på planerat sätt under projektet. År 2023 har antalet placeringar etablerat sig på så sätt att 25–35 fångar dagligen är placerade i externa anstalter. I praktiken ligger betoningen på placeringarna på fångar som avtjänar förvandlingsstraff för böter och korta fängelsestraff. Fångar som avtjänar långa fängelsestraff placeras i liten omfattning i anstalter utanför fängelset.

Placeringarna utgörs till största delen av placeringar i missbrukarrehabilitering. Regleringen möjliggör dock placering i andra anstalter, såsom i barnskyddsanstalter. I enskilda fall har placeringar gjorts till exempel i barnskyddsanstalter. Nedan behandlas separat frågan om placering av minderåriga fångar.

Med stöd av 10 § 1 mom. i kapitlet är förutsättningen för placering i en anstalt utanför fängelset att placeringen främjar genomförandet av planen för strafftiden och det med stöd av fångens uppförande under strafftiden samt information om fångens person och brottslighet kan anses sannolikt att tillståndsvillkoren för placeringen kommer att iakttas.

Enligt paragrafens 3 mom. ska fånga förbinda sig till att avstå från berusningsmedel och sådana dopningsmedel som avses i 44 kap. 16 § i strafflagen och förbinder sig att genomgå kontroll av drogfrihet enligt 16 kap. 7 § i denna lag och iakttä andra nödvändiga skriftliga villkor som hänför sig till vistelsen utanför fängelset och deltagandet i sysselsättning. Med stöd av 1 mom. 3 punkten i paragrafen kan iakttagandet av placeringsvillkoren till tillämpliga delar övervakas med hjälp av tekniska anordningar som installeras i förläggningsplatsens utrymmen, ges till fången, fästs vid fångens handled, vrist eller midja, eller med en kombination av sådana anordningar.

Dessutom ska fången samtycka till att fängsvårdsmyndigheterna vid behov står i kontakt med myndigheter samt privata sammanslutningar och enskilda för att utreda tillstånds- eller placeringsvillkoren eller utöva tillsyn över hur villkoren iakttas. Fången ska även samtycka till att fängsvårdsmyndigheterna får ge uppgifter som är behövliga för placeringen till placeringsplatsen att placeringsplatsen får underrätta fängsvårdsmyndigheterna om överträdelse av villkoren. Fängelset, placeringsplatsen och fången ingår ett placeringsavtal om placeringen.

Placering av en fånge under 18 år i en anstalt utanför fängelset

I 6 § i Finlands grundlag finns det krav på jämlik behandling av barn. Enligt 19 § 3 mom. i grundlagen ska det allmänna stödja familjerna och andra som svarar för omsorgen om barn så att de har möjligheter att trygga barnens välfärd och individuella uppväxt. Dessutom tryggar FN:s konvention om barnets rättigheter barnets rättigheter bland annat genom prioriteten för barnets bästa som erkänts i artikel 3.

Det straffrättsliga påföljdssystemet är en sista utväg för att komma till rätta med ungdomars kriminella beteende. Det finns bestämmelser om ansvarsåldersgränsen i 9 kap. 4 § i strafflagen (39/1889). En förutsättning för straffansvar är att gärningsmannen vid tidpunkten för gärningen har fyllt femton år.

I 6 kap. 9 § 2 mom. i strafflagen föreskrivs att för ett brott som någon har begått innan han eller hon fyllde 18 år får dock inte dömas till ovillkorligt fängelsestraff, om det inte finns vägande skäl att det vid prövningen av huruvida det finns vägande skäl ska tas hänsyn till gärningsmannens placering i en barnskyddsanstalt som avses i 57 § i barnskyddslagen (417/2007). Enligt förarbetena till bestämmelsen (RP 215/2014 rd, s. 91) ska en placering i en barnskyddsanstalt beaktas som en omständighet som talar för att villkorligt fängelse ska dömas ut. Syftet med denna bestämmelse är att styra valet av påföljd så att man väljer ett sådant fungerande arrangemang där man med hjälp av de metoder som hör till barnskyddet och till övervakningen av villkorligt fängelse kan få till stånd en effektiv helhet av kontroll och stöd. I fråga om gärningsmän under 18 år ålägger även de internationella förpliktelser som binder Finland att undvika ovillkorligt fängelse.

Olägenheterna av ett anstaltsstraff är i snitt tyngre för en person som inte fyllt 18 år. I värsta fall berövar fängelse en ung människa möjligheten att utvecklas normalt i socialt, yrkesmässigt, utbildningsmässigt och sexuellt hänseende (se till exempel RP 44/2002 rd, s. 206). Om ett barn och en gärningsman under 18 år dock döms till villkorligt fängelsestraff, föreskrivs i 5 kap. 2 § i fängelselagen att han eller hon ska hållas åtskilda från vuxna fångar, om hans eller hennes bästa inte kräver annat. Åtskildhet från de vuxna är en stark huvudregel som tryggas i artikel 10 i FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter (MP-konventionen) och artikel 37 i FN:s konvention om barnets rättigheter. I 1 kap. 5 § 3 mom. i fängelselagen föreskrivs dessutom att vid verkställigheten av fängelse som ådömts unga personer som begått sitt brott innan de fyllt 21 år ska de behov som följer av fångens ålder och utvecklingsnivå särskilt beaktas.

På ovan beskrivna sätt kan en fånge under 18 år redan för närvarande placeras i en enhet utanför fängelset, såsom en barnskyddsanstalt. Enligt den information som fåtts från Brottspåföljdsmyndigheten har man under de senaste fem åren inte gjort placeringar i en barnskyddsanstalt som en placering i en anstalt utanför fängelset, utan för tiden för övervakad frihet på prov. Under de fem senaste åren har sammanlagt färre än tio fångar under 18 år varit i övervakad frihet på prov. Av dem har färre än fem varit i en barnskyddsanstalt under tiden för frihet på prov. För jämförelsens skull har några fångar under 18 år under de senaste fem åren således varit placerade i en öppen anstalt. Åren 2021 och 2022 har färre än fem fångar under 18 år varit placerade i en öppen anstalt.

Det finns bestämmelser om övervakad frihet på prov i 2 c kap. 8 § i strafflagen och i lagen om övervakad frihet på prov (629/2013). Syftet med övervakad frihet på prov är att frige en fånge systematiskt och gradvis för att främja anpassningen i samhället. I övervakad frihet på prov ska fången iakttä vissa skyldigheter, såsom att vid vissa klockslag hållas i sin bostad eller en förordnad våd- eller rehabiliteringsplats, såsom i en barnskyddsanstalt. Det är möjligt att placera en fånge i övervakad frihet på prov tidigast sex månader före den villkorliga frigivningen. Övervakad frihet på prov är således av avgränsad längd och i praktiken en endast några månader lång period före frigivningen. Övervakad frihet på prov avviker således avsevärt från placering i en anstalt utanför fängelset.

Barnskyddslagens 40 § innehåller bestämmelser om när ett barn ska omhändertaras och när placering i vård utom hemmet ska ordnas för barnet. För att kunna gestalta nuläget är det väsentligt att även placeringsgrunder enligt barnskyddslagen ska vara uppfyllda för att en fånge under 18 år ska kunna placeras i en barnskyddsanstalt. Man ska alltid göra en barnspecifik bedömning av om placeringsgrunderna enligt barnskyddslagen föreligger. Dessutom innehåller barnskyddslagens 41 § bestämmelser om beredning av omhändertagande och vård utom hemmet och 43 § om det anknutna beslutsfattandet. Barnskyddslagens 50 § innehåller närmare bestämmelser om en lämplig plats för vård utom hemmet och valet av den. Barnskyddsanstalten

ska således lämpa sig som plats för placering i vård utom hemmet av en fånge under 18 år och anstalten ska kunna tillmötesgå fångens behov.

Det är även möjligt att ett beslut om omhändertagande och placering i vård utom hemmet redan fattats utifrån en annan orsak för en fånge som inte fyllt 18 år, vilket det inte ansetts vara befogat att ändra för fängelsetiden. Om den plats för placering i vård utom hemmet som anvisats för fängelsetiden inte motsvarar barnets behov, inte är förenligt med barnets bästa eller inte lämpar sig som placeringsplats, uppdateras klientplanen enligt 30 § i barnskyddslagen och fattas ett beslut om ändring av platsen för placering i vård utom hemmet. I bägge situationer är det viktigt att i valet av placeringsplats föra samarbete med Brottspåföljdsmyndigheten.

2.12.2 Bedömning av nuläget

Regleringen kring placering i en anstalt utanför fängelse har ursprungligen avsetts för korta missbrukarrehabiliteringsperioder i första hand för långtidsfångar. I praktiken har man dock ansett att det är behövt att placera fångar som avtjänar förvandlingsstraff för böter och andra korttidsfångar till anstalter för missbrukarrehabilitering. Ett projekt där uttryckligen fångar som avtjänar korta straff placeras i anstalter utanför fängelset har pågått vid Brottspåföljdsmyndigheten redan under flera år. Utifrån erfarenheterna från projektet kan den gällande lagstiftningen anses vara oklar.

Den gällande bestämmelsen möjliggör placering i en anstalt utanför fängelset i väldigt olika situationer. Den kan tillämpas såväl på långtidsfångar som fångar som avtjänar ett kort fängelsestraff. Bestämmelsen begränsar inte heller längden av en placering eller i vilket skede av strafftiden en placering kan genomföras. Utöver en missbrukar- och beroendehabiliteringsinrättning möjliggör bestämmelsen även placering i en annan anstalt som förbättrar fångens livskompetenser. Det är befogat att bedöma behoven av att precisera regleringen till dessa delar.

Övervakningen av placering i en anstalt utanför fängelset sker till största del utanför fängelset. Vissa övervakningsbefogenheter för Brottspåföljdsmyndigheten under placering i en anstalt utanför fängelse har preciserats nyligen (RP 53/2025 rd och Rsv 285/2025 rd). Dessutom har Brottspåföljdsmyndigheten befogenhet att övervaka en fånges drogfrihet och elektronisk övervakning kan förordnas för en fånge. Det är dock oklart om bestämmelserna om permission och disciplin i fängelselagen tillämpas under tiden för en placering i en anstalt utanför fängelset.

På grund av ovan nämnda orsaker finns det skäl att revidera bestämmelserna om placering i en anstalt utanför fängelset. Genom lagändringarna främjas även för egen del målet i regeringsprogrammet om att öka den externa missbrukarvård som har som mål att öka återhämtningen från alkohol- och drogberoende för bötes- och korttidsfångar.

Fångar som inte fyllt 18 år

Vid beredningen av propositionen har utgångspunkten varit att man placerar i synnerhet sådana minderåriga fångar som kan placeras i en öppen anstalt i en barnskyddsanstalt som en placering i en anstalt utanför fängelset. Bakgrunden utgörs av avgörandet EOAK/4760/2020 av riksdagens justitieombudsman, där justitieombudsmannen bland annat konstaterat att om en minderårig uppfyller förutsättningarna för placering i en öppen anstalt, är det inte lagenligt att längre hålla honom eller henne i förhållanden som liknar ett slutet fängelse, eftersom en fånge enligt 4 kap. 8 § i fängelselagen inte ska placeras i ett mera slutet fängelse eller på en mera sluten fängelseavdelning än vad ordningen och säkerheten i fängelset samt förvaringssäkerheten kräver.

Enligt Brottsförmyndighetens utredning (Alaikäiset ja nuoret vangit, Brottsförmyndighetens kompendier 5/2021) omfattas många minderåriga fångar av en bakgrund av rymning från tidigare placeringsplatser inom barnskyddet, ett svårt missbruksproblem eller ett brott, vilket hindrar dem från att placeras i en öppen anstalt. Riksdagens justitieombudsman har i sitt ovan nämnda avgörande konstaterat att det, trots de typiska problemen i anknytning till en minderårig fånge, dock är möjligt att en minderårig uppfyller förutsättningarna för placering i en öppen anstalt. Enligt biträdande justitieombudsmannens uppfattning är det i så fall inte lagenligt att längre hålla honom eller henne i förhållanden som liknar ett slutet fängelse.

I öppna anstalter finns det dock inte färdigt personal som ger minderåriga fångar stöd och inte heller utbildningsmöjligheter. Utmaningen utgörs av rätten för minderåriga fångar till skydd och till att hållas åtskilda från vuxna fångar samt av tillräcklig övervakning för denna avskildhet. Alla minderåriga fångar kan inte placeras för att bo med varandra i samma anstalt och inte ens alltid i gemensam sysselsättning. Ovan nämnda utmaningar i kombination med det låga antalet minderåriga fångar innebär att placering av minderåriga i olika anstalter leder till förhållanden som liknar isolering. I fråga om minderåriga är det synnerligen viktigt även med möjligheten att hålla kontakt med närstående utanför fängelset. På grund av dessa orsaker har riksdagens justitieombudsman i det nämnda avgörandet inte ansett att det med tanke på barnets bästa är befogat att grunda separata anstalter som är avsedda för minderåriga.

Utifrån det som lagts fram ovan är en barnskyddsanstalt en bättre lösning än en öppen anstalt för sådana minderåriga fångar som på riktigt kan placeras i en öppen anstalt. Det kan förmodas att det handlar om enskilda fall. Placeringen ska även vara möjlig ur barnskyddsanstaltens synvinkel, det vill säga att placeringen ska omfattas av en grund enligt 40 § i barnskyddslagen och vara möjlig även med tanke på säkerheten för de barn som redan finns i barnskyddsanstalten.

Regeringen har överlämnat propositionen RP 149/2025 rd om ändring barnskyddslagen och lagar som har samband med den, i vilken man bland annat föreslagit att en ny sluten rehabiliterande anstaltsservice grundas. Riksdagen har godkänt lagändringarna med de ändringar som social- och hälsovårdsutskottet föreslagit våren 2026 (RSv 61/2026 rd). Förhållandena i denna anstaltsservice är väldigt slutna, även om de på samma gång har en väldigt rehabiliterande karaktär. I beredningen har man bedömt att den föreslagna nya anstaltsservicen, på grund av denna väldigt slutna karaktär, inte löser ovan beskrivna utmaning att hitta förhållanden som är öppnare än i ett slutet fängelse för fångar som uppfyller förutsättningarna för en öppen anstalt.

I remissvaren i det första skedet av utvecklingen av fängelselagen och häktningsslagen riktades uppmärksamhet på att fängelselagen och barnskyddslagen inte innehåller något uttryckligt omnämnande om möjligheten att placera en person under 18 år som avtjänar ett straff i en barnskyddsanstalt. I remissvaren ansåg man dessutom att det inte är möjligt att utfärda bestämmelser om ärendet endast i fängelselagen. Med tanke på tillämpningen i praktiken ansågs även förhållandet mellan barnskyddslagen och fängelselagen vara problematiskt. Man ansåg att det var oklart om regleringen kring beslutsfattandet inom barnskyddet var tillämplig på en person som avtjänar ett fängelsestraff. Dessutom ska frågor som gäller barnskyddsmyndighetens och Brottsförmyndighetens befogenheter preciseras i fråga om till exempel begränsningsåtgärder enligt barnskyddslagen. I remissvaren önskades även en utredning av möjligheterna att placera ett häktat barn i en anstalt utanför fängelset.

På grund av ovan framlagda orsaker beaktar bestämmelserna vare sig i fängelselagen eller barnskyddslagen inte på bästa möjliga sätt möjligheten att placera en minderårig fånge i en

barnskyddsanstalt som en placering i en enhet utanför fängelset. Bestämmelserna i såväl fängelselagen som barnskyddslagen ska preciseras. I bestämmelserna ska man bättre än för närvarande beakta möjligheten att placera en fånge under 18 år i en barnskyddsanstalt.

Enligt bestämmelserna om häktning i tvångsmedelslagen (806/2011) får en misstänkt som inte fyllt 18 år inte häktas eller på förordnande fortsättas att hållas häktad, om inte vägande skäl kräver det. I stället för häktning har minderåriga förordnats till i 1 a § i tvångsmedelslagen avsett förstärkt reseförbud med övervakning med tekniska anordningar. Vid beredningen har man bedömt att förstärkt reseförbud ska vara primärt i förhållande till häktning då förutsättningarna för förstärkt reseförbud är uppfyllda, eftersom förstärkt reseförbud möjliggör till exempel skolgång eller placering i en barnskyddsanstalt under tiden för tvångsmedlet. Det kan bedömas att om det inte är möjligt att förordna förstärkt reseförbud för en minderårig brottsmisstänkt och han eller hon måste häktas, uppfylls inte heller förutsättningarna för placering i en barnskyddsanstalt. En häktad under 18 år ska således i regel placeras i fängelse. På grund av denna orsak har man inte närmare utrett möjligheten att placera en häktad under 18 år i en anstalt utanför fängelset.

3 Målsättning

De föreslagna ändringarna har väldigt olika mål.

De föreslagna ändringarna av bestämmelserna har för det första som mål att förbättra fängelsesäkerheten. De centrala ändringar som främjar detta utgörs av regleringen kring placering på en avdelning med intensifierad övervakning, genom vilken man gör det lättare att ingripa i synnerhet i organiserad brottslighet. En annan ändring som främjar detta mål är att förtydliga och harmonisera Brottspåföljdsmyndighetens övervakningsbefogenheter. För närvarande är bestämmelserna svårtydda och svåra att tillämpa. Till exempel har bestämmelserna om avlyssning av telefonsamtal i praktiken tillämpats väldigt lite på andra avdelningar än säkerhetsavdelningar. De föreslagna ändringarna gör det lättare att tillämpa befogenheterna och främjar Brottspåföljdsmyndighetens möjligheter att ingripa i verksamhet som äventyrar fängelsets ordning och säkerhet eller i brott som begås under fängelsetiden. Även regeringsprogrammet innehåller en skrivning om utveckling av reglering kring avdelningar med intensifierad övervakning.

Det andra målet med propositionen är att förbättra Brottspåföljdsmyndighetens färdigheter att sörja för verkställigheten av straff i allvarliga störningssituationer i samhället. Detta mål främjas genom bestämmelser som möjliggör de ändringar som förutsätts av allvarliga störningssituationer i samhället i fråga om innehållet i verkställigheten av fängelsestraff, häktning och även samhällspåföljder. Genom sådana ändringar säkerställs att verkställigheten kan genomföras på ett tryggt sätt även i allvarliga störningssituationer i samhället.

Brottspåföljdsmyndighetens färdigheter att sörja för verkställigheten av straff förbättras även genom de ändringar som gäller fångarnas betalningsrörelse. Målet med bestämmelserna är att underlätta Brottspåföljdsmyndighetens möjligheter att sörja för fångarnas betalningsrörelse, då användningen av fångarnas egna betalningsmedel utvidgas.

För det tredje främjar de nämnda lagändringarna även fångarnas färdigheter till ett liv utan brott. Målet är att man under tiden i fängelse kan sörja för att fången har tillgång till ett bankkonto och ett fungerande betalkort då han eller hon frigges.

Färdigheterna för ett liv utan brott för en fånge främjas även genom ändringarna av bestämmelserna om placering i en anstalt utanför fängelset och kontraktsavdelning, vilka

förbättrar fångarnas möjligheter att få missbrukarrehabilitering eller annat stöd som de behöver redan under fängelsetiden. Även i regeringsprogrammet finns det en föresats om målen att förbättra missbrukarrehabiliteringen under fängelsetiden. Ställningen för fångar under 18 år förbättras således på så sätt att det finns bättre förutsättningar än för närvarande att placera dem i en barnskyddsanstalt som en placering i en anstalt utanför fängelset. Detta främjar tillgodoseendet av barnets bästa, eftersom man i barnskyddsanstalter har bättre möjligheter att ordna stöd enligt en minderårigs behov än i fängelser.

För det fjärde är målet med de föreslagna lagändringarna att förtydliga och precisera lagstiftningen. Till exempel riksdagens grundlagsutskott och lagutskott har riktat uppmärksamhet på behoven av att ändra bestämmelserna om bland annat Brottspåföljdsmyndighetens befogenheter. Förtydligandet av bestämmelserna förbättrar fångarnas rättsskydd. På samma gång innebär tydliga bestämmelser att det är lättare för personalen att tillämpa dem och fatta beslut.

Man strävar även efter att förbättra regleringens tydlighet och begriplighet genom att precisera regleringen om utfärdande av bestämmelser och författningar på lägre nivå än lag i fråga om fängelserna och deras område samt genom bestämmelser om transport av en fånge eller häktad som frigges från fängelse till vård oberoende av vilja. En exaktare reglering än för närvarande förbättrar även till denna del fångarnas rättsskydd och underlättar personalens förutsättningar att tillämpa bestämmelserna. Genom dessa ändringar harmoniseras även praxis i fängelserna.

Det femte målet med propositionen är att förtydliga bestämmelserna om permission. I tillämpningen av bestämmelserna finns det för närvarande till många delar oenhetlig praxis och regleringen är till alla delar inte tydlig. Genom ändringarna främjas således enhetligheten i permissionspraxis. Även de säkerhetsomständigheter som anknyter till bedömningen av förutsättningarna för permissioner betonas i bestämmelserna. Genom detta främjas iakttagandet av permissionerna och genomförs skrivningen i regeringsprogrammet om att man utreder om förutsättningarna för att bevilja permission från fängelset bör skärpas.

4 Förslagen och deras konsekvenser

4.1 Förfarandet vid en allvarlig störningssituation i samhället

4.1.1 Utgångspunkt

I propositionen föreslås att man till fängelselagen och häktningsslagen fogar bestämmelser om ordnandet av Brottspåföljdsmyndighetens verksamhet vid undantagsförhållanden eller i en annan allvarlig störningssituation i samhället. Motsvarande preciseringar görs även i lagen om verkställighet av samhällspåföljder och lagen om övervakad frihet på prov samt i lagen om verkställighet av kombinationsstraff.

Det är befogat att komplettera regleringen eftersom den gällande lagstiftningen inte möjliggör att allvarliga störningssituationer i samhället beaktas i Brottspåföljdsmyndighetens verksamhet. De föreslagna bestämmelserna förbättrar Brottspåföljdsmyndighetens möjligheter att sörja för trygg straffverkställighet även i vid allvarliga störningssituationer i samhället.

Utgångspunkten för bestämmelserna är att de tillämpas vid allvarliga störningssituationer i samhället. Det kan handla om undantagsförhållanden enligt 3 § i beredskapslagen, men även om andra allvarliga störningssituationer i samhället. Regleringen gäller således exempelvis förhindrande av att en allmänfarlig smittsam sjukdom sprids, men även för andra allvarliga störningssituationer i samhället. Sådana kan vara exempelvis krig, storolyckor, allvarliga

epidemier eller andra motsvarande situationer. Det förutsätts dock att en störningssituation är allvarlig och har effekter på samhällsnivå. Endast kortvariga störningar i ett enskilt fängelse verksamhet är dock inte sådana störningssituationer, men en storolycka som eventuellt ser ut att vara kortvarig kan vara en sådan störningssituation som kan leda till att ett fängelse evakueras eller att vistelse utomhus förvägras för fångarna.

Det är befogat att regleringens tillämpningsområde täcker olika allvarliga störningssituationer, eftersom många störningssituationer kan ha allvarliga konsekvenser i synnerhet för fängelsernas verksamhet. En allvarlig störningssituation i samhället behöver dock inte vara sådan att undantagsförhållanden enligt beredskapslagen allmänt utlysts i samhället. Bestämmelserna ska således kunna tillämpas oberoende av om störningssituationen innebär att andra befogenheter enligt beredskapslagen ska tillämpas. Detta är befogat, eftersom en allvarlig störningssituation i samhället kan orsaka allvarliga konsekvenser för straffverkställigheten, även om det i samhället inte i övrigt finns något behov av att införa sådana befogenheter som avses i beredskapslagen. Sådana situationer förelåg exempelvis under coronapandemin.

Bestämmelserna formuleras på så sätt att huvudregeln är att aktiviteterna reduceras exempelvis genom att förkorta fångarnas sysselsättningstid. Fullständigt avbrytande av aktiviteterna är en metod som tillgrips först i sista hand. Dessa begränsningar genomförs på ett proportionellt sätt. Begränsningarna av verkställigheten av samhällspåföljder graderas på motsvarande sätt. Dessutom är det inte möjligt att begränsa aktiviteter som anknyter till fångarnas basvård, med undantag för förvägran av vistelse utomhus som görs som en begränsning av engångsnatur. Dessutom avgränsas andra aktiviteter som är centrala för fångarnas och de dömdas grundläggande fri- och rättigheter utanför begränsningarna.

4.1.2 Fängelselagen och häktningsslagen

Bestämmelserna i fängelselagen och häktningsslagen kompletteras på så sätt att man till lagarna fogar nya kapitel med bestämmelser om ordnande av fängelsernas verksamhet vid störningssituationer i samhället. Till fängelselagens nya 19 a kap. överförs bestämmelserna om begränsning av intagning i fängelse i 2 kap. i fängelselagen. Därtill innehåller kapitlet bestämmelser om evakuering från ett fängelse, om en allvarlig störningssituation i samhället förutsätter att alla fångar flyttas till andra fängelser.

De centrala ändringarna gäller vistelse utomhus samt ordnande av fångarnas aktiviteter, fritidsaktiviteter, besök och permissioner under tiden för en allvarlig störningssituation i samhället. De föreslagna bestämmelserna möjliggör att aktiviteterna, fritidsaktiviteterna och besöken reduceras eller avbryts samt att beviljandet av permissioner avbryts. Förvägran av vistelse utomhus för alla fångar eller för fångarna på en viss avdelning kan vara möjligt som ett beslut av engångsnatur.

En förutsättning för alla begränsningar är att de är nödvändiga för att sörja för att straffverkställigheten genomförs på behörigt sätt. Detta innebär att en allvarlig störningssituation i samhället förutsätter ändringar i fängelsets dagliga verksamhet, så att verksamheten fortsättningsvis ska kunna ombesörjas på ett tryggt sätt. Det kan handla till exempel om förhindrande av spridning av en smittsam sjukdom, det vill säga att sörja för fångarnas och de häktades samt personalens hälsa. Säkerheten kan även anknyta till att upprätthålla fängelsets ordning och säkerhet, om en allvarlig störningssituation i samhället äventyrar den till exempel på grund av långvarig brist på personal eller att säkerhetssystemen är permanent skadade.

Vid beredningen av propositionen har man bedömt om det på lagnivå finns skäl att mer ingående beskriva förutsättningarna för att införa begränsningar. Målet med regleringen är dock att trygga Brottspåföljdsmyndighetens verksamhetsmöjligheter även i sådana situationer som inte helt kunde förutspås under beredningen. Den föreslagna formuleringen kopplar tillämpningsförutsättningarna för bestämmelserna till de allmänna målen med straffverkställigheten, vilka lämnar tillräckliga möjligheter att agera även i oförutsedda situationer. Preciseringsen av ordalydelsen i bestämmelsen genom exempelvis de förutsättningar som gäller individernas hälsa eller fängelsets säkerhet kan generera en situation där lagstiftningen inte kan tillämpas i en ny form av allvarlig störningssituation. På grund av detta har man under beredningen ansett att det föreslagna regleringssättet är tillräckligt exakt.

Genom nödvändighetskravet betonas att man ska förlita sig på begränsningar endast om det inte längre är möjligt att på ett tryggt sätt sörja för verkställigheten inom ramen för de gränser som de ordinarie bestämmelserna i fängelselagen tillåter. I första hand ska man således sträva efter att ordna verksamheten inom ramen för den provningsrätt som fängelselagen ger för Brottspåföljdsmyndigheten och genom andra praktiska åtgärder, med vilka det är möjligt att förbättra till exempel hygien i fängelset, om det handlar om förebyggande av spridning av en smittsam sjukdom. Nödvändighetskravet ökar för egen del även att regleringen är exakt och noggrant avgränsad.

I de nämnda situationerna är det möjligt att förvägra vistelse utomhus för alla fångar eller för fångarna på en viss avdelning genom ett beslut av engångsnatur. Förvägran av vistelse utomhus ska vara nödvändig till exempel i en situation där det inte är möjligt eller tryggt att vistas utomhus på grund av en allvarlig störningssituation, såsom om en storolycka lett till att farliga gaser kommit ut i utomhusluften. En sådan situation kan utgöras av till exempel flyglarm, som gör att vistelse utomhus inte kan ordnas på en viss dag. Eftersom fångarnas rätt till vistelse utomhus är en central rättighet i fängelset, begränsas befogenheten till endast situationer av engångsnatur.

Under beredningen har man bedömt om det är möjligt att begränsa vistelse utomhus endast med stöd av 7 kap. 6 § i fängelselagen. Grunderna för att förvägra vistelse utomhus i denna bestämmelse är dock kopplade till omständigheter som beror på en enskild fånge och förvägran ska göras enligt fånge. Eftersom det i en allvarlig störningssituation i samhället kan vara behövt att begränsa alla fångars vistelse utomhus och dessutom utifrån sådana grunder som anknyter till fångarna själva, är det befogat att utfärda separata bestämmelser om detta med tanke på störningssituationer.

Utgångspunkten för att begränsa aktiviteter, fritidsaktiviteter och besök är att de i första hand begränsas. Begränsning innebär att aktiviteterna fortfarande fortsätter, men att till exempel deras längd förkortas eller att antalet fångar som deltar i dessa samtidigt minskas. Först som en sistahandsmetod kan dessa aktiviteter avbrytas helt och hållet. Målet med avbrytandet kan vara till exempel att hindra att en smittsam sjukdom sprids genom att minska de fysiska kontakterna. För att uppnå detta mål i en situation med avbrytande kan det förutsättas att fångarna inte får vistas fritt på avdelningarna under den tid som blir ledig då aktiviteterna inte äger rum. Således kan avbrytande av sysselsättningen eller fritidsaktiviteterna innebära att fångarna måste tillbringa den tid som blir ledig på grund av att aktiviteterna avbryts i sin cell. I mån av möjlighet ska man dock även i en situation med avbrytande sträva efter att ordna en möjlighet för fångarna att tillbringa tid utanför cellen till exempel i mindre grupper än vanligt, om det inte äventyrar målen med avbrytandet. Under coronapandemin åren 2020–2022 använde man sig av ett sådant förfarande i fängelserna. I varje fall ska aktiviteter i anknytning till basvård och till exempel användning av telefon ordnas.

De föreslagna bestämmelserna möjliggör att såväl övervakade besök som andra bestämmelser begränsas. Detta är befogat eftersom bestämmelserna har som mål att trygga säkerheten i verkställigheten av straff i alla former av allvarliga störningssituationer. Den föreslagna regleringen ger Brottsförhållningsmyndigheten tillräckligt handlingsutrymme att genomföra säkra besöksarrangemang.

Beviljandet av permissioner kan avbrytas utifrån ovan nämnda förutsättningar. Regleringen möjliggör dock att avbrytande gäller för endast vissa typer av permissioner. Avbrytande gäller till exempel permissioner som beviljas på basis av strafftidens längd, men permissioner av synnerligen viktigt skäl eller permission för att utträta ärenden i öppna fängelser kan fortfarande beviljas. På så sätt får Brottsförhållningsmyndigheten prövningsrätt för att rikta begränsningarna endast till vad som är nödvändigt.

Längden av begränsningarna kan vara högst en månad åt gången, men den kan förlängas en månad åt gången. Längden på en månad är motiverad, eftersom begränsningar som införs för en längre tid än så kan anses vara problematiska med tanke på begränsningarnas proportionalitet. Det mest befogade är att behovet av begränsningar ses över med relativt korta mellanrum. Begränsningar som är kortare än en månad innebär i praktiken att ordnandet av verksamheten är väldigt kortsiktig i fängelserna. Med hänsyn till att det tar tid att genomföra ändringarna, är begränsningar som är kortare än en månad i praktiken svåra att genomföra. Genom bestämmelserna tryggas även att man då störningssituationen i samhället upphört i fängelserna utan dröjsmål ska återgå till normal verksamhet, även om beslutet om begränsningar fattats för en längre tid.

Begränsningarna kan gälla sådana fängelser eller fängelseavdelningar som påverkas av en allvarlig störningssituation i samhället. Således ställs begränsningar endast i en sådan regional omfattning som kan anses vara nödvändig. Beslutet om begränsningar fattas av direktören för Brottsförhållningsmyndighetens operativa ansvarsområde. När begränsningarna är i kraft fattas de behövliga beslut som gäller en enskild fånge i fängelset. Detta kan innebära till exempel att besluten om placering i sysselsättning ändras för att motsvarar de uppställda begränsningarna.

Vissa aktiviteter avgränsas utanför begränsningarna och avbrytandet.

För det första kan undervisningen av läropliktiga fångar, det vill säga i praktiken minderåriga fångar, inte begränsas eller avbrytas med stöd av fängelselagen. Ordande av sådan undervisning ska fortsätta på ett motsvarande sätt som i övrigt i samhället. De allmänna begränsningar för ordande av undervisning kan dock gälla ordande av undervisning även i fängelset. Även annan verksamhet för minderåriga fångar kan begränsas eller avbrytas, eftersom det i en allvarlig störningssituation i samhället kan vara synnerligen svårt att ordna sådan för minderåriga fångar. För det andra är det inte möjligt att begränsa eller avbryta besök av barn eller besök hos fångar som inte fyllt 18 år och inte heller beviljandet av permissioner för fångar som inte fyllt 18 år. Även till denna del kan de allmänna begränsningar som införts i samhället innebära begränsningar även för minderåriga fångar.

Målet med de föreslagna begränsningarna är att trygga tillgodoseendet av barnets rättigheter i en störningssituation i samhället. Med tanke på tillgodoseendet av barnets rättigheter är det befogat att begränsningarna kan gälla för minderåriga i en mindre omfattande grad än för fullvuxna. Med tanke på minderåriga fångar är det synnerligen viktigt att de kan fullgöra sin läroplikt och även hålla kontakt med sina närstående i störningssituationer i samhället. Dessa omständigheter kan bedömas ha en synnerligen stor betydelse uttryckligen med tanke på fångarnas anpassning i samhället och deras psykiska hälsa. Genom begränsningarna främjas deras ork i övrigt i svåra situationer. Dessutom bör de observeras att antalet minderåriga fångar

är lågt, varför de arrangemang som situationen förutsätter även i praktiken kan genomföras i fängelserna.

För det andra bevaras möjligheten till permission som beviljas av synnerligen viktigt skäl och besök av ombud även vid störningssituationer i samhället. För det tredje ska möjligheterna att utträta ärenden ordnas på annat sätt, om beviljandet av permissioner för att utträta ärenden för fångar i ett öppet fängelse avbryts. För det fjärde ska Brottspåföljdsmyndigheten, om fritidsaktiviteterna avbryts, se till att fångarna fortsättningsvis har möjlighet att använda bibliotekstjänster och utöva sin religion på annat sätt.

Det är befogat att avgränsa dessa ärendegrupper utanför begränsningarna, eftersom begränsningen av dessa ingriper djupare i fångarnas grundläggande fri- och rättigheter än de föreslagna begränsningarna i övrigt. Permissioner som beviljas av synnerligen viktiga skäl anknyter även till situationer som är av särskild betydelse för skyddet för en persons familjeliv. Genom användning av bibliotek tryggas en fånges kulturella rättigheter, medan religionsutövningen tryggas religionsfriheten. Det är befogat att i någon form tillgodose dessa rättigheter trots de införda begränsningarna. Genom permissioner för att utträta ärenden som beviljas för fångar i öppna fängelser tillgodoses sådana rättigheter som för närvarande överhuvudtaget inte ordnas i ett öppet fängelse, såsom butiksbesök eller ovan nämnda biblioteksanvändning. Utgångspunkten är att fångar i ett öppet fängelse får sådana tjänster utanför det öppna fängelset, varför det är befogat att trygga att de nämnda tjänsterna fortsätter om beviljandet av permissioner för att utträta ärenden begränsas.

Dessutom säkerställs att avbrotten i besöken och permissionerna är proportionella genom att man under avbrottet ska ge fångarna möjlighet att på annat sätt vara i kontakt med personer utanför fängelset på ett mer omfattande sätt än vanligt. Detta kan innebära till exempel mer omfattande möjligheter att använda telefon eller ordnande av videobesök under de tidpunkter som är reserverade för vanliga besök. Proportionaliteten för begränsningar av aktiviteterna och fritidsaktiviteterna säkerställs på så sätt att fångarna ska ges möjlighet att tillbringa tid utanför cellen på det sätt som förhållandena medger.

I häktningslagen görs i huvudsak motsvarande ändringar. Häktningslagen innehåller dock inte bestämmelser om att avbryta beviljandet av permissioner, eftersom en permission kan beviljas för en häktad endast utifrån väldigt avgränsade grunder i ett enskilt fall. Förutsättningarna för att bevilja sådana permissioner kan i en allvarlig störningssituation i samhället bedömas utifrån de gällande bestämmelserna.

4.1.3 Verkställighet av samhällspåföljder

I propositionen föreslås även ändringar i fråga om verkställighet av samhällspåföljder, övervakad frihet på prov och den övervakningstid som ingår i kombinationsstraff i ovan beskrivna störningssituationer. Utgångspunkterna för regleringen motsvarar ovan behandlade principer. Begränsningarna ska även vara nödvändiga för att sörja för säkerheten i verkställigheten av påföljderna.

Till lagen om verkställighet av samhällspåföljder fogas en bestämmelse med stöd av vilken det på samma sätt som i fråga om intagning i fängelse är möjligt att allmänt begränsa inledandet av verkställigheten av samhällstjänst, ett övervakningsstraff, villkorligt fängelse som förenats med övervakning och ungdomsstraff. Det handlar om att verkställigheten av samhällspåföljder som inkommer för verkställighet inte inleds under tiden för en begränsning. Eftersom begränsningen allmänt gäller domar som ska verkställas under begränsningar, föreskrivs införandet av en sådan genom förordning av justitieministeriet. En begränsning kan gälla i sex månader och kan

förnyas för sex månader åt gången. Verkställigheten av en enskild dom ska dock inledas om den annars förfaller.

Till lagen om verkställighet av samhällspåföljder fogas även en bestämmelse om möjligheten att fatta ett beslut om ändring av innehållet i samhällspåföljder för området för ett eller flera brottspåföljdscentraler. Den föreslagna regleringen möjliggör att verksamheten, skyldigheten att stanna kvar i bostaden och övervakningen i fråga om personer som dömts till samhällspåföljder ändras i en allvarlig störningssituation i samhället. Regleringen är befogad eftersom en störningssituation även i verkställigheten av samhällspåföljder, på samma sätt som i fängelser, kan påverka hur verkställigheten kan fortsättas.

Till exempel platserna för att fullgöra sysselsättningsplikten kan vara tvungna att begränsa sin verksamhet, varvid det inte är möjligt att fullgöra den sysselsättningsplikt som ingår i samhällspåföljderna på tidigare sätt, utan verksamheten ska då ordnas på andra platser eller sätt som avviker från det normala sättet. En störningssituation kan även påverka möjligheten att fullgöra skyldigheten för de dömda att stanna i bostaden eller övervakningen på vanligt sätt. Bestämmelserna möjliggör nödvändiga ändringar som gäller skyldigheterna i anknytning till dessa samhällspåföljder.

Motsvarande reglering föreslås även i lagen om övervakad frihet på prov och lagen om verkställighet av kombinationsstraff.

Lagen om verkställighet av samhällspåföljder innehåller även bestämmelser om en möjlighet att helt avbryta verkställigheten. Detta är möjligt endast om det är uppenbart att ovan nämnda utarbetningar av verkställigheten inte är tillräckliga. Tröskeln för att avbryta verkställigheten är således hög och det är möjligt att förlita sig på den endast exceptionellt. Möjligheten att avbryta verkställigheten gäller dock inte övervakningen av villkorlig frihet, övervakad frihet på prov eller övervakningstiden för kombinationsstraff. Dessa påföljder handlar om övervakningen i samhället efter ett ovillkorligt fängelsestraff, vilken är en del av fängelsestraffet. Det är inte befogad att avbryta dessa. Till exempel avbrytande av övervakad frihet på prov innebär att fången flyttas tillbaka till fängelset, vilket inte är befogad vare sig på grund av den dömdes rättsskydd eller den allmänna situationen för straffverkställigheten.

Avbrytande av verkställigheten innebär att straffverkställigheten och de dömdes skyldigheter avbryts för viss tid. Efter att begränsningen upphört fortsätts verkställigheten. I propositionen föreslås att strafftiden inte löper under ett avbrott. Detta är befogad eftersom de dömda inte heller har några skyldigheter i anknytning till verkställigheten under denna tid.

En ändring av innehållet i verkställigheten av samhällspåföljder, övervakad frihet på prov och övervakningstiden för kombinationsstraff kan vara i högst tre månader åt gången. Begränsningarnas längd kan således vara längre än i verkställigheten av fängelsestraff. Detta är befogad med beaktande av verkställighetens natur. Till exempel sysselsättningsplikten i anknytning till samhällspåföljder genomförs inte nödvändigtvis som en del av Brottspåföljdsmyndighetens egen verksamhet, utan i samarbete med andra aktörer. Det är befogad att kunna göra ändringar som gäller sådan verksamhet för en längre tid än i fängelse. Inledande av ändringar och återgång till det normala förutsätter överenskommelser med de andra aktörerna och en förbindelse till arrangemangen av dem. I en störningssituation kan detta visa sig vara omöjligt, om ändringarna pågår i endast en månad åt gången.

Avbrytande av verkställigheten av samhällspåföljder kan å sin sida pågå endast i en månad åt gången. Detta är befogad eftersom ett avbrott innebär en mer betydande begränsning av

verkställigheten. Avbrytandet förutsätter inte heller likadant samarbete med andra aktörer som en ändring av aktiviteterna.

Begränsningarna kan gälla för områdena för sådana brottspåföljdscentraler vilka påverkas av en allvarlig störningssituation i samhället. Således införs begränsningar endast i en sådan regional omfattning som kan anses vara nödvändig. Beslutet om begränsningar fattas av direktören för Brottspåföljdsmyndighetens operativa ansvarsområde. Direktören fattar således beslut om införandet och det allmänna innehållet. När begränsningarna är i kraft fattas de behövliga beslut som gäller en enskild dömd person det vanliga förfarandet för beslutsfattande. Detta innebär en ändring av den preciserade planen för strafftiden för en enskild dömd person för att överensstämma med begränsningarna eller att beslut om avbrytande av verkställigheten fattas.

4.1.4 Ändringssökande

Till lagarna fogas bestämmelser om sökande av ändring i beslut som gäller störningssituationer.

Beslut om att införa eller avbryta begränsningar av direktören för ansvarsområdet för operativ verksamhet kan överklagas.

Däremot omfattas beslut som fattas med stöd av dessa beslut och som gäller en enskild fånge eller dömd person av förbudet mot att söka ändring. Detta är befogat eftersom det handlar om tillfälliga beslut, med vilka fångarnas eller de dömdas skyldigheter ändras på det sätt som störningssituationen förutsätter. Dessutom är beslutsfattarens beslutanderätt snäv, eftersom besluten i praktiken baserar sig på besluten av direktören för det operativa ansvarsområdet. Rättsskyddet för fångarna och de dömda tryggas i första hand genom rätten att söka ändring i de allmänna besluten om fastställande av begränsningar av direktören för det operativa ansvarsområdet.

4.2 Regleringen kring fängelser

Så som framgår ovan finns det överhuvudtaget inte bestämmelser om många ärenden som gäller fängelserna, deras områden eller avdelningar eller så är regleringen oenhetlig. I propositionen föreslås att regleringen ska förtydligas.

Fängeslagens 4 kap. 1 § innehåller fortfarande bestämmelser om att det finns slutna fängelser och öppna fängelser. Begreppet öppet anstalt som används i den nuvarande lagen ändras till öppet fängelse.

Det föreslås att man till paragrafen fogar en bestämmelse om en enhet för ett öppet fängelse som verkar som en del av ett slutet fängelse. I en sådan enhet iaktas bestämmelserna om ett öppet fängelse. Regleringen behövs för att förtydliga när mer öppna avdelningar som verkar i anslutning till ett slutet fängelse jämföras med ett öppet fängelse. För närvarande är det oklart om bestämmelserna om en öppen anstalt eller ett slutet fängelse tillämpas på sådana avdelningar.

Det föreslås att man till paragrafen även fogar en bestämmelse om att fångarnas rörelse inom området för ett slutet fängelse kan begränsas på det sätt som fängelsets ordning och säkerhet förutsätter. För närvarande förbjuder lagen endast rörelse i området för ett öppet fängelse. Eftersom de mer detaljerade rörelsebegränsningarna beror på varje fängelsets lokaler, indelning i avdelningar och förhållanden, meddelas sådana föreskrifter så som för närvarande i fängelsets ordningsstadga.

I propositionen föreslås även att en bestämmelse om godkännande av fängelselokaler fogas till paragrafen. Genom bestämmelsen säkerställs att man före ibruktagandet av lokalerna säkerställt att lokalerna uppfyller de krav som ställs för verkställighet av fängelsestraff och genomförande av häktning.

Ändringar föreslås även i bemyndigandena att utfärda förordning och föreskrift. Så som konstaterats ovan ligger i det främsta rummet praxis till grund till exempel för vilka fängelser som är slutna och vilka som är öppna. Bestämmelserna fastställer inte heller ett fängelseområde eller till vilka fängelser män, kvinnor eller minderåriga kan placeras. I propositionen föreslås att bestämmelser om dessa omständigheter utfärdas genom förordning av justitieministeriet.

Det är befogat att dessa omständigheter som påverkar en fånges rättsskydd föreskrivs på förordningsnivå. Redan för närvarande utfärdas bestämmelser om grundande av fängelser och de fängelser som fungerar som häkten genom förordning av justitieministeriet. Även de allmänna områdesvisa rörelsebegränsningarna föreskrivs på en nivå med förordning av inrikesministeriet. Således är det motiverat genom förordning av justitieministeriet utfärda bestämmelser även om indelningen i öppna fängelser och slutna fängelser, fängelseområdena och vart de olika fänggrupperna placeras.

Det är möjligt att för Brottspåföljdsmyndigheten föreskriva ett bemyndigande att utfärda föreskrift om i vilka öppna fängelser det är möjligt att använda elektronisk övervakning. För närvarande fattas beslut som gäller enskilda fängelser i ärendet, men det lämpar sig bättre för att omfattas av bemyndigandet att utfärda föreskrift. En motsvarande ändring görs i fråga om förbudet att använda egna kläder. Framöver utfärdas en föreskrift om begränsningen av användningen av egna kläder.

Vid beredningen av propositionen har man även bedömt möjligheten att i enskilda fall förordna teknisk övervakning av fångar som är placerade i ett öppet fängelse även i andra än i de fastställda öppna fängelserna. Ett sådant arrangemang skulle innebära att det i samma öppna fängelse kan finnas såväl fångar som omfattas av teknisk övervakning som fångar som inte är föremål för teknisk övervakning. För tydlighetens skull har man vid beredningen ansett det vara bättre att bibehålla den nuvarande modellen, där alla fångar omfattas av teknisk övervakning i vissa öppna fängelser.

Även framöver grundas fängelseavdelningarna utifrån fängelsets ordningsstadga. Det ska finnas avdelningar för alla fänggrupper som kan placeras i det aktuella fängelset med stöd av justitieministeriets förordning.

4.3 Avdelningar i fängelser

4.3.1 Avdelningar med intensifierad övervakning

Syftet med avdelningarna med intensifierad övervakning är i främsta rummet att förhindra att brottslig verksamhet fortsätts i fängelset eller från fängelset. Det mest centrala målet med avdelningarna har varit att fångar med koppling till organiserad brottslighet placeras åtskilda från andra fångar, varvid det är möjligt att begränsa deras påverkansmöjligheter och övervaka deras agerande på ett bättre sätt. Detta mål kan anses vara viktigt inte enbart därför att det är möjligt att effektivt ingripa i organiserad brottslighet, utan även därför att fångar med koppling till organiserad brottslighet inte ska kunna påverka de andra fångarnas rättigheter. Målets betydelse betonas ytterligare av att Brottspåföljdsmyndigheten har bedömt att den organiserade brottsligheten som verkar på det internationella planet har fått ett större inflytande i fängelserna under de senaste åren.

I avdelningar med intensifierad övervakning har man placerat fångar som enligt den bedömning som är tillgänglig för Brottspåföljdsmyndigheten hör till någon organiserad brottslig gruppering eller som i övrigt är delaktiga i yrkesmässig brottslighet. Även en annan form av tät kontakt med personer med koppling till organiserad brottslighet kan ha varit en grund för placering på avdelningen.

För att tydliggöra målen med avdelningarna med intensifierad övervakning utfärdas bestämmelser om avdelningarna genom lag. Så som konstaterats i avsnittet om bedömningen av nuläget ovan, finns det för närvarande många oklarheter som gäller avdelningarnas ställning, på vilka grunder en fånge får placeras i dessa, på vilken grund placeringen kan avslutas, hurudana begränsningar avdelningsplaceringen kan innebära för fången och hurudan övervakning som kan genomföras på avdelningen.

I bedömningen har man bedömt om de nämnda oklarheten kan förtydligas inom ramen för den gällande regleringen, exempelvis genom handledning. Det som talar för denna lösning är att Brottspåföljdsmyndigheten i så fall bibehåller omfattande prövningsrätt i fastställandet av avdelningarnas natur. Avdelningarna förblir dock fortfarande i en juridiskt oklar situation bland annat i förhållande till om det är möjligt att rättigheterna för fångar som placerats på dessa kan begränsas på ett sätt som är avvikande i förhållande till vanliga avdelningar.

I praktiken har avdelningarna med intensifierad övervakning även blivit mer slutna än fängelsernas vanliga avdelningar, varför det är mer befogat att förtydliga denna skillnad i lagstiftningen och inte endast genom interna anvisningar av Brottspåföljdsmyndigheten.

Regleringen skulle även förbättra fångarnas rättsskydd och för personalen skulle det vara tydligare utifrån vilka grunder fångarna placeras på avdelningen och hur avdelningen avviker från andra avdelningar. Såväl för beslutsfattaren som för fångarna är det utifrån lagstiftningen känt till exempel under vilka förutsättningar det är möjligt att placera en fånge till avdelningen och hurudana begränsningar placeringen innebär. Utifrån reglering på lagnivå har Brottspåföljdsmyndigheten bättre möjligheter än för närvarande att fastställa och planera enhetlig praxis för verksamheten vid avdelningar med intensifierad övervakning och övervakningen av fångarna.

Således föreslås i propositionen att bestämmelser om avdelningar med intensifierad övervakning fogas till fängelselagen och häktninglagen.

Avdelningarna verkar åtskilda från de andra avdelningarna i fängelset. Utgångspunkten är att sysselsättningen och fritidsaktiviteterna för de fångar som är placerade på avdelningarna ordnas inom avdelningen. Även deltagandet i religiösa sammankomster och användningen av bibliotek begränsas. Genom dessa begränsningar förhindras att de fångar som är placerade på avdelningen inte kan påverka de andra fångarna. Detta främjar fängelsesäkerheten och försämrar fångarnas möjligheter att fortsätta brottslig verksamhet i fängelset. Det är nödvändigt att begränsningarna gäller även för religiösa sammankomster och användning av bibliotek, eftersom det i dessa aktiviteter finns en risk för att en fånge kan påverka andra fångar eller förmedla budskap till andra avdelningar.

Lagen innehåller även bestämmelser om förutsättningarna för placering i en avdelning med intensifierad övervakning. Detta förtydligar den nuvarande situationen där förutsättningarna för placering kan anses vara oklara. Framöver är det möjligt att till en avdelning med intensifierad övervakning placera fångar, om det är befogat för att förhindra att de inte fortsätter brottslig verksamhet eller på annat sätt äventyrar fängelsets ordning och säkerhet eller de andra personernas säkerhet. En placering är möjlig endast utifrån den grunden att fången utifrån de

uppgifter som är tillgängliga om honom eller henne har kopplingar till organiserad brottslighet eller annan yrkesmässig brottslighet. Det kan exempelvis handla om att personen är dömd för brott som har begåtts som ett led av organiserad brottslighet eller i övrigt utifrån Brottspåföljdsmyndighetens tillgängliga uppgifter har en koppling till organiserad eller i övrigt yrkesmässig brottslighet. Även personer som på annat sätt äventyrar fängelsesäkerheten kan placeras på avdelningarna. Placeringen kan således basera sig till exempel på en befogad bedömning av fångens deltagande i brottslig verksamhet i fängelset eller tät kontakt med personer som deltar i brottslig verksamhet.

Även verksamhet för fångar som är placerade på avdelningar med intensifierad övervakning ordnas i princip på avdelningen. Lagen innehåller bestämmelser om att verksamhet som är lämplig för avdelningen ordnas för fångarna. Det centrala målet med planerna för strafftiden för avdelningarnas fångar är att ta sig ur brottslig verksamhet, varför den verksamhet som ordnas på avdelningarna till centrala delar är sådan att den främjar detta mål. Brottspåföljdsmyndigheten ska planera avdelningarnas aktiviteter så att de främjar fångarna mål om att ta sig ur brottslig verksamhet. Om dessa mål kan främjas för en enskild fånge genom annan verksamhet som i övrigt ordnas i fängelset, såsom missbrukarrehabilitering, kan fången delta även i sådan verksamhet. Detta är dock möjligt endast om deltagandet inte äventyrar fängelsesäkerheten. Huvudregeln är att fångarna deltar i verksamheten endast inom avdelningen.

På motsvarande sätt ordnas fritidsaktiviteterna inom avdelningen. Fångarna kan i sig använda exempelvis fängelsets allmänna idrotts- eller träningssalar, men detta sker på andra tider än på andra avdelningar. Med stöd av bestämmelserna i 11 kap. i fängelselagen ska möjligheten att utöva religion och använda bibliotek ombesörjas på annat sätt än på de andra avdelningarna.

Enligt förslaget innehåller fängelselagen och häktninglagen inte bestämmelser om en utsatt tid för att ompröva ett placeringsbeslut på samma sätt som i fråga om en säkerhetsavdelning. Placeringen på en avdelning med intensifierad övervakning görs således tills vidare på samma sätt som på vanliga avdelningar. Detta är befogat eftersom avdelningarna inte är så slutna som säkerhetsavdelningar. Således handlar det inte om lika omfattande isolering som vid placering på en säkerhetsavdelning. Lagen innehåller dock bestämmelser om att placeringen ska återkallas, om dess förutsättningar inte längre är uppfyllda. Med detta avses att man i uppföljningen av målen i planen för strafftiden för fången regelbundet ska utvärdera om det fortfarande är befogat att placera fången på en avdelning med intensifierad övervakning. Denna utvärdering görs minst tre gånger per år i enlighet med 16 § i statsrådets förordning om fängelse. En fånge har möjlighet att begära omprövning av ett placeringsbeslut. Dessutom ska fången ha möjlighet att på det sätt som behandlas nedan ansöka om överföring från avdelningen. Lagstiftningen tryggar tillräckliga rättsskyddskanaler, även om ett placeringsbeslut fattas för att gälla tills vidare.

I bedömningen av bortflyttningen från avdelningen bedöms samma omständigheter som vid placeringen dit. En fånge kan påverka sin placering till exempel genom att delta i sysselsättning som ordnas på avdelningen, vilken främjar att fången tar sig ur brottslig verksamhet eller på annat sätt genom att bryta sina kopplingar till den organiserade brottsligheten. Brottspåföljdsmyndigheten har redan planerat en verksamhetsmodell där det är möjligt att främja att fångar som placerats på avdelningar med intensifierad övervakning tar sig ur brottslighet och således främja överföringen till vanliga avdelningar.

Eftersom ändringen av förutsättningarna för placering på en avdelning med intensifierad övervakning förutsätter aktiva åtgärder för att ta sig ur brottsligheten även av fången, ändras inte förutsättningarna för placering inom en kort tid. För att undvika ogrundade eller förtida

ansökningar om förflyttning utfärdas bestämmelser om att en ansökan om ändring av avdelningsplaceringen behöver behandlas endast med fyra månaders mellanrum, såvida en väsentlig förändring inte ägt rum i förutsättningarna. Med sådana mellanrum är det i praktiken möjligt att bedöma förändringar i placeringsförutsättningarna. Bestämmelsen hindrar dock inte att en fånge kan flyttas bort från en avdelning tidigare, om det utifrån Brottspåföljdsmyndighetens bedömning är befogat.

I avsnitt 4.5 behandlas ordnandet av övervakningen på avdelningar med intensifierad övervakning mer ingående.

Det föreslås att fängelselagen och häktningsslagen innehåller bestämmelser om rätten att söka ändring för fångar och häktade i fråga om ett beslut om placering på avdelning med intensifierad övervakning. Detta är befogat eftersom placeringen begränsar fångarnas rättigheter i avsevärd grad jämfört med vanliga fängelseavdelningar.

4.3.2 Kontraktsavdelning

I propositionen föreslås att 5 kap. 4 § i fängelselagen innehåller bestämmelser om att det kan finnas en eller flera säkerhetsavdelningar i slutna fängelser. Genom bestämmelsen främjas att kontraktsavdelningar grundas till ett antal som motsvarar fångarnas behov, varvid fångarna har en enhetlig möjlighet att komma till en avdelning om förutsättningarna för att placeras dit är uppfyllda. Inga ändringar görs i innehållet i den sysselsättning som ordnas på kontraktsavdelningar. Det handlar om verksamhet som främjar fångens drogfrihet, som kan innehålla såväl verksamhet som ordnats av Brottspåföljdsmyndigheten som missbrukarrehabilitering som ordnats av Enheten för hälso- och sjukvård för fångar.

Dessutom preciseras förutsättningarna för placering på en kontraktsavdelning på så sätt att man i placeringen beaktar de omständigheter som föreskrivs i 5 kap. 1 § i lagen, såsom planen för strafftiden för fången samt fängelsets ordning och säkerhet. Dessutom ska fången förbinda sig till drogfrihet och kontroll av drogfrihet. För tydlighetens skull innehåller 4 § även bestämmelser om återkallande av en placering på en kontraktsavdelning. Det är alltid möjligt att återkalla en placering, om förutsättningarna för placering på avdelningen inte längre är uppfyllda. På så sätt säkerställs att till exempel en fånge som bryter mot skyldigheten till drogfrihet eller äventyrar avdelningens verksamhet kan placeras tillbaka på en vanlig avdelning.

Motsvarande ändringar i sak föreslås i häktningsslagen.

4.4 Bestämmelser och föreskrifter på lägre nivå än lag

4.4.1 Bemyndiganden att utfärda förordning och bemyndiganden att utfärda föreskrift

I propositionen föreslås att bemyndigandena att utfärda förordning och bemyndigandena att utfärda föreskrift i fängelselagen preciseras till den del som bemyndigandena är behövliga. De onödiga bemyndigandena upphävs.

I 2 kap. 12 § 2 mom. i lagen finns det ett bemyndigande att utfärda föreskrift om grunderna för att fastställa den enhet som utför hörandet efter att en fånge ankommit till fängelset. Ingen föreskrift har getts. Bemyndigandet att utfärda föreskrift upphävs, eftersom det handlar om en intern uppgiftsfördelning för Brottspåföljdsmyndigheten, vilken kan fastställas i ämbetsverkets arbetsordning.

I 3 kap. 9 § i lagen finns det bestämmelser om räkningen av strafftiden. Med stöd av bestämmelsen har man utfärdat en föreskrift som i hög utsträckning innehåller anvisningar om tolkningen av lagen. Beräkningen av strafftiderna är av sådan natur att heltäckande bestämmelser ska utfärdas om ärendet genom lag. Således är det inte möjligt att utfärda föreskrifter om beräkningen och bestämmelsen upphävs.

Lagens 4 kap. 12 § 2 mom. innehåller ett bemyndigande om att utfärda föreskrift om en ankomstgranskning, utvärdering, placering i ett öppet fängelse samt planmässigt genomförande av straffet. En föreskrift om ankomstgranskning har getts. Föreskrifter har inte getts till andra delar. Placering i ett öppet fängelse har föreskrivits på ett heltäckande sätt genom lagen. Utvärdering av en fånge och planmässigt genomförande av strafftiden har snarare en natur av anvisningsärenden än föreskriftsärenden. Således upphävs bemyndigandena att utfärda förordning. Däremot är det fortfarande motiverat att utfärda föreskrifter om det förfarande som ska iakttas vid ankomstgranskningen, varför bemyndigandet att utfärda föreskrift bibehålls till denna del. Dess innehåll preciseras dock för att gälla uttryckligen förfarandet vid ankomstgranskningen.

Närmare bestämmelser om förfarandet vid en förflyttning av en fånge ges genom förordning av statsrådet med stöd av 6 kap. 7 § i lagen. Närmare föreskrifter om förflyttning av fångar meddelas av Brottspåföljdsmyndigheten. Närmare bestämmelser om förflyttning av en fånge har inte utfärdats vare sig genom förordning eller föreskrift. Förflyttning av en fånge har reglerats på heltäckande sätt i fängelselagen. Således finns det inte något behov av att utfärda förordningar eller föreskrifter och bemyndigande upphävs.

I denna regeringsproposition föreslås inte ändring i bemyndigandena att utfärda föreskrifter i 7 kap. i lagen. Det finns skäl att granska dessa separat senare. Ovan behandlas bemyndigandet att utfärda föreskrift om användning av egna kläder.

I 8 kap. 15 § i lagen finns det ett bemyndigande att utfärda föreskrifter om vissa omständigheter som gäller anordnande av verksamhet. Med stöd av bemyndigandet är det möjligt att utfärda bestämmelser om undantagande från skyldigheten att delta för viss tid. Sådana bestämmelser har inte getts i statsrådets förordning om fängelse. På grund av detta upphävs det nämnda bemyndigandet att utfärda förordning. Dessutom preciseras att Brottspåföljdsmyndigheten kan ge närmare föreskrifter om de bestämmelser som ska förenas med ett beslut om placering i en anstalt utanför fängelset.

Paragrafen innehåller dessutom ett bemyndigande att utfärda föreskrifter om förfarandet liksom om klassificeringen av arbeten samt andra förutsättningar för arbete. Ingen föreskrift har getts. Utifrån bestämmelsen är det oklart för vilket förfarande avsikten är att utfärda föreskrifter. Placering i verksamhet och nivå på den sysselsättningspenning eller lön som betalas till fångarna fastställs för närvarande utifrån lagen och förordningen, varför det inte finns något behov av att utfärda någon föreskrift om dessa ärenden. Således upphävs bemyndigandet att utfärda föreskrift.

I 9 kap. 10 § 2 mom. 4 punkten i lagen finns det bestämmelser om ett bemyndigande att utfärda förordning om att inte betala sysselsättningspenning. Inga föreskrifter har utfärdats om ärendet. Regleringen om utebliven betalning av sysselsättningspenning är omfattande i lagen, varför det inte finns något behov av att utfärda någon föreskrift. Bemyndigandet att utfärda föreskrift upphävs till denna del. Till andra delar förblir bemyndigandet att utfärda föreskrift i momentet oförändrat.

Lagens 12 kap. 12 § innehåller för närvarande inte bestämmelser om ett bemyndigande att utfärda föreskrifter om användningen av fångarnas telefonsystem. Telefonsystemet används i alla slutna fängelser, varför det är befogat att fastställa allmän praxis i anknytning till användningen av systemet genom föreskrift av Brottspåföljdsmyndigheten på samma sätt som man utfärdat föreskrifter till exempel om fångarnas användning av betalkort. Således fogas till denna del ett bemyndigande att utfärda föreskrift till lagen.

I 13 kap. 9 § i lagen finns det bestämmelser om ett bemyndigande att utfärda föreskrift om ordnande av besök. Även fängelsernas ordningsstadgor innehåller bestämmelser om arrangemangen för besökspraxis. Det är mest ändamålsenligt att utfärda föreskrifter om de praktiska besöksarrangemangen endast i en handling. Eftersom fängelsets förhållanden i viss mån ska kunna beaktas i arrangemangen, föreslås i propositionen att sådana föreskrifter utfärdas i fängelsets ordningsstadga. Besöksarrangemangens enhetlighet säkerställs genom att direktören för Brottspåföljdsmyndighetens ansvarsområde för operativ verksamhet styrker ordningsstadgan för alla fängelser. Således har han eller hon möjlighet att övervaka att besöksarrangemangen är enhetliga i alla fängelser. Således upphävs bemyndigandet att utfärda föreskrift.

Enligt 14 kap. 12 § i lagen är det möjligt att genom förordning av statsrådet utfärda bestämmelser om restiden för en permission, ersättning av permissionsresor, förfarandet för permissioner samt permissionsvillkoren. Permissionsförfarandet handlar om ett förvaltningsförfarande och det är inte motiverat att utfärda separata bestämmelser som preciserar förfarandet. Således upphävs bemyndigandet att utfärda förordning om permissionsförfarandet. Dessutom preciseras bemyndigandet att utfärda förordning i lagen på så sätt att det genom förordning är möjligt att utfärda bestämmelser om de föreskrifter, inte de villkor som ska förenas med en permission. Paragrafen innehåller även bestämmelser om bemyndigandet för Brottspåföljdsmyndigheten att utfärda föreskrifter om antalet permissioner och beräkningen av längden. Detta bemyndigande att utfärda föreskrift preciseras på så sätt att det handlar om antalet permissioner som beviljas utifrån längden av straffet och beräkningen av längden.

Med stöd av 18 kap. 9 § 1 mom. i lagen är det möjligt att genom förordning av statsrådet utfärda bestämmelser om maktmedelredskap och fångslen samt om registrering av användning av fångsel och maktmedelsredskap. Paragrafens 2 mom. innehåller å sin sida bestämmelser om ett bemyndigande att utfärda föreskrifter om maktmedel om utbildning i hur säkerhetsåtgärder ska vidtas samt hur maktmedel och maktmedelsredskap ska användas. Statsrådets förordning om fängelse innehåller bestämmelser om bärande av skjutvapen och förvaring av skjutvapen. Brottspåföljdsmyndigheten har gett föreskriften Användning av maktmedel och utbildning i användning av säkerhetsåtgärder, maktmedel och maktmedelsredskap (9/004/2018), vilken innehåller bestämmelser i synnerhet om användningsrätten och utbildning avseende maktmedelsredskap.

I polislagens 9 kap. 10 § föreskrivs att genom förordning av inrikesministeriet utfärdas närmare bestämmelser om definitioner av användningen av maktmedel, utbildning i användningen av maktmedel, träning i och uppföljning av användningen av maktmedel, rätt att bära maktmedelsredskap, förvaring av maktmedelsredskap och övervakning av användningen av maktmedel. Inrikesministeriets förordning om polisens maktmedel och stoppande av fordon (245/2015) innehåller bestämmelser i synnerhet om utbildning i maktmedel, rätten att bära maktmedelsredskap och förvaring av sådana samt om övervakningen av maktmedel.

Bestämmelserna i fängeslagen om användning av maktmedel motsvarar till största del polislagen. Regleringen avviker dock till den delen att närmare bestämmelser kan utfärdas

genom föreskrift av Brottspåföljdsmyndigheten, medan motsvarande ärenden har utfärdats i inrikesministeriets förordning i fråga om bestämmelserna om polisen.

Användningen av maktmedel är förknippad med avsevärda frågor som gäller de grundläggande fri- och rättigheterna. På grund av detta är det befogat att på ett sätt som motsvarar polislagen utfärda bestämmelser om förfarandesätten i anknytning till maktmedel på förordningsnivå och inte genom en föreskrift av Brottspåföljdsmyndigheten. Eftersom det redan för närvarande finns reglering kring skjutvapen i statsrådets förordning om fängelse, är det befogat att lyfta upp bemyndigandet att utfärda förordning till en nivå med förordningar som utfärdas av statsrådet. Bemyndigandet att utfärda förordning kompletteras på så sätt att man genom förordning utfärdar närmare föreskrifter om utbildning i användningen av maktmedel och fängslan, rätten att bära maktmedel och förvaringen av maktmedel. Eftersom bland annat grunderna för användningen av maktmedel och de vidtagna åtgärderna ska antecknas i fråga om användning av maktmedel, utfärdas inte separata bestämmelser om de utredning som ska utarbetas för att övervaka maktmedlen genom en förordning, såsom en förordning av inrikesministeriet. Brottspåföljdsmyndigheten kan fortfarande utfärda närmare föreskrifter om innehållen i användningen av maktmedel och utbildningen i användningen av fängslan.

Enligt 20 kap. 9 § i lagen utfärdas närmare bestämmelser om begäran om prövning och behandling av en sådan genom förordning av statsrådet. Bestämmelserna om ändringssökande i statsrådets förordning om fängelse har upphävts, eftersom man i förfarandet för begäran om omprövning och ändringssökande iaktar de allmänna bestämmelserna om administrativt ändringssökande. Således upphävs bemyndigandet att utfärda förordning som ett onödigt bemyndigande.

I 21 kap. 3 § i lagen finns det bestämmelser om bemyndigandet att utfärda föreskrift om frigivning av en fånge. Ingen föreskrift har getts. Frigivning av en fånge har föreskrivits på ett heltäckande sätt i lagen och förordningen. Således upphävs bemyndigandet att utfärda föreskrift som ett onödigt bemyndigande.

Lagens 22 kap. 1 § innehåller bestämmelser om ett bemyndigande att utfärda förordning, med stöd av vilket det genom förordning av statsrådet är möjligt att utfärda närmare bestämmelser om verkställandet av fängelselagen. Ingen reglering på förordningsnivå har utfärdats med stöd av bemyndigandet och regleringstekniken motsvarar inte de krav som ställs på bemyndiganden att utfärda förordning. På grund av dessa orsaker upphävs bemyndigandet att utfärda förordning.

Motsvarande ändringar i sak föreslås i häktningsslagen.

4.4.2 Ordningsstadgan för ett fängelse

Bestämmelsen om ordningsstadgan för ett fängelse förnyas. Ordningsstadgan innehåller bestämmelser om de praktiska arrangemangen för verksamheten i det ifrågavarande fängelset på samma sätt som för närvarande. Bestämmelserna preciseras på så sätt att lagen på ett ännu mer exakt sätt än tidigare innehåller bestämmelser om de ärendehelheter som ska förordnas i ordningsstadgan. Således innehåller ordningsstadgorna för alla fängelser enhetliga bestämmelser som samma ärendehelheter.

Ärendehelheterna motsvarar till stor del nuvarande bestämmelserna. Ordningsstadgorna ska innehålla bestämmelser om rörelse på fängelseområdet och om fängelsets avdelningar och aktiviteter. Så som konstaterats ovan, grundas även en säkerhetsavdelning utifrån bestämmelserna i ordningsstadgan. Ordningsstadgorna ska även innehålla bestämmelser om praktiska arrangemang, exempelvis om tobaksrökning, besök, telefonanvändning, anskaffning

av varor och förvaring av egendom. Således har fångarna baserat på ordningsstadgan möjlighet att veta hur de ska förfara i dessa ärenden. Genom bestämmelserna i ordningsstadgan preciseras vad som föreskrivits i lag och förordning om dessa ärenden. Bestämmelserna i ordningsstadgan baserar sig således alltid på bestämmelserna i en lag eller förordning. Vid beredningen har man inte ansett att det är motiverat att i lagen inkludera bemyndiganden att i ordningsstadgorna utfärda bestämmelser om sådana omständigheter som inte föreskrivits med tillräcklig precision i lagen.

Ordningsstadgan utarbetas för varje fängelse och i dessa beaktas varje fängelses särdrag. Bestämmelserna i ordningsstadgorna kan således i viss mån variera enligt fängelse, men i dessa är det inte möjligt att begränsa fångarnas rättigheter i förhållande till vad som föreskrivits om dem genom lag. Till exempel får de tider som reserverats för användning av telefon eller besök i ordningsstadgorna inte avvika på ett väsentligt sätt i olika fångelser.

Vid beredningen har man även bedömt till vilka föreskrifter i ordningsstadgan det är behövt att foga ett disciplinärt hot. I bedömningen har man beslutat sig för att föreskrifterna om disciplinära hot i de nuvarande ordningsstadgorna till största del är sådana att det inte finns något behov av att utfärda separata bestämmelser om dessa i ordningsstadgan. Till exempel bestämmelserna om klädsel, innehav av läkemedel, användning av anteckningsmaterial vid besök eller skyldigheterna i anknytning till brevväxling i ordningsstadgorna regleras också i fängelselagen, varvid det är onödigt att ge bestämmelser om dessa i ordningsstadgorna.

Till vissa delar innehåller ordningsstadgorna för närvarande bestämmelser som är förenade med disciplinstraff och som preciserar regleringen i fängelselagen, men i fråga om vilka innehållet i det förbjudna beteendet inte exakt ingår i regleringen på lagnivå. Delvis handlar det om bestämmelser som på lika sätt berör alla fångelser. Sådana är till exempel bestämmelserna om cellens renhet och användningen av telefonkort i ordningsstadgorna. Bestämmelser om dessa omständigheter utfärdas framöver med stöd av bemyndigandet att utfärda föreskrift för Brottspåföljdsmyndigheten.

Vissa bestämmelser om överträdelser som kan vara föremål för disciplinstraff i ordningsstadgorna är dock fångelsespecifika. Det samma gäller för rörelse på fångelseområdet och arrangemangen kring tobaksrökning. Det är fortfarande befogat att kunna påföra ett disciplinstraff för överträdelse av dessa fångelsespecifika bestämmelser, eftersom överträdelse av dessa kan äventyra fångelsens ordning och säkerhet. På grund av detta bibehålls i 15 kap. 3 § 1 mom. 4 punkten i fängelselagen fortfarande möjligheten att i ordningsstadgan ge bestämmelser som vid överträdelse kan leda till att ett disciplinstraff påförs. I propositionen kompletteras dock 4 kap. 1 § med bestämmelser om begränsning av rörelse på fångelseområdet. I fråga om arrangemangen för tobaksrökning innehåller 7 kap. redan för närvarande exakt reglering om begränsningarna av tobaksrökning. Således baserar sig hotet om ett disciplinstraff på vad som i sista hand reglerats om dessa ärenden på lagnivå.

Förslaget har bedömts i förhållande till bestämmelserna i grundlagen i avsnittet om lagstiftningsordningen. Med hänvisning till denna bedömning kan hotet om disciplinstraff i ordningsstadgorna anses vara konstitutionellt godtagbart.

Motsvarande ändringar i sak föreslås i häktningsslagen.

4.4.3 Dagordningarna för fängelseavdelningarna

I propositionen föreslås att dagordningarna för fängelseavdelningarna omfattar mer exakt reglering än för närvarande. Detta är befogat för att fångarna tydligt och på ett proaktivt sätt ska få information om avdelningens dagliga tidtabeller.

Det föreslås även att lagen innehåller bestämmelser om att dagordningen ska redogöra för cellernas öppettider och andra tidpunkter som anknyter till avdelningens dagvisa aktiviteter. Dagordningarna ska innehålla uppgifter om till exempel tidpunkterna för aktiviteterna, vistelse utomhus, matservering och andra motsvarande omständigheter.

4.5 Brottspåföljdsmyndighetens befogenheter för övervakningsåtgärder

4.5.1 Förutsättningarna för användning av befogenheterna

Användning av befogenheten i enskilda fall

I propositionen föreslås att Brottspåföljdsmyndighetens förutsättningar att tillämpa övervakningsbefogenheterna och delvis användningen av säkringsåtgärder revideras.

Genom ändringarna harmoniseras regleringen om de olika befogenheterna till en konsekvent helhet på så sätt att man i lagen på ett enhetligt sätt använder olika begrepp som proportionellt beskriver förutsättningarna för att tillämpa varje befogenhet. Förutsättningarna för att tillämpa befogenheterna är högre då de innebär en djupare inskränkning av fångens grundläggande fri- och rättigheter, i synnerhet i fråga om skyddet för privatlivet enligt 10 § i grundlagen och den personliga integriteten enligt 7 § i grundlagen. I regleringen riktas särskild uppmärksamhet på att man med stöd av 10 § 4 mom. i grundlagen kan utfärda bestämmelser om nödvändiga begränsningar av skyddet för förtroliga meddelande under tiden för frihetsberövandet. Förutsättningarna för användning av befogenheter som innebär en inskränkning av skyddet för förtroliga meddelanden föreskrivs i fängelselagen för att motsvara detta grundlagsstadgade krav.

Så som konstaterats ovan, har oklarheten i regleringen gjort det svårare att utöva befogenheterna i praktiken. Genom ändringarna förtydligas befogenheterna i förhållande till varandra och grunderna för när varje befogenhet kan utövas. På så sätt förbättras Brottspåföljdsmyndighetens färdigheter att förebygga brottslighet under fängelsetiden och även annan form av verksamhet som äventyrar fängelsesäkerheten. I formuleringen av bestämmelserna har man strävat efter att på ett ännu bättre sätt beakta även tillämpningen av dem uttryckligen i verkställigheten av straff.

I propositionen föreslås att användningen av befogenheterna delas in i tre nivåer: åtgärden kan vidtas, det är befogat att vidta åtgärden och det är nödvändigt att vidta åtgärden. I regel kan åtgärden vidtas för att upprätthålla hela fängelsets ordning och säkerhet, trygga fångens eller en annan persons säkerhet eller förebygga brott. I häktningsslagen är syftet med häktningen en ytterligare grund. I vissa enskilda bestämmelser används fortfarande exaktare begrepp än detta, såsom sökning efter olovlig ämnen eller föremål. Till exempel en säkerhetsgranskning kan göras för att förhindra ett brott, för att upprätthålla hela fängelsets ordning och säkerhet, skydda fångens eller en annan persons säkerhet eller förebygga brott.

Nedan behandlas mer ingående vad som avses med de olika begreppen. I specialmotiveringarna till varje enskild bestämmelse behandlas därtill de centrala situationer där den ifrågakommande bestämmelsen tillämpas.

Den lägsta tröskeln för att vidta en övervakningsåtgärd är att åtgärden kan vidtas. Sådana åtgärder kan vidtas utan konkreta grunder som anknyter till en enskild fånge. Det handlar om sådana befogenheter som kan tillämpas allmänt till exempel för att upprätthålla fängelsesäkerheten. Även om det inte behöver finnas grunder som anknyter till en enskild fånge, är syftet med åtgärden dock i allmänhet att till exempel trygga fängelsets ordning och säkerhet. En del av dessa åtgärder är i den mån rutinartade att de alltid kan vidtas oberoende av om situationen är förknippad till exempel med en fara för fängelsets ordning eller säkerhet. En sådan åtgärd utgörs till exempel av att granska ett brev genom genomlysning. Alla åtgärder som hör till denna grupp utgör så kallad faktiska förvaltningsverksamhet och inga separata förvaltningsbeslut fattas om dessa.

Denna grupp av befogenheter omfattar allmän bevakning av användning av ett av Brottsåtgärdsmyndigheten godkänt betalningsmedel enligt 9 kap. 3 a § 1 mom. i fängelselagen, granskning av brev enligt 12 kap. 1 §, övervakning av fångar och fängelselokaler enligt 16 kap. 1 och 1 a §, granskning av egendom enligt 16 kap. 2 §, ingripande i obemannade fordon och farkosters färd enligt 16 kap. 2 a §, säkerhetskontroll enligt 16 kap. 3 §, kroppsvisitation av fångar enligt 16 kap. 4 § om den görs i samband med ankomst till fängelset eller vissa besök samt säkerhetskontroll enligt 17 kap. 2 §. Dessutom kan en kroppsvisitation göras i samband med en specialgranskning för alla fångar som är föremål för granskningen.

Nästa tröskel för att vidta en övervakningsåtgärder är att det är befogat att vidta åtgärden för att säkerställa ett lagstadgat mål, såsom att trygga fängelsets ordning och säkerhet. Med detta avses att konkreta grunder förutsätts i det enskilda fallet för att vidta åtgärden. Dessutom ska ett skäl som anknyter till en enskild fånge föreligga för åtgärden, såsom en misstanke om att fången är berusad, utifrån vilket ett alkohol- och drogtest kan göras på fången. Åtgärderna får inte riktas allmänt mot alla fångar, utan grunderna för åtgärden ska bedömas separat i varje enskilda situation. Det handlar om en övergripande prövning av en enskild situation där man beaktar alla kända omständigheter, såsom fångens kriminella bakgrund, tidigare förfarande i fängelset och andra motsvarande omständigheter.

Det handlar om sådana åtgärder med vilka man inte i avsevärd grad ingriper i fångens grundläggande fri- och rättigheter. Således förutsätts exempelvis inte särskilt vägande skäl eller övervägning av om situationen kan lösas med andra metoder för grunderna för ett enskilt fall. Det handlar oftast om åtgärder som ska vidtas omgående, varför det i praktiken inte ens är möjligt att göra en sådan vägning.

De flesta åtgärderna utgör faktisk förvaltningsverksamhet och inget förvaltningsbeslut fattas om dessa. Delvis är åtgärderna dock av en sådan natur att man ska fatta ett beslut om dessa, i vilket man antecknar grunderna för att det föreligger motiverade skäl i den ifrågavarande situationen.

Denna grupp av befogenheter omfattar förvägran och avbrytande av deltagande i fritidsverksamhet enligt 11 kap. 2 §, 3 § och 4 § i fängelselagen, öppning av brev enligt 12 kap. 1 § 2 mom., avbrytande eller förvägran av kommunikation enligt 12 kap. 9 c §, övervakning av kommunikation på en säkerhetsavdelning enligt 12 kap. 8 §, ordnande av besök åtskilda från andra fångar enligt 13 kap. 3 §, avbrytande av besök enligt 13 kap. 8 §, förvägran av besök enligt 13 kap. 9 § 2 mom. 4 punkten, avskildhet under utredning av en ordningsförseelse enligt 15 kap. 11 §, kroppsvisitation av en fånge enligt 16 kap. 4 § i andra än ovan nämnda situationer, observation i isolering enligt 16 kap. 5 §, kontroll av drogfrihet enligt 16 kap. 7 § utifrån en misstanke om berusning och kroppsvisitation enligt 17 kap. 3 §.

Den högsta tröskeln för åtgärderna är att åtgärden är nödvändig för att uppnå målet med regleringen. Även dessa åtgärder förutsätter konkreta grunder i det enskilda fallet. Grunderna

ska vara vägande och innan åtgärden vidtas ska man sträva efter att bedöma om målet, såsom att upprätthålla fängelsets ordning och säkerhet, kan uppnås genom åtgärder som ingriper i lindrigare grad i fångens rättigheter. Inte heller nödvändigheten förutsätter dock att helt säker information föreligger om grunderna för åtgärden. Även i denna situation handlar det om övergripande prövning där man beaktar fångens brottsliga bakgrund och andra tillgängliga uppgifter. Till exempel är det således möjligt att läsa ett brev om tillräckligt konkreta grunder föreligger för att misstänka att en fånges brevväxling innehåller kommunikation som äventyrar fängelsets säkerhet och ordning. Förutsättningarna behöver inte anknyta till ett enskilt brev, utan till en övergripande bedömning av alla uppgifter som är tillgängliga i situationen, såsom konstaterats ovan. Den centrala skillnaden i förhållande till tröskeln om att det är motiverat att vidta åtgärden är att åtgärden ska vara nödvändig om dessa konkreta grunder föreligger. Med tanke på åtgärdens nödvändighet är det väsentligt att bedöma om hotet kan avvärjas genom denna åtgärd eller om det möjligt att göra det genom någon lindrigare metod.

Åtgärdens nödvändighet är en förutsättning för åtgärden i de befogenhetsbestämmelser som innebär ett djupare intrång i en fånges grundläggande fri- och rättigheter. Nödvändighet förutsätts i synnerhet av åtgärder som innebär ett intrång i det skydd för kommunikation som avses i 10 § i grundlagen. Således står regleringen även i samklang med 10 § 4 mom. i grundlagen.

Denna grupp av befogenheter omfattar förvägran av möjligheten att tvätta sig enligt 7 kap. 1 a §, förvägran av vistelse utomhus enligt 7 kap. 6 §, bevakning av kontotransaktionerna för ett enskilt betalningsmedel enligt 9 kap. 3 a § 2 mom., läsning och kopiering av brev enligt 12 kap. 2 §, underrättelse om läsning enligt 12 kap. 2 a §, granskning av brevväxling med ombud enligt 12 kap. 4 §, kvarhållande av brev enligt 12 kap. 6 §, avlyssning och inspelning av telefonsamtal enligt 12 kap. 7 §, avlyssning och inspelning av besök enligt 13 kap. 2 §, övervakning av besök av ett ombud enligt 13 kap. 6 §, meddelande av besöksförbud enligt 13 kap. 10 §, kropsvisitation enligt 16 kap. 6 § samt gripande av enligt 17 kap. 6 §.

Utöver ovan nämnda befogenheter omfattar nödvändighetskravet de säkringsåtgärder som föreskrivs i fängelselagen, det vill säga placering på en säkerhetsavdelning enligt 5 kap. 5 § i lagen, fängsel enligt 18 kap. 2 §, observation enligt 3 §, observation i isolering enligt 4 § samt avskildhet enligt 5 §. Dessa åtgärder innebär en avsevärd begränsning av fångens rättigheter och med undantag för fängsel handlar det om långvariga åtgärder.

Även i samband med dessa säkringsåtgärder finns det skäl att bedöma om konkreta grunder föreligger för åtgärden i det enskilda fallet. Det centrala är att väga om målet med säkringsåtgärden, såsom att förhindra brottslig verksamhet, kan uppnås med den nämnda säkringsåtgärder eller om lindrigare åtgärder är tillgängliga.

Det föreslås att regleringen kring placering på en säkerhetsavdelning ändras även på så sätt att det med avvikelse från arbetsgruppens förslag är möjligt att läsa och avlyssna kommunikationen för en fånge som är placerad på en säkerhetsavdelning redan enkom utifrån placeringen på en säkerhetsavdelning. Ändringen har gjorts därför att man i remissvaren ansåg det vara oklart hur tröskeln för övervakning av kommunikationen de facto avviker från varandra på säkerhetsavdelningarna och andra avdelningar. Eftersom placering på en säkerhetsavdelning redan i sig baserar sig på en nödvändighetsbedömning med koppling till fängelsesäkerheten, kan det anses att en separat bedömning av övervakningen av kommunikationen inte är ändamålsenlig. Regleringen motsvarar således nuläget i den meningen att övervakningen av kommunikationen på en säkerhetsavdelning kan ske utan separata beslut.

Förhindrande av brott, fängelsets ordning och säkerhet samt en fånges eller en annan persons säkerhet

Utöver att trösklarna för att tillämpa befogenhetsbestämmelserna delas in i ovan nämnda tre grupper, preciseras även de grunder utifrån vilka befogenheter får användas. I propositionen harmoniseras grunderna för att bedöma en åtgärds behövlighet, motiverbarhet och nödvändighet. I regel används tre grunder i bestämmelserna: åtgärderna vidtas för att upprätthålla fängelsets ordning och säkerhet, skydda fångens eller en annan persons säkerhet eller förhindra brott.

Med upprätthållande av fängelsets ordning och säkerhet avses allmänt att sörja för fängelssäkerheten. Upprätthållandet av fängelsets ordning omfattar åtgärder med vilka smidigheten i fängelsets dagliga verksamhet tryggas, såsom att ordningsstadgan och dagordningarna iakttas. Det kan handla till exempel om ingripande av en berusad fånges förfarande eller säkerställa att sysselsättningarna genomförs inom tidsplanen och att till exempel en viss fånges uppförande inte stör genomförandet av en aktivitet. Upprätthållandet av fängelsets säkerhet omfattar å sin sida åtgärder med vilka verksamhet som allmänhet äventyrar fängelsets säkerhet förhindras, såsom införsel av förbjudna ämnen eller föremål i fängelset, förhindrande av rymning eller skadegörelse på egendom. I vissa bestämmelser om granskning utgörs grunden för åtgärden endast av letande efter förbjudna ämnen eller föremål, samt generellt att upprätthålla fängelsets ordning och säkerhet. Sådana föreskrifter utfärdas för att syftet med de aktuella åtgärderna endast är att hindra att förbjudna ämnen och föremål förs in i fängelset.

Med skydd av en fånges eller en annan persons säkerhet avses åtgärder genom vilka säkerhetshot mot en enskild person avvärs. Det kan handla till exempel om att ingripa i agerandet av en fånge som uppträder våldsamt eller hotfullt mot andra fångar eller mot personalen. Även påtryckningar eller riktade trakasserier med ett mål om att påverka en annan persons agerande hör till skyddet av en persons säkerhet.

Med förhindrande av brott avses åtgärder med vilka man strävar efter att förhindra att ett brott begås i fängelset. Det handlar om situationer där Brottspåföljdsmyndigheten exempelvis fått tips om att en fånge strävar efter att ordna införsel av droger till fängelset. För att förhindra ett sådant brott ska det vara möjligt att avlyssna fångens telefonsamtal eller läsa hans eller hennes brevväxling.

Så som konstaterats ovan, är en grund i häktningslagen även att trygga syftet med häktningen. Med detta avses till exempel att sörja för att de kontaktbegränsningar som fastställts för en häktad inte kringgås.

I huvudsak motsvarar regleringen redan vad som nämnts ovan, men i förslaget harmoniseras alla bestämmelser som gäller Brottspåföljdsmyndighetens befogenheter i enlighet med de konstaterade principerna. Ändringen gäller i synnerhet bestämmelserna om läsning av brevväxlingen, avlyssning av samtal och övervakning av besök, vilka i praktiken har varit svårtydda. Från dessa bestämmelser avlägsnas omnämningarna om en åtgärd på grund av ett motiverat skäl i anknytning till den ifrågavarande fångens brottsliga bakgrund, hans eller hennes uppförande under fängelsetiden, försändelser eller dess avsändare eller mottagare. Bedömningen av dessa omständigheter ingår i bedömningen av åtgärden är nödvändig, eftersom dessa omständigheter kan vara sådana konkreta grunder på grund av vilka åtgärden är motiverad. Det finns inte heller något behov av att i lagen utfärda bestämmelser om hurdana uppgifter Brottspåföljdsmyndigheten kan utreda för beslutsfattandet. Med stöd av 31 §

förvaltningslagen (434/2003) ska en myndighet se till att ett ärende utreds tillräckligt och på behörigt sätt genom att skaffa den information och den utredning som behövs för att ärendet ska kunna avgöras. Sådana utredningar kan gälla till exempel en säkerhetsbedömning som ska göras om en fånges kriminella bakgrund eller tips som fås från polisen.

Förtydligandet av de nämnda bestämmelserna gör det lättare att tillämpa dessa. För närvarande har tröskeln för att tillämpa bestämmelsen blivit synnerligen hög, eftersom till exempel avlyssning av samtal används i ytterst liten grad, med undantag för säkerhetsavdelningar. Tydligare bestämmelser innebär att det i synnerhet på avdelningar med intensifierad övervakning är möjligt att använda dessa befogenheter i högre grad än för närvarande, eftersom grunderna för placering på en avdelning med intensifierad övervakning redan är förknippad med omständigheter som utgör grund även för att avlyssna samtal eller läsa brev.

I vissa bestämmelser används dock grunder för befogenheten som avviker från huvudregeln antingen utöver eller i stället de redan nämnda befogenheterna. Dessa grunder uppgår till två.

För det första vidtas vissa granskningssåtgärder endast för att leta efter förbjudna ämnen och föremål. Sådana befogenheter utgörs av granskning av brev och personbesiktning.

För det andra kan de andra befogenheterna gälla utredningen av ordningsförseelse. Sådana utgörs av granskning av fängelselokaler och fångens egendom, personbesiktning av en fånge och att hålla fången åtskild under tiden för utredningen av ordningsförseelse. Dessa befogenheter kan användas för att utreda en ordningsförseelse.

Lagen innehåller inte längre bestämmelser om möjligheten att förvägra vistelse utomhus eller annan verksamhet utifrån fångens hälsotillstånd. Vid den fortsatta beredningen har man ansett att omständigheter som gäller en fånges hälsotillstånd ska bedömas av Enheten för hälso- och sjukvård för fångar och att det inte handlar om ombesörjande av fängelsessäkerheten, som omfattas av Brottsförvaltningsmyndighetens ansvar. Brottsförvaltningsmyndigheten kan fortfarande förvägra vistelse utomhus för att upprätthålla fängelsets ordning och säkerhet, om omständigheter som anknyter till en fånges hälsotillstånd äventyrar även säkerheten. I praktiken gäller frågor som hänför sig till en fånges hälsotillstånd situationer där en fånge är allvarligt sjuk. I så fall är han eller hon i regel placerad i en enhet för hälso- och sjukvård för fångar, där det vid behov är möjligt att sörja för de behövliga vårdåtgärderna. Inte heller på grund av denna orsak finns det något behov för Brottsförvaltningsmyndigheten att få en befogenhet att förvägra aktiviteter på grund av fångens hälsotillstånd.

Även förutsättningarna för placering på en säkerhetsavdelning och säkringsåtgärder enligt 18 kap. i fängelselagen avviker från ovan beskrivna huvudregler. Detta är befogat eftersom användningsförutsättningarna för varje säkringsåtgärd är olika. I denna proposition föreslås inte andra ändringar i förutsättningarna för användning av säkringsåtgärderna.

Nedan i specialmotiveringen ges noggrannare praktiska exempel på i hurdana situationer bestämmelserna kan tillämpas.

4.5.2 Beslut för viss tid

Vissa övervakningsbeslut enligt fängelselagen kan fattas för viss tid. Ett beslut som gäller övervakning av kontouppgifterna beträffande ett betalkort kan fattas för 30 dagar, medan beslut om läsning av brev och avlyssning av samtal kan fattas för 14 dagar. Å sin sida är det möjligt att skjuta upp underrättelsen om läsning av ett brev med 14 dagar. Det är befogat att harmonisera regleringen kring dessa tidsfrister. I praktiken kan ett beslut som gäller i 14 dagar anses vara

väldigt kort, med beaktande av att målet med övervakningen är att ingripa i brottslig verksamhet som eventuellt är långvarig och planmässig. På grund av detta föreslås att en enhetlig tidsfrist på 30 dagar föreskrivs i de nämnda bestämmelserna.

I praktiken finns det grunder och ett behov av att övervaka fångar som placerats på en säkerhetsavdelning under hela placeringen. En central grund för placering på en säkerhetsavdelning är att fångens kommunikation kan övervakas. Så som föreslagits ovan fattas inte något separat beslut om övervakningen av kommunikationen på en säkerhetsavdelning, utan möjligheten till övervakning fortsätter under hela placeringen.

4.6 Användning av pengar och andra betalningsmedel i fängelse

I propositionen föreslås att regleringen kring användning och innehav av pengar och betalningsmedel i fängelselagen och häktningsslagen ändras. Enligt förslaget tillåts att fångarna använder personliga betalkort i slutna fängelser och att ett personligt betalkort framöver är det huvudsakliga betalningsmedlet. I ett slutet fängelse är det fortfarande förbjudet att använda och inneha andra betalningsmedel, såsom betalningsapplikationer som används per telefon, eller kontanter.

På samma sätt som i den gällande lagen är det tillåtet att använda och inneha personliga betalningsmedel och kontanter i ett öppet fängelse. Således begränsas inte betalningsmedel i ett öppet fängelse enligt förslaget, men begränsningarna att använda telefon begränsar på samma gång möjligheten att använda till exempel betalningsmedel som används med mobiltelefon.

I propositionen föreslås därtill att man i stället för ett personligt betalningsmedel i ett slutet fängelse och ett öppet fängelse exceptionellt kan ge ett betalningsmedel som godkänts av Brottspåföljdsmyndigheten för att användas personligen av en fånge i stället för ett personligt betalningsmedel eller att man ordnar fångens betalningsrörelse på annat sätt. Enligt den gällande lagen är ett betalkort som godkänts av Brottspåföljdsmyndigheten det enda möjliga betalmedlet i ett slutet fängelse. Även i ett öppet fängelse har det utifrån en begäran varit möjligt överlåta ett betalkort som godkänts av Brottspåföljdsmyndigheten för att användas av en fånge. Med avvikelser från den gällande lagen kan ett betalningsmedel som godkänts av Brottspåföljdsmyndigheten framöver ges för att användas av en fånge endast om det är befogat för att ordna fångens betalningsrörelse.

Alla fångar har inte tillgång till eller har inte möjlighet att få tillgång till ett personligt betalkort och -konto. Det är inte möjligt att i fängelset använda betalkort som beviljats utanför SEPA-området och till exempel fångar som är föremål för sanktioner får inte alls ha tillgång till ett betalkort under deras fängelsestid. För en del fångar som avtjänar väldigt korta fängelsestraff finns det inte heller tid att skaffa personliga betalkort under den tid de avtjänar straffet, om fången inte har något kort då han eller hon anländer till fängelset. I enlighet med förslaget ska ett betalningsmedel som Brottspåföljdsmyndigheten ordnar eller ordnande av fångens betalningsrörelse på annat sätt även framöver bibehållas som ett alternativ till användning av personliga betalkort.

Målet med att verkställa straffet är bland annat att främja fångens livskompetenser och anpassning i samhället. Förhållandena i fängelserna ska även ordnas så att de i så hög grad som möjligt motsvarar de förhållanden som råder i samhället. De föreslagna ändringarna som möjliggör att fångarna använder personliga betalkort även i ett slutet fängelse motsvarar normaliseringsprincipen och främjar anpassningen i samhället efter frigivningen. När Brottspåföljdsmyndigheten för närvarande sköter bland annat de kostnader som orsakas av användningen av betalkort, förbereder arrangemanget inte fångarna för frihet på bästa möjliga

sätt. Målet med förslagen är att fångarna även i frigivningsskedet har ett eget betalkort och bankkonto.

Den lagstiftningsändring som möjliggöra användning av ett personligt betalkort i ett slutet fängelse tryggar dessutom fångarnas betalningsrörelse, trots eventuella svårigheter i leveransen av betalkort som godkänts av Brottspåföljdsmyndigheten eller andra problem som gäller användningen av eller tillgången på sådana. Den föreslagna ändringen som uppmuntrar till användning av personliga betalkort är befogad också i fråga om regleringen av öppna fängelser utifrån grunder som anknyter till normaliseringsprincipen.

Eftersom fångarna framöver i regel använder egna betalkort, upphävs bestämmelserna i 9 kap. 4 § i fängelselagen, vilka gör det möjligt att begränsa fångarnas användning av pengar och gireringar.

Därtill föreslås några preciseringar av teknisk natur av lagen.

Ändringar som motsvarar ändringarna av fängelselagen görs i häktningsslagen.

4.7 Transport av en fånge som frigives från fängelset till vård oberoende av vilja

I propositionen föreslås att man utfärdar bestämmelser om transporten av en fånge som frigives eller en häktad vilken förordnats vård oberoende av vilja kompletteras och att man utfärdar tydligare bestämmelser om de olika myndigheternas roll i ordnandet av transporter.

Till mentalvårslagen fogas bestämmelser om att det välfärdsområde som innehar ansvaret för vården av en patient har till uppgift att ordna transporten till vård oberoende av vilja för en fånge eller häktad som frigives. Detta är befogat eftersom det handlar om transport av en patient till vård som omfattas av hans eller hennes välfärdsområdes organiseringsansvar och genomförandet av transporten förutsätter kunskande inom hälso- och sjukvården.

För att trygga transportens säkerhet utfärdas bestämmelser i mentalvårslagen om att en läkare i tjänsteförhållande till välfärdsområdet och Enheten för hälso- och sjukvård för fångar har möjlighet att vid behov begära handräckning från Brottspåföljdsmyndigheten eller polisen för en trygg förflyttning till sjukhuset. Fängelselagen och häktningsslagen innehåller bestämmelser om skyldigheten för Brottspåföljdsmyndigheten och polisen att ge handräckning vid transporter. Transporthjälpen ges av den myndighet som har personen i sitt förvar då handräckning behövs. I lagstiftningen möjliggörs dessutom att Brottspåföljdsmyndigheten och polisen sinsemellan kan komma överens om vem som ger handräckning. Förslaget utvidgar Brottspåföljdsmyndighetens transportuppgifter jämfört med nuvarande även till sådana personer som inte är fångar eller häktade.

Förslaget är befogat därför att ordnandet av transporten är allra säkrast och flexiblast då den myndighet som har en fånge eller en häktad i sitt förvar vid frigivningstidpunkten ansvarar för att trygga transporten. På så sätt undviker man till exempel dröjsmål och informationsflödet mellan de olika aktörerna är enklare.

Frigivningen av en häktad kan ske direkt efter ett domstolsbeslut. I dessa situationer är det nödvändigt att sörja för att ordna en säker transport. På grund av detta föreslås att man i fråga om häktad som ska frigives omedelbart utfärdar bestämmelser om en kort utsatt tid, inom vilken personen fortfarande kan anses vara frihetsberövad och inom vilken de arrangemang som gäller transporten ska göras.

Även en fånge som kommit för att avtjána ett förvandlingsstraff för böter ska friges omedelbart om han eller hon betalar boten inom fem vardagar från det att han eller hon ankommit till fängelse. I praktiken ska det anses att det inte är sannolikt att det uppkommer en situation där Enheten för hälso- och sjukvård för fångar hinner förordna en person till psykiatrisk vård oberoende av vilja och personen betalar en bot inom den utsatta tiden. I situationen är det möjligt att tillämpa 30 § om polisens skyldighet att förfara i mentalvårdslagen och 31 § om polisens handräckning. Eftersom förvandlingsstraffen dock är kortvariga, ska planeringen av den fortsatta vården i varje fall inledas en kort tid efter intagningen i fängelse.

Under transporten kan polisen använda de befogenheter som föreskrivits i polislagen, såsom fängsel och maktmedel, om förutsättningarna för dessa befogenheter är uppfyllda. Eftersom de motsvarande befogenheterna för Brottspåföljdsmyndighetens tjänstemän för närvarande begränsar sig endast till fångar och häktande, utvidgades tillämpningsområdet för bestämmelserna om användning av fängsel och maktmedel i fängeslagen och häktningsslagen till gälla även för de föreslagna transportuppgifterna. Detta är befogat eftersom en förutsättning för att sörja för transportens säkerhet är att maktmedel används.

För att i brådskande ordning kunna lösa en sådan situation som beskrivits i avgörandet av riksdagens biträdande justitieombudsman ska den reglering som föreslås i utkastet till proposition anses vara befogad, även om man genom den endast på begränsat sätt kan åtgärda bristerna i fråga om patienttransporter i mentalvårdslagen.

Vid beredningen av propositionen har man även bedömt alternativ där polisen eller endast Brottspåföljdsmyndigheten ger hjälp för att trygga transporten. Dessa förslag skulle göra anordnandet av transporter komplicerat då den som transporteras förvaras av en annan myndighet vid frigivningstidpunkten. Det är möjligt att dröjsmål förekommer i ordnandet av transporten och avtalsparterna är många. På grund av dessa orsaker har dessa genomförandealternativ inte ansetts vara befogade.

4.8 Permission som beviljas fångarna

På ansökan är det möjligt att bevilja fångar och häktade ett tillstånd till att avlägsna sig från fängelset för en kort tid. I propositionen föreslås att regleringen kring permissioner revideras. Vid revideringen beaktas skrivningarna i regeringsprogrammet. Enligt regeringsprogrammet görs en utredning av om förutsättningarna för att bevilja permissioner bör skärpas.

Regleringen kring permissioner i 14 kap. i fängeslagen ändras för det första på så sätt att säkerhetsrelaterade omständigheter beaktas på ett tydligare och mer övergripande sätt än för närvarande i förutsättningarna för att bevilja permission och i beslutsprövningen. Detta genomförs på så sätt att 2 § i kapitlet innehåller bestämmelser om de förutsättningar som gäller alla permissioner med undantag för permissioner som beviljas på grund av synnerligen viktiga skäl.

I den gällande regleringen ligger fokus i beaktandet av säkerhetsaspekterna på fångens beteende och en tillförlitlig bedömning. Detta är ett centralt ärende som ska bedömas, men endast detta räcker inte. Det kan även finnas ett behov av att beakta uppgifter som inte nödvändigtvis hänför sig till fångens uppförande under fängelsetiden, utan till exempel på andra myndighetslösningar, såsom att ett besöksförbud meddelas för en fånge. På grund av dessa orsaker utfärdas mer omfattande bestämmelser än för närvarande om omständigheter som ska betraktas vara tillräckligt sannolika för att permission ska kunna beviljas. Fortfarande ska det anses vara sannolikt att en fånge iakttar de föreskrifter som ska förenas med permissionen. Dessutom ska

det även anses vara sannolikt att fången inte fortsätter kriminell verksamhet och inte äventyrar någon annans säkerhet under permissionen.

Dessutom innehåller 2 § i kapitlet bestämmelser om ordnandet av övervakningen. Så som för närvarande kan permission beviljas antingen utan övervakning, med elektronisk övervakning eller genom att personal är närvarande. Beslutsfattaren har omfattande rätt att överväga övervakningsbehovet och övervakningssättet. Användningen av övervakning har en möjliggörande synvinkel: genom övervakning är det möjligt att främja sannolikheten att permissionsvillkoren iakttas. Permission kan således beviljas till exempel med elektronisk övervakning, om det främjar iakttagandet av permissionsvillkoren.

För det andra föreslås att möjligheten att tidigarelägga tidpunkten för permission som beviljas på basis av strafftidens längd slopas, eftersom möjligheten att tidigarelägga tidpunkten har varit oklar och praxis i tidigareläggandet har varit oenhetlig. I praktiken innebär detta att innan den regelbundna permissionstiden börjar, är det möjligt att bevilja permission av ett synnerligen viktigt skäl för en fånge. Denna ändring förtydligar och harmoniserar permissionspraxis.

Dessutom är det i den gällande regleringen oklart vad som avses med kopplingen mellan en permission som beviljas på basis av strafftidens längd och planen för strafftiden, eftersom det i sig står klart att permissionerna främjar uppnåendet av de mål som fastställts i planen för strafftiden och i bredare omfattning anpassningen i samhället. Denna oklara hänvisning stryks.

För det tredje föreslås att de olika permissionernas grunder, samband och användning i förhållande till varandra förtydligas. Skillnaden mellan permission som beviljas på basis av strafftidens längd och permission som beviljas av synnerligen viktigt skäl preciseras. Även skillnaden mellan permission som beviljas av ett viktigt skäl och ett synnerligen viktigt skäl preciseras. Slopandet av ovan beskrivna koppling till planen för strafftiden från en permission som beviljas på basis av strafftidens längd bidrar även till att förtydliga förhållandet mellan de olika permissionerna.

Det föreslås att bestämmelser utfärdas om en ny permission som används för återkommande ärenden som uträttas av fångar i öppna fängelser och som kan beviljas om de förutsättningar som föreskrivs i 2 § i kapitlet är uppfyllda. Dessa återkommande ärenden handlar exempelvis om biblioteksbesök, butiksbesök för att sköta egen mathållning och deltagande i externa tillställningar. Sådana återkommande ärenden har i allmänhet fastställts i det öppna fängelsets dagordning eller ordningsstadga. I sådana permissionsärenden ska tillståndsprocessen vara så flexibel som möjligt och den ska belasta Brottspåföljdsmyndighetens personal så lite som möjligt. Eftersom beviljande av permission handlar om en prövning av ändamålsenligheten, omfattas beslutet av ett förbud mot att söka ändring. Om permission inte beviljas, ska Brottspåföljdsmyndigheten se till att dessa ärenden kan uträttas och ordna dessa tjänster på annat sätt.

Vid beredningen har man bedömt Brottspåföljdsmyndighetens förslag om permissioner som beviljas tillsvidare. Utgångspunkten ska dock fortfarande vara att ett beslut alltid förutsätts för att avlägsna sig från fängelseområdet. Den exakta tidpunkten för avlägsnandet ska även framgå av beslutet. Detta är behövligt för att fångens skyldigheter under permissionen ska vara tydliga och för att det inom ramen för disciplinförfarandet ska vara möjligt att ingripa i bristande efterlevnad av de villkor som ställts i permissionsbeslutet. Även fångens rättsskydd talar för detta. Vid beredningen har det ansetts att redan den nuvarande regleringen inom denna ram möjliggör att ett permissionsbeslut fattas på så kallat upprepat sätt, så länge som beslutet anger tidpunkterna för permissionerna och permissionsvillkoren.

För det fjärde preciseras bestämmelserna om permissionernas tidsmässiga längd för att harmonisera praxis. Bestämmelser utfärdas även om avbrytande av en permission, eftersom den gällande lagen inte innehåller någon bestämmelse om detta.

Inga betydande innehållsmässiga ändringar föreslås i fråga om häktningslagen. Bestämmelsernas ordalydelser harmoniseras till behövliga delar med ordalydelserna i häktningslagen. Permissionen för en häktad övervakas alltid under ledsagning av en person från Brottsförmyndigheten. Dessutom kan även en häktads permission avbrytas.

4.9 Meddelande av den tidpunkt då en fånge får vård

Propositionen innehåller även förslag om bestämmelser om en befogenhet för Brottsförmyndigheten att inte underrätta en känd tidpunkt för när en fånge får vård, om en fånge eller häktad är på väg till vård utanför fängelset.

Enligt förslaget är det möjligt att i enskilda situationer underlåta att meddela den exakta tidpunkten för permissionen, om det är nödvändigt för att förhindra ett brott, upprätthålla fängelsets ordning och säkerhet eller skydda fångens eller någon annan persons säkerhet. Riktgivande information om tidpunkten ska ges i beslutet. På samma gång ska det säkerställas att fången har en faktisk möjlighet att förbereda sig på det kommande vårdbesöket.

Det är nödvändigt att utfärda bestämmelser om ärendet, eftersom en fånge i enskilda fall i samband med tillgång till vård med hjälp av utomstående personer försökt föra in olovliga ämnen till fängelset eller rymma. I dessa situationer är det inte möjligt att fatta beslut eller delge beslut om tillgång till vård utanför fängelset på det sätt som förvaltningslagen förutsätter. Genom att utfärda bestämmelser om detta förbättras fängelsesäkerheten och tryggas efterlevnaden av förvaltningslagen.

En motsvarande bestämmelse föreskrivs i häktningslagen.

4.10 Placering i en anstalt utanför fängelset

I propositionen föreslås preciseringar i bestämmelserna om placeringar i en anstalt utanför fängelset. Genom de föreslagna ändringarna förtydligas i synnerhet skyldigheterna för en fånge som placerats i en anstalt utanför fängelset och med hurdana befogenheter Brottsförmyndigheten kan övervaka en fånge. De föreslagna ändringarna förbättrar Brottsförmyndighetens förutsättningar att placera fångar i en anstalt utanför fängelset och de förtydligar även övervakningen av fångar.

Med placering i en anstalt utanför fängelset avses att en fånge placeras i en sådan anstalt där man för honom eller henne ordnar missbrukarrehabilitering eller annan verksamhet som främjar livskompetenserna. Till denna del motsvarar regleringen den nuvarande regleringen. Placering i en anstalt utanför fängelset är i första hand möjlig i fråga om olika anstalter för missbrukarrehabilitering, men även till exempel placering i en anstalt som främjar rehabilitering av den psykiska hälsan är möjlig. Placeringen kan göras exempelvis som en familjerehabilitering, placering i ett vårdhem eller som olika rehabilitering som ordnas av Folkpensionsanstalten, om fången är berättigad till rehabilitering som ordnas av Folkpensionsanstalten.

Förutsättningarna för placering i en anstalt utanför fängelset motsvarar nuvarande praxis. I anstalten ska det finnas sådan sysselsättning för vilken fången lämpar sig och som främjar genomförandet av fångens plan för strafftiden. Före placeringen ska man även i tillräcklig mån

förvissa sig om att fången iakttar de villkor som fastställts för placering i en anstalt utanför fängelset, såsom drogfrihet och rörelsebegränsningar. Fången ska även förbinda sig till att iaktta dessa föreskrifter.

Regleringen möjliggör så som för närvarande att en minderårig placeras även i barnskyddsanstalter. Regleringen förtydligas och preciseras dock såväl i fängelselagen som i barnskyddslagen. För det första fogas till fängelselagen en bestämmelse om att en sådan placering förutsätter även ett beslut som fattats med stöd av 40 § i barnskyddslagen, eftersom det i sådana fall handlar om att en minderårig fortfarande är en fånge och således klient hos Brottspåföljdsmyndigheten och på samma gång en barnskyddsklient enligt barnskyddslagen (så kallad dubbel klientrelation).

Även till barnskyddslagen fogas en förtydligande bestämmelse om att en placering i en anstalt utanför fängelset förutsätter även ett beslut enligt barnskyddslagen. Placering en barnskyddsanstalt föregås således av en detaljerad prövning såväl ur fängelselagens som barnskyddslagens synvinkel. En placering görs om det är förenligt med en under 18-årig fånges bästa och befogat med tanke på bägge lagar. Vid beredningen av placeringen ska myndigheterna föra ett tätt samarbete. Barnskyddsmyndigheten bedömer vilken anstalt som lämpar sig uttryckligen för den ifrågavarande fången som inte fyllt 18 år. Detta är redan nu utgångspunkten för barnskyddslagen och det kan anses motiverat, eftersom den behöriga tjänsteinnehavaren inom socialvården har den bästa kunskapen om barnskyddsanstalterna och om de barn som redan placerats vid dem. Också intresset hos de barn som redan finns på anstalten ska bedömas när placeringen övervägs. Placering ska inte göras om det inte finns någon sådan barnskyddsanstalt där förutsättningarna för placering, såsom säkerhetsaspekter, kan tillgodoses. Bestämmelser utfärdas även om denna beredning och samarbetet under placeringen. Förtydligande av dessa omständigheter i lagstiftningen främjar arbetet för de tjänstemän vid Brottspåföljdsmyndigheten och barnskyddet vilka i praktiken fattar placeringsbeslut.

Skyldigheterna för en fånge som placerats i en anstalt utanför fängelset föreskrivs i fängelselagen. Fångarnas centrala skyldigheter är att delta i sysselsättning som ordnas i anstalten och att iaktta anstaltens ordning. Under tiden för placering i en anstalt utanför fängelset är det förbudet att använda droger. Dessutom ska fången iaktta de rörelsebegränsningar som fastställs i placeringsbeslutet. Utöver rörelsebegränsningar utfärdas för tydlighetens skull bestämmelser om att en fånge med stöd av bestämmelserna i 14 kap. beviljas permission. Permission kan dock inte beviljas till en fånge som inte fyllt 18 år och som placerats i en barnskyddsanstalt, utan bestämmelserna i barnskyddslagen tillämpas på ett sådant barns rörelse och eventuella begränsningar. Om en fånge under 18 år avlägsnar sig olovligt från en barnskyddsanstalt, efterlyses fången och han eller hon förs tillbaka till fängelset efter att ha hittats.

Så som för närvarande får en fånge övervakas genom tekniska övervakningsredskap som fästs på honom eller henne under tiden för placering i en anstalt utanför fängelset.

Det föreslås även att lagen innehåller bestämmelser om att olovligt avvikande från en placeringsanstalt och överträdelser av de andra villkoren i placeringsbeslutet är en ordningsförseelse. Sådana förseelser behandlas således inom disciplinförfarandet enligt 15 kap. i fängelselagen. Riksdagen har godkänt ändringar av fängelselagen (RP 53/2025 rd / RSv 285/2025 rd / lagens nummer), i vilka det föreskrivs att en tjänsteman från Brottspåföljdsmyndigheten för situationer där villkoren överträds och för återkallande av en permission ska ha rätt att föra tillbaka en fånge till fängelset. Bestämmelserna avses träda i kraft den 1 september 2026. Till denna del motsvarar regleringen vad som föreskrivits om övervakad frihet på prov. Övervakningen av placering i en anstalt utanför fängelset sker till stor del utanför

fängelset. I anknytning till detta har tillräckliga befogenheter för Brottspåföljdsmyndigheten att agera utanför fängelset likaså föreskrivits i ovan nämnda samband.

Vid placeringar av en fånge under 18 år i en barnskyddsanstalt har uteslutande Brottspåföljdsmyndigheten rätt till åtgärder enligt fängelselagen. På motsvarande sätt har endast barnskyddsmyndigheterna rätt till åtgärder enligt barnskyddslagen. Genom propositionen ändras inte denna grundläggande utgångspunkt. Den dubbla klientrelationen möjliggör att Brottspåföljdsmyndigheten kan rikta övervakning mot minderåriga fångar under tiden för en placering i en barnskyddsanstalt. Således utför barnskyddsanstaltens personal endast sina uppgifter enligt barnskyddslagen, inte övervakningsuppgifter som hör till Brottspåföljdsmyndigheten.

Dessutom utfärdas bestämmelser om att kostnaderna för placering i en anstalt utanför fängelset betalas ur statens medel. Bestämmelsen ändrar inte nuläget, utan förtydligar det. För säkerhets skull utfärdas en hänvisningsbestämmelse till fängelselagen i barnskyddslagen.

5 De huvudsakliga konsekvenserna

5.1 Ekonomiska konsekvenser

5.1.1 De offentliga finanserna

De lagändringar som föreslagits i denna proposition orsakar inte avsevärda direkta ekonomiska konsekvenser för Brottspåföljdsmyndigheten.

De föreslagna bestämmelserna förutsätter inte att Brottspåföljdsmyndigheten grundar nya avdelningar med intensifierad övervakning eller kontraktsavdelningar. Regleringen lämnar prövningen av antalet sådana avdelningar till Brottspåföljdsmyndigheten. Behovet av antalet sådana avdelningar ska dock följas och under de kommande åren ska eventuella anslagsbehov bedömas separat vid ram- och budgetberedningen.

När en sådan situation föreligger kan ordnandet av Brottspåföljdsmyndighetens verksamhet i en allvarlig störningssituation i samhället förutsätta extra anslag till exempel för att sörja för hälsosäkerheten. Till denna del ska behoven av anslag bedömas för den ifrågavarande störningssituationen i samhället.

Rätten att söka ändring i ett beslut som gäller placering på en avdelning med intensifierad övervakning gäller omkring 80–100 beslut årligen. Dessa beslut ska framöver fattas enligt de nya bestämmelserna. Det är möjligt att bedöma att en stor del av dessa beslut är föremål för en begäran om omprövning och att en del kan överklagas till förvaltningsdomstolen. Detta innebär att antalet begäranden om omprövning ökar med några tiotal per år. Detta ökar arbetsmängden vid Brottspåföljdsmyndighetens rättsenhet. Det kan förmodas att antalet överklaganden till förvaltningsdomstolen ökar i mindre grad än antalet begäranden om omprövning och därför påverkar ändringen inte nämnvärt arbetsmängden vid Helsingfors förvaltningsdomstol. Den föreslagna regleringen om behandling av nya ansökningar begränsar fångarnas möjligheter att ofta ansöka om placering på en vanlig avdelning. Således orsakar sådana ansökningar inte extra arbete i nämnvärd grad. I förväg är det dock svårt att exakt bedöma hur stort antalet begäranden om omprövning blir. Utvecklingen för antalet begäranden om omprövning och överklaganden ska följas efter lagändringarna och eventuella behov av anslag ska behandlas i de framtida budget- och ramförhandlingarna.

I och med de ändringsförslag som gäller användningen av betalningsmedel kan små kostnadsbesparingar uppkomma för Brottspåföljdsmyndigheten i och med att behovet av betalkort som godkänts av Brottspåföljdsmyndigheten minskar jämfört med nuläget. Dessutom genereras vissa andra små besparingar av att behovet av att lämna kontoutdrag till fångarna och de gireringar som görs via Brottspåföljdsmyndigheten minskar.

De föreslagna ändringarna orsakar även små extra kostnader för Brottspåföljdsmyndigheten, då identitetsbevis och personliga betalkort ska skaffas för sådana fångar som inte har med något kort då de kommer till fängelset. På motsvarande sätt kan det minskade arbetet för att ordna och administrera betalkort leda till små besparingar. Brottspåföljdsmyndigheten ska dock bedöma i hurudana situationer det är ändamålsenligt att försöka skaffa ett personligt betalkort för en fånge eller om det är mest ändamålsenligt att överlåta ett betalkort som godkänts av Brottspåföljdsmyndigheten till fångens förfogande.

I propositionen föreslås en förtydligande bestämmelse om att kostnaderna för placering i en anstalt utanför fängelset betalas ur statens medel. Avsikten är inte att ändra nuläget. I praktiken ansvarar Brottspåföljdsmyndigheten för kostnaderna för placering i rehabilitering och Enheten för hälso- och sjukvård för fångar ansvarar för fångens läkemedelskostnader och andra hälso- och sjukvårdskostnader under en placering i en anstalt utanför fängelset. Kostnadsansvaret gäller för den tid då en person avtjänar ett fängelsestraff. Efter att straffet avtjänats betalar Brottspåföljdsmyndigheten inte längre kostnaderna för en eventuell fortsatt placering. Detta har fungerat väl även för närvarande. Förfarandet är det samma även om en fånge under 18 år placeras i en barnskyddsanstalt. Brottspåföljdsmyndigheten ersätter således dygnspriset för placeringen i en barnskyddsanstalt till välfärdsområdet för fängelsetiden.

Enligt barnskyddsstatistiken för år 2024 från Institutet för hälsa och välfärd (THL)³ är priset på vård i en barnskyddsanstalt 300–400 euro per dygn, men enligt den information som fåtts från social- och hälsovårdsministeriet under beredningen av propositionen har även dygnspris på över 500 euro förekommit. För jämförelsens skull kan det konstateras att det genomsnittliga priset för en fängelsedag år 2023 i ett slutet fängelse var 249 euro, medan priset var 242 euro i en missbrukaranstalt. Eftersom det handlar om enskilda placeringar och en minderårig fånge i en barnskyddsanstalt får tjänster som inte nödvändigtvis är tillgängliga i fängelse, orsakar inte en placering av en minderårig fånge i en barnskyddsanstalt något avsevärt kostnadstillägg för Brottspåföljdsmyndigheten. Det finns skäl att observera att minderåriga behöver särskilda åtgärder även i fängelse, varför deras avdelning i snitt binder mer personal. Brottspåföljdsmyndigheten genomför eventuella placeringar av fångar som inte fyllt 18 år i en barnskyddsanstalt inom ramen för de anslag som redan reserverats för den.

Transporten av fångar som frigges ökar i liten mån i synnerhet Brottspåföljdsmyndighetens transportuppdrag. Det är fråga om cirka 30 transporter per år, och endast en del av dem kräver handräckning. Detta orsakar inte anslagskonsekvenser för polisen eller Brottspåföljdsmyndigheten.

I nuläget har Enheten för hälso- och sjukvård för fångar delvis svarat för transportkostnaderna från Turku psykiatriska fångsjukhus till Åbo universitetscentralsjukhus, och delvis har välfärdsområdet svarat för kostnaderna. Ansvar för att ordna transporter och därmed kostnadsansvaret för transporterna överförs till välfärdsområdena. Detta medför små kostnader för välfärdsområdena. Det är svårt att närmare uppskatta beloppet av de kostnader som orsakas, eftersom det årliga antalet transporter varierar och transportkostnaderna beror på hur långt

³ Barnskyddet 2024, statistikrapport 23/2025 Institutet för hälsa och välfärd, s. 34

avståndet till den fortsatta vårdplatsen är. De små kostnader som orsakats beaktas dock vid efterhandsgranskningen av välfärdsområdenas finansiering. Förtydligandet av lagstiftningen bedöms inte ha några nämnvärda ekonomiska begränsningar för välfärdsområdena. Dessutom utförs i genomsnitt cirka 30 transporter per år, vilket innebär att transportererna inte över huvud taget har nämnvärda ekonomiska konsekvenser för välfärdsområdena.

Med stöd av sjukförsäkringslagen (1224/2004) ersätter Folkpensionsanstalten resekostnader som gäller vård av en sjukdom till försäkrade som sjukvård, såsom kostnader som orsakas av en färd i anknytning till prehospital akutsjukvård. För närvarande ersätter Folkpensionsanstalten dock inte transporten av en person som förordnats till vård oberoende av vilja och som frigges från fängelset till fortsatt vård. Kostnaderna för hälso- och sjukvård ersätts inte för den tid då den försäkrade är i offentlig anstaltsvård eller i motsvarande vård. Folkpensionsanstalten ersätter inte överflyttningar mellan anstalter. Folkpensionsanstalten ersätter inte heller en transport, om en läkare i ett sjukhus i välfärdsområdet upprättat en observationsremiss. Således har förslaget inte några ekonomiska konsekvenser för Folkpensionsanstalten. Riksdagen behandlar en regeringsproposition där det föreslås att finansieringsansvaret för transporter inom prehospital akutsjukvård och ansvaret för ordnande och finansiering av andra ambulanstransporter som Folkpensionsanstalten ersätter som sjuktransport överförs till välfärdsområdena.

Det föreslagna lagändringarna förutsätter ändringar av Brottspåföljdsmyndighetens informationssystem. Ändringarna genomförs som ett vanligt utvecklingsarbete och de har inte någon konsekvens för det anslag som reserverats för utveckling av Brottspåföljdsmyndighetens informationssystem.

Som helhet är avsikten att genomföra alla föreslagna ändringar inom ramen för de anslag som reserverats för myndigheterna.

5.1.2 Fångarnas ekonomi

De föreslagna ändringarna har inte avsevärda konsekvenser för fångarnas eller deras anhörigas ekonomi.

För en del av fångarna kan ändringarna av användningen av betalningsmedel orsaka kostnader på grund av anskaffningen av ett personligt betalkort och ett konto, om fången inte sedan tidigare har tillgång till sådana. Dessa kostnader är dock inte avsevärda, och största delen av fångarna har redan sedan tidigare tillgång till ett personligt betalkort och konto då de kommer till fängelset. Täckningen av de kostnader som orsakas av ett personligt betalkort och konto är i varje fall förenligt med normaliseringsprincipen och trots ändringen ska en stor del av fångarna betala dessa kostnader. Konsekvensen för fångarnas ekonomiska ställning är således liten.

5.2 Konsekvenser för de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna samt för de olika människogrupperna

5.2.1 Konsekvenser för tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna och mänskliga rättigheterna

Förfarandet vid en allvarlig störningssituation i samhället

I en allvarlig störningssituation i samhället begränsar de föreslagna bestämmelserna de rättigheter för fångar, häktade och personer som avtjänar en samhällspåföljd vilka föreskrivits i

lagarna om verkställighet av påföljder. Begränsningarna kan vara till och med avsevärda för fångar, häktade och personer som avtjänar en samhällspåföljd. Begränsningarna kan innebära avskildhet i fängelserna och mer begränsad kontakt till de anhöriga än vanligt. Sådana begränsningar kan således ha negativa konsekvenser även för fångarnas hälsa. Man ska sträva efter att minska sådana konsekvenser i fängelserna.

Genom bestämmelserna strävar man dock efter att trygga hälsan eller den övriga säkerheten för alla dem som avtjänar ett straff och andra personer under störningssituationen. Således främjas genom begränsning av vissa rättigheter att man i straffverkställigheten kan sörja för exempelvis rätten till hälsa.

De viktigaste aktiviteterna med tanke på de grundläggande fri- och rättigheterna för fångar, häktade och personer som avtjänar en samhällspåföljd avgränsas utanför begränsningarna och de kan införas endast på graderat sätt. Dessutom kan konsekvenserna vara i användning endast i begränsad tid åt gången. Genom dessa begränsningar strävar man efter att säkerställa att begränsningarna inte blir oskäligen. Det föreslås även att lagen innehåller separata bestämmelser om att ifall vissa sätt att hålla kontakt med utsidan av fängelset begränsas, ska kontakten å andra sidan möjliggöras i större omfattning genom andra tillämpliga sätt.

Med tanke på de personer som avtjänar ett straff förtydligar regleringen dock även vilka slags begränsningar som kan införas i en allvarlig störningssituation i samhället. Begränsningarna baserar sig således inte endast på tolkningen av de tillämpliga lagarna i en störningssituation, utan på exakta bestämmelser som gäller uttryckligen för störningssituationer i samhället. Den föreslagna regleringen undanröjer de tillämpningsproblem som kommit fram under coronapandemin.

Avdelningarna med intensifierad övervakning och Brottspåföljdsmyndighetens befogenheter för övervakningsåtgärder

Placering på en avdelning med intensifierad övervakning begränsar redan för närvarande rättigheterna för de fångar som placerats på dessa. Framöver innehåller lagen bestämmelser om begränsningarna och de centrala begränsningarna handlar om att de dagliga aktiviteterna och fritidsaktiviteterna sker mellan avdelningens fångar. Utgångspunkten är dock att det är möjligt att ordna aktiviteter minst i åtta timmar per dygn på samma sätt som på andra avdelningar. Å andra sidan är det möjligt att för de fångar som är placerade på avdelningen ordna sysselsättning som främjar att fångarna tar sig ur brottslighet, eftersom det är en central del av målen med avdelningarna.

Placering på en avdelning med intensifierad övervakning innebär isolering, som kan ha negativa konsekvenser för fångens hälsa. För att beakta sådana hälsokonsekvenser ska Brottspåföljdsmyndigheten och Enheten för hälso- och sjukvård för fångar sörja för praxis för att följa fångarnas hälsotillstånd på avdelningarna.

Målet med avdelningarna med intensifierad övervakning är redan för närvarande även att förbättra fängelsesäkerheten, då fångar som eventuellt försöker påverka andra fångar inte placeras på vanliga avdelningar. Detta kan bedömas förbättra fängelsesäkerheten på de andra avdelningarna.

Dessutom förtydligar bestämmelserna på lagnivå ställningen för avdelningarna med intensifierad övervakning och de förbättrar fångarnas rättsskydd.

Ändringarna av Brottspåföljdsmyndighetens övervakningsbefogenheter har motsvarande konsekvenser för fängelsesäkerhet och rättsskyddet. Förtydligandet av bestämmelserna kan öka användningen av befogenheterna jämfört med nuläget, vilket innebär att man oftare än tidigare inskränker en fånges grundläggande fri- och rättigheter.

Användning av pengar och andra betalningsmedel

Genom de ändringar som gäller användningen av pengar och betalningsmedel främjas fullgörandet av normaliseringsprincipen och jämlikheten i straffverkställigheten. Främjande av användning av egna betalningsmedel förbättrar på samma gång anpassningen till samhället efter frigivningen.

Permission som beviljas fångarna

Syftet med permissionen är att stödja fången i att bevara sina kontakter och anpassa sig i samhället samt att minska de negativa effekter som frihetsberövandet orsakar. Propositionen ändrar inte denna utgångspunkt, även om man i permissionsprövningen på ett tydligare och mer övergripande sätt än för närvarande beaktar säkerhetsrelaterade omständigheter.

Förnyandet av regleringen kring permissioner kan påverka kontakten mellan fångarna och deras anhöriga samt hur permissioner används vid förberedelse för frigivningen. Permissionerna förblir en viktig del av systemet med stegvis frigivning. Exempelvis bedöms det inte att antalet permissioner som ska genomföras ändras. Det är möjligt att den accentuerade hänsynen till säkerhetsomständigheter i beslutsfattandet i viss mån ytterligare koncentrerar beviljandet av permissioner till de fångar som redan för närvarande beviljas permissioner. Å andra sidan är utgångspunkten i propositionen att en fånge kan övervakas under permissionen och att man genom övervakningen kan främja beviljandet av permissioner.

Slopandet av möjligheten att tidigare lägga permission som beviljas på basis av strafftidens längd kan ses som en ändring som reducerar permissionssystemet. Möjligheten till tidigare läggande har dock använts väldigt sällan och tillämpningspraxis har varit oenhetlig. Således bedöms ändringsförslaget inte minska beviljandet av permissioner, utan snarare förtydliga permissionssystemet även ur fångens synvinkel.

Placering i en anstalt utanför fängelset

De föreslagna bestämmelseändringarna bedöms främja placeringar i en anstalt utanför fängelset. Största delen av placeringarna i en anstalt utanför fängelset görs till en anstalt för missbrukarrehabilitering. Genom dessa placeringar främjas färdigheterna för ett brottfritt levnadssätt och livskompetenserna överlag. Ändringsförslagen främjar genomförandet av placeringarna, varvid fångarnas möjligheter att få missbrukarrehabilitering eller annat stöd som de behöver under fängelsetiden förbättras. I och med ändringsförslaget fastställs även fångens skyldigheter under anstaltsplaceringen mer exakt. Beredningen av en anstaltsplacering i samarbete med fången själv och exakt fastställda skyldigheterna under placeringen ökar sannolikt även fångens egen motivation till rehabilitering. Som helhet kan ändringarna anses främja fångens förutsättningar till ett brottfritt liv efter frigivningen.

Konsekvenserna för barn i anknytning till placering av en fånge under 18 år i barnskyddsanstalt behandlas nedan.

Andra ärendehelheter

Flera förslag preciserar regleringen jämfört med nuläget. Till exempel preciseringen av regleringen kring fängelser och preciseringen av författningar och föreskrifter på lägre nivå än lag förtydligar regleringsinnehållet såväl för fångarna som personalen.

Bestämmelserna om ansvaret för att transportera patienter till vård oberoende av vilja förbättrar säkerhet och skyndsamheten i ordnandet av vården. För närvarande är risken med transport av fångar som frigges till fortsatt vård förknippad med en riska för patientens hälsa och säkerhet och även andra personers hälsa och säkerhet, om vården oberoende av vilja för en patient avbryts, även om förutsättningarna för vård oberoende av vilja inte upphör. Fångar som förordnats till psykiatrisk vård oberoende av vilja är i synnerligen sårbar ställning. Genom lagförslagen förbättras transporterens säkerhet och skyndsamhet för såväl den som transporteras som andra personer. Genom lagförslagen är det möjligt att bättre trygga rätten till nödvändig omsorg, vilken föreskrivits i 19 § 1 mom. i grundlagen. Dessutom är det möjligt att bättre trygga såväl patientens som andra personers rätt till liv och personlig integritet enligt 7 § i grundlagen i dessa situationer. Enligt 2 § 3 mom. i grundlagen ska all utövning av offentlig makt bygga på lag. I all offentlig verksamhet ska lag noggrant iaktas. Förslaget förtydligar myndigheternas befogenhet i ordnandet av transporter.

5.2.2 Konsekvenser för minderåriga

Förfarandet vid en allvarlig störningssituation i samhället

De föreslagna bestämmelserna gäller även delvis för minderåriga fångar, häktade och personer som avtjänar samhällspåföljder. De olika negativa konsekvenserna av begränsningar och i synnerhet isolering kan vara avsevärt värre för en minderårig. Enligt förslaget strävar man efter att begränsa sådana konsekvenser till exempel på så sätt att undervisningen för minderåriga fångar ordnas trots begränsningarna och genom att begränsningarna inte får gälla minderåriga fångars besök eller permissioner. Således tryggas även i störningssituationer bättre möjligheter för minderåriga fångar att delta i aktiviteterna och hålla kontakt med personer utanför fängelset.

Konsekvenserna för barn av placeringar i en anstalt utanför fängelset

De föreslagna bestämmelserna om placering av fångar under 18 år i en extern barnskyddsanstalt förbättrar ställningen för minderåriga fångar. Med andra ord är en fånge under 18 år ett barn i åldern 15–17 år. Så som konstaterats ovan är olägenheterna på grund av fängelse i snitt tyngre för minderåriga. Dessutom är 15–17-årsåldern ett viktigt steg i barnets uppväxt och utveckling. Barnskyddsanstalterna har bättre förutsättningar än fängelserna att påverka barnets uppväxt och utveckling i detta skede av livet.

I lagberedningen innebär principen om prioritet för barnets bästa att barnets bästa styr beslutsfattandet vid beredning av lagstiftning som gäller barn eller som påverkar dem. Ett särdrag i bedömningen av barnkonsekvenserna är den starka kopplingen till FN:s konvention om barnets rättigheter. Enligt artikel 3.1 i denna konvention ska barnets bästa komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ. Barnets särskilda ställning i straffrättssystemet har erkänts artikel 37 i konventionen och i fråga om den har FN:s kommitté för barnets rättigheter gett den allmänna kommentaren 24 (2019) om barnets rättigheter i straffrättssystemet (CRC/C/GC/24). I den allmänna kommentaren framlyfts betydelsen av alternativa påföljder till fängelsestraff och betonas staternas skyldighet att i sina beslut beakta barnets bästa som en primär prövningsgrund.

I artikel 40 i konventionen om barnets rättigheter erkänns rätten för varje barn som misstänks eller åtalas för eller befunnits skyldigt till att ha begått brott att behandlas på ett sätt som främjar barnets känsla för värdighet och värde, som stärker barnets respekt för andras mänskliga rättigheter och grundläggande friheter och som tar hänsyn till barnets ålder och önskvärdheten att främja att barnet återanpassas och intar en konstruktiv roll i samhället.

En barnskyddsanstalt möjliggör för en fånge som inte fyllt 18 år en uppväxtmiljö som motsvarar barnets behov och bästa samt uppväxt och utveckling. Placering av en fånge som inte fyllt 18 år i en barnskyddsanstalt ger möjligheter till att barnets välbefinnande förbättras i många delområden av välbefinnandedimensionen, eftersom platsen för vård utom hemmet ska svara mot behoven enligt barnets ålder och utvecklingsnivå. En placering i en barnskyddsanstalt tryggare även att barnets kulturella rättigheter tillgodoses bättre än i fängelse, eftersom skolgång är en väsentlig del av vardagen i en barnskyddsanstalt. Även möjligheterna att hålla kontakt med närstående kan vid barnskyddsanstalten vara mer omfattande än i fängelset. På så sätt är det möjligt att minska olägenheterna av frihetsberövande.

Platsen för placering i vård utom hemmet kan i bästa fall erbjuda barnet en uppväxtmiljö med en trygg, avslappnad och uppmuntrande atmosfär, där de kan bli sedda och förstådda⁴. Placering i en barnskyddsanstalt kan även vara förknippad med omständigheter som försämrar barnens välbefinnande och som fortfarande förekommer i placering i vård utom hemmet, såsom mobbing.

Vid placering av en fånge som inte fyllt 18 år i en barnskyddsanstalt ska man dock även beakta andra placerade barns bästa, välbefinnande och säkerhet. Placering av en fånge som inte fyllt 18 år får inte leda till att barnets bästa, välbefinnande och säkerhet försämrats i fråga om de barn som redan finns i anstalten. Ett avgörande som gäller placering handlar således om en helhetsprövning där man beaktar barnets bästa för en fånge som inte fyllt 18 år, men även för de andra barnen.

En avsevärd del av de personer under 18 år som dömts till fängelsestraff är redan omhändertagna och placerade i vård utom hemmet. Å andra sidan har en del minderåriga som dömts till fängelsestraff inte till exempel skadliga uppväxtförhållanden eller en historia av problematiskt beteende, utan brottet har varit en enskild händelse i barnets liv. I så fall kan barnskyddet få information om barnet först i och med domen, varvid behovet av barnskydd börjar bedömas först i denna situation.

Möjligheten att placera barnet i en barnskyddsanstalt gäller i första hand för sådana fångar som inte fyllt 18 år och som enligt Brottsförhållandenmyndighetens bedömning kan placeras i öppnare förhållanden, såsom i ett öppet fängelse. Förhållandena i ett öppet fängelse är avsevärt öppnare än i ett slutet fängelse. I typfallet rör man sig i ett öppet fängelses område utan direkt övervakning av personalen och man utträttar ärenden med det öppna fängelset som utgångspunkt till exempel i närbutiken eller på biblioteket med behövlig övervakning. Under vissa förutsättningar är det även möjligt att från ett öppet fängelse studera i en läroanstalt utanför det öppna fängelset. Det handlar således om sedvanliga studier i det civila. Ur denna synvinkel är till exempel skolgång utanför barnskyddsansalten möjlig, om skolgången ordnats på detta sätt i barnskyddsanstalten.

⁴ Laakso 2019. ”Ne näki musta”- Huostassa olevien lasten hyvinvointi ja sijaishuoltoon liittyvät kokemukset. Helsingfors: THL. Rapporter 1/2019.

En ytterligare förutsättning för såväl placering i ett öppet fängelse och placering i en anstalt utanför fängelset är bland annat alkohol- och drogfrihet. Fången är även skyldig att hållas i anstalten på det sätt som anges i placeringsbeslutet. Om förutsättningarna för placering inte längre är uppfyllda efter beslutsfattandet eller om en fånge som inte fyllt 18 år inte iakttar föreskrifterna om att hållas i anstalten, kan placeringen annulleras. I praktiken innebär detta att en fånge som inte fyllt 18 år returneras till fängelset.

5.3 Konsekvenser för myndigheterna

Förfarandet vid en allvarlig störningssituation i samhället

De föreslagna bestämmelserna förbättrar Brottspåföljdsmyndighetens förutsättningar att reagera på en allvarlig störningssituation i samhället. Bestämmelserna ger tillräckliga befogenheter att anpassa fängelsernas och samhällspåföljdsbyråernas verksamhet i en störningssituation. Genom regleringen undviks även den situation som uppstod under coronapandemin, då det var nödvändigt att reagera på situationen utan behörig rättsgrund. Rätten att besluta om begränsningar är koncentrerad till direktören för Brottspåföljdsmyndighetens operativa ansvarsområde, vilket säkerställer att beslutsfattandet är enhetligt och konsekvent.

I sin beredskapsplanering ska Brottspåföljdsmyndigheten se till att den har färdigheter att förfara enligt bestämmelserna om en allvarlig störning i samhället börjar. I förväg ska man bereda sig till exempel på hurdana ändringar som man ska göra i verksamheten i olika situationer och hur man ska förfara i praktiken.

Avdelningarna med intensifierad övervakning och Brottspåföljdsmyndighetens befogenheter för övervakningsåtgärder

Med tanke på Brottspåföljdsmyndighetens verksamhet förtydligas rättsläget genom regleringen kring avdelningar med intensifierad övervakning. De begränsningar som tillämpas på avdelningarna förbättrar Brottspåföljdsmyndighetens förutsättningar att ingripa i organiserad brottslighet i fängelserna. Den eventuella uppgången i begärandena om omprövning påverkar arbetsmängden vid Brottspåföljdsmyndighetens rättsenhet. På motsvarande sätt kan antalet överklaganden till förvaltningsdomstolen öka i viss mån.

På motsvarande sätt förtydligas nuvarande praxis till många delar av de föreslagna lagändringarna som gäller Brottspåföljdsmyndighetens övervakningsbefogenheter. I synnerhet förutsättningarna om användning av övervakningsbefogenheterna kan bedömas förbättra Brottspåföljdsmyndighetens färdigheter att sörja för fängelsesäkerheten.

Användning av pengar och andra betalningsmedel

De ändringar som gäller användningen av pengar och andra betalningsmedel påverkar i viss mån Brottspåföljdsmyndighetens verksamhet genom att de minskar det administrativa arbetet i anknytning till fångarnas betalkort och förtydligar och harmoniserar förfaringssätten. Anskaffningen av personliga betalkort och identitetsbevis för fångarna orsakar dock på motsvarande sätt en ökad arbetsmängd, varför ändringens konsekvenser för Brottspåföljdsmyndighetens verksamhet inte är betydande.

Permission som beviljas fångarna

De ändringsförslag som gäller permissioner påverkar Brottspåföljdsmyndighetens verksamhet. Ändringarna bedöms harmonisera praxis då permissioner beviljas. Det blir även lättare att tillämpa bestämmelserna, då förhållandena mellan olika permissioner förtydligas.

Den föreslagna nya permissionen som gäller öppna fängelser minskar den administrativa bördan för personalen i öppna fängelser, då tillståndsprocessen är flexiblare i fråga om permissioner för regelbundet återkommande ärenden. Dessa återkommande ärenden handlar exempelvis om biblioteksbesök, butiksbesök för att sköta egen mathållning och deltagande i externa tillställningar. Tidpunkterna för sådana återkommande ärenden har i allmänhet fastställts i dagordningen för ett öppet fängelse.

Placering i en anstalt utanför fängelset

De föreslagna lagändringarna som gäller placering i en anstalt utanför fängelset förtydligar till många delar nuvarande praxis.

Brottspåföljdsmyndigheten och välfärdsområdena ska föra samarbete så att missbrukarrehabilitering under placeringen i en anstalt utanför fängelset kopplas till den service som välfärdsområdet ordnar efter frigtvningen. Det är viktigt att säkerställa kontinuitet i servicen för att öka missbrukarrehabiliteringens genomslag och stödja anknytningen till samhället.

I beredningen av placering av en minderårig fånge i en barnskyddsanstalt för barnskyddsmyndigheten och Brottspåföljdsmyndigheten ett sektorsövergripande samarbete. Uppgifterna och ansvaren mellan aktörerna blir tydliga i och med lagändringarna. Den behöriga tjänsteinnehavaren inom barnskyddet ska liksom för närvarande bedöma var barnet placeras. Bestämmelser om val av platsen för vård utom hemmet finns i 50 § i barnskyddslagen.

Placeringen förutsätter ett beslut av den behöriga myndigheten inom barnskyddet med stöd av 43 § i barnskyddslagen. Parterna kan motsätta sig omhändertagandet, varvid omhändertagandet överförs till förvaltningsdomstolen för avgörande. Den domstol som behandlar ärendet kan med stöd av 83 § i barnskyddslagen meddela ett interimistiskt förordnande om barnets vistelseort under domstolsbehandlingen. Det är dock möjligt att processen för omhändertagande kan ta längre tid än verkställigheten av ett fängelsestraff för en person som inte fyllt 18 år tar, vilket innebär att det i vissa enskilda fall i praktiken inte hinner genomföras en utomstående anstaltsplacering i Tillstånds- och tillsynsverket för läkemedelspreparat.

Ovan beskrivna dubbla klientrelation möjliggör att Brottspåföljdsmyndigheten kan rikta övervakning mot minderåriga fångar under tiden för en placering i en barnskyddsanstalt. Således utför barnskyddsanstaltens personal endast uppgifter enligt barnskyddslagen, inte övervakningsuppgifter som hör till Brottspåföljdsmyndigheten. Barnskyddslagen innehåller detaljerade bestämmelser om begränsningsåtgärder enligt barnskyddslagen och om vem som kan vidta åtgärder. Barnskyddsanstaltens personal och den behöriga tjänsteinnehavaren inom socialvården har möjlighet att använda dessa begränsningsåtgärder i fråga om en fånge som är placerad på en barnskyddsanstalt, om förutsättningarna för dessa är uppfyllda. Brottspåföljdsmyndigheten och barnskyddsaktörerna ska under sådana placeringar föra samarbete och komma överens om praxis som iakttas till exempel i övervakningen av en minderårig fånges drogfrihet. Brottspåföljdsmyndighetens stödpatrull kan till exempel i förväg göra anmälningar om ett framtida övervakningsbesök i en barnskyddsanstalt.

Transport av fångar som frigets till vård oberoende av deras vilja

Förslaget om transport av frigivna fångar och häktade till vård oberoende av vilja förtydligar de olika myndigheternas uppgifter i dessa situationer. Transporterna är inte en ny uppgift för välfärdsområdena. I sig är sådana transportuppgifter inte nya för vare sig polisen eller Brottspåföljdsmyndigheten, varför de har den behövliga kompetensen för att sörja för transportens säkerhet. Förslagen utvidgar dock Brottspåföljdsmyndighetens befogenheter att bistå vid andra transporter än transporter av fångar eller häktade och ökar i viss mån i synnerhet Brottspåföljdsmyndighetens transportuppdrag.

5.4 Konsekvenser för fängelsesäkerheten och bekämpningen av organiserad brottslighet

Ovan behandlades redan konsekvenserna av regleringen kring avdelningar med intensifierad övervakning och Brottspåföljdsmyndighetens övervakningsbefogenheter för Brottspåföljdsmyndighetens förutsättningar att ingripa i organiserad brottslighet i fängelserna. Ändringarna förbättrar således fängelsesäkerheten såväl på avdelningarna med intensifierad övervakning som på de andra avdelningarna. Genom en effektivare övervakning än för närvarande är det möjligt att ingripa i brottslighet som äger rum såväl i som från fängelset.

De ändringar som gäller användningen av pengar och betalningsmedel orsakar inte avsevärda konsekvenser för fängelsesäkerheten. Förvaringen och användningen av personliga betalkort i slutna fängelser ordnas på samma sätt som för närvarande av Brottspåföljdsmyndigheten. Anskaffningen av egna id-kort och betalkort för fångarna ökar i viss mån transporten av fångar utanför fängelset, vilket förutsätter att transporternas säkerhet ska ombesörjas.

Ändringarna påverkar i viss mån övervakningen av fångarnas betalningsrörelse, då man i tilltagande grad övergår till personliga betalkort för fångarna. Brottspåföljdsmyndigheten har inte möjligt att övervaka betalningsrörelsen med dessa kort. Detta har dock inte någon nämnvärd konsekvens för fängelsesäkerheten eller generellt för samhällets säkerhet, eftersom ansvaret till exempel för att övervaka att penningtvätt och finansiering av terrorism förhindras redan för närvarande i främsta rummet hör till emittenterna av betalkorten och i sista hand till polisen. Brottspåföljdsmyndigheten har fortfarande tillräckliga befogenheter att övervaka verksamhet som äventyrar fängelsesäkerheten bland annat i fråga om användningen av de betalkort som godkänts av Brottspåföljdsmyndigheten.

Förslaget om transport av frigivna fångar och häktade till vård oberoende av vilja förbättrar dessa transporters säkerheten och flexibilitet såväl för den som transporteras som för andra personer.

5.5 Konsekvenser för informationshanteringen

Ändringarna i bestämmelserna kommer att kräva vissa ändringar i Brottspåföljdsmyndighetens kundinformationssystem. Dessa ändringar kan genomföras som en del av det normala utvecklingsarbete som gäller informationssystemet. Den tid som behövs för genomförande av ändringarna i informationssystemen bör beaktas i tidsplanen för ikraftträdandet av ändringarna. Konsekvenserna för informationshanteringen av informationssystemändringarna bedöms i samband med att de genomförs.

5.6 Konsekvenser för dataskyddet

Skyddet för personuppgifter är en del av det skydd för privatlivet vilket tryggats genom 10 § 1 mom. i grundlagen. Bestämmelser om skydd för personuppgifter ska utfärdas genom lag. I lagen om behandling av personuppgifter vid Brottspåföljdsmyndigheten finns bestämmelser om behandling av personuppgifter vid verkställighet av straff, verkställighet av häktning och vid

skötseln av andra uppgifter som enligt lag ankommer på Brottspåföljdsmyndigheten (1 §). Lagen innehåller flera bestämmelser som säkerställer tillgodoseendet av dataskyddet.

Genom propositionen preciseras regleringen för placering av en fånge i en anstalt utanför fängelset. Det är även möjligt att placera en fånge under 18 år i en barnskyddsanstalt. Personuppgifter om fångar behandlas således såväl vid beredningen av en placering i en anstalt utanför fängelset som under placeringen i placeringsanstalten. De dataskyddsrelaterade rättigheterna för en fånge, även en fånge under 18 år, tillgodoses genom den ovan nämnda lagen om behandling av personuppgifter vid Brottspåföljdsmyndigheten och lagen om behandling av kunduppgifter inom social- och hälsovården.

5.7 Konsekvenser för landskapet Åland

Enligt 18 § 12 punkten i självstyrelselagen för Åland (1144/1991) har landskapet lagstiftningsbehörighet i fråga om hälso- och sjukvård, med de undantag som anges i 27 § 24, 29 och 30 punkten i den lagen. Enligt 27 § 24 punkten i självstyrelselagen har landskapet lagstiftningsbehörighet i fråga om ärenden som gäller administrativt ingripande i den personliga friheten. På grundval av detta är regleringen kring vård oberoende av patientens vilja i mentalvårdslagen tillämplig även i landskapet Åland. Så länge som hälso- och sjukvården på Åland var ordnad på kommunal nivå, ägde de administrativa ingreppen rum i kommunerna. Från och med den 1 januari 1994 har den offentliga hälso- och sjukvården skötts av en myndighet som lyder under Ålands landskapsregering, det vill säga Ålands hälso- och sjukvård, ÅHS. De uppgifter som hör till rikets lagstiftning sköts som en del av landskapets hälso- och sjukvård. Vid justitieministeriet pågår ett projekt för att ändra självstyrelselagen för Åland. i projektet bedöms tryggheten av tillräckliga befogenheter för landskapets hälso- och sjukvårdsmyndighet i uppgifter som grundar sig på rikslagstiftningen.

Det föreslås att mentalvårdslagen innehåller bestämmelser om skyldigheten för det välfärdsområde som ansvarar för att ordna vården för en patient som förordnats vård oberoende av vilja att ordna transporten av patienten till fortsatt vård efter att patienten frigetts från fängelse eller häktning. Totalt utförs cirka 30 transporter per år. Det är således fråga om sällsynta enskilda situationer.

Om patientens hemkommun är på Åland, kan fortsatt vård av patienten i nuläget ges i landskapet Åland eller enligt avtal till en början också på ett sjukhus i riket. I nuläget svarar landskapet Åland i princip för kostnaderna för transporter mellan sjukhusen, när patientens hemkommun är på Åland oberoende av om patienten transporteras till fortsatt vård på Åland eller till ett rikssjukhus. När man beaktar att situationerna är sällsynta, bedöms ändringen av mentalvårdslagen inte ha några ekonomiska konsekvenser för landskapet.

Mentalvårdslagens 23 a § omfattas av den gällande överenskommelseförordningen (Republiken presidents förordning om skötseln på Åland av förvaltningsuppgifter som gäller administrativa ingrepp i den personliga friheten enligt mentalvårdslagen 506/2025). Enligt 1 § i förordningen sköter Ålands hälso- och sjukvård benämnda landskapsmyndighet i landskapet Åland de förvaltningsuppgifter som enligt 23 a § i mentalvårdslagen kan skötas endast av en läkare som står i tjänsteförhållande till en myndighet som föreskrivs i rikslagstiftningen, som gäller administrativa ingrepp i den personliga friheten och som inte är riksomfattande. Förvaltningsuppgifter sköts av en läkare i tjänsteförhållande vid Ålands hälso- och sjukvårdsmyndighet.

Mentalvårslagens 23 a § ändras på så sätt att en läkare som framöver begär handräckning av Brottspåföljdsmyndigheten ska stå i ett anställningsförhållande till staten eller ett välfärdsområde.

Social- och hälsovårdsministeriet, justitieministeriet och Ålands landskapsregering bedömer i samarbete eventuella behov att ändra överenskommelseförordningen.

6 Alternativa handlingsvägar

6.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser

Nedan behandlas genomförandealternativ som anknyter till varje ärendehelhet.

6.2 Lagstiftning och andra handlingsmodeller i utlandet

6.2.1 Förfarandet vid en allvarlig störningssituation i samhället

I Sverige finns det inte särskild lagstiftning om verkställigheten av straff vid allvarliga störningssituationer i samhället. Kriminalvården hör dock till de myndigheter som ska bereda sig på och förmå agera vid allvarliga störningssituationer i samhället.

Norge har permanent lagstiftning utifrån vilken verkställigheten av straff kan ombesörjas i situationer med spridning av smittsamma sjukdomar såsom coronapandemin. Lagstiftningen gäller inte för andra allvarliga störningssituationer i samhället. Lagstiftningen möjliggör att besöken begränsas och att andra arrangemang som gäller hälsovården genomförs.

Danmark har allmän lagstiftning och beredskapsplaner som även gäller förfarandet för att verkställa straff vid allvarliga störningssituationer i samhället.

6.2.2 Läsning av fångarnas brev

I Sverige får fängelsepersonalen under vissa förutsättningar läsa fångarnas brev, men åtgärden ska vara förenlig med proportionalitetsprincipen (1 kap. 6 § i den svenska fängelselagen).

Fängelsepersonalen får granska brev och försändelser som sänts till en fånge, om det är nödvändigt för att trygga fängelsets ordning eller säkerhet. Syftet är att utreda om brevet innehåller förbjudna föremål eller om det är ett led i en pågående eller planerad brottslig verksamhet, ett planerat avvikande eller något annat liknande förfarande. När ett brev har granskats, ska det lämnas ut till den intagne så snart som möjligt om inte särskilda skäl talar mot det (7 kap. 7 § i den svenska fängelselagen). Brevet ska lämnas ut till den intagne senast när han eller hon inte längre ska vara berövad friheten (7 kap. 8 § i den svenska fängelselagen). Fängelsepersonalen kan omhänderta en brevårsändelse, om det finns skäl att inte lämna ut den till den intagne. En försändelse kan omhändertas eller förstöras, om den innehåller till exempel narkotika eller andra förbjudna föremål (5 kap. 2 § och 8 kap. 8 och 9 § i den svenska fängelselagen).

En försändelse mellan en intagen och en advokat, en svensk myndighet eller ett internationellt organ som har av Sverige erkänd behörighet att ta emot klagomål från enskilda ska vidarebefordras utan granskning. En försändelse kan dock granskas om det finns skäl att misstänka att avsändaren inte är den som han eller hon uppger sig vara. (7 kap. 6 § i den svenska fängelselagen).

I Norge har fångarna rätt att skicka och ta emot brev och andra postförsändelser, såvida inte annat bestäms genom lag (30 § i den norska lagen om verkställighet av straff).

Läsningen av brev som fångarna skrivit eller fått i fängelset beror på fängelsets säkerhetsnivå. I fängelser där säkerhetsnivån är särskilt hög ska alla fångars brev läsas innan de sänds eller överlämnas till fångarna. I fängelser med hög säkerhetsnivå läses breven i princip, men det är möjligt att avstå från läsningen, om det av säkerhetsskäl inte behövs. I fängelser med låg säkerhetsnivå och fängelser avsedda för förflyttningsboende läses breven, om det bedöms vara behövligt på grund av säkerhetsskäl. Det är möjligt att läsa och granska brev genom att öppna och läsa dem innan de överlämnas eller sänds samt genom att med tekniska redskap eller en hund granska att brevet inte innehåller förbjudna ämnen. På avdelningar med särskilt hög säkerhetsnivå kan fångarna åläggas att använda ett språk som fängelsepersonalen förstår. Även på avdelningar med hög säkerhetsnivå är det undantagsvis möjligt att förfara på samma sätt efter en individuell bedömning.

Fängelset kan vägra att överlåta brev till fångarna eller att sända brev, om brevet innehåller information om planering eller genomförande av ett brott, undvikande av verkställighet eller verksamhet som stör fängelsets frid, ordning och säkerhet. En redogörelse om de delar av breven som inte bedöms orsaka olägenheter ska ges till fångarna. Det är möjligt att läsa brev som en fånge redan tagit emot.

Fängelset kan bevilja fångarna tillstånd att kommunicera elektroniskt med text, ljud och bilder, om inte säkerhetsrelaterade orsaker eller en ändamålsenlig resurshantering utgör ett hinder för detta. I så fall tillämpas samma bestämmelser om i fråga om läsning och omhändertagande av ett brev.

En brevöversändelse som skickats till advokater och företrädare för myndigheterna, inbegripet företrädare för diplomater eller konsulter, eller som fåtts av sådana får granskas med tekniska redskap eller en hund endast på en sådan fängelseavdelning där säkerhetsnivån är hög eller särskilt hög. En försändelse ska alltid öppnas i fångens närvaro.

I Danmark har fångarna rätt till brevväxling (55 § i den danska lagen om verkställighet av straff). Undantaget till huvudregeln utgörs av livstidsfångar, som i Danmark utan särskilt tillstånd inte har rätt till brevväxling under de tio första fängelseåren (55 a § i den danska lagen om verkställighet av straff).

Brev som sänts till fångar eller som kommit till fångarna kan öppnas i fängelset utan domstolsförordnande i regel i närvaro av fången.

Brev som sänts till fångarna och som skrivits av fångarna kan läsas utan att ge någon underrättelse om detta i förväg, om det är behövligt av ordnings- eller säkerhetsrelaterade orsaker, för att förhindra radikaliserings i fängelset eller extremism, för att förebygga brott eller för att skydda brottsoffer. Brev till sådana fångar som enligt polisens bedömning har en ledande eller koordinerande ställning i en grupp av personer som ligger bakom omfattande och allvarlig brottslighet ska läsas utan att fången underrättas om detta, såvida inte det är uppenbart att det inte är nödvändigt för den allmänna ordningen eller säkerheten eller för att förebygga brottslighet. Brev till fångar som dömts för ett brott som nämns i 12 eller 13 kap. i den danska strafflagen, bland annat landsförräderi eller ett annat brott mot statens suveränitet och säkerhet, ett brott mot grundlagen och statens högsta myndigheter eller ett terroristbrott, eller som i övrigt bedöms ha radikaliserats eller riskerar att radikaliserats, ska likaså läsas utan att fången underrättas om ärendet, om det behövs på grund av ordnings- eller säkerhetsrelaterade skäl,

fängelsets åtgärder för att motarbeta radikaliserings i fängelset och extremism eller för att förebygga kriminell verksamhet.

Fängelset kan omhänderta ett brev som lästs utan att ge det till fången, om det behövs på grund av ordnings- eller säkerhetsrelaterade ärenden eller för att motarbeta radikaliserings i fängelset eller extremism, förebygga brott eller skydda brottsoffer. I så fall ska brevet återsändas, men det är möjligt att skjuta upp återsändningen om det behövs på grund av säkerhetsrelaterade orsaker. Avsändaren ska underrättas om att brevet har omhändertagits. Det är dock möjligt att skjuta upp underrättelsen till avsändaren med högst fyra veckor, om orsaken till omhändertagandet i annat fall äventyras.

Fångarna har rätt till oövervakad brevväxling med vissa aktörer som fastställts genom lag. Dessa omfattar bland annat fångens advokat, justitieministern, fängelsedirektören, domstolar, åklagaren och polisen, den danska riksdagens justitieombudsman, den danska riksdagen, Europadomstolen och de internationella organen för motarbetande av tortyr (56 § i den danska lagen om verkställighet av straff).

På Island har fångarna rätt att sända och ta emot brev (50 § i den isländska lagen om verkställighet av straff). Fängelsedirektören kan fatta beslut om att öppna och läsa ett brev i fångens närvaro, om det är nödvändigt för att upprätthålla fängelsets ordning och säkerhet, förhindra brott eller trygga säkerheten för ett brottsoffer eller en person som vittnat mot en annan fånge. Utifrån samma grunder kan fängelsedirektören fatta beslut om att begränsa brevväxlingen mellan fången och vissa namngivna personer eller att skjuta upp brevväxlingen med en annan fånge. Det är möjligt att som villkor ställa att brevväxlingen förs på ett språk som fängelsets personal förstår eller så ges en auktoriserad översättare till uppgift att översätta breven.

Det är inte tillåtet att läsa en fånges brevväxling om mottagaren eller avsändaren utgörs av fångens advokat, en företrädare för en offentlig institution, en präst eller ett annat motsvarande religiöst samfund eller en filosofisk organisation till vilken fången hör eller till den isländska riksdagens justitieombudsman.

Beslutet om att läsa eller omhänderta ett brev ska underrättas och motiveras till fången, och ett skriftligt beslut ska fattas om ärendet.

Som sammandrag kan det konstateras att utgångspunkten i alla nordiska länder är att fångarnas integritetsskydd och normaliseringsprincipen tillgodoses. Enligt huvudregeln får brev som skrivits av fångarna och som adresserats till dem därför inte läsas och i allmänhet ska läsningen motiveras eller så ska det ske i fångens närvaro. Den viktigaste orsaken till läsning eller granskning av brev och försändelser som fångarna skickat eller som adresserats till dem är i alla de nordiska länderna att åtgärden är nödvändig för att trygga fängelsets ordning eller säkerhet. De andra orsakerna utgörs av förebyggande av brott, tryggande av verkställigheten av straffet samt skydd av offer och vittnen. Även fängelsepersonalen kan omhänderta ett brev eller skjuta upp förmedlingen av det bland annat om det finns skäl att misstänka förmedling av förbjudna ämnen, upprepade brott eller försök att undvika verkställighet av straff. Den danska lagstiftningen innehåller även bestämmelser om läsning och omhändertagande av brev då det behövs för att motarbeta radikaliserings i fängelset och extremism eller för att förebygga vissa allvarliga brott som räknas upp separat.

I de nordiska länderna baserar sig läsning av brev i allmänhet på de lagstadgade förutsättningarna. I Norge baserar sig läsningen av en fånges brev därtill på fängelsets säkerhetsnivå, utifrån vilken fängelser med avdelningar med särskilt hög och hög säkerhetsnivå

har en skyldighet eller möjlighet att läsa brev som är mer omfattande än i fängelser med lägre säkerhetsnivå. På Island och i Norge är det vissa fall möjligt att förutsätta att brevväxlingen sker på ett språk som fängelsepersonalen förstår eller att breven översätts till ett sådant språk.

Brevväxlingen mellan fången och hans eller hennes ombud, liksom även med vissa myndigheter, justitieombudsmannen och internationella organ, åtnjuter särskilt skydd i alla nordiska länder. På Island och i Norge är denna brevväxling helt oövervakad. I Norge kan försändelserna granskas genom att använda tekniska redskap eller hundar, dock utan att läsa dem. I Sverige kan försändelserna i vissa fall öppnas, men de får inte läsas.

6.2.3 Fångarnas telefonsamtal och avlyssning av dem

I Sverige har fångarna rätt att ringa samtal till fängelsets telefonsystem till nummer som godkänts i förväg (7 kap. 4 § i den svenska fängelselagen). Mottagaren av telefonsamtalet ska godkänna samtalet. Fångarnas telefonsamtal kan avlyssnas. Förutsättningen är att det är nödvändigt av säkerhetsskäl. Alla parter ska i förväg underrättas om avlyssningen av telefonsamtal (7 kap. 5 § i den svenska fängelselagen). Det är centralt att underrätta om avlyssning av samtal i förväg, eftersom det i annat fall handlar om avlyssning av elektronisk kommunikation, som i allmänhet kräver ett domstolsbeslut.

Samtal mellan fångar och deras ombud får inte avlyssnas.

I Norge har fångarna rätt att ringa samtal, såvida inte annat bestäms genom lag (32 § i den norska lagen om verkställighet av straff). Avlyssningen av fångarnas samtal beror på fängelsets säkerhetsnivå. I fängelser med särskilt hög säkerhetsnivå ska fångarnas alla inkommande och utgående telefonsamtal avlyssnas. I fängelser med hög säkerhetsnivå ska telefonsamtalen i princip avlyssnas, men det är möjligt att avstå från avlyssningen, om det av säkerhetsskäl inte behövs. I fängelser med låg säkerhetsnivå och fängelser avsedda för förflyttningsboende avlyssnas telefonsamtalen om det ser ut att vara behövt på grund av säkerhetsskäl.

Samtalens parter ska underrättas om avlyssningen i förväg och de kan åläggas att använda ett sådant språk som fängelsets personal förstår. Det är möjligt att identiteten på fångarnas samtalsparter utreds under telefonsamtalet. Det är även möjligt att förvägra att fångarna ringer samtal, om det finns skäl att misstänka att telefonsamtalet används för att planera eller begå ett brott, förhindra verkställigheten av ett straff eller åtgärder som stör fängelsets frid, ordning och säkerhet. Om telefonsamtalet är av stor betydelse för fångarna och övervakningen är tillräcklig för att hindra missbruk av telefonsamtalen, ska telefonsamtalet i första hand övervakas i stället för att det förvägras.

Samtalen kan spelas in om det är sannolikt att fångarna hindrar att förhindra verkställigheten av straffet. I så fall ska samtalsparterna i förväg underrättas om att telefonsamtalet spelas in.

Vid telefonsamtal mellan fångarna och deras advokater, mellan fångarna och myndigheterna samt mellan fångarna och företrädare för diplomater eller konsulter är det möjligt att utreda mottagarens identitet innan telefonsamtalet börjar. Samtalet får dock inte avlyssnas eller spelas in.

Avlyssning av fångarnas telefonsamtal utifrån fängelsets säkerhetsnivå har kritiserats av den norska riksdagens justitieombudsman i fråga om dess förhållande till fångarnas privatliv och i februari 2024 är flera fall anhängiga i norska domstolar avseende lagligheten i avlyssning av fångarnas telefonsamtal.

I Danmark har fångarna rätt till telefonsamtal i en sådan omfattning som i praktiken är möjlig (57 § i den danska lagen om verkställighet av straff). Ett telefonsamtal kan dock förvägras om det är behövt på grund av ordnings- eller säkerhetsrelaterade orsaker, för att motarbeta radikaliserings och extremism i fängelset, förhindra brott eller skydda brottsoffer.

I slutna fängelser inspelas eller avlyssnas telefonsamtal utan förordnande av domstol, såvida man inte bedömer att detta är onödigt. Parterna i samtalet ska underrättas om åtgärden i förväg.

Samtal till sådana fångar som enligt polisens bedömning har en ledande eller koordinerande ställning i en grupp av personer som ligger bakom omfattande och allvarlig brottslighet ska spelas in eller avlyssnas, såvida inte det är uppenbart att det inte är nödvändigt för den allmänna ordningen eller säkerheten eller för att förebygga brottslighet. Parterna i samtalet ska underrättas om åtgärden i förväg. Samtal till fångar som dömts för ett brott som nämns i 12 eller 13 kap. i den danska strafflagen, bland annat landsförräderi eller ett annat brott mot statens suveränitet och säkerhet, ett brott mot grundlagen och statens högsta myndigheter eller ett terroristbrott, eller som i övrigt bedöms ha radikaliserats eller riskerar att radikaliserats, ska spelas in eller avlyssnas, om det behövs på grund av ordnings- eller säkerhetsrelaterade skäl, fängelsets åtgärder för att motarbeta radikaliserings och extremism eller för att förebygga kriminell verksamhet.

Fångarna har möjlighet till oövervakade och oavlyssnade telefonsamtal bland annat med deras ombud, fängelsedirektören, straffrättsmyndigheterna, den danska riksdagens justitieombudsman och internationella organ mot tortyr.

På Island har fångarna rätt att ringa till personer utanför fängelset under de tider som angetts i fängelsets ordningsstadga (49 § i den isländska lagen om verkställighet av straff). Antalet telefonsamtal av fångarna och deras längd kan begränsas om det är behövt för att säkerställa att de andra fångarna har möjlighet att använda telefon. Telefonsamtal till fångar i andra fängelser är förbjudna, om inte fängelsedirektören samtycker till ett sådant telefonsamtal.

Fängelsedirektören kan fatta beslut om avlyssning eller inspelning av telefonsamtal, om det är nödvändigt för den allmänna övervakningen och för att upprätthålla bra ordning och säkerhet i fängelset, förhindra brott eller trygga säkerheten för ett brottsoffer eller en person som vittnat mot en annan fånge. Information ska ges i förväg om avlyssningen eller inspelningen av ett telefonsamtal och orsaken till det ska motiveras och registreras. Det är möjligt att som villkor för telefonsamtal ställa att det förs på ett språk som fängelsets personal förstår eller att en tolk tolkar samtalet.

Fångarnas telefonsamtal med deras advokater, offentliga anstalter, präster eller företrädare för ett annat religiöst samfund eller en filosofisk organisation till vilken fången hör eller med den isländska riksdagens justitieombudsman får inte spelas in.

Som sammandrag kan det konstateras att fångarna har rätt att ringa samtal till personer utanför fängelset i alla nordiska länder. Samtalen får dock avlyssnas och spelas in, om det är nödvändigt på grund av fängelsets ordning eller säkerhet. De andra orsakerna för att avlyssna eller till och med förvägra ett telefonsamtal är till exempel förebyggande av brott och försök till att förhindra verkställigheten av ett straff. Beslutet om att avlyssna ett telefonsamtal baserar sig i allmänhet på bedömningar som görs i fängelset. Samtalsparterna ska underrättas i förväg om att telefonsamtal avlyssnas och spelas in. Samtal med advokater och lagstadda nationella myndigheter samt internationella organisationer eller bevakningsorgan åtnjuter särskilt skydd. I Danmark finns det därtill bestämmelser om att telefonsamtalen ska avlyssnas regelmässigt, om polisen bedömt att fången har en ledande eller koordinerande ställning i en grupp av

personer som ligger bakom omfattande och allvarlig brottslighet eller om fången gjort sig skyldig till vissa allvarliga brott. I Norge baserar sig avlyssningen av telefonsamtal på fängelsets säkerhetsnivå och en individuell bedömning av fången. Förhållandet mellan denna reglering och fångarnas privatliv är omtvistat.

6.2.4 Avdelningar med högre säkerhetsnivå i de andra nordiska länderna

Sverige

I Sverige delas fängelserna in i klasserna 1, 2 och 3 utifrån deras säkerhetsnivå på så sätt att säkerhetsklassificeringen är högst i fängelserna i klass 1. Fängelsets avdelningsstruktur kan dock innehålla flera säkerhetsklassificeringar och vissa fall även avdelningar som är avsedda för häktade. Vissa fängelser som hör till klass 1 omfattar därtill avdelningar med särskilt hög säkerhetsnivå. I fängelserna i klass 2 finns det vissa skillnader på grund av fängelseinfrastrukturen, varför vissa fångar kan placeras endast i vissa fängelser i klass 2 till exempel på grund av flyktrisken. En fånge kan placeras i ett fängelse med den lägsta säkerhetsnivån i klass 3 endast om till exempel flyktrisken är liten.

En central del av placeringen av fångarna är att tillämpa normaliseringsprincipen, enligt vilken fångarna ska placeras i ett fängelse eller en avdelning med högre säkerhetsnivå endast om det är behövligt. Enligt Kriminalvårdens webbplats fastställs en fånges placeringsplats utifrån en risk- och behovsbedömning. I bedömningen beaktas bland annat flyktrisken, de kriminella kontakterna till andra fångar, innehållet i domen och behovet av vård. Enligt 2 kap. 4 § i den svenska fängelselagen (Fängelselagen 2010:610) får en intagen placeras på en avdelning med särskild hög grad av övervakning och kontroll om det finns en varaktig risk för att den intagne rymmer eller fritas och det kan antas att han eller hon är särskilt benägen att fortsätta allvarlig brottslig verksamhet, eller om det finns särskild anledning att anta att det behövs för att hindra den intagne från allvarlig brottslig verksamhet under vistelsen i anstalt. Ett beslut om placering på en säkerhetsavdelning ska omprövas så ofta det finns anledning till det, dock minst en gång i månaden.

Förflyttning från ett fängelse med hög säkerhetsnivå kan ske utifrån flera orsaker. En fånge ska lägga fram grunder för förflyttningen, vilka kan gälla exempelvis de aktiviteter som fången behöver, genomförandet av planen för strafftiden eller säkerhetsaspekter, utifrån vilka placeringsenheten kan besluta att flytta bort en fånge från ett fängelse med hög säkerhetsnivå. Fängelser med avdelningar med olika säkerhetsnivåer kan lokalt beslut om förflyttningar av fångar mellan de olika avdelningarna. Vid behov kan fängelset konsultera placeringsenheten innan beslutet fattas.

Regleringen kring övervakningen på fängelset är likadan oberoende av fängelsets eller avdelningens säkerhetsklassificering. Samma övervakningsmetoder används således i alla fängelser oberoende av deras klassificering, men i praktiken är de använda övervakningsåtgärderna desto striktare, ju högre säkerhetsnivå fängelset har. I fängelser med hög säkerhetsnivå görs exempelvis kontroller oftare och fångarnas brevväxling granskas mer utförligt. Denna avskiljning baseras på en riskbedömning, eftersom fångarna i fängelser med hög säkerhetsnivå i allmänhet har en högre riskprofil än fångar som är placerade i fängelser med en lägre säkerhetsnivå. Personalens och fångarnas relationstal fastställs inte automatiskt utifrån fängelsets säkerhetsklassificering, utan det baseras på den säkerhetsbedömning som gjorts för varje fånge på så sätt att fångar som hör till den högsta säkerhetsklassen kräver mer personal. Detta leder till personalens och fångarnas relationstal är högre i fängelser med högre säkerhetsnivå, dit fångar som hör till en högre säkerhetsklass placeras. Fängelsets säkerhetsklassificering påverkar dock till exempel fångens möjligheter att få permissioner och

andra frigivningsförberedande friheter, som med avsevärt större sannolikhet beviljas i fängelser med lägre säkerhetsnivå.

Norge

Enligt 10 § i den norska lagen om verkställighet av straff (Straffgjennomføringsloven) delas fängelserna in i slutna fängelser med hög säkerhetsnivå, öppna fängelser med lägre säkerhetsnivå och mellanliggande anstalter. Enligt 11 § i lagen om verkställighet av straff placeras fångar i princip i slutna fängelser med hög säkerhetsnivå, såvida inte annat föreskrivits. Brottspåföljdsmyndigheten ska dock bedöma om den dömda kan placeras direkt i ett fängelse med lägre säkerhetsnivå, om han eller hon dömts till ett högst två år långt fängelsestraff eller direkt i en mellanliggande anstalt, om den dömdes straff är högst ett år långt. En fånge kan dock inte placeras i ett fängelse med lägre säkerhetsnivå, om syftet med straffet eller säkerhetsrelaterade orsaker talar mot det eller om det finns skäl att förmoda att den dömda flyr. I fråga om dömda under 18 år ska man alltid pröva om de kan placeras direkt i ett fängelse med lägre säkerhetsnivå eller i en mellanliggande anstalt.

Enligt 10 § i lagen om verkställighet av straff är det möjligt att i ett fängelse ordna en avdelning med hög säkerhetsnivå för fångar som har särskilda behov, inbegripet personer som dömts till säkerhetsfängelse, eller så kan en avdelning ändras till en avdelning med särskilt hög säkerhetsnivå. Således kan det finnas såväl avdelningar med hög säkerhetsnivå som avdelningar med särskilt hög säkerhetsnivå i ett slutet fängelse. En fånge kan enligt 11 § i lagen placeras på en avdelning med särskilt hög säkerhetsnivå om särskilda säkerhetsskäl så förutsätter. En sådan situation kan föreligga exempelvis då en synnerligen stor flyktrisk föreligger för en fånge eller det finns en risk för att fången får extern hjälp för att fly. Dessutom kan en situation med gisslan eller en risk för ett nytt synnerligen allvarligt brott bilda en grund för placering på en avdelning med särskilt hög säkerhetsnivå. Då de andra säkerhetsåtgärderna har visat sig vara tydligt otillräckliga eller ser ut att vara sådana, är det möjligt att till avdelningen placeras även fångar som gjort sig skyldiga till upprepat våld eller synnerligen hotfullt beteende.

Det är sällsynt att man använder avdelningen med särskilt hög säkerhetsnivå: Enligt Kriminalomsorgens webbplats har sammanlagt 14 fångar under åren 2002–2024 varit placerade i en avdelning med särskilt hög säkerhetsnivå antingen för en kortare eller för en längre tid. En placering på en sådan avdelning kan pågå i högst sex månader åt gången. Vistelsen kan fortsättas utan avbrott, om Kriminalomsorgen fattar ett nytt beslut utifrån en omvärdering.

På avdelningar med särskilt hög säkerhetsnivå och fängelser med hög säkerhetsnivå är övervakningen striktare än i fängelser med lägre säkerhetsnivå. Enligt 30 § i lagen om verkställighet av straff ska post som sänts och tagits emot av fångar på en avdelning med särskilt hög säkerhetsnivå granskas innan den levereras eller sänds. Posten för fångar i ett fängelse med hög säkerhetsnivå ska granskas, men granskningen kan slopas om säkerhetsrelaterade orsaker inte hindrar det. På avdelningar med särskilt hög säkerhetsnivå kan fångarna åläggas att använda ett språk som fängelsepersonalen förstår i sin brevväxling. På en avdelning med hög säkerhetsnivå kan en sådan föreskrift ges i undantagsfall och utifrån en individuell prövning. I fängelser med lägre säkerhetsnivå och i mellanliggande fängelser granskas fångarnas post endast om det utifrån säkerhetsskäl anses vara behövligt.

Enligt 31 och 32 § i lagen om verkställighet av straff ska besök och telefonsamtal till fångar på avdelningar med särskilt hög säkerhetsnivå övervakas. I fängelser med hög säkerhetsnivå ska besök och telefonsamtal i princip övervakas, men det är möjligt att slopa övervakningen, om säkerhetsrelaterade orsaker inte hindrar det. I fängelser med lägre säkerhetsnivå och i

mellanliggande fängelser övervakas fångarnas besök och telefonsamtal endast om det utifrån säkerhetsskäl anses vara behövt.

Fångar på avdelningar med särskilt hög säkerhetsnivå är i allmänhet i mer isolerade förhållanden än andra fångar. Enligt 6–3 § i föreskriften om verkställighet av straff (Forskrift om straffgjennomføring) får fångarna på en avdelning med särskilt hög säkerhetsnivå inte vara i kontakt med fångarna på andra avdelningar. På avdelningarna med särskilt hög säkerhetsnivå fattas lokala beslut om fångarnas möjligheter att vara i kontakt sinsemellan inom avdelningen. Isoleringen från de gemensamma aktiviteterna har inte begränsats tidsmässigt på avdelningarna med särskilt hög säkerhetsnivå, under förutsättning att isoleringen inte anses vara oproportionell. Begränsningarna i fråga om gemensamma aktiviteter ska dock kompenseras genom att öka kontakten med personalen och erbjuda tillfredsställande arbete, utbildning och andra sysselsättningsformer samt fritidsaktiviteter. Även i vanliga fängelser med hög säkerhetsnivå är fångarna föremål för mer begränsningar än i fängelser med lägre säkerhetsnivå.

Danmark

Enligt 5 § i den danska lagen om verkställighet av straff (Straffuldbyrdelsesloven LBK nr 201 af 28/02/2023) styrker justitieministern stadgan för organiseringen av fängelserna för verkställigheten av fängelsestraff och indelningen av dessa anstalter i öppna fängelser och slutna fängelser.

I Danmark har fängelserna och deras avdelningar delats in i fyra säkerhetsnivåer. I fängelser eller avdelningar med den högsta säkerhetsnivån placeras endast synnerligen farliga fångar och i dessa är övervakningen och de andra säkerhetsåtgärderna högre. Exempelvis allvarligt våld eller flyktrisk är en förutsättning för placering i dessa fängelser. Antalet fångar på dessa avdelningar är lågt.

Även i fängelserna på den näst högsta säkerhetsnivån är övervakningen och personalstyrkan högre än på vanliga avdelningar.

Den tredje kategorin omfattar vanliga slutna fängelser och den fjärde öppna fängelser.

Island

Enligt 18 § i den isländska lagen om verkställighet av straff (Lög um fullnustu refsinga 15/2016) delas fängelserna in i öppna fängelser och slutna fängelser. Fångarna kan vidare placeras på olika avdelningar. Genom förordning utfärdar ministern närmare bestämmelser om organiseringen av fängelserna, liksom även om deras avdelningar. Enligt 21 § i lagen får fängelsedirektören på grund av säkerhetsrelaterade orsaker eller särskilda förhållanden besluta att en fånge ska flyttas från en avdelning eller cell till en annan, dock med beaktande av fångens intresse.

Närmare bestämmelser om fängelsernas avdelningar har utfärdats genom förordningen om verkställighet av straff (Reglugerð um fullnustu refsinga 240/2018). Enligt 2 § i förordningen kan fängelserna delas in i avdelningar, såsom häkten, säkerhetsavdelningar och rehabiliteringsavdelningar. Säkerhetsavdelningen finns på LitlaHrauns fängelse. Enligt 3 § i förordningen är det möjligt att till säkerhetsavdelningen placera fångar som gjort sig skyldiga till allvarliga eller upprepade disciplinära förseelser samt fångar som hotar fängelsets säkerhet eller som inte kan placeras på samma avdelning tillsammans med andra fångar på grund av deras beteende. I 4 § i förordningen konstateras att ett beslut om placering på säkerhetsavdelningen kan ges för högst tre månader åt gången.

6.2.5 Användning av pengar och andra betalningsmedel i fängelser

I Sverige kan fångarna och häktade personer använda endast Kriminalvårdens betalkort som kopplats till fångens fängkonto som betalningsmedel. Det finns inte andra betalningsmedel och fångarna får inte använda personliga bank- eller kreditkort. Det finns inte skillnader i betalningsrörelsen mellan öppna fängelser och slutna fängelser.

I Norge används inte kontanter i fängelserna. Betalningsmedlen i fängelserna utgörs av fångens personliga bankkort, fängelsernas interna betalningsarrangemang eller de så kallade korten för betalning i kronor (krone kort) som brottspåföljdsmyndigheten ställt till fångens förfogande. Brottspåföljdsmyndigheten kan överföra en fånges arbetslöshetsersättningar till dessa betalkort. Enligt anvisningen om betalkort av den norska brottspåföljdsmyndigheten (20186404-35) är målet att verkställigheten av straff i så hög grad som möjligt motsvarar förhållandena på fri fot.

Typen av fångens betalkort fastställs enligt den säkerhetsavdelning till vilken fången är placerad i fängelset. I fängelser med hög säkerhetsnivå förvaltar fängelset fångens ekonomi genom att ge honom eller henne ett kort för betalning i kronor. I ett fängelse med lägre säkerhetsklass får fången använda sina personliga bankkort med vilken han eller hon även kan sköta sina arbetslöshetsersättningar och andra ekonomirelaterade ärenden från fängelset.

I fängelserna administreras även ett gemensamt kontosystem för fångarna (Kompis), via vilket fängelset ser fångarnas ekonomiska situation och kan överföra pengar till fångens betalkort via nätbanken. Om en fånge inte har möjlighet att betala med kort, antecknas hans eller hennes inköp i detta system.

I Danmark används inte längre kontanter. Samma regler tillämpas i slutna och öppna fängelser. Även i största delen av häktena har man slopat användningen av kontanter. När fångarna kommer till fängelset får de ett id-kort av brottspåföljdsmyndigheten, vilket även används som betalkort. I häkten förs i allmänhet saldoförteckningar, i vilka priset på en häktads inköp antecknas och personalen tar ut ett motsvarande belopp från fångens inköpskonto. På vissa häkten används fortfarande kontanter.

På Island får fångarna ett betalkort av brottspåföljdsmyndigheten till sitt förfogande, vilket är det enda betalningsmedel som fungerar i fängelset. Fångar i ett slutet fängelse på Island får dagpenning för arbete eller studier samt en separat matpenning för att köpa mat (27 § i den isländska lagen om verkställighet av straff). I öppna fängelser får fångarna inte matpenning, men de får livsmedel för att själva laga sin mat.

Som sammandrag kan det konstateras att man i fängelserna i de nordiska länderna har slopat eller strävar efter att slopa användningen av kontanter. Fångarna har i allmänhet tillgång till någon typ av betalkort som ägs av brottspåföljdsmyndigheten. Det finns inte egentligen alla skillnader mellan slutna och öppna fängelser. I Norge får en fånge använda sitt eget bankkort i fängelser med en lägre säkerhetsklass. Detta motiveras med normaliseringsprincipen.

6.2.6 Permissioner i de andra nordiska länderna

Norge

Enligt den norska lagen om verkställighet av straff (Straffgjennomføringsloven) är det möjligt att till fångarna bevilja en kort permission utifrån särskilda och vägande orsaker eller om permissionen anses främja den fortsatta verkställigheten av straffet. Permission kan beviljas först efter att en viss del av straffet har avtjänats. En ytterligare förutsättning är att

säkerhetsaspekterna inte är ett hinder för att bevilja permission. I bedömningen ska man beakta den information som fått om fången och hans eller hennes uppförande under tiden för verkställigheten av straffet. Man ska i synnerhet rikta uppmärksamhet på om det finns skäl att förmoda att fången gör sig skyldig till ett nytt brott, flyr eller bryter mot permissionsvillkoren. En fånge har en skyldighet att vistas på den adress som angetts i permissionen och iakttas andra villkor som fogas till permissionen. Permission kan beviljas även med en ledsagare från personalen.

Sverige

Enligt den svenska lagstiftningen (Fängelselagen 2010:610) kan kortvarig permission beviljas för att främja anpassningen i samhället då en viss del av strafftiden har avtjänats. Dessutom förutsätts att det inte finns en påtaglig risk för att den intagne kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt missköta sig. Permission kan beviljas av särskilt skäl, även om tidsgränsen inte ännu uppnåtts. Permission kan beviljas även av humanitära skäl för en kort tid, om avlägsnandet inte kan genomföras med ovan nämnda permission och avlägsnandet kan genomföras med beaktande av ovan nämnda risker. Även behövliga villkor ska förenas med permissionen. En fånge ska övervakas om det är nödvändigt av säkerhetsskäl. Det är möjligt att använda elektronisk övervakning för att permissionsvillkoren ska iakttas.

Danmark

Enligt den danska lagen om verkställighet av straff (Straffuldbyrdelsesloven LBK nr 201 af 28/02/2023) kan permission beviljas om syftet med att fången avlägsnar sig från fängelset är befogat utifrån orsaker relaterade till arbete, vård, familj eller andra personliga angelägenheter och det inte finns särskilda skäl att misstänka att fången gör sig skyldig till ett nytt brott eller flyr under permissionen eller i övrigt missbrukar permissionen samt om det ur rättsvårdens synvinkel inte finns hinder för att bevilja tillstånd. I prövningen av beviljande av permission och de anknutna villkoren ska man rikta särskild uppmärksamhet på om fången dömts för ett allvarligt brott eller varit fri mellan domen och verkställigheten av straffet, om fången under verkställigheten flytt, försökt fly eller begått brott eller låtit bli att återvända från en tidigare permission eller i övrigt missbrukat permissionen. Uppmärksamhet ska även riktas på om den dömde förfarit på ovan nämnda sätt under verkställigheten av ett tidigare straff eller inte kommit till fängelset på anmälningdagen. I Danmark beviljas inte permission till exempel om den dömde utifrån polisens bedömning har vissa former av samband med en kriminell gruppering. Det är möjligt att foga villkor till en permission för att förhindra att den missbrukas. Villkoren kan gälla till exempel övervakningen under permissionen.

Det danska justitieministeriet har dessutom utfärdat en förordning om permission och frigivning av fångar (Udgangsbekendtgørelsen BEK nr 897 af 25/06/2025). Genom förordningen har ett stort antal närmare bestämmelser utfärdats om exempelvis beslutanderätten, förfarandena för hörande och permissionsvillkoren. Förordningen innehåller även bestämmelser om hur fängelsestraffets längd och avtjänandet av straffet beaktas i permissionsprövningen och permissionsvillkoren och om de omständigheter som ska uppmärksammas i bedömningen av risken för missbruk av en permission.

Island

Enligt den isländska lagen om verkställighet av straff (Lög um fullnustu refsinga 15/2016) kan regelbundna permissioner beviljas om det anses vara nyttigt för att verkställa straffet eller med tanke på beredningen av frigivningen av fången. Permission kan beviljas först då fången på ett oavbrutet sätt avtjänat en viss del av sitt straff. Vid prövningen av om permission ska beviljas

ska man beakta bland annat fångens brotts- och straffhistoria, fångens uppförande samt fångens deltagande i vårdprogram i fängelset. Om permissioner beviljats till en fånge och han eller hon uppfyllt villkoren för dessa i en viss tid, kan fångarna beviljas en längre permission (så kallad familjesemester).

Sammandrag

I alla nordiska länder regleras förutsättningarna och villkoren för permissioner genom lag eller författningar på lägre nivå än lag. Det finns olika grunder och orsaker för att bevilja permissioner. Det är även typiskt att en vanlig permission är bunden till en lagstadgad minimitid av straffet som ska ha avtjänats innan permission kan beviljas. I alla nordiska länder kan permission dock beviljas av humanitära orsaker eller till exempel familjerelaterade orsaker på så sätt att de inte är bundna till den avtjänade strafftiden. I alla nordiska länder ska man i prövningen av om permission kan beviljas rikta uppmärksamhet på säkerhets- och riskaspekter i bedömningen av om permissionsförutsättningarna är uppfyllda och olika villkor kan fogas till permissionen. Jämfört med nuläget i Finland är regleringen kring förutsättningarna för permission och hörande- och beslutsprocesserna i anknytning till permissionsförfarandet i Norge, Sverige, Island och Danmark avsevärt detaljerad och de säkerhetsaspekter som ska beaktas i bedömningen av förutsättningarna för beviljande av permission har reglerats mer precist.

7 Remissvar

7.1 Allmänt

Propositionen var på remiss på våren 2026. Under remissförfarandet avgavs 32 utlåtanden. I utlåtandena understöddes i regel de föreslagna ändringarna. I avsnitten nedan behandlas vissa kritiska anmärkningar som gjorts i remissvaren enligt tema.

Dessutom ordnades en separat möjlighet att avge utlåtanden för fångarna i fängelser där fångarna har tillgång till terminalutrustning i cellen. Fem fångar gav ett yttrande om utkastet till proposition. I vissa utlåtanden uttryckte man en oro för att den säkerhetsorienterade linjen allmänt taget ser ut att åsidosätta den linje i fångvården vilken är rehabiliterade, stödjer en drogfri och brottsfri framtid samt beaktar kvinnospecifikt och familjeorienterat arbete. Lagändringarna ska i högre grad fokusera på möjliggörande av rehabilitering än på kontroll. De föreslagna ändringarna ser ut att ha konsekvenser som går i den motsatta riktningen. I flera utlåtanden belystes även att aktiviteterna och fritidsaktiviteterna minskat och i större omfattning att tiden utanför cellen är kort. Uppmärksamhet riktades även på att man även under häktningstiden ska ha möjligheter till meningsfull eller rehabiliterande sysselsättning. Till övriga delar har remissvaren behandlats nedan.

Utöver de kommentarer som nämns nedan har motiveringen till propositionen preciserats utifrån remissvaren. En del av kommentarerna i yttrandena gällde omständigheter som inte behandlas i denna proposition. Avsikten är att dessa synpunkter ska beaktas i senare lagstiftningsprojekt.

7.2 Förfarandet vid en allvarlig störningssituation i samhället

Riksdagens justitieombudsman och justitiekanslern riktade uppmärksamhet på definitionen av en allvarlig störningssituation under normala förhållanden, vilken de ansåg vara vag. Justitiekanslern hänvisade till grundlagsutskottets utlåtanden GrUU 19/2026 rd och 10/2025 rd,

i vilka man förutsatt att en allvarlig störningssituation i normala förhållanden definieras. Vid den fortsatta beredningen har regleringen preciserats med en sådan förteckning.

Justitiekanslern riktade uppmärksamhet på grundlagsutskottets anmärkning i sitt utlåtande GrUU 13/2021 rd om för vad man använder den sysselsättningstid som blir ledig på grund av begränsningarna. Vid den fortsatta beredningen har regleringen preciserats på så sätt att man på lagnivå utfärdar bestämmelser om fångarnas rätt att i mån av möjlighet tillbringa tid utanför cellen, även om aktiviteterna och fritidsaktiviteterna har begränsats.

Justitiekanslern riktade även uppmärksamhet på att det finns skäl att komplettera motiveringarna till lagstiftningsordningen i propositionen med en noggrannare bedömning för varje grundläggande fri- och rättighet som begränsas och förhållandet mellan begränsningarna och de människorättsplikter som binder Finland samt familjemedlemmarnas rättigheter. Även konsekvenserna för fångens hälsa ska beaktas. Suomen Asianajajat ansåg att de föreslagna bestämmelserna var problematiska, eftersom de gäller för andra än undantagsförhållanden, förutsättningarna för begränsningar är av allmän natur och deras längd kan förlängas, rätt att söka ändring inte föreligger för beslut som gäller enskilda fångar samt eftersom de inte beaktar en enskild fånges situation. Vid den fortsatta beredningen har motiveringarna till lagstiftningsordningen i propositionen kompletterats till denna del.

Helsingfors stad, Södra Österbottens välfärdsområde, HUS och Enheten för hälso- och sjukvård för fångar riktade uppmärksamhet på ordnandet av hälso- och sjukvården under begränsningarna. Vid den fortsatta beredningen föranledde anmärkningarna inte behov av att ändra propositionen, eftersom den föreslagna regleringen inte begränsar fångarnas rätt till hälso- och sjukvård. Hälso- och sjukvården ska ordnas enligt regleringen för hälso- och sjukvården även vid störningssituationer i samhället. Begränsningarna begränsar inte heller rätten för personalen vid Enheten för hälso- och sjukvård för fångar att ordna fångarnas hälso- och sjukvård.

Riksdagens justitieombudsman konstaterade att bestämmelsen om alternativa kontaktsätt inte redogör för att de alternativa kontaktsätten ska utvidgas, om besöken eller permissionerna har begränsats. Vid den fortsatta beredningen har bestämmelsen preciserats på så sätt att alternativa kontaktsätt uttryckligen ska utvidgas, om möten eller permissioner begränsas.

En fånge understödde i sitt utlåtande att fängelsernas sysselsättning tryggas i allvarliga störningssituationer i samhället. Även i störningssituationer ska sysselsättningen vara så normal som möjligt, eftersom ändringar i dagordningen kan orsaka stress och rastlöshet. När dagordningen fungerar och förfaringssätten är tydliga, kan dessa konsekvenser minimeras. Vid den fortsatta beredningen fanns det inte något behov av att ändra propositionen med anledning av utlåtandet, eftersom man strävat efter att beakta de nämnda omständigheterna redan i propositionen.

7.3 Regleringen kring fängelserna

Vankilavirkailijain liitto föreslog att fängelserna ska delas in säkerhetsnivåer. Vid den fortsatta beredningen har det konstaterats att redan för närvarande kan fängelserna ha avdelningar med olika säkerhetsnivåer: säkerhetsavdelningar, avdelningar med intensifierad övervakning, vanliga avdelningar och öppna fångelser eller öppna fängelseavdelningar. Propositionen innehåller förslag om avdelningar med intensifierad övervakning. Framöver innehåller fängelselagen således bestämmelser om avdelningar med olika säkerhetsnivåer och avskildhet samt om övervakningen på dessa. Vid den fortsatta beredningen har man ansett att det finns mer flexibilitet i ordnandet av Brottsförmyndighetens verksamhet om säkerhetsnivåerna delas

in på avdelningsbasis, utan klassificering av hela fängelser. Detta regleringsalternativ ger Brottspåföljdsmyndigheten bättre möjligheter att pröva i vilken omfattning fängplatser på den högre säkerhetsnivån behövs i varje fängelse.

7.4 Kontraktsavdelning

Riksdagens justitieombudsman ansåg att den nuvarande regleringen kring placering på en kontraktsavdelning i laglighetsövervakningspraxis tolkats på så sätt att varje fängelse ska ha en kontraktsavdelning. Således försvagar den föreslagna bestämmelsen möjligheten att beviljas överflyttning till en kontraktsavdelning jämfört med nuläget enligt justitieombudsmannens uppfattning. Även Rikosseuraamusala Talentia ry ansåg att förslaget var problematiskt, eftersom möjligheten att överflyttas till en kontraktsavdelning kan bero på placeringsfängelset. Det ska finnas en jämlik möjlighet att överflyttas till en avdelning i alla fängelser. Rikoksetoman elämän tukisäätiö ansåg att det var viktigt att det finns en möjlighet att överflyttas till kontraktsavdelningar. Vid den fortsatta beredningen har man ansett att remissvaret inte förutsätter att bestämmelserna ändras. Även med stöd av den föreslagna regleringen har fångarna, om förutsättningarna är uppfyllda, möjlighet att så som för närvarande överflyttas till en kontraktsavdelning. Syftet med den föreslagna regleringen är således inte att begränsa möjligheterna att överflyttas till en kontraktsavdelning jämfört med nuläget, utan en fånges förutsättningar att överflyttas till en kontraktsavdelningen bedöms på ett sätt som motsvarar nuläget. Den föreslagna regleringen ger Brottspåföljdsmyndigheten en möjlighet att besluta i vilka fängelser det finns kontraktsavdelningar. Således är det möjligt att flexibelt grunda sådana i fängelser där det finns fångar som lämpar sig för avdelningen. Vid behov kan en fång överföras till ett fängelse med en kontraktsavdelning.

7.5 Avdelning med intensifierad övervakning

I flera utlåtanden riktades uppmärksamhet på att man vid avdelningar med intensifierad övervakning inte ens för närvarande förmår ordna sysselsättning för fångarna som främjar att de tar sig ur en kriminell livsstil. Även fångarna riktade uppmärksamhet på detta i sina utlåtanden. Om man strävar efter att utöka sysselsättningen, ska tillräckliga resurser beredas för den. Brottspåföljdsmyndigheten konstaterade i sitt utlåtande att rätten att söka ändring i placeringsbeslut är motiverad, men den kommer att innebära en belastning i förfarandet med begäran om omprövning. Rikosseuraamusala Talentia ry ansåg att propositionen har ekonomiska konsekvenser, om man genuint strävar efter att öka sysselsättningen på avdelningar med intensifierad övervakning. Även Brottspåföljdsmyndigheten riktade uppmärksamhet på att resurserna ska vara tillräckliga för att ordna sysselsättning på avdelningar med intensifierad övervakning. Brottspåföljdsmyndigheten konstaterade också att trots att rätten att söka ändring i placeringsbeslut är motiverad, så kommer den att innebära en belastning i förfarandet med begäran om omprövning.

Vid den fortsatta beredningen har man ansett att bestämmelserna ger Brottspåföljdsmyndigheten prövningsrätt i förhållande till hur ofta avdelningar med intensifierad övervakning grundas och hurudan sysselsättning som ordnas på dessa. I denna proposition föreslås således inte sådana lagändringar som direkt förutsätter extra finansiering för avdelningarna med intensifierad övervakning jämfört med nuläget. Frågan om Brottspåföljdsmyndighetens allmänna anslagssituation behandlas vid de ordinarie budget- och ramberedningarna.

Institutet för hälsa och välfärd och HUS Psykiatri betonade tillgången till hälso- och sjukvård på avdelningarna. Institutet för hälsa och välfärd ansåg att det handlar om en isoleringsåtgärd som har skadliga konsekvenser för fångens hälsa. Det är befogat att utfärda bestämmelser om

skyldigheten att underrätta Enheten för hälso- och sjukvård för fångar om en placering. Vid den fortsatta beredningen har motiveringarna i propositionen preciserats i fråga om hälsokonsekvenserna av en placering. I propositionen föreslås dock inte någon anmälningsskyldighet av samma karaktär som för en säkerhetsavdelning, eftersom placeringar görs i stor omfattning och isoleringen inte är lika omfattande som på säkerhetsavdelningar. Samarbetet kring hälso- och sjukvård i fråga om avdelningar med intensifierad övervakning ska ombesörjas på annat sätt mellan Brottsförhållningsmyndigheten och Enheten för hälso- och sjukvård för fångar.

Suomen Asianajajat ansåg att de vaga förutsättningarna för placering vara problematiska, liksom även möjligheten att ett beslut fattas för att gälla tills vidare. Även justitiekanslern ansåg att det var problematiskt att beslutet om placering på en avdelning med intensifierad övervakning fattas tills vidare, i motsats till vad som är fallet för en säkerhetsavdelning. Förslaget borde motiveras bättre. Riksdagens justitieombudsman ansåg att bestämmelsen om utebliven handläggning av en ansökan var oklar och inkonsekvent, eftersom den möjliggör omvärdering av ett beslut före den utsatta tiden på fyra månader, om väsentliga ändringar äger rum i förutsättningarna för placeringen. Vid den fortsatta beredningen har propositionen inte ändrats till dessa delar. De föreslagna bestämmelserna reglerar förutsättningarna för placering med den exakthet som förutsätts av bestämmelser som utfärdas genom lag. Motiveringarna har dock preciserats i fråga om varför placeringsbeslutet görs tills vidare och hur ny handling av beslutet sker.

Riksdagens justitieombudsman ansåg inte att det var motiverat att man i 11 kap. 3 § i fängelselagen begränsar rätten för fångar i avdelningar med intensifierad övervakning att delta i religiösa sammankomster och användning av bibliotek utanför avdelningen. Justitieombudsmannen ansåg att tillräckliga grunder inte föreligger för sådana begränsningar. Vid den fortsatta beredningen har motiveringarna till de föreslagna begränsningarna preciserats. Begränsningarna är nödvändiga med tanke på avskildheten, som utgör målet för placeringen på en avdelning. I bestämmelserna har man även säkerställt att användning av bibliotek och utövning av religion ska tryggas på annat sätt.

7.6 Bestämmelser och föreskrifter på lägre nivå än lag

Riksdagens justitieombudsman undrade om förslaget till definiering av avdelningar som är avsedda för kvinnor och män orsakar behov av att ändra 5 kap. 1 § 4 mom. i fängelselagen i situationer som handlar om en person som bytt kön. Vid den fortsatta beredningen har man inte konstaterat några ändringsbehov till denna del, eftersom en fånge som fastställt sitt kön till ett annat såsom för närvarande placeras antingen i en avdelning för kvinnor eller i en avdelning för män med stöd av 5 kap. 1 § 4 mom. i fängelselagen.

Justitiekanslern och Juristförbundet riktade uppmärksamhet på grunderna för att bestämmelserna i ordningsstadgorna ska kunna vara förenade med ett hot om disciplinstraff. Justitiekanslern hänvisade till grundlagsutskottets utlåtande GrUU 45/2014 rd om förvarsheter. Brottsförhållningsmyndigheten föreslog att man i ordningsstadgorna ska ha möjlighet att bestämma om enskilda omständigheter som gäller fängelsets ordning och säkerhet, så att det genom ordningsstadgorna och det anknutna hotet om disciplinstraff ska vara möjligt att reagera snabbt på överraskande omständigheter. Vid den fortsatta beredningen har man sett över de anmärkningar som gjorts i utlåtandena. I motiveringarna till lagstiftningsordningen nedan har man preciserat när bestämmelserna i ordningsstadgorna kan vara förenade med ett hot om disciplinstraff.

7.7 Brottspåföljdsmyndighetens befogenheter för övervakningsåtgärder

Riksdagens justitieombudsman ansåg att förtydligandet av befogenheterna i sig var motiverat, men kritiserade den valda regleringsmetoden. Justitieombudsmannen påpekade att grundlagsutskottet i sin utlåtandepraxis har betonat det motiverade behovet av användning av befogenheterna i enskilda fall. Detta borde framgå av bestämmelserna och inte enbart av motiveringarna. I fråga om vissa bestämmelser är det oklart om avsikten är att lindra eller skärpa förutsättningarna att tillämpa bestämmelserna. Man borde tydligt ta ställning till detta. Suomen Asianajajat ansåg att de föreslagna ändringarna försvagar rättsskyddet i synnerhet på säkerhetsavdelningarna. Inte heller grundad anledning-tröskeln förutsätter någon bedömning av alternativa förfaringsätt, vilket Suomen Asianajajat ansåg vara problematiskt. Södra Österbottens välfärdsområde ansåg att reformen av bestämmelserna om befogenheterna inte får leda till att bestämmelserna tillämpas på ett omotiverat brett sätt. Å andra sidan ansåg Vankilavirkailijain liitto att fångarnas telefonsamtal ska kunna avlyssnas och att brev ska kunna läsas även utan grunder. Även en enskild privatperson anser att nödvändighet inte ska förutsättas för dessa åtgärder. I sitt utlåtande kritiserade privatpersonen att det på avdelningar med intensifierad övervakning inte är möjligt att spela in fångarnas telefonsamtal utan fallspecifik prövning och att ett placeringsbeslut är förknippat med en möjlighet att begära omprövning. Brottspåföljdsmyndigheten ansåg å sin sida att förslagen i sig var motiverade. Med tanke på den operativa verksamheten riktades dock uppmärksamhet på huruvida tröskeln för att avlyssna telefonsamtal och läsa brev höjs då bestämmelsernas språkdräkt ändras.

Vid den fortsatta beredningen ansåg man inte att det var befogat att ändra den valda regleringsmetoden, eftersom målet är att förtydliga bestämmelserna och tillämpningen av dem. Man har dock preciserat motiveringarna till bestämmelserna och tagit ställning till hur förutsättningarnas för att tillämpa bestämmelserna ändras. I motiveringarna till lagstiftningsordningen har man dessutom mer ingående behandlat den föreslagna regleringsmetodens exakthet och noggranna avgränsning visavi kraven i grundlagen. Förslaget till utvidgad övervakning av brevväxling och användning av telefon kan å sin sida anses vara konstitutionellt problematiskt.

Riksdagens justitieombudsman riktade uppmärksamhet på vad som avses med att tvätta sig i föreslagna 7 kap. 1 a § i fängelselagen. Justitieombudsmannen ansåg att den föreslagna grunden för att förvägra att en fånge tvättar sig utifrån hälsotillståndet är problematiskt, eftersom man i en situation enligt motiveringarna ska bistå fången att tvätta sig och inte förvägra det. Även i övrigt är en hälso- och sjukvårdsanstalt den rätta platsen för en allvarligt sjuk fånge. Helsingfors stad riktade uppmärksamhet på samma omständighet. Enligt justitieombudsmannen ska beslutsnivån vara högre än vad som föreslagits då man fattar beslut om att förvägra vistelse utomhus eller att fången tvättar sig. Vid den fortsatta beredningen har innehållet i att en fånge tvättar sig preciserats i motiveringarna. Vid den fortsatta beredningen har man dessutom slopat bestämmelserna om att förvägran eller avbrytande av att en fånge tvättar sig och deltar i vissa andra aktiviteter kan grunda sig på fångens hälsotillstånd. Vid beredningen har man ansett att dessa situationer handlar om omständigheter som anknyter till hälso- och sjukvården och eventuella begränsningar ska bedömas utifrån hälso- och sjukvårdsmässiga grunder. Brottspåföljdsmyndighetens befogenheter baserar sig på upprätthållandet av fångelselets ordning och säkerhet, vilket kan anses vara tillräckligt. Justitieombudsmannens förslag om en höjning av beslutsnivån ansågs inte vara befogat, eftersom såväl avbrytande som förvägran av att fången tvättar sig kan förutsätta omedelbara åtgärder, varvid det ska vara möjligt att vidta åtgärden omedelbart.

Riksdagens justitieombudsman kritiserade 9 kap. 3 a § i fängelselagen om kontroll av kontouppgifter på betalkort, 11 kap. 2 § om förvägran av deltagande i fritidsverksamhet, 12

kap. 1 § om öppnande av brev och 12 kap. 2 § om läsning av brev, 12 kap. 4 § om öppnande av ombuds brev, 12 kap. 7 § om avlyssning av samtal och 13 kap. 2 § om avlyssning av möten, bestämmelsen om specialgranskning i 16 kap. 5 §, bestämmelsen om kroppsvisitation av fångar i 16 kap. 6 §, bestämmelsen om kontroll av drogfrihet i 16 kap. 7 § och bestämmelsen om kroppsvisitation av besökare i 17 kap. 2 §. Han ansåg att bestämmelsernas nuvarande ordalydelse bättre beskriver förutsättningarna för tillämpning av bestämmelsen eller att bestämmelserna inte är tillräckligt exakta på något annat sätt.

På grund av observationerna av riksdagens justitieombudsman har man vid den fortsatta beredningen preciserat motiveringarna och lagstiftningsordningen för de föreslagna bestämmelserna. Eftersom målet med propositionen är att harmonisera och förtydliga bestämmelserna, fogade man till de nämnda bestämmelserna inte exempelförteckningar som motsvarar den gällande lagen.

Riksdagens justitieombudsman ansåg att det var oklart i vilka slags situationer det i förväg är möjligt att förvägra användning av telefon. Användning av telefon ska vara en motsvarande rättighet som brevväxling och användningen ska kunna hindras endast utifrån grunder som anknyter till innehållet i ett telefonsamtal. Momentet ska förtydligas i förhållande till vad dess syfte är. En motsvarande anmärkning gjordes om förvägran och avbrytande av användning av e-post och internet enligt föreslagna 12 kap. 9 b § i fängelselagen. Samma anmärkning gällde även för föreslagna 13 kap. 9 § i fängelselagen. Vid den fortsatta beredningen har den föreslagna regleringen inte ändrats. Redan för närvarande kan dessa åtgärder såväl avbrytas som förvägras. Det handlar inte om en allmän förvägran av rätten att använda telefon, utan om en åtgärd av engångsnatur, med vilken man förhindrar exempelvis att en fånge uppför sig på störande sätt i en situation där telefon används. Motiveringarna till bestämmelsen har preciserats till denna del.

Riksdagens justitieombudsman ansåg att det inte var motiverat att utvidga besöksförbudet enligt 13 kap. 10 § i fängelselagen till att gälla videosamtal, eftersom syftet med förbudet är att förhindra att förbjudna ämnen förs till fängelset eller störning i fängelseområdet. Vid den fortsatta beredningen har man inte ansett det vara befogat att ändra regleringen till denna del. Enligt förslaget utgörs grunden för besöksförbudet, utöver införsel av förbjudna ämnen och föremål till fängelset, även av fängelsets ordning och säkerhet eller äventyrande av någon annans säkerhet. Det är möjligt att göra sig skyldig till sådant äventyrande även vid videosamtal och inte endast i fängelseområdet. Motiveringarna till den reviderade bestämmelsen har preciserats till denna del.

Riksdagens justitieombudsman ansåg att det inbördes förhållandet mellan observation i isolering enligt 18 kap. 4 § och kroppsbesiktning enligt 16 kap. 6 § var oklart. Vid den fortsatta beredningen har motiveringarna till bestämmelserna preciserats.

Riksdagens justitieombudsman riktade uppmärksamhet på att bestämmelserna i 18 kap. i fängelselagen lämpar sig dåligt för situationer där en fånge ska hållas åtskild på grund av en ordningsförseelse. Vid den fortsatta beredningen har motiveringarna till propositionen preciserats i fråga om hur man ska förfara i situationer med utredning av en ordningsförseelse.

7.8 Användning av pengar och andra betalningsmedel i fängelse

Riksdagens justitieombudsman ansåg att en fånge ska beredas möjlighet att överföra pengar från ett betalningsmedel till ett annat bankkonto. Den föreslagna begränsningen, enligt vilken en överföring kan göras endast i mån av möjlighet, ska strykas och förvägran av en överföring ska basera sig endast på de föreslagna nödvändiga grunderna. Riksdagens justitieombudsman ansåg därtill att fångar som använder Brottspåföljdsmyndighetens betalkort åtminstone på

begäran ska ges kontouppgifter. Möjligheten att följa kontouppgifterna är viktig för fångarna och i laglighetsövervakningspraxis har man upptäckt misstag i betalningen av sysselsättningspenningar och brukspenningar. Vid den fortsatta beredningen har propositionen ändrats på det sätt som justitieombudsmannen föreslagit.

Vankilavirkailijain liitto riktade uppmärksamhet på hur penningtrafiken med fångarnas egna betalkort övervakas. Vid den fortsatta beredningen har man inte ansett det vara befogat att ändra propositionen till denna del. På övervakningen av fångarnas betalningsrörelse tillämpas den lagstiftning om betalningsrörelse som tillämpas allmänt i samhället och som ställer skyldigheter exempelvis för bankerna. Övervakningsfrågan har behandlats separat i avsnitt 5 i propositionen.

I flera utlåtandena riktades uppmärksamhet på att anskaffningen av betalkort binder resurser. Vid den fortsatta beredningen har man inte ansett att det är befogat att ändra propositionen till denna del. De omständigheter som gäller anskaffning av betalkort har redan beaktats i avsnitt 5 i propositionen.

7.9 Transport av en frigiven fånge till vård oberoende av vilja

Brottspåföljdsmyndigheten och Vankilavirkailijain liitto motsatte sig förslaget om att Brottspåföljdsmyndigheten deltar i transporten av en frigiven fånge. Helsingfors stad föreslog å sin sida att transporten borde höra till Enheten för hälso- och sjukvård för fångar i stället för välfärdsområdet. Vid den fortsatta beredningen har propositionen inte ändrats i fråga om uppgiftsfördelningarna. Ovan har man behandlat motiveringarna till varför det finns skäl att transportansvaret hör till välfärdsområdena och varför det är befogat att Brottspåföljdsmyndigheten och polisen ger handräckning för transportuppdraget.

Västra Nylands välfärdsområde riktade uppmärksamhet på ställningen för HUS-sammanslutningen och Niuvanniemi sjukhus som statliga mentalsjukhus i ordnandet av vård enligt mentalvårdslagen. Vid den fortsatta beredningen har man ansett att de allmänna bestämmelserna om olika aktörers ansvar tillämpas vid ordnandet av vård enligt mentalvårdslagen. Avsikten är inte att genom propositionen ändra regleringen till denna del.

Birkalands välfärdsområde och Enheten för hälso- och sjukvård för fångar ansåg att den föreslagna tiden på sex timmar som föreslagits i fråga om häktningsslagen är kort. Vid den fortsatta beredningen har man ansett att eftersom det handlar endast om den tid som reserveras för att börja ordna transporten, kan tiden anses vara tillräcklig. Regleringen begränsar inte det att själva transporten kan ta en längre tid. Bestämmelsens motiveringar har preciserats till denna del.

Institutet för hälsa och välfärd ansåg att Enheten för hälso- och sjukvård för fångar ska kunna besluta om begränsningsåtgärder enligt mentalvårdslagen under transporten. Vid den fortsatta beredningen har man ansett att eftersom ansvaret för hälso- och sjukvården för en frigiven fånge under transporten hör till välfärdsområdet, eventuella begränsningsåtgärder ska grunda sig på beslut av välfärdsområdets behöriga tjänstemän.

7.10 Permission som beviljas fångarna

I remissvaren fick ändringsförslaget brett understöd. På samma gång påpekade flera remissinstanser betydelsen av att bevilja permissioner som en del av rehabiliteringen, kontakten till närstående och frigivningen i faser. Till exempel Rikosseuraamusala Talentia ry riktade uppmärksamhet på att om man inte frigives i faser från ett slutet fängelse, ska man förhålla sig till permissioner i synnerhet med tanke på anknytningen till samhället.

Rikoksettoman elämän tukisäätiö motsatte sig att permissionsprövningen ändras i en riktning som betonar säkerhetsomständigheter, eftersom detta ytterligare kan öka skillnaderna mellan fängelserna i prövningen av beviljande av permission eller i praktiken minska beviljandet av permissioner. Suomen Asianajajat ansåg på ett sätt som går en aning i samma riktning att den säkerhetsorienterade bedömningen ökar myndigheternas prövningsrätt och kan göra besluten mindre förutsägbara och försämra en jämlik behandling av fångarna. Vid den fortsatta beredningen har propositionen inte ändrats till denna del. Ovan behandlas motiveringarna till varför säkerhetsrelaterade omständigheter ska beaktas tydligare än för närvarande i förutsättningarna för att bevilja permission och i beslutsprövningen.

Suomen Asianajajat motsatte sig att man slopar möjligheten att tidigarelägga permission som beviljas på basis av strafftidens längd. Vid den fortsatta beredningen har propositionen inte ändrats till denna del. Ovan behandlas motiveringarna till varför det är motiverat att slopa möjligheten till tidigareläggande.

Riksdagens justitieombudsman riktade i sitt utlåtande uppmärksamhet på vissa tekniska korrigeringsbehov i förslagen till bestämmelser. Dessutom föreslog riksdagens justitieombudsman en beskrivning av förvaltningsdomstolarnas avgörandep Praxis i fråga om permission som beviljas av ett synnerligen viktigt skäl och att man utifrån denna praxis tar ställning till ändringsbehoven. Vid den fortsatta beredningen har man gjort tekniska korrigeringar och preciserat specialmotiveringen. Dessutom har man fogat koncisa referat om förvaltningsdomstolarnas rättspraxis i beskrivningen och bedömningen av nuläget.

Folkpensionsanstalten riktade uppmärksamhet på att det vid sidan om möjligheterna till att utträta ärenden digitalt kan finnas ett behov av att utträta ärenden personligen vid en myndighets verksamhetsställe. Vid den fortsatta beredningen har specialmotiveringen preciserats ur denna synvinkel.

Vankien vanhemmat ry föreslog att konsekvenserna av de föreslagna ändringarna för antalet permissioner, deras längd och den regionala jämlikheten ska bevakas. Bevakningen av konsekvenserna av lagändringarna behandlas nedan i avsnitt 11 Verkställighet och uppföljning.

7.11 Meddelande av den tidpunkt då en fånge får vård

Institutet för hälsa och välfärd och Enheten för hälso- och sjukvård för fångar påpekade att den föreslagna regleringen inte hindrar en fånge från att få information om vårdtidpunkten, eftersom informationen kan fås med stöd av patientlagen. Institutet för hälsa och välfärd föreslog att Enheten för hälso- och sjukvård för fångar utifrån Brottspåföljdsmyndighetens riskbedömning i dessa situationer trots patientlagen underlåter att meddela den exakta tidpunkten för vården. Även Riksdagens justitieombudsman föreslog att man vid den fortsatta beredningen mer ingående utreder en ändring av patientlagen.

Vid den fortsatta utredningen utreddes ärendet inte desto mer, eftersom man redan under beredningen i samarbete med social- och hälsovårdsministeriet fick en uppfattning om att en lösning som täcker patientlagen och hälso- och sjukvårdsaktörerna i praktiken inte kan genomföras. En regleringslösning som täcker patientlagen förutsätter bland annat att man i informationssystemen för hälso- och sjukvården göra sådana ändringar som i praktiken inte nödvändigtvis är genomförbara. Även de konstitutionella aspekterna ska utredas mer ingående. Eftersom det handlar om jämförelsevis sällsynta enskilda fall, är det inte motiverat att vidta en mer omfattande tväradministrativt beredning. Dessutom föreslog riksdagens justitieombudsman en teknisk ändring av ordalydelsen i bestämmelsen. Ordalydelsen har preciserats vid den fortsatta beredningen.

7.12 Placering i en anstalt utanför fängelset

Placeringen av vuxna

Enligt Södra Österbottens välfärdsområde ska placering i en anstalt utanför fängelset användas aktivt då sådana placering främjar rehabiliteringen av fången, men ansvaret för ordnandet av tjänsterna och kostnaderna ska bibehållas för den aktör som ansvarar för straffverkställigheten. Dessutom får rehabiliterande tjänster under strafftiden inte vara beroende av välfärdsområdenas prövning, utan de ska tillhandahållas som en del av straffverkställigheten. Helsingfors stad och Institutet för hälsa och välfärd betonade betydelsen av Brottspåföljdsmyndighetens kunnande om missbrukarrehabilitering i beredningen av placeringar så att placeringar i en anstalt utanför fängelse ska ha ett maximalt genomslag. Dessutom ansåg Institutet för hälsa och välfärd att en kostnadsuppgång är sannolik, om placeringar i en anstalt utanför fängelset framöver görs i en högre grad än förvarande. Vid den fortsatta beredningen har propositionen inte ändrats till denna del.

Riksdagens justitieombudsman, Institutet för hälsa och välfärd och Enheten för hälso- och sjukvård för fångar riktade uppmärksamhet på hur hälso- och sjukvården ordnas och hur vårdansvaret de facto genomförs under en placering i en anstalt utanför fängelset. Institutet för hälsa och välfärd föreslog att vårdansvaret från fall till fall kan överföras från Enheten för hälso- och sjukvård för fångar till en extern placeringsanstalt, som i allmänhet har yrkesutbildade personer inom social- och hälsovården. Vid den fortsatta beredningen ändrades inte propositionen till denna del, eftersom ansvaret för att ordna hälso- och sjukvården är en mer omfattande fråga, som avgörs inom social- och hälsovårdsministeriets förvaltningsområde.

Institutet för hälsa och välfärd riktade uppmärksamhet på att förutsättningen för en rehabiliteringsplacering utanför fängelset är att en plan för strafftiden utarbetas, vilket dock inte automatiskt innehåller samarbete med hälso- och sjukvården. Det är även känt att man inte hinner eller kan utarbeta någon plan för strafftiden för alla fångar. Vid den fortsatta beredningen har propositionen inte ändrats till denna del, eftersom dessa omständigheter redan beaktats i bestämmelserna om planen för strafftiden. En plan för strafftiden ska även utarbetas för alla fångar som placeras i en anstalt utanför fängelset i den behövliga omfattningen.

Placeringen av minderåriga

Välfärdsområdesbolaget Hyvil Ab och professor emeritus Tolvanen motsatte sig möjligheten att placera minderåriga fångar i en barnskyddsanstalt. Enligt Helsingfors stad ska de uppgiftshelheter som gäller verkställighet av fängelsestraff och placering i vård utom hemmet inom barnskyddet i princip hållas åtskilda. Även Västra Nylands välfärdsområde avgav ett yttrande som gick i samma riktning om dessa uppgifters motstridighet och ansåg att barnskyddsanstalter inte ska användas som plats för att avtjäna straff. Däremot ansåg barnombudsmannen, Centralförbundet för Barnskydd och Vanda och Kervo välfärdsområde att möjligheten i regel var värd att understödja och att den främjar barnets rättigheter. Vid den fortsatta beredningen har man ansett att man i propositionen lagt fram grunder för denna möjlighet och i bestämmelserna gör man tydligt skillnad mellan uppgifter som gäller straffverkställigheten och uppgifter som gäller barnskyddet i fråga om Brottspåföljdsmyndighetens och barnskyddsmyndighetens ansvar.

Barnombudsmannen, Centralförbundet för Barnskydd och Vanda och Kervo välfärdsområde ansåg att propositionen förtydligar de olika myndigheternas roller och ansvar. Välfärdsområdesbolaget Hyvil Ab ansåg däremot att förhållandet mellan barnskyddslagen och fängelselagen fortfarande förblir oklart. HUS Psykiatri och Institutet för hälsa och välfärd ansåg

att avsnitten om barnskyddet var ofullständiga. Vid den fortsatta beredningen har propositionen kompletterats och preciserats på nedan beskrivna sätt.

Helsingfors stad och Valfärdsområdesbolaget Hyvil Ab ansåg med betoning på prioriteten för stödåtgärder inom öppenvården i förhållande till omhändertagande att förutsättningar för omhändertagande enligt 40 § 1 mom. 2 punkten i barnskyddslagen nästan aldrig kan uppfyllas för en fånge som inte fyllt 18 år, eftersom det i princip är möjligt att ett barn bor hemma, om barnet förbinder sig till de begränsningar som gäller rörelsen, ett liv utan brott och alkohol- och drogfrihet. Rikosseuraamusala Talentia ry ansåg å sin sida att fängelse i sig är en vägande grund för omhändertagande på grund av en brottslig gärning som inte kan anses obetydlig i enlighet med 40 § 1 mom. 2 punkten i barnskyddslagen.

Enligt barnombudsmannen är förutsättningarna för omhändertagande enligt 40 § 1 mom. 2 punkten i barnskyddslagen uppfyllda då ett barn gör sig skyldigt till ett så allvarligt brott att han eller hon döms till ovillkorligt fängelsestraff, men prioriteten för åtgärder inom öppenvården enligt 40 § 2 mom. kan bli ett problem, liksom även att placering i vård utom hemmet i enlighet med 4 § även ska vara förenligt med barnets bästa. Detta är fallet i synnerhet om en socialarbetare gör sin bedömning i förhållande till barnets rådande uppväxtförhållanden och inte till fängelseförhållandena, även om stödåtgärder inom öppenvården utifrån en bedömning med sunt förnuft inte är möjliga i en fängelsemiljö.

Barnombudsmannen föreslår att hänvisningen till 40 § 2 mom. 1 punkten i barnskyddslagen stryks, eftersom bedömningen av stödåtgärder inom öppenvården skulle vara en teoretisk uppgift. Alternativt ska propositionen förtydligas och motiveringarna preciseras på så sätt att lämpligheten för och möjligheten till stödåtgärder inom öppenvården bedöms i förhållande till fängelseförhållanden, inte till de rådande uppväxtförhållandena. Dessutom ska man i motiveringarna rikta uppmärksamhet på att barnets bästa enligt 40 § 2 punkten bedöms i förhållande till fängelseförhållandena, inte till uppväxtförhållandena. Vid den fortsatta beredningen har denna hänvisning inte strukits, utan motiveringarna har precisats på det sätt som barnombudsmannen föreslagit.

Helsingfors stad ansåg att det var viktigt att man i beslutsfattandet riktar uppmärksamhet även på barnets bästa och säkerheten för andra barn som är placerade på samma plats för placering i vård utom hemmet. Även Valfärdsområdesbolaget Hyvil Ab ansåg att konsekvensbedömningen ska kompletteras ur denna synvinkel. Vid den fortsatta beredningen har man kompletterat konsekvensbedömningarna och specialmotiveringen ur denna synvinkel.

Helsingfors stad ansåg att det var oklart vilken instans som avgör vilken barnskyddsanstalt som bäst lämpar sig för ett barn, om det finns olika synpunkter på anstalten. Enligt Västra Nylands valfärdsområde ska barnskyddet i sista hand ha rätt att fatta beslut om placeringsenheten och dess lämplighet för detta ändamål. Enligt Valfärdsområdesbolaget Hyvil Ab ska den nya tjänsten för rehabilitering på en sluten institution som föreslagits till barnskyddslagen kunna användas som en potentiell placeringsplats. Enligt HUS Psykiatri har barnskyddsanstaltens personal varierande kunskaper om barn med svåra symptom och problem som är psykiatriska eller som gäller regleringen av känslor och beteendet. Enligt Rikosseuraamusala Talentia ry ska de specialkrav som förutsätts av en barnskyddsanstalt fastställas. Vid den fortsatta beredningen har man preciserat de viktigaste förslagen och specialmotiveringen i propositionen på så sätt att de på ett tydligare sätt redogör för barnskyddsmyndighetens befogenhet att fatta beslut om den barnskyddsanstalt som bäst lämpar sig för en fånge som inte fyllt 18 år. Dessutom har man i konsekvensbedömningen och specialmotiveringen på ett mer omfattande sätt beskrivit vad som avses med att det handlar om fångar som kan placeras i en öppen anstalt. Nedan i avsnitt 11 Verkställighet och uppföljning i propositionen nämns dessutom att innan lagarna träder i kraft,

ska en anvisning upprättas till stöd för genomförandet av placering av en fånge som inte fyllt 18 år i en barnskyddsanstalt.

Riksdagens justitieombudsman ansåg att den föreslagna regleringen kring begränsning av rörelsen och permissioner är otydlig. Vid den fortsatta beredningen har specialmotiveringen preciserats i fråga om det inbördes förhållandet mellan bestämmelserna om skyldigheten att stanna på en anstalt i Brottspåföljdsmyndighetens placeringsbeslut och 54 § om kontakt i barnskyddslagen samt permissionsregleringen. Justitieombudsmannen riktade även i fråga om ordalydelsen uppmärksamhet på att man i 8 kap. 6 och 9 § fortfarande använder begreppet permissionsvillkor på finska. Vid den fortsatta beredningen gjordes inte ändringar i fråga om dessa språkliga omständigheter, eftersom man i de senare lagberedningsprojekten har för avsikt att som helhet bedöma regleringen kring placering i sysselsättning.

Välfärdsområdesbolaget Hyvil Ab och Satakunta välfärdsområde riktade uppmärksamhet på ordnandet av eftervården och de kostnader som detta orsakar. Välfärdsområdesbolaget Hyvil Ab krävde att Brottspåföljdsmyndigheten ersätter kostnaderna för eftervården. Centralförbundet för Barnskydd ansåg att eftervården och planeringen av dess innehåll är synnerligen viktiga frågor, då ett barn på det sätt som beskrivits i propositionen är en så kallad dubbelklient och anstaltsplaceringen upphör då barnet blir myndigt. Eftervården ska planeras som ett samarbete mellan barnskyddet och Brottspåföljdsmyndigheten. Vid den fortsatta beredningen har propositionen inte ändrats till dessa delar. Således föreslås inte ändringar i regleringen kring eftervården.

Helsingfors stad ansåg att det var oklart vilken instans som har det primära ansvaret för att ordna hälso- och sjukvården för en fånge som inte fyllt 18 år och som placerats i en barnskyddsanstalt. Institutet för hälsa och välfärd, Enheten för hälso- och sjukvård för fångar och riksdagens justitieombudsman riktade uppmärksamhet på det faktiska genomförandet av vårdansvaret och ordnandet av hälso- och sjukvården i praktiken. Såväl Institutet för hälsa och välfärd som HUS Psykiatri påpekade att Enheten för hälso- och sjukvård för fångar inte har ungdomspsykiatriskt specialkunnande och inte tillräckligt kunskap om barnskydd, vilket ska beaktas i den fortsatta beredningen och genomförandet. Vid den fortsatta beredningen gjordes inga ändringar i lagstiftningen utifrån anmärkningarna. I lagstiftningen hör vårdansvaret för fångarna till Enheten för hälso- och sjukvård för fångar. Det handlar om arrangemang mellan hälso- och sjukvårdsmyndigheterna då Enheten för hälso- och sjukvård för fångar upphandlar tjänster från andra hälso- och sjukvårdsaktörer. Under genomförandet av lagstiftningen ska denna praxis överenskommas.

7.13 Andra anmärkningar

Justitiekanslern riktade uppmärksamhet på att man ska motivera varför de bestämmelser som träder i kraft den 1 september 2026 ändras. Vid den fortsatta beredningen har dessa ändringar gått igenom. För det första görs ändringar på grund av att bestämmelserna om allvarliga störningssituationer i samhället flyttas till ett nytt kapitel. För det andra görs ändringar av språkliga orsaker då begreppet öppen anstalt ändras till öppet fängelse. För det tredje totalrevideras regleringen kring Brottspåföljdsmyndighetens befogenheter i denna proposition. Delvis gäller dessa ändringar även den nya regleringen kring säkerhetsavdelningar, vilken dock inte reviderats med tanke på användningen av befogenheterna i de lagändringar som träder i kraft den 1 september 2026. För det fjärde harmoniseras bestämmelserna om tidsfristerna för utövning av befogenheterna i denna proposition, varför de bestämmelser som träder i kraft den 1 september 2026 ändras även till denna del.

Juristförbundet, Domstolsverket och Helsingfors förvaltningsdomstol riktade uppmärksamhet på uppgången i antalet besvärärenden. Vid den fortsatta beredningen har avsnitt 5 i propositionen kompletterats med denna bedömning.

I enskilda utlåtanden riktade man därtill uppmärksamhet på de ärendehelheter som inte behandlas i denna proposition. Revideringen av behoven av att ändra fängelselagen fortsätter vid justitieministeriet även efter denna proposition. Flera behov av att ändra lagen beaktas även i denna granskning.

8 Specialmotivering

8.1 Fängelselagen

1 kap. Allmänna bestämmelser om verkställighet av fängelse

9 §. Behörighet utom tjänstetid. Paragrafens 2 mom. kompletteras på så sätt att rätten för direktören för ansvarsområdet för operativ verksamhet att fatta beslut om evakuering av fångar får, om inte saken tål uppskov, utövas av den jourhavande tjänstemannen vid Brottspåföljdsmyndigheten. Det handlar om situationer där fängelset måste evakueras omedelbart.

Med stöd av 1 mom. 1 punkten i paragrafen får den jourhavande tjänstemannen vid Brottspåföljdsmyndigheten besluta om förvägran av vistelse utomhus enligt föreslagna 19 a kap. 3 § utanför tjänstetiden. Det finns inget behov av att ändra bestämmelsen.

10 §. Ärenden som ska avgöras av direktören för Brottspåföljdsmyndighetens ansvarsområde för operativ verksamhet. Till paragrafen fogas ett omnämnande om att direktören för Brottspåföljdsmyndighetens ansvarsområde för operativ verksamhet i enskilda fall överta avgörandet av ett ärende som gäller placering i en anstalt utanför fängelset, om de förutsättningar som föreskrivs i paragrafen är uppfyllda.

2 kap. Inledande av verkställighet

1 §. Inledande av verkställighet av fängelsestraff. Paragrafens 4 mom. upphävs eftersom dess innehåll flyttas till nya 19 a kap.

2 a §. Efterlysning. Hänvisningen till placering i en anstalt utanför fängelset i 2 mom. 1 punkten i paragrafen ändras till att gälla nya 8 kap. 10 a §. En teknisk ändring görs i 2 mom. 2 punkten i paragrafen på så sätt att det i stället för permissionsvillkor står permissionsföreskrifter på finska.

12 §. Närmare bestämmelser. I paragrafens 1 mom. upphävs bemyndigandet för justitieministeriet att utfärda förordning om intagning i fängelse, eftersom dess innehåll flyttas till nya 19 a kap.

Bemyndigandet att utfärda förordning i nuvarande 2 mom. i paragrafen upphävs på grund av de orsaker som anges ovan i den allmänna motiveringen. På motsvarande sätt avlägsnas ordet föreskrifter från paragrafens rubrik.

3 kap. Beräkning av strafftid

7 §. Inräkning i strafftiden. Hänvisningen till placering i en anstalt utanför fängelset i 1 mom. i paragrafen ändras till att gälla nya 8 kap. 10 a §.

9 §. Närmare föreskrifter. Paragrafen upphävs på grund av de orsaker som läggs fram ovan i den allmänna motiveringen.

4 kap. Ankomst till ett fängelse och placering i fängelset

1 §. Fängelser. Begreppet öppet anstalt som används i paragrafens ändras till öppet fängelse.

Paragrafens 1 mom. kompletteras med en bestämmelse om öppna fängelseavdelningar vid slutna fängelser. Det handlar om avdelning vid ett slutet fängelse, vilken är fristående från det övriga fängelset. Öppna fängelseavdelningar kan finnas exempelvis med tanke på frigivningen. Vid sådana avdelningar iakttas bestämmelserna om ett öppet fängelse. Till exempel placering på en avdelning sker enligt bestämmelserna om öppna fängelser och på avdelningen övervakas fångarnas drogfrihet på samma sätt som i öppna fängelser.

Paragrafens 2 mom. innehåller bestämmelser om att begränsningar som gäller vistelse och rörelse i fängelseområdet kan införas för fångarna. Bestämmelsen gäller för såväl slutna som öppna fängelser. Dessutom innehåller momentet vidare bestämmelser om att fångarna får röra sig utan direkt övervakning på området för ett öppet fängelse. I bestämmelsen nämns inte längre separat rörelse på arbetsplatsen eller på en annan sysselsättningsplats, eftersom dessa platser omfattas av fängelseområdet. För att avlägsna sig från fängelseområdet behövs även i ett öppet fängelse ett tillstånd med stöd av 8 kap., 10 kap. eller 14 kap.

På ett sätt som motsvarar nuläget innehåller momentet bestämmelser om att det är möjligt att övervaka fångar genom teknisk övervakning vid ett öppet fängelse. Sådan övervakning kan gälla alla fångar som är placerade i detta fängelse.

Paragrafens nya 3 mom. innehåller bestämmelser om godkännande av fängeslokaler. På grundval av bestämmelsen ska Brottsförhållningsmyndigheten se till att lokalerna till alla delar lämpar sig för verkställigheten av fängelsestraff på det sätt som föreskrivs i fängeslagen. Förfarandet för godkännande gäller för de lokaler som omfattas av Brottsförhållningsmyndighetens ansvar. Förfarandet för godkännande gäller i synnerhet de cellutrymmen som används av fångarna, avdelningens gemensamma utrymmen och olika lokaler avsedda för fångarnas aktiviteter. Deras lämplighet för deras ändamål bedöms med tanke på kraven i fängeslagen och observationerna vid laglighetsövervakningen. Förfarandet för godkännandet gäller inte för kraven enligt bygglagstiftningen.

Brottsförhållningsmyndigheten bedömer inte heller om lokalerna vid Enheten för hälso- och sjukvård för fångar lämpar sig för att ordna fångarnas hälso- och sjukvård. När fängelser byggs ska man dock sörja för att det är möjligt att på ett ändamålsenligt sätt sköta fångarnas hälso- och sjukvård.

Godkännandet av lokalerna ska för det första göras innan de tas i bruk. Med detta avses att ett nytt fängelse byggs eller till exempel att ett fängelse byggs ut. För det andra ska lokaler godkännas, om lokalerna eller deras användningsändamål ändras på ett väsentligt sätt. Med detta avses exempelvis att en cellavdelning renoveras på ett väsentligt sätt eller att en avdelning ändras från en avdelning i ett slutet fängelse till en avdelning i ett öppet fängelse eller att verksamhetslokalerna ändras för att lämpa sig för annan verksamhet. Reparation av söndriga möbler eller målning av cellerna är inte sådana väsentliga ändringar som avses i momentet, utan det ska handla om en mer omfattande renovering där fängelsets eller avdelningens lokaler

renoveras helt och hållet. Således är det inte nödvändigt att godkänna fängelser som redan är i användning, utan bestämmelsen gäller endast för nya fängelser eller större renoveringar av nuvarande lokaler.

På grundval av föreslagna 11 § 2 mom. fattas beslut av lokaler av direktören för ansvarsområdet för operativ verksamhet. Beslutet om att godkänna lokaler görs först efter att lokalerna färdigställts. Trots detta står det klart att man från och med planeringen av lokalerna ska säkerställa att lokalerna byggs för att överensstämma med kraven i fängeslagen. De krav som fängeslagen ställer ska således beaktas under hela byggprojektet och Brottspåföljdsmyndigheten ska bevaka att de fullgörs.

9 §. Placering i öppet fängelse. Begreppet öppet anstalt som används i paragrafens ändras till öppet fängelse.

11 §. Beslutanderätt. Paragrafens 2 mom. innehåller bestämmelser om att direktören för ansvarsområdet för operativ verksamhet beslutar om godkännande av fängeslokaler. Det handlar inte om ett överklagbart förvaltningsbeslut, eftersom beslutet inte direkt påverkar en enskild fånges rättighet eller skyldighet.

Från momentet stryks bestämmelsen om att direktören för ansvarsområdet för operativ verksamhet fattar beslut om att grunda tekniskt övervakade öppna fängelser. Enligt föreslagna 12 § utfärdas bestämmelser om detta framöver i en föreskrift av Brottspåföljdsmyndigheten.

12 §. Närmare bestämmelser och föreskrifter. Paragrafens 1 mom. förblir oförändrat.

I paragrafens 2 mom. regleras vilka ärenden som föreskrivs genom förordning av justitieministeriet. Sådana ärenden är ett avgörande av vilka fängelser som är slutna fängelser och vilka som är öppna fängelser. Genom förordning av justitieministeriet utfärdas även bestämmelser om vilka slutna fängelser som har öppna fängelseavdelningar. Genom förordning av justitieministeriet utfärdas fortsättningsvis bestämmelser om varje fängelses områden. Det handlar om definiering av ett fängelseområde ur fängeslagens synvinkel. Genom förordning av inrikesministeriet utfärdas även framöver bestämmelser om förbud om att komma och vistas i ett fängelseområde för allmänheten.

Paragrafens 3 mom. ändras på så sätt att bemyndigandena att utfärda föreskrifter om bedömning, placering i en anstalt utanför fängelset och planmässigt genomförande av strafftiden upphävs. Brottspåföljdsmyndigheten har fortfarande ett bemyndigande att utfärda föreskrift om det förfarande som ska iaktas vid ankomstgranskningen. Föreskrifter kan meddelas om hur en fånges identitet styrks och om förfarandet för att uppta signalement. Dessutom kompletteras momentet med en bestämmelse om att Brottspåföljdsmyndigheten meddelar närmare föreskrifter om de öppna fängelser där fångar övervakas tekniskt med hjälp av de anordningar enligt 1 § 2 mom.

5 kap. **Placering i fängelset**

4 §. Kontraktavdelning. Paragrafen innehåller bestämmelser om placering i en kontraktavdelning.

Enligt 1 mom. i paragrafen kan det i ett slutet fängelse finnas en eller vid behov flera kontraktavdelningar. Kontraktavdelningarna ska fastställas en avdelning åt gången. Med stöd av bestämmelsen ordnas verksamhet som främjar fångarnas drogfrihet på en kontraktavdelning. Detta kan innebära till exempel rehabiliteringsverksamhet som främjar

drogfrihet. Brottspåföljdsmyndigheten ska se till att det finns tillräckligt med kontraktsavdelningar i fängelserna, så att de fångar som förbinder sig till missbrukarrehabilitering har lika möjligheter att överflyttas till en sådan avdelning.

Det föreslås att paragrafens 2 mom. innehåller bestämmelser om förutsättningarna för placering i en kontraktsavdelning. Placeringen på en kontraktsavdelning ska bedömas utifrån de grunder som föreskrivs i 1 § i kapitlet på samma sätt som för placering på andra avdelningar. Till exempel målen om att främja ett liv utan droger vilka fastställts i planen för strafftiden för fången ska beaktas i placeringen. I placeringen ska man dock beakta även upprätthållande av fängelsets ordning och säkerhet och förhindrande av brott under strafftiden. Dessutom ska en fånge förbinda sig till drogfrihet på avdelningen och till att drogfriheten övervakas med stöd av 16 kap. 7 § i fängelselagen.

Det föreslås att paragrafens 3 mom. innehåller bestämmelser om återkallande av placering i en kontraktsavdelning. En placering på en avdelning kan återkallas och en fånge kan placeras på en vanlig avdelning, om förutsättningarna för placering enligt 2 mom. inte längre är uppfyllda. Återkallande kan bli aktuellt till exempel om en fånge bryter mot sin skyldighet till drogfrihet, äventyrar avdelningens ordning eller säkerhet eller inte längre lämpar sig för den sysselsättning som ordnas på avdelningen. Tröskeln för att återkalla en placering till kontraktsavdelning är den samma som i bedömningen av förflyttningen av en fånge från en vanlig avdelning till en annan avdelning.

4 a §. Avdelning med intensifierad övervakning. Det föreslås att paragrafen innehåller bestämmelser om avdelningar med intensifierad övervakning och förutsättningar för placering i dessa.

Enligt paragrafens 1 mom. kan det i ett fängelse finnas en eller flera avdelningar där fångarna bor åtskilda från andra avdelningar. Dessa avdelningar kallas för avdelningar med intensifierad övervakning. Så som för närvarande är verksamhetsidén på avdelningarna att fångar med koppling till yrkesmässig brottslighet kan placeras för att bo åtskilda från andra fångar.

För tydlighetens skull fogas till paragrafens 2 mom. en bestämmelse som motsvarar bestämmelserna om säkerhetsavdelningar om på vilka sätt rättigheterna för en fånge som är placerad på en avdelning med intensifierad övervakning begränsas i fängelselagen. Bestämmelsen innehåller hänvisningar till 8 kap. och 11 kap. i lagen, vilka innehåller bestämmelser om begränsningar vid avdelningar med intensifierad övervakning. En placering behöver inte meddelas till Enheten för hälso- och sjukvård för fångar på samma sätt som i fråga om placering på en säkerhetsavdelning. Brottspåföljdsmyndigheten och Enheten för hälso- och sjukvård för fångar ska dock i praktiken sörja för att hälsan för fångar som placerats på avdelningar med intensifierad övervakning följs allmänt.

Paragrafens 3 mom. innehåller bestämmelser om förutsättningarna för placering vid en avdelning med intensifierad övervakning. Vid placeringen beaktas de allmänna förutsättningarna för placering enligt 1 § 2 mom. i kapitlet. Därtill ska placeringen vara befogad antingen därför att en fånge kan fortsätta brottslig verksamhet i fängelset eller från fängelset eller därför att han eller hon på annat sätt äventyrar fängelsets ordning och säkerhet eller någon annan persons säkerhet. Dessa förutsättningar för placering förutsätter konkreta omständigheter, utifrån vilka en avdelningsplacering motiveras. Placering ska dock inte vara nödvändigt på samma sätt som i fråga om placering på en säkerhetsavdelning, varför redan till exempel tillräcklig visshet om att en fånge har en koppling till organiserad brottslighet är en i momentet avsedd motiverad anledning till placering. Jämfört med en placering på en säkerhetsavdelning förutsätts i fråga om fortsatt brottslig verksamhet inte någon lika hög sannolikhet och

placeringen behöver inte på samma sätt vara en sistahandsmetod för att förhindra sådan. Målet med avdelningar med intensifierad övervakning är att i främsta rummet placera fångar med koppling till yrkesmässig brottslighet på andra än vanliga avdelningar på fängelset.

Med fortsättning av brottslig verksamhet avses en misstanke om att fången strävar efter att fortsätta att begå brott under tiden i fängelset. I typfallet kan detta innebära till exempel narkotikabrott, där narkotika förs in i fängelset. Risken för fortsatt brottslig verksamhet kan bedömas till exempel utifrån fångens kriminella bakgrund, fångens kontakt under fängelsetiden, de disciplinstraff som påförts fången i fängelset eller de domar som getts för brott under fängelsetiden samt de tips som fått om fångens förfarande. Den centrala grunden är att fången har en koppling till yrkesmässig brottslighet. Detta kan framgå exempelvis som kontakt till aktörer inom yrkesmässig brottslig eller delaktighet i brottslighet av sådan form.

Placeringen är möjlig även utifrån annan verksamhet som äventyrar fängelsets ordning och säkerhet eller någon annan persons säkerhet. Det handlar om situationer där en fånge till exempel på upprepat sätt gör sig skyldig till våld eller hot mot andra fångar eller personalen.

Placeringsprövningen är alltid en övergripande prövning utifrån de tillgängliga uppgifterna om fången i fråga.

Paragrafens 4 mom. innehåller bestämmelser om bevakning av förutsättningarna för placering vid en avdelning med intensifierad övervakning och om återkallande av en placering.

Utgångspunkten för bestämmelsen är att placeringens förutsättningar ska följs och att den kan återkallas om förutsättningarna inte längre är uppfyllda.

Återkallande av en placering kan bli aktuellt till exempel på så sätt att fången deltagit i sysselsättning som ordnas på avdelningen och som gäller hur fången kan ta sig ur brottslighet och således visat att hans eller hennes attityd förändrats. På motsvarande sätt kan minskad kontakt till brottsliga aktörer påvisa en sådan verklig förändring av attityderna. Förutsättningarna för att fortsätta placeringen ska bedömas som helhet.

Om det är möjligt att ta sig ur brottsligheten, ska Brottspåföljdsmyndigheten planera avdelningens aktiviteter på så sätt att de främjar detta mål. Fångarna ska känna till en tydlig verksamhetsmodell, som om den följs leder till att det är möjligt att komma bort från avdelningen. Modellen ska vara kopplad till planen för strafftiden för varje fånge och dess mål. För att situationen ska kunna bedömas regelbundet granskas frågan om avdelningsplacering regelbundet i samband med uppföljningen av planen för strafftiden, det vill säga att den ska behandlas tillsammans med fången minst tre gånger per år.

Om man vid den regelbundna granskningen eller i övrigt konstaterar att förutsättningarna för placering på en avdelning med intensifierad övervakning inte längre är uppfylld, fattas ett beslut om att återkalla placeringen. Om förutsättningarna för placering fortfarande föreligger, fortsätter placeringen utan separat beslut. Utifrån de orsaker som nämnts ovan i den allmänna motiveringen fogas till bestämmelsen en begränsning om att ett beslut om placering på en avdelning kan hänskjutas för att behandlas på nytt tidigast med fyra månaders mellanrum, såvida inte en väsentlig förändring ägt rum i förutsättningarna för placeringen. Således prövas inte en fånges ansökan, om en sådan förändring inte ägt rum. En väsentlig förändring innebär exempelvis att fången aktivt deltagit i verksamhet för att ta sig ur brottslighet eller i övrigt visat han eller hon strävar efter att ta sig ur kriminell verksamhet. Bestämmelsen hindrar inte att man utifrån prövning av Brottspåföljdsmyndigheten kan göra överföringen redan tidigare, om Brottspåföljdsmyndigheten bedömer att förutsättningarna för placering på en avdelning med

intensifierad övervakning inte längre föreligger. Begränsningen gäller således endast för möjligheten för en fånge att på upprepat sätt ansöka om en överföring utan faktiska grunder.

8 §. *Dagordningen på en avdelning.* Paragrafen kompletteras genom en bestämmelse om innehållet i dagordningen på en fängelseavdelning. Dagordningen ska innehålla avdelningens dagliga tidtabeller. Alla fängelser och avdelningar ska ha dagordningar med de tidtabeller som föreskrivs i 1–5 punkten i paragrafen. Även så kallade ankomstavdelningar och isoleringsavdelningar ska ha dagordningar. De närmare dagliga klockslagen är avdelningsspecifika.

På grundval av paragrafens 1 punkt ska dagordningen redogöra för cellernas öppettider. Dagordningen ska således i fråga om varje veckodag redogöra för när celldörrarna öppnas och när de stängs samt information om att celldörrarna är stängda mitt på dagen. Det handlar om de tidpunkter då fångarna har möjlighet att delta i olika sysselsättningar utanför cellen eller tillbringa tid i avdelningens utrymmen med andra fångar.

Med stöd av 2 punkten i paragrafen ska dagordningen redogöra för de tidpunkter då fångarna deltar i sysselsättning och olika former av fritidsverksamhet, såsom träning på gymmet eller bastubad. Även tidpunkterna för biblioteksanvändning och religiösa sammankomster ska framgå av dagordningen.

På grundval av paragrafens 3 punkt ska dagordningen redogöra för måltiderna.

På grundval av paragrafens 4 punkt ska dagordningen redogöra för tiderna för vistelse utomhus.

I 5 punkten i paragrafen föreskrivs att man i dagordningen ska inkludera uppgifter även om andra tidpunkter som hänför sig till avdelningens dagliga verksamhet. Sådana tidtabeller kan vara till exempel tidpunkten för granskningen av fängstyrkan, de tider som reserverats för användning av telefon, e-post och internet, tiderna för mottagning hos personalen och hälso- och sjukvårdspersonalen, tidpunkterna för besök i förvaringsutrymmena för egendom, tidpunkterna för inköp, brevposten samt tidpunkterna för utdelning av läkemedel. Brottspåföljdsmyndigheten utarbetar enhetliga modelldagordningar, som närmare anger de tidpunkter som ska finnas i alla dagordningar.

10 §. *Närmare bestämmelser.* Nya 5 kap. 10 § innehåller bestämmelser om bemyndigandet för justitieministeriet att utfärda förordning om de fängelser som är avsedda för placering av män, kvinnor och minderåriga fångar. Genom förordning av ministeriet utfärdas bestämmelser om till vilka fängelser det är möjligt att placera män, kvinnor och minderåriga fångar. Fängelsernas ordningsstadgor ska basera sig på det behövliga antalet avdelningar avsedda för dessa grupper i fängelserna.

6 kap. **Förflyttning från ett fängelse till ett annat**

1 §. *Förflyttning från slutet fängelse till öppet fängelse.* Begreppet öppet anstalt som används i paragrafens ändras till öppet fängelse.

2 §. *Förflyttning från öppet fängelse till slutet fängelse.* Begreppet öppet anstalt som används i paragrafens ändras till öppet fängelse.

3 §. *Förflyttning till ett annat fängelse.* Begreppet öppet anstalt som används i paragrafens ändras till öppet fängelse.

7 §. Närmare bestämmelser och föreskrifter. Paragrafen upphävs på grund av de orsaker som läggs fram ovan i den allmänna motiveringen.

7 kap. **Basvård och boende**

1 a §. Tvättmöjlighet. Till 7 kap. i lagen fogas nya 1 a §, som innehåller bestämmelser om rätten för en fånge till personlig hygien. Fängselagen innehåller för närvarande inte någon motsvarande bestämmelse. Det ska vara möjligt att tvätta sig i ändamålsenliga tvättningsutrymmen åtminstone en gång per dag och vid behov oftare. En fånge kan ha ett behov av att tvätta sig oftare än en gång per dag, om han eller hon till exempel blivit smutsig utomhus eller i sin arbetsverksamhet. Med personlig hygien avses att gå i duschen. Oftast äger tvätten rum i duschutrymmet i fångens cell. Om det inte är möjligt att tvätta sig i cellen, ska fängelset ordna en möjlighet för fången att tvätta sig i ändamålsenliga tvättningsutrymmen. Även i så fall ska man sörja för fångens integritet då han eller hon tvättar sig. En fånge ska själv för sörja för den personliga hygien under de tider som reserverats för detta och som i typfallet infaller under avdelningens öppettider.

Paragrafen innehåller även bestämmelser om möjligheten att förvägra och avbryta möjligheten till personlig hygien i enskilda fall. Möjligheten att tvätta sig kan förvägras om det är nödvändigt för att förhindra ett brott, upprätthålla fängelsets ordning och säkerhet eller skydda fångens eller någon annan persons säkerhet. Förvägran förutsätter således konkreta grunder i det enskilda fallet. Eftersom det handlar om en begränsning av en avsevärd begränsning för en fånge, ska grunderna väga tungt. Ovan i avsnitt 4.1.6 beskrivs mer ingående hur nödvändighetsbedömningen görs i praktiken.

Förvägran eller avbrytande kan bli aktuellt exempelvis om fångens beteende är väldigt aggressivt eller om fången är berusad och det inte är möjligt att ordna en möjlighet att tvätta sig på ett säkert sätt. Även hot mot personalen och andra fångar kan vara en grund för att förvägra eller avbryta möjligheten att tvätta sig. Förvägran av möjligheten att tvätta sig kan inte användas på straffartat sätt om en fånge till exempel gjort sig skyldig till en ordningsförseelse.

2 §. Klädsel. Begreppet öppet anstalt som används i paragrafens 1 mom. ändras till öppet fängelse.

Paragrafens 4 mom. ändras på så sätt att det på ett tydligare sätt redogör för fångens skyldighet att använda de säkerhetskläder som arbetarskyddet förutsätter. Fängelset ska ge sådana kläder till fången. Den tjänsteman som ansvarar för aktiviteterna beslutar om i vilka arbetsaktiviteter sådana kläder ska bäras.

6 §. Vistelse utomhus. Paragrafen innehåller bestämmelser om fångarnas vistelse utomhus. Så som för närvarande ska fångarna ges möjlighet att vistas utomhus åtminstone en timme per dag. Till denna del ändras inte bestämmelsen.

Däremot ändras grunderna för att förvägra eller avbryta vistelse utomhus. Till denna del motsvarar bestämmelsen föreslagna 1 a §. Även för förvägran eller avbrytande av vistelse utomhus är tröskeln hög, eftersom det handlar om en betydande rättighet för en fånge. I praktiken är en fånge som uppträder aggressivt eller som är berusad typiska situationer då vistelse utomhus kan förvägras eller avbrytas.

Vistelse utomhus kan inte längre förvägras på grund av en fånges hälsotillstånd, utan bedömningen av en fånges hälsotillstånd hör uteslutande till Enheten för hälso- och sjukvård

för fångar. Brottspåföljdsmyndigheten kan dock fortfarande förvägra vistelse utomhus till exempel utifrån skäl som anknyter till upprätthållandet av fängelsets ordning och säkerhet.

7 §. Beslutanderätt. Till bestämmelsen fogas en bestämmelse om rätten att fatta beslut om förvägran av att en fånge tvättar sig, vilket föreskrivs i 7 kap. 1 a §. I brådskande situationer kan en tjänsteman med uppgifter inom styrning och övervakning fatta ett beslut om avbrytande av såväl vistelse utomhus som möjligheten att tvätta sig.

Från 2 mom. i paragrafen stryks bestämmelsen om rätten att besluta om en allmän begränsning av användning av fångens egna kläder. Bestämmelsen om beslutanderätten om arbetskläder ändras på så sätt att den tjänsteman som ansvarar för aktiviteterna beslutar om de aktiviteter där skyddskläder ska användas på grund av arbets säkerheten. Beslutet är inte ett förvaltningsbeslut som direkt gäller en enskild fånges rättigheter.

8 §. Närmare bestämmelser och föreskrifter. Till paragrafens 2 mom. fogas ett bemyndigande att utfärda föreskrift om de fängelser eller avdelningar på vilka användningen av egna kläder har begränsats. Framöver förordnas detta genom ett förordnande och inte genom förvaltningsbeslut.

8 kap. **Sysselsättning**

3 §. Organisering av verksamheten. Paragrafens nya 4 mom. innehåller bestämmelser om organiseringen av verksamheten på avdelningar med intensifierad övervakning. Utgångspunkten är att man på avdelningarna ordnar verksamhet för fångarna vilken är förenlig med målen med avdelningarna med intensifierad övervakning. Det kan således handla om till exempel verksamhet som främjar att fången tar sig ur brottslighet.

Verksamheten ordnas i regel internt i avdelningen. På så sätt säkerställs att avdelningens fångar kan hålla kontakt med fångarna på de andra avdelningarna under den tid då verksamheten ordnas.

Bestämmelsen lämnar dock prövningsrätt för Brottspåföljdsmyndigheten. Även en fånge som är placerad på en avdelning med intensifierad övervakning kan delta i andra aktiviteter som ordnas på fängelset, om det i så fall är möjligt att förvissa sig om att detta inte orsakar fara för fångelsesäkerheten. Detta kan innebära till exempel att en enskild fånge deltar i aktiviteter som främjar missbrukarrehabilitering, vilka inte kan ordnas endast för fångar på avdelningar med intensifierad övervakning. Det handlar alltid om en fallspecifik bedömning som gäller en enskild fånge. Utgångspunkten är alltid att man försöker ordna aktiviteterna mellan avdelningens fångar och att man på avdelningarna ordnar sådana aktiviteter som de ifrågavarande fångarna behöver.

9 §. Deltagande i sysselsättning utanför fängelset. Paragrafens 2 mom. upphävs eftersom placering i anstalt utanför fängelset föreskrivs i nya 10 a §.

10 §. Förutsättningar för tillstånd. Paragrafens 2 mom. upphävs eftersom placering i anstalt utanför fängelset föreskrivs i nya 10 a §.

10 a §. Placering i anstalt utanför fängelset. Paragrafen innehåller bestämmelser om placering i en anstalt utanför fängelset.

Med stöd av paragrafens 1 mom. får en fånge placeras i en anstalt utanför fängelset, där verksamhet som främjar fångens möjligheter att klara sig i frihet. I typfallet utgörs dessa

anstalter av anstalter för missbrukarrehabilitering, men det kan även handla om en annan form av rehabiliteringsanstalter, såsom en anstalt som ordnar missbrukarrehabilitering. Med stöd av bestämmelsen är det även möjligt att placera en minderårig fånge i en barnskyddsanstalt.

En förutsättning för att placera en fånge som inte fyllt 18 år i en barnskyddsanstalt är att man i fråga om fången även fattat ett beslut om omhändertagande och vård utom hemmet enligt 40 § i barnskyddslagen. Det är möjligt att ett beslut om omhändertagande fattats uttryckligen utifrån den grunden att ett barn allvarligt äventyrat sin hälsa och utveckling genom en brottslig gärning som inte kan anses obetydlig. Förfarandet och samarbetet vid en placering i en anstalt utanför fängelset regleras mer ingående i 10 b §. Det är möjligt att placera såväl fångar som avtjänar förvandlingsstraff för böter som kort- och långtidsfångar i en anstalt utanför fängelset. Längden av placeringen föreskrivs inte genom lag, utan bestäms utifrån behovet av rehabilitering. Placeringarna kan pågå i olika långa tider, antingen i några månader eller till exempel för korttidsfångar under den återstående strafftiden. Vid behov ska man sträva efter att till exempel den missbrukarrehabilitering som utgör grunden för placeringen kan fortsätta även efter att fången frigetts. Även vid placeringen av en fånge under 18 år i en barnskyddsanstalt kan placeringen vid behov fortsätta efter frigivningen. Efter frigivningen upphör inte nödvändigtvis grunderna för placeringen av en fånge under 18 år i vård utom hemmet. Situationen ska bedömas under beredningen av frigivningen.

Det föreslås att paragrafens 1 mom. innehåller bestämmelser även om förutsättningarna för placering.

Med stöd av 1 punkten i momentet ska sysselsättning som ordnas i anstalten utanför fängelset främja genomförandet av fångens plan för strafftiden. Bestämmelsen innebär att till exempel missbrukarrehabilitering ska vara ett mål i planen för strafftiden för att en fånge ska kunna placeras i en anstalt utanför fängelset.

För att placering ska vara möjlig i praktiken ska en plan för strafftiden ha utarbetats för fången före placeringen. Detta gäller även för fångar som avtjänar förvandlingsstraff för böter och korttidsfångar. Även för dem ska en plan för strafftiden utarbetas och den ska innehålla ett ställningstagande åtminstone om behovet av rehabilitering. Bestämmelsen innebär således att planen för strafftid i synnerhet för dem som avtjänar förvandlingsstraff för böter ska utarbetas snabbt efter att de kommit till fängelset, för att placeringen ska vara möjlig.

Med stöd av 2 punkten i momentet ska den sysselsättning som ordnas i anstalten utanför fängelset lämpa sig för fången. Med stöd av bestämmelsen bedöms att anstaltens verksamhet är lämplig för denna fånge.

Med stöd av 3 punkten i momentet bedöms om fången kan placeras säkert i en anstalt utanför fängelset. Före placeringen ska man på ett tillräckligt sätt förvissa sig om att fången iakttar de föreskrifter som fogas till placeringsbeslutet. De viktigaste av dessa är att fången iakttar anstaltens ordning och inte avlägsnar sig olovligen från anstalten. Bedömningen av dessa omständigheter sker på samma sätt som i fråga om exempelvis placering i en öppen anstalt.

Placering av en fånge som inte fyllt 18 år i en barnskyddsanstalt handlar i typfallet om sådana fångar som kan placeras i ett öppet fängelse. Vid bedömningen av sannolikheten enligt 3 mom. att de föreskrifter som fogats till ett placeringsbeslut iakttas och av om en minderårig fånge stannar i en barnskyddsanstalt på det sätt som angetts i placeringsbeslutet är det möjligt att beakta exempelvis om det i bakgrunden finns tidigare rymningar från barnskyddets placeringsplatser. Således är det möjligt att göra en placering, om det kan anses vara sannolikt att en fånge som inte fyllt 18 år inte avviker olovligen från en barnskyddsanstalt. Momentets 4

punkt innehåller bestämmelser om att fången före placeringen ska förbinda sig till de skyldigheter som anknyter till placering i en extern anstalt. Fången ska förbinda sig till drogfrihet och kontroll av den på samma sätt som vid till exempel placering i ett öppet fängelse. Fången ska även förbinda sig till övervakning med tekniska anordningar, om sådana används i övervakningen. Dessutom ska fången förbinda sig till andra föreskrifter i placeringsbeslutet, vilka exempelvis gäller rörelsen under tiden för placering i en anstalt utanför fängelset.

Om förutsättningarna för placering enligt paragrafens 1 mom. är uppfyllda, fattar Brottspåföljdsmyndigheten ett beslut om att placera fången i en anstalt utanför fängelset. Om förutsättningarna bedömts till exempel på ansökan av en fånge och de inte anses vara uppfyllda, fattas ett negativt beslut i ärendet. Rätt att söka ändring föreligger för placeringsbeslut. Inget separat placeringsavtal ingås längre om placeringen mellan parterna, utan de skyldigheter som anknyter till placeringen fastställs i placeringsbeslutet. Brottspåföljdsmyndigheten ska förvissa sig om att fångens rättigheter tillgodoses även under tiden för placeringen i en anstalt utanför fängelset.

Paragrafens 2 mom. innehåller bestämmelser om fångens skyldigheter i en anstalt utanför fängelset. Dessa skyldigheter ska fastställas närmare i placeringsbeslutet. Skyldigheterna motsvarar i hög grad skyldigheterna för övervakad frihet på prov.

I 1 punkten i momentet finns det bestämmelser om fångens centrala skyldigheter. För det första är fången skyldig att delta i verksamhet som ordnas i anstalten utanför fängelset, såsom missbruksrehabilitering. För det andra ska fången iaktta anstaltens regler, det vill säga till exempel iaktta anstaltens dagliga tidtabeller. För det tredje ska fången stanna kvar i anstalten. Närmare föreskrifter om detta ges i placeringsbeslutet, där det till exempel är möjligt att förordna om en fånge kan avlägsna sig från anstalten till exempel för evenemang som ordnas utanför anstalten. Det föreslås att beviljande av permission föreskrivs i 4 mom.

Vid placering av en fånge som inte har fyllt 18 år i en barnskyddsanstalt är utgångspunkten att en minderårig fånge följer anstaltens vardagsrutiner. Föreskrifterna i placeringsbeslutet i fråga om exempelvis avlägsnande från anstalten ska beredas med tillräcklig precision. I samarbete med barnskyddsanstaltens personal och den behöriga tjänsteinnehavaren inom socialvården ska det säkerställas att man tagit ställning till alla behövliga omständigheter i beslutet.

De föreslås att 16 kap. 6 a § i lagen innehåller bestämmelser om skyldigheten till drogfrihet för en fånge.

I praktiken sköter Brottspåföljdsmyndighetens stödpatrullhandledare olika övervakningsuppgifter i det civila samhället utan att väcka uppmärksamhet. Vid behov kan åtgärderna samordnas exempelvis på så sätt att en stödpatrull i förväg meddelar placeringsanstalten om ett framtida övervakningsbesök. En sådan koordinering kan behövas i synnerhet då en fånge under 18 år är placerad i en barnskyddsanstalt.

På grundval av 2 punkten i momentet ska fången hålla kontakt med Brottspåföljdsmyndigheten. Även denna kontakt fastställs närmare i placeringsbeslutet.

Med stöd av 3 punkten i momentet ska en fånge hantera de tekniska övervakningsanordningarna omsorgsfullt, om sådana används i övervakningen av honom eller henne.

Paragrafens 3 mom. innehåller bestämmelser om att en fånge kan övervakas med tekniska anordningar. Även detta bestäms i placeringsbeslutet. När en minderårig fånge placeras i en barnskyddsanstalt ska användningen av tekniska övervakningsredskap bedömas även med tanke

på barnets bästa och omständigheter som anknyter till användning av sådana ska beredas i samarbete med barnskyddsanstalten och den behöriga socialvårdsmyndigheten. I paragrafens 4 mom. finns för tydlighetens skull bestämmelser om att en fånge med stöd av bestämmelserna i 14 kap. beviljas permission från en anstalt utanför fängelset. En person under 18 år som placerats i en barnskyddsanstalt kan dock inte beviljas permission från en anstalt med stöd av fängelselagen, eftersom bestämmelserna i barnskyddslagen tillämpas på hur personen får röra sig. Rörelsefriheten för en placerad kan begränsas med stöd av bestämmelserna i 11 kap. i barnskyddslagen.

Barnskyddslagens 54 § innehåller bestämmelser om rätten till kontakt för ett barn som är placerat i vård utom hemmet, inbegripet rätten att träffa närstående genom att göra besök utanför platsen för placering i vård utom hemmet. Vid omhändertagande är det således möjligt att avlägsna sig från en barnskyddsanstalt med tillstånd av personalen. Ett barn kan ha överenskomna besök till exempel hos anhöriga eller i anknytning till fritidsintressen. Barnet kan hindras från att göra dessa besök endast i akuta farosituationer.

Barnskyddslagens 11 kap. innehåller detaljerade bestämmelser om begränsningsåtgärder enligt barnskyddslagen och om vem som kan vidta åtgärder. Barnskyddsanstaltens personal och den behöriga tjänsteinnehavaren inom socialvården har möjlighet att använda dessa begränsningsåtgärder i fråga om en fånge som är placerad på en barnskyddsanstalt, om förutsättningarna för dessa är uppfyllda. Vid en begränsning av rörelsefriheten är det möjligt att hindra att ett barn avviker från en barnskyddsanstalt, även fysiskt. Det är även möjligt att begränsa rörelsen inne i en anstalt eller på gården.

För tydlighetens skull föreligger inte rätt till vistelse utanför anstalten som liknar en permission. Således är det inte möjligt att det uppstår en situation där permissionsbeslut står i strid med praxis för avvikande från en barnskyddsanstalt eller ett beslut som begränsar rörelsefriheten. På ovan beskrivna sätt är syftet att en fånge som inte ännu fyllt 18 år så långt som möjligt fungerar enligt anstaltens egna vardagsrutiner.

Begränsning av rörelsefriheten enligt 69 § i barnskyddslagen är en exceptionell och temporär begränsning, som kan införas om den är nödvändig för omsorgen om barnet och förenlig med barnets bästa och om exempelvis beslutet att placera barnet i vård utom hemmet har fattats utifrån den grunden att barnet allvarligt äventyrat sin hälsa eller utveckling genom att använda rusmedel, genom en brottslig gärning som inte kan anses obetydlig eller genom annat därmed jämställbart beteende.

Även om det inte är möjligt att kategoriskt och automatiskt hänföra rörelsebegränsningar mot en fånge som inte fyllt 18 år och som placeras i en barnskyddsanstalt, finns det skäl att observera att omhändertagandet av fången sannolikt gjorts uttryckligen utifrån denna grund som anknyter till en brottslig gärning. I så fall ska man bedöma i synnerhet begränsningsåtgärdens nödvändighet och förenligheten med barnets bästa. På ovan behandlade sätt är förutsättningen för placering i en anstalt utanför fängelset sannolikhet att fången inte olovligen avviker från anstalten, utan iakttar bestämmelserna om att stanna kvar i anstalten. Detta är utgångspunkten även vid placering i öppet fängelse. Det är i regel inte befogat att begränsa rörelsefriheten direkt då en placering i en anstalt utanför fängelset börjar.

En begränsning av rörelsefriheten kan även införas om ett barn till exempel allvarligt äventyrar sin hälsa eller utveckling genom att använda rusmedel, genom en brottslig gärning som inte kan anses obetydlig eller genom annat därmed jämställbart beteende. I så fall kan det i praktiken handla om en situation där en fånge som inte fyllt 18 år på samma gång bryter mot sina skyldigheter vid placering i en enhet utanför fängelset till exempel genom att han eller hon inte

är nykter, bryter mot anstaltens ordning eller inte stannar i anstalten på det sätt som anges i placeringsbeslutet. I så fall ska man även bedöma om det är möjligt att fortsätta en placering i en enhet utanför fängelset med stöd av fängelselagen.

En begränsning av rörelsefriheten kan ställas även om det behövs för att skydda ett barn från beteende som skadar honom eller henne själv. Till exempel självdestruktivitet ska i princip inte leda till att en placering i en anstalt utanför fängelset annulleras. Barnskyddsmyndigheten har även kunskaper i sådana situationer. Placeringsanstalten och fängelset ska dock föra samarbete för att förebygga självdestruktivt beteende under placeringen.

10 b §. Förfarande och samarbete vid placering i en anstalt utanför fängelset. Paragrafen innehåller bestämmelser om förfarandet och samarbete vid placering i en anstalt utanför fängelset.

Paragrafens 1 mom. innehåller bestämmelser om att beredningen ska göras i samarbete med fången, myndigheterna samt privata sammanslutningar och enskilda. Samarbete ska för det första föras med de myndighetsaktörer som är behövliga med tanke på placeringen. Anstalter för missbrukarhabilitering och barnskyddsanstalter kan även vara privata anstalter, varför bestämmelser utfärdas även om detta samarbete. Det kan vara behövligt att göra beredningen även med privatpersoner, till exempel med en vårdnadshavare till en fånge under 18 år.

Planen för strafftiden utarbetas i princip på samhällspåföljdsbyrån, om den dömd inte är i fängelse (så kallad civil bedömning). Placering i en anstalt utanför fängelset kan beredas redan i den civila bedömningen, men den dömd ska alltid anmäla sig till fängelset för ankomstgranskningen. Beslutet om placering i en anstalt utanför fängelset görs först därefter.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs för tydlighetens skull att en fånge som inte fyllt 18 år kan placeras i en barnskyddsanstalt, under förutsättning att även barnskyddsmyndigheten fattar ett behövligt beslut med stöd av 40 § i barnskyddslagen. På grund av den dubbla klientrelationen förutsätter en sådan placering även ett beslut som fattas med stöd av barnskyddslagen och även i övrigt omsorgsfulla förberedelser tillsammans med barnskyddsmyndigheterna. En placering görs om det är befogat med tanke på bägge lagar. Beredningen av placeringen ska göras i ett tätt samarbete mellan barnskyddsanstalten och Brottspåföljdsmyndigheten. I beredningen ska man därtill föra ett tätt samarbete med Enheten för hälso- och sjukvård för fångar. Myndigheterna ska sinsemellan komma överens om processerna för beredningen och beslutfattandet.

I praktiken tas initiativet till att börja beredningen i typfallet av Brottspåföljdsmyndigheten vid beredningen av om förutsättningar för att placera en person under 18 år i öppnare förhållande föreligger. Därefter bedömer barnskyddsmyndigheterna ur barnskyddslagens synvinkel om placeringen är motiverad och om det finns en lämplig placeringsplats. Om en placering är möjlig, ska fängelset, barnskyddsanstaltens personal och den behöriga socialvårdsmyndigheten i samarbete säkerställa att man i de placeringsbeslut som fattas med stöd av bägge lagar beaktar alla behövliga omständigheter. Till exempel bestämmelserna i ett placeringsbeslut beträffande iakttagande av anstaltens ordning och avlägsnande från anstaltens ska beredas med tillräcklig precision. Beslut om placering av en fånge i anstalt utanför fängelset fattas då en lämplig placeringsplats har utretts och ärendet även i övrigt är färdigt för att avgöras.

Paragrafens 3 mom. innehåller bestämmelser om skyldigheten till tillräckligt informationsutbyte under placeringen. En extern anstalt och fängelset ska under placeringen underrätta varandra om uppgifter som är behövliga med tanke på straffverkställigheten och placeringen.

I förväg ska man åtminstone komma överens om praxis som iakttas i kontrollen av drogfrihet och då fången olovligt avlägsnar sig från placeringsanstalten. Det är synnerligen viktigt att placeringsanstalten underrättar Brottspåföljdsmyndigheten om olovlig frånvaro utan dröjsmål, eftersom Brottspåföljdsmyndigheten i så fall efterlyser fången. Dessa omständigheter preciseras även nedan i detaljmotiveringen till de föreslagna ändringarna av barnskyddslagen.

Brottspåföljdsmyndigheten ska förvissa sig om att fången underrättas om att Brottspåföljdsmyndigheten under beredningen av placering i en anstalt utanför fängelset och under placeringen kan vara i kontakt med andra myndigheter och privata sammanslutningar samt om de allmänna principerna för behandlingen av uppgifter. Bestämmelser om rätten att få uppgifter finns i lagen om behandling av personuppgifter inom Brottspåföljdsmyndigheten.

10 c §. Kostnader för en placering i en anstalt utanför fängelset. Paragrafen innehåller bestämmelser om att kostnaderna för en placering i en anstalt utanför fängelset betalas med statsmedel. Bestämmelsen förtydligar nuläget och fördelningen av kostnadsansvaret samt ersättningen av kostnaderna.

I praktiken ansvarar Brottspåföljdsmyndigheten för kostnaderna under fängelsetiden, med undantag för läkemedelskostnaderna och andra hälso- och sjukvårdskostnader, för vilka Enheten för hälso- och sjukvård för fångar ansvarar. I fängelselagens 10 kap. 7 § finns det en separat bestämmelse om kostnaderna för hälso- och sjukvård för fångar. Detta är fallet även för placering av en minderårig fånge i barnskyddsanstalt eller en anstalt för missbrukarrehabilitering.

Kostnadsansvaret för Brottspåföljdsmyndigheten och Enheten för hälso- och sjukvård för fångar berör således den tid då en person avtjänar ett fängelsestraff. Efter att straffet avtjänats betalar Brottspåföljdsmyndigheten inte längre kostnaderna för en eventuell fortsatt placering. Nuläget ändras således inte.

Brottspåföljdsmyndighetens kostnadsansvar omfattar priset för heldygnsomsorgen vid placering i en anstalt utanför fängelset. När det handlar om placering av en fånge som inte fyllt 18 år i en barnskyddsanstalt, ersätter Barnskyddsanstalten det vårdygnspris som orsakats av placeringen under fängelsetiden till det välfärdsområde som med stöd av bestämmelserna i 3 kap. i barnskyddslagen ansvarar för kostnaderna. I praktiken fakturerar välfärdsområdet Brottspåföljdsmyndigheten.

Det föreslås att barnskyddslagen innehåller en hänvisningsbestämmelse till fängelselagen.

11 §. Återkallande av tillstånd eller placering. I 1 mom. föreslås en hänvisning till den nya 10 a §. Således iakttas även framöver bestämmelserna i 11 § på återkallande av en placering i en anstalt utanför fängelset. Dessutom ändras ordet öppen anstalt i momentet till öppet fängelse.

14 §. Beslutanderätt. Paragrafens 1 mom. ändras på så sätt att enhetschefen för fängelset har rätt att beslut om placering i en anstalt utanför fängelset enligt 10 a § samt om återkallande av placeringen. Nivån på beslutanderätten motsvarar nivån för placering i övervakad frihet på prov. Med stöd av paragrafens 2 mom. fattar direktören för ansvarsområdet för den operativa verksamheten beslut om placering av en livstidsfånge eller en person som dömts till kombinationsstraff i en anstalt utanför fängelset.

15 §. Närmare bestämmelser. Bemyndigandena att utfärda förordningen i paragrafen ändras till förteckningsform. Från befogenheterna stryks bemyndigandet att genom förordning utfärda bestämmelser om undantagande från deltagandeplikten för viss tid, eftersom sådana

bestämmelser inte har meddelats. I paragrafen upphävs den bestämmelse med stöd av vilken Brottspåföljdsmyndigheten ger närmare föreskrifter om förfarandet liksom om klassificeringen av arbete och andra förutsättningar för arbete.

9 kap. **Fångarnas egendom och inkomster**

2 §. *Egendomsförteckning.* Begreppet öppet anstalt som används i paragrafens 1 mom. ändras till öppet fängelse.

3 §. *Användning av pengar och andra betalningsmedel i fängelset.* Paragrafen innehåller bestämmelser om hurudana betalningsmedel fångarna får använda i fängelset för att skaffa exempelvis sådana varor som avses i 4 §.

Det föreslås att paragrafens 1 mom. innehåller bestämmelser om användning av betalningsmedel i ett slutet fängelse. Med stöd av momentet kan fångarna använda egna personliga betalkort i fängelset. Det handlar om att ett personligt betalkort ges för fångens bruk till exempel för att göra kantininköp. Korten överlämnas således inte permanent till fångarnas besittning. Användningsarrangemangen motsvarar det nuvarande sättet för fångarna att använda betalkortet som godkänts av Brottspåföljdsmyndigheten. En väsentlig ändring utgörs av att fångarna i stället för betalkort som godkänts av Brottspåföljdsmyndigheten i princip kan använda egna betalkort.

Även framöver är det förbjudet att använda andra betalningsmedel och kontanter i ett slutet fängelse. Pengar och andra betalningsmedel kan så som för närvarande tas till förvar i fängelset, deponeras på fångens bankkonto eller på ett betalkort enligt 3 mom., om fångens ges ett sådant. I första hand strävar man efter att i synnerhet kontanter deponeras på fångens eget bankkonto och inte förvaras i fängelset. Om Brottspåföljdsmyndigheten misstänker att kontanter eller andra betalningsmedel har ett olagligt ursprung, förvaras de i enlighet med 16 kap. 8 § åtskilda fram till dess att polisen fattat beslut om eventuella åtgärder.

Eftersom Brottspåföljdsmyndigheten inte längre automatiskt ger något separat betalkort till fångarna, ska man i samband med att en fånge ankommer till ett fängelse utreda om fången har ett eget betalkort och ett anknutet bankkonto. Vid behov ska fången bistås för att öppna ett konto och skaffa ett betalkort. Detta främjar även fångens färdigheter efter frigivningen.

Det föreslås att paragrafens 2 mom. innehåller bestämmelser om användning av betalningsmedel i ett öppet fängelse. Regleringen motsvarar den nuvarande, det vill säga att fångar i ett öppet fängelse har rätt att inneha och använda egna betalningsmedel och kontanter. Bestämmelserna om användningen av Brottspåföljdsmyndighetens betalkort flyttas till föreslagna 3 mom.

Paragrafens 3 mom. innehåller bestämmelser om möjligheten att ge ett betalningsmedel som Brottspåföljdsmyndigheten godkänt till en fånges bruk. Det kan handla om till exempel prepaid-betalkort av den nuvarande typen, men bestämmelsen ger Brottspåföljdsmyndigheten prövningsrätt i fråga om hurudant betalningsmedel som tas i bruk.

I praktiken ges ett betalningsmedel som Brottspåföljdsmyndigheten godkänt till fångens bruk i situationer där han eller hon inte har tillgång till något eget betalkort. Även i så fall är det nödvändigt att ordna fångens betalningsrörelse på något sätt. I praktiken ska en fånge med andra ord använda ett eget betalkort och användningen av Brottspåföljdsmyndighetens betalningsmedel gäller endast för undantagssituationer. Det kan till exempel handla om en fånge som precis kommit till fängelset och som inte har med sig ett betalkort. Även i sådana situationer

ska man vidta åtgärder för att öppna ett eget bankkonto för fången och skaffa ett betalkort för honom eller henne, såvida det inte till exempel på grund av straffets korta längd är onödigt.

Fångarna ska även beredas möjlighet att överföra pengar från ett konto som är anslutet till ett betalningsmedel som Brottspåföljdsmyndigheten godkänt. Bestämmelsen innebär dock inte att en fånge omedelbart har rätt att överföra pengar till ett annat eget konto. Om en fånge så begär, ska han eller hon beredas möjlighet till detta inom skälig tid.

I enskilda situationer är det dock möjligt att förvägra möjligheten till överföring av pengar, om det är nödvändigt för att förhindra ett brott, upprätthålla fängelsets ordning och säkerhet eller skydda fångens eller någon annan persons säkerhet. Förvägran görs i undantagsfall, men den är möjligt till exempel då Brottspåföljdsmyndigheten har konkreta grunder att misstänka att en girering anknyter till kriminell verksamhet, såsom droghandel. Förutsättningarna för förvägran kan bedömas till exempel utifrån de uppgifter som Brottspåföljdsmyndigheten fått från polisen eller i samband med dess egen granskningsverksamhet.

Paragrafens 4 mom. innehåller bestämmelser om ordnandet av betalningsrörelsen i sådana situationer där fången inte kan få ett personligt betalkort och inte ens ett betalningsmedel som godkänts av Brottspåföljdsmyndigheten. Det kan handla om till exempel fångar som omfattas av sanktioner eller fångar till vilka det inte är möjligt bevilja något betalningsmedel i Finland på grund av en orsak som föreskrivs annanstans i lagstiftningen. Sådana begränsningar kan följa i synnerhet av lagstiftning som anknyter till penningtvätt och internationella sanktioner, med stöd av vilken en enskild persons betalningsrörelse har begränsats. I sådana situationer ska Brottspåföljdsmyndigheten dock på något sätt ordna så att fången kan använda pengar i fängelset. Brottspåföljdsmyndigheten kan pröva hur dessa arrangemang genomförs.

Även i så fall ska en fånge beredas tillfälle att överföra pengar till ett annat konto. Möjligheten kan förvägras på motsvarande grunder som i 3 mom. I praktiken kan gireringar i dessa fall hindras även på grund av sanktionslagstiftningen.

Paragrafen innehåller inte längre bestämmelser om ett kontoutdrag som ges månatligen, eftersom fångarna i princip använder sitt eget betalkort och det anknutna bankkontot. Inte heller kontouppgifter som gäller betalkort som godkänts av Brottspåföljdsmyndigheten ges längre regelbundet månatligen till fångarna, utan fången kan få uppgifterna utifrån en separat begäran. För tydlighetens skull föreskrivs detta i paragrafens 5 mom.

3 a §. Övervakning av användningen av betalningsmedel. I paragrafens 1 mom. ändras begreppet betalkort till betalningsmedel på grund av de föreslagna ändringarna av 3 § i kapitlet. Användningen av betalkort som godkänts av Brottspåföljdsmyndigheten kan även framöver övervakas för att upptäcka avvikande betalningstransaktioner. En sådan övervakning förutsätter inte någon bedömning av en enskild fånge, utan den kan riktas allmän till fångarnas betalningsrörelse. Brottspåföljdsmyndigheten har så som för närvarande inte befogenheter att övervaka betalningsrörelsen med fångarnas personliga betalningsmedel. Sådan övervakning hör till de andra myndigheterna och bankerna.

Paragrafens 2 mom. innehåller så som för närvarande bestämmelser om övervakningen av en enskild fånges kontouppgifter. Bestämmelsens språkdräkt ändras på det sätt som lagts fram ovan i den allmänna motiveringen för att vara enhetlig med motsvarande befogenhetsbestämmelser. Syftet med ändringarna är att förtydliga bestämmelsen och således underlätta dess tillämpning i praktiken.

Övervakningen av de kontouppgifter som gäller ett betalningsmedel ska vara nödvändig för att förhindra ett brott, upprätthålla fängelsets ordning och säkerhet eller trygga en fånges eller en annan persons säkerhet. Ovan i den allmänna motiveringen beskrivs hur nödvändighetsbedömningen görs i praktiken. I praktiken kan övervakningen basera sig på till exempel en misstanke om att man med betalningsmedlet överför pengar som anknyter till narkotikahandel eller annan brottslig verksamhet. Det kan även handla om en misstanke om penningtvätt. Sådana åtgärder kan till exempel äventyra fängelsets ordning och säkerhet eller så kan det vara nödvändigt att förhindra sådana för att hindra brott. Det handlar således om en prövning som ska göras i det enskilda fallet, för vilken det ska finnas konkreta grunder. Övervakningen av kontouppgifter avviker således från övervakningen enligt 1 mom.

Ordalydelsen i bestämmelsen harmoniseras även med de andra motsvarande befogenhetsbestämmelserna och den innehåller inte längre någon förteckning över de informationskällor på vilken övervakningen kan basera sig. I praktiken fås information om verksamhet som förutsätter övervakningen antingen utifrån observationerna i den allmänna övervakningen av betalningsmedlet från observationer som gjorts i Brottspåföljdsmyndighetens eller i de andra myndigheternas verksamhet.

Tidsfristen för ett övervakningsbeslut ändras språkligt sett från en månad till 30 dagar.

4 §. *Anskaffning av varor i fängelset.* Paragrafens rubrik ändras så att den bättre motsvarar innehållet i paragrafen, eftersom paragrafen innehåller bestämmelser om anskaffning av varor i fängelset.

Paragrafens 1 och 2 mom. bibehålls i nuvarande form och de innehåller bestämmelser om anskaffning av livsmedel och andra varor. Så som för närvarande innehåller bestämmelserna inte detaljerade föreskrifter om hur inköp ordnas i praktiken. Brottspåföljdsmyndigheten ska dock sörja för att enhetliga inköpsmöjligheter ordnas för fångarna i de olika fängelserna.

Paragrafens 3 och 4 mom. upphävs.

Paragrafens 3 mom. innehåller bestämmelser om möjligheten att begränsa användningen av pengar som kommer från utsidan av fängelset. Sådana begränsningar kan inte längre ställas då fångarna kan använda egna betalkort.

Paragrafens 4 mom. innehåller bestämmelser om överföring av pengar eller andra betalningsmedel till utsidan av fängelset. Möjligheten för en fånge att använda en nätbank fastställs enligt bestämmelserna i 12 kap. Möjligheten att överföra pengar i situationer enligt 3 § 3 mom. eller 4 mom. i detta kapitel föreskrivs i dessa moment. Till övriga delar tillämpas 1 och 2 § i kapitlet på behandlingen av fångarnas egendom.

5 §. *Återlämnande av egendom.* I paragrafens 1 mom. görs en förtydligande språklig ändring om behandlingen av penningmedel i samband med frigivning.

6 §. *Brukspenning, sysselsättningspenning och lön.* Paragrafens 1 mom. förblir oförändrat.

I paragrafens 2 och 3 mom. ändras begreppen till öppna fängelser och slutna fängelser.

Paragrafens 4 mom. ändras på så sätt att fångens brukspenning, sysselsättningspenning och lön i princip betalas till det konto som fångens uppgett. I praktiken är kontot det samma som är kopplat till det betalkort som fången använder i fängelset. Om fången inte har något eget

betalkort, görs betalningarna till ett betalningsmedel enligt 3 § 3 och 4 mom. eller så förs bok om dessa på ett annat sätt.

6 a §. *Ersättning för arbetsreskostnader.* Begreppet öppet anstalt som används i paragrafens ändras till öppet fängelse.

9 §. *Beslutanderätt.* I paragrafens 2 mom. upphävs rätten att fatta sådana beslut som avses i 4 § 4 mom. i kapitlet, eftersom det momentet upphävs.

Till paragrafens 3 mom. fogas en bestämmelse om beslut om införande av betalningsarrangemang enligt 3 § 3 eller 4 mom. för en enskild fånge. Ärendet beslutas av en tjänsteman med chefsuppgifter inom styrning och övervakning. I praktiken förfar man på så sätt att ett betalkort kan ges för att användas av en fånge, om förutsättningar för att ge det föreligger. Vid en förvägran att ge ett kort, ska ett överklagbart beslut fattas i ärendet. Det samma gäller införande av ett annat betalningsarrangemang. Praxis motsvarar vad som iaktas i fråga om innehav av egendom.

Till momentet fogas en ny bestämmelse om rätten att fatta beslut om att förvägra möjligheten att flytta bort pengar från ett betalningsmedel eller ett annat betalningsarrangemang. Fängelsets enhetschef eller den tjänsteman som ansvarar för säkerheten enligt dagordningen fattar beslut om förvägran. Även i sådana situationer kan överföringen av pengar göras utan beslut, men ett beslut ska fattas om förvägran.

10 §. *Närmare bestämmelser och föreskrifter.* Det föreslås att bemyndigandet att utfärda förordning i 1 mom. i paragrafen preciseras. Genom förordning av statsrådet är det möjligt att utfärda närmare bestämmelser om anskaffning av varor och inte om användningen av pengar och andra betalningsmedel. Ändringen motsvarar bättre innehållet i 27 och 28 § i statsrådets gällande förordning om fängelse.

Det föreslås att 2 mom. 1 punkten preciseras. Med stöd av den är det möjligt att utfärda närmare föreskrifter om egenskaperna för såväl fångarnas egna betalkort som betalkort som godkänts av Brottsförklaringsmyndigheten, överlåtande av dessa för att användas av fångarna, förvaringen av dem samt användningen av dem. Innehållet i föreskrifterna motsvarar det nuvarande. Dessutom utfärdas ett bemyndigande att utfärda föreskrift, med stöd av vilket Brottsförklaringsmyndigheten bestämmer hur det betalningsarrangemang som avses i 3 § 4 mom. i kapitlet genomförs.

I 2 mom. 4 punkten i paragrafen upphävs bemyndigandet att utfärda ett förordnande om utebliven betalning av sysselsättningspenning.

10 kap. **Social- och hälsovård**

2 §. *Temporär vård och undersökning utanför fängelset.* Till paragrafens 1 mom. fogas en hänvisningsbestämmelse om att 14 kap. 2 § 2 mom. innehåller bestämmelser om övervakningen under tillfällig vård och undersökning. Till paragrafen fogas även ett nytt 3 mom., som innehåller bestämmelser om information om den tidpunkt då fången får vård i vissa exceptionella situationer.

I beslutet är det möjligt att låta bli att meddela den exakta tidpunkten när en fånge får vård, om de förutsättningar som föreskrivs i momentet är uppfyllda. Ett uteblivet meddelande av tidpunkten vara nödvändigt antingen för att förhindra ett brott, upprätthålla fängelsets ordning och säkerhet eller skydda fångens eller någon annan persons säkerhet. Tröskeln är således hög. Bestämmelsen användningsområde begränsar sig således till jämförelsevis få situationer. Det

handlar om situationer där en misstanke som baserar sig på någon konkret omständighet till exempel om en strävan efter att föra in narkotika eller andra förbjudna föremål till fängelset i samband med att en fånge får tillgång till vård. Det kan även handla om en misstanke som baserar sig på någon konkret omständighet om att man försöker utöva påtryckningar för att en fånge ska delta i sådan verksamhet. I beslutet ska man dock meddela tillräckliga uppgifter för att kunna förbereda sig på vårdbesöket. Fångnen ska ges riktgivande information om tidpunkten för vårdbesöket, till exempel genom att informera att vårdbesöket äger rum inom en viss tid eller ett visst tidsintervall. Fångnen ska till exempel ha möjlighet att ta med tidigare sjukjournaler eller andra behövliga handlingar samt byta fångkläder till civila kläder före avresan. Dessutom kan vissa laboratorieundersökningar förutsätta att man fastar innan provet tas.

Regleringen är förpliktande endast för Brottspåföljdsmyndigheten. Regleringen bildar således inte någon lagstadgad grund för Brottspåföljdsmyndigheten att förutsätter att tiden för att få vård inte kan meddelas till en fånge av hälso- och sjukvården för fångar.

11 kap. **Fritid**

2 §. Deltagande i fritidsverksamhet. Det föreslås att paragrafens 3 mom., på ett sätt som i hög grad motsvarar vad som föreskrivs för säkerhetsavdelningar, föreskriver att fritidsaktiviteter och gemensamt umgänge med andra fångar ordnas mellan fångarna på avdelningar med intensifierad övervakning. Fångarna kan således inte på samma gång som andra fångar delta till exempel i motion. Bestämmelsen hindrar i sig inte att fängelsets idrottssal eller motionsal används, men det sker vid andra tidpunkter än för övriga avdelningar i fråga om avdelningar med intensifierad övervakning. Således behöver fritidsaktiviteterna på ett sätt som motsvarar en säkerhetsavdelning inte lämpa sig enbart uttryckligen för avdelningen.

Paragrafens nuvarande 3 och 4 mom. flyttas till 4 och 5 mom.

Paragrafens 5 mom. innehåller bestämmelser om när det är möjligt att avbryta eller förvägra en fånges deltagande i en enskild fritidsaktivitet. Förutsättningen är att det är motiverat att avbryta eller förvägra aktiviteten för att förhindra ett brott, upprätthålla fängelsets ordning och säkerhet eller skydda fångens eller någon annan persons säkerhet. Förvägran förutsätter således i den enskilda situationen konkreta orsaker som anknyter till fångens beteende.

I typfallet avses i momentet exempelvis med upprätthållande av fängelsets ordning och säkerhet att en fånge som är berusad eller i övrigt stör aktiviteten inte får delta i den. Förutsättningarna för förvägran eller avbrytande bedöms således i typfallet utifrån hur fången beter sig i samband med det aktuella tillfället. Tillämpningströskeln är inte särskilt hög, eftersom till exempel en fånge som stör aktiviteten kan hindra att hela aktiviteten genomförs, om man inte omgående ingriper i den störande verksamheten. Deltagande kan förvägras och avbrytas med lägre tröskel än i fråga om personlig hygien eller vistelse utomhus, för att säkerställa att tillställningen lyckas.

3 §. Religionsutövning. Paragrafens 2 mom. 1 punkt kompletteras med en bestämmelse om att fångar som är placerade på en avdelning med intensifierad övervakning inte får delta i allmänna religiösa sammankomster. Bestämmelsen motsvarar vad som föreskrivs för säkerhetsavdelningar. Med stöd av hänvisningsbestämmelsen i 4 § 2 mom. i kapitlet kan även biblioteksbesök för fångar på avdelningar med intensifierad övervakning ordnas på annat sätt än genom besök på fängelsets bibliotek. Bestämmelserna innebär att även om fångar som är placerade på avdelningar med intensifierad övervakning inte kan delta i gemensamma religiösa sammankomster eller besöka fängelsets bibliotek, ska sådana aktiviteter ordnas på annat sätt. Till exempel är det möjligt att vid behov ordna religiösa sammankomster endast för avdelningens fångar, antingen i utrymmen som reserverats för religionsutövning eller på

avdelningen. Möjligheten att använda bibliotek ska beredas exempelvis på så sätt att fångarna kan låna böcker från biblioteket, även om de inte själva besöker biblioteksutrymmena.

Paragrafens 3 mom. ändras på samma sätt som 2 § 5 mom. i kapitlet.

4 §. Bibliotek. Paragrafens 3 mom. ändras på samma sätt som 2 § 5 mom. i kapitlet.

8 §. Beslutanderätt. I paragrafens 1 mom. görs de språkliga ändringar som förutsätts av ändringarna av 2–4 §. Dessutom fogas en bestämmelse om ett bemyndigande att fatta beslut om de begränsningar som avses i 3 § 2 mom. De beslut till vilka det hänvisas i momentet har fortfarande en natur av faktisk förvaltningsverksamhet.

12 kap. **Brevväxling, telefonsamtal och elektronisk kommunikation**

1 §. Brevväxling och granskning av postförsändelser. Paragrafen innehåller bestämmelser om fångens rätt till brevväxling och granskning av brevväxlingen på samma sätt som för närvarande.

Paragrafens 1 mom. innehåller bestämmelser om granskning av brev och andra postförsändelser med genomlysning eller på något annat motsvarande sätt utan att öppna försändelsen. Regleringen motsvarar den nuvarande, det vill säga att granskning är möjlig allmänt utan motiveringar för det enskilda fallet. I praktiken är det således möjligt att genomlysa alla fångars brevväxling för att utreda att breven eller postförsändelserna inte innehåller ämnen eller föremål som är förbjudna i fängelset.

Paragrafens 2 mom. innehåller bestämmelser om granskning av brev och andra postförsändelser genom att öppna dem. Med stöd av bestämmelsen är det inte möjligt att läsa brev, utan förutsättningarna för läsning föreskrivs i 2 § i kapitlet.

Det är möjligt att allmänt granska brev och postförsändelser som kommer till en fånge som placerats i ett slutet fängelse eller till Enheten för hälso- och sjukvård för fångar genom att ömma dem i syfte att utreda att de inte innehåller ämnen eller föremål som är förbjudna i fängelset. Således förutsätts inte någon bedömning av det enskilda fallet för sådan granskning av brev genom öppning av brev.

Däremot ska det så som för närvarande vara befogat att öppna brev som sänds av en fånge som placerats i ett slutet fängelse eller i en enhet för hälso- och sjukvård för fångar eller brevväxlingen för fångar i ett öppet fängelse för att utreda om breven innehåller ämnen eller föremål som är förbjudna i fängelset. Således ska det finnas en konkret misstanke som anknyter till det enskilda fallet i fråga om att försändelsen innehåller förbjudna ämnen eller föremål. Grunderna behöver dock inte vara särskilt tunga, utan till exempel en avvikande form eller storlek på ett brev kan utgöra en grund för att öppna ett brev. Likaså kan en observation av en hund som utbildats för att hitta narkotika vara en grund för att öppna ett brev. Ändringen är dock framför allt språklig och avsikten är inte att ändra tillämpningspraxis för bestämmelsen.

Paragrafens 3 mom. preciseras på så sätt bestämmelserna i 9 kap. tillämpas på behandling av penningmedel som eventuellt hittas i samband med granskningen.

2 §. Läsning och kopiering av meddelanden. Det föreslås att paragrafen så som för närvarande innehåller bestämmelser om läsning och kopiering av brevväxling. Innehållet i bestämmelsen ändras dock på grund av de orsaker som nämns i den allmänna motiveringen ovan. Syftet med ändringarna är inte att skärpa tillämpningspraxis för bestämmelsen. Tvärtom är avsikten att

försöka förtydliga bestämmelsen på så sätt att den kan tillämpas bättre än för närvarande. För närvarande har bestämmelsen varit svårtydd i den mån att den tillämpats endast i väldigt liten grad. Målet med ändringen av formuleringen av bestämmelse är således att den tillämpas oftare än för närvarande i synnerhet då det handlar om fångar med koppling till organiserad brottslighet.

Med stöd av paragrafens 1 mom. får brev, andra postförsändelser och meddelanden till eller från en fånge läsas och kopieras, om det är nödvändigt för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset eller trygga fångens eller någon annans säkerhet. Bestämmelsens ordalydelse ändras för att överensstämma med det grundlagsstadgade kravet på att inskränkning av hemligheten i fråga om kommunikation ska vara nödvändig. Så som konstaterats ovan i de allmänna motiveringarna till propositionen avses med nödvändighet att det finns konkreta grunder som anknyter till en enskild fånge för att använda befogenheten. Till exempel i fråga om en brottsmisstänkt med anknytning till brevväxling förutsätts skäligen sannolikhet. Användning av befogenheten förutsätter dock inte full visshet om att kommunikationen är förknippad med en brottsmisstanke. I sista hand baserar sig användningen av befogenheten på en övergripande prövning av situationen i förhållande till de förutsättningar som föreskrivits genom lag.

Lagen innehåller inte längre bestämmelser om kraven på att bedöma förutsättningarna i förhållande till fångens kriminella bakgrund eller beteende. Sådana omständigheter ska även utan bestämmelsen beaktas då åtgärdernas nödvändighet vägs till exempel i förhållande till förhindrandet av brottet. I 31 § i förvaltningslagen förutsätts att myndigheten redogör för grunderna för beslutsfattandet på ett tillräckligt omfattande sätt. Till exempel fångens kriminella bakgrund eller disciplinära straff i fängelset kan vara sådana omständigheter som således ska beaktas i beslutsfattandet.

Ovan i de allmänna motiveringarna har man närmare beskrivit vad som avses med förhindrande av brott och de andra grunderna som nämns i momentet.

I praktiken är bedömningen av förutsättningarna för att läsa ett brev en övergripande prövning i vilken man beaktar de tillgängliga uppgifterna om fångens brottsbakgrund och brevväxlingens andra part samt andra uppgifter utifrån vilka det exempelvis är möjligt att misstänka att breven innehåller information om brott eller verksamhet som äventyrar fängelsets säkerhet.

Konkreta förutsättningar kan föreligga exempelvis då man i fråga om en person med kopplingar till organiserad brottslighet fått tips om att han eller hon försöker förmedla meddelanden som gäller narkotikahandel per brev eller med andra kommunikationsanordningar. Ofta har placeringen till en avdelning med intensifierad övervakning gjorts utifrån sådana grunder som utgör en förutsättning även för att läsa kommunikationen. Detta kan vara fallet exempelvis om en fånge är placerad på en avdelning med intensifierad övervakning på grund av brott som fortsatt i fängelset.

Förutsättningarna kan även vara uppfyllda utifrån en helhetsbedömning av flera omständigheter, till exempel om man upptäcker att en fånge med kopplingar till narkotikahandel är i tät kommunikation med personer som hör till samma kriminella gruppering och man samtidigt på avdelningen gör observationer om ökad användning av narkotika eller om man hittar narkotika i den ifrågavarande personens besittning.

Ett beslut kan vara i kraft 30 dagar åt gången.

Momentet kompletteras även på så sätt att det i samband med att ett meddelande läses är möjligt att ta en kopia av det utifrån samma grunder som för läsningen. Således bedöms läsning och kopiering utifrån enhetliga grunder och regleringen motsvarar avlyssning och inspelning av telefonsamtal. Paragrafens 3 mom. upphävs.

Paragrafens 2 mom. innehåller bestämmelser om öppning av ett brev för att utreda dess avsändare. Momentet preciseras på så sätt att brevet i så fall får läsas endast i den mån det är nödvändigt för att utreda avsändaren.

2 a §. Underrättelse om läsning. I paragrafens 1 mom. görs innehållsmässiga ändringar som motsvarar ändringarna av 2 § i kapitlet. Till övriga delar motsvarar innehållet i paragrafen nuvarande 2 a §.

4 §. Brevväxling med ombud. Kapitlets 4 § innehåller för närvarande bestämmelser om brevväxling med ombud. Den felaktiga hänvisningen i 1 mom. till rättegångsbalkens bestämmelser om ombud korrigeras.

Paragrafens 2 mom. innehåller bestämmelser om öppning av ett brev som kommit från ett ombud. Momentets ordalydelse preciseras på så sätt att ett brev som kommit från ett ombud får öppnas endast om det är nödvändigt för att utreda om brevet innehåller ämnen eller föremål som är förbjudna i fängelset. Således är tröskeln för att öppna ett brev hög och det ska finnas vägande grunder som anknyter till det enskilda fallet för att öppna ett brev och ger skäl att misstänka att brevet innehåller förbjudna ämnen eller medel. I motsats till exempelvis läsning eller kvarhållande av annan brevväxling, är det möjligt att öppna ett brev från ett ombud endast för att leta efter förbjudna ämnen eller föremål. En misstanke kan exempelvis basera sig på tips som Brottspåföljdsmyndigheten fått eller ett brev av ovanlig form eller storlek från ett ombud eller en markering av en hund som används för att leta efter narkotika, vilka leder till en helhetsbedömning om att öppnandet av brevet kan anses vara nödvändigt för att få visshet om innehållet. Kravet på nödvändighet för att öppna ett brev understryker att öppnande av ett ombuds brev alltid ska vara en metod som tillgrips i sista hand. Till exempel vid en misstanke om att avsändaren av ett brev är någon annan än det ombud som nämns i uppgifterna om brevets avsändare, ska man innan brevet öppnas kontakta ombudet och utreda om han eller hon sänt brevet.

Till övriga delar ändras inte bestämmelsens innehåll. Fången ska således vara närvarande då brevet öppnas och ett öppnat brev får inte läsas.

5 §. Kvarhållande av brev eller postförsändelser. Kapitlets 5 § innehåller för närvarande bestämmelser om kvarhållande av brev eller postförsändelser.

Det föreslås att bestämmelserna i paragrafens 1 mom. ändras på motsvarande sätt som 2 § i kapitlet. Grunderna för att kvarhålla ett brev kan vara exempelvis en observation om att narkotika absorberats i brevet eller observation som gjorts vid läsningen om att man i ett brev begär att mottagaren ska misshandla någon. I praktiken är tillämpningen av bestämmelsen bunden till de observationer som gjorts då det granskas eller läsas, utifrån vilka beslutet om anhållande fattas.

6 §. Användning av telefon. Kapitlets 6 § innehåller för närvarande bestämmelser om användning av telefon.

Det föreslås att nya bestämmelser om tiderna för användning av telefon fogas till 2 mom. i paragrafen. Så som för närvarande ska fångarna ges möjlighet att använda telefon under de tider som reserverats för detta. Det handlar om tidpunkter som fastställs enligt ordningsstadgan och

avdelningens dagordning, det vill säga i typfallet om tider då fångarna kan vistas i avdelningens allmänna utrymmen. Syftet med regleringen är inte att använda de nuvarande tiderna för användning av telefon. Inom ramen för dessa tider ska fångarna ges lika möjligheter att använda telefon. Personalen ska sörja för till exempel att alla fångar som vill använda telefon får möjlighet att använda telefon dagligen.

Möjligheten att använda telefon kan tillåtas även då det är behövt till exempel för att upprätthålla fångens kontakter. Det kan till exempel handla om att en utländsk fånge får ringa till en anhörig som befinner sig en annan tidszon. Regleringen motsvarar vad som föreskrivs om besök. Momentet innehåller inte bestämmelser om en hänvisning till föreskrifterna om användning av telefon i ordningsstadgan. Innehållet i ordningsstadgan föreskrivs som helhet i 15 kap. 1 §.

Paragrafens 3 mom. innehåller även bestämmelser om förvägran och avbrytande av användning av telefon. Förutsättningen för avbrytande eller förvägran är att det är motiverat att avbryta eller förvägra aktiviteten för att förhindra ett brott, upprätthålla fängelsets ordning och säkerhet eller skydda fångens eller någon annan persons säkerhet. En förutsättning för förvägran eller avbrytande är således konkreta grunder som föreligger i den enskilda situationen. Tröskeln är dock inte hög, eftersom det i typfallet handlar om situationer där en fångens uppförande stör användningen av telefon för avdelningens fångar. Genom ett snabbt ingripande är det möjligt att säkerställa att andra fångars rätt till användning av telefon inte äventyras.

I typfallet avses i momentet exempelvis med upprätthållande av fängelsets ordning och säkerhet att fången uppträder hotfullt, skadar egendom vid användning av en kommunikationsanordning eller är berusad. Det kan även handla om en situation där det utifrån avlyssningen av ett telefonsamtal är motiverat att avbryta telefonsamtalet till exempel för att förhindra ett narkotikabrott. Det kan även handla om att man ringer samtal med en annan persons koder eller till en annan person än den som fången uppgett före samtalet. Förutsättningarna för förvägran eller avbrytande bedöms således ofta utifrån hur fången beter sig under kommunikationssituationen. Tillämpningströskeln är således synnerligen hög, eftersom man vid behov ska ingripa utan dröjsmål i situationen eventuellt redan utifrån småskalig information.

Bestämmelsen tillämpas såväl på förvägran som på avbrytande av användning av telefon. Förvägran gäller situationer där en fånges uppförande som äventyrar fängelsesäkerheten börjar innan användningen av telefon och avbrytande gäller å sin sida en situation där användningen av telefon redan börjat. Således handlar det om en åtgärd av engångsnatur och inte om utvidgad begränsning av rätten att använda telefon. Således kan en fånges rätt att använda telefon inte begränsas för en längre tid med stöd av bestämmelsen.

7 §. Avlyssning och inspelning av telefonsamtal. Kapitlets 7 § innehåller för närvarande bestämmelser om avlyssning och inspelning av telefonsamtal.

Det föreslås att bestämmelserna i paragrafens 1 mom. ändras på motsvarande sätt som 2 § i kapitlet. Även grunderna för avlyssning av ett telefonsamtal motsvarar i praktiken i stor utsträckning grunderna för att läsa ett brev. Avlyssning är inte möjlig till exempel då en fånge misstänks förmedla information som anknyter till brott via telefon. Det är möjligt att avlyssna ett telefonsamtal endast i fråga om telefonsamtal enligt 7 §, vilka rings med Brottspåföljdsmyndighetens telefonsystem. Även i fråga om detta handlar det om en övergripande prövning, där man beaktar alla omständigheter som påverkar förutsättningarna för avlyssning.

Momentet innehåller även bestämmelser om att ett beslut om avlyssning av telefonsamtal kan fattas för högst 30 dagar åt gången.

8 §. Brevväxling och telefonsamtal på säkerhetsavdelningar. Kapitlets 8 § innehåller för närvarande bestämmelser om kommunikationen på säkerhetsavdelningen.

Paragrafen innehåller bestämmelser, som motsvarar de nuvarande, om övervakning av korrespondens och telefonsamtal på en säkerhetsavdelning. Paragrafens 1 mom. innehåller bestämmelser om övervakningen av brevväxlingen för en fånge som är placerad på en säkerhetsavdelning, medan 2 mom. innehåller bestämmelser om avlyssning och inspelning av samtal.

I huvudsak sker brevväxlingen och användningen av telefon på en säkerhetsavdelning på samma sätt som även i andra avdelningar. En avsevärd skillnad är dock att läsning av ett brev och kopiering av det samt avlyssning och inspelning av telefonsamtal kan göras uteslutande utifrån en placering på en säkerhetsavdelning på samma sätt som för närvarande. På en säkerhetsavdelning är det således inte behövt att fatta något separat beslut om läsning av brev eller avlyssning av telefonsamtal, utan beslutet om placering på en säkerhetsavdelning utgör grund för dessa åtgärder. Således är det möjligt att i fråga om fångar som är placerade på en säkerhetsavdelning med låg tröskel läsa brev och avlyssna telefonsamtal för att förebygga brott, upprätthålla fängelsets ordning och säkerhet eller för att trygga en fånges eller någon annans säkerhet. Åtgärderna förutsätter inte längre till någon del ett samtycke av en fånge. Bestämmelsen tillämpas även på läsning av en i 11 § 1 mom. avsedd fånges e-post.

Paragrafens 3 mom. upphävs. Framöver tillämpas samma bestämmelser som för andra fångar på användningen av e-post och internet bland fångar som placerats på en säkerhetsavdelning. Övervakning av elektronisk kommunikation sker dock med stöd av bestämmelserna i denna paragraf, det vill säga att övervakningen av elektronisk kommunikation av fångar som är placerade på en säkerhetsavdelning kan göras med lägre tröskel än för de andra fångarna.

9 b §. Övervakning av elektronisk kommunikation. Kapitlets nuvarande 9 b § innehåller bestämmelser om övervakning av elektronisk kommunikation. Vissa ändringar görs i paragrafen.

Med stöd av paragrafen är det möjligt att övervaka användningen av e-post för fångar och internet med anordningar som Brottspåföljdsmyndigheten skaffat. Brottspåföljdsmyndigheten har inte någon befogenhet att övervaka samtal eller användning av e-post eller internet med fångarnas personliga mobiltelefoner. Polisära befogenheter förutsätts för sådan övervakning.

Paragrafens 1 mom. innehåller såsom för närvarande en hänvisning till lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation. Dessutom föreskrivs en rätt för Brottspåföljdsmyndigheten att från Brottspåföljdsmyndighetens anordningar inhämta förmedlingsuppgifter som anknyter till fångarnas användning av internet och den e-post för fångar som administreras av Brottspåföljdsmyndigheten. Förmedlingsuppgifterna ska förstöras utan dröjsmål, om det utifrån lagstiftningen inte finns grunder att förvara dessa. Bestämmelsen gäller inte för förmedlingsuppgifter om fångarnas personliga e-post, vilka Brottspåföljdsmyndigheten inte har möjlighet att granska.

Paragrafens 2 mom. innehåller bestämmelser om rätten för Brottspåföljdsmyndigheten att övervaka innehållet i fångarnas elektroniska kommunikation. Brottspåföljdsmyndigheten har redan i sig möjlighet att bekanta sig med innehållet på offentliga webbplatser. Momentet

innehåller bestämmelser om Brottspåföljdsmyndighetens övervakningsbefogenheter i fråga om fångarnas privata kommunikation.

Brottspåföljdsmyndigheten kan övervaka kommunikationen med e-posten för fångar, liksom även fångarnas sedvanliga brevväxling. Sådana e-postmeddelanden kan läsas och kvarhållas under samma förutsättningar som brevväxling läses och kvarhålls med stöd av 2–5 § i kapitlet. På övervakningen av användning av e-posten för en fånge tillämpas 8 § 1 mom. då fången är placerad på en säkerhetsavdelning. Däremot har Brottspåföljdsmyndigheten inte någon rätt att till exempel få åtkomst till en fånges personliga e-post eller nätbank, till vilken man loggar in med separata koder. Övervakningen gäller således endast sådana anordningar som administreras av Brottspåföljdsmyndigheten.

På ett sätt som motsvarar nuläget innehåller paragrafens 3 mom. bestämmelser om att användningen av e-post och internet kan övervakas genom tekniska övervakning, det vill säga med övervakningskameror eller på så sätt att personalen är närvarande. Med stöd av bestämmelsen är det inte möjligt att läsa innehållet i en fånges e-postmeddelanden, utan detta kan ske endast om läsningsförutsättningarna är uppfyllda.

Till paragrafens 4 mom. fogas en ny bestämmelse om avbrytande eller förvägran av användning av e-post eller internet. Bestämmelsen motsvarar vad som föreskrivs om avbrytande och förvägran av användning av telefon. Avbrytande eller förvägran av användning av internet och e-post är således på motsvarande sätt en åtgärd av engångsnatur till exempel på grund av en fånges störande uppförande.

11 §. Beslutanderätt. Kapitlets nuvarande 11 § innehåller bestämmelser om beslutanderätten. I paragrafen görs de ändringar som föranleds av de andra ändringarna av kapitlet.

Till paragrafens 3 mom. fogas en bestämmelse om beslutanderätten, om användningen av e-post eller internet förvägras eller avbryts. Befogenheten innehas av en tjänsteman med chefsuppgifter inom övervakning och handledning eller en tjänsteman med handlednings- och övervakningsuppgifter. Det handlar om faktisk förvaltningsverksamhet och inget förvaltningsbeslut fattas om åtgärden.

Med stöd av paragrafens 4 mom. fattas beslut om att öppna internetsidor av den tjänsteman som förordnats i Brottspåföljdsmyndighetens arbetsordning. Det handlar om faktisk förvaltningsverksamhet som Brottspåföljdsmyndigheten ska bedriva regelbundet. I Brottspåföljdsmyndighetens arbetsordning ska de tjänstemän som ansvarar för uppgiften fastställas.

12 §. Närmare bestämmelser och föreskrifter. Kapitlets nuvarande 12 b § innehåller bestämmelser om bemyndigandena att utfärda förordning och föreskrift.

Från paragrafens 1 mom. stryks bemyndigandet att utfärda förordning om användning och övervakning av fångarnas elektroniska kommunikation. Dessa omständigheter föreskrivs på ett heltäckande sätt i lagen.

Till paragrafens 2 mom. fogas ett bemyndigande för Brottspåföljdsmyndigheten att utfärda föreskrift.

För det första ska Brottspåföljdsmyndigheten meddelade föreskrifter om det telefonsystem som står till fångarnas förfogande. Föreskrifterna gäller de allmänna villkoren för att använda telefonsystemet, såsom utarbetande av samtalstider, lagring av nummer i systemet och andra

motsvarande omständigheter som gäller användning av telefonsystemet och som är gemensamma för alla fängelser. I fängelsernas ordningsstadga är det å sin sida möjligt att meddela fängelsespecifika föreskrifter om omständigheter som gäller användning av telefon i det ifrågakvarande fängelset.

För det andra ska Brottspåföljdsmyndigheten meddela föreskrifter om överlämnande, förvaring och användning av personliga mobiltelefoner. Föreskrifterna kan gälla exempelvis hur anordningar förvaras i fängelset, hur de laddas, hurdana utrymmen som reserveras för användningen av dem och andra motsvarande praktiska omständigheter för att ordna användningen i fängelserna.

För det tredje ska Brottspåföljdsmyndigheten meddela föreskrifter om det förfarande som iakttas vid beslut om att öppna webbplatser. Föreskrifter kan meddelas om hur och till vilken aktör en fånge kan framställa en begäran om öppnande av en webbplats, hur ärendet behandlas och om andra motsvarande omständigheter.

13 kap. **Besök och andra kontakter utom fängelset**

2 §. Besöksrum och övervakning av besök. Paragrafens 3 mom. ändras på motsvarande sätt som bestämmelser om avlyssning av stam i 12 kap. Vid bedömningen av förutsättningarna för avlyssning av besök utgörs de typiska omständigheter som ska bedömas av exempelvis om en fånge som är placerad på en avdelning med intensifierad övervakning träffar en person med kopplingar till organiserad brottslighet.

Avlyssningsmöjligheten gäller övervakade besök, umgänge med barn, övervakade besök mellan fångar samt kontakt över en videoförbindelse. Ett oövervakat besök och ett besök av ett ombud kan inte avlyssnas. Skillnaden till 12 kap. är dock att ett beslut om avlyssning av ett möte inte kan fattas för viss tid, med undantag för säkerhetsavdelningar. Avlyssningen av ett besök på en säkerhetsavdelning sker på samma sätt som avlyssning av ett telefonsamtal.

3 §. Övervakade besök. Paragrafens 2 mom. innehåller bestämmelser om ordnande av övervakade besök avskilt från andra fångar och besökare. Ett besök kan ordnas åtskilt, om det är nödvändigt för att förhindra ett brott, upprätthålla fängelsets ordning och säkerhet eller skydda fångens eller någon annan persons säkerhet. Således ska det finnas konkreta grunder för det enskilda fallet för ett besök som ordnas åtskilt. Det kan handla till exempel om att det utifrån fångens eller besökarens kriminella bakgrund eller uppförande finns befogade grunder att misstänka att ett besök i vanliga besöksrum äventyrar de andra fångarnas eller besökarnas säkerhet.

Det kan vara motiverat att ordna åtskilda besök även därför att förutsättningarna för att avlyssna besöket är uppfyllda och det utifrån samma grunder är befogat att ordna besöket åtskilt från andra fångar och besökare. I en sådan situation ska kommunikationen mellan fången och besökaren dock kunna övervakas. Därför innehåller momentet bestämmelser om att en fånge eller besökare kan använda anteckningsmaterial vid besöket. På så sätt säkerställs att avlyssningen av besöket lyckas vid behov.

I mån av möjlighet ordnas ett övervakat besök åtskilt även på begäran av fången eller besökaren. För tydlighetens skull utfärdas bestämmelser även om detta genom lag. Det kan finnas ett behov av att ordna ett åtskilt besök av flera orsaker, såsom för att säkerställa att diskussionerna förblir privata eller på grund av att besökaren har en funktionsnedsättning eller kommunikationssvårigheter. En begäran av en fånge eller besökare ska tillmötesgåas oberoende

av orsakerna till begäran, om lämpliga besöksrutrymmen är tillgängliga och ärendet kan ordnas utan att störa fängelsets ordning.

6 §. Besök av ombud. Förutsättningarna för övervakning av ett besök av ett ombud i paragrafens 2 mom. kompletteras. Förhindrande av brott och tryggnad av en fånge eller en annan person fogas som förutsättning. Således motsvarar bestämmelsen de andra motsvarande befogenhetsbestämmelserna. Även framöver är nödvändighet en förutsättning för att övervaka ett besök för att trygga de omständigheter som föreskrivs i momentet, varför övervakning är exceptionellt. I bedömningen är det möjligt att beakta till exempel en begäran om övervakning av ett ombud eller en fånge.

8 §. Avbrytande av besök. Paragrafen innehåller bestämmelser om avbrytande av ett besök med motsvarande innehåll som till exempel i fråga om avbrytande av användning av telefon eller elektronisk kommunikation i 12 kap. Grunderna för avbrytande av ett besök kan anknyta till såväl fångens som besökarens agerande i besökssituationen. Det kan handla om till exempel aggressivt eller störande uppförande mot andra besökare eller fångar.

9 §. Återkallande och förvägran av besök. Det föreslås att 2 mom. 4 punkten i paragrafen innehåller bestämmelser om förvägran av besök med samma innehåll som avbrytande av besök enligt 8 §. I övrigt ändras momentet inte.

10 §. Besöksförbud. Paragrafen innehåller fortsättningsvis bestämmelser om besöksförbud som ska förordnas för en besökare. Innehållet i ett besöksförbud ändras inte jämfört med nuläget. Så som för närvarande fattar Brottsförbudsmyndigheten i ett beslut om ett besöksförbud beslut om omfattningen av förbudet, det vill säga om det gäller endast en viss fånge eller mer allmänt fängelset eller flera fängelser.

Förutsättningarna för att påföra ett besöksförbud preciseras jämfört med nuläget. Ett förbud kan fortfarande förordnas utifrån den grunden att man konstaterat att besökaren fört eller försökt föra förbjudna ämnen eller föremål till fängelset. Förbudet kan även basera sig på annan konstaterad verksamhet som äventyrar fängelsets ordning eller säkerhet av besökaren eller verksamhet äventyrar någon annan persons säkerhet. Förbudet förordnas således utifrån redan konstaterat förfarande. Tröskeln för att påföra ett förbud är högt, eftersom det kan förordnas endast om förbudet är nödvändigt med tanke på den nämnda verksamheten. Målet med förbudet är att trygga att det förfarande som utgör grund för förbudet inte kan fortsättas. Det handlar således om ett beslut med en natur av en säkringsåtgärd.

Om det handlar om situationer där det utifrån Brottsförbudsmyndighetens tillgängliga information misstänks till exempel att besökaren för in förbjudna ämnen i fängelset i samband med ett framtida besök, tillämpas 8 och 9 § i kapitlet i dessa situationer. Ett besöksförbud är således alltid en följd av redan konstaterat förfarande.

Momentet ändras även på så sätt att ett besöksförbud gäller för alla besöksformer, även för kontakt över en videoförbindelse. Även vid videosamtal är det möjligt att äventyra fängelsets ordning och säkerhet eller någon annans säkerhet exempelvis genom hot eller förmedling av information om kriminella planer. För att förhindra att sådant förfarande fortsätter kan förbudet utöver sedvanliga besök gälla för videosamtal.

Även framöver är det möjligt att förlänga ett besöksförbud, om det är nödvändigt utifrån de skäl som utgör grunden för förbudet. Momentet kompletteras dock på så sätt att en förlängning av ett besöksförbud kan göras för högst 30 dagar åt gången. En förlängning av förbudet kan således bedömas på nytt med regelbundna mellanrum.

12 §. Mottagning och granskning av varor. Från paragrafens 1 mom. avlägsnas hänvisningen till utfärdande av föreskrifter om mottagande av varor i fängelsets ordningsstadga. Innehållet i ordningsstadgan föreskrivs som helhet i 15 kap. 1 §.

19 §. Närmare bestämmelser. Bemyndigandet att utfärda föreskrift 2 mom. i paragrafen upphävs på grund av de orsaker som anges ovan i den allmänna motiveringen. På motsvarande sätt avlägsnas ordet föreskrifter från paragrafens rubrik.

14 kap. **Permission**

1 §. Definition av permission. I paragrafen föreskrivs det om definitionen av permission. I paragrafen görs en teknisk korrigerings så att permission kan beviljas och inte beviljas. Dessutom preciseras paragrafen så att permission kan beviljas endast på finskt territorium. Detta gäller alla permissioner. I paragrafen föreskrivs det inte längre om syftet med permission att främja anpassning i samhället och minska olägenheterna av straff, eftersom bestämmelser om dessa omständigheter finns i 1 kap. i fängelselagen. Ändringen är således teknisk. Syftet med permissionerna är således fortfarande att främja dessa mål för verkställigheten som följer av 1 kap. i grundlagen.

2 §. Förutsättningar för och övervakning av beviljande av permission. Det föreslås att paragrafens rubrik ändras. Paragrafen innehåller bestämmelser om förutsättningarna för att bevilja permission. Förutsättningarna gäller för alla permissioner, med undantag för permission som beviljas av ett synnerligen viktigt skäl. Förutsättningarna räknas upp i det första momentet. Alla förutsättningar ska vara uppfyllda för att permission ska kunna beviljas.

Enligt 1 mom. 1 punkten i paragrafen ska det kunna anses sannolikt att fången iakttar permissionsvillkoren. Bestämmelsen motsvarar den gällande bestämmelsen om att det kan anses vara sannolikt att tillståndsvillkoren kommer att iakttas.

Enligt 2 punkten i momentet ska det anses vara sannolikt att fången inte fortsätter kriminell verksamhet och inte äventyrar någon annans säkerhet under permissionen. Bestämmelsen är ny.

Enligt 3 punkten i momentet ska fången förbinda sig till drogfrihet och att genomgå kontroll av drogfrihet, till övervakning med tekniska anordningar samt till permissionsvillkoren.

Bedömningen av förutsättningarna är en övergripande prövning, så som för närvarande. Beslutsfattarens prövningsrätt är stor.

Enligt 31 § i förvaltningslagen ska en myndighet se till att ett ärende utreds tillräckligt och på behörigt sätt genom att skaffa den information och den utredning som behövs för att ärendet ska kunna avgöras. Det kan även finnas ett behov av att i permissionsärenden, utöver uppgifterna om fången och hans eller hennes brottslighet, även beakta uppgifter som inte nödvändigtvis hänför sig till fångens brottslighet eller uppförande i fängelset, utan till exempel på andra myndighetsavgöranden, såsom att fången meddelats ett besöksförbud. Genom ordalydelsen i bestämmelsen begränsas därför inte längre de uppgifter som ska beaktas i den övergripande prövningen, utan i varje enskilda permissionsärende ska man utreda och beakta de uppgifter som är behövliga med tanke på ärendet och beslutsfattandet. På grund av detta innehåller bestämmelsen inte längre något omnämmande av fångens uppförande under strafftiden och om de uppgifter som fått om fången som person och hans eller hennes brottslighet som omständigheter som ska beaktas i prövningen. Trots detta används dessa uppgifter även framöver i den övergripande prövningen. I beslutsfattandet är det således möjligt att beakta all information som är behövlig och tillgänglig med tanke på beslutet.

Vid bedömningen av den i momentet avsedda sannolikheten för att en fånge inte fortsätter brottslig verksamhet och inte äventyrar någon annan persons säkerhet är det möjligt att ge vikt åt exempelvis huruvida fången genom sitt förfarande och uppförande påvisat en strävan efter att inte begå brott. En omständighet som ska beaktas är till exempel om fången har samband med organiserad brottslighet eller brottslig subkultur. I så fall ska man dock även bedöma naturen av dessa samband och om de är av betydelse för att permissionen ska lyckas. I bedömningen av säkerheten för en annan person under permissionen beaktas exempelvis ärenden som gäller besöksförbud. Även eventuella skrivningar i planen för strafftiden ska beaktas. Det handlar om en övergripande prövning, där man ska beakta alla behövliga omständigheter och synpunkter.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs att en fånge får övervakas under permissionen, om man genom övervakningen kan främja iakttagandet av permissionsvillkoren. Till exempel om det anses att det inte är tillräckligt sannolikt att permissionsvillkoren iakttas, kan permission beviljas med övervakning. Således kan övervakning användas som en omständighet som främjar beviljande av permission, om det genom den är möjligt att främja att en enskild fånge iakttar permissionsvillkoren. Detta innebär dock inte att permission ska beviljas till exempel med en ledsagare. När permissionsbeslut fattas bedöms således i varje enskilt fall om det finns behov av övervakning och hur den eventuellt ska göras.

I en del öppna fängelser används teknisk övervakning på heltid och fången har förbundit sig till denna övervakning i samband med placeringen till den öppna anstalten. I dessa öppna fängelser används teknisk övervakning även under permissionen.

Det föreslås att paragrafens 3 mom. innehåller bestämmelser om övervakning i vissa fall. För fångar som är placerade på en säkerhetsavdelning beviljas permission alltid med ledsagning av personalen. För fångar som är placerade på en avdelning med intensifierad övervakning beviljas permission alltid med övervakning, antingen med ledsagning av personalen eller med övervakning genom tekniska anordningar enligt beslutsfattarens prövning i det enskilda fallet. Dessutom föreskrivs att permission för en livstidsfånge enligt 3 § 4 mom. alltid beviljas med ledsagning av personalen.

3 §. Permission på basis av strafftidens längd. Paragrafen innehåller bestämmelser om permission som beviljas på basis av strafftidens längd.

I paragrafens 1 mom. föreskrivs att permission kan beviljas om förutsättningarna enligt 2 § 1 mom. har uppfyllts och två tredjedelar, dock minst två månader, har avtjänats av strafftiden. Bestämmelsen om avtjänande av tiden i fängelset motsvarar 14 kap. 3 § 1 mom. i den gällande lagen. Detta innebär att beviljandet av permission inte längre förutsätter att permissionen på något sätt främjar planen för strafftiden. Genom permissionen stöder man att fången bevarar sina kontakter och anpassar sig i samhället på det sätt som avses i 1 § i kapitlet.

Permission som beviljas på basis av strafftidens längd avviker från permission som beviljas av viktigt skäl på så sätt att inget särskilt skäl förutsätts för permission som beviljas på basis av strafftidens längd. Till exempel sedvanlig kontakt till familjen sker med permission som beviljas på basis av strafftidens längd och permission av särskilt skäl beviljas då ett särskilt familjerelatert skäl som nämns i bestämmelsen föreligger. I vissa öppna fängelser har permissioner beviljats av särskilt skäl även för vanligt bevarande av familjerelationerna av den orsaken att den öppna anstalten inte har utrymmen som lämpar sig för oövervakade besök, det vill säga så kallade familjebesök. Ärendet behandlas mer ingående nedan i specialmotiveringen till permission av synnerligen viktigt skäl. Vid prövningen av om permission ska beviljas är det

väsentliga och avgörande således att bedöma om de säkerhetsrelaterade förutsättningar som föreskrivs i 2 § 1 mom. i kapitlet är uppfyllda.

Paragrafens 2 mom. innehåller bestämmelser om fastställandet av tiden i fängelse för fångar som avtjänar ett livstidsstraff. Dessa bestämmelser motsvarar gällande 14 kap. 3 § 2 mom.

Paragrafens 3 mom. innehåller bestämmelser om hur ofta permissioner som baserar sig på strafftidens längd ska beviljas. Permission kan beviljas för högst tre dygn under tvåmånadersperiod, så som för närvarande. Momentet ändras dock på så sätt att den första tvåmånadersperioden börjar utifrån den första permission som beviljas utifrån längden på strafftiden. Tidpunkten för inledandet ändras för att motsvara ändringarna på grund av införandet av kundinformationssystemet Roti och beräkningen av permissionsperioder börjar från och med tidpunkten för den första beviljade permissionen. Närmare föreskrifter om det antal permissioner som beviljas på basis av strafftidens längd och beräkningen av permissionernas längd meddelas av Brottsförhållningsmyndigheten med stöd av 11 § i kapitlet.

I paragrafens 4 mom. föreskrivs att om en fånge som avtjänar livstids fängelse inte beviljas permission under den tid som avses i 2 mom., ska fången beviljas en permission på högst sex timmar minst en gång per år. Dessutom ska skälig restid vid behov beaktas. Övervakning under ledsagning av personalen föreskrivs i 2 § 2 mom. I fråga om innehåll motsvarar bestämmelsen i övrigt 14 kap. 6 § 3 mom. i den gällande lagen, men längden på permissionen begränsas till högst sex timmar. Så som för närvarande kan tidpunkten för beviljande av ett sådant tillstånd förordnas med beaktande av personalmängden och arbetsskiftet. Den preliminära tidpunkten fastställs i planen för strafftiden.

4 §. Permission av viktigt skäl. Paragrafen innehåller bestämmelser om skälen för att bevilja denna permission, om förutsättningarna i 2 § uppfylls.

De viktiga skäl som räknas upp i paragrafens 1 mom. motsvarar den gällande lagen. Ordalydelsen förenklas. Deltagande i en extern tillställning nämns inte längre separat i bestämmelsen. Det är dock fortfarande möjligt att bevilja permission för att delta i en extern tillställning, om den externa tillställningen anknyter till de viktiga skäl som räknas upp i bestämmelsen.

Så som för närvarande kan ett viktigt skäl vara till exempel en stävan efter att bli intagen på en läroanstalt, en arbetsintervju, ett barns födelse, en familje- eller utexamineringsfest eller ett annat jämförbart skäl. Permission av ett viktigt skäl ska beviljas då ett viktigt skäl enligt momentet föreligger. I avgörandet av riksdagens justitieombudsman EOAK/2225/10 konstateras att om permission av viktigt skäl ansökts och förutsättningarna för en sådan uppfylls, ska fången beviljas permission av viktigt skäl och inte permission på basis av strafftidens längd (EOAK/2225/10). Praxis har dock fortfarande varit oenhetlig i gränsdragningen mellan dessa två permissionstyper. Framöver beviljas permission av ett viktigt skäl, om ett viktigt skäl föreligger. Permission som beviljas på basis av strafftidens längd används inte för sådant avlägsnande.

Fångarna kan uppleva att väldigt olika skäl är viktiga för dem och utifrån dessa ansökan om permission från fängelset. Så som för närvarande ska det viktiga skälet basera sig på objektiva och harmoniserade omständigheter. I tillståndsprövningen bedöms om förutsättningarna för ett sådant synnerligen viktigt skäl uppfylls för fången i fråga. I beslutet ska man således bedöma och motivera varför skälet är viktigt utifrån en objektiv bedömning för fången i fråga.

Till exempel permission som beviljas av ett viktigt familjerelaterat skäl avviker från permission som beviljas på basis av strafftidens längd på så sätt att den vanliga kontakten till familjen i princip sker med en permission som beviljas på basis av strafftidens längd. Permission av viktigt skäl beviljas då det särskilda skälet är ett i bestämmelsen nämnt familjerelaterat skäl, såsom ovan nämna barnafödelse, familjefest eller någon annat särskilt skäl som gäller upprätthållandet av familjerelationer. Skälet ska utifrån en objektiv bedömning vara viktigt uttryckligen för fången i fråga. Till exempel är det möjligt att en mer avlägsen släkting blivit viktigare än de nära släktingarna för en fånge. Även till exempel en myndighetsförhandling i ärenden som gäller ett barn kan vara ett annat särskilt skäl som gäller familjen. Vid prövningen ska man även beakta att innan permission som beviljas utifrån strafftidens längd börjar utgör permissioner av ett viktigt skäl den enda permissionstypen, med vilken det är möjligt att stödja kontakten till familjen.

Utöver de skäl som räknas upp i momentet nämns även ett annat motsvarande skäl. Som exempel på ett sådant motsvarande skäl kan man nämna utträttande av bankärenden och ekonomiska ärenden, anskaffning av bankkoder eller anskaffning av identitetsbevis.

I helhetsprövningen bedöms dessutom förutsättningarna för beviljande enligt 2 § 1 mom. i förhållande till det framlagda viktiga skälet. I helhetsprövningen görs även en bedömning av övervakning enligt 2 § 2 mom. och om permissionen kan beviljas med övervakning.

I vissa öppna fängelser har permissioner beviljats av särskilt skäl även för vanligt bevarande av familjerelationerna av den orsaken att det öppna fängelset inte har utrymmen som lämpar sig för oövervakade besök. Det är även framöver möjligt att förfara på detta sätt för att bevara och främja fångens familjerelationer. Det väsentliga är att man på grund av det öppna fängelsets konstruktioner i dessa situationer inte i tillräcklig mån kan främja kontakten till familjen genom permissioner på basis av strafftidens längd eller övervakad besök.

Myndighetstjänsterna har i tilltagande grad koncentrerats till webben och digitala kanaler för att uträtta ärenden. Myndighetsärenden kan skötas via fjärranslutningar från fängelset, om fången har tillgång till digital stark autentisering och möjlighet att använda internet. Vid permissionsprövningen är det möjligt att beakta om ärendet de facto kan skötas lika bra med en fjärranslutning från fängelset som med permission. Vid behov ska man av fången begära en utredning av om skötseln av ärendet kräver att man avlägsnar sig från fängelset. Endast en möjlighet till att uträtta ärenden på distans vilken erbjuds av myndigheten är inte en tillräcklig orsak för att förvägra permission, utan man ska från fall till fall bedöma om ärendet kan skötas med fjärranslutning eller om permission krävs för att sköta det. Till exempel i ärenden som gäller Folkpensionsanstalten kan det ibland exceptionellt vara behövt att uträtta ärenden personligen för att en klient ska kunna identifieras.

Vid prövningen ska man dock beakta även de allmänna målen med permissionerna om att främja fångens anpassning i samhället.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs på motsvarande sätt som i den gällande lagen att ett läkarutlåtande ska begäras för ett skäl som gäller hälso- och sjukvård. En annan tjänsteman som hör till hälso- och sjukvårdspersonalen ändras dock till en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården. Det handlar om en modernisering av språkdräkten. Dessutom innehåller momentet en hänvisning till 10 kap. 2 § i fängelselagen, vilken innehåller bestämmelser om meddelandet av vårdtidpunkten till en fånge.

Paragrafens 3 mom. innehåller bestämmelser om längden av permission som beviljas av särskilt skäl. Permission beviljas för den tid som krävs för att sköta det ärende som ligger till grund för

permissionen. Även till denna del handlar det om hur mycket tid det tar att uträtta ärendet utifrån en objektiv och ändamålsenlig bedömning. Dessutom ska en skälig restid beaktas på samma sätt som för närvarande.

5 §. *Permission av synnerligen viktigt skäl.* Paragrafen innehåller bestämmelser om situationer där permission ska beviljas av ett synnerligt viktigt humanitärt skäl.

Paragrafens 1 mom. innehåller bestämmelser om de skäl utifrån vilka permission ska beviljas, om de föreligger. Skälen motsvarar de gällande skälen, med tillägg för att permission beviljas även för besök av en person som är i terminalvård. På motsvarande sätt avses med synnerligen viktigt skäl exempelvis att en anhörig drabbas av en allvarlig olycka eller en annan motsvarande allvarlig kris i familjen. Om exempelvis en mer avlägsen släkting i praktiken blivit viktigare än de nära släktingarna för en fånge, ska detta beaktas. Skälet ska således utifrån en objektiv bedömning vara synnerligen viktigt för fången i fråga.

Permission som beviljas av synnerligen viktigt skäl avviker från permission som beviljas av viktigt skäl på så sätt att det synnerligen viktiga skälet i regel anknyter till vården av nära mänskliga relationer i ett mänskligt hänseende i särskilda eller i övrigt allvarliga situationer. Vid behov kan flera permissioner av ett synnerligen viktigt skäl beviljas, eftersom till exempel längden på terminalvård eller vård av en allvarlig sjukdom är individuell. Gränsdragningen i fråga om ett viktigt skäl har behandlats också ovan i specialmotiveringen till permission som beviljas av viktigt skäl.

Momentet ändras på så sätt att omnämmandet om behövlig övervakning stryks, varvid behovet av övervakning och övervakningssättet bedöms från fall till fall på det sätt som föreskrivs i 2 §. Beslutsfattaren prövar ordnandet av tillräcklig övervakning. Omnämmandet om beviljande av permission endast för Finlands territorium flyttas till 1 § i kapitlet.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs att permission beviljas för den tid som det synnerligen viktiga skälet kräver. Dessutom ska en skälig restid beaktas på samma sätt som för närvarande. Permissionens längd bedöms objektivt. I bedömningen ska man beakta exempelvis olika begravningspraxis och humana omständigheter, som i det enskilda fallet påverkar permissionens längd. Till exempel vid jordfästning ska man möjliggöra att fången deltar även i en efterföljande minnestund eller en föregående likvaka. Dessa är en naturlig del av en jordfästning och avskedet av en anhörig.

Den tidsmässiga längden av permissionen kan dock begränsas om det är motiverat för att förhindra rymning, fritagningsförsök eller brott eller för att trygga fångens eller någon annans säkerhet. Begränsningen kan bli aktuell om till exempel ett tips om ett fritagningsförsök mottagits och säkerhetshotet mot övervakningspersonalen utifrån detta bedöms vara stort. Det handlar även om att skydda fångens egen säkerhet, om det utifrån ett tips finns information om att man till exempel försöker rikta hämndaktioner mot en fånge under permissionen. I dessa situationer har beslutsfattaren omfattande prövningsrätt för att fastställa längden av permissionen. Således ska permission beviljas, men dess längd kan vid behov dimensioneras utifrån säkerhetsaspekterna. Det kan exempelvis handla om att en fånge deltar i en begravning eller en kyrklig sammankomst, men inte i kaffeserveringen efter den.

6 §. *Permission för uträttande av ärenden i öppna fängelser.* Det föreslås att paragrafens rubrik ändras. Paragrafen innehåller bestämmelser om en ny permission som tillämpas i öppna anstalter och som används för permissioner som upprepas regelbundet.

I paragrafens 1 mom. föreskrivs att sådan permission kan beviljas för återkommande besök enligt dagordningen, för deltagande i en extern tillställning eller av någon annan motsvarande orsak, om förutsättningarna enligt 2 § uppfylls. Det handlar exempelvis om butiks- eller biblioteksbesök. Tidpunkterna för dessa ärenden har i allmänhet fastställts i avdelningarnas dagordningar, ibland därtill även i fängelsets ordningsstadga.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs att en enskild permission får vara i högst sex timmar åt gången.

I praktiken fattas ett permissionsbeslut för en fånge i ett öppet fängelse, i vilket man bedömer om de förutsättningar som föreskrivs i 2 § är uppfyllda och fastställer tidpunkterna för de ärenden som nämns i dagordningen som tidpunkterna för permissionen. Tillstånd beviljas i praktiken tillsvidare på så sätt att det är möjligt att avlägsna sig under dessa regelbundet nämnda tider.

Ett eventuellt behov av övervakning och övervaknings sättet bedöms på det sätt som avses i 2 § 2 mom. I en del öppna fängelser används teknisk övervakning på heltid och fången har förbundit sig till denna tekniska övervakning i samband med placeringen till den öppna anstalten. I dessa öppna anstalter används teknisk övervakning även under denna permission. Ett beslut kan vid behov dras in i enlighet med vad som föreskrivs i 8 § i kapitlet, om förutsättningarna för beviljande inte längre är uppfyllda.

Efter det finns en separat permission för att delta i återkommande ärenden och externa tillställningar i öppna fängelser, används i sådana situationer inte längre en permission enligt 8 kap. 9 § 3 mom. för övervakad extern sysselsättning.

7 §. *Permissionsvillkor.* Det föreslås att paragrafens rubrik ändras. Paragrafen innehåller bestämmelser om permissionsvillkor som förenas med permission, vilka fången ska iaktta under permissionen. I tillämpningssituationerna i praktiken är det möjligt att förutsättningarna och villkoren för permission har sammanblandats och den terminologiska ändringen av villkor till föreskrifter på finska förtydligar skillnaden i betydelsen mellan dessa.

Permissionsvillkoren kan gälla rörelse utanför fängelset, övervakning, fångens beteende och återkomsten till fängelset.

8 §. *Återkallande och avbrytande av permission.* Det föreslås att paragrafens rubrik ändras.

Paragrafen innehåller bestämmelser om att en permission kan återkallas, om förutsättningarna för beviljande inte längre är uppfyllda efter beslutsfattandet. Bestämmelsen motsvarar den gällande lagen. Dessutom utfärdas bestämmelser om avbrytande av en permission. En permission kan för det första avbrytas om fången bryter mot permissionsvillkoren eller begår ett brott under permissionen. För det andra kan en permission avbrytas om det är motiverat för att förhindra rymning, fritagningsförsök eller brott eller för att trygga fångens eller någon annans säkerhet. Bestämmelsen om avbrytande är ny.

9 §. *Överträdelse av permissionsvillkor.* Det föreslås att paragrafens rubrik ändras.

Paragrafens 1 mom. innehåller bestämmelser om att en fånge kan påföras disciplinstraff, om han eller hon bryter mot de villkor som förenats med permissionen. Bestämmelsen motsvarar den gällande lagen med vissa tekniska ändringar av ordalydelsen. Dessutom innehåller momentet bestämmelser om inräknande i strafftiden på samma sätt som i den gällande lagen.

På ett sätt som motsvarar den gällande lagen föreskrivs i paragrafens 2 mom. att om en fånge begår ett brott utanför fängelset, ska bestämmelserna i 2 kap. 13 § i strafflagen iakttas.

10 §. *Kostnader.* Paragrafen innehåller bestämmelser om kostnaderna för permissionsresor på ett sätt som motsvarar den gällande lagstiftningen. Paragrafens andra moment ändras på så sätt att hänvisningen till 14 kap. 6 § i lagen i momentet ändras till en hänvisning till 3 § 4 mom., som enligt förslaget innehåller bestämmelser om permissioner som beviljas till livstidsfångar i vissa situationer. Paragrafens sakinnehåll ändras således inte.

11 §. *Beslutanderätt.* Från 1 mom. i paragrafen stryks omnämmandet om tidigareläggande enligt 3 § 3 mom., eftersom det föreslås att denna möjlighet till tidigareläggande slopas.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs rätten att besluta om permissionsärenden för direktören för Brottspåföljdsmyndighetens ansvarsområde för operativ verksamhet. Direktören för ansvarsområdet för operativ verksamhet fattar beslut om permissioner för fångar som avtjänar fängelse på livstid och kombinationsstraff. Direktören kan delegera beslutanderätten i fråga om ett enskilt fängelse till fängelsets enhetschef. Bestämmelsen motsvarar den gällande lagen med vissa tekniska ändringar av ordalydelsen. Direktören för ansvarsområdet för operativ verksamhet fattar inte längre beslut om permission till någon annan stat än Finland, eftersom permissioner kan beviljas endast till Finlands territorium.

Om en livstidsfånge eller en fånge som avtjänar kombinationsstraff förflyttas från ett öppet fängelse till ett annat öppet fängelse, förblir delegeringsbeslutet i kraft. Ett nytt beslut behövs endast om en fånge övergår från ett öppet fängelse tillbaka till ett slutet fängelse och det finns ett behov av att överväga att returnera beslutanderätten till den operativa direktören.

Genom ett beslut är det möjligt att bevilja flera permissioner som beviljas på basis av strafftidens längd eller av ett viktigt skäl, om beslutet exakta tidpunkter för alla permissioner fastställs i beslutet. Vad som tillämpas på återkommande ärenden som sköts från öppna anstalter föreskrivs dock mer ingående i 6 § i kapitlet.

12 §. *Närmare bestämmelser och föreskrifter.* Paragrafens sakinnehåll motsvarar den gällande lagen. En teknisk ändring görs i språkdräkten i paragrafen, genom vilken permissionsvillkor ändras till permissionsföreskrifter på finska. Närmare bestämmelser om permissionsvillkor utfärdas således genom förordning av statsrådet.

Dessutom preciseras bestämmelsen om bemyndigandet att utfärda föreskrift för Brottspåföljdsmyndigheten på så sätt att bemyndigandet att utfärda föreskrift om antalet permissioner och deras längd gäller för permissioner som beviljas på basis av strafftidens längd. Det är möjligt att den gällande ordalydelsen gett en bild av att detta bemyndigande av att utfärda föreskrift gäller för alla permissioner.

15 kap. **Ordningen och disciplinen i ett fängelse**

1 §. *Ordningsstadgan för ett fängelse.* Paragrafen innehåller närmare bestämmelser än för närvarande om innehållet i fängelsets ordningsstadga.

Med stöd av 1 punkten i paragrafen innehåller ordningsstadgan så som för närvarande föreskrifter om rörelsen på fängelseområdet. Genom föreskrifterna preciseras 4 kap. 1 § i fängelselagen. Föreskrifterna gäller var fångarna har tillstånd att röra sig. I bestämmelserna nämns inte längre läsning av utrymmena separat, eftersom rörelsebegränsningarna innehåller

möjligheten att låsa fängelselokalerna. Rörelsebegränsningarna kan vid behov fastställas på en kartbilaga.

Med stöd av 2 punkten i paragrafen innehåller ordningsstadgan så som för närvarande föreskrifter om fängelsets avdelningar. I föreskrifterna fastställs hurudana olika avdelningar som finns i ett fängelse. Ordningsstadgan innehåller även bestämmelser om en säkerhetsavdelning, om fängelset har en sådan.

Med stöd av 3 punkten i paragrafen innehåller ordningsstadgan bestämmelser om de sysselsättningsmöjligheter och fritidsaktiviteter som ordnas i fängelset. Bestämmelserna gäller hurudana aktivitetsmöjligheter det finns för fångarna i det aktuella fängelset. De avdelningsspecifika tidpunkterna för aktiviteterna fastställs i avdelningarnas dagordningar.

Med stöd av 4 punkten i paragrafen innehåller ordningsstadgan så som för närvarande bestämmelser om ordnandet av tobaksrökning.

Med stöd av 5 punkten i paragrafen innehåller ordningsstadgan så som för närvarande bestämmelser om ordnandet av fångarnas kontakt utom fängelset. Det handlar om praktiska arrangemang som gäller besök och annan kontakt. Bestämmelserna gäller endast exempelvis under vilka dagar övervakade besök ordnas i fängelset och hur långa dessa besök är samt om hur det är möjligt att boka en sådan tid i det ifrågavarande fängelset. De avdelningsspecifika dagliga tidpunkterna kan preciseras i avdelningarnas dagordningar, om det är behövligt. I bestämningen av tidpunkternas frekvens och längd ska man se till att fångarna har faktiska möjligheter till kontakt och att möjligheterna tillgodoses jämligt i alla fängelser och på de olika avdelningarna. Detta förutsätter dock inte att tidpunkterna till exempel på fängelsets alla avdelningar motsvarar varandra fullt ut, eftersom man även ska beakta andra omständigheter som gäller avdelningens verksamhet och säkerhet.

Med stöd av 6 punkten i paragrafen ska ordningsstadgan innehålla bestämmelser om inköp i fängelset och annan anskaffning av varor. Bestämmelserna gäller den så kallade kantinens praxis och inköp från andra affärer via fängelset. Bestämmelserna gäller även för praxis som iakttas då de anhöriga för varor till fångarna under besöken eller i övrigt. I bestämmelserna kan man exempelvis ge handledning i förfarandet för inköp, när beställningar ska göras och annan fängelsespecifik praxis.

Med stöd av 7 punkten i paragrafen innehåller ordningsstadgan bestämmelser om förvaring av egendom i fängelset. Bestämmelsen gäller framför allt hur mycket egendom en fånge får förvara i sin cell och i fängelsets mottagning. Det är även möjligt att utfärda bestämmelser om annan praxis i anknytning till förvaring av egendom. Innehav av ett enskilt föremål beslutas med stöd av 9 kap. i fängelselagen.

3 §. Ordningsföreseelser. Det föreslås att 1 mom. 2 och 5 punkten ändras.

Till 1 mom. 2 punkten i paragrafen fogas ett omnämmande om att olovligt avvikande från placering i en anstalt utanför fängelset är en ordningsföreseelse. Med detta hänvisar man till 8 kap. 10 §. Till 5 punkten i momentet fogas på motsvarande sätt ett omnämmande om att överträdelse av en bestämmelse som förenats med placering i en anstalt utanför fängelset är en ordningsföreseelse. Som en teknisk ändring ändras permissionsvillkoren till permissionsföreskrifter på finska.

10 §. Behandling av disciplinärenden. Ordet öppen anstalt i paragrafen ändras till öppet fängelse.

11 §. Avskildhet vid utredning. Paragrafens 1 mom. innehåller bestämmelser om avskildhet från andra fångar under tiden för utredningen av ordningsförseelse. I övrigt motsvarar momentet det nuvarande, men förutsättningarna för avskildhet ändras.

Enligt momentet ska avskildheten vara motiverad för att utreda en ordningsförseelse. Således ska konkreta grunder för avskildhet föreligga i det enskilda fallet, men tröskeln för avskildhet är synnerligen hög, eftersom avskildheten i princip genomförs genom att hålla fången i den vanliga boendecellen. I motsats till nuläget ska dessa grunder vara förknippade uttryckligen till utredning av en ordningsförseelse.

Ändringen av bestämmelsen innebär en partiell ändring av nuvarande praxis, där bestämmelsen delvis tillämpats som en åtgärd av säkringsåtgärdsnatur. Framöver är syftet med avskildhet enligt bestämmelsen uttryckligen att trygga utredningen av en ordningsförseelse, det vill säga att det handlar om en form av kontaktbegränsning i förhållande till andra fångar. Det handlar således om att fångens möjlighet att kommunicera med andra fångar förhindras för att trygga utredningen av ordningsförseelsen. På så sätt är det möjligt att säkerställa att fången inte i hemligt samförstånd försvarar utredningen.

Om en fånge ska hållas åtskild ännu efter utredningen av överträdelsen tillämpas bestämmelserna i 18 kap. Det kan handla till exempel om en situation där en fånge fortfarande fortsätter det våldsamma beteendet. I så fall bedöms förutsättningarna för avskildhet utifrån bestämmelserna i 18 kap. I praktiken är det i situationen även möjligt att ändra fångarnas avdelningsplacering och på så sätt exempelvis förebygga framtida ordningsstörningar.

16 kap. **Granskning av fängelselokaler och fångar**

1 §. Övervakningen i ett fängelse. Paragrafens 1 mom. innehåller så som för närvarande bestämmelser om den allmänna övervakningen av fängelselokalerna. Med stöd av bestämmelsen har Brottsförmyndigheten en skyldighet att övervaka fångarna och fängelselokalerna. I bestämmelsen avses med övervakning i synnerhet övervakning som sker genom att personal är närvarande och gör observationer. Övervakningsåtgärder som hänför sig till uttryckligen en enskild fånge föreskrivs i andra bestämmelser.

Syftet med övervakningen är att förhindra rott, upprätthålla fängelsets ordning och säkerhet och skydda fångarnas och andra personers säkerhet. Även om övervakningen inte förutsätter grunder som gäller det enskilda fallet, ska övervakningen genomföras för att trygga de nämnda målen. Således kan övervakning inte riktas på andra fångar, till exempel utifrån godtyckliga eller diskriminerande grunder.

Ordalydelsen i bestämmelsen preciseras för att motsvara de begrepp som definierats ovan i den allmänna motiveringen. Således innehåller momentet inte längre något separat omnämnande om förvarssäkerheten, rymning eller olovligt avvikande, eftersom dessa omständigheter ingår i upprätthållandet av fängelsets ordning och säkerhet.

Ändringarna i bestämmelsen är språkliga och avsikten är inte att ändra tillämpningspraxis.

1 a §. Teknisk övervakning i ett fängelse. I paragrafens 1 mom. görs ändringar som motsvarar ändringarna av 1 §. Även till denna del är ändringarna språkliga och avsikten är inte att ändra tillämpningspraxis.

2 §. Granskning av bostadsrum och egendom. Paragrafen innehåller bestämmelser om granskning av fångarnas bostadsrum och fångarnas egendom i fängelseområdet. Sådan

granskningsverksamhet är och är även framöver möjlig utan prövning som gäller det enskilda fallet för att förhindra brott, upprätta fängelsets ordning och säkerhet och för att skydda fångarnas och andra personers säkerhet. I paragrafen görs således ändringar som motsvarar ändringarna av 1 §. Det är fortfarande möjligt att så som för närvarande göra en granskning även för att utreda en misstänkt ordningsförseelse.

Även dessa granskningar kan göras allmänt för att för uppnå de mål som föreskrivs i paragrafen utan något skäl som anknyter till en enskild fånge. Granskningarna får dock inte vara godtyckliga eller diskriminerande. Även till denna del är ändringarna språkliga och avsikten är inte att ändra tillämpningspraxis.

2 a §. *Ingripande i obemannade fordons och farkosters färd.* I paragrafens 1 mom. görs ändringar som motsvarar ändringarna av 1 §. Bestämmelsen innehåller inte längre något separat omnämmande av användning av befogenheten för att skydda egendom, eftersom denna grund ingår i förhindrandet av brott eller upprätthållandet av fängelsets ordning och säkerhet.

För att ingripa i obemannade fordons och farkosters färd är det så som i nuläget i praktiken tillräckligt att fordonet kommer till fängelseområdet eller luftrummet ovanför området, såvida det inte är uppenbart att dess färd inte orsakar något sådant hot som avses i bestämmelsen till exempel för fängelsets ordning och säkerhet. Ändringarna är således språkliga.

4 §. *Kroppsvsitation av fångar.* Paragrafen innehåller bestämmelser om kroppsvsitation av en fånge. Paragrafens ändras till kroppsvsitation av fångar, så att den avviker från sådana kroppsvsitationer som avses annanstans i lagstiftningen.

Paragrafens 1 mom. innehåller bestämmelser om förutsättningarna för kroppsvsitation av fångar. De begrepp som använts i momentet ändras för att överensstämma med 1 § 1 mom. i kapitlet. Ändringarna är således språkliga och avsikten är inte att ändra tillämpningspraxis.

Den första meningen i momentet innehåller bestämmelser om kroppsvsitation vid ankomst eller återkomst till fängelset eller i samband med ett oövervakat besök eller besök av barn. I dessa situationer kan en kroppsvsitation göras utan konkreta grunder som anknyter till den enskilda situationen, till exempel en misstanke om att fången transporterar förbjudna ämnen eller föremål till fängelset. Det handlar om situationer där det även utan konkreta misstankar ska kunna säkerställas att till exempel förbjudna ämnen eller föremål inte förs in i fängelset. Kroppsvsitation får dock inte göras till exempel utifrån godtyckliga eller diskriminerande grunder, utan målet med granskningen är alltid att någon av de grunder som föreskrivs i momentet ska föreligga. När en fånge ankommer till fängelset görs även en ankomstgranskning av honom eller henne, i vilken man utreder till exempel fångens identitet och upptar hans eller hennes signalement. Vid ankomstkontrollen är det möjligt att även en kroppsvsitation görs av en fånge.

Den andra meningen i momentet innehåller bestämmelse om kroppsvsitation i andra situationer. I så fall ska det vara befogat att göra en kroppsvsitation för att förhindra ett brott, upprätthålla fängelsets ordning och säkerhet eller skydda fångens eller någon annan persons säkerhet. En kroppsvsitation ska även kunna göras för att utreda en misstänkt ordningsförseelse. I dessa situationer kan en kroppsvsitation således göras endast om det finns konkreta grunder för det i det enskilda fallet. Tröskeln för visitationen är i sig inte hög, utan till exempel en misstanke som baserar sig på en tjänstemans observationer om förbjudna ämnen eller föremål som innehas av en fånge är tillräckligt för att göra en kroppsvsitation.

5 §. Specialgranskning. Paragrafen innehåller bestämmelser om specialgranskning i fängelset, i en avdelning i det eller i ett annat utrymme. En specialgranskning kan göras om det är motiverat att avbryta eller förvägra aktiviteten för att förhindra ett brott, upprätthålla fängelsets ordning och säkerhet eller skydda fångens eller någon annan persons säkerhet.

Specialgranskning omfattar granskning av dessa utrymmen. I paragrafens 2 mom. föreskrivs dessutom att en kroppsvisitation kan göras av alla fångar i utrymmet i samband med en specialgranskning. Bestämmelsen motsvarar den nuvarande med vissa språkliga ändringar.

Det ska vara motiverat att göra en specialgranskning, varför konkreta grunder ska föreligga i det enskilda fallet. Det kan handla till exempel om en misstanke på som baserar sig på ett tips om att det finns narkotika eller andra förbjudna ämnen eller föremål i avdelningens utrymme eller i fångarnas innehav. Grunderna behöver inte anknyta till en enskild fånge, utan allmänt till den avdelning eller det fängelse som granskas. Kroppsvisitation kan alltid göras i fråga om de fångar som finns i det utrymme som granskas i samband med en specialgranskning. Ändringarna i bestämmelsen är språkliga och avsikten är inte att ändra tillämpningspraxis.

6 §. Kroppsbesiktning av fångar. Paragrafen innehåller bestämmelser om kroppsbesiktning av en fånge. Ordet fånge fogas till rubriken.

Paragrafens 1 mom. innehåller så som för närvarande bestämmelser om förutsättningarna för kroppsbesiktning. Kroppsbesiktning får företas, om det är nödvändigt för att ta reda på om fången i fängelset eller vid ankomsten till fängelset i sin kropp har i 9 kap. 1 § 1 eller 2 mom. avsedda förbjudna ämnen eller föremål som allvarligt kan äventyra ordningen eller säkerheten i fängelset eller fångens liv eller hälsa. Den mest centrala ändringen gäller att begreppet ”sannolikt skäl att misstänka” ändras till en nödvändighet. Ändringen är främst språklig eftersom bägge begrepp avser att tröskeln för att tillämpa befogenheten är hög. Syftet med ändringen är inte att ända tillämpningspraxis. Tillämpningen av nödvändighetsförutsättningen har behandlats i de allmänna motiveringarna.

I övrigt förblir förutsättningarna i momentet oförändrade. Befogenheten kan användas för att leta efter förbjudna ämnen eller föremål i fängelset från en fånges kropp. Eftersom kroppsbesiktningen är en åtgärd som inbegriper ett kraftigt intrång i fångens grundläggande fri- och rättigheter, förutsätts med avvikelse från de andra befogenhetsbestämmelserna att ämnena eller föremålen kan orsaka allvarlig fara för fängelsets ordning eller säkerhet eller för en fånges liv och hälsa. I det mest typiska fallet handlar det om narkotika eller olovliga läkemedel, som om de förs in i fängelset innebär ett allvarligt säkerhetshot och ett allvarligt hälsohot även för fången själv, om ämnena finns inne i hans eller hennes kropp. Bedömningen av om förutsättningar föreligger kan basera sig på exempelvis ett pålitligt tips eller en markering av en narkotikahund, utifrån vilka det är möjligt att bedöma nödvändigheten av kroppsbesiktning visavi upprätthållandet av fängelsets ordning och säkerhet.

Om förutsättningarna för kroppsbesiktning är uppfyllda, ska fången föras till visitation utan oskäligt dröjsmål. Detta är viktigt så att föremål som eventuellt finns inne i en fånges kropp snabbt kan fås bort därifrån. Förhållandet mellan personbesiktning och observation i isolering behandlas nedan i samband med 18 kap. 4 §.

Paragrafens 2 och 3 mom. förblir oförändrade.

6 a §. Förbud mot framställning och användning av berusningsmedel. Till paragrafen fogas ett omnämnande om att framställning och användning av berusningsmedel är förbjudet även under placering i en anstalt utanför fängelset.

7 §. Kontroll av drogfrihet. I 1 mom. 1 punkten och 2 mom. i paragrafen görs en språklig ändring på så sätt att de åtgärder som anknyter till i dessa avsedd kontroll av drogfrihet ska vara befogade. Genom detta förtydligas att det i det enskilda fallet ska finnas konkreta grunder för åtgärderna. Tröskeln för kontroll av drogfrihet ändras inte jämfört med nuläget. Kontrollen av drogfrihet kan således basera sig exempelvis på en tjänstemans observationer av berusning eller en misstanke om berusning. Inte heller ett blodprov förutsätter någon hög tröskel, om en i momentet avsedd situation föreligger.

Så som för närvarande kan kontroll av drogfrihet göras med stöd av 1 mom. 2 punkten i paragrafen endast för att säkerställa förutsättningarna för de nämnda permissionerna eller placeringarna utan behov av någon misstanke om användning av alkohol eller droger.

Kontroll av drogfrihet är så kallad faktisk förvaltningsverksamhet, varför inga förvaltningsbeslut så som för närvarande fattas om åtgärderna.

Begreppet öppet anstalt i 1 mom. 2 punkten i paragrafen ändras till öppet fängelse.

Paragrafens 3 mom. förblir oförändrat.

17 kap. **Granskning av andra personer**

2 §. Säkerhetskontroll på fängelseområdet. Paragrafens 1 mom. innehåller bestämmelser om förutsättningarna för en säkerhetskontroll av andra personer än en fånge. Det handlar till exempel om säkerhetskontroll av besökare. Bestämmelsen motsvarar i fråga om innehåll 16 kap. 4 § 1 mom.

3 §. Kroppsvisitation av besökare. Paragrafen innehåller bestämmelser om kroppsvisitation av en besökare. Kroppsvisitationen av en besökare ska vara befogad för att utreda om besökaren har med sig sådana ämnen eller föremål som är förbjudna i fängelset och som avses i 9 kap. 1 § 1 eller 2 mom. Bestämmelsen motsvarar den andra meningen i föreslagna 16 kap. 4 §, dock med den skillnaden att grunden för kroppsvisitation av en besökare kan vara endast att leta efter förbjudna ämnen och föremål.

6 §. Gripande och hållande i förvar. Paragrafens 1 mom. innehåller bestämmelser om gripande av en person på fängelseområdet. Förutsättningarna för gripande preciseras. Förhindrande av brott och tryggande av en fånge eller en annan person fogas som förutsättning. Således motsvarar bestämmelsen de andra motsvarande befogenhetsbestämmelserna. Det är fortfarande möjligt att göra ett gripande även för att utreda ett brott. Det kan till exempel handla om ett brott som misstänks ha begåtts på fängelseområdet och att en person grips för att utreda det fram till dess att polisen fattar beslut om de behövliga åtgärderna.

8 §. Beslutanderätt. Rätten att fatta beslut om att gripa en person flyttas från 6 § i kapitlet till paragrafens 2 mom. Enhetschefen för fängelset, en säkerhetsansvarig, en tjänsteman i chefsuppgifter inom övervakningen eller en tjänsteman som utför styrnings- eller övervakningsuppgifter har så som för närvarande rätt att besluta om gripande av en person.

18 kap. **Säkerhetsåtgärder och användning av maktmedel**

2 §. Användning av fängsel. Till paragrafen fogas ett nytt 4 mom., som innehåller bestämmelser om rätten för en tjänsteman vid Brottsåtgärdsmyndigheten att använda fängsel på en frigiven fånge, om det utifrån de förutsättningar som föreskrivs i paragrafen är nödvändigt under en transport som avses i 21 kap. 1 § 4 mom.

4 §. Observation i isolering. Paragrafen innehåller bestämmelser om placering i observation i isolering.

Paragrafens 1 mom. ändras för att motsvara bestämmelsen om till exempel kroppsbesiktning av en fånge. Uttrycket ”om det finns grundad anledning att misstänka” ändras till en nödvändighet. Genom ändringen höjs i viss mån tröskeln för att tillämpa bestämmelsen. Framöver motsvarar tröskeln för observation i isolering i detta hänseende personbesiktning. Tillämpningen av nödvändighetsförutsättningen har behandlats ovan i de allmänna motiveringarna.

Däremot avviker grunderna för observation i isolering från grunderna för kroppsbesiktning. En fånge kan placeras i observation i isolering för det första då det är nödvändigt för att utreda om det finns ämnen eller föremål som är förbjudna i fängelset i hans eller hennes kropp. Åtgärden förutsätter inte att det handlar om föremål som orsakar allvarlig fara, varför placering är möjlig till denna del med en lägre tröskel jämfört med kroppsbesiktning. För det andra föreskrivs att en fånge kan placeras i observation i isolering, om det är nödvändigt för att säkerställa att de ämnen eller föremål som upptäckts vid personbesiktningen lämnar fångens kropp. I detta syfte kan observation i isolering vara befogat, om de ämnen eller föremål som finns i fångens kropp inte kan avlägsnas i samband med kroppsbesiktningen.

I praktiken sker användningen av observation i isolering och kroppsbesiktning i allmänhet på så sätt att fången placeras i observation i isolering för att vänta på komma till personbesiktning. Om man misstänker att det finns ämnen som allvarligt äventyrar hälsan i en fånges kropp, förs fången utan dröjsmål till kroppsbesiktning. I sådana situationer är den primära åtgärden således att avlägsna farliga föremål eller ämnen från en fånges kropp och det förutsätter en personbesiktning som görs av yrkesutbildade personal inom hälso- och sjukvården. Om man vid kroppsbesiktningen upptäcker förbjudna ämnen eller föremål som inte omedelbart vid personbesiktningen kan tas bort från fångens kropp, kan han eller hon placeras i observation i isolering för att vänta på att ämnena eller föremålen lämnar hans eller hennes kropp.

Dessutom görs språkliga ändringar i momentet.

6 §. Användning av maktmedel. Till paragrafens 1 mom. 1 punkten fogas ett omnämnande om att en tjänsteman från Brottspåföljdsmyndigheten har rätt att använda maktmedel under en transport enligt 21 kap. 1 § 4 mom. Användningen av maktmedel ska ske utifrån samma förutsättningar som användningen av maktmedel i övrigt i fängelset. I så fall kan maktmedelsredskap även i dessa situationer användas utifrån samma förutsättningar som i fängelse.

9 §. Närmare bestämmelser och föreskrifter. Bemyndigandet att utfärda förordning i paragrafens 1 mom. ändras på så sätt att det är möjligt att meddela närmare bestämmelser om ordnande av utbildning i användningen av maktmedel och säkerhetsåtgärder, rätten att bära maktmedelsredskap och förvaring av fängsel. Genom förordning är det således möjligt att utfärda bestämmelser om hur utbildningen i användning av maktmedel ordnas vid Brottspåföljdsmyndigheten. Detta gäller till exempel ansvar för att ordna utbildning samt krav på utbildningsnivå vilka tjänstemannen ska uppfylla för att ha rätt bära vissa maktmedel. Genom förordning är det dessutom möjligt att utfärda bestämmelser om i vilka lokaler i fängelset maktmedlen förvaras och hur de förstörs.

Paragrafens 2 mom. innehåller bestämmelser om ett bemyndigande att utfärda föreskrift för Brottspåföljdsmyndigheten, vilket gäller innehållet i utbildningen om maktmedel. I föreskriften kan Brottspåföljdsmyndigheten mer ingående fastställa hurudana innehållsmässiga krav som ställs på utbildningen om maktmedel. Föreskrifterna gäller till exempel nivån på den utbildning

som ska avläggas för att kunna använda olika maktmedelsredskap och hur ofta den ska avläggas samt om hurudan fortbildning som krävs. Utbildningen ska i praktiken genomföras enligt dessa föreskrifter.

19 kap. **Anmälningar och lämnande av upplysningar**

5 §. Anmälningar till polisen. Till 1 mom. 3 punkten i paragrafen fogas ett omnämmande om att Brottspåföljdsmyndigheten får underrätta polisen om att en fånge placeras i en anstalt utanför fängelset.

19 a kap. **Undantag vid störningar i samhället**

Till fängelselagen fogas nya 19 a kap., som innehåller bestämmelser om avvikelse från bestämmelserna i fängelselagen vid allvarliga störningssituationer i samhället.

1 §. Tillämpning av undantag. I 1 § i kapitlet finns det bestämmelser om från vilka bestämmelser i fängelselagen det är möjligt att avvika vid en allvarlig störningssituation i samhället.

Undantaget kan gälla bestämmelserna om intagning i fängelse enligt 2 kap. i fängelselagen, bestämmelserna om förflyttning i 6 kap., bestämmelserna om vistelse utomhus i 7 kap., bestämmelser om ordnade av sysselsättning i 8 kap., bestämmelser om fritidsaktiviteter i 11 kap., bestämmelserna om besök i 13 kap. samt bestämmelserna om permission i 14 kap. De andra paragraferna i kapitlet innehåller närmare bestämmelser om hurudana undantagen är.

Det är inte möjligt att avvika från de andra bestämmelserna i fängelselagen med stöd av bestämmelserna i kapitlet.

I paragrafen fastställs även vad som avses med en störningssituation i samhället. På det sätt som beskrivits ovan i den allmänna motiveringen kan det handla om såväl allvarliga störningssituationer i normala förhållanden som undantagsförhållanden enligt beredskapslagen.

För det första kan bestämmelserna tillämpas om undantagsförhållanden utlysts med stöd av beredskapslagen. Tillämpning av undantagen förutsätter dock inte att undantagsförhållanden utlyses, utan de kan tillämpas även i en allvarlig störningssituation i samhället under normala förhållanden. Enbart interna störningssituationer i fängelset berättigar inte till att bestämmelserna i kapitlet tillämpas, utan i sådana situationer ska verkställigheten ombesörjas med stöd av de vanliga bestämmelserna i fängelselagen.

Allvarliga störningssituationer i normala förhållanden fastställs i paragrafens 2 mom.

Enligt 1 punkten i momentet kan en störningssituation vara terrordåd som riktas mot samhällets strukturer eller stora folksamlingar, överhängande hot om sådana dåd eller annan brottslig verksamhet som allvarligt äventyrar den inre säkerheten. Med stöd av 2 punkten i momentet kan det handla om en omfattande störningssituation som allvarligt äventyrar den allmänna ordningen och säkerheten. Dessa situationer handlar om att en ovan nämnda störningssituation äventyrar verkställigheten av fängelsestraff.

Med stöd av 3 punkten i momentet kan en störningssituation vara omfattande eller allvarliga störningssituationer som riktar sig mot kritisk infrastruktur, informationssystem och datanät. Det kan exempelvis handla om en situation där fängelsebyggnaderna eller deras infrastruktur drabbas av en störning, som äventyrar verkställigheten av ett fängelsestraff. Till exempel ett omfattande avbrott i distributionen av el eller vatten kan vara en sådan situation.

Med stöd av 4 punkten i momentet kan en pandemi bilda en störningssituation. En pandemi kan bilda ett allvarligt hot i ett fängelse, även om undantagsförhållanden inte utlyses allmänt på grund av en sådan. I så fall är det möjligt att i fängelserna införa bestämmelser för att sörja för hälsosäkerheten.

I 5 punkten i momentet nämns därtill användning av militära maktmedel eller hot om det och i 6 punkten störningssituationer som anknyter till massinvandring. Även dessa störningar kan ha sådana konsekvenser som äventyrar fängelsesäkerheten.

I 7 punkten i momentet föreskrivs därtill att det är möjligt att tillämpa bestämmelserna i en annan störningssituation som motsvarar 1–6 punkten.

I bedömningen av allvaret i störningen riktas uppmärksamhet på hur den påverkar fängelsets verksamhet. Situationen ska vara sådan att vissa aktiviteter i fängelset inte kan genomföras säkert på grund av störningssituationen. Således är en förutsättning för att tillämpa bestämmelserna i undantagsförhållanden och i störningssituationer som räknas upp i 2 mom. att fängelsernas verksamhet äventyras på grund av störningssituationen och det genom tillämpningen av undantagsbestämmelserna är möjligt att säkerställa att straffen verkställs på ett tryggt sätt.

2 §. Begränsning av intagning i fängelse. Innehållet gällande 2 kap. 1 § 4 mom. överförs till paragrafen i oförändrad form.

3 §. Evakuering av fångar. Paragrafen innehåller bestämmelser om evakuering av ett helt fängelse i en allvarlig störningssituation. Med stöd av bestämmelsen kan fångar förflyttas till andra fängelser, om det är nödvändigt på grund av en allvarlig störningssituation. Det handlar om situationer där det inte är möjligt att bo i fängelset eller i övrigt sörja för säkerheten i verkställigheten. Exempelvis en långvarig skada i samband med en störningssituation i samhället på det elnät som fängelset använder eller uppvärmningen eller fängelsets position i ett område där krigshandlingar företas kan vara sådana nödvändiga skäl. Även en lokal storolycka, såsom att farliga ämnen når atmosfären, kan vara en sådan situation som förutsätter evakuering.

Vid evakueringar förflyttas fångarna till sådana fängelser som har inkvarteringskapacitet och i vilka det kan förmodas att straffverkställigheten kan fortsättas även i en störningssituation. Vid transport av fångar iakttas bestämmelserna om fängstransport.

4 §. Förvägran av vistelse utomhus. Paragrafen innehåller bestämmelser om förvägran av vistelse utomhus i hela fängelset eller i en avdelning i det. Ett sådant beslut kan fattas som ett beslut av engångskaraktär för att gälla enskilda aktiviteter utomhus. Bestämmelsen möjliggör exempelvis inte flera dagar långa begränsningar av fångarnas vistelse utomhus.

Även i fråga om förvägran av vistelse utomhus är förutsättningen att det är nödvändigt för att säkerställa säkerheten för verkställigheten i en allvarlig störningssituation. Även i fråga om denna bestämmelse är tillämpningströskeln således hög och den förutsätter en konkret fara. En sådan situation kan vara till exempel att fängelseområdet är föremål för ett bombhot och att vistelse utomhus därför inte kan ordnas på ett tryggt sätt. Även till exempel en storolycka av ovan beskrivna karaktär kan förhindra att vistelse utomhus ordnas på ett tryggt sätt.

Eftersom en situation som gäller förvägran av vistelse utomhus är av engångsnatur och ofta väldigt plötslig, har fängelset bestämmanderätt i ärendet. I så fall ska man i fängelset, utöver förutsättningarna att förvägra vistelse utomhus, bedöma om det handlar om en allvarlig störningssituation i samhället. I typfallet handlar det om en situation där man redan tillämpar andra befogenheter enligt kapitlet, varvid prövningen i praktiken endast gäller om det i situationen föreligger nödvändiga förutsättningar som gäller fängelsesäkerheten för att förvägra vistelse utomhus.

5 §. Begränsning av ordnande av sysselsättning. Paragrafen innehåller bestämmelser om hur det är möjligt att vid en allvarlig störningssituation begränsa den sysselsättning som ordnas för fångarna. Införandet av begränsningar ska vara nödvändigt för att säkerställa säkerheten i verkställigheten. I praktiken innebär nödvändigheten att aktiviteter inte längre kan genomföras i vanlig omfattning inom ramen för den prövningsrätt som bestämmelserna i 8 kap. i fängelselagen ger. Således ska man sträva efter att göra arrangemangen inom ramen för de ordinarie bestämmelserna innan man med stöd av den föreslagna bestämmelsen inför begränsningar som gäller aktiviteterna. Innan begränsningarna införs ska man även sträva efter att dra nytta av de andra metoder som är tillgängliga för Brottspåföljdsmyndigheten, såsom att förbättra verksamhetslokalernas hälsosäkerhet, eller andra motsvarande metoder. Ett exempel på de allvarliga störningssituationer som avses i paragrafen är en pandemisituation av samma typ som coronapandemin, där spridningen av en smittsam sjukdom förutsätter att kontakterna mellan människorna minskas.

Om det trots ovan nämnda metoder är nödvändigt att begränsa aktiviteterna i ett fängelse eller i en avdelning i det, ska man i första hand reducera eller anpassa aktiviteterna på så sätt att verksamheten kan fortsättas. Detta innebär till exempel att de dagliga sysselsättningstiderna är kortare än vanligt eller att aktiviteterna ordnas för mindre grupper åt gången. Begränsningarna kan även gälla att fångar som deltar i aktiviteter utanför fängelset flyttas till aktiviteter som ordnas inne i fängelset. Även innehållet i aktiviteterna kan ändras på det sätt som situationen förutsätter. I så fall behöver verksamheten inte nödvändigtvis främja målen med fångarnas planer för strafftiden, utan målet kan vara att meningsfull verksamhet överlag ordnas för fångarna utanför cellen. Denna ersättande verksamhet kan vara sådan som det är möjligt att ordna med beaktande av störningssituationen.

Begränsningen gäller hela fängelset eller en avdelning i det, det vill säga i praktiken överlag den sysselsättning som ordnas i fängelset. Placering av en enskild fånge i sysselsättning ska ändras för att motsvara de begränsningar som införs med stöd av 9 §.

Paragrafens 2 mom. innehåller därtill bestämmelser om fullständigt avbrytande av aktiviteterna. Detta är en åtgärd som tillgrips i sista hand och som kan införas endast om det är uppenbart att ovan beskrivna begränsning av aktiviteterna inte är tillräckligt för att säkerställa verkställighetssäkerheten. Det kan dock anses att huvudregeln är att verksamheten först ska avgränsas och först om detta visar sig var otillräckligt, kan sysselsättningen avbrytas helt och hållet. Det kan handla till exempel om en pandemisituation som förvärras och därför förutsätter att de mänskliga kontakterna minskas till en som låg nivå som möjligt. Även avbrytande gäller allmänt för hela fängelset eller en avdelning i det.

I paragrafens 3 mom. avgränsas ordnandet av undervisning för läropliktiga utanför begränsningarna. Sådan undervisning ska ordnas oberoende av begränsningarna. I ordnandet ska man dock iaktta de allmänna begränsningar som ställs på ordnande av undervisning. Om man exempelvis vid läroanstalterna allmänt övergår till distansundervisning, gäller sådana ändringar även för den undervisning som ordnas för fångar.

Paragrafens 4 mom. innehåller bestämmelser om maximilängden av begränsningarna eller avbrytande. Längden får vara högst en månad åt gången. Grunderna för begränsningarna ska således bedömas en gång per månad och ett nytt beslut ska fattas om förlängning av dessa, om det fortfarande är nödvändigt på grund av ovan beskrivna orsaker. Begränsningarna får inte förlängas, om den allvarliga störningssituationen upphör. I så fall ska fängelsernas aktiviteter återgå till det normala utan dröjsmål. I praktiken kan detta förutsätta någon form av övergångstid, så att återgången till vanlig verksamhet sker på planerat sätt. Återgången behöver inte ske omedelbart, utan inom en skälig tid. Det handlar dock om dagar eller högst en vecka.

6 §. Begränsning av ordnande av fritidsverksamhet. Paragrafen innehåller bestämmelser om begränsning av fritidsaktiviteter, tillträde till bibliotek och religiösa sammankomster i fängelset eller i en avdelning i det. Regleringen motsvarar 5 § och vad som ovan konstaterats i motiveringarna till den. Dessutom ska det beaktas att man vid begränsningarna av fritidsaktiviteterna ska sträva efter att ordna alternativ ersättande verksamhet. Om det exempelvis inte är möjligt att använda fängelset idrottssal på grund av hälsorelaterade orsaker, är det möjligt att ordna idrottsmöjligheter genom mer omfattande möjligheter att vistas utomhus. I typfallet handlar det om likadana situationer som vid begränsning av aktiviteterna. Ofta kan de begränsningar som avses i 5 och 6 § användas samtidigt, eftersom tillämpningen av dem är förknippade med likadana grunder.

I bestämmelsen tryggas även att tillträdet till biblioteket eller religionsutövningen ombesörjs på annat sätt, om tillgången till biblioteket eller deltagandet i religiösa sammankomster avbryts. Detta kan innebära till exempel att man ordnar en möjlighet att låna på distans eller en mer omfattande möjlighet än vanligt att diskutera med företrädare för de religiösa samfundet.

7 §. Begränsning av besök. Det föreslås att paragrafen innehåller bestämmelser om att det vid en allvarlig störning är möjligt att begränsa fångarnas besök i fängelset eller i dess avdelningar. Förutsättningarna för begränsning motsvarar vad som konstaterats ovan om ordnande av sysselsättning och tillämpningssituationerna är ofta likadana. Innan besöken begränsas ska man i första hand bedöma om besöken kan ordnas säkert även utan begränsningar. Till exempel förbättrad hygien vid besöken kan vara en tillräcklig åtgärd, om det handlar om bekämpning av en allmänfarlig smittsam sjukdom. Om så kallade plexiglas finns i fängelset besöksutrymmen, kan de vara tillräckliga för att säkerställa hygien till exempel i en pandemisituation. Först om sådana arrangemang inte är tillräckliga för att säkerställa verkställighetssäkerheten, är det möjligt att börja begränsa eller avbryta besöken. Även i detta hänseende är avbrytande den metod som ska tillgripas i sista hand.

Bestämmelsen möjliggör att exempelvis övervakade och oövervakade besök begränsas i fängelset. Till vilken del besöken begränsas beror på naturen på den allvarliga störningssituationen. Begränsningarna gäller allmänt för alla fångar i fängelset eller fångarna på en viss avdelning.

Fångarnas besök i ett fängelse eller i en avdelning i det kan begränsas i de störningssituationer och undantagsförhållanden som avses i 1 §, om begränsningen är nödvändig för att säkerställa att straffverkställigheten på det sätt som förutsätts i 1 kap. 3 § 2 mom. är trygg för samhället, personalen och fångarna.

Om det är uppenbart att begränsningen av besöken inte är tillräcklig för att trygga säkerheten i verkställigheten av fängelsestraffet, kan besöken avbrytas helt.

Besök av barn, besök av ombud och besök för fångar som inte fyllt 18 år ska ordnas även i en allvarlig störningssituation.

Längden av avbrytande av besök är dock på ovan beskrivna sätt högst en månad och det kan förlängas på ett sätt som motsvarar vad som ovan konstaterats i fråga om ordnandet av verksamheten.

8 §. *Avbrytande av beviljande av permission.* Det föreslås att paragrafen innehåller bestämmelser om att det vid en allvarlig störning är möjligt att avbryta beviljande av permissioner i fängelset eller i dess avdelningar. Förutsättningarna för avbrytande är även i detta sammanhang de samma som konstaterats ovan för ordnandet av aktiviteter. I praktiken anknyter avbrytande av beviljande av permission i synnerhet till pandemisituation, men avbrytande kan vara nödvändigt även till exempel i krigstillstånd.

Brottspåföljdsmyndigheten har rätt att pröva om begränsningarna gäller de permissioner som beviljas på basis av strafftidens längd, permissioner som beviljas av ett viktigt skäl eller permissioner för utträttande av ärenden i öppna fängelser. Nödvändighetskriteriet innebär att man ska sträva efter att begränsa avbrottet till endast vad som är nödvändigt. Till exempel permissioner som beviljas på basis av strafftidens längd kan avbrytas, men beviljandet av andra permissioner fortsätter, om det genom detta arrangemang är möjligt att trygga verkställighetssäkerheten. Till exempel i bekämpningen av en allmänfarlig smittsam sjukdom är det tillräckligt att man avbryter beviljandet av största delen av permissionerna, men att exempelvis permissioner att utträta ärenden i öppna fängelser kan genomföras utan att äventyra hälsosäkerheten, varvid de fortsätts.

Beviljandet av permissioner som beviljas av synnerligen viktigt skäl och permissioner som beviljas till fångar som inte fyllt 18 år får inte överhuvudtaget avbrytas. Dessa permissioner fortsätter således oberoende av att avbrott förordnas. Dessutom är permissionerna för att utträta återkommande ärenden i öppna fängelser avsedda exempelvis för butiksbesök och andra aktiviteter, som inte i övrigt ordnas överhuvudtaget i det öppna fängelset i fråga. Om begränsningar ställs för sådana permissioner, ska Brottspåföljdsmyndigheten sörja för att fångarna i ett öppet fängelse kan utträta ärendet på annat sätt. Till exempel butiksinköp ska ordnas på ett alternativt sätt. Även i dessa situationer ska man genom praktiska arrangemang se till att permissionerna inte orsakar risk för att till exempel en smittsam sjukdom sprids i fängelset.

Längden av avbrytande av permissionerna är dock på ovan beskrivna sätt högst en månad och det kan förlängas på ett sätt som motsvarar vad som ovan konstaterats i fråga om ordnandet av verksamheten.

9 §. *Begränsningarnas inverkan på beslut som gäller en fånge.* Paragrafen innehåller bestämmelser om hur de begränsningar som ställs påverkar de beslut som gäller en enskild fånge.

För det första kan de ändringar som gäller ordnandet av verksamhet förutsätta att ett beslut om placering av en fånge i sysselsättning ändras temporärt. Således fattas ett temporärt beslut om att placera en fånge i sysselsättning enligt den allvarliga störningssituationen. Sådan verksamhet behöver inte vara förenlig med målen för fångens strafftid, utan fången kan placeras i sådan ersättande verksamhet, som kan ordnas i fängelset i de förhållanden som råder under störningssituationen.

Ändringarna påverkar inte den sysselsättningspenning eller lön som betalas till en fånge. Till exempel om en fånge flyttas från arbete i en öppen anstalt till sysselsättning inne i fängelset, fortsätter utbetalningen av lönen för arbetet i en öppen anstalt.

För det andra kan begränsning av besök och permissioner förutsätta att permissioner som redan beviljats återkallas. Beslut om sådant återkallande fattas i fängelset. Besluten baserar sig på de förordnade begränsningarna. På motsvarande sätt är det möjligt att utifrån de bestämda begränsningarna fatta beslut om att förvägra permissioner, till exempel om en fånge ansöker om en permission i strid med begränsningarna.

10 §. Begränsningarnas inverkan på en fånges kontakter och på tiden utanför cellen. Paragrafen innehåller bestämmelser om hur fångarnas kontakter till utsidan av fängelset ska ombesörjas även under begränsningar. Om besök eller permissioner begränsas med stöd av 7 eller 8 §, ska andra sätta att hålla kontakt ordnas i fängelset mer än vanligt. Bestämmelsen ger Brottspåföljdsmyndigheten rätt att pröva hurdana de andra kontaktsätten är, eftersom naturen på en allvarlig störningssituation påverkar hur det är möjligt att ordna kontakten i fängelset. Det väsentliga är att alternativa sätt att hålla kontakt ordnas i stället för kontaktsätt som är föremål för begränsningarna.

Det kan till exempel handla om att fångarna i stället för besök har möjlighet att vara i kontakt via en videoanslutning i en omfattning som motsvarar besök eller att fångarnas telefontider förlängs eller ökas. Om situationen så förutsätter kan fångarna även erbjudas till exempel avgiftsfria samtal. Bestämmelsen förutsätter således att användningen av andra kontaktsätt utvidgas för att ersätta den begränsade kontakten.

Det föreslås att paragrafens 2 mom. innehåller bestämmelser om ordnande av aktiviteter för tiden utanför cellen under tiden för begränsningar av aktiviteter och fritidsaktiviteter. Då ska fångarna tillbringa så mycket tid som möjligt i avdelningens allmänna lokaler, även om egentlig sysselsättning inte ordnas. På så sätt undviks att begränsningarna blir till isolering i fångens egen cell. I ordnandet av aktiviteter under den tid som tillbringas utanför cellen beaktas naturen av störningssituationen i samhället, vilken kan påverka hur lång tid utanför cellen man kan möjliggöra.

11 §. Beslutanderätt. Det föreslås att paragrafen innehåller bestämmelser om beslutanderätten beträffande allvarliga störningssituationer.

Med stöd av paragrafens 1 mom. beslutar direktören för ansvarsområdet för operativ verksamhet om alla begränsningar. I beslutsfattande ska man höra enhetscheferna för de fångar som är föremål för begränsningarna. Besluten gäller evakuering av fångar, begränsning av ordnandet av sysselsättning, begränsning av ordnandet av fritidsverksamhet samt begränsning av beviljande av besök och permissioner. I beslutet fastställs på allmän nivå hurdana begränsningar som ställs i dessa fängelser. I en brådskande situation kan ett evakueringsbeslut även fattas av Brottspåföljdsmyndighetens jourhavande tjänsteman.

Paragrafens 2 mom. innehåller bestämmelser om beslut som gäller enskilda fångar. Om begränsningarna av aktiviteterna förutsätter att beslutet om att placera en fånge i sysselsättning ska ändras, fattas detta beslut av fängelsets enhetschef, en i brottspåföljdscentralens arbetsordning angiven säkerhetsansvarig eller sysselsättningsansvarig eller en tjänsteman i chefsuppgifter inom styrning eller övervakning. Enhetschefen för ett fängelse eller en i brottspåföljdscentralens arbetsordning angiven säkerhetsansvarig eller sysselsättningsansvarig fattar beslut om förvägran eller återkallande av besök eller permissioner enligt 9 §.

Även ett beslut om förvägran av vistelse utomhus fattas i fängelset. Beslutanderätten innehas av fängelsets enhetschef eller en i brottspåföljdscentralens arbetsordning angiven säkerhetsansvarig eller sysselsättningsansvarig. I en brådskande situation kan ett beslut om

förvägran av vistelse utomhus även fattas av Brottspåföljdsmyndighetens jourhavande tjänsteman.

12 §. Närmare bestämmelser. Den sista meningen om bemyndigandet att utfärda förordning för justitieministeriet i 2 kap. 12 § flyttas till paragrafen.

20 kap. **Ändringssökande**

1 §. Beslut i vilka ändring får sökas. Det föreslås att den nya 15 a punkten fogas till 1 mom. i paragrafen. Med stöd av punkten föreligger rätt att söka ändring i beslut om begränsning av fängelsernas verksamhet vilka fattats med stöd av 19 a kap. 5–8 §.

I paragrafen kompletteras 1 mom. 5 punkten med en bestämmelse om rätten för en fånge att söka ändring i ett beslut om placering i en avdelning med intensifierad övervakning.

Hänvisningen till 8 kap. 9 § 2 mom. i 1 mom. 8 punkten i paragrafen ändras till en hänvisning till 8 kap. 10 a §, till vilken bestämmelser om placering i en anstalt utanför fängelset flyttas enligt förslaget. Beslut om placering i en anstalt utanför fängelset och återkallande av sådana beslut kan så som för närvarande överklagas.

Från 9 punkten i momentet stryks bestämmelsen om sökande av ändring, som gäller 9 kap. 4 § 4 mom. Det föreslås att 9 kap. 4 § 4 mom. upphävs, varför även regleringen kring ändringssökande upphävs. Bestämmelsen om sökande av ändring i 4 § 1 och 2 mom. i kapitlet ändras i fråga om språkdräkten. Till punkten fogas rätt att söka ändring i situationer där en fånge förvägras att få ett betalningsmedel som godkänts av Brottspåföljdsmyndigheten för sitt bruk eller ett annat betalningsarrangemang. Det handlar om beslut som avses i 9 kap. 3 § 3 eller 4 mom.

2 §. Förbud mot att söka ändring. Från 1 mom. 10 punkten i paragrafen stryks omnämmandet om tidigareläggande av permissionstidpunkten enligt 3 § 3 mom., eftersom det föreslås att denna möjlighet till tidigareläggande slopas. Hänvisningen till ledsagad permission enligt 6 § i punkten ändras till en hänvisning till permission för att uträtta ärenden i ett öppna fängelser, eftersom det föreslås att 6 § ändras på detta sätt. Eftersom permissionerna för att uträtta ärenden från ett öppet fängelse som helhet handlar om en ändamålsenlighetsprövning, är förbudet att söka ändring befogat. Om permission inte beviljas, ska Brottspåföljdsmyndigheten ordnas möjligheten att uträtta ärenden på annat sätt. Dessutom görs en språklig ändring i 10 punkten.

Till paragrafen fogas en ny 11 punkt med bestämmelser om förbudet att söka ändring i ett evakueringsbeslut enligt föreslagna 19 a kap. 3 § och beslut som gäller en enskild fånge och fattats med stöd av 9 §. Förvägran av vistelse utomhus med stöd av 4 § i kapitlet utgör faktisk förvaltningsverksamhet, varför inget förvaltningsbeslut fattas om sådan.

I 7 punkten i momentet upphävs förbudet att söka ändring, som gäller för i 9 kap. 4 § 3 mom. avsedd användning av pengar, eftersom detta moment upphävs.

9 §. Närmare bestämmelser. Paragrafen upphävs på grund av de orsaker som lagts fram i den allmänna motiveringen.

21 kap. **Frigivning**

1 §. Bestämmande av tidpunkten för frigivning av en fånge. Till paragrafen fogas ett nytt 4 mom., som innehåller bestämmelser om transport av en fånge till vård enligt 2 kap. i

mentalvårdslagen, då han eller hon frigges från fängelse med stöd av paragrafen. Bestämmelsen gäller inte för fångar som förs till vård utanför fängelset med stöd av 10 kap.

Med stöd av 31 b § i mentalvårdslagen innehas det egentliga transportansvaret av välfärdsområdet, till vilket det hänvisas i det föreslagna momentet. Således genomförs transporten i princip med den prehospitala akutsjukvårdens transportmedel och en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården är alltid med på transporten.

Det föreslagna momentet innehåller bestämmelser om skyldigheten för Brottspåföljdsmyndigheten eller polisen att ge handräckning vid transporten. En förutsättning för handräckning är en begäran av en av i 31 b § i mentalvårdslagen avsedd läkare vid Enheten för hälso- och sjukvård för fångar eller välfärdsområdet, om läkaren anser att transportens säkerhet förutsätter hjälp av Brottspåföljdsmyndigheten eller polisen. Eftersom fångarna alltid frigges från fängelset, biträder i första hand Brottspåföljdsmyndigheten i transporten. I ett enskilt fall kan Brottspåföljdsmyndigheten dock komma överens med polisen om att polisen bistår i transporten.

I praktiken förfar man på så sätt att man i förberedelserna för frigivningen av fången beaktar transportbehovet och att Enheten för hälso- och sjukvård för fångar kommer överens om den fortsatta vården och transportarrangemangen med välfärdsområdet och framför en begäran om transporthjälp av Brottspåföljdsmyndigheten vid behov. Dessa åtgärder kan göras i förväg på så sätt att frigivningen av fången kan ske i enlighet med fängelselagen och statsrådets förordning om fängelse. På så sätt säkerställs att en fånge som frigges kan transporteras säkert till platsen för fortsatt vård.

Brottspåföljdsmyndigheten eller polisen har till uppgift att säkerställa transportens säkerhet. Vid behov har dessa myndigheter befogenheter att använda maktmedel eller fängsel på fången under transporten. Enligt förslaget ges handräckningen vanligtvis på så sätt att Brottspåföljdsmyndighetens tjänstemän eller polismän är med på transporten och tryggar dess säkerhet. De yrkesutbildade personerna inom hälso- och sjukvården fattar beslut om hälso- och sjukvården av den transporterade personen under transporten.

Så som beskrivits i de allmänna motiveringarna ska eventuella behov av fortsatt vård och transport för personer som kommit för att avtjäna förvandlingsstraff för böter beaktas direkt i samband med att de kommit till fängelset. På så sätt bereder man sig på en situation där en person som dömts till förvandlingsstraff för böter betalar boten inom fem vardagar, varvid platsen för fortsatt vård och de transportarrangemang som detta förutsätter ska genomföras utan dröjsmål.

3 §. Närmare bestämmelser. Bestämmelsen om bemyndigandet att utfärda föreskrift för Brottspåföljdsmyndigheten upphävs på grund av de skäl som anges i den allmänna motiveringen.

22 kap. **Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser**

1 §. Närmare bestämmelser om verkställighet. Det föreslås att paragrafen upphävs eftersom den är obehövlig.

8.2 Häktninglagen

1 kap. **Allmänna principer för verkställighet av häktning**

2 §. När häktning upphör. Till paragrafen fogas ett nytt moment som motsvarar 21 kap. 1 § i fängelselagen i fråga om transport av en häktad till vård oberoende av vilja efter frigivningen.

Bestämmelsen motsvarar i huvudsak vad som föreslagits i fråga om fängelselagen.

Skillnaden är dock att en häktad i vissa situationer kan vara i polisens förvar efter frigivningen. I så fall bistår polisen i ordnandet av transporten. Om en häktad är i fängelse, ansvarar Brottspåföljdsmyndigheten för biståndet. Även i dessa fall kan polisen och Brottspåföljdsmyndigheten göra andra överenskommelser om att ge transporthjälp.

För det andra avviker bestämmelser från vad som föreslagits i fråga om fängelselagen på så sätt att man möjliggör att en häktad som frigges berövas sin frihet fram till dess att transporten börjar, dock högst i sex timmar. En tid på sex timmar möjliggör således att en frigiven häktad hålls i förvar fram till dess att transporten börjar. Bestämmelsen begränsar inte längden på själva transporten. Bestämmelsen ger myndigheterna tid att ordna en plats för fortsatt vård och de transportarrangemang som den förutsätter även i en sådan situation där en häktad frigges omedelbart utifrån ett domstolsbeslut. I dessa situationer har det inte varit möjligt att förutse de arrangemang som den fortsatta vården förutsätter, utan de kan börja ordnas först efter domstolsavgörandet. Bestämmelsen möjliggör således att säkra att transportarrangemang genomförs.

I praktiken ansvarar Enheten för hälso- och sjukvård för fångar för att ordna den fortsatta vården även i dessa situationer och enheten kommer överens med välfärdsområdet om platsen för den fortsatta vården och transporten samt begär vid behov handräckning av polisen eller Brottspåföljdsmyndigheten.

2 kap. **Ankomst till ett fängelse**

6 §. Närmare bestämmelser och föreskrifter. Det föreslås att bemyndigandet att utfärda föreskrift i paragrafens 2 mom. preciseras på motsvarande sätt som i fråga om bestämmelserna i 4 kap. 12 § i fängelselagen.

3 kap. **Placering i fängelset, basvård och förflyttning**

2 a §. Kontraktsavdelning. Det föreslås att bestämmelserna om kontraktsavdelningar ändras på motsvarande sätt som i fråga om bestämmelserna i 5 kap. 4 § i fängelselagen. Placeringen av en häktad på en kontraktsavdelning kan dock förhindras av att han eller hon förordnats kontaktsbegränsningar enligt tvångsmedelslagen.

2 e §. Avdelning med intensifierad övervakning. Nya 2 e § fogas till kapitlet. Paragrafen innehåller bestämmelser om placering av en häktad i en avdelning med intensifierad övervakning. I fråga om sakinnehåll motsvarar bestämmelser föreslagna 4 a § i 5 kap. i fängelselagen. Eftersom ingen plan för strafftiden utarbetas för häktade, ska förutsättningarna för placering i annat fall följas regelbundet.

2 f §. Tvättmöjlighet. Till 3 kap. fogas nya 2 e §, som innehåller bestämmelser om rätten för en häktad att tvätta sig. Det ska vara möjligt att tvätta sig i ändamålsenliga tvättningsutrymmen åtminstone en gång per dag och vid behov oftare. En häktad kan ha ett behov av att tvätta sig oftare än en gång per dag, om han eller hon till exempel blivit smutsig utomhus eller i övrigt. I huvudsak äger tvätten rum i den häktades cell. Om det inte är möjligt att tvätta sig i cellen, ska fängelset ordna en möjlighet för en häktad att tvätta sig i ändamålsenliga tvättningsutrymmen. Även i så fall ska man sörja för den häktades integritet under tvättningen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om förutsättningarna för att förvägra eller avbryta möjligheten att tvätta sig. Bestämmelsen motsvarar i huvudsak 1 a § i 7 kap. i fängelselagen. Dessutom är det möjligt att personlig hygien förvägras för att trygga syftet med häktningen. Det är dock exceptionellt att denna bestämmelse tillämpas och i första hand ska man sträva efter att ordna tvätten på så sätt att syftet med häktningen inte äventyras.

3 §. Klädsel. I paragrafens 3 mom. görs en ändring som motsvarar 7 kap. 2 § om när en häktad har en skyldighet att använda arbetskläder som getts av fängelset.

5 §. Vistelse utomhus. I paragrafen görs ändringar som motsvarar 7 kap. 6 § i fråga om förutsättningarna för att förvägra vistelse utomhus. Dessutom är det möjligt att vistelse utomhus förvägras för att trygga syftet med häktningen. I princip ska syftet med häktning dock tryggas i första hand på så sätt att man inte behöver förvägra vistelse utomhus.

9 §. Beslutanderätt. Det föreslås att bestämmelserna om beslutanderätt i paragrafens 1 mom. ändras så att de motsvarar bestämmelserna i 7 kap. 7 § i fängelselagen. Till momentet fogas en bestämmelse om rätten att fatta beslut om förvägran av att en häktad tvättar sig, vilket föreskrivs i 3 kap. 1 a §. Beslutanderätten är den samma som för förvägran av vistelse utomhus. Förvägran är ett undantag till bestämmelserna om de grundläggande omsorgen om en fånge och ska tolkas snävt. På motsvarande sätt ändras bestämmelsen om rätten att beslut om användning av arbetskläder på så sätt att fängelsets enhetschef beslutar i vilka aktiviteter arbetskläder ska användas.

10 §. Närmare bestämmelser och föreskrifter. I paragrafens 1 mom. upphävs bestämmelsen om bemyndigandet att utfärda en föreskrift som gäller förflyttning av en häktad. Till momentet fogas ett bemyndigande för justitieministeriet att utfärda förordning, med stöd av vilket de fängelser där män, kvinnor och minderåriga kan placeras definieras genom förordning.

I paragrafens 2 mom. upphävs bemyndigandet att utfärda föreskrift.

4 kap. **Sysselsättning**

1 §. Organisering av verksamheten. Paragrafens 2 mom. innehåller bestämmelser som motsvarar vad som föreskrivs i 8 kap. 3 § i fängelselagen om organisering av verksamheten på avdelningar med intensifierad övervakning. Paragrafens nuvarande 2 och 3 mom. flyttas till 3 och 4 mom. Dessutom ändras hänvisningsbestämmelsen till 8 kap. i fängelselagen om placering i en anstalt utanför fängelset i 4 mom. så att den motsvarar vad som föreslagits i propositionen.

5 kap. **De häktades egendom och inkomster**

3 §. Innehav av pengar och andra betalningsmedel. I paragrafen görs de ändringar som motsvarar ändringarna av 9 kap. 3 § i fängelselagen i fråga om de häktades användning av betalningsmedel.

3 a §. Övervakning av användningen av betalningsmedel. I paragrafen görs de ändringar som motsvarar 9 kap. 3 a § i fängelselagen i fråga om övervakning av de häktades användning av betalningsmedel. Dessutom kan övervakning enligt 2 mom. i paragrafen göras för att trygga syftet med häktning.

4 §. Anskaffning av varor i fängelset. I paragrafen görs de ändringar som motsvarar ändringarna av 9 kap. 4 § i fängelselagen.

6 §. Återlämnande av egendom. På grund av ändringarna av 3 § i kapitlet görs en språklig ändring av 1 mom. i paragrafen.

7 §. Brukspenning och sysselsättningspenning. Till paragrafen fogas ett nytt 2 mom., som på ett sätt som överensstämmer med 9 kap. 6 § i fängelselagen innehåller bestämmelser om betalning av brukspenning och sysselsättningspenning till en häktads bankkonto eller på annat sätt.

8 §. Beslutanderätt. I paragrafen görs de ändringar som motsvarar ändringarna av 9 kap. 9 § i fängelselagen.

9 §. Närmare bestämmelser och föreskrifter. I paragrafen görs de ändringar som motsvarar ändringarna av 9 kap. 10 § i fängelselagen.

6 kap. **Social- och hälsovård**

2 §. Temporär vård och undersökning utanför fängelset. I paragrafen görs de tillägg som motsvarar tilläggen i 10 kap. 2 § i fängelselagen.

7 kap. **Fritid**

1 §. Fritidsverksamhet. Till paragrafens 2 mom. fogas bestämmelser som motsvarar 11 kap. 2 § i fängelselagen i fråga om ordnandet av fritidsverksamhet på avdelningar med intensifierad övervakning.

Paragrafens nuvarande 2 mom. blir 3 mom.

Paragrafens 4 mom. innehåller bestämmelser som motsvarar 11 kap. 2 § i fängelselagen om avbrytande och förvägran av deltagande i fritidsverksamhet. Dessutom är det möjligt att vistelse utomhus avbryts förvägras för att trygga syftet med häktningen.

2 §. Religionsutövning. Till paragrafens 1 mom. 1 punkten fogas ett omnämnande om att fångar som är placerade på avdelningar med intensifierad övervakning kan delta i allmänna religiösa sammankomster på fängelset.

Paragrafens 2 mom. innehåller bestämmelser om avbrytande och förvägran av deltagande i ett religiöst evenemang. Grunderna är de samma som i 1 § 4 mom. i kapitlet.

3 §. Bibliotek. Paragrafens 2 mom. ändras på samma sätt som 1 § 4 mom. och 2 § 2 mom.

5 §. Beslutanderätt. Till paragrafen fogas ett omnämnande om avbrytande av deltagande i sammankomster på ett sätt som motsvarar 1, 2 och 3 § i kapitlet.

8 kap. **Brevväxling, telefonsamtal och elektronisk kommunikation**

1 §. Brevväxling och granskning av postförsändelser. I paragrafen görs de ändringar som motsvarar ändringarna av 12 kap. 1 § i fängelselagen.

2 §. Läsning och kopiering av meddelanden. I paragrafen görs de ändringar som motsvarar ändringarna av 12 kap. 2 § i fängelselagen. En ytterligare förutsättning för att läsa ett brev och ta en kopia av det är att det är nödvändigt för att trygga syftet med häktningen. Det kan handla till exempel om en situation där det är nödvändigt att läsa ett brev för att säkerställa att kontaktbegränsningarna inte kringgås.

2 a §. Underrättelse om läsning. På samma sätt som i 12 kap. 3 § i fängelselagen innehåller paragrafen bestämmelser om underrättelse om läsning. Även i fråga om denna bestämmelse utgörs grunden för att skjuta upp underrättelsen att trygga syftet med häktningen.

4 §. Brevväxling med ombud. I paragrafens 2 mom. görs ändringar som motsvarar fängelselagen i fråga om brevväxlingen med ett ombud.

5 §. Kvarhållande av brev eller postförsändelser. I paragrafens 1 mom. görs ändringar som motsvarar ändringarna av 12 kap. 5 § i fängelselagen. Även i fråga om denna bestämmelse utgörs grunden för att kvarhålla ett brev av att trygga syftet med häktningen.

6 §. Användning av telefon. Från 1 mom. i paragrafen stryks hänvisningen till ordningsstadgan, eftersom innehållet i ordningsstadgan föreskrivs på ett heltäckande sätt i 10 kap. 1 §. Även framöver är det möjligt att meddela bestämmelser om användningen av telefon i ordningsstadgan.

Paragrafens 3 mom. innehåller på ett sätt som motsvarar fängelselagen bestämmelser om de tider som ska reserveras för att använda telefon. Även häktade har i princip möjlighet att dagligen ringa samtal under de tider som reserverats för detta. Telefonsamtal ska tillåtas även i övrigt till exempel för att upprätthålla familjekontakten eller utifrån ett annat viktigt skäl. Det är väsentligt för häktade att kunna ringa till exempel till ett ombud även i övrigt. Sådana samtal ska ordnas.

Fortfarande ska en häktad före samtalet meddela till vem han eller hon avser ringa.

På ett sätt som motsvarar fängelselagen innehåller momentet bestämmelser om förvägran och avbrytande av användning av telefon.

7 §. Avlyssning och inspelning av telefonsamtal. I paragrafens 1 mom. innehåller bestämmelser om avlyssning och inspelning av telefonsamtal. Momentet motsvarar 12 kap. 7 § i fängelselagen. I fråga om häktade är förutsättningen för avlyssning därtill att trygga syftet med häktningen.

7 c §. Övervakning av elektronisk kommunikation. På ett sätt som motsvarar fängelselagen innehåller paragrafen bestämmelser om övervakning av elektronisk kommunikation.

8 §. Övervakning av brevväxling och telefonsamtal på en säkerhetsavdelning. De ändringar som motsvarar ändringarna i fängelselagen görs i paragrafen.

9 §. Beslutanderätt. Paragrafens 3 mom. ändras på samma sätt som fängelselagen.

10 §. Närmare bestämmelser och föreskrifter. De ändringar som motsvarar ändringarna i fängelselagen görs i paragrafen.

9 kap. **Besök och andra kontakter utom fängelset**

1 §. Besök. I paragrafen görs motsvarande ändringar som i 13 kap. 3 § i fängelselagen.

Från den första meningen i paragrafens 1 mom. stryks därtill orden ”under behövlig övervakning”. Ändringen förtydligar ordalydelsen, eftersom paragrafens 2 mom. på ett sätt som motsvarar fängelselagen innehåller bestämmelser om övervakningen av besök på ett behövligt sätt.

Vid tillämpning av befogenheterna i paragrafen ska man dessutom beakta tryggheten av syftet med häktningen och eventuell kontaktbegränsningar.

4 §. Besök av ombud. I paragrafen görs de ändringar som motsvarar ändringarna av 13 kap. 6 § i fängelselagen. Dessutom är det möjligt att övervaka ett besök om det är nödvändigt för att trygga syftet med häktningen.

6 §. Avbrytande av besök. I paragrafen görs de ändringar som motsvarar ändringarna av 13 kap. 8 § i fängelselagen. Dessutom kan ett besök avbrytas för att trygga syftet med häktningen.

7 §. Återkallande och förvägran av besök. I paragrafen görs de ändringar som motsvarar ändringarna av 13 kap. 9 § i fängelselagen. Dessutom kan ett besök avbrytas eller förvägras för att trygga syftet med häktningen.

8 §. Besöksförbud. I paragrafen görs de ändringar som motsvarar ändringarna av 13 kap. 10 § i fängelselagen. Dessutom kan ett besöksförbud basera sig på att besökaren äventyrat syftet med häktningen. Det kan till exempel handla om att besökaren försökt förmedla meddelanden från personer som är föremål för kontaktbegränsningar.

9 §. Mottagning och granskning av varor. I paragrafen görs de ändringar som motsvarar ändringarna av 13 kap. 12 § i fängelselagen.

14 §. Permission för häktade. Det föreslås att paragrafens rubrik ändras. Paragrafen innehåller bestämmelser om permissioner som beviljas till häktade.

Paragrafens 1 mom. innehåller bestämmelser om permission som beviljas av ett synnerligen viktigt skäl, om fångens rätt till kontakt inte begränsats med stöd av 4 kap. i tvångsmedelslagen. Dessa synnerligen viktiga skäl motsvarar de synnerligen viktiga skäl som föreskrivs i fängelselagen. Skälet ska utifrån en objektiv bedömning vara synnerligen viktigt. Skälen anknyter i regel till vården av nära mänskliga relationer i ett mänskligt hänseende i särskilda eller i övrigt allvarliga situationer. Vid behov kan flera permissioner beviljas, eftersom till exempel längden på terminalvård eller vård av en allvarlig sjukdom är individuell.

Vid sådana synnerligen viktiga skäl ska permission beviljas. Permission beviljas för den tid som det synnerligen viktiga skälet kräver. Längden på permissionen bedöms objektivt och utifrån samma kriterier som i fängelselagen. I praktiken ska även en skälig restid beaktas i längden av permissionen. Längden av permissionen kan dock begränsas om det är motiverat för att förhindra rymning, fritagningsförsök eller brott eller för att trygga fångens eller någon annans säkerhet. I dessa situationer har beslutsfattaren omfattande prövningsrätt för att fastställa längden av permissionen. Således ska permission beviljas, men dess längd kan vid behov dimensioneras utifrån säkerhetsaspekterna.

Paragrafens 2 mom. innehåller bestämmelser om permission som kan beviljas för att sköta ett brådskande och nödvändigt ärende, om denna rätt till kontakt inte begränsats med stöd av 4 kap. i tvångsmedelslagen. Ett brådskande och nödvändigt ärende motsvarar den gällande bestämmelsen. Det kan till exempel handla om nödvändig hämtning av saker eller tömning av en bostad. En sådan permission får vara i högst sex timmar med tillägg för en skälig restid i den totala längden.

Om en häktads rätt till kontakt har begränsats med stöd av 4 kap. i tvångsmedelslagen, ska man bedöma om permissionen kan genomföras utan att äventyra dessa begränsningar. Permission kan inte beviljas för besök av en sådan person till vilken kontakt har förbjudits. Om

efterlevnaden av kontaktbegränsningar äventyras under permissionen, ska permissionen avbrytas.

Paragrafens 3 mom. är nytt och det innehåller för det första bestämmelser om övervakningen av permission och om att permissionen kan förenas med permissionsvillkor. Enligt bestämmelsen ska en häktad alltid övervakas och ledsagas av en tjänsteman från Brottsförhållningsmyndigheten. Således är teknisk övervakning inte möjlig. Det andra momentet innehåller bestämmelser om avbrytande av permission. En permission kan avbrytas om den häktade bryter mot permissionsvillkoren eller begår ett brott under permissionen. Permissionen kan också avbrytas, om det är motiverat för att förhindra brott, rymning eller fritagningsförsök, trygga den häktades eller någon annans säkerhet eller säkerställa syftet med häktningen.

17 §. Närmare bestämmelser. Paragrafens 1 mom. ändras på så sätt att bemyndigandet att utfärda förordning om permissioner preciseras. Genom förordning av statsrådet meddelas närmare bestämmelser om de föreskrifter som ska förenas med ett permissionstillstånd.

Paragrafens 2 mom. upphävs på samma sätt som 13 kap. 19 § 2 mom. i fängelselagen. På motsvarande sätt avlägsnas ordet föreskrifter från paragrafens rubrik.

10 kap. **Ordningen och disciplinen i ett fängelse**

1 §. Ordningsstadgan för ett fängelse. Det föreslås att bestämmelserna om innehållet i ordningsstadgan för ett fängelse ändras på motsvarande sätt som i fråga om bestämmelserna i 15 kap. 1 § i fängelselagen.

3 §. Ordningsföreselser. Hänvisningarna till 8 kap. i 1 mom. 5 punkten i paragrafen upphävs på samma sätt som i fråga om 15 kap. 3 § i fängelselagen.

10 §. Behandling av disciplinärenden. I paragrafens 3 mom. upphävs meningen med bestämmelser om överföring av en häktad från en öppen anstalt till ett slutet fängelse. Meningen är onödig eftersom en häktad inte kan placeras i ett öppet fängelse.

11 §. Avskildhet vid utredning. Det föreslås att bestämmelserna i paragrafen ändras på motsvarande sätt som bestämmelserna i 15 kap. 11 § i fängelselagen.

11 kap. **Granskning av fängelselokaler och häktade**

1 §. Övervakningen i ett fängelse. Det föreslås att bestämmelserna i paragrafens 1 mom. ändras på motsvarande sätt som bestämmelserna i 16 kap. 1 § i fängelselagen. Dessutom ska syftet med häktningen beaktas i övervakningen av häktade.

2 §. Granskning av bostadsrum och egendom. Det föreslås att bestämmelserna i paragrafen ändras på motsvarande sätt som bestämmelserna i 16 kap. 2 § i fängelselagen. Dessutom kan syftet med häktningen beaktas i granskningen av häktades bostadsutrymmen och egendom.

4 §. Kroppsvsitation av häktade. Det föreslås att bestämmelserna i paragrafens 1 mom. ändras på motsvarande sätt som bestämmelserna i 16 kap. 4 § i fängelselagen. Dessutom kan syftet med häktningen beaktas i kroppsvsitation av häktade.

5 §. Specialgranskning. Det föreslås att bestämmelserna i paragrafen ändras på motsvarande sätt som bestämmelserna i 16 kap. 5 § i fängelselagen. Dessutom ska syftet med häktningen beaktas i en specialgranskning.

6 §. Kroppsbesiktning av häktade. Det föreslås att bestämmelserna i paragrafens 1 mom. ändras på motsvarande sätt som bestämmelserna i 16 kap. 6 § i fängelselagen.

7 §. Kontroll av drogfrihet. Det föreslås att bestämmelserna i paragrafen ändras på motsvarande sätt som bestämmelserna i 16 kap. 7 § i fängelselagen.

12 kap. **Granskning av andra personer**

2 §. Säkerhetskontroll på fängelseområdet. Det föreslås att bestämmelserna i paragrafen ändras på motsvarande sätt som bestämmelserna i 17 kap. 2 § i fängelselagen. Dessutom kan syftet med häktningen beaktas i kroppsbesiktning av häktade.

3 §. Kroppsvisitation av besökare. Det föreslås att bestämmelserna i paragrafen ändras på motsvarande sätt som bestämmelserna i 17 kap. 3 § i fängelselagen.

6 §. Gripande och hållande i förvar. Det föreslås att bestämmelserna i paragrafens 1 mom. ändras på motsvarande sätt som bestämmelserna i 17 kap. 6 § i fängelselagen. Dessutom kan syftet med häktningen beaktas vid gripande och hållande i förvar av häktade.

8 §. Beslutanderätt. Det föreslås att en bestämmelse om rätten att fatta beslut om gripande av en person fogas till paragrafens 2 mom. på samma sätt som i 17 kap. 8 § i fängelselagen.

13 kap. **Säkerhetsåtgärder och användning av maktmedel**

2 §. Användning av fängsel. Till paragrafen ett nytt moment som motsvarar 18 kap. 2 § i fängelselagen.

4 §. Observation i isolering. Det föreslås att bestämmelserna i paragrafens 1 mom. ändras på motsvarande sätt som bestämmelserna i 18 kap. 4 § i fängelselagen.

6 §. Användning av maktmedel. Till paragrafen den ändring som motsvarar ändringen av 18 kap. 6 § i fängelselagen.

9 §. Närmare bestämmelser och föreskrifter. Det föreslås att bestämmelserna i paragrafen ändras på motsvarande sätt som bestämmelserna i 18 kap. 9 § i fängelselagen.

14 a kap. **Undantag vid störningar i samhället**

Till häktningsslagen fogas på ett sätt som motsvarar fängelselagen ett nytt 14 a kap. om verksamheten vid störningssituationer i samhället.

1 §. Tillämpning av undantag. Paragrafen innehåller bestämmelser om tillämpningsområdet för undantag som gäller störningssituationer i samhället. Paragrafen motsvarar i huvudsak 19 a kap. 1 § i fängelselagen.

2 §. Evakuering av häktade. Det föreslås att paragrafen innehåller bestämmelser om evakuering av häktade på ett sätt som motsvarar föreslagna 19 a kap. 3 § i fängelselagen.

3 §. Förvägran av vistelse utomhus. Det föreslås att paragrafen innehåller bestämmelser om förvägran av vistelse utomhus för häktade på ett sätt som motsvarar föreslagna 19 a kap. 4 § i fängelselagen.

4 §. Begränsning av ordnande av sysselsättning. Det föreslås att paragrafen innehåller bestämmelser om begränsning av ordnandet av sysselsättning för häktade på ett sätt som motsvarar föreslagna 19 a kap. 5 § i fängelselagen.

5 §. Begränsning av ordnande av fritidsverksamhet. Det föreslås att paragrafen innehåller bestämmelser om begränsning av ordnande av fritidsverksamhet för häktade på ett sätt som motsvarar föreslagna 19 a kap. 6 § i fängelselagen.

6 §. Begränsning av besök. Det föreslås att paragrafen innehåller bestämmelser om begränsning av besök för häktade på ett sätt som motsvarar föreslagna 19 a kap. 7 § i fängelselagen.

7 §. Begränsningarnas inverkan på beslut som gäller en häktad. Paragrafen innehåller bestämmelser om hur ordnandet av verksamheten och begränsningen av besöken påverkar besluten om enskilda häktade. Bestämmelsen motsvarar 19 a kap. 9 § i fängelselagen. Eftersom permissioner till häktade beviljas endast i enskilda fall, utfärdas i häktninglagen till denna del inte bestämmelser om möjligheten att avbryta dessa och inte heller, på ett sätt som motsvarar bestämmelserna i fängelselagen, bestämmelser om förvägran eller återkallande av sådana permissionsbeslut under tiden för en allvarlig störningssituation.

8 §. Begränsningarnas inverkan på en häktads kontakter och på tiden utanför cellen. Det föreslås att paragrafen innehåller bestämmelser om ordnandet av de häktades kontakter på ett alternativt sätt på ett sätt som motsvarar föreslagna 19 a kap. 10 § i fängelselagen.

9 §. Beslutanderätt. På samma sätt om i 19 a kap. 11 § i fängelselagen innehåller paragrafen bestämmelser om beslutanderätten.

15 kap. **Ändringssökande**

1 §. Beslut i vilka ändring får sökas. Det föreslås att den nya 7 a punkten fogas till 1 mom. i paragrafen. Med stöd av punkten föreligger rätt att söka ändring i beslut om begränsning av fängelsernas verksamhet vilka fattats med stöd av 14 a kap. 4-6 §.

Till 1 mom. 1 punkten i paragrafen fogas rätt att söka ändring i ett beslut om placering i en avdelning med intensifierad övervakning.

I 2 punkten i paragrafens 1 mom. görs ändringar om användning av betalningsmedel vilka motsvarar fängelselagen.

2 §. Förbud mot att söka ändring. En språklig ändring görs i 1 mom. 5 punkten i paragrafen. Till paragrafen fogas en ny 6 punkt med bestämmelser om förbudet att söka ändring i ett evakueringsbeslut enligt föreslagna 14 a kap. 2 § och beslut som gäller en enskild fänge och fattats med stöd av 7 §. Förvägran av vistelse utomhus med stöd av 3 § i kapitlet utgör faktisk förvaltningsverksamhet, varför inget förvaltningsbeslut fattas om sådan.

3 §. Förfarande vid ändringssökande. Paragrafen ändras på så sätt att 20 kap. 2–8 § i fängelselagen i övrigt tillämpas på ändringssökande. I denna proposition föreslås att 20 kap. 9 § i fängelselagen ska upphävas.

16 kap. **Särskilda bestämmelser**

1 §. Tillämpning av fängelselagen. Paragrafen kompletteras med hänvisningsbestämmelser till sådana bestämmelser i fängelselagen som innehåller allmänna bestämmelser om fängelset eller

dess lokaler. Det handlar om bestämmelser som likaså gäller fångar som avtjänar straff och häktade. Vid behandlingen av häktade tillämpas fängelselagens 4 kap. 1 §, 11 § 3 mom. och 12 § 2 mom., vilka innehåller allmänna bestämmelser om fängelse. Dessutom tillämpas bestämmelsen om kontraktsavdelningar i 5 kap. 4 § 1 mom. i fängelselagen.

2 §. Närmare bestämmelser om verkställighet. Paragrafen upphävs eftersom dess innehåll inte uppfyller kraven på bemyndigande att utfärda förordning.

8.3 Lagen om verkställighet av samhällspåföljder

30 §. Beslutanderätt. Till paragrafen fogas bestämmelser om beslutanderätt avseende beslut som ingår i föreslagna 13 a kap.

Med stöd av bestämmelserna fattar samhällspåföljdsbyråns enhetschef beslut om tillfällig ändring av den preciserade planen för strafftiden och avbrytande av verkställigheten av en enskild dom. Beslutanderätten är den samma som i normala förhållande då den preciserade strafftiden ändras och verkställigheten avbryts.

Så som föreslagits även i fråga om fängelselagen fattas beslut om allmänna begränsningar av verkställighet av samhällspåföljder av direktören för ansvarsområdet för operativ verksamhet. Innan beslutet fattas ska direktörerna för de brottspåföljdscentraler som omfattas av beslutet höras.

13 a kap. Undantag vid störningar i samhället

85 a §. Tillämpning av undantag. I paragrafen föreskrivs det på motsvarande sätt som i fängelselagen om situationer där de undantag som föreskrivs i kapitlet kan tillämpas.

85 b §. Begränsning av inledandet av verkställighet av samhällspåföljder. Paragrafen innehåller bestämmelser om begränsning av inledandet av verkställighet av vissa samhällspåföljder. Det handlar om en bestämmelse som motsvarar 19 a kap. 2 § i fängelselagen, med stöd av vilken det är möjligt att begränsa inledandet av verkställighet av samhällspåföljder i en allvarlig störningssituation.

Bestämmelsen gäller för samhällstjänst, övervakningsstraff, villkorligt fängelse som förenats med övervakning av den dömda och inledande av verkställighet av ungdomsstraff. Dessa kan begränsas i allvarliga störningssituationer under normala förhållanden och i undantagsförhållanden enligt beredskapslagen. Med stöd av bestämmelsen överförs verkställigheten att påföljder som inkommer för att verkställas till en senare tidpunkten på samma sätt som det är möjligt att flytta verkställigheten av fängelsestraff med stöd av fängelselagen. Bestämmelsen gäller således inte för sådana samhällspåföljder vars verkställighet redan inletts.

Eftersom det handlar om allmänna begränsningar som gäller personer som dömts till en viss påföljd, beslutas dessa genom förordning av justitieministeriet. Det föreslås att förordningen innehåller bestämmelser om huruvida begränsningen gäller alla endast en del av de nämnda samhällspåföljderna.

Begränsningarnas nödvändighet bedöms utifrån samma grunder som begränsning av intagning i fängelse enligt 19 a kap. 2 § i fängelselagen. Målet är att trygga att verkställigheten av samhällspåföljder fortsätter i den omfattning som det är tryggt för samhället, personalen och de dömda.

Begränsningarnas längd motsvarar begränsningarna av intagning i fängelse.

85 c §. *Verkställighet av samhällspåföljder i allvarliga störningssituationer under normala förhållanden och under undantagsförhållanden.* Paragrafen innehåller bestämmelser om redigering av innehållet i samhällspåföljderna och avbrytande i allvarliga störningssituationer. Principerna för tillämpning av bestämmelserna motsvarar i hög grad 19 a kap. 5 § i fängelselagen och vad som konstaterats om ordnande av aktiviteter för fångar i motiveringarna till paragrafen.

Med stöd av paragrafens 1 mom. är den centrala skillnaden jämfört med fängelselagen i första hand dock att innehållet i verkställigheten av samhällspåföljder ändras. I en störningssituation är det möjligt att ändra innehållet sysselsättningskyldigheterna, innehållet i skyldigheten att stanna i bostaden samt innehållet i övervakningen. Det kan handla till exempel om att platserna för att fullgöra sysselsättningsplikten i anknytning till samhällspåföljder byts till sådana där verksamheten kan genomföras även i en störningssituation. Tidtabellerna för sysselsättningsplikten eller skyldigheten att stanna i bostaden kan ändras exempelvis enligt de allmänna begränsningarna av rörelse utomhus. I övervakningen är det möjligt att till exempel övergår till övervakning som endast sker på distans, om det är nödvändigt på grund av störningssituationen.

Som helhet lämna bestämmelsen en jämförelsevis omfattande prövningsrätt för Brottspåföljdsmyndigheten i fråga om hurudana nödvändiga ändringar som görs i innehållet i verkställigheten för att verkställigheten ska kunna fortsättas även i en störningssituation.

Ändringarna gäller alla samhällspåföljder som omfattas av tillämpningen. Besluten om ändring är således allmänna och under en störningssituation styr de verkställigheten av alla enskilda påföljder. Konsekvenserna av ändringarna för en enskild dömd person preciseras genom de tillfälliga ändringar som görs i den preciserade planen för strafftiden som berör honom eller henne.

Med stöd av paragrafens 2 mom. kan verkställigheten även avbrytas. På samma sätt som i ordnandet av sysselsättning för fångarna, är avbrytande en metod som ska tillgripas i sista hand och som kan användas endast om det inte är tillräckligt att ändra innehållet i verkställigheten. I praktiken kan avbrytande av verkställighet av samhällspåföljder ses som en synnerligen exceptionell metod, eftersom verkställigheten i regel kan tryggas genom begränsningar enligt 85 a § eller ändringar enligt 85 b § 1 mom. Under avbrottet löper inte den dömdes strafftid.

Med stöd av 3 mom. i paragrafen får ändringarna i innehållet av verkställigheten vara i högst tre månader åt gången och de kan förlängas med tre månader åt gången på samma sätt som i fråga om begränsningarna av ordnande av sysselsättning enligt fängelselagen. Eftersom avbrott av verkställigheten är en åtgärd som i högre grad innebär en inskränkning av den dömdes rättigheter, kan avbrottet vara i högst en månad åt gången. Efter att störningssituationen upphört, ska man utan dröjsmål återgå till normal verkställighet. Vid återgången ska man dock beakta till exempel att ändringen kan förutsätta att de platser där sysselsättningsplikten fullgörs och andra aktörer utanför Brottspåföljdsmyndigheten vidtar förberedande åtgärder. Detta ska beaktas i tidtabellen för återgången.

85 d §. *Begränsningarnas inverkan på beslut som gäller den dömda.* Paragrafen innehåller bestämmelser om hur de begränsningar som ställs i 85 b § påverkar de beslut som gäller en enskild dömd person. När begränsningar införts med stöd av 85 b §, ska man i fråga om enskilda dömda bedöma hur de påverkar verkställigheten av hans eller hennes straff. Begränsningarna

kan förutsätta till exempel att platsen för att fullgöra sysselsättningsplikten ändras eller ändringar tidtabellerna eller i skyldigheten att stanna i bostaden.

Sådana ändringar kan förutsätta en ändring av den preciserade planen för strafftiden för den dömd. I planen görs i så fall tillfälliga ändringar på så sätt att verkställigheten fortsätter enligt de fastställda begränsningarna. Vid en temporär ändring av en preciserad plan för strafftiden är det möjligt att avvika från att sysselsättningen är förenlig med den preciserade planen för strafftiden eller från de dagliga tidtabellerna i planen.

Om man beslutar att avbryta verkställigheten av någon samhällspåföljd, fattas på motsvarande sätt ett beslut om avbrytande av verkställigheten för en enskild dömd person.

85 e §. Närmare bestämmelser. Paragrafen avses innehålla ett bemyndigande att utfärda förordning. Genom förordning av justitieministeriet utfärdas bestämmelser om när de begränsningar som avses i föreslagna 85 a § avseende inledande av verkställighet av samhällspåföljder inleds och avslutas samt om hur inledandet av verkställigheten av dessas begränsas. Regleringen motsvarar i stor utsträckning vad som föreskrivits om intagning i fängelse i 19 a kap. i fängelselagen.

14 kap. **Ändringssökande**

86 §. Beslut i vilka ändring får sökas. Det föreslås att den nya 8 a punkten fogas till 1 mom. i paragrafen. Med stöd av punkten har fången rätt att söka ändring i beslut som fattats med stöd av föreslagna 85 b § och som gäller ändring av innehållet i verkställigheten av samhällspåföljder eller avbrytande av verkställigheten.

86 a §. Förbud mot att söka ändring. En språklig ändring görs i 1 mom. 2 punkten i paragrafen. Till paragrafen fogas en ny 3 punkt som innehåller bestämmelser om förbud att söka ändring i fråga om ett beslut enligt föreslagna 85 c § om ändring av en preciserad plan för strafftid och avbrytande av verkställigheten.

8.4 Lagen om övervakad frihet på prov

16 a §. Verkställighet av övervakad frihet på prov i allvarliga störningssituationer under normala förhållanden och under undantagsförhållanden. Till lagen fogas nya 16 a §, som innehåller bestämmelser om en möjlighet som motsvarar vad som föreskrivs i lagen om verkställighet av samhällspåföljder i fråga om att ändra innehållet i skyldigheterna för en fånge som placerats i övervakad frihet på prov vid en störningssituation i samhället. Bestämmelsen motsvarar vad som ovan lagts fram i fråga om 85 b § i lagen om verkställighet av samhällspåföljder. Det föreslås dock inte att bestämmelser utfärdas om möjligheten att avbryta verkställighet av övervakad frihet på prov.

32 §. Beslutanderätt. Till paragrafen fogas bestämmelser om beslut enligt 16 a §. Med stöd av 2 mom. i paragrafen fattar enhetschefen för fängelset, enhetschefen för byrån för samhällspåföljder, den biträdande direktören enligt brottspåföljdscentralens arbetsordning eller brottspåföljdschefen beslut om temporär ändring av planen för strafftiden enligt 16 a § 3 mom. Med stöd av nya 7 mom. i paragrafen fattar direktören för ansvarsområdet för operativ verksamhet beslut om att ställa de begränsningar som avses i 16 a § 1 mom.

40 §. Ändringssökande. Till paragrafens 1 mom. fogas nya 2 a punkten, med stöd av vilken den som placerats i frihet på prov kan söka ändring i beslut som fattats med stöd av 16 a § 1 mom.

40 a §. *Förbud mot att söka ändring.* Till paragrafen fogas ett förbud att söka ändring i ett tillfälligt beslut som gäller planen för strafftiden enligt 16 a § 3 mom.

8.5 Lag om verkställighet av kombinationsstraff

11 a §. *Verkställighet av den övervakningstid som ingår i ett kombinationsstraff i allvarliga störningssituationer under normala förhållanden och under undantagsförhållanden.* Till lagen fogas nya 11 a §, som innehåller bestämmelser om en möjlighet som motsvarar vad som föreskrivs i lagen om verkställighet av samhällspåföljder i fråga om att ändra innehållet i skyldigheterna för en person som är föremål för övervakning vid en störningssituation i samhället. Bestämmelsen motsvarar vad som ovan lagts fram i fråga om 85 b § i lagen om verkställighet av samhällspåföljder. Det föreslås dock inte att bestämmelser utfärdas om möjligheten att avbryta verkställighet av övervakningstiden.

29 §. *Beslutanderätt.* Till paragrafen fogas bestämmelser om beslut enligt 11 a §. Med stöd av 1 mom. i paragrafen fattar enheten för riskbedömning beslut om temporär ändring av planen för strafftiden enligt 11 a § 3 mom. Med stöd av 6 mom. i paragrafen fattar direktören för ansvarsområdet för operativ verksamhet beslut om att ställa de begränsningar som avses i 11 a § 1 mom.

35 §. *Ändringssökande.* Till paragrafens 1 mom. fogas nya 1 a punkten, med stöd av vilken den som är föremål för övervakning kan söka ändring i beslut som fattats med stöd av 11 a § 1 mom.

36 §. *Förbud mot att söka ändring.* Paragrafen ändras på sätt att man som 1 punkten i den fogar ett förbud att söka ändring i beslut enligt 11 a § 3 mom. Nuvarande 1 och 2 punkten i paragrafen flyttas till 2 och 3 punkten.

8.6 Mentalvårdslagen

23 a §. *Läkaruppgifter som förutsätter ett tjänsteförhållande.* Paragrafen kompletteras med en bestämmelse om att endast en läkare i tjänsteförhållande till staten eller ett välfärdsområde vid sidan om polisen kan framföra en begäran om handräckning till Brottsförmyndigheten då det handlar om att bistå i transporten av en fånge eller häktad som frigges. Ändringen hänför sig till föreslagna nya 31 b §.

31 b §. *Transport av en patient som tagits in för vård oberoende av sin vilja när patienten frigges från fånge eller häktning.* Nya 31 b § fogas till lagen.

Paragrafens 1 mom. innehåller bestämmelser om ansvaret för att ordna transport av en patient som tagits in för vård oberoende av sin vilja när patienten frigges från fånge eller häktning. Vård oberoende av vilja eller dess förutsättningar upphör inte i och med att fånge eller häktningen upphör. När en person frigges från fånge eller häktning, överförs ansvaret för att ordna personens hälso- och sjukvårdstjänster från Enheten för hälso- och sjukvård för fångar till välfärdsområdet enligt hans eller hennes hemkommun. Det välfärdsområde som ansvarar för att ordna den fortsatta vården för patienten ansvarar för transporten. Om patienten inte har någon hemkommun kan välfärdsområdets organiseringsansvar fastställs till exempel utifrån 50 § i hälso- och sjukvårdslagen eller 56, 56 a eller 56 b § i lagen om ordnande av social- och hälsovård. Paragrafen gäller inte för frigivning från fånge för vård enligt 10 kap. 3 § i fånge- och häktningens lag, då strafftiden anses löpa under vården.

Momentet innehåller en hänvisning till 14 §, enligt vilken vården ska avslutas och patienten ska avlägsnas från sjukhuset om han eller hon så vill, om det under vården av den som förordnats

till vård kommer fram att förutsättningar för förordnade till vård oberoende av vilja inte föreligger.

Mentalvårdslagen innehåller inte bestämmelser om begränsning av självbestämmanderätten under transporten. Under transporten får hälso- och sjukvårdspersonalen inte använda de begränsningsåtgärder som föreskrivs i 4 a kap. i lagen. Under tiden för förflyttningen av patienten kan det dock finnas en risk för att patienten betar sig våldsamt eller på ett oförutsett sätt eller till exempel försöker avlägsna sig. Detta kan orsaka en risk för patientens egen hälsa eller säkerhet eller för andra personers hälsa eller säkerhet och bli ett hinder för förflyttningen.

Paragrafens 2 mom. innehåller bestämmelser om begäran om handräckning från Brottspåföljdsmyndigheten eller polisen. En begäran om handräckning kan framföras av en läkare i tjänsteförhållande till välfärdsområdet eller Enheten för hälso- och sjukvård för fångar då läkaren anser att handräckning av Brottspåföljdsmyndigheten eller polisen behövs för att genomföra transporten på ett säkert sätt. Behovet kan bero till exempel på förväntad våldsamhet av patienten eller ett annat motsvarande skäl. Förutsättningen är inte en konkret våldssituation under transporten, utan en bedömning som gjorts före transporten utifrån patientens tidigare beteende och risken för våldsamt beteende under transporten.

I praktiken framförs begäran i allmänhet av en läkare i ett tjänsteförhållande till Enheten för hälso- och sjukvård för fångar. Enheten för hälso- och sjukvård för fångar kommer överens om den fortsatta vården med välfärdsområdet. Enheten för hälso- och sjukvård har även uppdaterad information om patientens hälsotillstånd och till exempel risken för våldsamt beteende. Med stöd av bestämmelsen kan en läkare från Enheten för hälso- och sjukvård framföra en begäran även i en sådan situation där en häktad redan förordnats att frigges under den tid då den frivolva häktade hålls frihetsberövad för att ordna transporten. En läkare med tjänsteförhållande hos välfärdsområdet har dock befogenhet att framföra en i paragrafen avsedd begäran om handräckning.

Momentet innehåller en hänvisning till bestämmelserna om handräckning i fängelselagen och häktninglagen.

8.7 Lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården

5 §. Avgiftsfria hälsovårdstjänster. Till paragrafen fogas nya 8 a punkten, utifrån vilken transporten av en patient enligt 31 b § i mentalvårdslagen är avgiftsfri för patienten. I paragrafens 8 punkt görs en teknisk ändring som beror på detta.

8.8 Lagen om ändring av barnskyddslagen

16 a §. Välfärdsområde som svarar för barnskyddets kostnader. Till paragrafen fogas ett nytt 3 mom., som innehåller en hänvisningsbestämmelse till fängelselagen. I paragrafens 3 mom. föreskrivs att kostnaderna för placering av en fånge som inte fyllt 18 år i en barnskyddsanstalt föreskrivs i 8 kap. 10 c § i fängelselagen.

Det finns bestämmelser om skyldigheten för det ansvariga välfärdsområdet att ordna hälso- och sjukvårdstjänster för ett placerat barn i 16 b § i barnskyddslagen och i 69 § i hälso- och sjukvårdslagen (1326/2010).

40 §. Skyldighet att omhänderta barn och ordna barnets vård utom hemmet. Till paragrafen fogas ett nytt 3 mom., enligt vilket en fånge som inte fyllt 18 år under de förutsättningar som anges i 1 och 2 mom. kan placeras i en barnskyddsanstalt. Dessutom innehåller momentet en

bestämmelse, enligt vilken en sådan placering också förutsätter ett beslut om placering av ett barn som inte fyllt 18 år i en anstalt utanför fängelset. I dessa situationer handlar det således om en så kallad dubbel klientrelation, varvid placeringen ska vara motiverad på basis av bägge lagar och under placeringen ska det vara möjligt att tillämpa bestämmelserna i såväl fängelselagen som barnskyddsplagen på den minderårige.

Placeringen förutsätter ett beslut om omhändertagande som fattas med stöd av 43 § i barnskyddslagen och att de kriterier som styr valet av platsen för vård utom hemmet enligt 50 § i barnskyddslagen uppfylls. Enligt 40 § 2 mom. i barnskyddslagen är stödåtgärder inom öppenvården primära i förhållande till omhändertagande och placering i vård utom hemmet ska vara förenligt med barnets bästa. I dessa situationer kan öppenvårdens stödåtgärder inte bli aktuella, eftersom barnet är i fängelse och inte i vanliga uppväxtförhållanden. I fängelset är det inte möjligt att vidta stödåtgärder inom öppenvården. Vid prövningen av placering ska man göra bedömningen i förhållande till fängelsemiljön och -förhållandena och inte till barnets vanliga uppväxtmiljö och -förhållanden. Även barnets bästa ska bedömas i förhållande till fängelseförhållandena och inte till de rådande uppväxtförhållandena. För en fånge som inte fyllt 18 år och som är i fängelse utgör fängelseförhållandena i praktiken hans eller hennes faktiska rådande uppväxtförhållanden.

Parterna kan anföra besvär över beslutet om omhändertagande, varvid omhändertagandet överförs till förvaltningsdomstolen för avgörande. Då kan det vara möjligt att en utomstående anstaltsplacering som är under beredning i praktiken inte hinner genomföras.

Om en minderårig redan har omhändertagits med ett tidigare beslut och omhändertagandet inte har upphävts för tiden i fängelse, ska man utan dröjsmål se över barnets klientplan enligt 30 § i barnskyddslagen och i den bedöma även syftet och målen med placeringen i vård utom hemmet samt grunderna för omhändertagandet och placeringen i vård utom hemmet. Det är inte behövt att fatta något nytt beslut om omhändertagande om grunderna för omhändertagande fortfarande föreligger. Om den plats för placering i vård utom hemmet som anvisats barn för tiden i fängelse inte längre motsvarar barnets behov och inte är förenlig med barnets bästa och inte heller lämpar sig för placeringsplats för en minderårig fånge, ska barnet placeras med ett beslut om ändring av platsen för placering i vård utom hemmet i en plats för i vård utom hemmet som lämpar sig för honom eller henne i enlighet med 43 § 3 mom. i barnskyddslagen.

Placering av ett barn i en barnskyddsanstalt föregås alltid av en grundlig och fallspecifik prövning såväl ur fängelselagens som barnskyddslagens synvinkel. Det myndighetssamarbete som ska föras i beredningen av placeringen föreskrivs i 41 § 3 mom. En placering görs om det är befogat med tanke på bägge lagar.

Placeringen kan vid behov fortsätta efter frigivningen, om grunderna för placeringen i vård utom hemmet fortfarande föreligger. Situationen ska bedömas under beredningen av frigivningen. Samarbetet med Brottspåföljdsmyndigheten under placeringen i vård utom hemmet föreskrivs närmare i 52 §.

41 §. Beredning av omhändertagande och vård utom hemmet. Till paragrafen fogas ett nytt 3 mom., enligt vilket placeringen av en fånge som inte fyllt 18 år i en barnskyddsanstalt ska beredas i samarbete med Brottspåföljdsmyndigheten och Enheten för hälso- och sjukvård för fångar.

Myndigheterna ska sinsemellan komma överens om processerna för beredningen och beslutfattandet. I praktiken tas initiativet till att börja beredningen i typfallet av Brottspåföljdsmyndigheten vid beredningen av om förutsättningar för att placera en person

under 18 år i öppnare förhållande än ett slutet fängelse föreligger. Därefter bedömer barnskyddsmyndigheterna ur barnskyddslagens synvinkel om placeringen är motiverad och om det finns en lämplig placeringsplats. Den behöriga tjänsteinnehavaren inom barnskyddet ska liksom för närvarande bedöma vilken plats som är lämplig för just fången under 18 år, eftersom barnskyddsmyndigheten har den bästa kunskapen om olika barnskyddsanstalter och om barn som tidigare placerats i dem. Bestämmelser om val av plats för vård utom hemmet finns i 50 § i barnskyddslagen. Vid prövningen av placering av en fånge som inte fyllt 18 år i en barnskyddsanstalt ska man även bedöma barnets bästa, välbefinnandet och säkerheten för de barn som sedan tidigare är placerade i platsen för placering i vård utom hemmet. Placeringen får inte leda till att barnets bästa, välbefinnande och säkerhet försämras för de barn som redan finns i anstalten. Ett avgörande som gäller placering handlar således om en helhetsprövning där man beaktar vad barnets bästa i fråga om en fånge som inte fyllt 18 år och även de andra barnen.

En placering i en barnskyddsanstalt är i första hand avsedd för sådana minderåriga fångar som genuint kan placeras i öppnare förhållanden som liknar ett öppet fängelse. Förhållandena i ett öppet fängelse är avsevärt öppnare än i ett slutet fängelse. I typfallet kan en fånge till exempel utträta ärenden i närbutiken, på biblioteket eller delta i andliga sammankomster under vissa på förhand fastställda tidpunkter. I ett öppet fängelse är det även möjligt att ansöka om tillstånd för studier för att delta i utbildning i en läroanstalt utanför fängelset eller ansöka om tillstånd till civilt arbete för arbete utanför fängelset. Det handlar således om sedvanliga studier och arbete i det civila och ofta utnyttjas elektronisk övervakning i övervakningen.

På grund av detta har man vid beredningen av propositionen utgått från att den i regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av barnskyddslagen och till lagar som har samband med den (RP 149/2025 rd och RSv 61/2026 rd) föreslagna nya tjänsten för rehabilitering på en sluten institution inte lämpar sig som en anstalt för placering utanför fängelset för ett barn som lämpar sig för öppet fängelse. I den föreslagna nya tjänsten för rehabilitering på en sluten institution begränsas i princip barnets rörelsefrihet och andra rättigheter, varvid tjänsten i fråga om förhållanden och utgångspunkter blir mer sluten. Ingen enskild barnskyddsanstalt utesluts dock kategoriskt, utan en lämplig placeringsplats avgörs utifrån en övergripande prövning. Ingen placering görs om det inte finns någon sådan placeringsanstalt som kan ombesörja placeringsförutsättningarna, såsom säkerhetsomständigheterna.

Om en placering är möjlig, ska fängelset, barnskyddsanstaltens personal och den behöriga socialvårdsmyndigheten i samarbete säkerställa att man i de placeringsbeslut som fattas med stöd av bägge lagar beaktar alla behövliga omständigheter. Till exempel föreskrifterna i ett placeringsbeslut beträffande iakttagande av anstaltens ordning och avlägsnande från anstaltens ska beredas med tillräcklig precision.

Ur fängelselagens synvinkel är en fånge under 18 år skyldig att stanna kvar i en barnskyddsanstalt, delta i verksamhet som ordnas i anstalten och förfara enligt anstaltens regler, till exempel genom att iaktta dagliga tidtabeller. I det placeringsbeslut som fattas av Brottspåföljdsmyndigheten och de föreskrifter som bifogas det beaktas dessa omständigheter med tillräcklig precision. I samarbete med barnskyddsanstaltens personal och den behöriga tjänsteinnehavaren inom socialvården ska det säkerställas att man tagit ställning till alla behövliga omständigheter med tanke på barnskyddsanstalten i det beslut som fattas vid Brottspåföljdsmyndigheten.

Dessutom möjliggör fängelselagen att Brottspåföljdsmyndigheten under placeringen kan övervaka en fånge under 18 år med tekniska redskap, om en sådan övervakning bedöms vara

förenlig med barnets bästa och de relaterade omständigheterna bereds tillsammans med barnskyddsanstalten och den behöriga socialvårdsmyndigheten.

Myndigheterna ska i förväg komma överens om praxis som iakttas i övervakningen av om en fånge under 18 år är drogfri och om han eller hon avlägsnar sig från barnskyddsanstalten utan lov. Riksdagen behandlar för närvarande förslag till ändringar av barnskyddslagen (RP 149/2025 rd), vars syfte är att påskynda letande efter barn som olovligen avlägsnat sig från deras plats för placering i vård utom hemmet. Det föreslås att barnskyddslagen innehåller detaljerade bestämmelser om underlättande av lokaliseringen av, letandet efter och returneringen av ett barn, gripande, transporten samt om polisens handräckning vid gripande och transport. Om en minderårig olovligen avlägsnar sig från en barnskyddsanstalt, är situationen annorlunda i den meningen att Brottspåföljdsmyndigheten efterlyser fången med stöd av 2 kap. 2 a § 2 mom. i fängelselagen för att fortsätta verkställigheten. Barnskyddsanstalten ska utan dröjsmål underrätta Brottspåföljdsmyndigheten om det olovliga avlägsnandet för att efterlysningen ska göras.

52 §. Samarbete under den tid vård utom hemmet varar. Till paragrafens fogas ett nytt 2 mom., som innehåller en hänvisningsbestämmelse till fängelselagen. I momentet föreskrivs att bestämmelser om myndighetssamarbete under tiden för placering av en fånge som inte fyllt 18 år i en barnskyddsanstalt finns i 8 kap. 10 b § 3 mom. i fängelselagen.

I praktiken ska barnskyddsanstaltens personal, den behöriga tjänsteinnehavaren inom socialvården och fängelsepersonalen under placeringen underrätta varandra om omständigheter som är behövliga med tanke på straffverkställigheten och placeringen. Myndighetssamarbete som förs med låg tröskel är motiverat med tanke på barnets bästa. I synnerhet när en fånge som inte fyllt 18 år avlägsnar sig olovligen från anstalten ska Brottspåföljdsmyndigheten utan dröjsmål underrättas om detta för efterlysning av barnet. Dessa situationer har behandlats mer ingående i specialmotiveringen avseende ovan föreslagna 8 kap. 10 b § i fängelselagen.

Lagen om behandling av klientuppgifter inom social- och hälsovården innehåller bestämmelser om rätten att få uppgifter från Brottspåföljdsmyndigheten.

För tydlighetens skull finns det skäl att konstatera att 16 kap. 6 a § i fängelselagen innehåller bestämmelser om drogfrihet och 7 § om kontroll av drogfrihet. I kontrollen av drogfrihet kan en fånge åläggas att utföra ett blåsprov eller att ge ett saliv- eller urinprov. Även ett blodprov är möjligt, även om det väldigt sällan använts i praktiken. Om det utifrån de yttre tecknen är uppenbart att fången är berusad, behöver ett saliv-, urin- eller blodprov inte tas, om inte fången kräver det. Brottspåföljdsmyndigheten kan använda resultatet av ett alkohol- och drogtest som gjorts av någon annan aktör exempelvis i samband med utredningen av en ordningsförseelse och påförandet av en disciplinär påföljd. Bägge myndigheter ska således göra ett alkohol- och drogtest inom ramen för den egna befogenheten och de egna syftena. I praktiken sköts kontrollen av drogfrihet utan att väcka uppmärksamhet utanför fängelset av de stödpatruller som lyder under Brottspåföljdsmyndighetens samhällspåföljdsbyråer.

9 Bestämmelser på lägre nivå än lag

Fängelselagen och häktningsslagen innehåller flera bemyndiganden att utfärda förordning och föreskrift vars ändringsförslag behandlats ovan.

De föreslagna ändringarna förutsätter även en partiell ändring av statsrådets förordning om fängelse och statsrådets förordning om häktning. På grund av lagändringarna blir bestämmelserna om elektronisk kommunikation onödiga.

Statsrådets förordning innehåller mer precisa bestämmelser än för närvarande om maktmedel. Regleringen sätts i kraft för att i huvudsak motsvara regleringen om polisens maktmedel.

Genom förordning av statsrådet utfärdas även bestämmelser om besök. Det föreslås att förordningen innehåller mer ingående bestämmelser om vad ett strukturellt hinder som används mellan en fånge och besöker i praktiken är. Ett strukturellt hinder definieras som ett hinder som förhindrar beröring under besöket. När ett strukturellt hinder inte används, är beröring möjlig. Dessutom ska strukturerna skydda integriteten för samtalet mellan fången och besökaren i förhållande till andra fångar och besökare, dock utan att bilda något sikthinder som stör övervakningen. Vid ett besök som ordnats åtskilt från fängelsets andra fångar ska hindret vara sådant att det inte är möjligt att fången och besökaren berör varandra eller att varor överläts.

Genom förordning av statsrådet utfärdas närmare bestämmelser även om permissioner. Bemyndigandet att utfärda förordning i fängelselagen om fattar utfärdande av närmare bestämmelser om restiden, ersättning av permissionsresor och föreskrifter som ska förenas med permissionen. Inom ramen för permissionsförfarandet utfärdas inte längre närmare bestämmelser genom förordning, eftersom behandlingen av permissioner handlar om ett förvaltningsärendet och det finns inte längre något behov av bestämmelser som preciserar detta förfarande. Dessutom preciseras bemyndigandet att utfärda förordning i häktningenslag på så sätt att närmare bestämmelser kan utfärdas om de föreskrifter som ska förenas med en permission.

Genom förordning av statsrådet utfärdas närmare bestämmelser om de villkor som ska fogas till en placering i en anstalt utanför fängelset enligt 8 kap. 10 a § i fängelselagen.

De ändringar som gäller bemyndigandet att utfärda föreskrift förutsätter att flera föreskrifter av Brottspåföljdsmyndigheten uppdateras.

Definitionen av innehållet i fängelsets ordningsstadga och dagordningarna för fängelsets avdelningar i lag förutsätter att ordningsstadgorna och dagordningarna uppdateras.

Brottspåföljdsmyndighetens bemyndigande att utfärda förordning om permissionernas antal och längd preciseras på så sätt att bemyndigandet att utfärda förordning gäller endast för permissioner som beviljas på basis av strafftidens längd. Detta motsvarar gällande praxis. Det handlar således om en precisering av ordalydelsen i bemyndigandet att utfärda förordning, eftersom den gällande ordalydelsen kan ge en bild av att bemyndigandet att utfärda förordning gäller för alla permissioner.

10 Ikraftträdande

Lagarna träder i kraft på sommaren 2027.

11 Verkställighet och uppföljning

Innan lagen träder i kraft bereds de behövliga ändringarna av förordningarna och föreskrifterna. Även fängelsernas ordningsstadgor och avdelningarnas dagordningar uppdateras för att överensstämma med lagändringarna.

Justitieministeriet och Brottspåföljdsmyndigheten kommer före ikraftträdandet av lagarna att ordna utbildning för de anställda om lagändringarna.

Innan lagarnas träder i kraft utarbetas gemensamma anvisningar för Brottspåföljdsmyndigheten och barnskyddsmyndigheterna till stöd för att verkställa placeringen av en fånge under 18 år i en barnskyddsanstalt. I anvisningarna beaktas även rollen för Enheten för hälso- och sjukvård för fångar i frågor som gäller ordnandet av hälso- och sjukvården.

Konsekvenserna av lagändringarna följs vid justitieministeriet. I synnerhet ändringarna av permissionspraxis ska följas efter lagändringarnas ikraftträdande utifrån statistiska uppgifter och eventuellt genom en utredning som görs separat. Även verksamheten på avdelningarna med intensifierad övervakning ska följas med motsvarande utredningar som i nuläget.

12 Förhållande till andra propositioner

Riksdagen behandlar regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om reformen av organiserings- och finansieringsansvaret för ambulanstransporter och transporter inom prehospitat akutsjukvård och om ändringar i klientavgifterna inom social- och hälsovården (RP 66/2026 rd), vars syfte är att ändra 5 § 8 punkten i lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården. Regeringen avser lämna propositionen till riksdagen våren 2026. Beredningsunderlaget till regeringspropositionen finns i den offentliga tjänsten på adressen <https://stm.fi/sv/projekt-och-lagberedning> under koden STM108:00/2023.

I propositionen föreslås som en anknuten lag bestämmelser i barnskyddslagen, bland annat nya 3 mom. i 40 § i barnskyddslagen. Reformen av barnskyddslagen har delats in i faser på så sätt att man i den andra fasen har för avsikt att förnya barnskyddslagens struktur och innehåll som helhet med beaktande av de ändringar som gjorts i den första fasen. Beredningsunderlaget till propositionen finns till påseende på adressen <https://stm.fi/sv/projekt-och-lagberedning> under koden STM057:00/2025. Avsikten är att denna andra fas ska överlämnas till riksdagen hösten 2026 enligt tidtabellen i budgetlagarna. De nu föreslagna bestämmelserna ska vid behov anpassas till den andra fasen av reformen av barnskyddslagen.

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om reformen av Brottspåföljdsmyndighetens organisation och utbildningssystemet inom brottspåföljdsbranschen (RP 25/2026 rd) innehåller delvis ändringar i samma paragrafer som denna proposition. Ändringarna gäller 1 kap. 9 § 2 mom., 6 kap. 2 §, 7 kap. 7 § 1 och 2 mom., 8 kap. 14 § 1 mom., 9 kap. 9 §, 12 kap. 11 § 4 mom., 14 kap. 11 §, 17 kap. 8 § 2 mom. och 19 a kap. 11 § i lagförslag 1, 2 lagförslagets 3 kap. 9 § 1 mom., 5 kap. 8 §, 8 kap. 9 § 3 mom., 12 kap. 6 § 1 mom. och 8 § 2 mom. samt 14 a kap. 11 §, 30 § i lagförslag 3, 16 § i lagförslag 4 och 29 § i lagförslag 5. Paragraferna ska till denna del samordnas i samband med behandlingen av denna proposition.

13 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

13.1 Förfarandet vid en allvarlig störningssituation i samhället

Allmänt

I propositionen föreslås att man till fängelselagen, häktningsslagen, lagen om verkställighet av samhällspåföljder, lagen om övervakad frihet på prov samt lagen om verkställighet av kombinationsstraff fogar bestämmelser som möjliggör att man avviker från den vanliga verkställigheten vid allvarliga störningssituationer i samhället. Bestämmelserna tillämpas i undantagsförhållanden eller i sådana andra allvarliga störningssituationer i normala förhållanden vilka räknats upp i de föreslagna bestämmelserna.

De föreslagna bestämmelserna är betydelsefulla med tanke på de grundläggande fri- och rättigheterna för dem som dömts till påföljder och delvis även för deras närstående. Nedan behandlas dessa frågor separat med tanke på varje begränsning av de grundläggande fri- och rättigheterna.

Grundlagsutskottet har i sina utlåtanden tagit ställning till definieringen av en allvarlig störningssituation i normala förhållanden. I sina utlåtanden GrUU 10/2025 rd och GrUU 19/2026 rd förutsatte utskottet att man för att definiera en allvarlig störningssituation under normala förhållanden ska inkludera en exempelartad förteckning om sådana situationer i lagen.

De föreslagna bestämmelserna innehåller en i grundlagsutskottets utlåtanden förutsatt förteckning för att definiera störningssituationer under normala förhållanden.

Begränsningen av intagning i fängelse och begränsningen av inledandet av verkställighet av samhällspåföljder

I propositionen föreslås att bestämmelserna om begränsning av intagning i ett fängelse i 2 kap. fängelselagen flyttas till nya 19 kap. Dessutom fogas motsvarande bestämmelser om begränsning av inledande av verkställighet av samhällspåföljder till lagen om verkställighet av samhällspåföljder. I bägge fall handlar det om att verkställigheten av de påföljder som är föremål för begränsningar vid störningssituationer i samhället inte inleds, utan om att inledandet av påföljderna skjuts upp fram till dessa att begränsningarna avvecklats.

Enligt 21 § i grundlagen har var och en rätt att på behörigt sätt och utan ogrundat dröjsmål få sin sak behandlad av en domstol eller någon annan myndighet som är behörig enligt lag samt att få ett beslut som gäller hans eller hennes rättigheter och skyldigheter behandlat vid domstol eller något annat oavhängigt rättskipningsorgan. Det krav på behandling utan dröjsmål som följer av bestämmelsen gäller även för inledande av verkställighet av påföljder.

I fråga om bestämmelserna i fängelselagen har ärendet nyligen bedömts i regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av fängelselagen och häktningsslagen samt 9 § i lagen om försvarstillstånd (RP 53/2025 rd) och i dess lagstiftningsordning och bestämmelserna har godkänts med grundlagsutskottets medverkan. I denna proposition föreslås inte innehållsmässiga ändringar.

Nu föreslås bestämmelser med motsvarande innehåll även i lagen om verkställighet av samhällspåföljder. De grundläggande lösningarna i regleringen motsvarar vad som redan föreskrivs i fängelselagen. De omständigheter som lagts fram i motiveringarna till lagstiftningsordningen i ovan nämnda regeringsproposition (RP 53/2025 rd) är relevanta även i bedömningen av inledande av begränsning av verkställighet av samhällspåföljder. Även under coronatiden vara reglering av motsvarande innehåll i kraft (RP 44/2021 rd, GrUU 13/2021 rd, lag 452/2021).

Utifrån de grunder som lagts fram i ovan nämnda propositioner kan de nu föreslagna regleringen konstitutionellt sett anses vara problemfri.

Andra begränsningar i fängelserna

Enligt 7 § 3 mom. i grundlagen ska rättigheterna för den som har berövats sin frihet tryggas genom lag. Fängelselagen innehåller bestämmelser om de krav som ska ställas på innehållet i straffverkställigheten bland annat på så sätt att fängelse innehåller berövande av friheten eller

begränsning av den, att verkställigheten av fängelse inte får orsaka andra begränsningar för fångens rättigheter eller förhållanden än de som föreskrivs genom lag eller som nödvändigtvis följer av själva straffet, att fängelse ska verkställas på så sätt att verkställigheten är trygg för samhället, personalen och fångarna samt att fångens möjligheter att upprätthålla sina hälsa och funktionsförmåga ska stödjas. Förhållandena i fångelserna ska ordnas så att de i så hög grad som möjligt motsvarar de förhållanden som råder i samhället.

Grundlagsutskottet har i olika sammanhang i sina utlåtanden belyst att frihetsberövande inte i sig bildar någon grund att inskränka en persons grundläggande fri- och rättigheter. Om ett behov av inskränkning av de andra grundläggande fri- och rättigheterna föreligger under detta frihetsberövande, ska begränsningarna föreskrivas genom lag och de ska kunna berättigas separat i respektive fall och i fråga om respektive grundläggande fri- och rättighet (se till exempel GrUU 13/2021 rd).

I propositionen föreslås bestämmelser om begränsning eller avbrytande av fångarnas aktiviteter, besök och permissioner under tiden för en allvarlig störningssituation i samhället. Reglering med motsvarande innehåll var i kraft under coronatiden (ovan nämnda lag 452/2021 och dess förarbeten). Vid den tidpunkten var regleringen i kraft endast i en begränsad tid och den gällde endast för coronapandemin, medan de nu föreslagna bestämmelserna är avsedda att vara permanenta och tillämpliga på olika allvarliga störningssituationer i samhället.

Den föreslagna regleringen innebär ytterligare begränsningar av den personliga friheten enligt 7 § i grundlagen, rörelsefriheten enligt 9 § i grundlagen samt skyddet för privatlivet enligt 10 § i grundlagen. Likaså baserar sig regleringen på de kulturella rättigheter som tryggats i 16 § i grundlagen. Begränsningarna kan även innebära en viss form av isolering, vilket kan vara av betydelse för fångens hälsa.

De föreslagna bestämmelserna ska bedömas i ljuset av de allmänna förutsättningarna för inskränkningar av de grundläggande fri- och rättigheterna. De allmänna förutsättningarna för begränsning omfattar krav på att bestämmelser utfärdas genom lag, att de är exakta och noggrant avgränsade, att en begränsning är godtagbar, att begränsningen är proportionell i förhållande till det eftersträfvade målet, att den grundläggande fri- och rättighetens kärnområde inte kränks, att rättsskyddsarrangemangen är tillräckliga samt att människorättsplikterna iakttas.

De föreslagna bestämmelserna motsvarar varandra i fråga om innehåll.

Förslagen uppfyller kraven på att utfärda bestämmelser om inskränkningar av de grundläggande fri- och rättigheterna genom lag.

Förslagen uppfyller även kravet på att regleringen ska vara exakt och noggrant avgränsad. I fråga om varje begränsning utfärdas detaljerade bestämmelser om hurdana begränsningar som kan införas och under vilka förutsättningar. Förutsättningarna för tillämpning av de bestämmelser som gällde under coronatiden var bundna till den dåvarande situationen för den smittsamma sjukdomen. Eftersom syftet med de nu föreslagna bestämmelserna är att de ska vara tillämpliga på olika allvarliga störningssituationer i samhället, föreslås nu att tillämpningen ska vara nödvändig för att säkerställa straffverkställigheten är trygg för samhället, personalen och fångarna.

Bestämmelserna är inte detaljerade på samma sätt som den väldigt kasuistiska reglering som gällde under coronatiden men den kan ändå anses vara exakt och noggrant avgränsad på det sätt som grundlagen förutsätter. Bestämmelsen motsvarar 1 kap. 3 § 2 mom. i fängelselagen och den terminologi som använts i ovan nämnda nämna bestämmelse om begränsning av intagning i

fängelse. Bestämmelsen hänvisar således till de säkerhetsbehov som förutsätts i fråga om verkställighet av fängelsestraff, vilka vid en allvarlig störningssituation i samhället kan äventyras om begränsningar inte införs. Så som konstaterats ovan hänvisar begreppet till exempel till skydd av fångarnas eller andra personers hälsa eller fängelsets ordning säkerhet eller upprätthållande av fångarnas basvård i situationer där en störningssituation i samhället äventyrar dessa rättsobjekt som ska skyddas. Bestämmelsernas exakthet understryks även av kravet på att de kan tillämpas endast i allvarliga störningssituationer i samhället och endast då det är nödvändigt. Tröskeln för att avbryta sysselsättningen är graderad enligt ordalydelse i bestämmelserna till en högre nivå än för annan begränsning.

Ovan nämnda regleringshelhet bildar således med tanke på förutsättningarna för att begränsa de grundläggande fri- och rättigheterna en exakt och noggrant avgränsad helhet, som begränsar Brottsföljdsmyndighetens prövningsrätt i fråga om regleringen som begränsar de grundläggande fri- och rättigheterna med den krävda precisionen.

Förslagets godtagbarhet och proportionalitet ska granskas med tanke på varje begränsning.

Begränsningarna av besök och permissioner begränsar skyddet för privatlivet och i synnerhet skyddet för familjelivet för en fånge och hans eller hennes närstående. I synnerhet besöksrätten är en betydande rätt med tanke på skyddet för privatlivet. Även i normala förhållanden beviljas permissioner enligt prövning, varför de begränsningar som gäller permissioner inte kan anses vara betydande begränsningar på samma sätt som besöksbegränsningarna.

Begränsningarna av ordnandet av aktiviteter och fritidsaktiviteter begränsar å sin sida skyddet för fångarnas privatliv och delvis även deras kulturella rättigheter, såsom rätten att använda bibliotek. Aktiviteterna har även en central ställning i ordnandet av tiden utanför cellen och fångarnas rätt att tillbringa tid med andra fångar. Om begränsningarna leder till avskildhet, kan detta påverka även fångarnas hälsa. Genom begränsningarna skyddas andra rättsobjekt, såsom människors hälsa eller fängelsets basvård. I en allvarlig störningssituation i samhället kan det vara nödvändigt att begränsa besök och permissioner för att trygga fängelsets verksamhet. Det handlar om vägning av dessa olika rättigheter i en allvarlig störningssituation i samhället. En sådan vägning har gjorts tidigare under coronapandemin, varvid motsvarande begränsningar föreskrevs med grundlagsutskottets medverkan. Således finns det en godtagbar grund för begränsningarna.

Begränsningarna ska dock genomföras proportionellt. Begränsningarna av fångarnas sysselsättning, besök och permissioner har graderats på så sätt att begränsningen av dessa förutsätter nödvändighet och att fullständigt avbrytande förutsätter att det är uppenbart att en begränsning inte är tillräckligt.

Begränsningarna gäller inte heller sådana rättigheter som fångarnas basvård, minderårigas skolgång eller vistelse utomhus på ett annat sätt än ett sätt som en begränsning av engångsnatur. Också begränsningen av fångarnas aktiviteter ska så som beskrivits ovan göras på graderat sätt så att avbrytande av dessa är exceptionellt.

Proportionaliteten för begränsningen av besöken och permissionerna förbättras av att man i lagen förutsätter tillägg i de andra kontaktsätten. Till exempel genom en utvidgad rätt till användning av telefon eller videosamtal är det möjligt att minska begränsningarnas konsekvens för skyddet för familjelivet för fångarna. Å andra sidan avgränsas besök som beviljas av ett synnerligen viktigt skäl och minderåriga fångars besök utanför tillämpningsområdet för bestämmelserna. Även dessa begränsningar ökar regleringens proportionalitet.

Proportionaliteten i begränsningen av aktiviteter och fritidsaktiviteter tryggas på lagstadgat sätt på så sätt att ersättande sysselsättning i mån av möjlighet ska ordnas för fångarna. Begränsningarna får inte heller i princip innebära att fångarnas isoleras. Lagen innehåller bestämmelser om att även om aktiviteter inte ordnas, ska fångarna ges möjlighet att tillbringa tid utanför cellen på det sätt som förhållandena medger. När begränsningarna är i kraft ska man dock sträva efter att fångarna har möjlighet att tillbringa tid utanför cellen, till exempel genom att förlänga tiderna för vistelse utomhus eller genom att ordna vistelse i små grupper i lokaler utanför cellen.

Begränsningarna kan även vara i kraft endast i en begränsad tid åt gången och de ska avbrytas utan dröjsmål då störningssituationen upphört.

Förslagen ska således anses vara proportionella.

Då de föreslagna begränsningarna har genomförts på ovan beskrivna sätt ingriper de inte heller i kärnan av de grundläggande fri- och rättigheterna, eftersom man även under tiden för begränsningarna strävar efter att ordna möjligheter för fångarna att hålla kontakt eller tillbringa tid utanför cellen i så stor utsträckning som möjligt.

I de människorättsplikter som binder Finland, såsom Europarådets fängelseregler, har man tryggt fångarnas rättigheter i hög grad med samma innehåll som i fängelselagen. Under coronapandemin tog Europeiska kommittén till förhindrande av tortyr och omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning CPT ställning till begränsningar under pandemin (Statement of principles relating to the treatment of persons deprived of their liberty in the context of the coronavirus disease (Covid-19) pandemic, CPT/Inf(2020)13). I detta utlåtande betonade CPT att begränsningarna ska ha en laglig grund, vara nödvändiga och proportionella, att människovärdet ska respekteras och deras längd ska var begränsad. Även om CPT ansåg att begränsningarna av aktiviteter och kontakten vara godtagbara, ansåg kommittén att man under coronapandemin skulle sörja för att upprätthålla hygien och daglig tillgång till utomhusluft. I stället för begränsningar som gäller besök skulle man ordna andra alternativa kontaktsätt. De föreslagna bestämmelserna motsvarar dessa riktlinjer som CPT lagt fram i sitt utlåtande. Förslagen kan således inte vara problematiska med tanke på de människorättsplikter som binder Finland.

Fångarnas rättsskydd tillgodoses på så sätt fångarna har rätt att söka ändring i beslut om att ställa begränsningar vilka fattats av direktören för ansvarsområdet för operativ verksamhet vid Brottpåföljdsmyndigheten. Även i fråga om enskilda fångar fattas separata beslut om de behövliga ändringarna. Det föreslås inte att lagen innehåller separata bestämmelser om nödvändighetströskeln för sådana beslut för en enskild fånge, vare sig nya beslut fattas eller redan fattade beslut återkallas. I sitt utlåtande GrUU 13/2021 rd förutsatte grundlagsutskottet att annullering av beslut som gäller fångar ska ske utifrån nödvändighetströskeln. Eftersom de nu föreslagna begränsningarna redan i princip förutsätter nödvändighet på grund av en störningssituation i samhället, föreslås i denna proposition inte någon nödvändighetsprövning, då beslut som gäller fångarna annulleras.

Beslut som gäller en enskild fånge eller annullering av beslut som redan fattats omfattas av förbudet att söka ändring. Detta är befogat, eftersom dessa beslut baserar sig på ett allmänt begränsningsbeslut och beslutsfattandet inte omfattar någon väsentlig prövning. Till största del omfattas dessa beslut även i normala förhållanden av ett förbud att söka ändring, med undantag för tillstånd till civilt arbete och andra permissioner för sysselsättning utanför fängelset.

Andra begränsningar i verkställigheten av samhällspåföljder

I propositionen föreslås även ändringar av verkställigheten av samhällspåföljder under allvarliga störningssituationer i samhället.

Ändringarna kan gälla hur verkställigheten av samhällspåföljder kan omformas under allvarliga störningssituationer i samhället. Det kan handla om en ändring av innehållet i sysselsättningskyldigheten för en dömd person, en ändring av övervakningssätten eller en ändring av skyldigheten att hålla sig i bostaden vilka görs för att motsvara störningssituationen. Begränsningarna kan således i liten mån begränsa skyddet för privatlivet för en fånge.

De föreslagna ändringarna påverkar dock inte den dömdes ställning i väsentlig grad, utan verkställigheten fortsätter i en form som anpassats enligt förhållandena. Sådana ändringar kan anses vara godtagbara och proportionella.

Ändringarna gäller sådana omständigheter som anknyter till verkställigheten i vilka Brottsförvaltningsmyndigheten har prövningsrätt även i normala förhållanden. Ändringarna gäller således inte till exempel den strafflängd som förordnats av domstolen. Med tanke på en exakt och noggrant avgränsad reglering är det befogat att utfärda separata bestämmelser även om sådan omformning av innehållet i verkställigheten.

Den föreslagna regleringen om avbrytande av verkställigheten av samhällspåföljder innebär för den dömda ett dröjsmål av slutförandet av verkställigheten vilket inte beror på honom eller henne. Detta kan anses vara betydande med tanke på 21 § i grundlagen. Det handlar dock om en motsvarande situation som då man skjuter upp inledandet av verkställigheten. På ovan behandlade sätt kan godtagbara grunder för avbrytandet föreligga vid allvarliga störningssituationer i samhället.

Dessutom är avbrytande en metod som ska tillgripas i sista hand i förhållande till ändring av verkställigheten.

Som helhet kan de förslag som gäller verkställighet av samhällspåföljder anses vara problemfria med tanke på grundlagen.

13.2 Avdelning med intensifierad övervakning

Propositionen innehåller förslag om avdelningar med intensifierad övervakning. Avdelningarna verkar i huvudsak åtskilda från de andra avdelningarna i fängelset. En placering på en sådan avdelning innebär ett lite mer omfattande ingrepp i fångens personliga frihet än placering på en vanlig avdelning i fängelset. Dessutom bör det observeras att placering för att bo i avskildhet kan ha negativa konsekvenser för fångens hälsa, även om det inte handlar om isolering som motsvarar en säkerhetsavdelning. Hälso- och sjukvården för fångar ska dock ordnas på ett sådant sätt att de negativa hälsokonsekvenserna av avskildheten beaktas. På övervakningen av fångarna tillämpas samma bestämmelser som på de vanliga avdelningarna, varför begränsning i detta hänseende inte innebär något likadant ingrepp i fångens rättigheter som en placering på en säkerhetsavdelning. Begränsningarna av användningen av bibliotek och utövning av religion innebär små begränsningar av fångens kulturella rättigheter och religionsfrihet.

Exakta och noggrant avgränsade bestämmelser om avdelningar med intensifierad övervakning utfärdas genom lag. Lagen innehåller bestämmelser om förutsättningarna för placering,

begränsningar som gäller avdelningarna samt granskning av grunderna för en avdelningsplacering.

Placering förutsätter alltid konkreta grunder som anknyter till den ifrågavarande fången och gäller fängelsesäkerheten och framför allt att fångar med kopplingar till organiserad brottslighet inte kan påverka de andra fångarna på vanliga avdelningar. Genom placeringen och de begränsningar som följer av den tryggas således fängelsets och de andra personernas säkerhet, varför det finns konstitutionellt godtagbara grunder för förslagen i och med att andra personer säkerhet skyddas och brottslighet under fängelsetiden förebyggs.

Rättigheterna för fångar på en avdelning med intensifierad övervakning begränsas inte lika mycket som på en säkerhetsavdelning, utan den centrala skillnaden jämfört med vanliga avdelningar är att fångarnas aktiviteter ordnas inom avdelningen. Placeringen innebär således inte i sig att fångarna kan delta i aktiviteterna och fritidsaktiviteterna. Dessa aktiviteter är planerade för att överensstämma med avdelningens mål och de genomförs inom avdelningen. Även om möjligheterna att delta i religiösa sammankomster och användningen av biblioteket begränsas, tryggas på lagnivå en möjlighet för fångarna att använda bibliotek och utöva sin religion på andra sätt. Således är begränsningarna små till denna del. Brottspåföljdsmyndigheten och Enheten för hälso- och sjukvård för fångarna ska även sörja för att hälsan för de fångar som är placerade på enheterna följs tillräckligt. Således är begränsningarna som helhet lindrigare än på en säkerhetsavdelning och i förhållande till vanliga avdelningar innebär de framför allt att aktiviteterna ordnas mellan fångarna på avdelningen. De föreslagna bestämmelserna kan anses vara proportionella i förhållande till skyddet av de rättsobjekt som är deras mål.

Enligt Europadomstolens avgörandepaxis är särskilda säkerhetsåtgärder eller -arrangemang av sådan typ som avdelningar med intensifierad övervakning (special high security and safety measures, special prison regimes) inte problematiska med tanke på Europakonventionen, om man vid införande av sådana säkerställer att sättet att genomföra dessa och förhållandena i dessa respekterar människovärdet, inte orsakar extra lidande och fångens hälsa och välbefinnande tryggas på tillräckligt sätt. Tillämpningen av sådana åtgärder och arrangemang ska dessutom grunda sig på lag, placeringen på avdelning ska syfta till ett legitimt mål och arrangemangen ska vara nödvändiga i ett demokratiskt samhälle. Man har särskilt betonat behovet av att förebygga missbruk och att säkerställa fångens medinflytande i förfarandet, inklusive en effektiv rätt att söka ändring. (Piechowicz mot Polen, 2012, punkt 161, Epure mot Rumänien, 2021, punkterna 72–87 och Maslák mot Slovakien (nr 2), 2022, punkterna 137–177). Även 51, 52, 53 och 53A i Europarådets fängelseregler innehåller en definition av vilka slags åtgärder det är möjligt att rikta mot en fånge för att upprätthålla fängelsesäkerheten.

Av ovannämnda skäl kan förslaget anses vara godtagbart och proportionerligt. Det kan även anses finnas ett vägande samhälleligt behov av den föreslagna bestämmelsen för en säker verkställighet av fängelsestraff. Förslagen står även i samklang med Europarådets fängelseregler. Således är förslagen inte motstridiga med de människorättsplikter som binder Finland.

Fångarna har rätt att söka ändring i beslut om avdelningsplaceringen, varför regleringen inte är problematisk heller med tanke på kravet på rättsskydd. På grund av naturen på en avdelningsplacering föreslås dock att ett beslut om placering kan bli föremål för omvärdering endast med fyra månaders mellanrum, det vill säga i samband med att uppnåendet av målen i planen för strafftiden bedöms tillsammans med fången. Om en väsentlig förändring ägt rum i förhållandena för placeringen, kan beslutet omvärderas även tidigare än detta. Denna begränsning kan anses vara befogad och godtagbar eftersom förutsättningarna för placering på en avdelning med intensifierad övervakning i typfallet anknyter till fångens brottsliga

verksamhet. För att återkallande av placeringen ska kunna bedömas, ska fångens verksamhet i praktiken följas i en lång tid innan det är möjligt att bedöma att en ändring ägt rum. Genom regleringen förhindras ogrundade förtida ansökningar.

13.3 Förutsättningarna för befogenheter för övervakningsåtgärder för Brottpåföljdsmyndigheten

Grundlagsutskottets tidigare praxis

Fängelselagen och häktninglagen innehåller ett stort antal bestämmelser med stöd av vilka Brottpåföljdsmyndigheten har en befogenhet att begränsa rättigheterna för fångar och häktade. Till centrala delar anknyter sådana befogenheter till den personliga integriteten enligt 7 § i grundlagen och skyddet för privatlivet enligt 10 §. Enligt 10 § 4 mom. i grundlagen kan genom lag föreskrivas sådana begränsningar av meddelandehemligheten som är nödvändiga under frihetsberövande.

Bestämmelserna om befogenheterna bedömts av grundlagsutskottet flera gånger (GrUU 12/1998 rd, GrUU 20/2005 rd, GrUU 34/2014 rd och GrUU 36/2020 rd).

Grundlagsutskottet har i sitt utlåtande GrUU 12/1998 rd behandlat granskning och läsning av post på en säkerhetsavdelning. Enligt utlåtandet var granskningen av posten för en fånge som placerats på en säkerhetsavdelning i förslaget inte bunden till uttryckliga förutsättningar. Å andra sidan skulle man enligt utskottet beakta att placering av en fånge på en säkerhetsavdelning enligt 3 kap. 2 b § hade förenats med exakta förutsättningar. En placering på denna avdelning kan bli aktuell även för att garantera en fånges egen säkerhet. Den allmänna begränsningsbestämmelsen i 2 d § 2 mom. är dessutom av betydelse. Enligt det får rättigheterna för en fånge som placerats på en säkerhetsavdelning inte begränsas mer än vad placeringen nödvändigtvis kräver. Granskningen av post ska således basera sig på prövning i det enskilda fallet. Utskottet ansåg att propositionens var förenlig med grundlagen.

I utlåtandet GrUU 20/2005 rd har grundlagsutskottet å sin sida betonat att inskränkningar av hemligheten i fråga om förtroliga meddelanden är föremål för den nödvändighetsförutsättning som uttryckligen nämns i 10 § 3 mom. i grundlagen och att hemligheten i fråga om meddelanden även i anstaltsförhållanden kan begränsas endast i den mån som det är befogat i det enskilda fallet. Utskottet riktade uppmärksamhet på de i föreslagna bestämmelserna om övervakning av brevväxling och användning av telefon i 12 kap. i fängelselagen använda begreppen: ”om det finns skäl” (12 kap. 1 § 1 mom. och 8 § 1 mom.), ”om det är behövligt” (12 kap. 2 § 1 mom. och 7 § 1 mom.) och ”kan” (12 kap. 2 § 2 mom. och 7 § 2 mom.) och ansåg att begreppen inte är ändamålsenliga. Enligt utskottet fanns det skäl att till denna del se över regleringen på så sätt att man i bestämmelserna nämner att förutsättningen för varje åtgärd är att det finns ett motiverat behov som gäller det enskilda fallet och som är proportionellt i förhållande till åtgärdens stränghet.

I sitt utlåtande 34/2014 rd behandlade grundlagsutskottet bestämmelserna om läsning av fångarnas brev i förhållande till det nödvändighetskrav som föreskrivs i 10 § 3 mom. i grundlagen. Utskottet konstaterade att det i sin praxis betonat betydelsen av nödvändighetskravet i bestämmelsen och att hemligheten i fråga om meddelanden kan begränsas även i anstaltsförhållanden endast i den mån det är befogat i det enskilda fallet (se GrUU 30/2009 rd, s. 5/I, GrUU 59/2006 rd, s. 2/II och de utlåtanden till vilka det hänvisats i det). I 1 mom. i den föreslagna paragrafen uttrycks tillräckligt noggrant de orsaker som är godtagbara med tanke på 10 § 3 mom. i grundlagen och som gäller fångens kriminella bakgrund,

uppförandet under fängelsetiden, försändelsen eller dess avsändare eller mottagare, på grund av vilka det kan anses vara befogat att läsa meddelandena (jämför med GrUU 30/2009 rd, s. 3/II, GrUU 59/2006 rd, s. 5). Förslaget möjliggör att ett beslut som berättigar läsning av ett meddelande fattas för högst två veckor åt gången. Förutsättningarna för beslutet anknyter dock till en enskild fånge, avsändaren eller mottagaren, varvid skyddet för hemligheten i fråga om meddelanden begränsas endast då det är befogat i det enskilda fallet.

I sitt utlåtande 36/2020 rd konstaterade grundlagsutskottet att regleringen kring övervakning av fångarnas betalkort innebär en inskränkning av det skydd för privatlivet som tryggas i 10 § i grundlagen. Utskottet ansåg att regleringen kring förutsättningarna för övervakning av betalkortets kontotransaktioner ska bindas till nödvändighetsförutsättningen.

Förutsättningarna för användning av befogenheterna

Propositionen innehåller inte förslag om nya befogenheter för Brottsförklaringsmyndigheten. Den nuvarande befogenhetsregleringen harmoniseras dock i synnerhet i fråga om språkdräkten.

Förutsättningarna för användning av befogenheterna föreskrivs genom lag. Exakta och enhetliga bestämmelser utfärdas om förutsättningarna för att använda alla befogenheter.

I regel bedöms tillämpningen av befogenheterna i förhållande till upprätthållandet av fängelsets ordning och säkerhet, skyddet för fångens eller en annan persons säkerhet eller förhindrandet av brott. Ändringen harmoniserar tillämpningspraxis för bestämmelserna och binder all användning av befogenheterna till godtagbara och enhetliga grunder. Genom användningen av befogenheter tryggas så som för närvarande godtagbara rättsobjekt, såsom andra personers integritet.

Till bestämmelserna fogas inte längre sådana exempelförteckningar som finns i enskilda bestämmelser i den gällande regleringen. Även om förteckningar av den nämnda karaktären i sig utifrån grundlagsutskottets utlåtanden fogats till enskilda bestämmelser, har de inte ökat bestämmelsernas begriplighet. Dessutom är regleringen för närvarande oenhetlig och svårtillämplig. Vid beredningen har man ansett att exakta och noggrant avgränsade bestämmelser inte förutsätter att de använda uttrycken ”upprätthållande av fängelsets ordning och säkerhet”, ”tryggande av en fånges eller någon annans säkerhet” eller ”förhindrande av brott” kräver en precisering genom exempelförteckningar i lagen. De nämnda begreppen beskriver redan i sig de grunder som ska beaktas vid tillämpningen av dessa. Begreppen är även etablerade i fängelselagstiftningen.

Regleringens godtagbarhet och proportionalitet understryks av att tröskeln för att tillämpa befogenheterna är ju högre, desto djupare inskränkningen av de grundläggande fri- och rättigheterna är. Den högsta tröskeln utgörs av nödvändigheten, som gäller i synnerhet för ett kraftigt intrång i en fånges personliga integritet eller skyddet för en fånges privatliv. Regleringen kring skyddet för privatlivet motsvarar således bättre än för närvarande det i 10 § 4 mom. i grundlagen föreskrivna kravet på nödvändighet för begränsningar. Nödvändigheten ska alltid bedömas utifrån de grunder som anknyter till det enskilda fallet. Även de andra befogenheterna som begränsar de grundläggande fri- och rättigheterna mer än ringa binds till motiverade skäl i det enskilda fallet. Åtgärder som begränsar de grundläggande fri- och rättigheterna endast i liten mån, såsom en säkerhetskontroll, kan göras utan prövning som gäller det enskilda fallet. Även användningen av dessa befogenheter ska dock generellt vara förknippad med skydd av ovan nämnda rättsobjekt.

Således bildar den föreslagna regleringen som helhet en godtagbar och proportionell helhet, som täcker alla befogenheter för Brottsförhållningsmyndigheten.

Befogenheterna på en säkerhetsavdelning

Så som för närvarande är ett krav för placering på en säkerhetsavdelning att det är nödvändigt. Regleringen kring övervakningen av brevväxlingen, samtalen och besöken för en fånge som är placerad på en säkerhetsavdelning preciseras. Den gällande regleringen möjliggör övervakning av kontakten i fråga om fångar som är placerade på en säkerhetsavdelning redan enkom utifrån placeringen i en säkerhetsavdelning. För att en fånge ska kunna använda telefon har man föreskrivit att han eller hon samtycker till avlyssning och inspelning. Så som konstaterats ovan, har den gällande regleringen utfärdats med grundlagsutskottets medverkan (GrUU 19/1998 rd).

I propositionen föreslås inte ändringar i dessa utgångspunkter som grundlagsutskottet godkänt. Samtycket till avlyssning av ett telefonsamtal som förutsättning för användning av telefon slopades dock från lagen och avlyssningen av samtal baserar sig direkt på vad som föreskrivits genom lag.

Den föreslagna regleringen kan fortfarande anses vara konstitutionellt godtagbar, eftersom placeringen på en säkerhetsavdelning baserar sig fortfarande på nödvändiga skäl som anknyter till en enskild fånge. Således baserar sig övervakningen av kontakten på det sätt som grundlagsutskottet förutsätter på en prövning som görs i det enskilda fallet.

Beslutens visstidsbundenhet

I propositionen föreslås att vissa åtgärder kan vidtas för viss tid. Dessa utgörs av beslut om läsning av brev, avlyssning av telefonsamtal och övervakning av betalningsrörelsen samt senareläggande av underrättelsen om läsning av ett meddelande. Det har redan varit möjligt att fatta motsvarande beslut för viss tid och regleringen har godkänts med grundlagsutskottets medverkan.

Ändringen jämfört med nuläget innebär att tidsfristerna harmoniseras till 30 dagar.

De föreslagna ändringarna förlänger i viss mån tidsfristen för övervakning av brevväxling och avlyssning av samtal. Ändringen kan anses vara ringa och den harmoniserar tidsfristerna i de olika bestämmelserna. Ändringen är således problemfri med tanke på grundlagen.

13.4 Bestämmelser och föreskrifter på lägre nivå än lag

Bemyndigandena att utfärda förordning

I 80 § i grundlagen föreskrivs om delegering av lagstiftningsbehörighet. Paragrafen och grundlagsutskottets utlåtandepaxis om den förutsätter bland annat att bemyndiganden utfärdas genom lag och att de är exakta.

Genom propositionen preciseras regleringen kring författningar och föreskrifter på lägre nivå än lag. Genom förordning utfärdas i en mer omfattande grad än för närvarande bestämmelser om fängelserna och deras områdena samt om vilka fånggrupper som kan placeras i olika fängelser. För närvarande är regleringen kring detta bristfällig.

De obehövliga och inexakta bemyndigandena att utfärda förordningar och bemyndiganden att utfärda föreskrift upphävs. Vissa bemyndiganden att utfärda förordning och bemyndiganden att utfärda föreskrift preciseras på så sätt att de uppfyller kraven i 80 § i grundlagen. Även förhållandet mellan förordningarna och föreskrifterna preciseras på så sätt att bemyndigandet att utfärda förordning fortsättningsvis omfattar reglering som tydligt är av teknisk natur och som i typfallet gäller de praktiska arrangemangen av olika aktiviteter i fängelserna.

Ordningsstadgor och dagordningar

De gällande bestämmelserna om ordningsstadgor och dagordningar har godkänts med grundlagsutskottets medverkan (GrUU 20/2005 rd). Sedermera har grundlagsutskottet i sitt utlåtande GrUU 45/2014 rd tagit ställning till ordningsstadgor i försvarsenheter. Utskottet betonade att det genom de ordningsstadgor av den typ som föreslogs i propositionen i fråga inte var möjligt att meddela bestämmelser om en individs rättigheter eller skyldigheter vilka avviker från lagen. Överträdelse av dessa får inte heller orsaka disciplinära påföljder. Utskottet ansåg att ordningsstadgornas juridiska status överlag är diffus. I praktiken leder vad som yttrats ovan till att ordningsstadgorna har främst en styrande och informativ betydelse. I sina tidigare utlåtandena har utskottet dessutom anmärkt att det genom en ordningsstadga inte är möjligt att utan en lagstadgad bestämmelse som är tillräckligt exakt och som i övrigt uppfyller de allmänna förutsättningarna för att begränsa de grundläggande fri- och rättigheterna meddela bestämmelser exempelvis om begränsning av en viss grundläggande fri- och rättighet. Utan stöd av en tillräckligt exakt bestämmelse i lag är det inte heller möjligt att genom en ordningsstadga meddela bestämmelser om en individs rättigheter eller skyldigheter (GrUU 31/2013 rd, GrUU 28/2004 rd och GrUU 70/2002 rd).

Även regleringen kring ordningsstadgan i ett fängelse och fängelseavdelningarnas dagordningar preciseras bland annat utifrån ovan nämnda utlåtanden av grundlagsutskottet. Lagen innehåller precisare bestämmelser än för närvarande om de fängelsespecifika ärenden som ska regleras i ordningsstadgan och dagordningarna. För att främja fångarnas jämlikhet har vissa föreskrifter överförts från de fängelsespecifika ordningsstadgorna till Brottspåföljdsmyndighetens bemyndigande att utfärda föreskrift. I huvudsak är ordningsstadgorna och dagordningar således framöver styrande och informativa dokument.

Reglering om fångarnas rättigheter och skyldigheter vilken tidigare funnits i ordningsstadgorna och som varit förknippat med ett hot om ett disciplinstraff har flyttats upp till lagnivå vid beredningen av propositionen. Lagstiftningen har kompletterats till exempel med grundläggande bestämmelser om begränsning av rörelsen på fängelseområdet.

Trots detta föreslås i propositionen fortfarande att man bibehåller en möjlighet att meddela ett disciplinstraff för överträdelse av vissa bestämmelser i ordningsstadgan. Hotet om ett disciplinstraff anknyter främst till bestämmelserna om rörelse på fängelseområdet och ordnande av tobaksrökning i ordningsstadgan. I fråga om dessa omständigheter är det i praktiken möjligt att definiera exakta plikter som gäller för en fånge endast i de fängelsespecifika ordningsstadgorna. De grundläggande bestämmelserna om rörelse och ordnande av tobaksrökning fastställs dock på lagnivå. I ordningsstadgorna ingår inte längre någon allmän befogenhet för Brottspåföljdsmyndigheten att i ordningsstadgorna utfärda bestämmelser om andra omständigheter än de som uttryckligen fastställts genom lag, eftersom innehållet i ordningsstadgan i så fall inte baserar sig på vad som föreskrivits genom lag.

Således baserar sig innehållet i ordningsstadgorna framöver på vad som föreskrivs genom lag och de disciplinära straff som ska påföras för överträdelse av ordningsstadgan baserar sig i sista

hand på lag. I ordningsstadgorna preciseras endast vad som föreskrivits genom lag med nödvändiga fängselspecifika detaljer. Regleringen kan således anse motsvara grundlagsutskottets utlåtande praxis (se till exempel GrUU 20/2005 rd, GrUU 70/2002 rd och GrUU 45/2014 rd).

13.5 Transport av en fånge som frigges till vård oberoende av vilja

Förslagen om transport av en fånge som frigges till vård oberoende av vilja har en koppling till flera bestämmelser i grundlagen.

För det förslag genomför de föreslagna bestämmelserna bestämmelsen i 2 § 3 mom. i grundlagen om att användning av offentlig makt ska grunda sig på lag. Genom bestämmelserna korrigeras den för närvarande oklara situationen som gäller vilken myndighets befogenhet som omfattar ordnande av transporter och den anknutna handräckningen.

För det andra är förslagen av betydelse i synnerhet för den personliga friheten som tryggats genom 7 § i grundlagen. I propositionen föreslås inte ändringar förutsättningarna för frihetsberövande, utan det handlar om att vård oberoende av vilja fortsätts efter frigivningen från fängelset och de transportarrangemang som detta förutsätter. Genom bestämmelserna tryggas att personen i sådana situationer transporteras till platsen för fortsatt vård och således hans eller hennes rätt till hälso- och sjukvård. Dessutom tryggas hans eller hennes egen, men även andra personers säkerhet i samband med frigivningen från fängelset.

De föreslagna bestämmelserna utvidgar i viss mån Brottspåföljdsmyndighetens eller polisens befogenhet att hålla en häktad som frigges i förvar i en situation där han eller hon i annat fall ska frigges omedelbart från häktningen. Förvaret är möjligt för den tid som transportarrangemangen förutsätter, dock för högst sex timmar. Genom bestämmelserna tryggas att vård oberoende av vilja som fortsätter utifrån 2 kap. i mentalvårdslagen inte avbryts på grund av att transportarrangemangen inte har kunnat göras i förväg. Således finns det godtagbara grunder för bestämmelserna och eftersom förvaret tidsmässigt är begränsat till endast den tid som förutsätts för att ordna transporten, kan regleringen även anses vara proportionell.

Förslaget är relevant med tanke på 124 § i grundlagen. Paragrafen innehåller bestämmelser om anförtroende av en förvaltningsuppgift till någon annan än en myndighet. Offentliga förvaltningsuppgifter kan anförtros andra än myndigheter endast genom lag eller med stöd av lag, om det behövs för en ändamålsenlig skötsel av uppgifterna och det inte äventyrar de grundläggande fri- och rättigheterna, rättssäkerheten eller andra krav på god förvaltning. Uppgifter som innebär betydande utövning av offentlig makt får dock anförtros endast myndigheter.

I 3 kap. i lagen om ordnande av social- och hälsovård föreskrivs om anskaffning av tjänster från privata tjänsteproducenter. Lagens 12 § innehåller bestämmelser om förutsättningarna för att upphandla service från privata serviceproducenter. Enligt 12 § 2 mom. 1 punkten i lagen får ett välfärdsområde inte upphandla service från en privat serviceproducent om den omfattar användning av offentlig makt, om inte annat bestäms separat i lagen. Redan för närvarande möjliggör regleringen att transporter upphandlas från en privat serviceproducent. Upphandling av transportservice även för de föreslagna transporter kan med stöd av de nämnda bestämmelserna göras från privata serviceproducenter, eftersom leverantören av transportservicen inte använder offentlig makt eller betydande offentlig makt.

Mentalvårdslagen innehåller inte bestämmelser om begränsning av självbestämmanderätten under transporten. Under transporten får hälso- och sjukvårdspersonalen således inte använda

de begränsningsåtgärder som föreskrivs i 4 a kap. i lagen. Den hälsovårdspersonal som deltar i överflyttningen utöver inte offentlig makt eller betydande offentlig makt under transporten. Det handlar således om en offentlig förvaltningsuppgift, som om de lagstadgade förutsättningarna är uppfyllda kan upphandlas även från en privat serviceproducent. Däremot ombesörjer antingen polisens eller Brottsförhållningsmyndighetens personal de maktmedel som eventuellt anknyter till transporten eftersom de har kunnandet och utbildningen avseende maktmedel och lagstiftningen om dem enligt förslaget innehåller bestämmelser om befogenheten att använda maktmedel under transporten. Detta är befogat för att kunna sörja för transportens säkerhet.

13.6 Underrättelse av den exakta tidpunkten då en fånge får vård

Riksdagens biträdande justitieombudsman har i sitt avgörande EOAK/4463/2024 tagit ställning till underrättelse om tidpunkten för ledsagad permission till en fånge. I avgörandet har man bedömt underrättelse av den tidpunkt då en fånge får vård med tanke på bestämmelserna om beslut och delgivning i förvaltningslagen. Brottsförhållningsmyndigheten fattar beslut om när en fånge avlägsnar sig från fängelset, exempelvis för att få vård. Den gällande lagstiftningen möjliggör inte att Brottsförhållningsmyndigheten i dessa förvaltningsbeslut låter bli att underrätta fången om tidpunkten för avlägsnandet eller tillgången till vård till exempel utifrån en fallspecifik prövning. Avgörandet av biträdande justitieombudsmannen har sänts till justitieministeriet för att bedöma om det finns skäl att utfärda uttryckliga bestämmelser om underrättelse om när en fånge får vård.

I propositionen föreslås att fängelselagen innehåller bestämmelser om en möjlighet att i vissa enskilda fall låta bli att underrätta fången om den exakta tidpunkten då han eller hon får vård då ett förvaltningsbeslut fattas om att släppa en fånge till vård utanför fängelset. Underlåtenheten att underrätta tiden ska vara nödvändig för att förhindra ett brott, upprätthålla fängelsets ordning och säkerhet eller trygga en fånges eller en annan persons säkerhet. Enligt förslaget ska man i beslutet ge fången dock åtminstone riktgivande information om tidpunkten för att fången ska kunna förbereda sig på vårdbesöket. Förslaget påverkar inte anmälningsskyldigheterna för en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården, utan verksamhetsenheten har till uppgift att ge en patient information om tidpunkten för tillgång till vård i enlighet med 2 kap. 4 § i lagen om patientens ställning och rättigheter (785/1992).

Genom förslaget begränsas endast i liten mån fångens rätt till hälso- och sjukvård, vilken tryggats i 19 § i grundlagen.

Förslaget är även relevant med tanke på 21 § i grundlagen, enligt vilken har var och en rätt att på behörigt sätt och utan ogrundat dröjsmål få sin sak behandlad av en domstol eller någon annan myndighet som är behörig enligt lag. Enligt paragrafen tryggas rätten att få motiverade beslut och andra garantier för god förvaltning tryggas genom lag.

De grundläggande fri- och rättigheter som avses i 21 § i grundlagen tryggas bland annat genom förvaltningslagen.

Enligt 23 § i förvaltningslagen ska ärendet behandlas utan obefogat dröjsmål. Enligt 44 § i förvaltningslagen ska ett beslut tydligt redogöra för bland annat en specificerad uppgift om vad en part är berättigad eller förpliktad till eller hur ärendet annars har avgjorts. Enligt 54 § i förvaltningslagen ska en myndighet utan dröjsmål delge ett beslut till en part, också då det handlar om ett beslut som är förknippat med ett förbud att söka ändring.

Förslaget ska således granskas i förhållande till de allmänna förutsättningarna för inskränkningar av de grundläggande fri- och rättigheterna.

Möjligheten att inte specificera den exakta tidpunkten då en fånge avlägsnar sig från fängelset och får vård föreskrivs genom lag. På det sätt som grundlagen förutsätter är den föreslagna bestämmelsen noggrant avgränsad och exakt. Bestämmelsen är även exakt och noggrant avgränsad eftersom den gäller endast för Brottspåföljdsmyndigheten och endast för avgränsade enskilda fall.

Vid beredningen har man bedömt att även om regleringen är förpliktande endast för Brottspåföljdsmyndigheten, ska det finnas vägande grunder för att inte meddela den tidpunkt då en fånge får vård, med beaktande av självbestämmanderätten och rätten att få information för en patient enligt 2 kap. 5 och 6 § i patientlagen.

Det uteblivna meddelandet om den exakta tidpunkten är en godtagbar grund, eftersom det är möjligt att låta bli att ge meddelandet endast för att förhindra ett brott, upprätthålla fängelsets ordning och säkerhet eller skydda en fånges eller någon annan persons säkerhet. Propositionen är även proportionell eftersom tröskeln för att använda möjligheten är hög. Således tillämpas bestämmelsen i praktiken endast i enskilda fall. Å andra sidan främjar regleringen att det egentliga beslutet om tillgång till vård även i sådana situationer kan fattas i god tid, vilket den nuvarande lagstiftningen inte möjliggör.

Bestämmelsen kan även anses vara proportionell, eftersom den gäller endast för Brottspåföljdsmyndigheten och tillämpningen begränsar sig endast till nödvändiga enskilda fall. Dessutom ska fången i beslutet ges tillräcklig information för att kunna förbereda sig på vårdbesöket.

Ändringsförslaget innebär inte någon kränkning av kärnområdet för den grundläggande fri- och rättighet som gäller hälso- och sjukvården, eftersom fångens rätt och tillgång till hälso- och sjukvård inte begränsas och eftersom man genomförslaget inte ingriper i regleringen kring underrättelse av tidpunkten för tillgång till vård i patientdatalagen.

Ändringsförslaget innebär inte heller någon kränkning av den grundläggande fri- och rättighet som gäller rätten att få sin sak behandlad på behörigt sätt, eftersom en fånge i sitt förvaltningsbeslut får information om att tillgången till vård genomförs och en riktgivande uppskattning av tidpunkten för vården. Genom detta tryggas för egen del även att fången har möjlighet att vid behov förbereda sig på hälsovårdsbesöket för att genomföra syftet med 5 och 6 § i patientlagen.

Det ska finnas tillräckliga rättsskyddsgarantier för inskränkningar av de grundläggande fri- och rättigheterna och begränsningarna ska samordnas med de människorättsplikter som binder Finland.

Enligt 20 kap. 1 § 1 mom. 10 punkten i fängelselagen får en fånge begära omprövning av eller anföra besvär över ett beslut som gäller tillåtelse att avlägsna sig för temporär vård och undersökning utanför fängelset enligt 10 kap. 2 §. Enligt 20 kap. 2 § 1 mom. 10 punkten i fängelselagen omfattas permission av ett viktigt skäl av förbud mot att söka ändring.

Genom propositionen ändras inte dessa bestämmelser om ändringssökande.

Europeiska rådets ministerkommitté har gett rekommendationen (Rec(2006)2-rev om europeiska fängsvårdsregler till medlemsstaterna. Enligt rekommendationen ska fängelsernas hälso- och sjukvård slås samman med den nationella hälso- och sjukvården och vara förenlig med den. Fångarna ska även ha möjlighet att använda alla behövliga medicinska, kirurgiska

eller psykiatriska tjänster, inbegripet de tjänster som samhället erbjuder (rekommendationerna 40.2 och 40.5).

Propositionen begränsar inte fångens rätt och tillgång till hälso- och sjukvårdstjänster, även om den exakta tidpunkten för tillgången till vård i vissa exakt avgränsade situationer inte är känd. Således är propositionen överensstämmande med de internationella människorättskonventioner som binder Finland.

13.7 Sammandrag

På de grunder som anges ovan kan lagförslaget behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Regeringen anser det dock önskvärt att grundlagsutskottet ger ett utlåtande om propositionen. Ett utlåtande av grundlagsutskottet har bedömts vara behövt, eftersom propositionen innehåller förslag till bestämmelser om verkställighet av straff i allvarliga störningssituationer i samhället. Bestämmelserna i fråga begränsar delvis avsevärt rättigheterna för dem som avtjänar straff, så regleringen är särskilt känslig för de grundläggande fri- och rättigheterna. Det är också fråga om en ny permanent reglering grundlagsutskottet inte tidigare har tagit ställning till. Med tanke på tryggheten av fångarnas grundläggande fri- och rättigheter är det motiverat att få grundlagsutskottets ställningstagande till hurdana begränsningar som är godtagbara enligt grundlagen vid allvarliga störningar i samhället.

Kläm

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag

om ändring av fängelselagen

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i fängelselagen (767/2005) 2 kap. 1 § 4 mom., 3 kap. 9 §, 6 kap. 7 §, 8 kap. 9 § 2 mom. och 10 § 2 mom., 20 kap. 9 § och 22 kap. 1 §, av dem 2 kap. 1 § 4 mom. sådant det lyder i lag 115/2026, 3 kap. 9 § och 6 kap. 7 § sådana de lyder i lag 222/2022 samt 20 kap. 9 § sådana de lyder i lag 393/2015,

ändras 1 kap. 9 § 2 mom. och 10 §, 2 kap. 2 a § 2 mom. och 12 §, 3 kap. 7 § 1 mom., 4 kap. 1 och 9 §, 11 § 3 mom. och 12 §, 5 kap. 4 och 8 §, 6 kap. 1 och 2 § samt 3 § 1 mom., 7 kap. 2 § 1 och 4 mom., 6 §, 7 § 1 och 2 mom. samt 8 § 2 mom., 8 kap. 11 § 1 mom., 14 § 1 mom. och 15 §, 9 kap. 2 § 1 mom., 3, 3 a och 4 §, 5 § 1 mom. samt 6, 6 a, 9 och 10 §, 10 kap. 2 §, 11 kap. 2 § 3 och 4 mom., 3 § 2 mom. 1 punkten, 3 § 3 mom., 4 § 3 mom. och 8 § 1 mom., 12 kap. 1, 2, 2 a, 4 och 5 §, 6 § 2 och 3 mom., 7 § 1 mom., 8 och 9 b §, 11 § 4 mom. samt 12 §, 13 kap. 2 § 3 mom., 3 § 2 mom., 6 § 2 mom., 8 §, 9 § 2 mom., 10 § 1 mom. samt 12 och 19 §, 14 kap., 15 kap. 1 §, 3 § 1 mom., 10 § 3 mom. och 11 § 1 mom., 16 kap. 1 § 1 mom., 1 a § 1 mom., 2 §, 2 a § 1 mom., rubriken för 4 §, 4 § 1 mom. samt 5, 6, 6 a och 7 §, 17 kap. 2 § 1 mom., 3 § 1 mom., 6 § 1 mom. och 8 § 2 mom., 18 kap. 4 § 1 mom., 6 § 1 mom. 1 punkten och 9 §, 19 kap. 5 § 1 mom. 3 punkten, 20 kap. 1 § 1 mom. 5, 8 och 9 punkten samt 2 § 1 mom. 7 och 10 punkten och 21 kap. 3 §,

av dem 1 kap. 9 § 2 mom., 6 kap. 1 §, 11 kap. 2 § 3 och 4 mom. samt 8 § 1 mom., 11 kap. 2 § 3 och 4 mom. samt 8 § 1 mom., 12 kap. 7 § 1 mom. 13 kap. 2 § 3 mom. samt 18 kap. 6 § 1 mom. 1 punkten sådana de lyder i lag 115/2026, 1 kap. 10 §, 4 kap. 11 § 3 mom. och 12 §, 7 kap. 7 § 1 och 2 mom., 8 kap. 14 § 1 mom. och 15 §, 12 kap. 11 § 4 mom., 17 kap. 8 § 2 mom. och 21 kap. 3 § sådana de lyder i lag 222/2022, 2 kap. 2 a § 2 mom., 9 kap. 3 och 3 a § samt 16 kap. 1 a § 1 mom. och 20 kap. 2 § 1 mom. 7 punkten sådana de lyder i lag 290/2021, 2 kap. 12 § sådan den lyder i lagarna 33/2015, 222/2022 och 115/2026, 4 kap. 1 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 328/2011, 4 kap. 9 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 115/2026, 5 kap. 4 §, 15 kap. 10 § 3 mom. och 11 § 1 mom., 16 kap. 7 § och 20 kap. 1 § 1 mom. 8 punkten sådana de lyder i lag 1302/2021, 6 kap. 2 § sådan den lyder i lagarna 1302/2021 och 222/2022, 6 kap. 3 § 1 mom., 7 kap. 2 § 1 och 4 mom., 9 kap. 2 § 1 mom., 11 kap. 4 § 3 mom., 12 kap. 9 b §, 13 kap. 3 § 2 mom., 6 § 2 mom., 8 §, 9 § 2 mom., 10 § 1 mom. och 12 §, rubriken för 16 kap. 4 § samt 4 § 1 mom. och 6 a §, 18 kap. 4 § 1 mom., 19 kap. 5 § 1 mom. 3 punkten och 20 kap. 2 § 1 mom. 10 punkten sådana de lyder i lag 393/2015, 7 kap. 8 § 2 mom. och 15 kap. 1 § sådana de lyder i lag 141/2023, 9 kap. 5 § 1 mom. samt 6 och 6 a § samt 20 kap. 1 § 1 mom. 9 punkten sådana de lyder i lag 383/2017, 9 kap. 9 § sådan den lyder delvis ändrad i lagarna 393/2015 och 222/2022, 9 kap. 10 § sådan den lyder i lagarna 383/2017 och 222/2022, 10 kap. 2 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 1640/2015, 12 kap. 1 § sådan den lyder i lagarna 393/2015 och 1640/2015, 12 kap. 2 och 2 a § sådana de lyder i lagarna 393/2015 och 290/2021, 12 kap. 4 § sådan den lyder delvis ändrad i lagarna 724/2011 och 393/2015, 12 kap. 5 § och 16 kap. 6 § sådana de lyder delvis ändrade i lag 290/2021, 12 kap. 8 § sådan den lyder i lagarna 393/2015 och 115/2026, 12 kap. 12 § och 13 kap. 19 § sådana de lyder i lagarna 393/2015 och 222/2022, 15 kap. 3 § sådan den lyder i lagarna 735/2011 och 393/2015, 16 kap. 2 a § 1 mom. sådant det lyder i lag 507/2019, 18 kap. 9 § sådan den lyder i lagarna 393/2015, 1302/2021 och 222/2022 samt 20 kap., 1 § 1 mom. 5 punkten sådan den lyder i lag 306/2023, samt

fogas till 5 kap. nya 4 a och 10 §, till 7 kap. en ny 1 a §, till 8 kap. 3 § ett nytt 4 mom., till 8 kap. nya 10 a–10 c §, till 11 kap. 2 §, sådan den lyder i lag 115/2026, ett nytt 5 mom., till 18 kap. 2 §, sådan den lyder i lag 115/2026, ett nytt 4 mom., till lagen ett nytt 19 a kap., till 20 kap. 1 § 1 mom., sådant det lyder i lagarna 393/2015, 383/2017, 819/2019, 1302/2021 och 306/2023, en ny 15 a-punkt, till 20 kap. 2 §, sådan den lyder i lagarna 393/2015, 290/2021, 1302/2021 och 306/2023, en ny 11 punkt samt till 21 kap. 1 § ett nytt 4 mom. som följer:

1 kap.

Allmänna bestämmelser om verkställighet av fängelse

9 §

Behörighet utom tjänstetid

En verkställighetsansvarigs beslutanderätt när det gäller beslut om strafftiden eller efterlysning får, om saken inte tål uppskov, utövas av den jourhavande tjänstemannen vid Brottspåföljdsmyndigheten. Rätten för direktören för ansvarsområdet för operativ verksamhet att fatta beslut om evakuering av fångar får, om inte saken tål uppskov, utövas av den jourhavande tjänstemannen vid Brottspåföljdsmyndigheten.

10 §

Ärenden som ska avgöras av direktören för Brottspåföljdsmyndighetens ansvarsområde för operativ verksamhet

Trots bestämmelserna i denna lag kan direktören för Brottspåföljdsmyndighetens ansvarsområde för operativ verksamhet i enskilda fall överta avgörandet av ett ärende som omfattas av beslutanderätten för en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten och som gäller en fånges placering, förflyttning, deltagande i sysselsättning utanför fängelset, placering i anstalt utanför fängelset eller permission, om det finns anledning att misstänka att fången deltar i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet eller under fängelsetiden fortsätter med brottslig verksamhet eller äventyrar säkerheten, eller om det är motiverat för att garantera fångens säkerhet.

2 kap.

Inledande av verkställighet

2 a §

Efterlysning

Brottspåföljdsmyndigheten får efterlysa en fånge för att fortsätta verkställigheten om fången

- 1) rymmer eller utan tillstånd avlägsnar sig från fängelset, den förläggingsplats som avses i 8 kap. 10 a §. eller den vårdplats som avses i 10 kap. 2–4 §,
- 2) har befunnit sig utanför fängelset med stöd av ett tillstånd som beviljats enligt 8 kap. 6 § eller 9 § 1 eller 3 mom. eller 14 kap. och inte återvänder vid den tidpunkt som anges i tillståndsbestämmelserna eller i övrigt bryter mot tillståndsbestämmelserna.

12 §

Närmare bestämmelser

Närmare bestämmelser om inledande av fängelsestraff och om uppskov med verkställigheten, om verkställighet av en dom utan laga kraft, om hörande och efterlysning av den dömd samt om betalning av böter i fängelse utfärdas genom förordning av statsrådet.

3 kap.

Beräkning av strafftid

7 §

Inräkning i strafftiden

Om en fånge rymmer eller utan tillstånd avlägsnar sig från ett fängelse, den förläggingsplats som avses i 8 kap. 10 a § eller den vårdplats som avses i 10 kap. 2–4 §, ska tiden från och med början av det dygn då fången rymde eller avlägsnade sig utan tillstånd till slutet av det dygn då fången återvände till fängelset eller greps för återförpassning till fängelset inte inräknas i strafftiden.

4 kap.

Ankomst till ett fängelse och placering i fängelset

1 §

Fängelser

Fängelserna är slutna fängelser eller öppna fängelser. I ett slutet fängelse kan det finnas en öppen fängelseavdelning som är fristående från det övriga fängelset och på vilken bestämmelserna om öppna fängelser tillämpas. Fängelserna kan vara olika med hänsyn till övervakning.

Fångarnas rätt att vistas och röra sig på fängelseområdet kan begränsas. Fångar i öppna fängelser kan vistas och röra sig på fängelseområdet utan omedelbar övervakning. I öppna fängelser kan fångarna övervakas med tekniska anordningar som installeras i fängeslokalerna, ges till fången eller fästs på fången vid handleden, vristen eller midjan eller med en kombination av sådana anordningar.

Brottspåföljdsmyndigheten godkänner fängeslokalerna innan de tas i bruk eller när lokalerna eller deras användningsändamål ändras på ett väsentligt sätt. Lokalerna ska vara lämpade för verkställigheten av fängelsestraff på det sätt som föreskrivs i denna lag.

9 §

Placering i öppet fängelse

En dömd kan från frihet placeras direkt i ett öppet fängelse om denne tillsammans eller separat ska avtjäna ett förvandlingsstraff för böter eller ett fängelsestraff på högst två år. Den dömd kan åläggas att anmäla sig i ett slutet fängelse innan denne förpassas till öppet fängelse. Ett

villkor för placering i öppet fängelse är att fången förbinder sig till drogfrihet och till att genomgå sådan kontroll av drogfrihet som avses i 16 kap. 7 § samt till sådan övervakning med tekniska anordningar som avses i 1 § 2 mom. i detta kapitel.

Den dömda ska dock placeras i ett slutet fängelse, om det finns grundad anledning att misstänka att den dömda

- 1) inte lämpar sig för den sysselsättning som ordnas eller godkänns av det öppna fängelset,
- 2) inte kommer att iaktta ordningen i det öppna fängelset,
- 3) fortsätter sin brottsliga verksamhet,
- 4) äventyrar en annan fånges eller någon annans säkerhet,
- 5) utan tillstånd avlägsnar sig från det öppna fängelset, eller
- 6) inte kommer att iaktta drogfrihet eller samtycka till kontroll av drogfrihet.

Den dömda ska placeras i ett slutet fängelse också när det inte finns utrymme i öppna fängelser eller på fångens egen begäran.

11 §

Beslutanderätt

Direktören för Brottspåföljdsmyndighetens ansvarsområde för operativ verksamhet beslutar om godkännande av fängelselokaler.

12 §

Närmare bestämmelser och föreskrifter

Närmare bestämmelser om verkställighetshandlingarna, förpassning av dömda till fängelse, antecknande av ankomstgranskning samt innehållet i och utarbetandet av planer för strafftiden utfärdas genom förordning av statsrådet.

Genom förordning av justitieministeriet utfärdas närmare bestämmelser om

- 1) fängelser som används som slutna fängelser och öppna fängelser,
- 2) öppna fängelseavdelningar i slutna fängelser,
- 3) fängelseområden.

Brottspåföljdsmyndigheten meddelar närmare föreskrifter om förfarandet vid ankomstgranskning och om öppna fängelser där fångar övervakas tekniskt med de anordningar som avses i 1 § 2 mom.

5 kap.

Placering i fängelset

4 §

Kontraktssavdelning

I ett slutet fängelse kan det finnas en eller flera avdelningar där det ordnas sådan sysselsättning för fångarna som främjar drogfrihet (*kontraktssavdelning*).

En fånge kan placeras på en kontraktssavdelning, om placeringen är motiverad med beaktande av de omständigheter som avses i 1 § 2 mom. och om fången förbinder sig till drogfrihet och att genomgå sådan kontroll av drogfrihet som avses i 16 kap. 7 §.

Placeringen på en kontraktsavdelning ska återkallas, om det inte längre finns i 2 mom. avsedda förutsättningar för placeringen.

4 a §

Avdelning med intensifierad övervakning

I ett fängelse kan det finnas en eller flera avdelningar åtskilda från andra avdelningar, där fångarna bor för att intensifiera övervakningen (*avdelning med intensifierad övervakning*).

Bestämmelser om begränsning av rättigheterna för fångar som placerats på en avdelning med intensifierad övervakning finns i 8 kap. 3 § 4 mom., 11 kap. 2 § 2 mom., 3 § 2 mom. och 4 § 2 mom.

En fånge kan placeras på en avdelning med intensifierad övervakning, om placeringen är motiverad med beaktande av de omständigheter som avses i 1 § 2 mom. och om det är motiverat för att förhindra att fången fortsätter med brottslig verksamhet eller på något annat sätt äventyrar ordningen och säkerheten i fängelset eller en annan fånges eller någon annans säkerhet i fängelset.

Förutsättningarna för placering på en avdelning med intensifierad övervakning granskas regelbundet i samband med uppföljningen av planen för strafftiden. Placeringen ska återkallas om det inte längre finns sådana förutsättningar för den som avses i 3 mom. En fånges ansökan om återtagande av placering behöver inte behandlas på nytt förrän fyra månader har förflutit från föregående beslut, om inte förutsättningarna för placering på avdelningen har förändrats väsentligt.

8 §

Dagordningen på en avdelning

Avdelningarna i ett fängelse ska ha en dagordning.

Dagordningen på en avdelning innehåller mer detaljerade föreskrifter än denna lag och de bestämmelser och föreskrifter som utfärdats med stöd av den om

- 1) de tider när cellerna är öppna,
- 2) tidpunkterna för sysselsättning och fritidsverksamhet,
- 3) tidpunkterna för måltider,
- 4) tidpunkterna för vistelse utomhus,
- 5) andra än 1–4 punkten avsedda tidpunkter som hänför sig till avdelningens dagliga verksamhet.

10 §

Närmare bestämmelser

Närmare bestämmelser om de fångelser som är avsedda för placering av män, kvinnor och minderåriga fångar utfärdas genom förordning av justitieministeriet.

6 kap.

Förflyttning från ett fängelse till ett annat

1 §

Förflyttning från slutet fängelse till öppet fängelse

En fånge kan oberoende av straffets längd förflyttas från ett slutet fängelse till ett öppet fängelse för att avtjäna den återstående delen av straffet, om

- 1) förflyttningen till ett öppet fängelse främjar genomförandet av planen för strafftiden,
- 2) den sysselsättning som ordnas i det öppna fängelset eller någon annan sysselsättning som det öppna fängelset godkänner är lämplig för fången,
- 3) det kan anses sannolikt att fången iakttar ordningen i det öppna fängelset, inte fortsätter med brottslig verksamhet, inte äventyrar en annan fånges eller någon annans säkerhet och inte utan tillstånd avlägsnar sig från det öppna fängelset,
- 4) fången förbinder sig att avstå från berusningsmedel och sådana dopningsmedel som avses i 44 kap. 16 § i strafflagen samt förbinder sig att genomgå den kontroll av drogfrihet som avses i 16 kap. 7 § i denna lag, och
- 5) fången förbinder sig till sådan övervakning med tekniska anordningar som avses i 4 kap. 1 § 2 mom.

Vid förflyttning av en fånge från ett slutet fängelse till ett öppet fängelse iakttas 4 kap. 8 §.

2 §

Förflyttning från öppet fängelse till slutet fängelse

En fånge kan förflyttas från ett öppet fängelse till ett slutet fängelse, om

- 1) fången gör sig skyldig eller misstänks ha gjort sig skyldig till ett brott som enligt 2 kap. 13 § i strafflagen inte får behandlas vid disciplinärt förfarande eller fången gör sig skyldig eller misstänks ha gjort sig skyldig till en ordningsföreseelse som avses i 15 kap. 3 § i denna lag,
- 2) fången vägrar att delta i sysselsättning enligt planen för strafftiden, eller den sysselsättning som ordnas eller godkänns av det öppna fängelset i övrigt inte är lämplig för fången,
- 3) fången vägrar att genomgå den kontroll av drogfrihet som avses i 16 kap. 7 § eller lämnar ett positivt prov vid kontrollen av drogfrihet när denne anländer till ett öppet fängelse med stöd av en sådan placering som avses i 4 kap. 9 § eller återvänder till ett öppet fängelse i situationer som avses i 8 kap. 6 § eller 9 § 1 eller 3 mom. eller 14 kap.,
- 4) fången häktas på grund av något annat brott eller konstateras ha före ankomsten till det öppna fängelset gjort sig skyldig till ett brott som medför att de villkor som avses i 1 § 3 punkten inte längre uppfylls,
- 5) förflyttningen är motiverad för att trygga fångens eller någon annans säkerhet eller för att förhindra brottslig verksamhet,
- 6) ett nytt fängelsestraff eller förvandlingsstraff för böter ska verkställas och de villkor som avses i 1 § därför inte längre uppfylls, eller
- 7) fången begär detta själv.

En fånge kan omedelbart förflyttas till ett slutet fängelse för den tid som inledandet av förundersökning av det brott eller utredningen av den ordningsföreseelse som avses i 1 mom. 1 punkten, undersökning eller säkerställande av resultatet av ett prov från den drogkontroll som avses i 1 mom. 3 punkten eller uppföljning av en berusad fånges hälsotillstånd kräver. En fånge kan också förflyttas till ett slutet fängelse för att de förutsättningar som avses i 1 mom. 6 punkten ska kunna utredas eller för att avtjäna ett sådant straff i enrum som avses i 15 kap. 4 § 1 mom. 3 punkten.

En fånge som utan giltigt skäl underlåter att anlända till ett öppet fängelse inom utsatt tid ska förpassas till ett fängelse som enheten för klientbedömning anvisat.

3 §

Förflyttning till ett annat fängelse

En fånge kan förflyttas från ett slutet fängelse till ett annat slutet fängelse eller från ett öppet fängelse till ett annat öppet fängelse, om det främjar genomförandet av planen för strafftiden eller annars är motiverat och det kan antas att fången anpassar sig till förhållandena i det andra fängelset. Fången kan förflyttas utan eget samtycke.

7 kap.

Basvård och boende

1 a §

Tvättmöjlighet

En fånge har rätt att tvätta sig minst en gång om dagen. Tvättmöjligheten kan avbrytas eller förvägras, om det är nödvändigt för att förhindra ett brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset eller trygga fångens eller någon annans säkerhet.

2 §

Klädsel

I öppna fängelser ska fångarna använda sina egna kläder.

En fånge ska i arbetsverksamhet enligt 8 kap. använda den klädsel som arbetarskyddet förutsätter. Sådan klädsel ska ställas till fångens förfogande.

6 §

Vistelse utomhus

En fånge ska ges möjlighet att dagligen vistas utomhus minst en timme. Vistelsen utomhus kan avbrytas eller förvägras, om det är nödvändigt för att förhindra ett brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset eller trygga fångens eller någon annans säkerhet.

7 §

Beslutanderätt

Enhetschefen för fängelset eller en säkerhetsansvarig eller, om saken inte tål uppskov, en tjänsteman som utför styrnings- eller övervakningsuppgifter beslutar om att avbryta eller förvägra en fånge tvättmöjligheter eller vistelse utomhus.

En säkerhetsansvarig eller en tjänsteman i chefsuppgifter inom styrning eller övervakning beslutar om att förvägra överlämnande av egna kläder till en fånges förfogande enligt 2 § 3 mom. En sysselsättningsansvarig beslutar om den sysselsättning där fången ska använda sådan klädsel som avses i 2 § 4 mom. En tjänsteman som utför styrnings- eller övervakningsuppgifter får överlämna sådana egna kläder till en fånges förfogande som det är tillåtet att inneha i fängelset.

8 §

Närmare bestämmelser och föreskrifter

Närmare föreskrifter om mathållning och basvård, anordnande av egen mathållning, boende och om överlämnande och förvaring av tobaksprodukter, röktilbehör och tändredskap samt om fängelser och avdelningar i fängelser där användningen av egna kläder är begränsad meddelas av Brottsförhållningsmyndigheten.

8 kap.

Sysselsättning

3 §

Ordnande av sysselsättning

Fångar som placerats på en avdelning med intensifierad övervakning ska ges tillfälle att uppfylla sysselsättningsplikten i aktiviteter som lämpar sig för avdelningen med intensifierad övervakning. En fånge kan dock delta i sysselsättning utanför avdelningen, om det främjar målsättningarna för fångens plan för strafftiden och inte äventyrar ordningen och säkerheten i fängelset eller en annan fånges eller någon annans säkerhet.

10 a §

Placering i anstalt utanför fängelset

En fånge kan placeras i en anstalt utanför fängelset eller i motsvarande enhet där denne deltar i verksamhet som främjar drogfrihet eller i någon annan verksamhet som förbättrar fångens möjligheter att klara sig i frihet. Placeringen förutsätter att

- 1) sysselsättningen i anstalten utanför fängelset främjar genomförandet av fångens plan för strafftiden,
- 2) den sysselsättning som ordnas i anstalten utanför fängelset lämpar sig för fången,
- 3) det kan anses sannolikt att fången iakttar de föreskrifter som fogats till beslutet om placering,
- 4) fången förbinder sig till drogfrihet och sådan kontroll av drogfrihet som avses i 16 kap. 7 §, sådan övervakning med tekniska anordningar som avses i 3 mom. i denna paragraf samt andra föreskrifter som fogats till placeringsbeslutet.

En fånge som placerats i en anstalt utanför fängelset är skyldig att

- 1) delta i den sysselsättning som ordnas i anstalten, iaktta ordningen i anstalten och stanna i anstalten på det sätt som anges i placeringsbeslutet,
- 2) stå i kontakt med Brottsförhållningsmyndigheten på det sätt som anges i placeringsbeslutet,
- 3) hantera de tekniska övervakningsanordningarna omsorgsfullt och följa anvisningarna om hur de ska användas,

En fånge som har placerats i en anstalt utanför fängelset kan övervakas med tekniska anordningar som ges till fången eller fästs på fången vid handleden, vristen eller midjan eller med en kombination av sådana anordningar på det sätt som anges i placeringsbeslutet.

Utöver vad som föreskrivs i placeringsbeslutet om en fånges rätt att röra sig, kan fången med stöd av 14 kap. beviljas permission från en anstalt utanför fängelset. När en fånge som inte fyllt 18 år och som placerats på en barnskyddsanstalt avlägsnar sig från barnskyddsanstalten iakttas dock barnskyddslagen.

10 b §

Förfarande och samarbete vid placering i en anstalt utanför fängelset

Beredningen av en placering i en anstalt utanför fängelset ska ske i samarbete med fången, myndigheterna samt privata sammanslutningar och enskilda.

En fånge som inte fyllt 18 år kan under de förutsättningar som anges i 10 a § placeras i en barnskyddsanstalt. Placeringen förutsätter dessutom att barnskyddsmyndigheten med stöd av 40 § i barnskyddslagen fattar beslut om placering av barnet i en barnskyddsanstalt.

Anstalten utanför fängelset och fängelset ska under placeringen underrätta varandra om uppgifter som behövs för verkställigheten av straffet och placeringen.

10 c §

Kostnader för en placering i en anstalt utanför fängelset

Kostnaderna för en placering i en anstalt utanför fängelset betalas med statsmedel.

11 §

Återkallande av tillstånd eller placering

Om de villkor för tillstånd som avses i 6 eller 9 § eller de villkor för placering som avses i 10 a § inte längre uppfylls efter att beslutet fattats, kan tillståndet återkallas. Om en fånge inte iaktar de villkor som anges i 10 § 3 mom. eller 10 a §, kan fången påföras disciplinstraff enligt 15 kap. 4 § 1 mom. Om disciplinstraff inte anses vara en tillräcklig eller ändamålsenlig påföljd, kan tillståndet även återkallas. När disciplinstraff räknas in i strafftiden ska bestämmelserna i 3 kap. 7 § iaktas. Vid förflyttning av fångar som intagits i öppna fängelser ska dessutom bestämmelserna i 6 kap. 2 § iaktas.

14 §

Beslutanderätt

Enhetschefen för fängelset beslutar om placering i en anstalt utanför fängelset enligt 10 a § samt om återkallande av placeringen. Enhetschefen för fängelset, en i brottspåföljdscentralens arbetsordning förordnad sysselsättningsansvarig eller en tjänsteman i chefsuppgifter inom styrning eller övervakning beslutar om placering enligt 4 §, deltagande i sysselsättning utanför fängelset enligt 6 och 9 § och om återkallande av sådant deltagande samt om tillstånd till eget arbete enligt 7 §.

15 §

Närmare bestämmelser

Genom förordning av statsrådet utfärdas närmare bestämmelser om

- 1) placering av fångar i sysselsättning,
- 2) fångarnas arbets- och sysselsättningstid,
- 3) föreskrifter som ska fogas till tillstånd som avses i 6 och 9 § eller placeringar som avses i 10 a §.

9 kap.

Fångarnas egendom och inkomster

2 §

Egendomsförteckning

En egendomsförteckning ska göras upp över fångarnas egendom som tagits emot i slutna fängelser. I förteckningen upptecknas inte egendom av ringa värde, om inte fången särskilt begär det. I öppna fängelser ska en förteckning göras upp endast över den egendom som tagits för förvaring i det öppna fängelset och över den särskilt värdefulla egendom som på fångens begäran överlämnats till dennes förfogande. Fången ska underteckna egendomsförteckningen. Om fången inte undertecknar förteckningen, ska två tjänstemän vid Brottspåföljdsmyndigheten intyga riktigheten av förteckningen.

3 §

Användning av pengar och andra betalningsmedel i fängelset

I ett slutet fängelse har en fånge rätt att använda sitt personliga betalkort. Det är förbjudet att använda andra betalningsmedel eller kontanter. Pengar och andra betalningsmedel som innehas av en fånge ska tas för förvaring i fängelset, sättas in på det betalningsmedel som avses i 3 mom. eller på fångens bekostnad sättas in på dennes bankkonto.

I ett öppet fängelse har en fånge rätt att inneha och använda kontanter och andra personliga betalningsmedel. Pengar och andra betalningsmedel som innehas av en fånge kan på fångens begäran tas för förvaring i fängelset, sättas in på det betalningsmedel som avses i 3 mom. eller på fångens bekostnad sättas in på dennes bankkonto.

I stället för ett i 1 och 2 mom. avsett betalningsmedel kan ett av Brottspåföljdsmyndigheten godkänt betalningsmedel ställas till fångens förfogande, om detta är motiverat för att ordna betalningsrörelsen för fången. Fången ska då ges tillfälle att överföra pengar från betalningsmedlet till ett annat bankkonto, om det inte är nödvändigt att förvägra överföringen för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset eller trygga fångens eller någon annans säkerhet.

Om ett i 1–3 mom. avsett betalningsmedel inte kan ställas till fångens förfogande av en orsak som anges någon annanstans i lag, ska det ordnas någon annan möjlighet för fången att använda pengar. Fången ska då ges tillfälle att överföra pengar till ett annat bankkonto, om det inte är nödvändigt att förvägra överföringen för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset eller trygga fångens eller någon annans säkerhet.

Fången ska på begäran ges ett utdrag ur bokföringen av dennes penningmedel som finns på ett betalningsmedel som avses i 3 mom. eller som ingår i något annat betalningsarrangemang som avses i 4 mom.

3 a §

Övervakning av användningen av betalningsmedel

Användningen av de av Brottspåföljdsmyndigheten godkända betalningsmedel som har getts till fångar kan övervakas i syfte att upptäcka betalningstransaktioner som avviker från sedvanlig

betalningsrörelse, på så sätt att övervakningen endast gäller antalet betalningstransaktioner och penningbeloppet.

Användningen av ett av Brottspåföljdsmyndigheten godkänt betalningsmedel som har getts till en fånge kan övervakas på så sätt att övervakningen gäller kontouppgifterna om det betalningsmedel som getts till en enskild fånge, om detta är nödvändigt för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset eller trygga fångens eller någon annans säkerhet. Beslutet får fattas för högst 30 dagar åt gången.

4 §

Anskaffning av varor i fängelset

Fängelset ska ge fångarna möjlighet att skaffa livsmedel och andra varor som lämpar sig för personligt bruk.

Fångarna får genom förmedling av fängelset skaffa sådana bruksföremål och förnödenheter som det enligt 1 § 1 och 2 mom. är tillåtet att inneha.

5 §

Återlämnande av egendom

När en fånge frigges från fängelset, ska fångens pengar, andra betalningsmedel och egendom lämnas tillbaka till denne mot en underskrift i egendomsförteckningen. De penningmedel som avses i 3 § 3 eller 4 mom. ska sättas in på det bankkonto som fången uppgett. Om det inte är möjligt att sätta in penningmedlen på ett bankkonto, ska de ges till fången som kontanta pengar eller på något annat lämpligt sätt. Om fången inte undertecknar egendomsförteckningen, ska två tjänstemän vid Brottspåföljdsmyndigheten intyga riktigheten av förteckningen.

6 §

Brukspenning, sysselsättningspenning och lön

Brukspenning betalas till fångar för den tid som inräknas i den i 3 kap. 1, 3 och 7 § avsedda strafftiden med undantag för övervakad frihet på prov och villkorlig frihet. Till fångar kan utöver brukspenning betalas sysselsättningspenning eller lön.

Till fångar som deltar i arbete, utbildning eller någon annan sysselsättning som ordnas eller godkänns av fängelset betalas sysselsättningspenning för den tid fången deltar i sysselsättningen. Sysselsättningspenning betalas i tre olika kategorier enligt hur de mål som uppställs i planen för strafftiden för fången uppfyllts samt hur regelbundet och varaktigt deltagandet varit. De två högre kategorierna av sysselsättningspenning betalas i öppna fängelser och de två lägre kategorierna i slutna fängelser. Till fångar som deltar i sammansättnings- eller packningsarbete eller i annat med dessa jämförbart arbete kan utöver sysselsättningspenning betalas provision på grundval av mängden arbetsprestationer.

I stället för sysselsättningspenning betalas lön, om fången deltar i arbete i öppet fängelse för någon annans än Brottspåföljdsmyndighetens räkning. Lön betalas i två kategorier enligt hur krävande arbetet är samt enligt fångens personliga prestation.

Brukspenning, sysselsättningspenning och lön ska betalas in på det bankkonto som fången uppgett eller på det konto som är kopplat till det betalningsmedel som avses i 3 § 3 mom. I en situation som avses i 3 § 4 mom. ska den brukspenning, sysselsättningspenning och lön som ska betalas till fången bokföras på något annat sätt. Brukspenning, sysselsättningspenning och lön ska betalas minst en gång per månad.

6 a §

Ersättning för arbetsresekostnader

Ersättning för arbetsresekostnader betalas till fångar som deltar i arbete i öppna fängelser utanför fängelset för någon annans än Brottspåföljdsmyndighetens räkning. Kostnaderna ersätts enligt kostnaderna för användning av det billigaste allmänna forskaffningsmedlet.

9 §

Beslutanderätt

En tjänsteman i chefsuppgifter inom styrning eller övervakning fattar beslut om att inte överlämna egendom till en fånges förfogande. En tjänsteman som utför styrnings- eller övervakningsuppgifter får överlämna sådana föremål och ämnen till en fånges förfogande som det är tillåtet att inneha i fängelset.

Enhetschefen för fängelset eller en i brottspåföljdscentralens arbetsordning förordnad sysselsättningsansvarig eller en tjänsteman i chefsuppgifter inom styrning eller övervakning beslutar om betalning av brukspenning, sysselsättningspenning, lön och arbetsresekostnader, om att sysselsättningspenning lämnas obetald och om ändring av brukspenning och lön.

En tjänsteman i chefsuppgifter inom styrning och övervakning beslutar om ställande av ett i 3 § 3 mom. avsett betalningsmedel till fångens förfogande eller om ordnande av möjligheten att använda pengar enligt 3 § 4 mom. Beslut om förvägran av överföring av pengar enligt de momenten fattas av enhetschefen för fängelset eller en i brottspåföljdscentralens arbetsordning förordnad säkerhetsansvarig.

En säkerhetsansvarig eller en i brottspåföljdscentralens arbetsordning förordnad tjänsteman i chefsuppgifter inom styrning eller övervakning beslutar om den övervakning av användningen av ett av Brottspåföljdsmyndigheten godkänt betalningsmedel som avses i 3 a § 2 mom.

10 §

Närmare bestämmelser och föreskrifter

Närmare bestämmelser om egendom som fångarna får inneha, om anskaffning av varor samt om grunderna för hur lön, sysselsättningspenning och brukspenning bestäms och om deras belopp utfärdas genom förordning av statsrådet.

Brottspåföljdsmyndigheten meddelar närmare föreskrifter om

- 1) egenskaperna hos och ställande till förfogande, förvaring och användning av det betalningsmedel som med stöd av 3 § 1–3 mom. ställs till fångens förfogande samt om ordnande av möjlighet att använda pengar enligt 3 § 4 mom.,
- 2) förvaring, sändande och förstöring av egendom,
- 3) egendomsförteckningen och vilken egendom som ska upptecknas i den,
- 4) betalning och belopp av den provision som avses i 6 §.

10 kap.

Social- och hälsovård

2 §

Temporär vård och undersökning utanför fängelset

Om en fånge är sjuk eller skadad och inte på tillbörligt sätt kan vårdas eller undersökas vid Enheten för hälso- och sjukvård för fångar, ska denne under behövlig bevakning temporärt sändas för vård eller undersökning utanför fängelset. I 14 kap. 2 § 2 mom. finns bestämmelser om bevakningen.

Strafftiden löper under vården.

Trots vad som föreskrivs i 4 § i lagen om patientens ställning och rättigheter och 45 § i förvaltningslagen kan Brottsförhållningsmyndigheten låta bli att meddela fången en exakt tidpunkt när denne får vård, om det är nödvändigt för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset eller trygga fångens eller någon annans säkerhet. I beslutet ska dock ges tillräcklig information, så att fången kan förbereda sig för vårdbesöket.

11 kap.

Fritid

2 §

Deltagande i fritidsverksamhet

En fånge som placerats på en avdelning med intensifierad övervakning får delta i fritidsaktiviteter och tillbringa fritiden tillsammans med andra fångar på avdelningen.

Deltagandet kan förbjudas eller begränsas, om fången

- 1) avtjänar straff i enrum enligt 15 kap. 4 § 1 mom. 3 punkten, eller
- 2) är föremål för åtgärder enligt 15 kap. 11 § eller 18 kap. 1 § 1 mom.

En fånges deltagande i ett fritidsevenemang kan avbrytas eller förvägras, om det är motiverat för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset eller trygga fångens eller någon annans säkerhet.

3 §

Religionsutövning

En fånge har rätt att delta i religiösa sammankomster, om fången inte

1) har placerats på en säkerhetsavdelning eller på en avdelning med intensifierad övervakning eller avtjänar straff i enrum enligt 15 kap. 4 § 1 mom. 3 punkten, eller

En fånges deltagande i en sammankomst som avses i 1 mom. kan avbrytas eller förvägras, om det är motiverat för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset eller trygga fångens eller någon annans säkerhet. Om en fånge inte får delta i gemensamma sammankomster, ska dennes möjlighet att utöva religion ordnas på något annat sätt.

4 §

Bibliotek

En fånges tillträde till fängelsebiblioteket kan avbrytas eller förvägras, om det är motiverat för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset eller trygga fångens eller någon annans säkerhet.

8 §

Beslutanderätt

En tjänsteman i chefsuppgifter inom styrning eller övervakning eller, om saken inte tål uppskov, en tjänsteman som utför styrnings- eller övervakningsuppgifter beslutar om att avbryta eller förvägra deltagande i fritidsverksamhet, en gudstjänst, en andaktsstund eller någon annan religiös sammankomst enligt 3 § eller tillträde till fängelsebiblioteket och om sådant förbud eller sådan begränsning av deltagande som avses i 2 § 4 mom. och 3 § 2 mom. Sammankomstens arrangör ska höras innan beslutet om förvägran fattas.

12 kap.

Brevväxling, telefonsamtal och elektronisk kommunikation

1 §

Brevväxling och granskning av postförsändelser

Fångarna har rätt till korrespondens per post. Ett slutet brev eller någon annan postförsändelse till eller från en fånge kan granskas med genomlysning eller på något annat motsvarande sätt utan att öppna försändelsen för att ta reda på om den innehåller de förbjudna ämnen eller föremål som avses i 9 kap. 1 § 1 eller 2 mom.

Ett brev eller någon annan postförsändelse till en fånge i ett slutet fängelse eller i en enhet underställd Enheten för hälso- och sjukvård för fångar kan öppnas och dess innehåll granskas utan att ett eventuellt meddelande i försändelsen läses, för att ta reda på om försändelsen innehåller i 9 kap. 1 § 1 eller 2 mom. avsedda ämnen och föremål. Ett brev eller någon annan postförsändelse från en fånge i ett slutet fängelse eller i en enhet underställd Enheten för hälso- och sjukvård för fångar, eller ett brev eller en postförsändelse till eller från en fånge i ett öppet fängelse kan öppnas och dess innehåll granskas utan att ett eventuellt meddelande i försändelsen läses, om det är motiverat för att ta reda på om försändelsen innehåller i 9 kap. 1 § 1 eller 2 mom. avsedda ämnen eller föremål.

Om ämnen eller föremål som fången inte har tillstånd att inneha påträffas vid granskningen, ska de tas för att förvaras i fängelset. Vid hanteringen av pengar iakttas bestämmelserna i 9 kap. 3 §. Bestämmelser om den anmälan som ska göras när det finns skäl att betvivla egendomens lagliga härkomst finns i 19 kap. 1 §.

2 §

Läsning och kopiering av meddelanden

Brev, andra postförsändelser och meddelanden till eller från en fånge får läsas och kopieras, om det är nödvändigt för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset eller trygga fångens eller någon annans säkerhet. Ett beslut som berättigar till läsning får fattas för högst 30 dagar åt gången.

Fången ska anteckna sitt namn på brev, andra postförsändelser och meddelanden som fången sänder till någon annan än en sådan tillsynsmyndighet som avses i 3 §, om inte fången personligen överlämnar dem direkt till fängelsets personal. Ett brev, någon annan postförsändelse eller något annat meddelande som sänds av en fånge i ett slutet fängelse får

öppnas för att ta reda på vem som är dess avsändare, om inte avsändaren kan utredas utan att brevet, postförsändelsen eller meddelandet öppnas. Då får brevet eller meddelandet inte läsas i större utsträckning än vad som är nödvändigt för att ta reda på vem som är dess avsändare.

2 a §

Underrättelse om läsning

Om ett brev, en annan postförsändelse eller ett meddelande till eller från en fånge läses, ska fången utan dröjsmål underrättas om läsningen samt om grunden för läsningen. Underrättelsen om läsningen får uppskjutas om det är nödvändigt för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset eller trygga fångens eller någon annans säkerhet. Fången ska dock underrättas om läsningen och dess grund inom 30 dagar från läsningen eller, om fången frigets tidigare än detta, senast då fången frigets, om inte något annat följer av annan lagstiftning.

Om ett brev efter läsningen kvarhålls på en sådan grund som avses i 5 §, iakttas bestämmelserna i den paragrafen i fråga om underrättelsen.

4 §

Brevväxling med ombud

Ett brev eller någon annan postförsändelse som fången adresserat till sin advokat eller något annat rättegångsombud eller rättegångsbiträde som avses i 15 kap. 2 § 1 eller 6 mom. i rättegångsbalken får inte granskas eller läsas.

Ett brev eller någon annan postförsändelse som anlänt till en fånge och av vars avsändaruppgifter det framgår att avsändaren är det ombud som avses i 1 mom. kan i fångens närvaro öppnas och dess innehåll granskas utan att ett eventuellt meddelande i försändelsen läses, om det är nödvändigt för att ta reda på om brevet innehåller i 9 kap. 1 § 2 eller 2 mom. avsedda ämnen eller föremål. Vid granskningen iakttas i övrigt bestämmelserna i 1 § 3 mom.

5 §

Kvarhållande av brev eller postförsändelser

Ett brev, någon annan postförsändelse eller ett meddelande till eller från en fånge får kvarhållas, om detta är nödvändigt för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset eller trygga fångens eller någon annans säkerhet.

Mottagaren eller avsändaren ska utan dröjsmål underrättas om kvarhållandet av ett brev, någon annan postförsändelse eller ett meddelande och om orsaken till kvarhållandet, om inte något annat följer av en orsak som nämns i 1 mom. Ett brev, någon annan postförsändelse eller ett meddelande som av en orsak som avses i 1 mom. inte befordras till mottagaren ska returneras till avsändaren eller ges till fången vid frigivningen.

En postförskottsbeställning eller någon annan beställning på kredit som avsänts av en fånge kan kvarhållas, om fången inte har råd att betala beställningen. Den beställda försändelsen kan returneras till avsändaren utan fångens samtycke.

6 §

Användning av telefon

Användning av telefon bör tillåtas vid de tidpunkter som reserverats för ändamålet så ofta som det är möjligt utan att ordningen och verksamheten i fängelset störs och även vid andra tillfällen, om det behövs för upprätthållande av fångens kontakter eller av något annat viktigt skäl. För användningen av telefon kan ställas som villkor att fången uppger med vem denne har för avsikt att stå i kontakt.

Användningen av telefon kan avbrytas eller förvägras, om det är motiverat för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset eller trygga fångens eller någon annans säkerhet.

7 §

Avlyssning och inspelning av telefonsamtal

En fånges i 6 § avsedda telefonsamtal får avlyssnas och spelas in, om det är nödvändigt för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset eller trygga fångens eller någon annans säkerhet. Ett beslut som berättigar till avlyssning och inspelning av telefonsamtal får fattas för högst 30 dagar åt gången.

8 §

Brevväxling och telefonsamtal på säkerhetsavdelningar

Andra brev, postförsändelser och meddelanden till eller från en fånge på en säkerhetsavdelning än sådana som avses i 3 och 4 § får läsas och kopieras för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset eller trygga fångens eller någon annans säkerhet. På fångars brevväxling tillämpas i övrigt bestämmelserna i 1 §, 2 § 2 mom. samt 2 a, 3–5 och 11 §.

En på en säkerhetsavdelning placerad fånges i 6 § avsedda telefonsamtal får avlyssnas och spelas in för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset eller trygga fångens eller någon annans säkerhet. På avlyssning av samtal tillämpas i övrigt 7 § 2 och 3 mom.

9 b §

Övervakning av elektronisk kommunikation

Utöver vad som föreskrivs i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation (917/2014) har Brottspåföljdsmyndigheten vid behov rätt att ur den utrustning och de system som fängelset förvaltar och som är avsedda för förmedling och behandling av kommunikation hämta förmedlingsuppgifter om webbsidor som fångarna besöker och om meddelanden i den e-post som Brottspåföljdsmyndigheten förvaltar. Efter åtgärden ska förmedlingsuppgifterna utan dröjsmål utplånas, om inte annat föreskrivs i lag.

Vid övervakningen av de e-postmeddelanden som en fånge mottagit och sänt genom Brottspåföljdsmyndighetens e-post tillämpas bestämmelserna i 2, 2 a och 3–5 §. På övervakningen av en på en säkerhetsavdelning placerad fånges användning av e-post för fångar tillämpas dock 8 § 1 mom.

En fånges elektroniska kommunikation enligt 9 och 9 a § kan övervakas genom teknisk övervakning och så att en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten är närvarande.

Användningen av e-post eller internet kan avbrytas eller förvägras, om det är motiverat för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset eller trygga fångens eller någon annans säkerhet.

11 §

Beslutanderätt

Enhetschefen för fängelset eller en säkerhetsansvarig eller sysselsättningsansvarig beslutar om tillstånd till användning av e-post och av internet och om återkallande av sådana tillstånd samt om överlämnande av en dator till en fånges förfogande. Beslut om att avbryta eller förvägra användningen av e-post eller internet fattas av en tjänsteman i chefsuppgifter inom styrning eller övervakning eller av en tjänsteman som utför styrnings- eller övervakningsuppgifter. Beslut om öppnande av webbsidor fattas av en i Brottspåföljdsmyndighetens arbetsordning förordnad tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten.

12 §

Närmare bestämmelser och föreskrifter

Närmare bestämmelser om förfarandet vid granskning, läsning, kopiering och kvarhållande av brev samt om avlyssning och inspelning av telefonsamtal utfärdas genom förordning av statsrådet.

Brottspåföljdsmyndigheten meddelar närmare föreskrifter om

- 1) fängelsernas telefonsystem,
- 2) överlämnande, förvaring och användning av mobiltelefon,
- 3) förfarandet vid öppnande av webbsidor.

13 kap.

Besök och andra kontakter utom fängelset

2 §

Besöksrum och övervakning av besök

Vid övervakade besök enligt 3 §, besök av barn enligt 5 §, besök fångar emellan enligt 7 § och vid sådan kontakt via videolänk som avses i 13 § får samtalet mellan fången och besökaren avlyssnas och spelas in med hjälp av en teknisk anordning, om det är nödvändigt för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset eller trygga fångens eller någon annans säkerhet. En på en säkerhetsavdelning placerad fånges samtal vid ett sådant besök eller en sådan kontakt via videolänk som avses i detta moment får avlyssnas och spelas in med hjälp av en teknisk anordning för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset eller trygga fångens eller någon annans säkerhet. Fången och besökaren ska underrättas om avlyssningen och inspelningen av samtalet innan åtgärden inleds.

3 §

Övervakade besök

I ett slutet fängelse kan ett övervakat besök ordnas avskilt från andra fångar och besökare om det är motiverat för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset eller

trygga fångens eller någon annans säkerhet. Besöket ska i möjligaste mån ordnas avskilt från andra fångar och besökare också om fången eller besökaren begär det. Vid besök enligt detta moment får fången eller besökaren inte använda anteckningsmaterial.

6 §

Besök av ombud

Besöket får övervakas om det är nödvändigt för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga fångens eller någon annans säkerhet eller om fången eller ombudet uttryckligen begär det. Övervakningen utförs genom synkontakt eller med hjälp av en teknisk anordning, utan att samtalet mellan fången och ombudet avlyssnas eller spelas in. Besöket kan vid behov också ordnas i ett rum där det finns konstruktionsmässiga hinder mellan fången och ombudet. Fången och ombudet ska underrättas om övervakningen av besöket innan övervakningen inleds.

8 §

Avbrytande av besök

Ett besök får avbrytas, om det är motiverat för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset eller trygga fångens eller någon annans säkerhet.

9 §

Återkallande och förvägran av besök

Ett besök kan förvägras, om

- 1) besökaren inte kan legitimera sig på ett tillförlitligt sätt,
- 2) besökaren vägrar att underkasta sig säkerhetskontroll enligt 17 kap. 2 § eller kroppsvisitation enligt 17 kap. 3 §,
- 3) besökaren av yttre tecken att döma är berusad,
- 4) det i övrigt är motiverat för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset eller trygga fångens eller någon annans säkerhet.

10 §

Besöksförbud

En besökare kan meddelas ett med hänsyn till omständigheterna skäligt, högst sex månaders förbud mot besök och kontakt via videolänk, om detta är nödvändigt på grund av att besökaren har konstaterats ha medfört eller försökt medföra i 9 kap. 1 § 1 eller 2 mom. avsedda ämnen eller föremål till fängelset eller på något annat sätt ha äventyrat ordningen och säkerheten i fängelset eller fångens eller någon annans säkerhet. Ett besöksförbud kan förlängas med högst 30 dagar åt gången, om det fortfarande är nödvändigt för att förhindra den verksamhet som ligger till grund för förbudet.

12 §

Mottagning och granskning av varor

I samband med besök i ett fängelse får en liten mängd sådana varor eller föremål tas emot som det enligt 9 kap. 1 § 1 och 2 mom. är tillåtet att inneha i fängelset.

De varor som besökare medför ska granskas innan de överlämnas till fången.

19 §

Närmare bestämmelser

Närmare bestämmelser om besöksförbud och innehållet i det, om hur övervakningen av besök ska ordnas samt om besöksrummens tekniska och konstruktionsmässiga övervakningsarrangemang utfärdas genom förordning av statsrådet.

14 kap.

Permission

1 §

Definition av permission

En fånge kan för en kort tid beviljas tillstånd att avlägsna sig från fängelset till Finlands territorium (*permission*).

2 §

Förutsättningar för beviljande av permission och övervakning

Permission kan beviljas om

- 1) det kan anses sannolikt att fången iakttar permissionsvillkoren,
- 2) det kan anses sannolikt att fången inte fortsätter med brottslig verksamhet och inte äventyrar någon annans säkerhet under permissionen,
- 3) fången förbinder sig till drogfrihet och att genomgå sådan kontroll av drogfrihet som avses i 16 kap. 7 §, till sådan övervakning med tekniska anordningar som avses i 2 mom. i denna paragraf samt till sådana permissionsvillkor som avses i 7 § i detta kapitel.

Fången kan övervakas under permissionen, om övervakningen kan främja att permissionsvillkoren iakttas. Övervakningen sker ledsagad av en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten eller med tekniska anordningar. De tekniska anordningarna kan vara sådana att de ges till fången eller fästs på fången vid handleden, vristen eller midjan eller vara en kombination av sådana anordningar.

En fånge som placerats på en säkerhetsavdelning enligt 5 kap. 5 § kan beviljas permission endast ledsagad av en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten. En fånge som placerats på en avdelning för intensifierad övervakning enligt 5 kap. 4 a § kan beviljas permission endast under övervakning på det sätt som avses i 2 mom. Permission enligt 3 § 4 mom. för en fånge som avtjänar fängelse på livstid kan beviljas endast ledsagad av en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten.

3 §

Permission på basis av strafftidens längd

Permission på basis av strafftidens längd kan beviljas om förutsättningarna enligt 2 § har uppfyllts och två tredjedelar, dock minst två månader, har avtjänats av strafftiden fram till villkorlig frigivning eller av fängelsetiden som ingår i ett kombinationsstraff enligt 2 c kap. i strafflagen (*fängelsetid*).

Möjlighet till permission för den som avtjänar livstids fängelse bestäms som om fängelsetiden skulle vara tolv år. Permission för den som dömts till livstids fängelse för ett brott som begåtts innan gärningsmannen fyllt 21 år bestäms som om fängelsetiden skulle vara tio år.

Permission på basis av strafftidens längd kan beviljas för högst tre dygn under en period på två månader. Den första perioden på två månader börjar med den första permission som beviljas på basis av strafftidens längd. Permissionens totala längd ökas med en skälig restid.

Om en fånge som avtjänar livstids fängelse inte beviljas permission under den tid som avses i 2 mom., ska fången beviljas en permission på högst sex timmar minst en gång per år.

4 §

Permission av viktigt skäl

Permission kan beviljas, om de förutsättningar som anges i 2 § uppfylls och det är viktigt att permission beviljas av skäl som hänför sig till fångens familj, hälso- och sjukvård eller försörjning eller för skötsel av ett arbetsärende, utbildningsärende, socialt ärende, bostadsärende eller något annat motsvarande ärende.

Utlåtande av en läkare eller någon annan yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården ska begäras av skäl som hänför sig till hälso- och sjukvård. Vid anmälan om tidpunkten för ett hälsovårdsbesök iaktas 10 kap. 2 § 3 mom.

Permission beviljas för den tid som skötseln av det ärende som ligger till grund för permissionen kräver. Permissionens totala längd ökas med en skälig restid.

5 §

Permission av synnerligen viktigt skäl

En fånge ska beviljas permission för att besöka en nära anhörig eller någon annan närstående som är allvarligt sjuk eller i vård i livets slutskede samt att närvara vid begravning av en nära anhörig eller någon annan närstående eller för något annat motsvarande synnerligen viktigt skäl.

Permission beviljas för den tid som ett synnerligen viktigt skäl kräver. Permissionens längd kan begränsas, om det är motiverat för att förhindra rymning, fritagningsförsök eller brott eller för att trygga fångens eller någon annans säkerhet. Permissionens totala längd ökas med en skälig restid.

6 §

Permission för utträttande av ärenden i öppna fängelser

I öppna fängelser kan en fånge beviljas permission för återkommande besök enligt dagordningen, för deltagande i en extern tillställning eller av någon annan motsvarande orsak, om förutsättningarna enligt 2 § uppfylls.

Permissionen kan vara i högst sex timmar åt gången.

7 §

Permissionsvillkor

Permissionen kan förenas med villkor som gäller vistelse utanför fängelset, övervakning, uppförande och återkomst till fängelset.

8 §

Återkallande och avbrytande av permission

Om villkoren för beviljande av permission inte längre uppfylls efter att beslutet fattats, kan permissionen återkallas. Permissionen kan avbrytas om fången bryter mot permissionsvillkoren eller begår ett brott under permissionen. En permission får också avbrytas, om det är motiverat för att förhindra brott, rymning eller fritagningsförsök eller för att trygga fångens eller någon annans säkerhet.

9 §

Överträdelse av permissionsvillkor

Om en fånge bryter mot permissionsvillkoren kan fången påföras disciplinstraff enligt 15 kap. 4 §. Bestämmelser om inräkning av permissionstiden i strafftiden finns i 3 kap. 7 §.

Om en fånge begår ett brott utanför fängelset, ska bestämmelserna i 2 kap. 13 § i strafflagen iakttas.

10 §

Kostnader

En fånge ska svara för resekostnaderna under en permission.

Kostnaderna för resor under en permission som avses i 3 § 4 mom. och 5 § betalas med statsmedel. Även för andra permissioner kan resekostnaderna betalas med statens medel, om det är motiverat med beaktande av fångens medellöshet eller orsaken till permissionen.

11 §

Beslutanderätt

Beslut om beviljande och återkallande av permission samt betalning av kostnader för resor under permission enligt 10 § 2 mom. fattas av enhetschefen för fängelset eller av en i brottspåföljdscentralens arbetsordning angiven säkerhetsansvarig eller sysselsättningsansvarig.

Direktören för Brottspåföljdsmyndighetens ansvarsområde för operativ verksamhet beslutar om permission och betalning av kostnader för resor under permission, om den som avtjänar fängelse på livstid eller ett kombinationsstraff ansöker om permission. Direktören för Brottspåföljdsmyndighetens ansvarsområde för operativ verksamhet kan besluta att den beslutanderätt som avses i detta moment överförs på enhetschefen för fängelset.

12 §

Närmare bestämmelser och föreskrifter

Närmare bestämmelser om restid, ersättande av kostnader för resor under permission och permissionsvillkor utfärdas genom förordning av statsrådet. Närmare föreskrifter om det antal permissioner som beviljas på basis av strafftidens längd och om permissionernas längd meddelas av Brottspåföljdsmyndigheten.

15 kap.

Ordningen och disciplinen i ett fängelse

1 §

Ordningsstadgan för ett fängelse

Ett fängelse ska ha en ordningsstadga som innehåller mer detaljerade föreskrifter än denna lag och de bestämmelser och föreskrifter som utfärdats med stöd av den och som gäller

- 1) vistelse på fängelseområdet,
- 2) avdelningar i fängelset,
- 3) sysselsättning och fritidsverksamhet som ordnas i fängelset och på fängelseavdelningarna,
- 4) hur rökning ska ordnas,
- 5) hur besök och kontakt via videolänk, brevväxling, användning av telefon och användning av e-post och internet ska ordnas,
- 6) anskaffning av livsmedel och andra varor som lämpar sig för personligt bruk samt av bruksföremål och förnödenheter i fängelset och mottagning av sådana utanför fängelset,
- 7) förvaring av fångens egendom.

3 §

Ordningsföreseelser

En fånge kan påföras disciplinstraff om fången gör sig skyldig till en ordningsföreseelse. Ordningsföreseelser är att

- 1) i ett fängelse eller annars under uppsikt av en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten göra sig skyldig till ett brott som inte kan förutses medföra strängare straff än böter,
- 2) utan tillstånd avlägsna sig från ett öppet fängelse, en anstalt utanför fängelset enligt 8 kap. 10 a § eller en hälsovårdsanstalt,
- 3) bryta mot bestämmelserna i denna lag eller bestämmelser som med stöd av lagen utfärdats genom förordning av statsrådet eller mot föreskrifter som preciserar dessa och som meddelats av Brottspåföljdsmyndigheten,
- 4) bryta mot fängelsets i 1 § avsedda ordningsstadga, förutsatt att ordningsstadgan uttryckligen anger att föreseelsen kan leda till disciplinstraff,
- 5) bryta mot de villkor som ställts för tillstånd som avses i 8 kap. 6 och 9 §, placering som avses i 8 kap. 10 a § eller tillstånd som avses i 12 kap. 6 a, 9 eller 9 a § eller mot de permissionsvillkor som avses i 14 kap.,
- 6) underlåta att följa en uppmaning eller befallning som en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten har gett inom ramen för sin behörighet i syfte att upprätthålla ordningen eller säkerheten i fängelset.

10 §

Behandling av disciplinären

En ordningsförseelse ska behandlas i det fängelse där fången är placerad eller där fången gjort sig skyldig till ordningsförseelsen. En ordningsförseelse som en fånge gjort sig skyldig till under en transport ska dock behandlas i det fängelse dit fången anländer. Om en fånge på grund av en ordningsförseelse förflyttas från ett öppet fängelse till ett slutet fängelse, kan ordningsförseelsen också behandlas och disciplinstraffet påföras i det fängelse till vilket fången förflyttas.

11 §

Avskildhet vid utredning

Medan en ordningsförseelse utreds och beslutet om disciplinstraff inväntas kan fången hållas avskild från övriga fångar, om det är motiverat för utredningen av ordningsförseelsen. Avskildheten får inte räcka längre än nödvändigt och inte överskrida sju dygn. En yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården ska så snart som möjligt underrättas om avskildheten.

16 kap.

Granskning av fängeslokaler och fångar

1 §

Övervakningen i ett fängelse

Fångarna och de lokaler som står till fångarnas förfogande ska övervakas för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset och trygga fångarnas eller andras personers säkerhet.

1 a §

Teknisk övervakning i ett fängelse

För övervakningen av fängelseområdet och fängeslokalerna kan det användas teknisk övervakning för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset och trygga fångarnas eller andras personers säkerhet. Teknisk övervakning omfattar iakttagande och inspelning av bild med en teknisk anordning. Teknisk övervakning får inte användas i fångarnas celler, i toaletter, i omklädningsrum eller på andra motsvarande platser. Det ska på tillbörligt sätt underrättas om den tekniska övervakningen.

2 §

Granskning av bostadsrum och egendom

Fångarnas bostadsrum och den egendom som de innehar eller som finns på fängelseområdet kan granskas för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga fångarnas och andra personers säkerhet eller utreda misstänkta ordningsföreseelser. Bestämmelser om innehav av bruksföremål, pengar och andra betalningsmedel samt annan egendom finns i 9 kap.

2 a §

Ingripande i obemannade fordons och farkosters färd

Brottspåföljdsmyndigheten har för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset och trygga fångarnas eller andras personers säkerhet rätt att tillfälligt omhänderta ett obemannat fordon eller en obemannad farkost eller hindra dess användning eller annars ingripa i dess färd, om fordonet eller farkosten kommer in på fängelseområdet eller in i luftrummet ovanför området.

4 §

Kroppsvsitation av fångar

En fånge kan i samband med ankomst eller återkomst till fängelset eller i samband med övervakade besök och besök av barn kroppsvisiteras för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset eller trygga fångens eller någon annans säkerhet. En fånge kan kroppsvisiteras också i andra fall, om det är motiverat för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga fångens eller någon annans säkerhet eller utreda en misstänkt ordningsföreseelse.

5 §

Specialgranskning

I ett fängelse, på en fängelseavdelning eller i något annat utrymme kan specialgranskning utföras, om det är motiverat för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset eller trygga fångens eller någon annans säkerhet.

När en specialgranskning utförs på en avdelning eller i något annat utrymme i ett fängelse, får samtliga fångar som placerats på avdelningen eller som vistas i det undersökta utrymmet kroppsvisiteras.

6 §

Kroppsbesiktning av fångar

Kroppsbesiktning får företas på en fånge, om det är nödvändigt för att ta reda på om fången i fängelset eller vid ankomsten till fängelset i sin kropp har i 9 kap. 1 § 1 eller 2 mom. avsedda förbjudna ämnen eller föremål som allvarligt kan äventyra ordningen eller säkerheten i fängelset eller fångens liv eller hälsa.

Kroppsbesiktning omfattar granskning av kroppen, tagning av prov eller någon annan undersökning av kroppen.

Åtgärder som kräver medicinsk sakkunskap får endast vidtas av en läkare.

6 a §

Förbud mot framställning och användning av berusningsmedel

Det är inte tillåtet att i fängelset och under placeringen i en anstalt utanför fängelset framställa och använda alkohol och andra berusningsmedel samt sådana dopningsmedel som avses i 44 kap. 16 § i strafflagen.

7 §

Kontroll av drogfrihet

En fånge kan åläggas att lämna utandnings-, saliv- eller urinprov

1) om det är motiverat i syfte att ta reda på om fången är påverkad av alkohol, något annat berusningsmedel eller ett sådant dopningsmedel som avses i 44 kap. 16 § i strafflagen, eller

2) för utredning av förutsättningarna för oövervakade besök, besök av barn, placering på en kontraktsavdelning, permission, tillstånd som avser studier, civilt arbete och övervakad verksamhet utanför fängelset eller placering i ett öppet fängelse, i en anstalt utanför fängelset eller i övervakad frihet på prov eller för kontroll av skyldigheten avseende drogfrihet.

Det kan bestämmas att blodprov ska tas på en fånge om det är motiverat på grund av vägran att lämna ett i 1 mom. avsett prov, för att trygga kontrollen av drogfrihet eller för att få ett tillförlitligt provresultat.

Om berusningen av yttre tecken att döma är uppenbar, behöver utandnings-, saliv-, urin- eller blodprov inte tas, om inte fången kräver det.

17 kap.

Granskning av andra personer

2 §

Säkerhetskontroll på fängelseområdet

En person får underkastas säkerhetskontroll i fängelset och på fängelseområdet för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset eller trygga fångens eller någon annans säkerhet (*säkerhetskontroll*).

3 §

Kroppsvsitation av besökare

En besökare får underkastas kroppsvsitation, om det är motiverat för att ta reda på om besökaren medför i 9 kap. 1 § 1 eller 2 mom. avsedda ämnen eller föremål.

6 §

Gripande och hållande i förvar

En person som befinner sig i fängelset eller på dess område får gripas, om gripande är nödvändigt för att förhindra eller utreda brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset eller trygga fångens eller någon annans säkerhet.

8 §

Beslutanderätt

En tjänsteman i chefsuppgifter inom övervakningen beslutar om kroppsvisitation av besökare och om avlägsnande av besökare från fängelset. Enhetschefen för fängelset, en säkerhetsansvarig, en tjänsteman i chefsuppgifter inom övervakningen eller en tjänsteman som utför styrnings- eller övervakningsuppgifter beslutar om gripande av en person. Enhetschefen för fängelset beslutar om att en person som gripits ska hållas i förvar.

18 kap.

Säkerhetsåtgärder och användning av maktmedel

2 §

Användning av fängsel

Bestämmelserna i 1–3 mom. tillämpas också på frigivna fångar under sådan transport som avses i 21 kap. 1 § 4 mom.

4 §

Observation i isolering

En fånge får placeras i observation i isolering, om det är nödvändigt för att ta reda på om fången i fängelset eller vid ankomsten till fängelset har i 9 kap. 1 § 1 eller 2 mom. avsedda förbjudna ämnen eller föremål i sin kropp eller för att säkerställa att ämnen och föremål som upptäckts vid kroppsbesiktning lämnar fångens kropp. Vid observation i isolering placeras fången i en cell där det med hjälp av teknisk utrustning eller på annat sätt dygnet runt är möjligt att observera och övervaka fången och hur de förbjudna ämnena eller föremålen lämnar fångens kropp. Då kan man också kräva att fången använder särskild observationsklädsel. En fånge som placerats i observation i isolering ska på begäran utan dröjsmål ges tillträde till toalett.

6 §

Användning av maktmedel

En tjänsteman vid Brottpåföljdsmyndigheten har vid utförande av tjänsteuppdrag rätt att använda maktmedel för att

1) förhindra att en fånge rymmer eller avlägsnar sig utan tillstånd, för att bryta ner motstånd och för att vidta de övervaknings-, gransknings- och säkerhetsåtgärder som avses i detta kapitel eller i 16 kap. samt för att tillgodose säkerheten under en sådan transport av en frigiven fånge som avses i 21 kap. 1 § 4 mom.,

9 §

Närmare bestämmelser och föreskrifter

Genom förordning av statsrådet utfärdas närmare bestämmelser om

- 1) verkställighet av och förhållandena under observation, observation i isolering och avskildhet,
- 2) maktmedelsredskap och fängslan samt om förvaring och förstöring av dem,
- 3) ordnande av utbildning i användningen av maktmedel och säkerhetsåtgärder,
- 4) rätten att bära maktmedelsredskap,
- 5) registrering av användning av fängsel och maktmedelsredskap.

Brottspåföljdsmyndigheten får meddela närmare föreskrifter om innehållet i utbildningen i användningen av maktmedel och säkerhetsåtgärder.

19 kap.

Anmälningar och lämnande av upplysningar

5 §

Anmälningar till polisen

Brottspåföljdsmyndigheten får underrätta polisen om

3) att en fånge deltar i sysselsättning utanför fängelset och att en fånge placeras i anstalt utanför fängelset,

19 a kap.

Undantag vid störningar i samhället

1 §

Tillämpning av undantag

Med stöd av bestämmelserna i detta kapitel kan på det sätt som anges nedan avvikelse göras från bestämmelserna i 2, 6–8, 11, 13 och 14 kap. i allvarliga störningssituationer under normala förhållanden och under sådana undantagsförhållanden som avses i 3 § i beredskapslagen (1552/2011).

Till sådana allvarliga störningssituationer under normala förhållanden som avses i 1 mom. hör

- 1) terrordåd som riktas mot samhällets strukturer eller stora folksamlingar, överhängande hot om sådana dåd eller annan brottslig verksamhet som allvarligt äventyrar den inre säkerheten,
- 2) omfattande störningssituationer som allvarligt äventyrar allmän ordning och säkerhet,
- 3) omfattande eller allvarliga störningssituationer som riktar sig mot kritisk infrastruktur, informationssystem och datanät,
- 4) pandemier,
- 5) användning av militära maktmedel eller hot om det,
- 6) massinvandring och påtryckning genom styrning av invandrare,

7) andra allvarliga störningssituationer som till sina verkningar kan jämföras med situationerna i 1–6 punkten.

2 §

Begränsning av intagning i fängelse

Intagning i fängelse kan begränsas i störningssituationer och under undantagsförhållanden enligt 1 §, om begränsningen är nödvändig för att säkerställa att verkställigheten av fängelse är säker för samhället, personalen och fångarna. Begränsningen av intagning i fängelse kan gälla dem som dömts till förvandlingsstraff för böter och till ovillkorligt fängelsestraff på mindre än två år.

Begränsningen av intagning i fängelse kan vara högst sex månader. Begränsningen kan förlängas högst sex månader åt gången, om det fortfarande är nödvändigt av orsaker som anges i 1 mom. Verkställigheten av straffet ska dock inledas, om det utdömda straffet skulle förfalla på grund av begränsningen.

3 §

Evakuering av fångar

Alla fångar i ett fängelse kan flyttas till ett annat fängelse eller till andra fängelser i störningssituationer och under undantagsförhållanden enligt 1 §, om flyttningen är nödvändig för att säkerställa att verkställigheten av fängelse är säker för samhället, personalen och fångarna.

4 §

Förvägran av vistelse utomhus

Vistelse utomhus kan från fall till fall förvägras i ett fängelse eller en avdelning i ett fängelse i störningssituationer och under undantagsförhållanden enligt 1 §, om det är nödvändigt för att säkerställa att verkställigheten av fängelse är säker för samhället, personalen och fångarna.

5 §

Begränsning av ordnande av sysselsättning

Ordnande av sysselsättning kan i ett fängelse eller en avdelning i ett fängelse begränsas i störningssituationer och under undantagsförhållanden som avses i 1 §, om det är nödvändigt för att säkerställa att verkställigheten av fängelse är säker för samhället, personalen och fångarna. I den mån det är möjligt ska det ordnas sådan ersättande sysselsättning som kan ordnas i fängelset med beaktande av förhållandena.

Om det är uppenbart att begränsningen enligt 1 mom. inte är tillräcklig för att säkerställa att verkställigheten av fängelse är säker, kan ordnandet av sysselsättningen avbrytas helt, om det är nödvändigt för att säkerställa att verkställigheten av fängelse är säker för samhället, personalen och fångarna.

En fånges deltagande i undervisning enligt läroplikten kan inte begränsas eller avbrytas.

Ordnandet av sysselsättningen kan begränsas eller avbrytas i högst 30 dagar. Begränsningen och avbrytandet kan förlängas högst 30 dagar åt gången, om det fortfarande är nödvändigt av orsaker som anges i 1 eller 2 mom. Begränsningen och avbrytandet ska avslutas utan dröjsmål, om den allvarliga störningssituationen i normala förhållanden eller undantagsförhållandena upphör.

6 §

Begränsning av ordnande av fritidsverksamhet

Ordnande av fritidsverksamhet, tillträde till bibliotek och deltagande i religiösa sammankomster kan i ett fängelse eller en avdelning i ett fängelse begränsas i störningssituationer och under undantagsförhållanden som avses i 1 §, om det är nödvändigt för att säkerställa att verkställigheten av fängelse är säker för samhället, personalen och fångarna. I den mån det är möjligt ska det för fångarna ordnas sådan ersättande fritidsverksamhet som med beaktande av förhållandena kan ordnas i fängelset.

Om det är uppenbart att begränsningen enligt 1 mom. inte är tillräcklig för att säkerställa att verkställigheten av fängelse är säker, kan fritidsverksamheten och tillträdet till bibliotek samt deltagandet i religiösa sammankomster avbrytas helt, om det är nödvändigt för att säkerställa att verkställigheten av fängelse är säker för samhället, personalen och fångarna. Fångarnas bibliotekstjänster och möjlighet att utöva religion ska då ombesörjas på något annat sätt.

Begränsningen eller avbrytandet av fritidsverksamhet, tillträde till bibliotek och deltagande i religiösa sammankomster kan pågå i högst 30 dagar. Begränsningen och avbrytandet kan förlängas högst 30 dagar åt gången, om det fortfarande är nödvändigt av orsaker som anges i 1 eller 2 mom. Begränsningen och avbrytandet ska avslutas utan dröjsmål, om den allvarliga störningssituationen i normala förhållanden eller undantagsförhållandena upphör.

7 §

Begränsning av besök

Besöken hos en fånge kan i ett fängelse eller en avdelning i ett fängelse begränsas i störningssituationer och under undantagsförhållanden som avses i 1 §, om det är nödvändigt för att säkerställa att verkställigheten av fängelse är säker för samhället, personalen och fångarna.

Om det är uppenbart att begränsningen av besök inte är tillräcklig för att säkerställa att verkställigheten av fängelse är säker, kan besöken avbrytas helt, om det är nödvändigt för att säkerställa att verkställigheten av fängelse är säker för samhället, personalen och fångarna.

Besök av barn enligt 13 kap. 5 §, besök av ombud enligt 13 kap. 6 § och besök hos fångar som inte fyllt 18 år får inte begränsas eller avbrytas.

Besöken kan begränsas eller avbrytas i högst 30 dagar. Begränsningen och avbrytandet kan förlängas högst 30 dagar åt gången, om det fortfarande är nödvändigt av orsaker som anges i 1 och 2 mom. Begränsningen och avbrytandet ska avslutas utan dröjsmål, om den allvarliga störningssituationen i normala förhållanden eller undantagsförhållandena upphör.

8 §

Avbrytande av beviljande av permission

Beviljande av permission kan i ett fängelse eller en avdelning i ett fängelse avbrytas i störningssituationer och under undantagsförhållanden enligt 1 §, om det är nödvändigt för att säkerställa att verkställigheten av fängelse är säker för samhället, personalen och fångarna.

Avbrottet kan gälla alla permissioner som avses i 14 kap. 2, 4 och 6 § eller endast en del av dem.

Beviljande av permission av synnerligen viktiga skäl och permission för fångar som inte fyllt 18 år kan inte avbrytas. Om de regelbundna permissionerna för utträttande av ärenden i ett öppet fängelse avbryts, ska utträttandet av ärenden ordnas på något annat sätt under avbrottet.

Beviljandet av permissioner kan avbrytas i högst 30 dagar. Avbrottet kan förlängas högst 30 dagar åt gången, om det fortfarande är nödvändigt av orsaker som anges i 1 mom. Avbrottet ska avslutas utan dröjsmål, om den allvarliga störningssituationen i normala förhållanden eller undantagsförhållandena upphör.

9 §

Begränsningarnas inverkan på beslut som gäller en fånge

Om ordnande av sysselsättningen har begränsats eller avbrutits på det sätt som avses i 5 §, kan beslutet om placering av fången i sysselsättning temporärt ändras på det sätt som begränsningarna förutsätter. Sysselsättningsplikten för fången kan fullgöras också i annan sysselsättning än sådan som främjar genomförandet av planen för strafftiden, i enlighet med hurdan ersättande sysselsättning som kan ordnas i fängelset med beaktande av förhållandena. En temporär ändring av fångens placering i sysselsättning påverkar inte den sysselsättningspenning eller lön enligt 9 kap. 6 § som betalas till fången.

Om besöken har begränsats eller avbrutits helt med stöd av 7 §, kan besök som avses i 13 kap. 4 eller 7 § förvägras eller ett redan beviljat besök återkallas. Om beviljandet av permission har avbrutits med stöd av 8 §, kan en permission som fången ansökt om avslås eller en redan beviljad permission återkallas.

10 §

Begränsningarnas inverkan på en fånges kontakter och på tiden utanför cellen

Om besöken har begränsats eller avbrutits helt med stöd av 7 § eller beviljandet av permission har avbrutits med stöd av 8 §, ska fångarna ges möjlighet att på något annat sätt mer än vanligt stå i kontakt med personer utanför fängelset.

Om ordnandet av sysselsättning och fritidsverksamhet har begränsats eller avbrutits helt med stöd av 5 eller 6 §, ska fångarna ges möjlighet att på något annat sätt tillbringa tid utanför cellen på det sätt som störningssituationen tillåter.

11 §

Beslutanderätt

Direktören för ansvarsområdet för operativ verksamhet beslutar om evakuering av fångar enligt 3 §, begränsning av ordnande av sysselsättning enligt 5 §, begränsning av ordnande av fritidsverksamhet enligt 6 §, begränsning av besök enligt 7 § samt avbrytande av beviljande av permission enligt 8 § efter att ha hört enhetscheferna för de fängelser som beslutet gäller.

Enhetschefen för ett fängelse, en i brottspåföljdscentralens arbetsordning angiven säkerhetsansvarig eller sysselsättningsansvarig eller en tjänsteman i chefsuppgifter inom styrning eller övervakning beslutar om temporär ändring av sådana beslut om placering i sysselsättning som avses i 9 §. Enhetschefen för fängelset, en i brottspåföljdscentralens arbetsordning angiven säkerhetsansvarig eller sysselsättningsansvarig beslutar om förvägran av

vistelse utomhus enligt 4 § och förvägran eller återkallande av besök eller permission enligt 9 §.

12 §

Närmare bestämmelser

Genom förordning av justitieministeriet utfärdas närmare bestämmelser om när en begränsning av intagningen i fängelse inleds och avslutas samt om det sätt på vilket intagningen i fängelse begränsas.

20 kap.

Ändringssökande

1 §

Beslut i vilka ändring får sökas

En fånge eller en dömd får begära omprövning av eller anföra besvär över Brottspåföljdsmyndighetens beslut som gäller

5) placering av fången enligt 5 kap. 1 § 4 mom., avskilt boende på egen begäran enligt 5 kap. 3 §, placering på en avdelning med intensifierad övervakning enligt 5 kap. 4 a §, placering på en säkerhetsavdelning enligt 5 kap. 6 § eller fortsatt placering på en säkerhetsavdelning enligt 5 kap. 7 §,

8) befrielse från sysselsättningsplikten enligt 8 kap. 2 § 2 mom., tillstånd till civilt arbete enligt 8 kap. 6 §, tillstånd att bedriva studier utanför fängelset enligt 8 kap. 9 § 1 mom., placering i anstalt utanför fängelset enligt 8 kap. 10 a §, beslut enligt 8 kap. 11 § om återkallande av tillstånd eller placering enligt 8 kap. 6 § eller 9 § 1 mom. eller 10 a § eller befrielse från sysselsättningsplikt för viss tid enligt 8 kap. 13 §,

9) förvägran av innehav av egendom enligt 9 kap. 1 §, förvägran av arrangemang för användning av betalningsmedel enligt 9 kap. 3 § 3 mom. eller annan användning av pengar enligt 9 kap. 3 § 4 mom., anskaffning av varor enligt 9 kap. 4 § 1 och 2 mom., utbetalning av brukspenning, sysselsättningspenning och lön enligt 9 kap. 6 §, ersättning för arbetsreskostnader enligt 9 kap. 6 a §, sysselsättningspenning som lämnas obetald enligt 9 kap. 8 § eller ändring av sysselsättningspenning eller lön enligt 9 kap. 8 a §,

15 a) begränsning av ordnande av sysselsättning enligt 19 a kap. 5 §, begränsning av ordnandet av fritidsverksamhet enligt 19 a kap. 6 §, begränsning av besök enligt 19 a kap. 7 § och avbrytande av permissioner enligt 19 a kap. 8 §,

2 §

Förbud mot att söka ändring

En fånge eller en dömd får inte begära omprövning av eller anföra besvär över Brottspåföljdsmyndighetens beslut som gäller

7) övervakning av användningen av betalningsmedel enligt 9 kap. 3 a § 2 mom.,

10) permission på basis av strafftidens längd enligt 14 kap. 3 §, permission av viktigt skäl enligt 14 kap. 4 §, permission för utträttande av ärenden i öppna fängelser enligt 14 kap. 6 § eller återkallande av sådana permissioner enligt 14 kap. 8 §,

11) evakuering av fångar enligt 19 a kap. 3 § samt temporär ändring av placering i sysselsättning eller förvägran och återkallande av besök eller permission enligt 19 a kap. 9 §.

21 kap.

Frigivning

1 §

Bestämmande av tidpunkten för frigivning av en fånge

Bestämmelser om transport vid frigivning från fängelset av en patient som tagits in för vård enligt 2 kap. i mentalvårdslagen finns i 31 b § i den lagen. Brottspåföljdsmyndigheten eller polisen är skyldig att avgiftsfritt ge handräckning för transporten. Handräckning ges i första hand av Brottspåföljdsmyndigheten. Brottspåföljdsmyndigheten och polisen får dock i enskilda fall avtala något annat om handräckningen vid transporten, om det är ändamålsenligt av säkerhetsskäl eller av andra särskilda skäl.

3 §

Närmare bestämmelser

Närmare bestämmelser om tillsyn över och verkställighet av villkorlig frigivning samt bestämmande av fängelsetiden och tidpunkten för frigivning utfärdas genom förordning av statsrådet.

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

2.

Lag

om ändring av häktninglagen

I enlighet med riksdagens beslut

upphävs i häktninglagen (768/2005) 16 kap. 2 §,

ändras 2 kap. 6 § 2 mom., 3 kap. 2 a §, 3 § 3 mom., 5 §, 9 § 1 mom. och 10 §, 4 kap. 1 § 2 och 3 mom., 5 kap. 3, 3 a och 4 §, 6 § 1 mom. samt 8 och 9 §, 6 kap. 2 §, 7 kap. 1 § 3 och 4 mom., 2 § 1 mom. 1 punkten, 2 § 2 mom., 3 § 2 mom. och 5 §, 8 kap. 1, 2, 2 a, 4 och 5 §, 6 § 1 och 3 mom., 7 § 1 mom., 7 c och 8 §, 9 § 3 mom. och 10 §, 9 kap. 1 § 3 och 4 mom., 4 § 2 mom., 6 §, 7 § 2 mom., 8 § 1 mom. samt 9, 14 och 17 §, 10 kap. 1 §, 10 § 3 mom. och 11 § 1 mom., 11 kap. 1 § 1 mom., 2 §, rubriken för 4 § samt 4 § 1 mom., 5, 6 och 7 §, 12 kap. 2 § 1 mom., 3 § 1 mom., 6 § 1 mom. och 8 § 2 mom., 13 kap. 4 § 1 mom., 6 § 1 mom. 1 punkten och 9 §, 15 kap. 1 § 1 mom. 1 och 2 punkten, 2 § 5 punkten och 3 § samt 16 kap. 1 § 1 mom. 2 och 3 punkten,

av dem 2 kap. 6 § 2 mom., 3 kap. 9 § 1 mom., 8 kap. 9 § 3 mom., 10 kap. 10 § 3 mom. samt 12 kap. 8 § 2 mom. sådana de lyder i lag 223/2022, 3 kap. 2 a §, 7 kap. 3 § 2 mom. och 5 §, 8 kap. 7 c och 10 §, 9 kap. 1 § 4 mom., 4 § 2 mom., 6 §, 7 § 2 mom., 8 § 1 mom. samt 9 och 14 §, rubriken för 11 kap. 4 § samt 11 kap. 4 § 1 mom., 13 kap. 4 § 1 mom., 15 kap. 2 § 5 punkten och 3 § samt 16 kap. 1 § mom. 2 punkten sådana de lyder i lag 394/2015, 3 kap. 3 § 3 mom., 10 kap. 11 § 1 mom. och 11 kap. 7 § sådana de lyder i lag 1303/2021, 3 kap. 10 § sådan den lyder i lagarna 394/2015 och 142/2023, 5 kap. 3 §, 8 kap. 5 § och 11 kap. 6 § sådana de lyder delvis ändrade i lag 291/2021, 5 kap. 3 a § sådan den lyder i lag 291/2021, 5 kap. 6 § 1 mom. och 15 kap. 1 § 1 mom. 2 punkten sådana de lyder i lag 384/2017, 5 kap. 8 § sådan den lyder i lagarna 1303/2021 och 223/2022, 5 kap. 9 § och 9 kap. 17 § sådana de lyder i lagarna 394/2015 och 223/2022, 6 kap. 2 § sådan den lyder i lag 1641/2015, 7 kap. 1 § 3 och 4 mom. samt 2 § 1 mom. 1 punkten, 8 kap. 7 § 1 mom. och 8 §, 9 kap. 1 § 3 mom., 13 kap. 6 § 1 mom. 1 punkten, 15 kap. 1 § 1 mom. 1 punkten samt 16 kap. 1 § 1 mom. 3 punkten sådana de lyder i lag 116/2026, 8 kap. 1 § sådan den lyder i lagarna 266/2007 och 394/2015, 8 kap. 2 och 2 a § sådana de lyder i lagarna 394/2015 och 291/2021, 8 kap. 4 § sådan den lyder delvis ändrad i lagarna 725/2011 och 394/2015, 8 kap. 6 § 1 mom. sådant det lyder i lag 808/2011, 10 kap. 1 § sådan den lyder i lag 142/2023 samt 13 kap. 9 § sådan den lyder i lagarna 394/2015, 1303/2021 och 223/2022, samt *fogas* till 1 kap. 2 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 394/2015, ett nytt 4 mom., till 3 kap. nya 2 e och 2 f §, till 4 kap. 1 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 116/2026, ett nytt 4 mom., till 5 kap. 7 §, sådan den lyder i lag 384/2017, ett nytt 2 mom., till 7 kap. 1 §, sådan den lyder i lag 116/2026, ett nytt 5 mom., till 13 kap. 2 §, sådan den lyder i lag 116/2026, ett nytt 5 mom., till lagen ett nytt 14 a kap., till 15 kap. 1 § 1 mom., sådant det lyder i lagarna 394/2015,

384/2017, 820/2019, 1303/2021 och 116/2026, en ny 7 a-punkt och till 15 kap. 2 §, sådan den lyder i lagarna 394/2015, 291/2021 och 307/2023, en ny 6 punkt som följer:

1 kap.

Allmänna principer för verkställighet av häktning

2 §

När häktning upphör

Bestämmelser om transport vid frigivning från häktning av en patient som tagits in för vård enligt 2 kap. i mentalvårdslagen finns i 31 b § i den lagen. En häktad som frigivits för ordnande av transport kan betraktas som frihetsberövad tills transporten inleds, dock högst sex timmar. Brottspåföljdsmyndigheten eller polisen är skyldig att avgiftsfritt ge handräckning för transporten. Handräckning ges av den myndighet som har den häktade som frigivits i förvar. Brottspåföljdsmyndigheten och polisen får i enskilda fall avtala något annat om handräckningen, om det är ändamålsenligt av säkerhetsskäl eller av andra särskilda skäl.

2 kap.

Ankomst till ett fängelse

6 §

Närmare bestämmelser och föreskrifter

Närmare föreskrifter om förfarandet vid ankomstgranskning meddelas av Brottspåföljdsmyndigheten.

3 kap.

Placering i fängelset, basvård och förflyttning

2 a §

Kontraktssavdelning

En häktad kan placeras på en kontraktssavdelning, om placeringen är motiverad med hänsyn till de allmänna principerna för placering av en häktad och om den häktade förbinder sig till drogfrihet och till att genomgå sådan kontroll av drogfrihet som avses i 11 kap. 7 §, och om sådan begränsning av kontakter som bestämts med stöd av 4 kap. i tvångsmedelslagen inte hindrar placeringen.

Placeringen på en kontraktssavdelning ska återkallas, om det inte längre finns i 1 mom. avsedda förutsättningar för placeringen.

2 e §

Avdelning med intensifierad övervakning

En häktad kan placeras på en avdelning med intensifierad övervakning, om placeringen är motiverad för att förhindra att den häktade fortsätter med brottslig verksamhet eller på något annat sätt äventyrar ordningen och säkerheten i fängelset eller en annan fånges eller någon annans säkerhet i fängelset.

Förutsättningarna för placering på en avdelning med intensifierad övervakning granskas regelbundet. Placeringen ska återkallas om det inte längre finns sådana förutsättningar för den som avses i 1 mom. Den häktades ansökan om återtagande av placering behöver inte behandlas på nytt förrän fyra månader har förflutit från föregående beslut, om inte förutsättningarna för placering på avdelningen har förändrats väsentligt.

Bestämmelser om begränsning av rättigheterna för häktade som placerats på en avdelning med intensifierad övervakning finns i 4 kap. 1 § 2 mom. och i 7 kap. 1 § 2 mom., 2 § 1 mom. och 3 § 1 mom.

2 f §

Tvättmöjlighet

En häktad har rätt att tvätta sig minst en gång om dagen. Tvättmöjligheten kan avbrytas eller förvägras, om det är nödvändigt för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga den häktades eller någon annans säkerhet eller säkerställa syftet med häktningen.

3 §

Klädsel

Den häktade ska i arbetsverksamhet enligt 4 kap. använda den klädsel som arbetarskyddet förutsätter. Sådan klädsel ska ställas till den häktades förfogande.

5 §

Vistelse utomhus

En häktad ska ges möjlighet att dagligen vistas utomhus minst en timme. Vistelsen utomhus kan avbrytas eller förvägras, om det är nödvändigt för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga den häktades eller någon annans säkerhet eller säkerställa syftet med häktningen.

9 §

Beslutanderätt

Enhetschefen för fängelset eller en i brottspåföljdscentralens arbetsordning förordnad säkerhetsansvarig eller, om saken inte tål uppskov, en tjänsteman som utför styrnings- eller

övervakningsuppgifter beslutar om att avbryta eller förvägra en häktad tvättmöjligheter eller vistelse utomhus. En i brottspåföljdscentralens arbetsordning förordnad säkerhetsansvarig eller en tjänsteman i chefsuppgifter inom styrning eller övervakning beslutar om att förvägra överlämnande av egna kläder till en häktads förfogande enligt 3 § 2 mom. En sysselsättningsansvarig beslutar om den sysselsättning där en häktad ska använda sådan klädsel som avses i 3 § 4 mom. En tjänsteman som utför styrnings- eller övervakningsuppgifter får överlämna sådana egna kläder till en häktads förfogande som det är tillåtet att inneha i fängelset. En i brottspåföljdscentralens arbetsordning förordnad sysselsättningsansvarig eller säkerhetsansvarig beslutar om avvikelser från den normala kosten.

10 §

Närmare bestämmelser och föreskrifter

Närmare bestämmelser om de fängelser som är avsedda för placering av män, kvinnor och minderåriga häktade utfärdas genom förordning av justitieministeriet.

Närmare föreskrifter om mathållning och basvård, boende samt överlämnande och förvaring av tobaksprodukter, röktilbehör och tändredskap meddelas av Brottsförmyndigheten.

4 kap.

Sysselsättning

1 §

Deltagande i sysselsättning

Häktade som placerats på en avdelning med intensifierad övervakning kan delta endast i aktiviteter som lämpar sig för avdelningen. En häktad som placerats på en avdelning med intensifierad övervakning kan dock delta i sysselsättning utanför avdelningen, om det inte äventyrar ordningen och säkerheten i fängelset eller en annan fånges eller någon annans säkerhet.

Om en häktad deltar i sysselsättning, ska en överenskommelse om grunderna för sysselsättningspenningen träffas innan sysselsättningen inleds. Ett separat beslut ska fattas om deltagandet i sysselsättning.

En häktad får inte beviljas tillstånd till civilt arbete enligt 8 kap. 6 § i fängelselagen, och inte heller studietillstånd eller tillstånd till sysselsättning under övervakning utanför fängelset enligt 9 § i det kapitlet. En häktad får inte heller placeras i anstalt utanför fängelset enligt 8 kap. 10 § i den lagen.

5 kap.

De häktades egendom och inkomster

3 §

Användning av pengar och andra betalningsmedel i fängelset

En häktad har rätt att använda sitt personliga betalkort. Det är förbjudet att använda andra betalningsmedel eller kontanter. Pengar och andra betalningsmedel som innehas av en häktad

ska tas för förvaring i fängelset, sättas in på det betalningsmedel som avses i 2 mom. eller på den häktades bekostnad sättas in på dennes bankkonto.

I stället för ett i 1 mom. avsett betalningsmedel kan ett av Brottspåföljdsmyndigheten godkänt betalningsmedel ställas till den häktades förfogande, om detta är motiverat för att ordna betalningsrörelsen för den häktade. Den häktade ska då ges tillfälle att överföra pengar från betalningsmedlet till ett annat bankkonto, om det inte är nödvändigt att förvägra överföringen för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga den häktades eller någon annans säkerhet eller säkerställa syftet med häktningen.

Om ett i 1 eller 2 mom. avsett betalningsmedel inte kan ställas till den häktades förfogande av en orsak som anges någon annanstans i lag, ska det ordnas någon annan möjlighet för den häktade att använda pengar. Den häktade ska då ges tillfälle att överföra pengar till ett annat bankkonto, om det inte är nödvändigt att förvägra överföringen för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga den häktades eller någon annans säkerhet eller säkerställa syftet med häktningen.

Den häktade ska på begäran ges ett utdrag ur bokföringen av dennes penningmedel som finns på ett betalningsmedel som avses i 2 mom. eller som ingår i något annat betalningsarrangemang som avses i 3 mom.

3 a §

Övervakning av användningen av betalningsmedel

Användningen av de av Brottspåföljdsmyndigheten godkända betalningsmedel som har getts till häktade kan övervakas i syfte att upptäcka betalningstransaktioner som avviker från sedvanlig betalningsrörelse, på så sätt att övervakningen endast gäller antalet betalningstransaktioner och penningbeloppet.

Användningen av ett av Brottspåföljdsmyndigheten godkänt betalningsmedel som har getts till en häktad kan övervakas på så sätt att övervakningen gäller kontouppgifterna om det betalningsmedel som getts till en enskild häktad, om detta är nödvändigt för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga den häktades eller någon annans säkerhet eller säkerställa syftet med häktningen. Beslutet får fattas för högst 30 dagar åt gången.

4 §

Anskaffning av varor i fängelset

Fängelset ska ge de häktade möjlighet att skaffa livsmedel och andra varor som lämpar sig för personligt bruk.

En häktad får genom förmedling av fängelset skaffa sådana bruksföremål och förnödenheter som det enligt 1 § 1 och 2 mom. är tillåtet att inneha.

6 §

Återlämnande av egendom

När en häktad frigges från fängelset, ska den häktades pengar, andra betalningsmedel och egendom lämnas tillbaka till denne mot en underskrift i egendomsförteckningen. De penningmedel som avses i 3 § 2 eller 3 mom. ska sättas in på det bankkonto som den häktade uppgett. Om det inte är möjligt att sätta in penningmedlen på ett bankkonto, ska de ges till den häktade som kontanta pengar eller på något annat lämpligt sätt. Om den häktade inte

undertecknar egendomsförteckningen, ska två tjänstemän vid Brottspåföljdsmyndigheten intyga riktigheten av förteckningen.

7 §

Brukspenning och sysselsättningspenning

Brukspenning och sysselsättningspenning ska betalas in på det bankkonto som den häktade uppgett eller på det konto som är kopplat till det betalningsmedel som avses i 3 § 2 mom. I en situation som avses i 3 § 3 mom. ska den brukspenning och sysselsättningspenning som betalas till den häktade bokföras på något annat sätt. Brukspenning och sysselsättningspenning ska betalas minst en gång per månad.

8 §

Beslutanderätt

En tjänsteman i chefsuppgifter inom styrning eller övervakning fattar beslut om att inte överlämna egendom till en häktads förfogande. En tjänsteman som utför styrnings- eller övervakningsuppgifter får överlämna sådana föremål och ämnen till en häktads förfogande som det är tillåtet att inneha i fängelset.

Enhetschefen för fängelset eller en i brottspåföljdscentralens arbetsordning förordnad sysselsättningsansvarig eller en tjänsteman i chefsuppgifter inom styrning eller övervakning beslutar om betalning av brukspenning och sysselsättningspenning.

En tjänsteman i chefsuppgifter inom styrning och övervakning beslutar om ställande av ett i 3 § 2 mom. avsett betalningsmedel till den häktades förfogande eller om ordnande av möjligheten att använda pengar enligt 3 § 3 mom. Beslut om förvägran av överföring av pengar enligt de bestämmelserna fattas av enhetschefen för fängelset eller en i brottspåföljdscentralens arbetsordning förordnad säkerhetsansvarig.

En säkerhetsansvarig eller en i brottspåföljdscentralens arbetsordning förordnad tjänsteman i chefsuppgifter inom styrning eller övervakning beslutar om den övervakning av användningen av ett av Brottspåföljdsmyndigheten godkänt betalningsmedel som avses i 3 a § 2 mom.

9 §

Närmare bestämmelser och föreskrifter

Närmare bestämmelser om egendom som häktade får inneha samt om anskaffning av varor utfärdas genom förordning av statsrådet.

Brottspåföljdsmyndigheten meddelar närmare föreskrifter om

- 1) egenskaperna hos och ställande till förfogande, förvaring och användning av det betalningsmedel som med stöd av 3 § ställs till den häktades förfogande samt om ordnande av möjlighet att använda pengar enligt 3 § 3 mom.,
- 2) förvaring, sändande och förstöring av egendom,
- 3) egendomsförteckningen och vilken egendom som ska upptecknas i den,
- 4) betalning och beloppet av den provision som avses i 9 kap. 6 § i fängelselagen.

6 kap.

Social- och hälsovård

2 §

Temporär vård och undersökning utanför fängelset

Om en häktad är sjuk eller skadad och inte på tillbörligt sätt kan vårdas eller undersökas vid Enheten för hälso- och sjukvård för fångar, ska denne under behövlig övervakning temporärt sändas för vård eller undersökning utanför fängelset. Bestämmelser om övervakning finns i 9 kap. 14 § 3 mom.

Trots vad som föreskrivs i 4 § i lagen om patientens ställning och rättigheter och 45 § i förvaltningslagen kan Brottspåföljdsmyndigheten låta bli att meddela den häktade en exakt tidpunkt när denne får vård, om det är nödvändigt för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga den häktades eller någon annans säkerhet eller säkerställa syftet med häktningen. I beslutet ska dock ges tillräcklig information så att den häktade kan förbereda sig för vårdbesöket.

7 kap.

Fritid

1 §

Fritidsverksamhet

En häktad som placerats på en avdelning med intensifierad övervakning får delta i fritidsaktiviteter och tillbringa fritiden tillsammans med andra häktade på avdelningen.

Deltagandet kan förbjudas eller begränsas, om den häktade

- 1) avtjänar straff i enrum enligt 10 kap. 4 § 1 mom. 3 punkten, eller
- 2) är föremål för åtgärder enligt 10 kap. 11 § eller 13 kap. 1 § 1 mom.

En häktads deltagande i ett fritidsevenemang kan avbrytas eller förvägras, om det är motiverat för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga den häktades eller någon annans säkerhet eller säkerställa syftet med häktningen.

2 §

Religionsutövning

En häktad har rätt att delta i gudstjänster, andaktsstunder och andra religiösa sammankomster som ordnas i fängelset, om inte den häktade

1) har placerats på en säkerhetsavdelning eller på en avdelning med intensifierad övervakning eller avtjänar straff i enrum enligt 10 kap. 4 § 1 mom. 3 punkten, eller

En häktads deltagande i en sammankomst som avses i 1 mom. kan avbrytas eller förvägras, om det är motiverat för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga den häktades eller någon annans säkerhet eller säkerställa syftet med häktningen. Om en häktad inte får delta i gemensamma sammankomster, ska dennes möjlighet att utöva religion ordnas på något annat sätt.

3 §

Bibliotek

Den häktades tillträde till fängelsebiblioteket kan avbrytas eller förvägras, om det är motiverat för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga den häktades eller någon annans säkerhet eller säkerställa syftet med häktningen.

5 §

Beslutanderätt

En tjänsteman i chefsuppgifter inom styrning eller övervakning eller, om saken inte tål uppskov, en tjänsteman som utför styrnings- eller övervakningsuppgifter beslutar om att avbryta eller förvägra deltagande i fritidsverksamhet, en gudstjänst, en andaktsstund eller någon annan religiös sammankomst eller tillträde till biblioteket och om sådant förbud eller sådan begränsning av deltagande som avses i 1 § 2 mom. Sammankomstens arrangör ska höras innan beslutet om förvägran fattas.

8 kap.

Brevväxling, telefonsamtal och elektronisk kommunikation

1 §

Brevväxling och granskning av postförsändelser

De häktade har rätt till korrespondens per post, om inte denna rätt har begränsats med stöd av 4 kap. i tvångsmedelslagen.

Ett slutet brev eller någon annan postförsändelse till eller från en häktad kan granskas med genomlysning eller på något annat motsvarande sätt utan att öppna försändelsen för att ta reda på om den innehåller i 5 kap. 1 § 1 eller 2 mom. avsedda förbjudna ämnen eller föremål.

Ett brev eller någon annan postförsändelse till en häktad kan öppnas och dess innehåll granskas utan att ett eventuellt meddelande i försändelsen läses, för att ta reda på om försändelsen innehåller i 5 kap. 1 § 1 eller 2 mom. avsedda ämnen eller föremål. Ett brev eller någon annan postförsändelse från en häktad kan öppnas och dess innehåll granskas utan att ett eventuellt meddelande i försändelsen läses, om det är motiverat för att ta reda på om försändelsen innehåller i 5 kap. 1 § 1 eller 2 mom. avsedda ämnen eller föremål.

Om ämnen eller föremål som den häktade inte har tillstånd att inneha påträffas vid granskningen, ska de tas för att förvaras i fängelset. Vid hanteringen av pengar iakttas bestämmelserna i 5 kap. 3 §. Bestämmelser om den anmälan som ska göras om det finns skäl att betvivla egendomens lagliga härkomst finns i 16 kap. 1 § 1 mom. 1 punkten.

2 §

Läsning och kopiering av meddelanden

Brev, andra postförsändelser och meddelanden till eller från en häktad får läsas och kopieras, om det är nödvändigt för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga den häktades eller någon annans säkerhet eller säkerställa syftet med häktningen. Ett beslut som berättigar till läsning får fattas för högst 30 dagar åt gången.

Den häktade ska anteckna sitt namn på brev, andra postförsändelser och meddelanden som den häktade sänder till någon annan än en sådan tillsynsmyndighet som avses i 3 §, om inte den

häktade personligen överlämnar dem direkt till fängelsets personal. Ett brev, någon annan postförsändelse eller något annat meddelande som sänts av en häktad får öppnas för att ta reda på vem som är dess avsändare, om inte avsändaren kan utredas utan att brevet, postförsändelsen eller meddelandet öppnas. Då får brevet eller meddelandet inte läsas i större utsträckning än vad som är nödvändigt för att ta reda på vem som är dess avsändare.

2 a §

Underrättelse om läsning

Om ett brev, en annan postförsändelse eller ett meddelande till eller från en häktad läses, ska den häktade utan dröjsmål underrättas om läsningen samt om grunden för läsningen. Underrättelsen om läsningen får uppskjutas, om det är nödvändigt för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga den häktades eller någon annans säkerhet eller säkerställa syftet med häktningen. Den häktade ska dock underrättas om läsningen och dess grund inom 30 dagar från läsningen eller, om den häktade frigges tidigare än detta, senast då den häktade frigges, om inte något annat följer av annan lagstiftning.

Om ett brev efter läsningen kvarhålls på en sådan grund som avses i 5 §, iaktas bestämmelserna i den paragrafen i fråga om underrättelsen.

4 §

Brevväxling med ombud

Ett brev eller någon annan postförsändelse som den häktade adresserat till sin advokat eller något annat rättegångsombud eller rättegångsbiträde som avses i 15 kap. 2 § 1 eller 6 mom. i rättegångsbalken får inte granskas eller läsas.

Ett brev eller någon annan postförsändelse som anlant till en häktad och av vars avsändaruppgifter det framgår att avsändaren är det ombud som avses i 1 mom. kan i den häktades närvaro öppnas och dess innehåll granskas utan att ett eventuellt meddelande i försändelsen läses, om det är nödvändigt för att ta reda på om brevet innehåller i 5 kap. 1 § 1 eller 2 mom. avsedda ämnen eller föremål. Vid granskningen iaktas i övrigt bestämmelserna i 1 § 3 mom.

5 §

Kvarhållande av brev eller postförsändelser

Ett brev, en annan postförsändelse eller ett meddelande till eller från en häktad får kvarhållas, om detta är nödvändigt för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga den häktades eller någon annans säkerhet eller säkerställa syftet med häktningen.

Mottagaren eller avsändaren ska utan dröjsmål underrättas om kvarhållandet av ett brev, någon annan postförsändelse eller ett meddelande och om orsaken till kvarhållandet, om inte något annat följer av en orsak som nämns i 1 mom. Ett brev, en annan postförsändelse eller ett meddelande som av en orsak som avses i 1 mom. inte befordras till mottagaren ska returneras till avsändaren eller ges till den häktade vid frigivningen.

En postförskottsbeställning eller någon annan beställning på kredit som avsänts av en häktad kan kvarhållas, om den häktade inte har råd att betala beställningen. En beställd försändelse kan returneras till avsändaren utan den häktades samtycke.

6 §

Användning av telefon

De häktade ska ges möjlighet att på egen bekostnad stå i telefonkontakt med personer utanför fängelset, om inte denna rätt har begränsats i enlighet med 4 kap. i tvångsmedelslagen.

Användning av telefon bör tillåtas vid de tidpunkter som reserverats för ändamålet så ofta som det är möjligt utan att ordningen och verksamheten i fängelset störs och även vid andra tillfällen, om det behövs för upprätthållande av den häktades kontakter eller av något annat viktigt skäl. För användningen av telefon kan ställas som villkor att den häktade uppger med vem denne har för avsikt att stå i kontakt. Användningen av telefon kan avbrytas eller förvägras, om det är motiverat för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga den häktades eller någon annans säkerhet eller säkerställa syftet med häktningen.

7 §

Avlyssning och inspelning av telefonsamtal

En häktad i 6 § avsedda telefonsamtal får avlyssnas och spelas in, om det är nödvändigt för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga den häktades eller någon annans säkerhet eller säkerställa syftet med häktningen. Ett beslut som berättigar till avlyssning och inspelning av telefonsamtal får fattas för högst 30 dagar åt gången.

7 c §

Övervakning av elektronisk kommunikation

Utöver vad som föreskrivs i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation (917/2014) har Brottspåföljdsmyndigheten vid behov rätt att ur den utrustning och de system som fängelset förvaltar och som är avsedda för förmedling och behandling av kommunikation hämta förmedlingsuppgifter om webbsidor som de häktade besöker och om meddelanden i den e-post som Brottspåföljdsmyndigheten förvaltar. Efter åtgärden ska förmedlingsuppgifterna utan dröjsmål utplånas, om inte annat föreskrivs i lag.

Vid övervakningen av de e-postmeddelanden som en häktad mottagit och sänt genom Brottspåföljdsmyndighetens e-post tillämpas bestämmelserna i 2, 2 a och 3–5 §. På övervakningen av en på en säkerhetsavdelning placerad häktads användning av e-posten för fångar tillämpas dock 8 § 1 mom.

En häktads elektroniska kommunikation enligt 7 a och 7 b § kan övervakas genom teknisk övervakning och så att en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten är närvarande.

Användningen av e-post eller internet kan avbrytas eller förvägras, om det är motiverat för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga den häktades eller någon annans säkerhet eller säkerställa syftet med häktningen.

8 §

Brevväxling och telefonsamtal på säkerhetsavdelningar

Andra brev, postförsändelser och meddelanden till eller från en häktad på en säkerhetsavdelning än sådana som avses i 3 och 4 § får läsas och kopieras för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga den häktades eller någon annans

säkerhet eller säkerställa syftet med häktningen. I fråga om häktades brevväxling tillämpas i övrigt bestämmelserna 1 §, 2 § 2 mom. samt 2 a, 3–5 och 9 §.

En på en säkerhetsavdelning placerad häktads i 7 § avsedda telefonsamtal får avlyssnas och spelas in för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga den häktades eller någon annans säkerhet eller säkerställa syftet med häktningen. I fråga om avlyssning av samtal tillämpas i övrigt bestämmelserna i 7 § 2 och 3 mom.

9 §

Beslutanderätt

Enhetschefen för fängelset eller en säkerhetsansvarig eller sysselsättningsansvarig beslutar om tillstånd till användning av e-post och av internet och om återkallande av sådana tillstånd. Beslut om att avbryta eller förvägra användningen av e-post eller internet fattas av en tjänsteman i chefsuppgifter inom styrning eller övervakning eller av en tjänsteman som utför styrnings- eller övervakningsuppgifter. Beslut om öppnande av webbsidor fattas av en i Brottsförmyndighetens arbetsordning förordnad tjänsteman vid Brottsförmyndigheten.

10 §

Närmare bestämmelser och föreskrifter

Närmare bestämmelser om förfarandet vid granskning, läsning, kopiering och kvarhållande av brev samt om avlyssning och inspelning av telefonsamtal utfärdas genom förordning av statsrådet.

Brottsförmyndigheten meddelar närmare föreskrifter om

- 1) fängelsernas telefonsystem,
- 2) överlämnande, förvaring och användning av mobiltelefon,
- 3) förfarandet vid öppnande av webbsidor.

9 kap.

Besök och andra kontakter utom fängelset

1 §

Besök

Vid övervakade besök, besök av barn enligt 3 § och övervakade besök häktade och fångar emellan enligt 5 § samt vid sådan kontakt via videolänk som avses i 10 § får samtalet mellan den häktade och besökaren avlyssnas och spelas in med hjälp av en teknisk anordning, om det är nödvändigt för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga den häktades eller någon annans säkerhet eller säkerställa syftet med häktningen. Den häktade och besökaren ska underrättas om avlyssningen och inspelningen av samtalet innan åtgärden inleds. En på en säkerhetsavdelning placerad häktads samtal vid besök eller kontakt via videolänk enligt detta moment får avlyssnas och spelas in för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga den häktades eller någon annans säkerhet eller säkerställa syftet med häktningen.

Ett besök kan ordnas avskilt från andra häktade och besökare, om det är motiverat för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga den häktades eller någon annans säkerhet eller säkerställa syftet med häktningen. Besöket ska i möjligaste mån ordnas avskilt från andra häktade och besökare också om den häktade eller besökaren begär det. Vid besök enligt detta moment får den häktade eller besökaren inte använda anteckningsmaterial.

4 §

Besök av ombud

Besöket får övervakas om det är nödvändigt för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga den häktades eller någon annans säkerhet eller säkerställa syftet med häktningen eller om den häktade eller ombudet uttryckligen begär det. Övervakningen utförs genom synkontakt eller med hjälp av en teknisk anordning, utan att samtalet mellan den häktade och ombudet avlyssnas eller spelas in. Besöket kan vid behov också ordnas i ett rum där det finns konstruktionsmässiga hinder mellan den häktade och ombudet. Den häktade och ombudet ska underrättas om övervakningen av besöket innan övervakningen inleds.

6 §

Avbrytande av besök

Ett besök får avbrytas, om det är motiverat för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga den häktades eller någon annans säkerhet eller säkerställa syftet med häktningen.

7 §

Återkallande och förvägran av besök

Ett besök kan förvägras, om

- 1) besökaren inte kan legitimera sig på ett tillförlitligt sätt,
- 2) besökaren vägrar att underkasta sig säkerhetskontroll enligt 12 kap. 2 § eller kroppsvisitation enligt 12 kap. 3 §,
- 3) besökaren av yttre tecken att döma är berusad,
- 4) det i övrigt är motiverat för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga den häktades eller någon annans säkerhet eller säkerställa syftet med häktningen.

8 §

Besöksförbud

En besökare kan meddelas ett med hänsyn till omständigheterna skäligt, högst sex månaders förbud mot besök och kontakt via videolänk, om detta är nödvändigt på grund av att besökaren har konstaterats ha medfört eller försökt medföra i 5 kap. 1 § 1 eller 2 mom. avsedda ämnen

eller föremål till fängelset eller på något annat sätt ha äventyrat ordningen och säkerheten i fängelset, den häktades eller någon annans säkerhet eller syftet med häktningen. Ett besöksförbud kan förlängas med högst 30 dagar åt gången, om det fortfarande är nödvändigt för att förhindra den verksamhet som ligger till grund för förbudet.

9 §

Mottagning och granskning av varor

I samband med besök i ett fängelse får en liten mängd sådana varor eller föremål tas emot som det enligt 5 kap. 1 § 1 och 2 mom. är tillåtet att inneha i fängelset.

De varor som besökare medför ska granskas innan de överlämnas till den häktade.

14 §

Permission för häktade

En häktad ska beviljas permission för att besöka en nära anhörig eller någon annan närstående som är allvarligt sjuk eller i vård i livets slutskede samt för att närvara vid begravning av en nära anhörig eller någon annan närstående eller för något annat motsvarande synnerligen viktigt skäl, om inte denna rätt till kontakt har begränsats med stöd av 4 kap. i tvångsmedelslagen. Permission beviljas för den tid som ett synnerligen viktigt skäl kräver. Permissionens längd kan dock begränsas, om det är motiverat för att förhindra rymning, fritagningsförsök eller brott eller för att trygga den häktades eller någon annans säkerhet.

En häktad kan beviljas permission för att sköta ett brådskande och tvingande ärende, om inte denna rätt till kontakt har begränsats med stöd av 4 kap. i tvångsmedelslagen. Permissionen kan vara i högst sex timmar och dess totala längd ökas med en skälig restid.

Under en permission ska den häktade övervakas och ledsagas av en tjänsteman vid Brottsförklaringsmyndigheten. Permission kan förenas med permissionsvillkor.

Permissionen kan avbrytas om den häktade bryter mot permissionsvillkoren eller begår ett brott under permissionen. Permissionen kan också avbrytas, om det är motiverat för att förhindra brott, rymning eller fritagningsförsök, trygga den häktades eller någon annans säkerhet eller säkerställa syftet med häktningen.

17 §

Närmare bestämmelser

Närmare bestämmelser om permissionsvillkor, om besöksförbud och innehållet i det, om hur övervakningen av besök ska ordnas samt om besöksrummens tekniska och konstruktionsmässiga övervakningsarrangemang utfärdas genom förordning av statsrådet.

10 kap.

Ordningen och disciplinen i ett fängelse

1 §

Ordningsstadgan för ett fängelse

Ett fängelse ska ha en ordningsstadga som innehåller mer detaljerade föreskrifter än denna lag och de bestämmelser och föreskrifter som utfärdats med stöd av den och som gäller

- 1) vistelse på fängelseområdet,
- 2) avdelningar i fängelset,
- 3) sysselsättning och fritidsverksamhet som ordnas i fängelset och på fängelseavdelningarna,
- 4) hur rökning ska ordnas,
- 5) hur besök och kontakt via videolänk, brevväxling, användning av telefon och användning av e-post och internet ska ordnas,
- 6) anskaffning av livsmedel och andra varor som lämpar sig för personligt bruk samt av bruksföremål och förnödenheter i fängelset och mottagning av sådana av aktörer utanför fängelset,
- 7) förvaring av den häktades egendom.

10 §

Behandling av disciplinären

En ordningsförseelse ska behandlas i det fängelse där den häktade är placerad eller där den häktade gjort sig skyldig till ordningsförseelsen. En ordningsförseelse som en häktad gjort sig skyldig till under en transport ska dock behandlas i det fängelse dit den häktade anländer.

11 §

Avskildhet vid utredning

Medan en ordningsförseelse utreds och beslutet om disciplinstraff inväntas kan den häktade hållas avskild från övriga fångar, om det är motiverat för utredningen av ordningsförseelsen. Avskildheten får inte räcka längre än nödvändigt och inte överskrida sju dygn. En yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården ska så snart som möjligt underrättas om avskildheten.

11 kap.

Granskning av fängelselokaler och häktade

1 §

Övervakningen i ett fängelse

De häktade och de lokaler som står till de häktades förfogande ska övervakas för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga de häktades eller andras säkerhet och säkerställa syftet med häktningen.

2 §

Granskning av bostadsrum och egendom

De häktades bostadsrum och egendom som de innehar eller som finns på fängelseområdet kan granskas för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga de häktades och andra personers säkerhet, säkerställa syftet med häktningen eller utreda misstänkta

ordningsföreseelser. Bestämmelser om innehav av bruksföremål, pengar och andra betalningsmedel samt annan egendom finns i 5 kap.

4 §

Kroppsvsitation av häktade

En häktad kan i samband med ankomst eller återkomst till fängelset eller i samband med oövervakade besök och besök av barn kroppsvisiteras för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga den häktades eller någon annans säkerhet eller säkerställa syftet med häktningen. En häktad kan kroppsvisiteras också i andra fall, om det är motiverat för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga den häktades eller någon annans säkerhet, säkerställa syftet med häktningen eller utreda misstänkta ordningsföreseelser.

5 §

Specialgranskning

I ett fängelse, på en fängelseavdelning eller i något annat utrymme kan specialgranskning utföras, om det är motiverat för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga den häktades eller någon annans säkerhet eller säkerställa syftet med häktningen.

När en specialgranskning utförs på en avdelning eller i något annat utrymme i ett fängelse, får samtliga häktade som placerats på avdelningen eller som vistas i det undersökta utrymmet kroppsvisiteras.

6 §

Kroppsbesiktning av häktade

Kroppsbesiktning får företas på en häktad, om det är nödvändigt för att ta reda på om den häktade i fängelset eller vid ankomsten till fängelset i sin kropp har i 5 kap. 1 § 1 eller 2 mom. avsedda förbjudna ämnen eller föremål som allvarligt kan äventyra ordningen eller säkerheten i fängelset eller den häktades liv eller hälsa.

Kroppsbesiktning omfattar granskning av kroppen, tagning av prov eller någon annan undersökning av kroppen.

Åtgärder som kräver medicinsk sakkunskap får endast vidtas av en läkare.

7 §

Kontroll av drogfrihet

En häktad kan åläggas att lämna utandnings-, saliv- eller urinprov

1) om det är motiverat i syfte att ta reda på om den häktade är påverkad av alkohol, något annat berusningsmedel eller ett sådant dopningsmedel som avses i 44 kap. 16 § i strafflagen, eller

2) för utredning av förutsättningarna för oövervakade besök, besök av barn eller placering på en kontraktsavdelning eller för kontroll av skyldigheten avseende drogfrihet.

Det kan bestämmas att blodprov ska tas på en häktad om det är motiverat på grund av vägran att lämna ett i 1 mom. avsett prov, för att trygga kontrollen av drogfrihet eller för att få ett tillförlitligt provresultat.

Om berusningen av yttre tecken att döma är uppenbar, behöver utandnings-, saliv-, urin- eller blodprov inte tas, om inte den häktade kräver det.

12 kap.

Granskning av andra personer

2 §

Säkerhetskontroll på fängelseområdet

En person får underkastas säkerhetskontroll i fängelset och på fängelseområdet för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga den häktades eller någon annans säkerhet eller säkerställa syftet med häktningen.

3 §

Kroppsvsitation av besökare

En besökare får underkastas kroppsvsitation, om det är motiverat för att ta reda på om besökaren medför i 5 kap. 1 § 1 eller 2 mom. avsedda ämnen eller föremål.

6 §

Gripande och hållande i förvar

En person som befinner sig i fängelset eller på dess område får gripas, om gripande är nödvändigt för att förhindra eller utreda brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga den häktades eller någon annans säkerhet eller säkerställa syftet med häktningen.

8 §

Beslutanderätt

En tjänsteman i chefsuppgifter inom övervakningen beslutar om kroppsvsitation av besökare och om avlägsnande av besökare från fängelset. Enhetschefen för fängelset, en säkerhetsansvarig, en tjänsteman i chefsuppgifter inom övervakningen eller en tjänsteman som utför styrnings- eller övervakningsuppgifter beslutar om gripande av en person. Enhetschefen för fängelset beslutar om att en person som gripits ska hållas i förvar.

13 kap.

Säkerhetsåtgärder och användning av maktmedel

2 §

Användning av fängsel

Bestämmelserna i 1–3 mom. tillämpas också på frigivna häktade under sådan transport som avses i 1 kap. 2 § 4 mom.

4 §

Observation i isolering

En häktad får placeras i observation i isolering, om det är nödvändigt för att ta reda på om den häktade i fängelset eller vid ankomsten till fängelset har i 5 kap. 1 § 1 eller 2 mom. avsedda förbjudna ämnen eller föremål i sin kropp eller för att säkerställa att ämnen och föremål som upptäckts vid kroppsbesiktning lämnar den häktades kropp. Vid observation i isolering placeras den häktade i en cell där det med hjälp av teknisk utrustning eller på annat sätt dygnet runt är möjligt att observera och övervaka den häktade och hur de förbjudna ämnena eller föremålen lämnar den häktades kropp. Då kan man också kräva att den häktade använder särskild observationsklädsel. En häktad som placerats i observation i isolering ska på begäran utan dröjsmål ges tillträde till toalett.

6 §

Användning av maktmedel

En tjänsteman vid Brottsförhållningsmyndigheten har vid utförande av tjänsteuppdrag rätt att använda maktmedel för att

1) förhindra att en häktad rymmer eller avlägsnar sig utan tillstånd, för att bryta ner motstånd och för att vidta de övervaknings-, gransknings- och säkerhetsåtgärder som avses i detta kapitel eller i 11 kap. samt för att tillgodose säkerheten under en sådan transport av en frigiven häktad som avses i 1 kap. 2 § 4 mom.,

9 §

Närmare bestämmelser och föreskrifter

Genom förordning av statsrådet utfärdas närmare bestämmelser om

- 1) verkställighet av och förhållandena under observation, observation i isolering och avskildhet,
- 2) maktmedelsredskap och fängslan samt om förvaring och förstöring av dem,
- 3) ordnande av utbildning i användningen av maktmedel och säkerhetsåtgärder,
- 4) rätten att bära maktmedelsredskap,
- 5) registrering av användning av fängsel och maktmedelsredskap.

Brottsförhållningsmyndigheten får meddela närmare föreskrifter om innehållet i utbildningen i användningen av maktmedel och säkerhetsåtgärder.

14 a kap.

Undantag vid störningar i samhället

1 §

Tillämpning av undantag

Med stöd av bestämmelserna i detta kapitel kan på det sätt som anges nedan avvikelse göras från bestämmelserna i 3, 4, 7 och 9 kap. i allvarliga störningssituationer under normala förhållanden och under sådana undantagsförhållanden som avses i 3 § i beredskapslagen (1552/2011).

Sådana allvarliga störningssituationer under normala förhållanden som avses i 1 mom. är

- 1) terrordåd som riktas mot samhällets strukturer eller stora folksamlingar, överhängande hot om sådana dåd eller annan brottslig verksamhet som allvarligt äventyrar den inre säkerheten,
- 2) omfattande störningssituationer som allvarligt äventyrar allmän ordning och säkerhet,
- 3) omfattande eller allvarliga störningssituationer som riktar sig mot kritisk infrastruktur, informationssystem och datanät,
- 4) pandemier,
- 5) användning av militära maktmedel eller hot om det,
- 6) massinvandring och påtryckning genom styrning av invandrare,
- 7) andra allvarliga störningssituationer som till sina verkningar kan jämföras med situationerna i 1–6 punkten.

2 §

Evakuering av häktade

Alla häktade i ett fängelse kan flyttas till ett annat fängelse eller till andra fängelser i störningssituationer och under undantagsförhållanden enligt 1 §, om flyttningen är nödvändig för att säkerställa att verkställigheten av häktning är säker för samhället, personalen och de häktade.

3 §

Förvägran av vistelse utomhus

Vistelse utomhus kan från fall till fall förvägras i ett fängelse eller en avdelning i ett fängelse i störningssituationer och under undantagsförhållanden enligt 1 §, om det är nödvändigt för att säkerställa att verkställigheten av häktning är säker för samhället, personalen och de häktade.

4 §

Begränsning av ordnande av sysselsättning

Ordnande av sysselsättning kan i ett fängelse eller en avdelning i ett fängelse begränsas i störningssituationer och under undantagsförhållanden enligt 1 §, om det är nödvändigt för att säkerställa att verkställigheten av häktning är säker för samhället, personalen och de häktade. I den mån det är möjligt ska det för de häktade ordnas sådan ersättande sysselsättning som med beaktande av förhållandena kan ordnas i fängelset.

Om det är uppenbart att begränsningen enligt 1 mom. inte är tillräcklig för att säkerställa att verkställigheten av häktning är säker, kan ordnandet av sysselsättningen avbrytas helt, om det är nödvändigt för att säkerställa att verkställigheten av häktning är säker för samhället, personalen och de häktade.

En häktads deltagande i undervisning enligt läroplikten kan inte begränsas eller avbrytas.

Ordnandet av sysselsättningen kan begränsas eller avbrytas i högst 30 dagar. Begränsningen och avbrytandet kan förlängas högst 30 dagar åt gången, om det fortfarande är nödvändigt av orsaker som anges i 1 eller 2 mom. Begränsningen och avbrytandet ska avslutas utan dröjsmål, om den allvarliga störningssituationen i normala förhållanden eller undantagsförhållandena upphör.

5 §

Begränsning av ordnande av fritidsverksamhet

Ordnande av fritidsverksamhet, tillträde till bibliotek och deltagande i religiösa sammankomster kan i ett fängelse eller en avdelning i ett fängelse begränsas i störningssituationer och under undantagsförhållanden enligt 1 §, om det är nödvändigt för att säkerställa att verkställigheten av häktning är säker för samhället, personalen och de häktade. I den mån det är möjligt ska det för de häktade ordnas sådan ersättande fritidsverksamhet som med beaktande av förhållandena kan ordnas i fängelset.

Om det är uppenbart att begränsningen enligt 1 mom. inte är tillräcklig för att säkerställa att verkställigheten av häktning är säker, kan fritidsverksamheten, tillträdet till bibliotek eller deltagandet i religiösa sammankomster avbrytas helt, om det är nödvändigt för att säkerställa att verkställigheten av häktning är säker för samhället, personalen och de häktade. De häktades bibliotekstjänster och möjlighet att utöva religion ska då ombesörjas på något annat sätt.

Begränsningen eller avbrytandet av fritidsverksamhet, tillträde till bibliotek och deltagande i religiösa sammankomster kan pågå i högst 30 dagar. Begränsningen och avbrytandet kan förlängas högst 30 dagar åt gången, om det fortfarande är nödvändigt av orsaker som anges i 1 eller 2 mom. Begränsningen och avbrytandet ska avslutas utan dröjsmål, om den allvarliga störningssituationen i normala förhållanden eller undantagsförhållandena upphör.

6 §

Begränsning av besök

Besöken hos en häktad kan i ett fängelse eller en avdelning i ett fängelse begränsas i störningssituationer och under undantagsförhållanden enligt 1 §, om det är nödvändigt för att säkerställa att verkställigheten av häktning är säker för samhället, personalen och de häktade.

Om det är uppenbart att begränsningen av besök inte är tillräcklig för att säkerställa att verkställigheten av häktning är säker, kan besöken avbrytas helt, om det är nödvändigt för att säkerställa att verkställigheten av häktning är säker för samhället, personalen och de häktade.

Besök av barn enligt 9 kap. 3 §, besök av ombud enligt 9 kap. 4 § samt besök hos häktade som inte fyllt 18 år får inte begränsas eller avbrytas.

Besöken kan begränsas eller avbrytas i högst 30 dagar. Begränsningen och avbrytandet kan förlängas högst 30 dagar åt gången, om det fortfarande är nödvändigt av orsaker som anges i 1 eller 2 mom. Begränsningen och avbrytandet ska avslutas utan dröjsmål, om den allvarliga störningssituationen i normala förhållanden eller undantagsförhållandena upphör.

7 §

Begränsningarnas inverkan på beslut som gäller en häktad

Om ordnande av sysselsättningen har begränsats eller avbrutits på det sätt som avses i 4 §, kan beslutet om placering av den häktade i sysselsättning temporärt ändras på det sätt som begränsningarna förutsätter. Den häktade kan ges möjlighet att delta i sådan ersättande sysselsättning som med beaktande av förhållandena kan ordnas i fängelset. En temporär ändring

av den häktades placering i sysselsättning påverkar inte den sysselsättningspenning enligt 5 kap. 7 § i fängelselagen som betalas till den häktade.

Om besöken har begränsats eller avbrutits helt med stöd av 6 §, kan besök som avses i 9 kap. 2 eller 5 § förvägras eller ett redan beviljat besök återkallas.

8 §

Begränsningarnas inverkan på en häktads kontakter och på tiden utanför cellen

Om besöken har begränsats eller avbrutits helt med stöd av 6 §, ska de häktade ges möjlighet att på något annat sätt stå mer än vanligt i kontakt med personer utanför fängelset.

Om ordnandet av sysselsättning och fritidsverksamhet har begränsats eller avbrutits helt med stöd av 4 eller 5 §, ska de häktade ges möjlighet att på något annat sätt tillbringa tid utanför cellen på det sätt som störningssituationen tillåter.

9 §

Beslutanderätt

Direktören för ansvarsområdet för operativ verksamhet beslutar om evakuering av fångar enligt 2 §, begränsning av ordnande av sysselsättning enligt 4 §, begränsning av ordnande av fritidsverksamhet enligt 5 § och begränsning av besök enligt 6 § efter att ha hört enhetscheferna för de fängelser som beslutet gäller.

Enhetschefen för ett fängelse, en i brottspåföljdscentralens arbetsordning angiven säkerhetsansvarig eller sysselsättningsansvarig eller en tjänsteman i chefsuppgifter inom styrning eller övervakning beslutar om sådan temporär ändring av beslut om placering i sysselsättning som avses i 7 §. Enhetschefen för fängelset eller en i brottspåföljdscentralens arbetsordning angiven säkerhetsansvarig eller sysselsättningsansvarig beslutar om förvägran av vistelse utomhus enligt 3 § och förvägran eller återkallande av besök enligt 7 §.

15 kap.

Ändringssökande

1 §

Beslut i vilka ändring får sökas

En häktad får begära omprövning av eller anföra besvär över Brottspåföljdsmyndighetens beslut som gäller

1) placering enligt 3 kap. 1 § 5 mom., avskilt boende på egen begäran enligt 3 kap. 2 § 2 mom., placering på en säkerhetsavdelning enligt 3 kap. 2 c §, fortsatt placering på en säkerhetsavdelning enligt 3 kap. 2 d §, placering på en avdelning med intensifierad övervakning enligt 3 kap. 2 e §, användning av egna kläder enligt 3 kap. 3 § eller avvikelser från den normala kosten enligt 3 kap. 4 §,

2) förvägran av innehav av egendom enligt 5 kap. 1 §, förvägran av arrangemang för användning av betalningsmedel enligt 5 kap. 3 § 2 mom. eller annan användning av pengar enligt 5 kap. 3 § 4 mom., anskaffning av varor enligt 5 kap. 4 § eller utbetalning av sysselsättnings- och brukspenning enligt 5 kap. 7 §,

7 a) begränsning av ordnande av sysselsättning enligt 14 a kap. 4 §, begränsning av ordnande av fritidsverksamhet enligt 14 a kap. 5 § och begränsning av besök enligt 14 a kap. 6 §,

2 §

Förbud mot att söka ändring

En häktad får inte begära omprövning av eller anföra besvär över Brottspåföljdsmyndighetens beslut som gäller

5) besök enligt 9 kap. 2, 3, 5 eller 10 §, mottagning av varor i samband med besök enligt 9 kap. 9 § eller permission för att sköta ett bränskande och tvingande ärende enligt 9 kap. 14 § 2 mom.,

6) evakuering av fångar enligt 14 a kap. 2 § samt temporär ändring av placering i sysselsättning eller förvägran och återkallande av besök enligt 14 a kap. 7 §.

3 §

Förfarande vid ändringssökande

På sökande av ändring tillämpas i övrigt bestämmelserna i 20 kap. 3–8 § i fängelselagen.

16 kap.

Särskilda bestämmelser

1 §

Tillämpning av fängelselagen

Vid verkställighet av häktning tillämpas vad som föreskrivs om verkställighet av fängelse i följande bestämmelser i fängelselagen:

2) 4 kap. 1 § om slutna fängelser och öppna fängelser, 4 kap. 3 § om ersättande av resekostnader, 4 kap. 11 § 3 mom. om godkännande av fängeslokaler och 4 kap. 12 § 2 mom. om bemyndigande att utfärda närmare bestämmelser genom förordning av justitieministeriet och,

3) 5 kap. 1 § 1 mom. om avdelningar, 5 kap. 4 § 1 mom. om kontraktsavdelningar, 5 kap. 4 a § 1 mom. om avdelningar med intensifierad övervakning, 5 kap. 5 § 1 mom. om säkerhetsavdelningar, 5 kap. 8 § om dagordningen på en avdelning, 5 kap. 9 § 1 mom. om beslutanderätten vid fastställande av dagordningen på avdelningarna samt om beslutanderätten för en i 5 kap. 9 § 2 mom. avsedd överläkare eller en av denne förordnad läkare,

Denna lag träder i kraft den 20 .

3.

Lag

om ändring av lagen om verkställighet av samhällspåföljder

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om verkställighet av samhällspåföljder (400/2015) 30 § 2 mom. 8 punkten och 86 a §, sådana de lyder, 30 § 2 mom. 8 punkten i lag 225/2022 och 86 a § i lag 1304/2021, och *fogas* till 30 § 2 mom., sådant det lyder i lag 225/2022, en ny 9 punkt, till 30 §, sådan den lyder i lag 225/2022, ett nytt 6 mom., till lagen ett nytt 13 a kap. och till 86 §, sådan den lyder i lag 1304/2021, en ny 8 a-punkt som följer:

30 §

Beslutanderätt

Enhetschefen för byrån för samhällspåföljder beslutar om

- 8) avslutande av övervakning enligt 60 § 4 mom. och 76 §,
 - 9) sådan temporär ändring av den preciserade planen för strafftiden som avses i 85 d § och avbrytande av verkställigheten av en dom.
-

Direktören för ansvarsområdet för operativ verksamhet beslutar om sådan ändring av innehållet i och sådant avbrytande av verkställigheten som avses i 85 c § efter att ha hört direktörerna för de brottspåföljdscentraler som beslutet gäller.

13 a kap.

Undantag vid störningar i samhället

85 a §

Tillämpning av undantag

Med stöd av bestämmelserna i detta kapitel kan på det sätt som anges nedan avvikelse göras från bestämmelserna om inledande av verkställighet och den dömdes skyldigheter i allvarliga störningssituationer under normala förhållanden och under sådana undantagsförhållanden som avses i 3 § i beredskapslagen (1552/2011).

Sådana allvarliga störningssituationer under normala förhållanden som avses i 1 mom. är

- 1) terrordåd som riktas mot samhällets strukturer eller stora folksamlingar, överhängande hot om sådana dåd eller annan brottslig verksamhet som allvarligt äventyrar den inre säkerheten,
- 2) omfattande störningssituationer som allvarligt äventyrar allmän ordning och säkerhet,
- 3) omfattande eller allvarliga störningssituationer som riktar sig mot kritisk infrastruktur, informationssystem och datanät,
- 4) pandemier,
- 5) användning av militära maktmedel eller hot om det,
- 6) massinvandring och påtryckning genom styrning av invandrare,
- 7) andra allvarliga störningssituationer som till sina verkningar kan jämföras med situationerna i 1–6 punkten.

85 b §

Begränsning av inledandet av verkställighet av samhällspåföljder

Inledandet av verkställigheten av samhällstjänst, övervakningsstraff, villkorligt fängelse förenat med övervakning och ungdomsstraff kan begränsas i sådana störningssituationer och undantagsförhållanden som avses i 85 a §, om begränsningen är nödvändig för att säkerställa att verkställigheten av påföljderna är säker för samhället, personalen och de dömda. Begränsningen kan gälla alla eller endast en del av de nämnda samhällspåföljderna.

Begränsningarna kan gälla i högst sex månader. Begränsningarna kan förlängas högst sex månader åt gången, om det fortfarande är nödvändigt av orsaker som anges i detta moment. Verkställigheten av straffet ska dock inledas, om det utdömda straffet förfaller på grund av begränsningarna.

85 c §

Verkställighet av samhällspåföljder i allvarliga störningssituationer under normala förhållanden och under undantagsförhållanden

Den verksamhet, den skyldighet att stanna i bostaden och den övervakning som ingår i verkställigheten av samhällspåföljder kan inom området för en eller flera brottspåföljdscentraler ändras i sådana störningssituationer och undantagsförhållanden som avses i 85 a §, om det är nödvändigt för att säkerställa att verkställigheten av påföljderna är säker för samhället, personalen och den dömda.

Om det är uppenbart att de i 1 mom. avsedda ändringarna inte på grund av störningssituationen är möjliga eller tillräckliga för att säkerställa en säker verkställighet, kan verkställigheten av samhällstjänst, övervakningsstraff, villkorligt fängelse förenat med övervakning och ungdomsstraff avbrytas, om det är nödvändigt för att säkerställa att verkställigheten av

påföljderna är säkra för samhället, personalen och den dömda. Strafftiden löper inte under avbrottet.

Den ändring som avses i 1 mom. får vara i högst tre månader. Ändringen kan förlängas högst tre månader åt gången, om det fortfarande är nödvändigt av orsaker som anges i 1 mom. Det avbrott som avses i 2 mom. får vara i högst en månad. Avbrottet kan förlängas högst en månad åt gången, om det fortfarande är nödvändigt av orsaker som anges i 2 mom. Ändringen och avbrottet ska avslutas utan dröjsmål, om den allvarliga störningssituationen i normala förhållanden eller undantagsförhållandena upphör.

85 d §

Begränsningarnas inverkan på beslut som gäller den dömda

Om innehållet i den verksamhet som ingår samhällspåföljderna, innehållet i skyldigheten att stanna i bostaden eller övervakningen har ändrats på det sätt som avses i 85 b § 1 mom., kan den dömdes preciserade plan för strafftiden ändras temporärt på det sätt som begränsningarna förutsätter. Den dömdes verksamhetsskyldighet får fullgöras också genom annan verksamhet än sådan som avses i målen för den preciserade planen för strafftiden och det dagliga tidsschemat för verkställigheten får avvika från den preciserade planen för strafftiden.

Om verkställigheten av samhällspåföljder har avbrutits på det sätt som avses i 85 c § 2 mom., ska verkställigheten av en enskild dom avbrytas.

85 e §

Närmare bestämmelser

Genom förordning av justitieministeriet utfärdas närmare bestämmelser om när en sådan begränsning av inledandet av verkställighet av samhällspåföljder som avses i 85 a § ska börja och upphöra samt om det sätt på vilket inledandet av verkställigheten begränsas.

86 §

Beslut i vilka ändring får sökas

Den dömda får begära omprövning av eller anföra besvär över Brottspåföljdsmyndighetens beslut om

8 a) sådan ändring av innehållet i eller sådant avbrytande av verkställigheten av samhällspåföljder som avses i 85 c §,

86 a §

Förbud mot att söka ändring

Den dömda får inte begära omprövning av eller anföra besvär över Brottspåföljdsmyndighetens beslut om

- 1) begynnelsepunkten för avtjänandet av straff enligt 15 §,
- 2) tillstånd att tillfälligt låta bli att följa den preciserade planen för strafftiden enligt 23 § 2 mom.,

3) sådan temporär ändring av den preciserade planen för strafftiden eller sådant avbrytande av verkställigheten som avses i 85 d §.

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

4.

Lag

om ändring av lagen om övervakad frihet på prov

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om övervakad frihet på prov (629/2013) 32 § 4 mom. och 40 a §, sådana de lyder, 32 § 4 mom. i lag 224/2022 och 40 a § i lag 1305/2021, och
fogas till lagen en ny 16 a §, till 32 §, sådan den lyder i lagarna 1305/2021 och 224/2022, ett nytt 7 mom. och till 40 § 1 mom., sådant det lyder i lag 1305/2021, en ny 2 a-punkt som följer:

2 kap.

Utredning av förutsättningarna för övervakad frihet på prov och beredning

16 a §

Verkställighet av övervakad frihet på prov i allvarliga störningssituationer under normala förhållanden och under undantagsförhållanden

Den verksamhet, den skyldighet att stanna i bostaden och den övervakning som ingår i övervakad frihet på prov kan inom området för en eller flera brottspåföljdscentraler ändras i sådana allvarliga störningssituationer under normala förhållanden som avses i 19 a kap. 1 § 2 mom. i fängelselagen och under sådana undantagsförhållanden som avses i 3 § i beredskapslagen

(1552/2011), om det är nödvändigt för att säkerställa att verkställigheten av övervakad frihet på prov är säker för samhället, personalen och dem som har placerats i övervakad frihet på prov.

Den ändring som avses i 1 mom. får vara i högst tre månader. Ändringen kan förlängas högst tre månader åt gången, om det fortfarande är nödvändigt av orsaker som anges i 1 mom. Ändringen ska avslutas utan dröjsmål, om den allvarliga störningssituationen i normala förhållanden eller undantagsförhållandena upphör.

Om innehållet i verksamheten för dem som har placerats i övervakad frihet på prov, deras skyldighet att stanna i bostaden eller övervakningen av dem har ändrats på det sätt som avses i 1 mom., kan deras planer för strafftiden ändras temporärt på det sätt som begränsningarna förutsätter. Verksamhetsskyldigheten för dem som har placerats i övervakad frihet på prov får fullgöras också genom annan verksamhet än sådan som avses i målen för planen för strafftiden och det dagliga tidsschemat för verkställigheten får avvika från planen för strafftiden.

32 §

Beslutanderätt

Enhetschefen för fängelset, enhetschefen för byrån för samhällspåföljder, den biträdande direktören enligt brottspåföljdscentralens arbetsordning eller brottspåföljdschefen fattar beslut om planen för strafftiden enligt 14 §, ändring av planen för strafftiden enligt 16 § och 16 a § 3 mom., tagande av blodprov enligt 19 §, tillstånd enligt 21 § 1 mom. att tillfälligt låta bli att följa planen för strafftiden, följderna av återkallelse av samtycke enligt 23 § och anmärkning och varning enligt 25 a § 1 mom.

Direktören för ansvarsområdet för operativ verksamhet beslutar om sådan ändring av innehållet i verkställigheten som avses i 16 a § 1 mom. efter att ha hört direktörerna för de brottspåföljdscentraler som beslutet gäller.

40 §

Sökande av ändring

Den som har placerats i övervakad frihet på prov får begära omprövning av eller anföra besvär över Brottspåföljdsmyndighetens beslut som gäller

2 a) sådan ändring av innehållet i verkställigheten som avses i 16 a § 1 mom.,

40 a §

Förbud mot att söka ändring

Den som har placerats i övervakad frihet på prov får inte begära omprövning av eller anföra besvär över Brottspåföljdsmyndighetens beslut som gäller en i 16 a § 3 mom. avsedd temporär ändring av planen för strafftiden eller ett i 21 § 2 mom. avsett tillstånd att tillfälligt låta bli att följa en skyldighet som ingår i planen för strafftiden.

Denna lag träder i kraft den 20 .

5.

Lag

om ändring av lagen om verkställighet av kombinationsstraff

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om verkställighet av kombinationsstraff (801/2017) 29 § 1 och 6 mom. samt 36 §, sådana de lyder, 29 § 1 och 6 mom. i lag 226/2022 och 36 § i lag 1306/2021, och
fogas till lagen en ny 11 a § och till 35 § 1 mom., sådant det lyder i lag 1306/2021, en ny 1 a-punkt som följer:

2 kap.

Beredning av placering i övervakning

11 a §

Verkställighet av den övervakningstid som ingår i ett kombinationsstraff i allvarliga störningssituationer under normala förhållanden och under undantagsförhållanden

Den verksamhet, den skyldighet att stanna i bostaden och den övervakning som ingår i den övervakningstid som ingår i ett kombinationsstraff kan inom området för en eller flera brottspåföljdscentraler ändras i sådana allvarliga störningssituationer under normala förhållanden som avses i 19 a kap. 1 § 2 mom. i fängelselagen och under sådana undantagsförhållanden som avses i 3 § i beredskapslagen, om det är nödvändigt för att säkerställa att verkställigheten av den övervakningstid som ingår i ett kombinationsstraff är säker för samhället, personalen och den övervakade.

Den ändring som avses i 1 mom. får vara i högst tre månader. Ändringen kan förlängas högst tre månader åt gången, om det fortfarande är nödvändigt av orsaker som anges i 1 eller 2 mom. Ändringen ska avslutas utan dröjsmål, om den allvarliga störningssituationen i normala förhållanden eller undantagsförhållandena upphör.

Om innehållet i verksamheten för de övervakade, deras skyldighet att stanna i bostaden eller övervakningen av dem har ändrats på det sätt som avses i 1 mom., kan deras planer för strafftiden ändras temporärt på det sätt som begränsningarna förutsätter. Verksamhetsskyldigheten för de övervakade får fullgöras också genom annan verksamhet än sådan som avses i målen för planen för strafftiden och det dagliga tidsschemat för verkställigheten får avvika från planen för strafftiden.

29 §

Beslutanderätt

Brottspåföljdsmyndighetens enhet för klientbedömning beslutar om planen för strafftiden enligt 8 § och om ändring av planen för strafftiden enligt 11 a § 3 mom. och 15 §.

Direktören för Brottspåföljdsmyndighetens ansvarsområde för operativ verksamhet beslutar på framställning av enhetschefen för fängelset om att den dömda ska avtjäna återstoden av övervakningstiden enligt 28 §. Direktören för ansvarsområdet för operativ verksamhet beslutar om sådan ändring av innehållet i verkställigheten som avses i 11 a § 1 mom. efter att ha hört direktörerna för de brottspåföljdscentraler som beslutet gäller.

35 §

Ändringssökande

Den övervakade får begära omprövning av eller anföra besvär över Brottspåföljdsmyndighetens beslut om

- 1 a) sådan ändring av innehållet i verkställigheten som avses i 11 a § 1 mom.,

36 §

Förbud mot att söka ändring

En övervakad får inte begära omprövning av eller anföra besvär över Brottspåföljdsmyndighetens beslut om

- 1) sådan temporär ändring av planen för strafftiden som avses i 11 a § 3 mom.,
- 2) tillstånd enligt 14 § 2 mom. att tillfälligt låta bli att följa planen för strafftiden,
- 3) fortsatt avtjänande av övervakningstid enligt 28 §.

Denna lag träder i kraft den 20 .

6.

Lag

om ändring av mentalvårdslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i mentalvårdslagen (1116/1990) 23 a §, sådan den lyder i lag 583/2022, och
fogas till lagen en ny 31 b § som följer:

23 a §

Läkaruppgifter som förutsätter ett tjänsteförhållande

Den läkare som tar in någon för observation, ger ett observationsutlåtande eller beslutar om intagning för vård, om fortsatt vård eller om begränsningsåtgärder enligt 4 a kap., den utomstående läkare som avses i 12 a § och den läkare som begär handräckning av polisen eller Brottsåtgärdsmyndigheten ska stå i tjänsteförhållande till staten eller ett välfärdsområde.

31 b §

Transport av en patient som tagits in för vård oberoende av sin vilja när patienten frigges från fängelse eller häktning

Det välfärdsområde som har organiseringsansvaret för vården av en patient som har meddelats ett vårdbeslut enligt 2 kap. ska när patienten frigges från fängelse eller häktning se till att

patienten transporteras till det sjukhus där vården fortsätter. Bestämmelser om avslutande av vård och utskrivning från sjukhuset finns i 14 §.

En läkare i tjänsteförhållande till ett välfärdsområde eller till Enheten för hälso- och sjukvård för fångar kan begära handräckning av Brottsförhållningsmyndigheten eller polisen, om läkaren anser att handräckning behövs för en säker transport av patienten på grund av att patienten är våldsam eller av någon annan motsvarande orsak. Bestämmelser om handräckning vid transport av patienter finns i 21 kap. 1 § i fängelselagen (767/2005) och 1 kap. 2 § i häktningslagen (768/2005).

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

7.

Lag

om ändring av 5 § i lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården (734/1992) 5 § 8 punkten, sådan den lyder i lag 1292/2022, och
fogas till 5 §, sådan den lyder delvis ändrad i lagarna 654/2010, 1329/2010, 1201/2020, 1292/2022 och 678/2023, en ny 8 a-punkt som följer:

5 §

Avgiftsfria hälsovårdstjänster

Avgiftsfria är följande hälsovårdstjänster:

8) av läkare ordinerad transport av en inskriven patient med sjuktransportfordon från en bäddplats vid en hälsovårdscentral eller ett sjukhus till en annan vårdinrättning eller till hemvård,

8 a) i 31 b § i mentalvårdslagen (1116/1990) avsedd transport av en patient, samt

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

8.

Lag

om ändring av barnskyddslagen

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till 16 a § i barnskyddslagen (417/2007), sådan paragrafen lyder i lag 610/2022, ett nytt 4 mom., till 40 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 610/2022, ett nytt 3 mom., till 41 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 309/2024, ett nytt 3 mom. samt till 52 § ett nytt 2 mom. som följer:

16 a §

Välfärdsområde som svarar för barnskyddets kostnader

Bestämmelser om kostnaderna för placering av en fånge som inte fyllt 18 år i en barnskyddsanstalt finns i 8 kap. 10 c § i fängelselagen (767/2005).

40 §

Skylldighet att omhänderta barn och ordna barnets vård utom hemmet

En fånge som inte fyllt 18 år kan under de förutsättningar som anges i 1 och 2 mom. placeras i en barnskyddsanstalt. Placeringen förutsätter dessutom att Brottspåföljdsmyndigheten med stöd av 8 kap. 10 a § i fängelselagen fattar beslut om placering av barnet i en anstalt utanför fängelset.

41 §

Beredning av omhändertagande och vård utom hemmet

Placeringen av en fånge som inte fyllt 18 år i en barnskyddsanstalt ska beredas i samarbete med Brottspåföljdsmyndigheten och Enheten för hälso- och sjukvård för fångar.

52 §

Samarbete under den tid vård utom hemmet varar

Bestämmelser om myndighetssamarbete under tiden för placering av en fånge som inte fyllt 18 år i en barnskyddsanstalt finns i 8 kap. 10 b § 3 mom. i fängelselagen.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Helsingfors den 25 juni 2026

Statsminister

Petteri Orpo

Justitieminister Leena Meri

1.

Lag

om ändring av fängelselagen

I enlighet med riksdagens beslut

upphävs i fängelselagen (767/2005) 2 kap. 1 § 4 mom., 3 kap. 9 §, 6 kap. 7 §, 8 kap. 9 § 2 mom. och 10 § 2 mom., 20 kap. 9 § och 22 kap. 1 §, av dem 2 kap. 1 § 4 mom. sådant det lyder i lag 115/2026, 3 kap. 9 § och 6 kap. 7 § sådana de lyder i lag 222/2022 samt 20 kap. 9 § sådana de lyder i lag 393/2015,

ändras 1 kap. 9 § 2 mom. och 10 §, 2 kap. 2 a § 2 mom. och 12 §, 3 kap. 7 § 1 mom., 4 kap. 1 och 9 §, 11 § 3 mom. och 12 §, 5 kap. 4 och 8 §, 6 kap. 1 och 2 § samt 3 § 1 mom., 7 kap. 2 § 1 och 4 mom., 6 §, 7 § 1 och 2 mom. samt 8 § 2 mom., 8 kap. 11 § 1 mom., 14 § 1 mom. och 15 §, 9 kap. 2 § 1 mom., 3, 3 a och 4 §, 5 § 1 mom. samt 6, 6 a, 9 och 10 §, 10 kap. 2 §, 11 kap. 2 § 3 och 4 mom., 3 § 2 mom. 1 punkten, 3 § 3 mom., 4 § 3 mom. och 8 § 1 mom., 12 kap. 1, 2, 2 a, 4 och 5 §, 6 § 2 och 3 mom., 7 § 1 mom., 8 och 9 b §, 11 § 4 mom. samt 12 §, 13 kap. 2 § 3 mom., 3 § 2 mom., 6 § 2 mom., 8 §, 9 § 2 mom., 10 § 1 mom. samt 12 och 19 §, 14 kap., 15 kap. 1 §, 3 § 1 mom., 10 § 3 mom. och 11 § 1 mom., 16 kap. 1 § 1 mom., 1 a § 1 mom., 2 §, 2 a § 1 mom., rubriken för 4 §, 4 § 1 mom. samt 5, 6, 6 a och 7 §, 17 kap. 2 § 1 mom., 3 § 1 mom., 6 § 1 mom. och 8 § 2 mom., 18 kap. 4 § 1 mom., 6 § 1 mom. 1 punkten och 9 §, 19 kap. 5 § 1 mom. 3 punkten, 20 kap. 1 § 1 mom. 5, 8 och 9 punkten samt 2 § 1 mom. 7 och 10 punkten och 21 kap. 3 §,

av dem 1 kap. 9 § 2 mom., 6 kap. 1 §, 11 kap. 2 § 3 och 4 mom. samt 8 § 1 mom., 11 kap. 2 § 3 och 4 mom. samt 8 § 1 mom., 12 kap. 7 § 1 mom. 13 kap. 2 § 3 mom. samt 18 kap. 6 § 1 mom. 1 punkten sådana de lyder i lag 115/2026, 1 kap. 10 §, 4 kap. 11 § 3 mom. och 12 §, 7 kap. 7 § 1 och 2 mom., 8 kap. 14 § 1 mom. och 15 §, 12 kap. 11 § 4 mom., 17 kap. 8 § 2 mom. och 21 kap. 3 § sådana de lyder i lag 222/2022, 2 kap. 2 a § 2 mom., 9 kap. 3 och 3 a § samt 16 kap. 1 a § 1 mom. och 20 kap. 2 § 1 mom. 7 punkten sådana de lyder i lag 290/2021, 2 kap. 12 § sådan den lyder i lagarna 33/2015, 222/2022 och 115/2026, 4 kap. 1 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 328/2011, 4 kap. 9 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 115/2026, 5 kap. 4 §, 15 kap. 10 § 3 mom. och 11 § 1 mom., 16 kap. 7 § och 20 kap. 1 § 1 mom. 8 punkten sådana de lyder i lag 1302/2021, 6 kap. 2 § sådan den lyder i lagarna 1302/2021 och 222/2022, 6 kap. 3 § 1 mom., 7 kap. 2 § 1 och 4 mom., 9 kap. 2 § 1 mom., 11 kap. 4 § 3 mom., 12 kap. 9 b §, 13 kap. 3 § 2 mom., 6 § 2 mom., 8 §, 9 § 2 mom., 10 § 1 mom. och 12 §, rubriken för 16 kap. 4 § samt 4 § 1 mom. och 6 a §, 18 kap. 4 § 1 mom., 19 kap. 5 § 1 mom. 3 punkten och 20 kap. 2 § 1 mom. 10 punkten sådana de lyder i lag 393/2015, 7 kap. 8 § 2 mom. och 15 kap. 1 § sådana de lyder i lag 141/2023, 9 kap. 5 § 1 mom. samt 6 och 6 a § samt 20 kap. 1 § 1 mom. 9 punkten sådana de lyder i lag 383/2017, 9 kap. 9 § sådan den lyder delvis ändrad i lagarna 393/2015 och 222/2022, 9 kap. 10 § sådan den lyder i lagarna 383/2017 och 222/2022, 10 kap. 2 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 1640/2015, 12 kap. 1 § sådan den lyder i lagarna 393/2015 och 1640/2015, 12 kap. 2 och 2 a § sådana de lyder i lagarna 393/2015 och 290/2021, 12 kap. 4 § sådan den lyder delvis ändrad i lagarna 724/2011 och 393/2015, 12 kap. 5 § och 16 kap. 6 § sådana de lyder delvis ändrade i lag 290/2021, 12 kap. 8 § sådan den lyder i lagarna 393/2015 och 115/2026, 12 kap. 12 § och 13 kap. 19 § sådana de lyder i lagarna 393/2015 och 222/2022, 15 kap. 3 § sådan den lyder i lagarna 735/2011 och 393/2015, 16 kap. 2 a § 1 mom. sådant det

lyder i lag 507/2019, 18 kap. 9 § sådan den lyder i lagarna 393/2015, 1302/2021 och 222/2022 samt 20 kap., 1 § 1 mom. 5 punkten sådan den lyder i lag 306/2023, samt fogas till 5 kap. nya 4 a och 10 §, till 7 kap. en ny 1 a §, till 8 kap. 3 § ett nytt 4 mom., till 8 kap. nya 10 a–10 c §, till 11 kap. 2 §, sådan den lyder i lag 115/2026, ett nytt 5 mom., till 18 kap. 2 §, sådan den lyder i lag 115/2026, ett nytt 4 mom., till lagen ett nytt 19 a kap., till 20 kap. 1 § 1 mom., sådant det lyder i lagarna 393/2015, 383/2017, 819/2019, 1302/2021 och 306/2023, en ny 15 a-punkt, till 20 kap. 2 §, sådan den lyder i lagarna 393/2015, 290/2021, 1302/2021 och 306/2023, en ny 11 punkt samt till 21 kap. 1 § ett nytt 4 mom. som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

1 kap.

Allmänna bestämmelser om verkställighet av fängelse

Allmänna bestämmelser om verkställighet av fängelse

9 §

9 §

Behörighet utom tjänstetid

Behörighet utom tjänstetid

En verkställighetsansvarigs beslutanderätt när det gäller beslut om strafftiden eller efterlysning får, om saken inte tål uppskov, utövas av den jourhavande tjänstemannen vid Brottspåföljdsmyndigheten.

En verkställighetsansvarigs beslutanderätt när det gäller beslut om strafftiden eller efterlysning får, om saken inte tål uppskov, utövas av den jourhavande tjänstemannen vid Brottspåföljdsmyndigheten. *Rätten för direktören för ansvarsområdet för operativ verksamhet att fatta beslut om evakuering av fångar får, om inte saken tål uppskov, utövas av den jourhavande tjänstemannen vid Brottspåföljdsmyndigheten.*

10 §

10 §

Ärenden som ska avgöras av direktören för Brottspåföljdsmyndighetens ansvarsområde för operativ verksamhet

Ärenden som ska avgöras av direktören för Brottspåföljdsmyndighetens ansvarsområde för operativ verksamhet

Trots bestämmelserna i denna lag kan direktören för Brottspåföljdsmyndighetens ansvarsområde för operativ verksamhet i enskilda fall överta avgörandet av ett ärende som omfattas av beslutanderätten för en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten och som gäller en fånges placering, förflyttning, deltagande i sysselsättning utanför fängelset eller permission, om det finns anledning att misstänka att fången deltar i en organiserad kriminell sammanslutnings

Trots bestämmelserna i denna lag kan direktören för Brottspåföljdsmyndighetens ansvarsområde för operativ verksamhet i enskilda fall överta avgörandet av ett ärende som omfattas av beslutanderätten för en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten och som gäller en fånges placering, förflyttning, deltagande i sysselsättning utanför fängelset, *placering i anstalt utanför fängelset* eller permission, om det finns anledning att misstänka att fången deltar i en

Gällande lydelse

verksamhet eller under fängelsetiden fortsätter med brottslig verksamhet eller äventyrar säkerheten, eller om det är motiverat för att garantera fångens säkerhet.

2 kap.

Inledande av verkställighet

1 §

Inledande av verkställighet av fängelsestraff

Intagning i fängelse kan begränsas i allvarliga störningssituationer under normala förhållanden samt under undantagsförhållanden, om begränsningen är nödvändig för att säkerställa att verkställigheten av fängelse är säker för samhället, personalen och fångarna på det sätt som förutsätts i 1 kap. 3 § 2 mom. Begränsningarna kan gälla dem som dömts till förvandlingsstraff för böter och till ovdikligt fängelsestraff på mindre än två år. Begränsningarna kan gälla i högst sex månader. Begränsningarna kan förlängas högst sex månader åt gången, om det fortfarande är nödvändigt av orsaker som anges i detta moment. Verkställigheten av straffet ska dock inledas, om det utdömda straffet skulle förfalla på grund av begränsningarna.

2 a §

Efterlysning

Brottspåföljdsmyndigheten får efterlysa en fånge för att fortsätta verkställigheten om fången

1) rymmer eller utan tillstånd avlägsnar sig från fängelset, den förläggingsplats som avses i 8 kap. 9 § 2 mom. eller den vårdplats som avses i 10 kap. 2–4 §,

Föreslagen lydelse

organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet eller under fängelsetiden fortsätter med brottslig verksamhet eller äventyrar säkerheten, eller om det är motiverat för att garantera fångens säkerhet.

2 kap.

Inledande av verkställighet

1 §

Inledande av verkställighet av fängelsestraff

upphävs

2 a §

Efterlysning

Brottspåföljdsmyndigheten får efterlysa en fånge för att fortsätta verkställigheten om fången

1) rymmer eller utan tillstånd avlägsnar sig från fängelset, *den förläggingsplats som avses i 8 kap. 10 a §.* eller den vårdplats som avses i 10 kap. 2–4 §,

Gällande lydelse

2) har befunnit sig utanför fängelset med stöd av ett tillstånd som beviljats enligt 8 kap. 6 § eller 9 § 1 eller 3 mom. eller 14 kap. och inte återvänder vid den tidpunkt som anges i villkoren för tillståndet eller i övrigt bryter mot villkoren i fråga.

12 §

Närmare bestämmelser

Närmare bestämmelser om inledande av fängelsestraff och om uppskov med verkställigheten, om verkställighet av en dom utan laga kraft, om hörande och efterlysning av den dömda samt om betalning av böter i fängelse utfärdas genom förordning av statsrådet. *Genom förordning av justitieministeriet utfärdas närmare bestämmelser om när en begränsning av intagningen i fängelse inleds och avslutas samt om det sätt på vilket intagningen i fängelse begränsas.*

Närmare föreskrifter om de grunder på vilka det bestäms vilken enhet vid Brottspåföljdsmyndigheten som ska höra den dömda meddelas av Brottspåföljdsmyndigheten.

3 kap.

Beräkning av strafftid

7 §

Inräkning i strafftiden

Om en fånge rymmer eller utan tillstånd avlägsnar sig från ett fängelse, den förlägningsplats som avses i 8 kap. 9 § 2 mom. eller den vård som avses i 10 kap. 2–4 §, skall tiden från och med början av det dygn då fången rymde eller avlägsnade sig utan tillstånd till slutet av det dygn då han eller hon återvände till fängelset eller greps för återförpassning till fängelset inte inräknas i strafftiden.

Föreslagen lydelse

2) har befunnit sig utanför fängelset med stöd av ett tillstånd som beviljats enligt 8 kap. 6 § eller 9 § 1 eller 3 mom. eller 14 kap. och inte återvänder vid den tidpunkt som anges i tillståndsbestämmelserna eller i övrigt bryter mot tillståndsbestämmelserna.

12 §

Närmare bestämmelser

Närmare bestämmelser om inledande av fängelsestraff och om uppskov med verkställigheten, om verkställighet av en dom utan laga kraft, om hörande och efterlysning av den dömda samt om betalning av böter i fängelse utfärdas genom förordning av statsrådet.

3 kap.

Beräkning av strafftid

7 §

Inräkning i strafftiden

Om en fånge rymmer eller utan tillstånd avlägsnar sig från ett fängelse, *den förlägningsplats som avses i 8 kap. 10 a §* eller den vårdplats som avses i 10 kap. 2–4 §, ska tiden från och med början av det dygn då fången rymde eller avlägsnade sig utan tillstånd till slutet av det dygn då fången återvände till fängelset eller greps för återförpassning till fängelset inte inräknas i strafftiden.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

9 §

Närmare föreskrifter

Närmare föreskrifter om beräkning av strafftiden meddelas av Brottspåföljdsmyndigheten. upphävs
4 kap.

Ankomst till ett fängelse och placering i fängelset

1 §

Fängelser

Fängelserna är slutna fängelser eller öppna anstalter. Fängelserna kan vara olika med hänsyn till övervakningen.

Fångar i öppna anstalter kan vistas och röra sig på fängelseområdet eller avdelningsområdet, arbetsplatsen och något annat verksamhetsställe utan omedelbar övervakning. I öppna anstalter kan fångarna övervakas med tekniska anordningar som installeras i fängelselokalerna, ges till fången eller fästs på fången vid handleden, vristen eller midjan eller med en kombination av sådana anordningar.

9 §

Närmare föreskrifter

4 kap.

Ankomst till ett fängelse och placering i fängelset

1 §

Fängelser

Fängelserna är slutna fängelser eller öppna fängelser. *I ett slutet fängelse kan det finnas en öppen fängelseavdelning som är fristående från det övriga fängelset och på vilken bestämmelserna om öppna fängelser tillämpas.* Fängelserna kan vara olika med hänsyn till övervakningen.

Fångarnas rätt att vistas och röra sig på fängelseområdet kan begränsas. Fångar i öppna fängelser kan vistas och röra sig på fängelseområdet utan omedelbar övervakning. I öppna fängelser kan fångarna övervakas med tekniska anordningar som installeras i fängelselokalerna, ges till fången eller fästs på fången vid handleden, vristen eller midjan eller med en kombination av sådana anordningar.

Brottspåföljdsmyndigheten godkänner fängelselokalerna innan de tas i bruk eller när lokalerna eller deras användningsändamål ändras på ett väsentligt sätt. Lokalerna ska vara lämpade för verkställigheten av fängelsestraff på det sätt som föreskrivs i denna lag.

Gällande lydelse

9 §

Placering i öppen anstalt

En dömd kan från frihet placeras direkt i *en öppen anstalt* om han eller hon tillsammans eller separat ska avtjäna ett förvandlingsstraff för böter eller ett fängelsestraff på högst två år. Den dömd kan åläggas att anmäla sig i ett slutet fängelse innan han eller hon förpassas till *öppen anstalt*. Ett villkor för placering i öppen anstalt är att fången förbinder sig till drogfrihet och till att genomgå sådan kontroll av drogfrihet som avses i 16 kap. 7 § samt till sådan övervakning med tekniska anordningar som avses i 1 § 2 mom. i detta kapitel.

Den dömd ska dock placeras i ett slutet fängelse, om det finns grundad anledning att misstänka att han eller hon

- 1) inte lämpar sig för den sysselsättning som ordnas eller godkänns av *den öppna anstalten*,
- 2) inte kommer att iaktta ordningen i den öppna anstalten,
- 3) fortsätter med sin brottsliga verksamhet,
- 4) äventyrar en annan fånges eller någon annans säkerhet,
- 5) utan tillstånd avlägsnar sig från *den öppna anstalten*, eller
- 6) inte kommer att iaktta drogfrihet eller samtycka till kontroll av drogfrihet.

Den dömd skall placeras i ett slutet fängelse också när det inte finns utrymme i *öppna anstalter* eller på fångens egen begäran.

11 §

Beslutanderätt

Direktören för Brottspåföljdsmyndighetens ansvarsområde för operativ verksamhet beslutar om *de öppna anstalter och öppna avdelningar där fångar övervakas tekniskt med hjälp av anordningar enligt 1 § 2 mom.*

12 §

Närmare bestämmelser och föreskrifter

Föreslagen lydelse

9 §

Placering i öppet fängelse

En dömd kan från frihet placeras direkt i *ett öppet fängelse* om denne tillsammans eller separat ska avtjäna ett förvandlingsstraff för böter eller ett fängelsestraff på högst två år. Den dömd kan åläggas att anmäla sig i ett slutet fängelse innan denne förpassas till *öppet fängelse*. Ett villkor för placering i öppet fängelse är att fången förbinder sig till drogfrihet och till att genomgå sådan kontroll av drogfrihet som avses i 16 kap. 7 § samt till sådan övervakning med tekniska anordningar som avses i 1 § 2 mom. i detta kapitel.

Den dömd ska dock placeras i ett slutet fängelse, om det finns grundad anledning att misstänka att den dömd

- 1) inte lämpar sig för den sysselsättning som ordnas eller godkänns av *det öppna fängelset*,
- 2) inte kommer att iaktta ordningen i det öppna fängelset,
- 3) fortsätter sin brottsliga verksamhet,
- 4) äventyrar en annan fånges eller någon annans säkerhet,
- 5) utan tillstånd avlägsnar sig från *det öppna fängelset*, eller
- 6) inte kommer att iaktta drogfrihet eller samtycka till kontroll av drogfrihet.

Den dömd ska placeras i ett slutet fängelse också när det inte finns utrymme i *öppna fängelser* eller på fångens egen begäran.

11 §

Beslutanderätt

Direktören för Brottspåföljdsmyndighetens ansvarsområde för operativ verksamhet beslutar om *godkännande av fängeslokaler.*

12 §

Närmare bestämmelser och föreskrifter

Gällande lydelse

Närmare bestämmelser om verkställighetshandlingarna, förpassning av dömda till fängelse, antecknande av ankomstgranskning samt innehållet i och utarbetandet av planer för strafftiden utfärdas genom förordning av statsrådet.

Närmare föreskrifter om ankomstgranskning, bedömning, placering i en öppen anstalt och planmässigt genomförande av straffet meddelas av Brottspåföljdsmyndigheten.

5 kap.

Placering i fängelset

4 §

Kontraktsavdelning

Fångar ska ges tillfälle att bo på en avdelning där fångarna förbinder sig att delta i den sysselsättning som ordnas för fångarna på avdelningen samt att genomgå den kontroll av drogfrihet som avses i 16 kap. 7 § (*kontraktsavdelning*).

Föreslagen lydelse

Närmare bestämmelser om verkställighetshandlingarna, förpassning av dömda till fängelse, antecknande av ankomstgranskning samt innehållet i och utarbetandet av planer för strafftiden utfärdas genom förordning av statsrådet.

Genom förordning av justitieministeriet utfärdas närmare bestämmelser om

1) fängelser som används som slutna fängelser och öppna fängelser,

2) öppna fängelseavdelningar i slutna fängelser,

3) fängelseområden.

Brottspåföljdsmyndigheten meddelar närmare föreskrifter om förfarandet vid ankomstgranskning och om öppna fängelser där fångar övervakas tekniskt med de anordningar som avses i 1 § 2 mom.

5 kap.

Placering i fängelset

4 §

Kontraktsavdelning

I ett slutet fängelse kan det finnas en eller flera avdelningar där det ordnas sådan sysselsättning för fångarna som främjar drogfrihet (*kontraktsavdelning*).

En fånge kan placeras på en kontraktsavdelning, om placeringen är motiverad med beaktande av de omständigheter som avses i 1 § 2 mom. och om fången förbinder sig till drogfrihet och att genomgå sådan kontroll av drogfrihet som avses i 16 kap. 7 §.

Placeringen på en kontraktsavdelning ska återkallas, om det inte längre finns i 2 mom. avsedda förutsättningar för placeringen.

4 a §

Avdelning med intensifierad övervakning

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

I ett fängelse kan det finnas en eller flera avdelningar åtskilda från andra avdelningar, där fångarna bor för att intensifiera övervakningen (avdelning med intensifierad övervakning).

Bestämmelser om begränsning av rättigheterna för fångar som placerats på en avdelning med intensifierad övervakning finns i 8 kap. 3 § 4 mom., 11 kap. 2 § 2 mom., 3 § 2 mom. och 4 § 2 mom.

En fånge kan placeras på en avdelning med intensifierad övervakning, om placeringen är motiverad med beaktande av de omständigheter som avses i 1 § 2 mom. och om det är motiverat för att förhindra att fången fortsätter med brottslig verksamhet eller på något annat sätt äventyrar ordningen och säkerheten i fängelset eller en annan fånges eller någon annans säkerhet i fängelset.

Förutsättningarna för placering på en avdelning med intensifierad övervakning granskas regelbundet i samband med uppföljningen av planen för strafftiden. Placeringen ska återkallas om det inte längre finns sådana förutsättningar för den som avses i 3 mom. En fånges ansökan om återtagande av placering behöver inte behandlas på nytt förrän fyra månader har förflutit från föregående beslut, om inte förutsättningarna för placering på avdelningen har förändrats väsentligt.

8 §

Dagordningen på en avdelning

Avdelningarna i ett fängelse ska ha en dagordning.

8 §

Dagordningen på en avdelning

Avdelningarna i ett fängelse ska ha en dagordning.

Dagordningen på en avdelning innehåller mer detaljerade föreskrifter än denna lag och de bestämmelser och föreskrifter som utfärdats med stöd av den om

- 1) de tider när cellerna är öppna,*
- 2) tidpunkterna för sysselsättning och fritidsverksamhet,*
- 3) tidpunkterna för måltider,*
- 4) tidpunkterna för vistelse utomhus,*

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

5) andra än 1–4 punkten avsedda tidpunkter som hänför sig till avdelningens dagliga verksamhet.

10 §

Närmare bestämmelser

Närmare bestämmelser om de fängelser som är avsedda för placering av män, kvinnor och minderåriga fångar utfärdas genom förordning av justitieministeriet.

6 kap.

Förflyttning från ett fängelse till ett annat

1 §

Förflyttning från slutet fängelse till öppen anstalt

En fånge kan oberoende av straffets längd förflyttas från ett slutet fängelse till *en öppen anstalt* för att avtjäna den återstående delen av straffet, om

1) förflyttningen till öppen anstalt främjar genomförandet av planen för strafftiden,

2) den sysselsättning som ordnas i *den öppna anstalten* eller någon annan sysselsättning som *den öppna anstalten* godkänner är lämplig för fången,

3) det kan anses sannolikt att fången iakttar ordningen i *den öppna anstalten*, inte fortsätter med brottslig verksamhet, inte äventyrar en annan fånges eller någon annans säkerhet och inte utan tillstånd avlägsnar sig från *den öppna anstalten*,

4) fången förbinder sig att avstå från berusningsmedel och sådana dopningsmedel som avses i 44 kap. 16 § i strafflagen samt förbinder sig att genomgå den kontroll av drogfrihet som avses i 16 kap. 7 § i denna lag, och

5) fången förbinder sig till sådan övervakning med tekniska anordningar som avses i 4 kap. 1 § 2 mom.

6 kap.

Förflyttning från ett fängelse till ett annat

1 §

Förflyttning från slutet fängelse till öppet fängelse

En fånge kan oberoende av straffets längd förflyttas från ett slutet fängelse till ett *öppet fängelse* för att avtjäna den återstående delen av straffet, om

1) förflyttningen till ett öppet fängelse främjar genomförandet av planen för strafftiden,

2) den sysselsättning som ordnas i *det öppna fängelset* eller någon annan sysselsättning som *det öppna fängelset* godkänner är lämplig för fången,

3) det kan anses sannolikt att fången iakttar ordningen i *det öppna fängelset*, inte fortsätter med brottslig verksamhet, inte äventyrar en annan fånges eller någon annans säkerhet och inte utan tillstånd avlägsnar sig från *det öppna fängelset*,

4) fången förbinder sig att avstå från berusningsmedel och sådana dopningsmedel som avses i 44 kap. 16 § i strafflagen samt förbinder sig att genomgå den kontroll av drogfrihet som avses i 16 kap. 7 § i denna lag, och

5) fången förbinder sig till sådan övervakning med tekniska anordningar som avses i 4 kap. 1 § 2 mom.

Gällande lydelse

Vid förflyttning av en fånge från ett slutet fängelse till *en öppen anstalt* iakttas 4 kap. 8 §.

2 §

Förflyttning från **öppen anstalt** till slutet fängelse

En fånge kan förflyttas från en *öppen anstalt* till ett slutet fängelse, om

1) fången gör sig skyldig eller misstänks ha gjort sig skyldig till ett brott som enligt 2 kap. 13 § i strafflagen inte får behandlas vid disciplinärt förfarande eller fången gör sig skyldig eller misstänks ha gjort sig skyldig till en ordningsförseelse som avses i 15 kap. 3 § i denna lag,

2) fången vägrar att delta i sysselsättning enligt planen för strafftiden, eller den sysselsättning som ordnas eller godkänns av *den öppna anstalten* i övrigt inte är lämplig för fången,

3) fången vägrar att genomgå den kontroll av drogfrihet som avses i 16 kap. 7 § eller lämnar ett positivt prov vid kontrollen av drogfrihet när han eller hon anländer till *öppen anstalt* med stöd av en sådan placering som avses i 4 kap. 9 § eller återvänder till *öppen anstalt* i situationer som avses i 8 kap. 6 § eller 9 § 1 eller 3 mom. eller 14 kap.,

4) fången häktas på grund av något annat brott eller konstateras ha före ankomsten till *den öppna anstalten* gjort sig skyldig till ett brott som medför att de villkor som avses i 1 § 3 punkten inte längre uppfylls,

5) förflyttningen är motiverad för att skydda fångens eller någon annans säkerhet eller för att förhindra brottslig verksamhet,

6) ett nytt fängelsestraff eller förvandlingsstraff för böter ska verkställas och de villkor som avses i 1 § därför inte längre uppfylls, eller

7) fången begär detta själv.

En fånge kan omedelbart förflyttas till ett slutet fängelse för den tid som inledandet av förundersökning av det brott eller utredningen av den ordningsförseelse som avses i 1 mom. 1 punkten, undersökning eller säkerställande

Föreslagen lydelse

Vid förflyttning av en fånge från ett slutet fängelse till *ett öppet fängelse* iakttas 4 kap. 8 §.

2 §

Förflyttning från **öppet fängelse** till slutet fängelse

En fånge kan förflyttas från *ett öppet fängelse* till ett slutet fängelse, om

1) fången gör sig skyldig eller misstänks ha gjort sig skyldig till ett brott som enligt 2 kap. 13 § i strafflagen inte får behandlas vid disciplinärt förfarande eller fången gör sig skyldig eller misstänks ha gjort sig skyldig till en ordningsförseelse som avses i 15 kap. 3 § i denna lag,

2) fången vägrar att delta i sysselsättning enligt planen för strafftiden, eller den sysselsättning som ordnas eller godkänns av *det öppna fängelset* i övrigt inte är lämplig för fången,

3) fången vägrar att genomgå den kontroll av drogfrihet som avses i 16 kap. 7 § eller lämnar ett positivt prov vid kontrollen av drogfrihet när denne anländer till *ett öppet fängelse* med stöd av en sådan placering som avses i 4 kap. 9 § eller återvänder till *ett öppet fängelse* i situationer som avses i 8 kap. 6 § eller 9 § 1 eller 3 mom. eller 14 kap.,

4) fången häktas på grund av något annat brott eller konstateras ha före ankomsten till *det öppna fängelset* gjort sig skyldig till ett brott som medför att de villkor som avses i 1 § 3 punkten inte längre uppfylls,

5) förflyttningen är motiverad för att trygga fångens eller någon annans säkerhet eller för att förhindra brottslig verksamhet,

6) ett nytt fängelsestraff eller förvandlingsstraff för böter ska verkställas och de villkor som avses i 1 § därför inte längre uppfylls, eller

7) fången begär detta själv.

En fånge kan omedelbart förflyttas till ett slutet fängelse för den tid som inledandet av förundersökning av det brott eller utredningen av den ordningsförseelse som avses i 1 mom. 1 punkten, undersökning eller säkerställande

Gällande lydelse

av resultatet av ett prov från den drogkontroll som avses i 1 mom. 3 punkten eller uppföljning av en berusad fånges hälsotillstånd kräver. En fånge kan också förflyttas till ett slutet fängelse för att de förutsättningar som avses i 1 mom. 6 punkten ska kunna utredas eller för att avtjäna ett sådant straff i enrum som avses i 15 kap. 4 § 1 mom. 3 punkten.

En fånge som utan giltigt skäl underlåter att anlända till *öppen anstalt* inom utsatt tid ska förpassas till ett fängelse som enheten för klientbedömning anvisat.

3 §

Förflyttning till ett annat fängelse

En fånge kan förflyttas från ett slutet fängelse till ett annat slutet fängelse eller från *en öppen anstalt* till en annan öppen anstalt, om det främjar genomförandet av planen för strafftiden eller annars är motiverat och det kan antas att fången anpassar sig till förhållandena i det andra fängelset. Fången kan förflyttas utan eget samtycke.

7 §

Närmare bestämmelser och föreskrifter

Närmare bestämmelser om förfarandet vid förflyttning av fångar utfärdas genom förordning av statsrådet. Närmare föreskrifter om förflyttning av fångar meddelas av Brottspåföljdsmyndigheten.

7 kap.

Basvård och boende

Föreslagen lydelse

av resultatet av ett prov från den drogkontroll som avses i 1 mom. 3 punkten eller uppföljning av en berusad fånges hälsotillstånd kräver. En fånge kan också förflyttas till ett slutet fängelse för att de förutsättningar som avses i 1 mom. 6 punkten ska kunna utredas eller för att avtjäna ett sådant straff i enrum som avses i 15 kap. 4 § 1 mom. 3 punkten.

En fånge som utan giltigt skäl underlåter att anlända till *ett öppet fängelse* inom utsatt tid ska förpassas till ett fängelse som enheten för klientbedömning anvisat.

3 §

Förflyttning till ett annat fängelse

En fånge kan förflyttas från ett slutet fängelse till ett annat slutet fängelse eller från *ett öppet fängelse* till ett annat öppet fängelse, om det främjar genomförandet av planen för strafftiden eller annars är motiverat och det kan antas att fången anpassar sig till förhållandena i det andra fängelset. Fången kan förflyttas utan eget samtycke.

7 §

Närmare bestämmelser och föreskrifter

7 kap.

Basvård och boende

1 a §

Tvättmöjlighet

En fånge har rätt att tvätta sig minst en gång om dagen. Tvättmöjligheten kan avbrytas

Gällande lydelse

2 §

Klädsel

I öppna anstalter ska fångarna använda sina egna kläder.

Användningen av egna kläder kan begränsas också av skäl som hänför sig till arbetarskyddet. Fångar som inte får använda sina egna kläder i arbetet eller som på grund av arbetets natur behöver skyddskläder ska ges lämplig klädsel.

6 §

Vistelse utomhus

En fånge skall ges möjlighet att dagligen vistas utomhus minst en timme, om inte fångens hälsotillstånd eller ett särskilt vägande skäl som hänför sig till ordningen eller säkerheten i fängelset utgör ett hinder.

7 §

Beslutanderätt

Enhetschefen för fängelset eller en säkerhetsansvarig beslutar om att förvägra en fånge vistelse utomhus.

Direktören för ansvarsområdet för operativ verksamhet beslutar om att begränsa en fånges rätt att använda egna kläder enligt 2 § 2 mom. En säkerhetsansvarig eller en tjänsteman i chefsuppgifter inom styrning eller övervakning beslutar om att förvägra överlämnande av egna kläder till en fånges

Föreslagen lydelse

eller förvägras, om det är nödvändigt för att förhindra ett brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset eller trygga fångens eller någon annans säkerhet.

2 §

Klädsel

I öppna fängelser ska fångarna använda sina egna kläder.

En fånge ska i arbetsverksamhet enligt 8 kap. använda den klädsel som arbetarskyddet förutsätter. Sådan klädsel ska ställas till fångens förfogande.

6 §

Vistelse utomhus

En fånge ska ges möjlighet att dagligen vistas utomhus minst en timme. Vistelsen utomhus kan avbrytas eller förvägras, om det är nödvändigt för att förhindra ett brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset eller trygga fångens eller någon annans säkerhet.

7 §

Beslutanderätt

Enhetschefen för fängelset eller en säkerhetsansvarig eller, om saken inte tål uppskov, en tjänsteman som utför styrnings- eller övervakningsuppgifter beslutar om att avbryta eller förvägra en fånge tvättmöjligheter eller vistelse utomhus.

En säkerhetsansvarig eller en tjänsteman i chefsuppgifter inom styrning eller övervakning beslutar om att förvägra överlämnande av egna kläder till en fånges förfogande enligt 2 § 3 mom. En sysselsättningsansvarig beslutar om den sysselsättning där fången ska använda sådan

Gällande lydelse

förfogande enligt 2 § 3 mom. *Enhetschefen för fängelset beslutar om att begränsa en fånges rätt att använda egna kläder enligt 2 § 4 mom.* En tjänsteman som utför styrnings- eller övervakningsuppgifter får överlämna sådana egna kläder till en fånges förfogande som det är tillåtet att inneha i fängelset.

8 §

Närmare bestämmelser och föreskrifter

Närmare föreskrifter om mathållning och basvård, anordnande av egen mathållning, boende samt om överlämnande och förvaring av tobaksprodukter, röktilbehör och tändredskap meddelas av Brottspåföljdsmyndigheten.

8 kap.

Sysselsättning

3 §

Ordnande av sysselsättning

Föreslagen lydelse

klädsel som avses i 2 § 4 mom. En tjänsteman som utför styrnings- eller övervakningsuppgifter får överlämna sådana egna kläder till en fånges förfogande som det är tillåtet att inneha i fängelset.

8 §

Närmare bestämmelser och föreskrifter

Närmare föreskrifter om mathållning och basvård, anordnande av egen mathållning, boende *och* om överlämnande och förvaring av tobaksprodukter, röktilbehör och tändredskap *samt om fångelser och avdelningar i fängelser där användningen av egna kläder är begränsad* meddelas av Brottspåföljdsmyndigheten.

8 kap.

Sysselsättning

3 §

Ordnande av sysselsättning

Fångar som placerats på en avdelning med intensifierad övervakning ska ges tillfälle att uppfylla sysselsättningsplikten i aktiviteter som lämpar sig för avdelningen med intensifierad övervakning. En fånge kan dock delta i sysselsättning utanför avdelningen, om det främjar målsättningarna för fångens plan för strafftiden och inte äventyrar ordningen och säkerheten i fängelset eller en annan fånges eller någon annans säkerhet.

9 §

Deltagande i sysselsättning utanför fängelset

9 §

Deltagande i sysselsättning utanför fängelset

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

En fånge som har drogproblem eller som bedöms ha särskilda svårigheter att klara sig i frihet kan för en viss tid placeras i en anstalt utanför fängelset eller någon motsvarande enhet (förläggingsplats) där han eller hon deltar i missbrukarvård eller i någon annan målinriktad sysselsättning som främjar hans eller hennes möjligheter att klara sig (placering i anstalt utanför fängelset).

upphävs

10 §

Förutsättningar för tillstånd

Ett villkor för placering i en anstalt utanför fängelset är dessutom att fängelset, förläggingsplatsen och fången har ingått ett skriftligt placeringsavtal. Placeringen kräver också att fången samtycker till att fängvårdsmyndigheterna får lämna förläggingsplatsen de uppgifter som är behövliga för placeringen och att förläggingsplatsen får underrätta fängvårdsmyndigheterna om brott mot villkoren.

upphävs

10 §

Förutsättningar för tillstånd

10 a §

Placering i anstalt utanför fängelset

En fånge kan placeras i en anstalt utanför fängelset eller i motsvarande enhet där denne deltar i verksamhet som främjar drogfrihet eller i någon annan verksamhet som förbättrar fångens möjligheter att klara sig i frihet. Placeringen förutsätter att

- 1) sysselsättningen i anstalten utanför fängelset främjar genomförandet av fångens plan för strafftiden,
- 2) den sysselsättning som ordnas i anstalten utanför fängelset lämpar sig för fången,
- 3) det kan anses sannolikt att fången iakttar de föreskrifter som fogats till beslutet om placering,

4) fången förbinder sig till drogfrihet och sådan kontroll av drogfrihet som avses i 16 kap. 7 §, sådan övervakning med tekniska anordningar som avses i 3 mom. i denna paragraf samt andra föreskrifter som fogats till placeringsbeslutet.

En fånge som placerats i en anstalt utanför fängelset är skyldig att

1) delta i den sysselsättning som ordnas i anstalten, iakta ordningen i anstalten och stanna i anstalten på det sätt som anges i placeringsbeslutet,

2) stå i kontakt med Brottpåföljdsmyndigheten på det sätt som anges i placeringsbeslutet,

3) hantera de tekniska övervakningsanordningarna omsorgsfullt och följa anvisningarna om hur de ska användas,

En fånge som har placerats i en anstalt utanför fängelset kan övervakas med tekniska anordningar som ges till fången eller fästs på fången vid handleden, vristen eller midjan eller med en kombination av sådana anordningar på det sätt anges i placeringsbeslutet.

Utöver vad som föreskrivs i placeringsbeslutet om en fånges rätt att röra sig, kan fången med stöd av 14 kap. beviljas permission från en anstalt utanför fängelset. När en fånge som inte fyllt 18 år och som placerats på en barnskyddsanstalt avlägsnar sig från barnskyddsanstalten iakttas dock barnskyddslagen.

10 b §

Förfarande och samarbete vid placering i en anstalt utanför fängelset

Beredningen av en placering i en anstalt utanför fängelset ska ske i samarbete med fången, myndigheterna samt privata sammanslutningar och enskilda.

En fånge som inte fyllt 18 år kan under de förutsättningar som anges i 10 a § placeras i en barnskyddsanstalt. Placeringen förutsätter dessutom att barnskyddsmyndigheten med stöd av 40 § i barnskyddslagen fattar beslut

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

om placering av barnet i en barnskyddsanstalt.

Anstalten utanför fängelset och fängelset ska under placeringen underrätta varandra om uppgifter som behövs för verkställigheten av straffet och placeringen.

10 c §

Kostnader för en placering i en anstalt utanför fängelset

Kostnaderna för en placering i en anstalt utanför fängelset betalas med statsmedel.

11 §

Återkallande av tillstånd eller placering

Om de villkor för tillstånd eller placering som avses i 6 eller 9 § inte längre uppfylls efter att beslutet fattats, kan tillståndet återkallas. Om en fånge inte iakttar de villkor som avses i 10 § 3 mom., kan fången påföras disciplinstraff enligt 15 kap. 4 § 1 mom. 1–3 punkten. Om disciplinstraff inte anses vara en tillräcklig eller ändamålsenlig påföljd, kan tillståndet även återkallas. När disciplinstraff räknas in i strafftiden skall bestämmelserna i 3 kap. 7 § iakttas. Vid förflyttning av fångar som intagits i öppna anstalter skall dessutom bestämmelserna i 6 kap. 2 § iakttas.

11 §

Återkallande av tillstånd eller placering

Om de villkor för tillstånd som avses i 6 eller 9 § eller *de villkor för placering som avses i 10 a §* inte längre uppfylls efter att beslutet fattats, kan tillståndet återkallas. Om en fånge inte iakttar de villkor som anges i 10 § 3 mom. eller *10 a §*, kan fången påföras disciplinstraff enligt 15 kap. 4 § 1 mom. Om disciplinstraff inte anses vara en tillräcklig eller ändamålsenlig påföljd, kan tillståndet även återkallas. När disciplinstraff räknas in i strafftiden ska bestämmelserna i 3 kap. 7 § iakttas. Vid förflyttning av fångar som intagits i öppna fängelser ska dessutom bestämmelserna i 6 kap. 2 § iakttas.

14 §

Beslutanderätt

Enhetschefen för fängelset, en i brottspåföljdscentralens arbetsordning förordnad sysselsättningsansvarig eller en tjänsteman i chefsuppgifter inom styrning eller övervakning beslutar om placering enligt 4 §, deltagande i sysselsättning utanför fängelset enligt 6 och 9 §, tillstånd till eget arbete enligt 7 § *samt om återkallande av tillstånd eller placering enligt 11 §.*

14 §

Beslutanderätt

Enhetschefen för fängelset beslutar om placering i en anstalt utanför fängelset enligt 10 a § samt om återkallande av placeringen. Enhetschefen för fängelset, en i brottspåföljdscentralens arbetsordning förordnad sysselsättningsansvarig eller en tjänsteman i chefsuppgifter inom styrning eller övervakning beslutar om placering enligt 4 §, deltagande i sysselsättning utanför fängelset enligt 6 och 9 § *och om återkallande*

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

av sådant deltagande samt om tillstånd till eget arbete enligt 7 §.

15 §

15 §

Närmare bestämmelser och föreskrifter

Närmare bestämmelser

Närmare bestämmelser om placering av fångar i sysselsättning, fångarnas arbets- och sysselsättningstid samt villkor, längd och avtal för placering och tillstånd som avses i 6 och 9 § samt tidsbunden befrielse från sysselsättningsplikten utfärdas genom förordning av statsrådet. Närmare föreskrifter om förfarandet samt om klassificeringen av arbetena och andra förutsättningar för arbetet meddelas av Brottspåföljdsmyndigheten.

Genom förordning av statsrådet utfärdas närmare bestämmelser om

- 1) placering av fångar i sysselsättning,
- 2) fångarnas arbets- och sysselsättningstid,
- 3) föreskrifter som ska fogas till tillstånd som avses i 6 och 9 § eller placeringar som avses i 10 a §.

9 kap.

9 kap.

Fångarnas egendom och inkomster

Fångarnas egendom och inkomster

2 §

2 §

Egendomsförteckning

Egendomsförteckning

En egendomsförteckning ska göras upp över fångarnas egendom som tagits emot i slutna fängelser. I förteckningen upptecknas inte egendom av ringa värde, om inte fången särskilt begär det. I öppna anstalter ska en förteckning göras upp endast över den egendom som tagits för förvaring i anstalten och över den särskilt värdefulla egendom som på fångens begäran överlämnats till dennes förfogande. Fången ska underteckna egendomsförteckningen. Om fången inte undertecknar förteckningen, ska två tjänstemän vid Brottspåföljdsmyndigheten intyga riktigheten av förteckningen.

En egendomsförteckning ska göras upp över fångarnas egendom som tagits emot i slutna fängelser. I förteckningen upptecknas inte egendom av ringa värde, om inte fången särskilt begär det. I öppna fängelser ska en förteckning göras upp endast över den egendom som tagits för förvaring i det öppna fängelset och över den särskilt värdefulla egendom som på fångens begäran överlämnats till dennes förfogande. Fången ska underteckna egendomsförteckningen. Om fången inte undertecknar förteckningen, ska två tjänstemän vid Brottspåföljdsmyndigheten intyga riktigheten av förteckningen.

3 §

3 §

Innehav av pengar och andra betalningsmedel i fängelset

Användning av pengar och andra betalningsmedel i fängelset

I slutna fängelser har fångarna inte rätt att inneha pengar eller andra betalningsmedel

I ett slutet fängelse har en fånge rätt att använda sitt personliga betalkort. Det är

Gällande lydelse

som avses i 37 kap. 12 § i strafflagen. Ett av Brottspåföljdsmyndigheten godkänt betalkort ställs dock till fångarnas förfogande. Pengar och andra betalningsmedel som innehas av en fånge ska tas för förvaring i fängelset, sättas in på det av Brottspåföljdsmyndigheten godkända betalkortet eller på fångens bekostnad sättas in på hans eller hennes bankkonto.

Fångarna i öppna anstalter har rätt att inneha pengar och andra betalningsmedel. Ett av Brottspåföljdsmyndigheten godkänt betalkort ställs till en fånges förfogande, om fången begär det. Pengar och andra betalningsmedel som innehas av en fånge kan på fångens begäran tas för förvaring i fängelset, sättas in på det av Brottspåföljdsmyndigheten godkända betalkortet eller på fångens bekostnad sättas in på hans eller hennes bankkonto.

Fången ska varje månad ges ett utdrag ur bokföringen av hans eller hennes penningmedel.

Föreslagen lydelse

förbjudet att använda andra betalningsmedel eller kontanter. Pengar och andra betalningsmedel som innehas av en fånge ska tas för förvaring i fängelset, sättas in på det betalningsmedel som avses i 3 mom. eller på fångens bekostnad sättas in på dennes bankkonto.

I ett öppet fängelse har en fånge rätt att inneha och använda kontanter och andra personliga betalningsmedel. Pengar och andra betalningsmedel som innehas av en fånge kan på fångens begäran tas för förvaring i fängelset, sättas in på det betalningsmedel som avses i 3 mom. eller på fångens bekostnad sättas in på dennes bankkonto.

I stället för ett i 1 och 2 mom. avsett betalningsmedel kan ett av Brottspåföljdsmyndigheten godkänt betalningsmedel ställas till fångens förfogande, om detta är motiverat för att ordna betalningsrörelsen för fången. Fången ska då ges tillfälle att överföra pengar från betalningsmedlet till ett annat bankkonto, om det inte är nödvändigt att förvägra överföringen för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset eller trygga fångens eller någon annans säkerhet.

Om ett i 1–3 mom. avsett betalningsmedel inte kan ställas till fångens förfogande av en orsak som anges någon annanstans i lag, ska det ordnas någon annan möjlighet för fången att använda pengar. Fången ska då ges tillfälle att överföra pengar till ett annat bankkonto, om det inte är nödvändigt att förvägra överföringen för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset eller trygga fångens eller någon annans säkerhet.

Fången ska på begäran ges ett utdrag ur bokföringen av dennes penningmedel som finns på ett betalningsmedel som avses i 3 mom. eller som ingår i något annat betalningsarrangemang som avses i 4 mom.

Gällande lydelse

3 a §

*Övervakning av användningen av **betalkort***

Användningen av ett av Brottspåföljdsmyndigheten godkänt betalkort som har getts till en fånge kan övervakas i syfte att upptäcka betalningstransaktioner som avviker från sedvanlig betalningsrörelse, på så sätt att övervakningen endast gäller antalet betalningstransaktioner och penningbeloppet.

Om det vid övervakning enligt 1 mom. upptäcks betalningstransaktioner som avviker från sedvanlig betalningsrörelse eller om det är nödvändigt på grund av en orsak som framkommit i samband med Brottspåföljdsmyndighetens övriga verksamhet eller med anledning av uppgifter som fått från en annan myndighet, kan användningen av en fånges betalkort övervakas utifrån ett beslut som fattats i ett enskilt fall på så sätt att övervakningen gäller kontouppgifterna om betalkortet. En förutsättning för övervakningen är dessutom att övervakningen är nödvändig för att förhindra brott, avvärja en fara som hotar ordningen i fängelset eller trygga fångens eller någon annans säkerhet. Beslutet får fattas för högst en månad åt gången.

4 §

Användning av pengar och andra betalningsmedel

Fängelset skall ge fångarna möjlighet att skaffa livsmedel och andra varor som lämpar sig för personligt bruk.

Fångarna får genom förmedling av fängelset skaffa sådana bruksföremål och förnödenheter som det enligt 1 § 1 och 2 mom. är tillåtet att inneha.

I slutna fängelser kan rätten att använda pengar och andra betalningsmedel som har sitt ursprung utanför fängelset begränsas, om det är motiverat med hänsyn till säkerheten i fängelset eller på fängelseavdelningen.

Föreslagen lydelse

3 a §

*Övervakning av användningen av **betalningsmedel***

Användningen av de av Brottspåföljdsmyndigheten godkända betalningsmedel som har getts till fångar kan övervakas i syfte att upptäcka betalningstransaktioner som avviker från sedvanlig betalningsrörelse, på så sätt att övervakningen endast gäller antalet betalningstransaktioner och penningbeloppet.

Användningen av ett av Brottspåföljdsmyndigheten godkänt betalningsmedel som har getts till en fånge kan övervakas på så sätt att övervakningen gäller kontouppgifterna om det betalningsmedel som getts till en enskild fånge, om detta är nödvändigt för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset eller trygga fångens eller någon annans säkerhet. Beslutet får fattas för högst 30 dagar åt gången.

4 §

Anskaffning av varor i fängelset

Fängelset ska ge fångarna möjlighet att skaffa livsmedel och andra varor som lämpar sig för personligt bruk.

Fångarna får genom förmedling av fängelset skaffa sådana bruksföremål och förnödenheter som det enligt 1 § 1 och 2 mom. är tillåtet att inneha.

Gällande lydelse

En fånge får av grundad anledning genom förmedling av fängelset sända pengar och andra betalningsmedel till någon utanför fängelset eller till en annan fånge.

5 §

Återlämnande av egendom

När en fånge frigges från fängelset, ska fångens pengar, andra betalningsmedel och egendom lämnas tillbaka till honom eller henne mot en underskrift i egendomsförteckningen. De penningmedel som finns på fångens betalkort ska sättas in på det bankkonto som fången uppgett. Om det inte är möjligt att sätta in penningmedlen på ett bankkonto, ska de ges till fången som kontanta pengar eller på något annat lämpligt sätt. Om fången inte undertecknar egendomsförteckningen, ska två tjänstemän vid Brottspåföljdsmyndigheten intyga riktigheten av förteckningen.

6 §

Brukspenning, sysselsättningspenning och lön

Brukspenning betalas till fångar för den tid som inräknas i den i 3 kap. 1, 3 och 7 § avsedda strafftiden med undantag för övervakad frihet på prov och villkorlig frihet. Till fångar kan utöver brukspenning betalas sysselsättningspenning eller lön.

Till fångar som deltar i arbete, utbildning eller någon annan sysselsättning som ordnas eller godkänns av fängelset betalas sysselsättningspenning för den tid fången deltar i sysselsättningen. Sysselsättningspenning betalas i tre olika kategorier enligt hur de mål som uppställs i planen för strafftiden för fången uppfyllts samt hur regelbundet och varaktigt deltagandet varit. De två högre kategorierna av sysselsättningspenning betalas i *öppna anstalter* och de två lägre kategorierna i *slutna*

Föreslagen lydelse

5 §

Återlämnande av egendom

När en fånge frigges från fängelset, ska fångens pengar, andra betalningsmedel och egendom lämnas tillbaka till denne mot en underskrift i egendomsförteckningen. De penningmedel som avses i 3 § 3 eller 4 mom. ska sättas in på det bankkonto som fången uppgett. Om det inte är möjligt att sätta in penningmedlen på ett bankkonto, ska de ges till fången som kontanta pengar eller på något annat lämpligt sätt. Om fången inte undertecknar egendomsförteckningen, ska två tjänstemän vid Brottspåföljdsmyndigheten intyga riktigheten av förteckningen.

6 §

Brukspenning, sysselsättningspenning och lön

Brukspenning betalas till fångar för den tid som inräknas i den i 3 kap. 1, 3 och 7 § avsedda strafftiden med undantag för övervakad frihet på prov och villkorlig frihet. Till fångar kan utöver brukspenning betalas sysselsättningspenning eller lön.

Till fångar som deltar i arbete, utbildning eller någon annan sysselsättning som ordnas eller godkänns av fängelset betalas sysselsättningspenning för den tid fången deltar i sysselsättningen. Sysselsättningspenning betalas i tre olika kategorier enligt hur de mål som uppställs i planen för strafftiden för fången uppfyllts samt hur regelbundet och varaktigt deltagandet varit. De två högre kategorierna av sysselsättningspenning betalas i *öppna fångelser* och de två lägre kategorierna i

Gällande lydelse

anstalter. Till fångar som deltar i sammansättnings- eller packningsarbete eller i annat med dessa jämförbart arbete kan utöver sysselsättningspenning betalas provision på grundval av mängden arbetsprestationer.

I stället för sysselsättningspenning betalas lön, om fången deltar i *arbete i öppen anstalt* för någon annans än Brottpåföljdsmyndighetens räkning. Lön betalas i två kategorier enligt hur krävande arbetet är samt enligt fångens personliga prestation.

Brukspenning, sysselsättningspenning och lön ska betalas in på *fångens betalkort eller* bankkonto minst en gång per månad.

6 a §

Ersättning för arbetsresekostnader

Ersättning för arbetsresekostnader betalas till fångar som deltar i arbete i *öppna anstalter* utanför fängelset för någon annans än Brottpåföljdsmyndighetens räkning. Kostnaderna ersätts enligt kostnaderna för användning av det billigaste allmänna forskaffningsmedlet.

9 §

Beslutanderätt

En tjänsteman i chefsuppgifter inom styrning eller övervakning fattar beslut om att inte överlämna egendom till en fånges förfogande. En tjänsteman som utför styrnings- eller övervakningsuppgifter får överlämna sådana föremål och ämnen till en fånges förfogande som det är tillåtet att inneha i fängelset.

Enhetschefen för fängelset eller en i brottpåföljdscentralens arbetsordning

Föreslagen lydelse

slutna fängelser. Till fångar som deltar i sammansättnings- eller packningsarbete eller i annat med dessa jämförbart arbete kan utöver sysselsättningspenning betalas provision på grundval av mängden arbetsprestationer.

I stället för sysselsättningspenning betalas lön, om fången deltar i *arbete i öppet fängelse* för någon annans än Brottpåföljdsmyndighetens räkning. Lön betalas i två kategorier enligt hur krävande arbetet är samt enligt fångens personliga prestation.

Brukspenning, sysselsättningspenning och lön ska betalas in på *det bankkonto som fången uppgett eller på det konto som är kopplat till det betalningsmedel som avses i 3 § 3 mom. I en situation som avses i 3 § 4 mom. ska den brukspenning, sysselsättningspenning och lön som ska betalas till fången bokföras på något annat sätt. Brukspenning, sysselsättningspenning och lön ska betalas minst en gång per månad.*

6 a §

Ersättning för arbetsresekostnader

Ersättning för arbetsresekostnader betalas till fångar som deltar i arbete i *öppna fängelser* utanför fängelset för någon annans än Brottpåföljdsmyndighetens räkning. Kostnaderna ersätts enligt kostnaderna för användning av det billigaste allmänna forskaffningsmedlet.

9 §

Beslutanderätt

En tjänsteman i chefsuppgifter inom styrning eller övervakning fattar beslut om att inte överlämna egendom till en fånges förfogande. En tjänsteman som utför styrnings- eller övervakningsuppgifter får överlämna sådana föremål och ämnen till en fånges förfogande som det är tillåtet att inneha i fängelset.

Enhetschefen för fängelset eller en i brottpåföljdscentralens arbetsordning

Gällande lydelse

angiven säkerhetsansvarig beslutar om i 4 § 4 mom. avsett sändande av pengar eller betalningsmedel till någon utanför anstalten eller till en annan fånge. Enhetschefen för fängelset eller en i brottspåföljdscentralens arbetsordning *angiven sysselsättningsansvarig eller en tjänsteman i chefsuppgifter inom styrning eller övervakning beslutar om betalning av brukspenning, sysselsättningspenning, lön och arbetsresekostnader, om att sysselsättningspenning lämnas obetald och om ändring av brukspenning och lön.*

Direktören för ansvarsområdet för operativ verksamhet beslutar om begränsning i slutna fängelser av användning av pengar eller andra betalningsmedel som har sitt ursprung utanför fängelset och som avses i 4 § 3 mom.

En säkerhetsansvarig eller en i brottspåföljdscentralens arbetsordning förordnad tjänsteman i chefsuppgifter inom styrning eller övervakning beslutar om den övervakning av användningen av ett av Brottspåföljdsmyndigheten godkänt *betalkort* som avses i 3 a § 2 mom.

10 §

Närmare bestämmelser och föreskrifter

Närmare bestämmelser om egendom som fångarna får inneha, om användningen av pengar och andra betalningsmedel samt om grunderna för hur lön, sysselsättningspenning och brukspenning bestäms och om deras belopp utfärdas genom förordning av statsrådet.

Brottspåföljdsmyndigheten meddelar närmare föreskrifter om

1) egenskaperna hos och ställande till förfogande, förvaring och användning av det betalkort som ställs till fångarnas förfogande,

Föreslagen lydelse

förordnad sysselsättningsansvarig eller en tjänsteman i chefsuppgifter inom styrning eller övervakning beslutar om betalning av brukspenning, sysselsättningspenning, lön och arbetsresekostnader, om att sysselsättningspenning lämnas obetald och om ändring av brukspenning och lön.

En tjänsteman i chefsuppgifter inom styrning och övervakning beslutar om ställande av ett i 3 § 3 mom. avsett betalningsmedel till fångens förfogande eller om ordnande av möjligheten att använda pengar enligt 3 § 4 mom. Beslut om förvägran av överföring av pengar enligt de momenten fattas av enhetschefen för fängelset eller en i brottspåföljdscentralens arbetsordning förordnad säkerhetsansvarig.

En säkerhetsansvarig eller en i brottspåföljdscentralens arbetsordning förordnad tjänsteman i chefsuppgifter inom styrning eller övervakning beslutar om den övervakning av användningen av ett av Brottspåföljdsmyndigheten godkänt *betalningsmedel* som avses i 3 a § 2 mom.

10 §

Närmare bestämmelser och föreskrifter

Närmare bestämmelser om egendom som fångarna får inneha, om anskaffning av varor samt om grunderna för hur lön, sysselsättningspenning och brukspenning bestäms och om deras belopp utfärdas genom förordning av statsrådet.

Brottspåföljdsmyndigheten meddelar närmare föreskrifter om

1) *egenskaperna hos och ställande till förfogande, förvaring och användning av det betalningsmedel som med stöd av 3 § 1–3 mom. ställs till fångens förfogande samt om ordnande av möjlighet att använda pengar enligt 3 § 4 mom.,*

Gällande lydelse

- 2) förvaring, sändande och förstöring av egendom,
- 3) egendomsförteckningen och vilken egendom som ska upptecknas i den,
- 4) betalning och belopp av den provision som avses i 6 § och om när sysselsättningspenning enligt den paragrafen inte betalas ut.

10 kap.

Social- och hälsovård

2 §

Temporär vård och undersökning utanför fängelset

Om en fånge är sjuk eller skadad och inte på tillbörligt sätt kan vårdas eller undersökas vid Enheten för hälso- och sjukvård för fångar, ska han eller hon under behövlig bevakning temporärt sändas för vård eller undersökning utanför fängelset.

Strafftiden löper under vården.

11 kap.

Fritid

2 §

Deltagande i fritidsverksamhet

Deltagandet kan förbjudas eller begränsas, om fången

Föreslagen lydelse

- 2) förvaring, sändande och förstöring av egendom,
- 3) egendomsförteckningen och vilken egendom som ska upptecknas i den,
- 4) betalning och belopp av den provision som avses i 6 §.

10 kap.

Social- och hälsovård

2 §

Temporär vård och undersökning utanför fängelset

Om en fånge är sjuk eller skadad och inte på tillbörligt sätt kan vårdas eller undersökas vid Enheten för hälso- och sjukvård för fångar, ska denne under behövlig bevakning temporärt sändas för vård eller undersökning utanför fängelset. I 14 kap. 2 § 2 mom. finns bestämmelser om bevakningen.

Strafftiden löper under vården.

Trots vad som föreskrivs i 4 § i lagen om patientens ställning och rättigheter och 45 § i förvaltningslagen kan Brottspåföljdsmyndigheten låta bli att meddela fången en exakt tidpunkt när denne får vård, om det är nödvändigt för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset eller trygga fångens eller någon annans säkerhet. I beslutet ska dock ges tillräcklig information, så att fången kan förbereda sig för vårdbesöket.

11 kap.

Fritid

2 §

Deltagande i fritidsverksamhet

En fånge som placerats på en avdelning med intensifierad övervakning får delta i

Gällande lydelse

- 1) avtjänar straff i enrum enligt 15 kap. 4 § 1 mom. 3 punkten, eller
2) är föremål för åtgärder enligt 15 kap. 11 § eller 18 kap. 1 § 1 mom.

Fångar som är berusade eller stör fritidsverksamheten eller äventyrar ordningen eller säkerheten i fängelset kan förvägras rätt att delta i ett fritidsevenemang.

3 §

Religionsutövning

En fånge har rätt att delta i religiösa sammankomster, om fången inte

- 1) har placerats på en säkerhetsavdelning eller avtjänar straff i enrum enligt 15 kap. 4 § 1 mom. 3 punkten, eller inte

Fångar som är berusade eller stör den sammankomst som avses i 1 mom. eller äventyrar ordningen eller säkerheten i fängelset kan förvägras rätt att delta i sammankomsten. Om en fånge inte får delta i gemensamma sammankomster, skall hans eller hennes möjlighet att utöva religion ordnas på något annat sätt.

4 §

Bibliotek

En fånge som är berusad eller som stör biblioteksbesöket eller äventyrar ordningen eller säkerheten i fängelset kan förvägras tillträde till fängelsebiblioteket.

Föreslagen lydelse

fritidsaktiviteter och tillbringa fritiden tillsammans med andra fångar på avdelningen.

Deltagandet kan förbjudas eller begränsas, om fången

- 1) avtjänar straff i enrum enligt 15 kap. 4 § 1 mom. 3 punkten, eller*

- 2) är föremål för åtgärder enligt 15 kap. 11 § eller 18 kap. 1 § 1 mom.*

En fånges deltagande i ett fritidsevenemang kan avbrytas eller förvägras, om det är motiverat för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset eller trygga fångens eller någon annans säkerhet.

3 §

Religionsutövning

En fånge har rätt att delta i religiösa sammankomster, om fången inte

- 1) har placerats på en säkerhetsavdelning eller på en avdelning med intensifierad övervakning eller avtjänar straff i enrum enligt 15 kap. 4 § 1 mom. 3 punkten, eller

En fånges deltagande i en sammankomst som avses i 1 mom. kan avbrytas eller förvägras, om det är motiverat för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset eller trygga fångens eller någon annans säkerhet. Om en fånge inte får delta i gemensamma sammankomster, ska dennes möjlighet att utöva religion ordnas på något annat sätt.

4 §

Bibliotek

En fånges tillträde till fängelsebiblioteket kan avbrytas eller förvägras, om det är motiverat för att förhindra brott, upprätthålla

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

ordningen och säkerheten i fängelset eller trygga fångens eller någon annans säkerhet.

8 §

8 §

Beslutanderätt

Beslutanderätt

En tjänsteman i chefsuppgifter inom styrning eller övervakning eller, om saken inte tål uppskov, en tjänsteman som utför styrnings- eller övervakningsuppgifter beslutar om att förvägra deltagande i fritidsverksamhet, en gudstjänst, en andaktsstund eller någon annan religiös sammankomst enligt 3 § eller tillträde till fängelsebiblioteket och om sådant förbud eller sådan begränsning av deltagande som avses i 2 § 3 mom. Sammankomstens arrangör ska höras innan beslutet om förvägran fattas.

En tjänsteman i chefsuppgifter inom styrning eller övervakning eller, om saken inte tål uppskov, en tjänsteman som utför styrnings- eller övervakningsuppgifter beslutar om att *avbryta* eller förvägra deltagande i fritidsverksamhet, en gudstjänst, en andaktsstund eller någon annan religiös sammankomst enligt 3 § eller tillträde till fängelsebiblioteket och om sådant förbud eller sådan begränsning av deltagande som avses i 2 § 4 mom. och 3 § 2 mom. Sammankomstens arrangör ska höras innan beslutet om förvägran fattas.

12 kap.

12 kap.

Brevväxling, telefonsamtal och elektronisk kommunikation

Brevväxling, telefonsamtal och elektronisk kommunikation

1 §

1 §

Brevväxling och granskning av postförsändelser

Brevväxling och granskning av postförsändelser

Fångarna har rätt till korrespondens per post. Ett slutet brev eller någon annan postförsändelse till eller från en fånge *får* granskas med genomlysning eller på något annat motsvarande sätt utan att öppna försändelsen för undersökning av om den innehåller förbjudna ämnen eller föremål som avses i 9 kap. 1 § 1 eller 2 mom.

Brev eller andra postförsändelser till eller från en fånge får öppnas och dess innehåll granskas utan att ett eventuellt meddelande i försändelsen läses, om formen eller storleken

Fångarna har rätt till korrespondens per post. Ett slutet brev eller någon annan postförsändelse till eller från en fånge *kan* granskas med genomlysning eller på något annat motsvarande sätt utan att öppna försändelsen för att ta reda på om den innehåller de förbjudna ämnen eller föremål som avses i 9 kap. 1 § 1 eller 2 mom.

Ett brev eller någon annan postförsändelse till en fånge i ett slutet fängelse eller i en enhet underställd Enheten för hälso- och sjukvård för fångar kan öppnas och dess innehåll

Gällande lydelse

på försändelsen är sådan att man kan sluta sig till att den också innehåller någonting annat än ett förtroligt meddelande eller om det annars finns grundad anledning att misstänka att den innehåller i 1 mom. avsedda förbjudna ämnen eller föremål. Trots bestämmelserna i detta moment får brev eller andra postförsändelser till en fånge i ett slutet fängelse eller i en enhet underställd Enheten för hälso- och sjukvård för fångar dock öppnas och dess innehåll granskas utan att ett eventuellt meddelande i försändelsen läses, för att ta reda på om försändelsen innehåller nämnda ämnen eller föremål.

Om ämnen eller föremål som fången inte har tillstånd att inneha påträffas vid granskningen, ska de tas för att förvaras i fängelset. *Penningmedel ska antecknas på fångens konto.* Bestämmelser om den anmälan som ska göras när det finns skäl att betvivla egendomens lagliga härkomst finns i 19 kap. 1 §.

2 §

Läsning och kopiering av meddelanden

Brev, andra postförsändelser och meddelanden till eller från fångar får läsas, om det av någon grundad anledning som har samband med fångens brottsliga bakgrund, med fångens uppförande under fängelsetiden eller med försändelsen eller dess avsändare eller mottagare behövs för att förhindra brott, avvärja en fara som hotar ordningen i fängelset eller trygga fångens eller någon annans säkerhet. Ett beslut som berättigar till läsning får fattas för högst två veckor åt gången.

Fången ska anteckna sitt namn på brev, postförsändelser och meddelanden som fången sänder till någon annan än en sådan tillsynsmyndighet som avses i 3 §, om inte fången personligen överlämnar dem direkt till fängelsets personal. Ett brev, en postförsändelse eller något annat meddelande som sänds av en fånge i ett slutet fängelse får öppnas för att ta reda på vem som är dess

Föreslagen lydelse

granskas utan att ett eventuellt meddelande i försändelsen läses, för att ta reda på om försändelsen innehåller i 9 kap. 1 § 1 eller 2 mom. avsedda ämnen och föremål. Ett brev eller någon annan postförsändelse från en fånge i ett slutet fängelse eller i en enhet underställd Enheten för hälso- och sjukvård för fångar, eller ett brev eller en postförsändelse till eller från en fånge i ett öppet fängelse kan öppnas och dess innehåll granskas utan att ett eventuellt meddelande i försändelsen läses, om det är motiverat för att ta reda på om försändelsen innehåller i 9 kap. 1 § 1 eller 2 mom. avsedda ämnen eller föremål.

Om ämnen eller föremål som fången inte har tillstånd att inneha påträffas vid granskningen, ska de tas för att förvaras i fängelset. *Vid hanteringen av pengar iakttas bestämmelserna i 9 kap. 3 §.* Bestämmelser om den anmälan som ska göras när det finns skäl att betvivla egendomens lagliga härkomst finns i 19 kap. 1 §.

2 §

Läsning och kopiering av meddelanden

Brev, andra postförsändelser och meddelanden till eller från en fånge får läsas och kopieras, om det är nödvändigt för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset eller trygga fångens eller någon annans säkerhet. Ett beslut som berättigar till läsning får fattas för högst 30 dagar åt gången.

Fången ska anteckna sitt namn på brev, andra postförsändelser och meddelanden som fången sänder till någon annan än en sådan tillsynsmyndighet som avses i 3 §, om inte fången personligen överlämnar dem direkt till fängelsets personal. Ett brev, någon annan postförsändelse eller något annat meddelande som sänds av en fånge i ett slutet fängelse får öppnas för att ta reda på vem som är dess

Gällande lydelse

avsändare, om inte avsändaren kan utredas utan att brevet, postförsändelsen eller meddelandet öppnas. Då får brevet eller meddelandet inte läsas i större utsträckning än vad som *behövs för* att ta reda på vem som är dess avsändare.

Brev, andra postförsändelser och meddelanden får kopieras, om det vid läsningen av dem framgår att de sannolikt innehåller planer eller uppgifter som gäller

1) ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är minst ett års fängelse eller ett straffbart försök till ett sådant brott, eller

2) straffbart bruk av narkotika.

2 a §

Underrättelse om läsning

Om ett brev, en postförsändelse eller ett meddelande till eller från en fånge läses, ska fången utan dröjsmål underrättas om läsningen samt om grunden för läsningen. Underrättelsen om läsningen får uppskjutas *om det behövs* för att förhindra brott, *avvärja en fara som hotar ordningen i fängelset* eller trygga fångens eller någon annans säkerhet. Fången ska dock underrättas om läsningen och dess grund inom två veckor från läsningen eller, om fången friges tidigare än detta, senast då fången friges, om inte något annat följer av annan lagstiftning.

Om ett brev efter läsningen kvarhålls på en sådan grund som avses i 5 §, iakttas *det som bestäms i 5 § i fråga om underrättelsen.*

4 §

Brevväxling med ombud

Ett brev eller någon annan postförsändelse som fången adresserat till sin advokat eller något annat rättegångsombud eller rättegångsbiträde som avses i 15 kap. 2 § 1 eller 5 *mom.* i rättegångsbalken får inte granskas eller läsas.

Föreslagen lydelse

avsändare, om inte avsändaren kan utredas utan att brevet, postförsändelsen eller meddelandet öppnas. Då får brevet eller meddelandet inte läsas i större utsträckning än vad som *är nödvändigt* för att ta reda på vem som är dess avsändare.

2 a §

Underrättelse om läsning

Om ett brev, en annan postförsändelse eller ett meddelande till eller från en fånge läses, ska fången utan dröjsmål underrättas om läsningen samt om grunden för läsningen. Underrättelsen om läsningen får uppskjutas om det *är nödvändigt* för att förhindra brott, *upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset* eller trygga fångens eller någon annans säkerhet. Fången ska dock underrättas om läsningen och dess grund inom 30 dagar från läsningen eller, om fången friges tidigare än detta, senast då fången friges, om inte något annat följer av annan lagstiftning.

Om ett brev efter läsningen kvarhålls på en sådan grund som avses i 5 §, *iakttas bestämmelserna i den paragrafen i fråga om underrättelsen.*

4 §

Brevväxling med ombud

Ett brev eller någon annan postförsändelse som fången adresserat till sin advokat eller något annat rättegångsombud eller rättegångsbiträde som avses i 15 kap. 2 § 1 eller 6 *mom.* i rättegångsbalken får inte granskas eller läsas.

Gällande lydelse

Ett brev eller någon annan postförsändelse som anlänt till en fånge och av vars avsändaruppgifter det framgår att avsändaren är det ombud som avses i 1 mom. får i fångens närvaro öppnas och dess innehåll granskas utan att ett eventuellt meddelande i försändelsen läses, *om det finns anledning att misstänka att brevet innehåller ämnen eller föremål som avses i 9 kap. 1 § 1 eller 2 mom.* Vid granskningen iakttas i övrigt bestämmelserna i 1 § 3 mom.

5 §

Kvarhållande av brev eller postförsändelser

Ett brev, en annan postförsändelse eller ett meddelande till eller från en fånge får kvarhållas, *om detta behövs* för att förhindra brott, *avvärja en fara som hotar ordningen i fängelset* eller trygga fångens eller någon annans säkerhet.

Mottagaren eller avsändaren skall utan dröjsmål underrättas om kvarhållandet av ett brev, någon annan postförsändelse eller ett meddelande och om orsaken till kvarhållandet, om inte något annat följer av en orsak som nämns i 1 mom. Ett brev, en annan postförsändelse eller ett meddelande som av en orsak som avses i 1 mom. inte befordras till mottagaren skall returneras till avsändaren eller ges till fången vid frigivningen.

En postförskottsbeställning eller någon annan beställning på kredit som avsänts av en fånge kan kvarhållas, om fången inte har råd att betala beställningen. Den beställda försändelsen kan returneras till avsändaren utan fångens samtycke.

6 §

Användning av telefon

I ordningsstadgan för ett fängelse kan meddelas de föreskrifter om tider för användning av telefon som är nödvändiga med hänsyn till verksamheten och ordningen i

Föreslagen lydelse

Ett brev eller någon annan postförsändelse som anlänt till en fånge och av vars avsändaruppgifter det framgår att avsändaren är det ombud som avses i 1 mom. kan i fångens närvaro öppnas och dess innehåll granskas utan att ett eventuellt meddelande i försändelsen läses, *om det är nödvändigt* för att ta reda på om brevet innehåller i 9 kap. 1 § 2 eller 2 mom. avsedda ämnen eller föremål. Vid granskningen iakttas i övrigt bestämmelserna i 1 § 3 mom.

5 §

Kvarhållande av brev eller postförsändelser

Ett brev, någon annan postförsändelse eller ett meddelande till eller från en fånge får kvarhållas, om detta *är nödvändigt* för att förhindra brott, *upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset* eller trygga fångens eller någon annans säkerhet.

Mottagaren eller avsändaren ska utan dröjsmål underrättas om kvarhållandet av ett brev, någon annan postförsändelse eller ett meddelande och om orsaken till kvarhållandet, om inte något annat följer av en orsak som nämns i 1 mom. Ett brev, någon annan postförsändelse eller ett meddelande som av en orsak som avses i 1 mom. inte befordras till mottagaren ska returneras till avsändaren eller ges till fången vid frigivningen.

En postförskottsbeställning eller någon annan beställning på kredit som avsänts av en fånge kan kvarhållas, om fången inte har råd att betala beställningen. Den beställda försändelsen kan returneras till avsändaren utan fångens samtycke.

6 §

Användning av telefon

Användning av telefon bör tillåtas vid de tidpunkter som reserverats för ändamålet så ofta som det är möjligt utan att ordningen och verksamheten i fängelset störs och även vid

Gällande lydelse

fängelset. För användningen av telefon kan ställas som villkor att fången uppger med vem han eller hon har för avsikt att stå i kontakt.

Ett telefonsamtal kan avbrytas eller förvägras, *om det är nödvändigt* för att förhindra ett brott *eller upprätthålla ordningen i fängelset.*

7 §

Avlyssning och inspelning av telefonsamtal

En fånges telefonsamtal får avlyssnas och spelas in, *om det av någon grundad anledning som har samband med fångens brottsliga bakgrund, med fångens uppförande under fängelsetiden eller med samtalets mottagare behövs* för att förhindra brott, *avvärja en fara som hotar ordningen i fängelset* eller trygga fångens eller någon annans säkerhet. Ett beslut som berättigar till avlyssning och inspelning av telefonsamtal får fattas för högst 14 dagar åt gången.

8 §

Brevväxling och telefonsamtal och elektronisk kommunikation på säkerhetsavdelningar

Andra brev, postförsändelser och meddelanden till och från fångar på en säkerhetsavdelning än sådana som avses i 3 och 4 § får läsas, *om det av någon anledning som har samband med fångens brottsliga bakgrund, med fångens uppförande under fängelsetiden eller med försändelsen eller dess avsändare eller mottagare behövs* för att förhindra brott, *avvärja en fara som hotar ordningen i fängelset* eller trygga fångens eller någon annans säkerhet. I fråga om

Föreslagen lydelse

andra tillfällen, om det behövs för upprätthållande av fångens kontakter eller av något annat viktigt skäl. För användningen av telefon kan ställas som villkor att fången uppger med vem denne har för avsikt att stå i kontakt.

Användningen av telefon kan avbrytas eller förvägras, *om det är motiverat* för att förhindra brott, *upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset eller trygga fångens eller någon annans säkerhet.*

7 §

Avlyssning och inspelning av telefonsamtal

En fånges i 6 § *avsedda* telefonsamtal får avlyssnas och spelas in, *om det är nödvändigt* för att förhindra brott, *upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset* eller trygga fångens eller någon annans säkerhet. Ett beslut som berättigar till avlyssning och inspelning av telefonsamtal får fattas för högst 30 dagar åt gången.

8 §

Brevväxling och telefonsamtal på säkerhetsavdelningar

Andra brev, postförsändelser och meddelanden till eller från en fånge på en säkerhetsavdelning än sådana som avses i 3 och 4 § får läsas *och kopieras* för att förhindra brott, *upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset* eller trygga fångens eller någon annans säkerhet. På fångars brevväxling tillämpas i övrigt bestämmelserna i 1 §, 2 § 2 mom. samt 2 a, 3–5 och 11 §.

Gällande lydelse

fångarnas brevväxling tillämpas i övrigt 1 §, 2 § 2 och 3 mom. samt 2 a, 3–5 och 11 §.

Ett villkor för att en fånge på en säkerhetsavdelning ska få använda telefon är att fången samtycker till att hans eller hennes samtal kan spelas in utöver att de avlyssnas. I fråga om avlyssning av samtal tillämpas i övrigt bestämmelserna i 7 § 2 och 3 mom.

En fånge som placerats på en säkerhetsavdelning kan inte beviljas tillstånd till användning av e-post enligt 9 §.

9 b §

Övervakning av elektronisk kommunikation

Utöver vad som bestäms i informationssamhällsbalken (917/2014), har fängelset vid behov rätt att hämta avsändar- och mottagaruppgifter för meddelanden och samtal ur den anordning som fången använt för kommunikationen eller ur de anordningar eller system som fängelset tillhandahåller för förmedling och behandling av kommunikationen.

Vid övervakningen av e-postmeddelanden som en fånge mottagit och sänt samt av mobiltelefonens textmeddelanden tillämpas bestämmelserna i 2–5 §.

En fånge som sänder e-postmeddelanden eller använder internet får övervakas på teknisk väg och så att en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten är närvarande.

Föreslagen lydelse

En på en säkerhetsavdelning placerad fånges i 6 § avsedda telefonsamtal får avlyssnas och spelas in för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset eller trygga fångens eller någon annans säkerhet. På avlyssning av samtal tillämpas i övrigt 7 § 2 och 3 mom.

9 b §

Övervakning av elektronisk kommunikation

Utöver vad som föreskrivs i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation (917/2014) har Brottspåföljdsmyndigheten vid behov rätt att ur den utrustning och de system som fängelset förvaltar och som är avsedda för förmedling och behandling av kommunikation hämta förmedlingsuppgifter om webbsidor som fångarna besöker och om meddelanden i den e-post som Brottspåföljdsmyndigheten förvaltar. Efter åtgärden ska förmedlingsuppgifterna utan dröjsmål utplånas, om inte annat föreskrivs i lag.

Vid övervakningen av de e-postmeddelanden som en fånge mottagit och sänt genom Brottspåföljdsmyndighetens e-post tillämpas bestämmelserna i 2, 2 a och 3–5 §. På övervakningen av en på en säkerhetsavdelning placerad fånges användning av e-post för fångar tillämpas dock 8 § 1 mom.

En fånges elektroniska kommunikation enligt 9 och 9 a § kan övervakas genom teknisk övervakning och så att en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten är närvarande.

Användningen av e-post eller internet kan avbrytas eller förvägras, om det är motiverat för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset eller trygga fångens eller någon annans säkerhet.

Gällande lydelse

11 §

Beslutanderätt

Enhetschefen för fängelset eller en säkerhetsansvarig eller sysselsättningsansvarig beslutar om tillstånd till användning av e-post och av internet och om återkallande av sådana tillstånd samt om överlämnande av en dator till en fånges förfogande.

12 §

Närmare bestämmelser och föreskrifter

Närmare bestämmelser om förfarandet vid granskning, läsning, kopiering och kvarhållande av brev, om avlyssning och inspelning av telefonsamtal samt om användning och övervakning av elektronisk kommunikation utfärdas genom förordning av statsrådet.

Närmare föreskrifter om egenskaperna hos mobiltelefoner enligt 6 a § samt om överlämnandet av telefoner till fångarnas förfogande och om användningen av dem meddelas av Brottspåföljdsmyndigheten.

13 kap.

Besök och andra kontakter utom fängelset

2 §

Besöksrum och övervakning av besök

Föreslagen lydelse

11 §

Beslutanderätt

Enhetschefen för fängelset eller en säkerhetsansvarig eller sysselsättningsansvarig beslutar om tillstånd till användning av e-post och av internet och om återkallande av sådana tillstånd samt om överlämnande av en dator till en fånges förfogande. *Beslut om att avbryta eller förvägra användningen av e-post eller internet fattas av en tjänsteman i chefsuppgifter inom styrning eller övervakning eller av en tjänsteman som utför styrnings- eller övervakningsuppgifter. Beslut om öppnande av webbsidor fattas av en i Brottspåföljdsmyndighetens arbetsordning förordnad tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten.*

12 §

Närmare bestämmelser och föreskrifter

Närmare bestämmelser om förfarandet vid granskning, läsning, kopiering och kvarhållande av brev samt om avlyssning och inspelning av telefonsamtal utfärdas genom förordning av statsrådet.

Brottspåföljdsmyndigheten meddelar närmare föreskrifter om

- 1) fängelsernas telefonsystem,*
- 2) överlämnande, förvaring och användning av mobiltelefon,*
- 3) förfarandet vid öppnande av webbsidor.*

13 kap.

Besök och andra kontakter utom fängelset

2 §

Besöksrum och övervakning av besök

Gällande lydelse

Vid sådana övervakade besök som avses i 3 § får samtalet mellan fången och besökaren avlyssnas och upptas med hjälp av en teknisk anordning, *om det av någon grundad anledning som har samband med fångens brottsliga bakgrund, med fångens uppförande under fängelsetiden eller med besökaren behövs* för att förhindra brott, *avvärja en fara som hotar ordningen i fängelset* eller trygga fångens eller någon annans säkerhet. En på säkerhetsavdelning placerad fånges samtal får avlyssnas och upptas med hjälp av en teknisk anordning vid ett övervakat besök enligt 3 §, vid besök av barn enligt 5 § och vid sådan kontakt via videolänk som avses i 13 §. Fången och besökaren ska underrättas om avlyssningen och upptagningen av samtalet innan åtgärden inleds.

3 §

Övervakade besök

I ett slutet fängelse kan ett övervakat besök ordnas avskilt från andra fångar och besökare, *om det med beaktande av besökarens eller fångens brottsliga bakgrund eller fångens uppförande under fängelsetiden finns skäl att misstänka att besöket kan äventyra ordningen eller säkerheten i fängelset eller fångens eller någon annans säkerhet.*

6 §

Besök av ombud

Besöket får övervakas om det är nödvändigt för att upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset eller om fången eller ombudet uttryckligen begär det. Övervakningen utförs genom synkontakt eller med hjälp av en teknisk anordning, utan att samtalet mellan fången och ombudet avlyssnas eller upptas. Besöket kan vid behov också ordnas i ett rum

Föreslagen lydelse

Vid övervakade besök enligt 3 §, besök av barn enligt 5 §, besök fångar emellan enligt 7 § och vid sådan kontakt via videolänk som avses i 13 § får samtalet mellan fången och besökaren avlyssnas och spelas in med hjälp av en teknisk anordning, *om det är nödvändigt för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset* eller trygga fångens eller någon annans säkerhet. En på en säkerhetsavdelning placerad fånges samtal vid ett sådant besök eller en sådan kontakt via videolänk som avses i detta moment får avlyssnas och spelas in med hjälp av en teknisk anordning *för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset eller trygga fångens eller någon annans säkerhet.* Fången och besökaren ska underrättas om avlyssningen och inspelningen av samtalet innan åtgärden inleds.

3 §

Övervakade besök

I ett slutet fängelse kan ett övervakat besök ordnas avskilt från andra fångar och besökare om det är *motiverat för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset eller trygga fångens eller någon annans säkerhet.* Besöket ska i möjligaste mån ordnas avskilt från andra fångar och besökare *också om fången eller besökaren begär det.* Vid besök enligt detta moment får fången eller besökaren inte använda anteckningsmaterial.

6 §

Besök av ombud

Besöket får övervakas om det är nödvändigt för att *förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga fångens eller någon annans säkerhet* eller om fången eller ombudet uttryckligen begär det. Övervakningen utförs genom synkontakt eller med hjälp av en teknisk anordning, utan att samtalet mellan fången och ombudet

Gällande lydelse

dar det finns konstruktionsmassiga hinder mellan fangen och ombudet. Fangen och ombudet ska underrattas om overvakningen av besoket innan overvakningen inleds.

8 §

Avbrytande av besök

Ett besök får avbrytas om det behövs för att förhindra ett brott eller upprätthålla ordningen eller säkerheten i fängelset.

9 §

Återkallande och förvägran av besök

Ett besök kan förvägras, om

- 1) besökaren inte kan legitimera sig på ett tillförlitligt sätt,
- 2) besökaren vägrar att underkasta sig säkerhetskontroll enligt 17 kap. 2 § eller kroppsvisitation enligt 17 kap. 3 §,
- 3) besökaren av yttre tecken att döma är berusad,
- 4) *det finns grundad anledning att misstänka att besöket medför fara för ordningen eller säkerheten i fängelset eller fångens eller någon annans säkerhet.*

10 §

Besöksförbud

Om det har konstaterats att en besökare har medfört eller försökt medföra narkotika eller ämnen eller föremål som avses i 9 kap. 1 § 1 mom. 1 eller 2 punkten eller 2 mom. till ett fängelse, eller har konstaterats äventyra säkerheten eller allvarligt störa ordningen i fängelset, kan besökaren meddelas ett med hänsyn till omständigheterna skäligt, högst sex månaders förbud att besöka fängelset. Ett

Föreslagen lydelse

avlyssnas eller spelas in. Besöket kan vid behov också ordnas i ett rum där det finns konstruktionsmassiga hinder mellan fangen och ombudet. Fangen och ombudet ska underrattas om overvakningen av besöket innan overvakningen inleds.

8 §

Avbrytande av besök

Ett besök får avbrytas, om det är motiverat för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset eller *trygga fångens eller någon annans säkerhet.*

9 §

Återkallande och förvägran av besök

Ett besök kan förvägras, om

- 1) besökaren inte kan legitimera sig på ett tillförlitligt sätt,
- 2) besökaren vägrar att underkasta sig säkerhetskontroll enligt 17 kap. 2 § eller kroppsvisitation enligt 17 kap. 3 §,
- 3) besökaren av yttre tecken att döma är berusad,
- 4) *det i övrigt är motiverat för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset eller trygga fångens eller någon annans säkerhet.*

10 §

Besöksförbud

En besökare kan meddelas ett med hänsyn till omständigheterna skäligt, högst sex månaders förbud mot besök och kontakt via videolänk, om detta är nödvändigt på grund av att besökaren har konstaterats ha medfört eller försökt medföra i 9 kap. 1 § 1 eller 2 mom. avsedda ämnen eller föremål till fängelset eller på något annat sätt ha äventyrat ordningen och säkerheten i

Gällande lydelse

besöksförbud kan förlängas om det fortfarande behövs för att förhindra den verksamhet som ligger till grund för förbudet.

12 §

Mottagning och granskning av varor

I samband med besök i ett fängelse får en liten mängd sådana varor eller föremål tas emot som det enligt 9 kap. 1 § 1 och 2 mom. är tillåtet att inneha i fängelset. *Närmare föreskrifter om den egendom som får tas emot och om dess mängd samt om förfarandet vid mottagningen av varor meddelas i fängelsets i 15 kap. 1 § avsedda ordningsstadga.*

De varor som besökare medför ska granskas innan de överlämnas till fången.

19 §

Närmare bestämmelser och föreskrifter

Närmare bestämmelser om besöksförbud och innehållet i det, om hur övervakningen av besök ska ordnas samt om besöksrummens tekniska och konstruktionsmässiga övervakningsarrangemang utfärdas genom förordning av statsrådet.

Närmare föreskrifter om hur besök ska ordnas meddelas av Brottspåföljdsmyndigheten.

14 kap.

Permission

1 §

Syftet med permission

En fånge kan på ansökan beviljas tillstånd att för en kort tid avlägsna sig från fängelset (permission).

Syftet med permissionen är att stödja fången i att bevara sina kontakter och anpassa sig i

Föreslagen lydelse

fängelset eller fångens eller någon annans säkerhet. Ett besöksförbud kan förlängas med högst 30 dagar åt gången, om det fortfarande är nödvändigt för att förhindra den verksamhet som ligger till grund för förbudet.

12 §

Mottagning och granskning av varor

I samband med besök i ett fängelse får en liten mängd sådana varor eller föremål tas emot som det enligt 9 kap. 1 § 1 och 2 mom. är tillåtet att inneha i fängelset.

De varor som besökare medför ska granskas innan de överlämnas till fången.

19 §

Närmare bestämmelser

Närmare bestämmelser om besöksförbud och innehållet i det, om hur övervakningen av besök ska ordnas samt om besöksrummens tekniska och konstruktionsmässiga övervakningsarrangemang utfärdas genom förordning av statsrådet.

14 kap.

Permission

1 §

Definition av permission

En fånge kan för en kort tid beviljas tillstånd att avlägsna sig från fängelset till Finlands territorium (permission).

Gällande lydelse

samhället samt att minska de negativa effekter som frihetsberövandet orsakar.

2 §

Permission på basis av strafftidens längd

Permission på basis av strafftidens längd kan på ansökan beviljas, om

- 1) beviljande av permission främjar genomförandet av planen för strafftiden,
- 2) det utifrån fångens uppförande under strafftiden samt uppgifter om fångens person och brottslighet kan anses sannolikt att villkoren för permissionen kommer att iaktas, och
- 3) fången förbinder sig att genomgå den kontroll av drogfrihet som avses i 16 kap. 7 § och annan behövlig kontroll av att villkoren för permissionen iaktas.

Föreslagen lydelse

2 §

Förutsättningar för beviljande av permission och övervakning

Permission kan beviljas om

- 1) *det kan anses sannolikt att fången iakttar permissionsvillkoren,*
- 2) *det kan anses sannolikt att fången inte fortsätter med brottslig verksamhet och inte äventyrar någon annans säkerhet under permissionen,*
- 3) *fångens förbinder sig till drogfrihet och att genomgå sådan kontroll av drogfrihet som avses i 16 kap. 7 §, till sådan övervakning med tekniska anordningar som avses i 2 mom. i denna paragraf samt till sådana permissionsvillkor som avses i 7 § i detta kapitel.*

Fångens kan övervakas under permissionen, om övervakningen kan främja att permissionsvillkoren iaktas. Övervakningen sker ledsagad av en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten eller med tekniska anordningar. De tekniska anordningarna kan vara sådana att de ges till fången eller fästs på fången vid handleden, vristen eller midjan eller vara en kombination av sådana anordningar.

En fånge som placerats på en säkerhetsavdelning enligt 5 kap. 5 § kan beviljas permission endast ledsagad av en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten. En fånge som placerats på en avdelning för intensifierad övervakning enligt 5 kap. 4 a § kan beviljas permission endast under övervakning på det sätt som avses i 2 mom. Permission enligt 3 § 4 mom. för en fånge som avtjänar fängelse på livstid kan beviljas endast ledsagad av en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten.

Gällande lydelse

3 §

Den tidigaste tidpunkten för permission som beviljas på basis av strafftidens längd

Permission på basis av strafftidens längd kan på ansökan beviljas när två tredjedelar, dock minst två månader, har avtjänats av strafftiden fram till villkorlig frigivning eller av fängelsetiden som ingår i ett kombinationsstraff enligt 2 c kap. i strafflagen (fängelsetid).

Möjlighet till permission för den som avtjänar livstids fängelse bestäms som om fängelsetiden skulle vara tolv år. Permission för den som dömts till livstids fängelse för ett brott som begåtts innan gärningsmannen fyllt 21 år bestäms som om fängelsetiden skulle vara tio år.

En fånge som noggrant iakttagit planen för strafftiden kan, om villkoren i 2 § uppfylls, beviljas permission före den tidpunkt som avses i 1 mom. om det är behövligt för genomförandet av planen eller om det i enskilda fall är motiverat för bevarandet av en fånges kontakter, upprätthållandet av handlingsförmågan eller av någon annan motsvarande anledning. Permission får på denna grund dock inte beviljas innan hälften av fängelsetiden avtjänats.

4 §

Permission av viktigt skäl

Permission av viktigt skäl eller för deltagande i en sammankomst utanför fängelset kan beviljas på ansökan om villkoren i 2 § 2 och 3 punkten uppfylls och om permissionen är viktig av något skäl i anknytning till fångens familj, hälso- och sjukvård eller utkomst eller till skötseln av arbets- eller utbildningsfrågor eller socialärenden eller bostadsfrågor eller av något annat motsvarande skäl.

Om en fånge ansöker om permission av något skäl i anknytning till hälso- och sjukvård, skall ett utlåtande skaffas hos en läkare eller, då läkaren inte är anträffbar, hos

Föreslagen lydelse

3 §

Permission på basis av strafftidens längd

Permission på basis av strafftidens längd kan beviljas om förutsättningarna enligt 2 § har uppfyllts och två tredjedelar, dock minst två månader, har avtjänats av strafftiden fram till villkorlig frigivning eller av fängelsetiden som ingår i ett kombinationsstraff enligt 2 c kap. i strafflagen (fängelsetid).

Möjlighet till permission för den som avtjänar livstids fängelse bestäms som om fängelsetiden skulle vara tolv år. Permission för den som dömts till livstids fängelse för ett brott som begåtts innan gärningsmannen fyllt 21 år bestäms som om fängelsetiden skulle vara tio år.

Permission på basis av strafftidens längd kan beviljas för högst tre dygn under en period på två månader. Den första perioden på två månader börjar med den första permission som beviljas på basis av strafftidens längd. Permissionens totala längd ökas med en skälig restid.

Om en fånge som avtjänar livstids fängelse inte beviljas permission under den tid som avses i 2 mom., ska fången beviljas en permission på högst sex timmar minst en gång per år.

4 §

Permission av viktigt skäl

Permission kan beviljas, om de förutsättningar som anges i 2 § uppfylls och det är viktigt att permission beviljas av skäl som hänför sig till fångens familj, hälso- och sjukvård eller försörjning eller för skötsel av ett arbetsärende, utbildningsärende, socialt ärende, bostadsärende eller något annat motsvarande ärende.

Utlåtande av en läkare eller någon annan yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården ska begäras av skäl som hänför sig till hälso- och sjukvård. Vid anmälan om tidpunkten för ett hälsovårdsbesök iakttas 10 kap. 2 § 3 mom.

Gällande lydelse

någon annan tjänsteman som hör till hälso- och sjukvårdspersonalen.

Om det inte kan anses tillräckligt sannolikt att permissionsvillkoren kommer att iakttas, kan fången beviljas permission under behövlig bevakning.

5 §

Permission av synnerligen viktigt skäl

En fånge skall beviljas permission för att under behövlig bevakning för en kort tid avlägsna sig från fängelset för att på finskt territorium besöka en svårt sjuk nära anhörig eller annan närstående eller för att närvara vid en nära anhörigs eller annan närståendes begravning eller av något annat motsvarande synnerligen viktigt skäl.

Permissionen kan förvägras om det är nödvändigt för förhindrande av rymning, fritagningsförsök eller ett nytt brott eller av andra motsvarande vägande skäl.

6 §

Ledsagad permission

En fånge kan utan hinder av bestämmelserna i 2 och 3 § för högst ett halvt dygn beviljas permission under ledsagning eller nödvändig bevakning för att delta i en sammankomst utanför fängelset eller av något annat motsvarande skäl.

Fångar som placerats på säkerhetsavdelning enligt 5 kap. 5 § kan på de grunder som avses i 4 eller 5 § beviljas endast ledsagad permission.

Om en fånge som avtjänar livstids fängelse inte beviljas permission under den tid som avses i 3 §, skall fången beviljas ledsagad permission minst en gång per år.

7 §

Permissionens längd

Föreslagen lydelse

Permission beviljas för den tid som skötseln av det ärende som ligger till grund för permissionen kräver. Permissionens totala längd ökas med en skäligen restid.

5 §

Permission av synnerligen viktigt skäl

En fånge ska beviljas permission för att besöka en nära anhörig eller någon annan närstående som är allvarligt sjuk eller i vård i livets slutskede samt att närvara vid begravning av en nära anhörig eller någon annan närstående eller för något annat motsvarande synnerligen viktigt skäl.

Permission beviljas för den tid som ett synnerligen viktigt skäl kräver. Permissionens längd kan begränsas, om det är motiverat för att förhindra rymning, fritagningsförsök eller brott eller för att trygga fångens eller någon annans säkerhet. Permissionens totala längd ökas med en skäligen restid.

6 §

Permission för uträttande av ärenden i öppna fängelser

I öppna fängelser kan en fånge beviljas permission för återkommande besök enligt dagordningen, för deltagande i en extern tillställning eller av någon annan motsvarande orsak, om förutsättningarna enligt 2 § uppfylls.

Permissionen kan vara i högst sex timmar åt gången.

7 §

Permissionsvillkor

Gällande lydelse

Permission på basis av strafftidens längd kan beviljas för högst tre dygn under en tid av två månader från och med den tidpunkt som avses i 3 §.

Permission enligt 4 och 5 § beviljas för den tid som skötseln av de ärenden som utgör grund för permissionen nödvändigtvis kräver.

Permissionens totala längd ökas med en skälig restid.

8 §

Permissionsvillkor

Permission kan förenas med villkor som gäller vistelse utanför fängelset, grunden för permissionen, drogfrihet, övervakning, uppförande och återkomst till fängelset.

2 mom. har upphävts genom L 22.12.2021/1302.

En fånge som har permission kan övervakas med tekniska anordningar som ges till fången eller fästs på fången vid handleden, vristen eller midjan eller med en kombination av sådana anordningar.

9 §

Återkallande av permission och överträdelse av permissionsvillkoren

Om villkoren för beviljande av permission inte längre uppfylls efter att beslutet fattats, kan permissionen återkallas. En fånge som bryter mot permissionsvillkoren kan påföras disciplinstraff enligt 15 kap. 4 § 1–3 punkten. Bestämmelser om inräkning av permissionstiden i strafftiden finns i 3 kap. 7 §.

Om en fånge begår ett brott utanför fängelset, skall bestämmelserna i 2 kap. 13 § i strafflagen iakttas.

10 §

Kostnader

Föreslagen lydelse

Permissionen kan förenas med villkor som gäller vistelse utanför fängelset, övervakning, uppförande och återkomst till fängelset.

8 §

Återkallande och avbrytande av permission

Om villkoren för beviljande av permission inte längre uppfylls efter att beslutet fattats, kan permissionen återkallas. Permissionen kan avbrytas om fången bryter mot permissionsvillkoren eller begår ett brott under permissionen. En permission får också avbrytas, om det är motiverat för att förhindra brott, rymning eller fritagningsförsök eller för att trygga fångens eller någon annans säkerhet.

9 §

Överträdelse av permissionsvillkor

Om en fånge bryter mot permissionsvillkoren kan fången påföras disciplinstraff enligt 15 kap. 4 §. Bestämmelser om inräkning av permissionstiden i strafftiden finns i 3 kap. 7 §.

Om en fånge begår ett brott utanför fängelset, ska bestämmelserna i 2 kap. 13 § i strafflagen iakttas.

10 §

Kostnader

Gällande lydelse

Fångarna skall svara för resekostnaderna under permissionerna.

Kostnaderna för resor under en permission som beviljats av de skäl som avses i 5 och 6 § betalas med statsmedel. Kostnaderna för resor också under någon annan permission kan betalas med statsmedel, om det finns grund för det med hänsyn till fångens medellöshet eller orsaken till permissionen.

11 §

Beslutanderätt

Beslut om beviljande och återkallande av permission samt om tidigareläggning enligt 3 § 3 mom. och betalning av kostnader för resor under permission enligt 10 § 2 mom. fattas av enhetschefen för fängelset eller av en i brottspåföljdscentralens arbetsordning angiven säkerhetsansvarig eller sysselsättningsansvarig.

Direktören för Brottspåföljdsmyndighetens ansvarsområde för operativ verksamhet beslutar dock om permission och betalning av kostnader för resor under permission, om

1) den som avtjänar fängelse på livstid eller ett kombinationsstraff ansöker om permission med stöd av 2–5 §, eller

2) permissionen gäller vistelse i någon annan stat än Finland.

Direktören för Brottspåföljdsmyndighetens ansvarsområde för operativ verksamhet kan besluta att den beslutanderätt som avses i 2 mom. överförs på enhetschefen för fängelset.

12 §

Närmare bestämmelser och föreskrifter

Närmare bestämmelser om restid, ersättande av resekostnader under en permission, *permissionsförfarandet och om villkoren för permission* utfärdas genom förordning av statsrådet. Närmare föreskrifter om beräkning av antalet permissioner och permissionernas längd meddelas av Brottspåföljdsmyndigheten.

Föreslagen lydelse

En fånge ska svara för resekostnaderna under en permission.

Kostnaderna för resor under en permission som avses i 3 § 4 mom. och 5 § betalas med statsmedel. Även för andra permissioner kan resekostnaderna betalas med statens medel, om det är motiverat med beaktande av fångens medellöshet eller orsaken till permissionen.

11 §

Beslutanderätt

Beslut om beviljande och återkallande av permission samt betalning av kostnader för resor under permission enligt 10 § 2 mom. fattas av enhetschefen för fängelset eller av en i brottspåföljdscentralens arbetsordning angiven säkerhetsansvarig eller sysselsättningsansvarig.

Direktören för Brottspåföljdsmyndighetens ansvarsområde för operativ verksamhet beslutar om permission och betalning av kostnader för resor under permission, om den som avtjänar fängelse på livstid eller ett kombinationsstraff ansöker om permission. Direktören för Brottspåföljdsmyndighetens ansvarsområde för operativ verksamhet kan besluta att den beslutanderätt som avses i detta moment överförs på enhetschefen för fängelset.

12 §

Närmare bestämmelser och föreskrifter

Närmare bestämmelser om restid, ersättande av kostnader för resor under permission och *permissionsvillkor* utfärdas genom förordning av statsrådet. Närmare föreskrifter om det antal permissioner som beviljas på *basis av strafftidens längd* och om permissionernas längd meddelas av Brottspåföljdsmyndigheten.

15 kap.

Ordningen och disciplinen i ett fängelse

1 §

Ordningsstadgan för ett fängelse

Ett fängelse ska ha en ordningsstadga som innehåller mer detaljerade föreskrifter än denna lag och de bestämmelser och föreskrifter som utfärdats med stöd av den och som gäller *vistelse på fängelseområdet, låsning av lokalerna, avdelningar, hur rökning, besök, telefonkontakter och fritidsverksamhet ska ordnas, innehav av egendom samt andra motsvarande enskilda omständigheter som hänför sig till upprätthållandet av ordningen i fängelset och ordnandet av sysselsättningen.*

3 §

Ordningsföreseelser

En fånge kan påföras disciplinstraff om fången gör sig skyldig till en ordningsföreseelse. Ordningsföreseelser är att

1) i ett fängelse eller annars under uppsikt av en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten göra sig skyldig till ett brott som inte kan förutses medföra strängare straff än böter,

2) utan tillstånd avlägsna sig från en öppen anstalt eller hälsovårdsanstalt,

15 kap.

Ordningen och disciplinen i ett fängelse

1 §

Ordningsstadgan för ett fängelse

Ett fängelse ska ha en ordningsstadga som innehåller mer detaljerade föreskrifter än denna lag och de bestämmelser och föreskrifter som utfärdats med stöd av den och som gäller

- 1) *vistelse på fängelseområdet,*
- 2) *avdelningar i fängelset,*
- 3) *sysselsättning och fritidsverksamhet som ordnas i fängelset och på fängelseavdelningarna,*
- 4) *hur rökning ska ordnas,*
- 5) *hur besök och kontakt via videolänk, brevväxling, användning av telefon och användning av e-post och internet ska ordnas,*
- 6) *anskaffning av livsmedel och andra varor som lämpar sig för personligt bruk samt av bruksföremål och förnödenheter i fängelset och mottagning av sådana utanför fängelset,*
- 7) *förvaring av fångens egendom.*

3 §

Ordningsföreseelser

En fånge kan påföras disciplinstraff om fången gör sig skyldig till en ordningsföreseelse. Ordningsföreseelser är att

1) i ett fängelse eller annars under uppsikt av en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten göra sig skyldig till ett brott som inte kan förutses medföra strängare straff än böter,

2) utan tillstånd avlägsna sig från ett öppet fängelse, *en anstalt utanför fängelset enligt 8 kap. 10 a §* eller en hälsovårdsanstalt,

3) bryta mot bestämmelserna i denna lag eller bestämmelser som med stöd av lagen

Gällande lydelse

3) bryta mot bestämmelserna i denna lag eller bestämmelser som med stöd av lagen utfärdats genom förordning av statsrådet eller mot föreskrifter som preciserar dessa och som meddelats av Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet,

4) bryta mot fängelsets i 1 § avsedda ordningsstadga förutsatt att ordningsstadgan uttryckligen anger att förseelsen kan leda till disciplinstraff,

5) bryta mot de villkor som ställts för tillstånd eller placering som avses i 8 kap. 6 eller 9 § eller för tillstånd som avses i 12 kap. 6 a, 9 eller 9 a § eller för permission som avses i 14 kap., (10.4.2015/393)

6) underlåta att följa en uppmaning eller befallning som en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten har gett inom ramen för sin behörighet i syfte att upprätthålla ordningen eller säkerheten i fängelset.

10 §

Behandling av disciplinärenden

En ordningsförseelse ska behandlas i det fängelse där fången är placerad eller där fången gjort sig skyldig till ordningsförseelsen. En ordningsförseelse som en fånge gjort sig skyldig till under en transport ska dock behandlas i det fängelse dit fången anländer. Om en fånge på grund av en ordningsförseelse förflyttas från *en öppen anstalt* till ett slutet fängelse, kan ordningsförseelsen också behandlas och disciplinstraffet påföras i det fängelse till vilket fången förflyttas.

11 §

Avskildhet vid utredning

Medan en ordningsförseelse utreds och beslutet om disciplinstraff inväntas kan fången hållas avskild från övriga fångar, om det behövs för att bevara ordningen eller av

Föreslagen lydelse

utfärdats genom förordning av statsrådet eller mot föreskrifter som preciserar dessa och som meddelats av Brottspåföljdsmyndigheten,

4) bryta mot fängelsets i 1 § avsedda ordningsstadga, förutsatt att ordningsstadgan uttryckligen anger att förseelsen kan leda till disciplinstraff,

5) bryta mot de villkor som ställts för tillstånd som avses i 8 kap. 6 och 9 §, placering som avses i 8 kap. 10 a § eller tillstånd som avses i 12 kap. 6 a, 9 eller 9 a § eller mot de permissionsvillkor som avses i 14 kap.,

6) underlåta att följa en uppmaning eller befallning som en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten har gett inom ramen för sin behörighet i syfte att upprätthålla ordningen eller säkerheten i fängelset.

10 §

Behandling av disciplinärenden

En ordningsförseelse ska behandlas i det fängelse där fången är placerad eller där fången gjort sig skyldig till ordningsförseelsen. En ordningsförseelse som en fånge gjort sig skyldig till under en transport ska dock behandlas i det fängelse dit fången anländer. Om en fånge på grund av en ordningsförseelse förflyttas från *ett öppet fängelse* till ett slutet fängelse, kan ordningsförseelsen också behandlas och disciplinstraffet påföras i det fängelse till vilket fången förflyttas.

11 §

Avskildhet vid utredning

Medan en ordningsförseelse utreds och beslutet om disciplinstraff inväntas kan fången hållas avskild från övriga fångar, om det är motiverat för utredningen av

Gällande lydelse

andra särskilda skäl. Avskildheten får inte räckta längre än nödvändigt och inte överskrida sju dygn. En yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården ska så snart som möjligt underrättas om avskildheten.

16 kap.

Granskning av fängelselokaler och fångar

1 §

Övervakningen i ett fängelse

Fångarna och de lokaler som står till fångarnas förfogande skall övervakas *så som ordningen i fängelset, förvaringssäkerheten, fångarnas och andras säkerhet samt förhindrandet av rymning eller olovligt avvikande från öppna anstalter och förhindrande av brott kräver.*

1 a §

Teknisk övervakning i ett fängelse

För övervakningen av fängelseområdet och fängelselokalerna kan det användas teknisk övervakning *i syfte att upprätthålla ordningen i fängelset, förvaringssäkerheten och fångarnas och andras säkerhet samt i syfte att förhindra rymning eller olovligt avvikande från öppna anstalter eller brott.* Teknisk övervakning omfattar iakttagande och upptagning av bild med en teknisk anordning. Teknisk övervakning får inte användas i fångarnas celler, i toaletter, i omklädningsrum och på andra motsvarande platser. Det ska på tillbörligt sätt underrättas om den tekniska övervakningen.

2 §

Granskning av bostadsrum och egendom

Föreslagen lydelse

ordningsförseelsen. Avskildheten får inte räckta längre än nödvändigt och inte överskrida sju dygn. En yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården ska så snart som möjligt underrättas om avskildheten.

16 kap.

Granskning av fängelselokaler och fångar

1 §

Övervakningen i ett fängelse

Fångarna och de lokaler som står till fångarnas förfogande ska övervakas *för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset och trygga fångarnas eller andras personers säkerhet.*

1 a §

Teknisk övervakning i ett fängelse

För övervakningen av fängelseområdet och fängelselokalerna kan det användas teknisk övervakning *för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset och trygga fångarnas eller andras personers säkerhet.* Teknisk övervakning omfattar iakttagande och inspelning av bild med en teknisk anordning. Teknisk övervakning får inte användas i fångarnas celler, i toaletter, i omklädningsrum eller på andra motsvarande platser. Det ska på tillbörligt sätt underrättas om den tekniska övervakningen.

2 §

Granskning av bostadsrum och egendom

Gällande lydelse

Fångarnas bostadsrum och egendom som de innehar eller som finns på fängelseområdet kan granskas för *upprätthållande av ordningen och säkerheten i fängelset* eller utredning av misstänkta ordningsförseelser. Bestämmelser om innehav av bruksföremål, pengar och andra betalningsmedel samt annan egendom finns i 9 kap.

2 a §

Ingripande i obemannade fordons och farkosters färd

Brottspåföljdsmyndigheten har för att *upprätthålla ordningen eller säkerheten i ett fängelse eller för att skydda egendom* rätt att tillfälligt omhänderta ett obemannat fordon eller en obemannad farkost eller hindra dess användning eller annars ingripa i dess färd, om fordonet eller farkosten kommer in på fängelseområdet eller in i lufttrummet ovanför området.

4 §

Kroppsvsitation

En fånge kan kroppsvisiteras, om

- 1) *han eller hon misstänks för innehav av sådana otillåtna föremål eller ämnen som avses i 9 kap. 1 § 1 och 2 mom., eller*
- 2) *kroppsvsitation är behövlig för att förebygga att fången rymmer eller olovligt avviker från en öppen anstalt, för att avvärja en fara som hotar ordningen eller säkerheten i fängelset, för att utreda en misstänkt ordningsförseelse, på grund av ankomst eller återkomst till fängelset eller i samband med övervakade besök eller besök av barn.*

Föreslagen lydelse

Fångarnas bostadsrum och den egendom som de innehar eller som finns på fängelseområdet kan granskas för att *förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga fångarnas och andra personers säkerhet* eller utreda misstänkta ordningsförseelser. Bestämmelser om innehav av bruksföremål, pengar och andra betalningsmedel samt annan egendom finns i 9 kap.

2 a §

Ingripande i obemannade fordons och farkosters färd

Brottspåföljdsmyndigheten har för att *förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset och trygga fångarnas eller andras personers säkerhet* rätt att tillfälligt omhänderta ett obemannat fordon eller en obemannad farkost eller hindra dess användning eller annars ingripa i dess färd, om fordonet eller farkosten kommer in på fängelseområdet eller in i lufttrummet ovanför området.

4 §

Kroppsvsitation av fångar

En fånge kan i samband med *ankomst eller återkomst till fängelset eller i samband med övervakade besök och besök av barn* kroppsvisiteras för att *förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset eller trygga fångens eller någon annans säkerhet*. En fånge kan kroppsvisiteras också i andra fall, om det är *motiverat för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga fångens eller någon annans säkerhet* eller utreda en misstänkt ordningsförseelse.

Gällande lydelse

5 §

Specialgranskning

I ett fängelse, på en fängelseavdelning eller i något annat utrymme kan specialgranskning utföras om *det behövs för att avvärja en allvarlig fara som hotar ordningen eller säkerheten i fängelset eller för att hitta sådana otillåtna föremål eller ämnen som avses i 9 kap. 1 § 1 eller 2 mom.*

När en specialgranskning utförs på en avdelning eller i något annat utrymme i ett fängelse, får samtliga fångar som placerats på avdelningen eller som vistas i det undersökta utrymmet kroppsvisiteras.

6 §

Kroppsbesiktning av fångar

Kroppsbesiktning får företas på en fånge, om det finns *sannolika skäl* att misstänka att fången i fängelset eller vid ankomsten till fängelset i sin kropp har förbjudna ämnen eller föremål som avses i 9 kap. 1 § 1 eller 2 mom. i denna lag och som är ägnade att allvarligt äventyra ordningen eller säkerheten i fängelset eller fångens liv eller hälsa.

Kroppsbesiktning omfattar granskning av kroppen, tagning av prov eller någon annan undersökning av kroppen.

Åtgärder som kräver medicinsk sakkunskap får endast vidtas av en läkare.

6 a §

Förbud mot framställning och användning av berusningsmedel

Det är förbjudet att i fängelset framställa och använda alkohol och andra berusningsmedel samt sådana dopningsmedel som avses i 44 kap. 16 § i strafflagen.

Föreslagen lydelse

5 §

Specialgranskning

I ett fängelse, på en fängelseavdelning eller i något annat utrymme kan specialgranskning utföras, om *det är motiverat för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset eller trygga fångens eller någon annans säkerhet.*

När en specialgranskning utförs på en avdelning eller i något annat utrymme i ett fängelse, får samtliga fångar som placerats på avdelningen eller som vistas i det undersökta utrymmet kroppsvisiteras.

6 §

Kroppsbesiktning av fångar

Kroppsbesiktning får företas på en fånge, om det är *nödväntigt för att ta reda på* om fången i fängelset eller vid ankomsten till fängelset i sin kropp har i 9 kap. 1 § 1 eller 2 mom. avsedda förbjudna ämnen eller föremål som allvarligt kan äventyra ordningen eller säkerheten i fängelset eller fångens liv eller hälsa.

Kroppsbesiktning omfattar granskning av kroppen, tagning av prov eller någon annan undersökning av kroppen.

Åtgärder som kräver medicinsk sakkunskap får endast vidtas av en läkare.

6 a §

Förbud mot framställning och användning av berusningsmedel

Det är inte tillåtet att i fängelset och under placeringen i en anstalt utanför fängelset framställa och använda alkohol och andra berusningsmedel samt sådana dopningsmedel som avses i 44 kap. 16 § i strafflagen.

Gällande lydelse

7 §

Kontroll av drogfrihet

En fånge kan åläggas att lämna utandnings-, saliv- eller urinprov

1) om det *finns skäl att misstänka* att fången är påverkad av alkohol, något annat berusningsmedel eller ett sådant dopningsmedel som avses i 44 kap. 16 § i strafflagen, eller

2) för utredning av förutsättningarna för eller kontroll av skyldigheten avseende drogfrihet i samband med oövervakade besök, besök av barn, placering på en kontraktsavdelning, permission, tillstånd som avser studier, civilt arbete övervakad verksamhet utanför fångelset eller för placering i en öppen anstalt, i en anstalt utanför fångelset eller placering i övervakad frihet på prov.

Det kan bestämmas att blodprov ska tas på en fånge om det *behövs* på grund av vägran att lämna ett i 1 mom. avsett prov, för att trygga kontrollen av drogfrihet eller för att få ett tillförlitligt provresultat.

Om berusningen av yttre tecken att döma är uppenbar, behöver utandnings-, saliv-, urin- eller blodprov inte tas, om inte fången kräver det.

17 kap.

Granskning av andra personer

2 §

Säkerhetskontroll på fängelseområdet

En person kan i fångelset och på fängelseområdet granskas för att upprätthålla säkerheten, trygga ordningen eller skydda egendom (säkerhetskontroll).

Föreslagen lydelse

7 §

Kontroll av drogfrihet

En fånge kan åläggas att lämna utandnings-, saliv- eller urinprov

1) om det *är motiverat i syfte* att ta reda på om fången är påverkad av alkohol, något annat berusningsmedel eller ett sådant dopningsmedel som avses i 44 kap. 16 § i strafflagen, eller

2) för utredning av förutsättningarna för oövervakade besök, besök av barn, placering på en kontraktsavdelning, permission, tillstånd som avser studier, civilt arbete och övervakad verksamhet utanför fångelset eller placering i ett öppet fångelse, i en anstalt utanför fångelset eller i övervakad frihet på prov eller för kontroll av skyldigheten avseende drogfrihet.

Det kan bestämmas att blodprov ska tas på en fånge om det *är motiverat* på grund av vägran att lämna ett i 1 mom. avsett prov, för att trygga kontrollen av drogfrihet eller för att få ett tillförlitligt provresultat.

Om berusningen av yttre tecken att döma är uppenbar, behöver utandnings-, saliv-, urin- eller blodprov inte tas, om inte fången kräver det.

17 kap.

Granskning av andra personer

2 §

Säkerhetskontroll på fängelseområdet

En person får underkastas säkerhetskontroll i fångelset och på fängelseområdet för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fångelset eller trygga fångens eller någon annans säkerhet (säkerhetskontroll).

Gällande lydelse

3 §

Kroppsvsitation av besökare

Om det finns grundad anledning till misstanke om försök att överlämna ämnen eller föremål som avses i 2 § 2 mom. vid ett besök hos en fånge, kan som villkor för besöket ställas att besökaren underkastar sig kroppsvsitation.

6 §

Gripande och hållande i förvar

Fängelsedirektören, en säkerhetsansvarig, en tjänsteman i chefsuppgifter inom övervakningen samt en tjänsteman som utför styrnings- eller övervakningsuppgifter har rätt att gripa en person som befinner sig i fängelset eller på dess område, om gripandet är nödvändigt för att avvärja en fara som hotar en person eller egendom eller för att förhindra eller utreda ett brott.

8 §

Beslutanderätt

En tjänsteman i chefsuppgifter inom övervakningen beslutar om kroppsvsitation av besökare och om avlägsnande av besökare från fängelset.

18 kap.

Säkerhetsåtgärder och användning av maktmedel

Föreslagen lydelse

3 §

Kroppsvsitation av besökare

En besökare får underkastas kroppsvsitation, om det är motiverat för att ta reda på om besökaren medför i 9 kap. 1 § 1 eller 2 mom. avsedda ämnen eller föremål.

6 §

Gripande och hållande i förvar

En person som befinner sig i fängelset eller på dess område får gripas, om gripande är nödvändigt för att förhindra eller utreda brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset eller trygga fångens eller någon annans säkerhet.

8 §

Beslutanderätt

En tjänsteman i chefsuppgifter inom övervakningen beslutar om kroppsvsitation av besökare och om avlägsnande av besökare från fängelset. *Enhetschefen för fängelset, en säkerhetsansvarig, en tjänsteman i chefsuppgifter inom övervakningen eller en tjänsteman som utför styrnings- eller övervakningsuppgifter beslutar om gripande av en person. Enhetschefen för fängelset beslutar om att en person som gripits ska hållas i förvar.*

18 kap.

Säkerhetsåtgärder och användning av maktmedel

Gällande lydelse

2 §

Användning av fängsel

4 §

Observation i isolering

Om det finns grundad anledning att misstänka att en fånge i fängelset eller vid ankomsten till fängelset har förbjudna ämnen eller föremål som avses i 9 kap. 1 § 1 eller 2 mom. i sin kropp, får fången placeras i ett rum eller en cell där det med hjälp av teknisk utrustning eller på annat sätt dygnet runt är möjligt att observera och övervaka fången och hur de förbjudna ämnena och föremålen lämnar hans eller hennes kropp. Då kan man också kräva att fången använder särskild observationsklädsel. En fånge som använder observationsklädsel ska på begäran utan dröjsmål ges tillträde till toalett.

6 §

Användning av maktmedel

En tjänsteman vid Brottsförklaringsmyndigheten har vid utförande av tjänsteuppdrag rätt att använda maktmedel för att

1) förhindra att en fånge rymmer eller avlägsnar sig utan tillstånd, för att bryta ner motstånd och för att vidta de övervaknings-, gransknings- och säkerhetsåtgärder som avses i detta kapitel eller i 16 kap.,

Föreslagen lydelse

2 §

Användning av fängsel

Bestämmelserna i 1–3 mom. tillämpas också på frigivna fångar under sådan transport som avses i 21 kap. 1 § 4 mom.

4 §

Observation i isolering

En fånge får placeras i observation i isolering, om det är nödvändigt för att ta reda på om fången i fängelset eller vid ankomsten till fängelset har i 9 kap. 1 § 1 eller 2 mom. avsedda förbjudna ämnen eller föremål i sin kropp eller för att säkerställa att ämnen och föremål som upptäckts vid kroppsbesiktning lämnar fångens kropp. Vid observation i isolering placeras fången i en cell där det med hjälp av teknisk utrustning eller på annat sätt dygnet runt är möjligt att observera och övervaka fången och hur de förbjudna ämnena eller föremålen lämnar fångens kropp. Då kan man också kräva att fången använder särskild observationsklädsel. En fånge som placeras i observation i isolering ska på begäran utan dröjsmål ges tillträde till toalett.

6 §

Användning av maktmedel

En tjänsteman vid Brottsförklaringsmyndigheten har vid utförande av tjänsteuppdrag rätt att använda maktmedel för att

1) förhindra att en fånge rymmer eller avlägsnar sig utan tillstånd, för att bryta ner motstånd och för att vidta de övervaknings-, gransknings- och säkerhetsåtgärder som avses i detta kapitel eller i 16 kap. samt för att tillgodose säkerheten under en sådan transport av en frigiven fånge som avses i 21 kap. 1 § 4 mom.,

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

9 §

Närmare bestämmelser och föreskrifter

Närmare bestämmelser om verkställighet av och förhållandena under observation, observation i isolering och avskildhet samt om maktmedelsredskap, fängslan och registrering av användning av fängsel och maktmedelsredskap utfärdas genom förordning av statsrådet.

Närmare föreskrifter om användning av maktmedel samt om utbildning i hur säkerhetsåtgärder ska vidtas samt hur maktmedel och maktmedelsredskap ska användas meddelas av Brottspåföljdsmyndigheten.

19 kap.

**Anmälningar och lämnande av
upplysningar**

5 §

Anmälningar till polisen

Brottspåföljdsmyndigheten får underrätta polisen om

3) att en fånge deltar i sysselsättning utanför fängelset,

9 §

Närmare bestämmelser och föreskrifter

Genom förordning av statsrådet utfärdas närmare bestämmelser om

1) verkställighet av och förhållandena under observation, observation i isolering och avskildhet,

2) maktmedelsredskap och fängslan samt om förvaring och förstöring av dem,

3) ordnande av utbildning i användningen av maktmedel och säkerhetsåtgärder,

4) rätten att bära maktmedelsredskap,

5) registrering av användning av fängsel och maktmedelsredskap.

Brottspåföljdsmyndigheten får meddela närmare föreskrifter om innehållet i utbildningen i användningen av maktmedel och säkerhetsåtgärder.

19 kap.

**Anmälningar och lämnande av
upplysningar**

5 §

Anmälningar till polisen

Brottspåföljdsmyndigheten får underrätta polisen om

3) att en fånge deltar i sysselsättning utanför fängelset *och att en fånge placeras i anstalt utanför fängelset,*

19 a kap.

Undantag vid störningar i samhället

1 §

Tillämpning av undantag

Med stöd av bestämmelserna i detta kapitel kan på det sätt som anges nedan avvikelse göras från bestämmelserna i 2, 6–8, 11, 13 och 14 kap. i allvarliga störningssituationer under normala förhållanden och under sådana undantagsförhållanden som avses i 3 § i beredskapslagen (1552/2011).

Till sådana allvarliga störningssituationer under normala förhållanden som avses i 1 mom. hör

1) terrordåd som riktas mot samhällets strukturer eller stora folksamlingar, överhängande hot om sådana dåd eller annan brottslig verksamhet som allvarligt äventyrar den inre säkerheten,

2) omfattande störningssituationer som allvarligt äventyrar allmän ordning och säkerhet,

3) omfattande eller allvarliga störningssituationer som riktar sig mot kritisk infrastruktur, informationssystem och datanät,

4) pandemier,

5) användning av militära maktmedel eller hot om det,

6) massinvandring och påtryckning genom styrning av invandrare,

7) andra allvarliga störningssituationer som till sina verkningar kan jämföras med situationerna i 1–6 punkten.

2 §

Begränsning av intagning i fängelse

Intagning i fängelse kan begränsas i störningssituationer och under undantagsförhållanden enligt 1 §, om begränsningen är nödvändig för att säkerställa att verkställigheten av fängelse är säker för samhället, personalen och fångarna. Begränsningen av intagning i fängelse kan gälla dem som dömts till förvandlingsstraff för böter och till ovillkorligt fängelsestraff på mindre än två år.

Begränsningen av intagning i fängelse kan vara högst sex månader. Begränsningen kan förlängas högst sex månader åt gången, om det fortfarande är nödvändigt av orsaker som anges i 1 mom. Verkställigheten av straffet ska dock inledas, om det utdömda straffet skulle förfalla på grund av begränsningen.

3 §

Evakuering av fångar

Alla fångar i ett fängelse kan flyttas till ett annat fängelse eller till andra fängelser i störningssituationer och under undantagsförhållanden enligt 1 §, om flyttningen är nödvändig för att säkerställa att verkställigheten av fängelse är säker för samhället, personalen och fångarna.

4 §

Förvägran av vistelse utomhus

Vistelse utomhus kan från fall till fall förvägras i ett fängelse eller en avdelning i ett fängelse i störningssituationer och under undantagsförhållanden enligt 1 §, om det är nödvändigt för att säkerställa att verkställigheten av fängelse är säker för samhället, personalen och fångarna.

5 §

Begränsning av ordnande av sysselsättning

Ordnande av sysselsättning kan i ett fängelse eller en avdelning i ett fängelse begränsas i störningssituationer och under undantagsförhållanden som avses i 1 §, om det är nödvändigt för att säkerställa att verkställigheten av fängelse är säker för samhället, personalen och fångarna. I den mån det är möjligt ska det ordnas sådan ersättande sysselsättning som kan ordnas i fängelset med beaktande av förhållandena.

Om det är uppenbart att begränsningen enligt 1 mom. inte är tillräcklig för att säkerställa att verkställigheten av fängelse är

säker, kan ordnandet av sysselsättningen avbrytas helt, om det är nödvändigt för att säkerställa att verkställigheten av fängelse är säker för samhället, personalen och fångarna.

En fånges deltagande i undervisning enligt läroplikten kan inte begränsas eller avbrytas.

Ordnandet av sysselsättningen kan begränsas eller avbrytas i högst 30 dagar. Begränsningen och avbrytandet kan förlängas högst 30 dagar åt gången, om det fortfarande är nödvändigt av orsaker som anges i 1 eller 2 mom. Begränsningen och avbrytandet ska avslutas utan dröjsmål, om den allvarliga störningssituationen i normala förhållanden eller undantagsförhållandena upphör.

6 §

Begränsning av ordnande av fritidsverksamhet

Ordnande av fritidsverksamhet, tillträde till bibliotek och deltagande i religiösa sammankomster kan i ett fängelse eller en avdelning i ett fängelse begränsas i störningssituationer och under undantagsförhållanden som avses i 1 §, om det är nödvändigt för att säkerställa att verkställigheten av fängelse är säker för samhället, personalen och fångarna. I den mån det är möjligt ska det för fångarna ordnas sådan ersättande fritidsverksamhet som med beaktande av förhållandena kan ordnas i fängelset.

Om det är uppenbart att begränsningen enligt 1 mom. inte är tillräcklig för att säkerställa att verkställigheten av fängelse är säker, kan fritidsverksamheten och tillträdet till bibliotek samt deltagandet i religiösa sammankomster avbrytas helt, om det är nödvändigt för att säkerställa att verkställigheten av fängelse är säker för samhället, personalen och fångarna. Fångarnas bibliotekstjänster och möjlighet att utöva religion ska då ombesörjas på något annat sätt.

Begränsningen eller avbrytandet av fritidsverksamhet, tillträde till bibliotek och deltagande i religiösa sammankomster kan

pågå i högst 30 dagar. Begränsningen och avbrytandet kan förlängas högst 30 dagar åt gången, om det fortfarande är nödvändigt av orsaker som anges i 1 eller 2 mom. Begränsningen och avbrytandet ska avslutas utan dröjsmål, om den allvarliga störningssituationen i normala förhållanden eller undantagsförhållandena upphör.

7 §

Begränsning av besök

Besöken hos en fånge kan i ett fängelse eller en avdelning i ett fängelse begränsas i störningssituationer och under undantagsförhållanden som avses i 1 §, om det är nödvändigt för att säkerställa att verkställigheten av fängelse är säker för samhället, personalen och fångarna.

Om det är uppenbart att begränsningen av besök inte är tillräcklig för att säkerställa att verkställigheten av fängelse är säker, kan besöken avbrytas helt, om det är nödvändigt för att säkerställa att verkställigheten av fängelse är säker för samhället, personalen och fångarna.

Besök av barn enligt 13 kap. 5 §, besök av ombud enligt 13 kap. 6 § och besök hos fångar som inte fyllt 18 år får inte begränsas eller avbrytas.

Besöken kan begränsas eller avbrytas i högst 30 dagar. Begränsningen och avbrytandet kan förlängas högst 30 dagar åt gången, om det fortfarande är nödvändigt av orsaker som anges i 1 och 2 mom. Begränsningen och avbrytandet ska avslutas utan dröjsmål, om den allvarliga störningssituationen i normala förhållanden eller undantagsförhållandena upphör.

8 §

Avbrytande av beviljande av permission

Beviljande av permission kan i ett fängelse eller en avdelning i ett fängelse avbrytas i störningssituationer och under

undantagsförhållanden enligt 1 §, om det är nödvändigt för att säkerställa att verkställigheten av fängelse är säker för samhället, personalen och fångarna. Avbrottet kan gälla alla permissioner som avses i 14 kap. 2, 4 och 6 § eller endast en del av dem.

Beviljande av permission av synnerligen viktiga skäl och permission för fångar som inte fyllt 18 år kan inte avbrytas. Om de regelbundna permissionerna för utträttande av ärenden i ett öppet fängelse avbryts, ska utträttandet av ärenden ordnas på något annat sätt under avbrottet.

Beviljandet av permissioner kan avbrytas i högst 30 dagar. Avbrottet kan förlängas högst 30 dagar åt gången, om det fortfarande är nödvändigt av orsaker som anges i 1 mom. Avbrottet ska avslutas utan dröjsmål, om den allvarliga störningssituationen i normala förhållanden eller undantagsförhållandena upphör.

9 §

Begränsningarnas inverkan på beslut som gäller en fånge

Om ordnande av sysselsättningen har begränsats eller avbrutits på det sätt som avses i 5 §, kan beslutet om placering av fången i sysselsättning temporärt ändras på det sätt som begränsningarna förutsätter. Sysselsättningsplikten för fången kan fullgöras också i annan sysselsättning än sådan som främjar genomförandet av planen för strafftiden, i enlighet med hurdan ersättande sysselsättning som kan ordnas i fängelset med beaktande av förhållandena. En temporär ändring av fångens placering i sysselsättning påverkar inte den sysselsättningspenning eller lön enligt 9 kap. 6 § som betalas till fången.

Om besöken har begränsats eller avbrutits helt med stöd av 7 §, kan besök som avses i 13 kap. 4 eller 7 § förvägras eller ett redan beviljat besök återkallas. Om beviljandet av permission har avbrutits med stöd av 8 §, kan

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

en permission som fången ansökt om avslås eller en redan beviljad permission återkallas.

10 §

Begränsningarnas inverkan på en fånges kontakter och på tiden utanför cellen

Om besöken har begränsats eller avbrutits helt med stöd av 7 § eller beviljandet av permission har avbrutits med stöd av 8 §, ska fångarna ges möjlighet att på något annat sätt mer än vanligt stå i kontakt med personer utanför fängelset.

Om ordnandet av sysselsättning och fritidsverksamhet har begränsats eller avbrutits helt med stöd av 5 eller 6 §, ska fångarna ges möjlighet att på något annat sätt tillbringa tid utanför cellen på det sätt som störningssituationen tillåter.

11 §

Beslutanderätt

Direktören för ansvarsområdet för operativ verksamhet beslutar om evakuering av fångar enligt 3 §, begränsning av ordnande av sysselsättning enligt 5 §, begränsning av ordnande av fritidsverksamhet enligt 6 §, begränsning av besök enligt 7 § samt avbrytande av beviljande av permission enligt 8 § efter att ha hört enhetscheferna för de fängelser som beslutet gäller.

Enhetschefen för ett fängelse, en i brottspåföljdscentralens arbetsordning angiven säkerhetsansvarig eller sysselsättningsansvarig eller en tjänsteman i chefsuppgifter inom styrning eller övervakning beslutar om temporär ändring av sådana beslut om placering i sysselsättning som avses i 9 §. Enhetschefen för fängelset, en i brottspåföljdscentralens arbetsordning angiven säkerhetsansvarig eller sysselsättningsansvarig beslutar om förvägran av vistelse utomhus enligt 4 § och förvägran eller återkallande av besök eller permission enligt 9 §.

12 §

Närmare bestämmelser

Genom förordning av justitieministeriet utfärdas närmare bestämmelser om när en begränsning av intagningen i fängelse inleds och avslutas samt om det sätt på vilket intagningen i fängelse begränsas.

20 kap.

Ändringssökande

1 §

Beslut i vilka ändring får sökas

En fånge eller en dömd får begära omprövning av eller anföra besvär över Brottspåföljdsmyndighetens beslut som gäller

5) placering av fången enligt 5 kap. 1 § 4 mom., avskilt boende på egen begäran enligt 5 kap. 3 §, placering på en säkerhetsavdelning enligt 5 kap. 6 § eller fortsatt placering på en säkerhetsavdelning enligt 5 kap. 7 §,

8) befrielse från sysselsättningsplikten enligt 8 kap. 2 § 2 mom., tillstånd till civilt arbete enligt 8 kap. 6 §, tillstånd till deltagande i sysselsättning utanför fängelset enligt 8 kap. 9 § 1 eller 2 mom., beslut enligt 8 kap. 11 § om återkallande av tillstånd eller placering enligt 8 kap. 6 § eller 9 § 1 eller 2 mom. eller befrielse från sysselsättningsplikt för viss tid enligt 8 kap. 13 §, (22.12.2021/1302)

9) förvägran av innehav av egendom enligt 9 kap. 1 §, användning av pengar enligt 9 kap. 4 § 1, 2 eller 4 mom., utbetalning av brukspenning, sysselsättningspenning och lön enligt 9 kap. 6 §, ersättning för

20 kap.

Ändringssökande

1 §

Beslut i vilka ändring får sökas

En fånge eller en dömd får begära omprövning av eller anföra besvär över Brottspåföljdsmyndighetens beslut som gäller

5) placering av fången enligt 5 kap. 1 § 4 mom., avskilt boende på egen begäran enligt 5 kap. 3 §, placering på en avdelning med intensifierad övervakning enligt 5 kap. 4 a §, placering på en säkerhetsavdelning enligt 5 kap. 6 § eller fortsatt placering på en säkerhetsavdelning enligt 5 kap. 7 §,

8) befrielse från sysselsättningsplikten enligt 8 kap. 2 § 2 mom., tillstånd till civilt arbete enligt 8 kap. 6 §, tillstånd att bedriva studier utanför fängelset enligt 8 kap. 9 § 1 mom., placering i anstalt utanför fängelset enligt 8 kap. 10 a §, beslut enligt 8 kap. 11 § om återkallande av tillstånd eller placering enligt 8 kap. 6 § eller 9 § 1 mom. eller 10 a § eller befrielse från sysselsättningsplikt för viss tid enligt 8 kap. 13 §,

9) förvägran av innehav av egendom enligt 9 kap. 1 §, förvägran av arrangemang för användning av betalningsmedel enligt 9 kap. 3 § 3 mom. eller annan användning av pengar enligt 9 kap. 3 § 4 mom., anskaffning av varor

Gällande lydelse

arbetsreskostnader enligt 9 kap. 6 a §, sysselsättningspenning som lämnas obetald enligt 9 kap. 8 § eller ändring av sysselsättningspenning eller lön enligt 9 kap. 8 a §,

ny 15 a punkten

2 §

Förbud mot att söka ändring

En fånge eller en dömd får inte begära omprövning av eller anföra besvär över Brottspåföljdsmyndighetens beslut som gäller

7) övervakning av användningen av betalkort enligt 9 kap. 3 a § 2 mom. eller användning av pengar enligt 9 kap. 4 § 3 mom.,

10) permission på basis av strafftidens längd enligt 14 kap. 2 §, *tidigareläggning av tidpunkten för permission enligt 14 kap. 3 § 3 mom.*, permission av viktigt skäl enligt 14 kap. 4 §, beviljande av permission under ledsagning enligt 14 kap. 6 § eller återkallande av sådana permissioner enligt 14 kap. 9 §.

9 §

Närmare bestämmelser

Föreslagen lydelse

enligt 9 kap. 4 § 1 och 2 mom., utbetalning av brukspenning, sysselsättningspenning och lön enligt 9 kap. 6 §, ersättning för arbetsreskostnader enligt 9 kap. 6 a §, sysselsättningspenning som lämnas obetald enligt 9 kap. 8 § eller ändring av sysselsättningspenning eller lön enligt 9 kap. 8 a §,

15 a) *begränsning av ordnande av sysselsättning enligt 19 a kap. 5 §, begränsning av ordnandet av fritidsverksamhet enligt 19 a kap. 6 §, begränsning av besök enligt 19 a kap. 7 § och avbrytande av permissioner enligt 19 a kap. 8 §,*

2 §

Förbud mot att söka ändring

En fånge eller en dömd får inte begära omprövning av eller anföra besvär över Brottspåföljdsmyndighetens beslut som gäller

7) övervakning av användningen av betalningsmedel enligt 9 kap. 3 a § 2 mom.,

10) permission på basis av strafftidens längd enligt 14 kap. 3 §, permission av viktigt skäl enligt 14 kap. 4 §, *permission för uträttande av ärenden i öppna fängelser enligt 14 kap. 6 §* eller återkallande av sådana permissioner enligt 14 kap. 8 §,

11) *evakuering av fångar enligt 19 a kap. 3 § samt temporär ändring av placering i sysselsättning eller förvägran och återkallande av besök eller permission enligt 19 a kap. 9 §.*

upphävs

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

Närmare bestämmelser om framställande och behandling av en begäran om omprövning utfärdas genom förordning av statsrådet.

21 kap.

Frigivning

1 §

Bestämmande av tidpunkten för frigivning av en fånge

21 kap.

Frigivning

1 §

Bestämmande av tidpunkten för frigivning av en fånge

Bestämmelser om transport vid frigivning från fängelset av en patient som tagits in för vård enligt 2 kap. i mentalvårdslagen finns i 31 b § i den lagen. Brottspåföljdsmyndigheten eller polisen är skyldig att avgiftsfritt ge handräckning för transporten. Handräckning ges i första hand av Brottspåföljdsmyndigheten. Brottspåföljdsmyndigheten och polisen får dock i enskilda fall avtala något annat om handräckningen vid transporten, om det är ändamålsenligt av säkerhetsskäl eller av andra särskilda skäl.

3 §

Närmare bestämmelser och föreskrifter

Närmare bestämmelser om tillsyn över och verkställighet av villkorlig frigivning samt bestämmande av fängelsetiden och tidpunkten för frigivning utfärdas genom förordning av statsrådet. *Närmare föreskrifter om frigivning av fångar meddelas av Brottspåföljdsmyndigheten.*

22 kap.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1 §

3 §

Närmare bestämmelser

Närmare bestämmelser om tillsyn över och verkställighet av villkorlig frigivning samt bestämmande av fängelsetiden och tidpunkten för frigivning utfärdas genom förordning av statsrådet.

22 kap.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1 §

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

Närmare bestämmelser om verkställighet

Närmare bestämmelser om verkställighet

Närmare bestämmelser om verkställigheten av denna lag kan utfärdas genom förordning av statsrådet. upphävs

2.

Lag

om ändring av häktninglagen

I enlighet med riksdagens beslut

upphävs i häktninglagen (768/2005) 16 kap. 2 §,

ändras 2 kap. 6 § 2 mom., 3 kap. 2 a §, 3 § 3 mom., 5 §, 9 § 1 mom. och 10 §, 4 kap. 1 § 2 och 3 mom., 5 kap. 3, 3 a och 4 §, 6 § 1 mom. samt 8 och 9 §, 6 kap. 2 §, 7 kap. 1 § 3 och 4 mom., 2 § 1 mom. 1 punkten, 2 § 2 mom., 3 § 2 mom. och 5 §, 8 kap. 1, 2, 2 a, 4 och 5 §, 6 § 1 och 3 mom., 7 § 1 mom., 7 c och 8 §, 9 § 3 mom. och 10 §, 9 kap. 1 § 3 och 4 mom., 4 § 2 mom., 6 §, 7 § 2 mom., 8 § 1 mom. samt 9, 14 och 17 §, 10 kap. 1 §, 10 § 3 mom. och 11 § 1 mom., 11 kap. 1 § 1 mom., 2 §, rubriken för 4 § samt 4 § 1 mom., 5, 6 och 7 §, 12 kap. 2 § 1 mom., 3 § 1 mom., 6 § 1 mom. och 8 § 2 mom., 13 kap. 4 § 1 mom., 6 § 1 mom. 1 punkten och 9 §, 15 kap. 1 § 1 mom. 1 och 2 punkten, 2 § 5 punkten och 3 § samt 16 kap. 1 § 1 mom. 2 och 3 punkten,

av dem 2 kap. 6 § 2 mom., 3 kap. 9 § 1 mom., 8 kap. 9 § 3 mom., 10 kap. 10 § 3 mom. samt 12 kap. 8 § 2 mom. sådana de lyder i lag 223/2022, 3 kap. 2 a §, 7 kap. 3 § 2 mom. och 5 §, 8 kap. 7 c och 10 §, 9 kap. 1 § 4 mom., 4 § 2 mom., 6 §, 7 § 2 mom., 8 § 1 mom. samt 9 och 14 §, rubriken för 11 kap. 4 § samt 11 kap. 4 § 1 mom., 13 kap. 4 § 1 mom., 15 kap. 2 § 5 punkten och 3 § samt 16 kap. 1 § mom. 2 punkten sådana de lyder i lag 394/2015, 3 kap. 3 § 3 mom., 10 kap. 11 § 1 mom. och 11 kap. 7 § sådana de lyder i lag 1303/2021, 3 kap. 10 § sådan den lyder i lagarna 394/2015 och 142/2023, 5 kap. 3 §, 8 kap. 5 § och 11 kap. 6 § sådana de lyder delvis ändrade i lag 291/2021, 5 kap. 3 a § sådan den lyder i lag 291/2021, 5 kap. 6 § 1 mom. och 15 kap. 1 § 1 mom. 2 punkten sådana de lyder i lag 384/2017, 5 kap. 8 § sådan den lyder i lagarna 1303/2021 och 223/2022, 5 kap. 9 § och 9 kap. 17 § sådana de lyder i lagarna 394/2015 och 223/2022, 6 kap. 2 § sådan den lyder i lag 1641/2015, 7 kap. 1 § 3 och 4 mom. samt 2 § 1 mom. 1 punkten, 8 kap. 7 § 1 mom. och 8 §, 9 kap. 1 § 3 mom., 13 kap. 6 § 1 mom. 1 punkten, 15 kap. 1 § 1 mom. 1 punkten samt 16 kap. 1 § 1 mom. 3 punkten sådana de lyder i lag 116/2026, 8 kap. 1 § sådan den lyder i lagarna 266/2007 och 394/2015, 8 kap. 2 och 2 a § sådana de lyder i lagarna 394/2015 och 291/2021, 8 kap. 4 § sådan den lyder delvis ändrad i lagarna 725/2011 och 394/2015, 8 kap. 6 § 1 mom. sådant det lyder i lag 808/2011, 10 kap. 1 § sådan den lyder i lag 142/2023 samt 13 kap. 9 § sådan den lyder i lagarna 394/2015, 1303/2021 och 223/2022, samt fogas till 1 kap. 2 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 394/2015, ett nytt 4 mom., till 3 kap. nya 2 e och 2 f §, till 4 kap. 1 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 116/2026, ett nytt 4 mom., till 5 kap. 7 §, sådan den lyder i lag 384/2017, ett nytt 2 mom., till 7 kap. 1 §, sådan den lyder i lag 116/2026, ett nytt 5 mom., till 13 kap. 2 §, sådan den lyder i lag 116/2026, ett nytt 5 mom., till lagen ett nytt 14 a kap., till 15 kap. 1 § 1 mom., sådant det lyder i lagarna 394/2015, 384/2017, 820/2019, 1303/2021 och 116/2026, en ny 7 a-punkt och till 15 kap. 2 §, sådan den lyder i lagarna 394/2015, 291/2021 och 307/2023, en ny 6 punkt som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

1 kap.

Allmänna principer för verkställighet av häktning

Allmänna principer för verkställighet av häktning

2 §

2 §

När häktning upphör

När häktning upphör

Bestämmelser om transport vid frigivning från häktning av en patient som tagits in för vård enligt 2 kap. i mentalvårdslagen finns i 31 b § i den lagen. En häktad som frigivits för ordnande av transport kan betraktas som frihetsberövad tills transporten inleds, dock högst sex timmar. Brottspåföljdsmyndigheten eller polisen är skyldig att avgiftsfritt ge handräckning för transporten. Handräckning ges av den myndighet som har den häktade som frigivits i förvar. Brottspåföljdsmyndigheten och polisen får i enskilda fall avtala något annat om

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

handräckningen, om det är ändamålsenligt av säkerhetsskäl eller av andra särskilda skäl.

2 kap.

2 kap.

Ankomst till ett fängelse

Ankomst till ett fängelse

6 §

6 §

Närmare bestämmelser och föreskrifter

Närmare bestämmelser och föreskrifter

Närmare föreskrifter om
ankomstgranskningen meddelas av
Brottspåföljdsmyndigheten.
3 kap.

Närmare föreskrifter om *förfarandet* vid
ankomstgranskning meddelas av
Brottspåföljdsmyndigheten.

3 kap.

**Placering i fängelset, basvård och
förflyttning**

**Placering i fängelset, basvård och
förflyttning**

2 a §

2 a §

Kontraktsavdelning

Kontraktsavdelning

En häktad kan ges tillfälle att bo på en avdelning där de häktade förbinder sig att delta i den sysselsättning som ordnas för dem och att genomgå kontroll av drogfrihet på det sätt som föreskrivs i 11 kap. 7 §, om inte den häktades rätt till kontakter har begränsats med stöd av 4 kap. i tvångsmedelslagen.

En häktad kan placeras på en kontraktsavdelning, om placeringen är motiverad med hänsyn till de allmänna principerna för placering av en häktad och om den häktade förbinder sig till drogfrihet och till att genomgå sådan kontroll av drogfrihet som avses i 11 kap. 7 §, och om sådan begränsning av kontakter som bestämts med stöd av 4 kap. i tvångsmedelslagen inte hindrar placeringen.

Placeringen på en kontraktsavdelning ska återkallas, om det inte längre finns i 1 mom. avsedda förutsättningar för placeringen.

2 e §

Avdelning med intensifierad övervakning

En häktad kan placeras på en avdelning med intensifierad övervakning, om placeringen är motiverad för att förhindra att den häktade fortsätter med brottslig verksamhet eller på något annat sätt

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

äventyrar ordningen och säkerheten i fängelset eller en annan fånges eller någon annans säkerhet i fängelset.

Förutsättningarna för placering på en avdelning med intensifierad övervakning granskas regelbundet. Placeringen ska återkallas om det inte längre finns sådana förutsättningar för den som avses i 1 mom. Den häktades ansökan om återtagande av placering behöver inte behandlas på nytt förrän fyra månader har förflutit från föregående beslut, om inte förutsättningarna för placering på avdelningen har förändrats väsentligt.

Bestämmelser om begränsning av rättigheterna för häktade som placerats på en avdelning med intensifierad övervakning finns i 4 kap. 1 § 2 mom. och i 7 kap. 1 § 2 mom., 2 § 1 mom. och 3 § 1 mom.

2 f §

Tvättmöjlighet

En häktad har rätt att tvätta sig minst en gång om dagen. Tvättmöjligheten kan avbrytas eller förvägras, om det är nödvändigt för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga den häktades eller någon annans säkerhet eller säkerställa syftet med häktningen.

3 §

Klädsel

Användningen av egna kläder kan begränsas också om det är behövt på grund av arbetarskyddet. Häktade som inte får använda sina egna kläder i arbetet eller som på grund av arbetets natur behöver skyddskläder ska ges lämplig klädsel.

3 §

Klädsel

Den häktade ska i arbetsverksamhet enligt 4 kap. använda den klädsel som arbetarskyddet förutsätter. Sådan klädsel ska ställas till den häktades förfogande.

Gällande lydelse

5 §

Vistelse utomhus

En häktad skall ges möjlighet att dagligen vistas utomhus minst en timme, *om inte den häktades hälsotillstånd eller ett särskilt vägande skäl som hänför sig till ordningen eller säkerheten i fängelset utgör ett hinder för detta.*

9 §

Beslutanderätt

Enhetschefen för fängelset eller en i brottspåföljdscentralens arbetsordning förordnad säkerhetsansvarig beslutar om att förvägra en häktad vistelse utomhus. En i brottspåföljdscentralens arbetsordning förordnad säkerhetsansvarig eller en tjänsteman i chefsuppgifter inom styrning eller övervakning beslutar om att förvägra överlämnande av egna kläder till en häktads förfogande enligt 3 § 2 mom. *Enhetschefen för fängelset beslutar om att begränsa en häktads rätt att använda egna kläder enligt 3 § 3 mom.* En tjänsteman som utför styrnings- eller övervakningsuppgifter får överlämna sådana egna kläder till en häktads förfogande som det är tillåtet att inneha i fängelset. En i brottspåföljdscentralens arbetsordning förordnad sysselsättningsansvarig eller säkerhetsansvarig beslutar om avvikelse från den normala kosten.

10 §

Närmare bestämmelser och föreskrifter

Föreslagen lydelse

5 §

Vistelse utomhus

En häktad ska ges möjlighet att dagligen vistas utomhus minst en timme. *Vistelsen utomhus kan avbrytas eller förvägras, om det är nödvändigt för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga den häktades eller någon annans säkerhet eller säkerställa syftet med häktningen.*

9 §

Beslutanderätt

Enhetschefen för fängelset eller en i brottspåföljdscentralens arbetsordning förordnad säkerhetsansvarig *eller, om saken inte tål uppskov, en tjänsteman som utför styrnings- eller övervakningsuppgifter* beslutar om att *avbryta* eller förvägra en häktad *tvättmöjligheter* eller vistelse utomhus. En i brottspåföljdscentralens arbetsordning förordnad säkerhetsansvarig eller en tjänsteman i chefsuppgifter inom styrning eller övervakning beslutar om att förvägra överlämnande av egna kläder till en häktads förfogande enligt 3 § 2 mom. *En sysselsättningsansvarig beslutar om den sysselsättning där en häktad ska använda sådan klädsel som avses i 3 § 4 mom.* En tjänsteman som utför styrnings- eller övervakningsuppgifter får överlämna sådana egna kläder till en häktads förfogande som det är tillåtet att inneha i fängelset. En i brottspåföljdscentralens arbetsordning förordnad sysselsättningsansvarig eller säkerhetsansvarig beslutar om avvikelse från den normala kosten.

10 §

Närmare bestämmelser och föreskrifter

Närmare bestämmelser om de fängelser som är avsedda för placering av män, kvinnor

Gällande lydelse

Närmare bestämmelser om förfarandet vid förflyttning av häktade utfärdas genom förordning av statsrådet.

Närmare föreskrifter om förflyttning av häktade meddelas av Brottspåföljdsmyndigheten. Närmare föreskrifter om mathållning och basvård, boende samt överlämnande och förvaring av tobaksprodukter, röktilbehör och tändredskap meddelas av Brottspåföljdsmyndigheten.

4 kap.

Sysselsättning

1 §

Deltagande i sysselsättning

Om en häktad deltar i sysselsättning, skall en överenskommelse om grunderna för sysselsättningspenningen träffas innan sysselsättningen inleds. Ett separat beslut skall fattas om deltagandet i sysselsättning.

En häktad får inte beviljas tillstånd till civilt arbete enligt 8 kap. 6 § i fängelselagen, och inte heller studietillstånd eller tillstånd till sysselsättning under övervakning utanför fängelset enligt 9 § i samma kapitel. En häktad får inte heller placeras i anstalt utanför fängelset enligt den sistnämnda paragrafen.

5 kap.

De häktades egendom och inkomster

Föreslagen lydelse

och minderåriga häktade utfärdas genom förordning av justitieministeriet.

Närmare föreskrifter om mathållning och basvård, boende samt överlämnande och förvaring av tobaksprodukter, röktilbehör och tändredskap meddelas av Brottspåföljdsmyndigheten.

4 kap.

Sysselsättning

1 §

Deltagande i sysselsättning

Häktade som placerats på en avdelning med intensifierad övervakning kan delta endast i aktiviteter som lämpar sig för avdelningen. En häktad som placerats på en avdelning med intensifierad övervakning kan dock delta i sysselsättning utanför avdelningen, om det inte äventyrar ordningen och säkerheten i fängelset eller en annan fånges eller någon annans säkerhet.

Om en häktad deltar i sysselsättning, ska en överenskommelse om grunderna för sysselsättningspenningen träffas innan sysselsättningen inleds. Ett separat beslut ska fattas om deltagandet i sysselsättning.

En häktad får inte beviljas tillstånd till civilt arbete enligt 8 kap. 6 § i fängelselagen, och inte heller studietillstånd eller tillstånd till sysselsättning under övervakning utanför fängelset enligt 9 § i det kapitlet. En häktad får inte heller placeras i anstalt utanför fängelset enligt 8 kap. 10 a § i den lagen.

5 kap.

De häktades egendom och inkomster

Gällande lydelse

3 §

*Innehav av pengar och andra
betalningsmedel*

De häktade har *inte* rätt att *inneha pengar eller sådana andra betalningsmedel som avses i 37 kap. 12 § i strafflagen*. Ett av Brottspåföljdsmyndigheten godkänt betalkort ställs dock till de häktades förfogande. Pengar och andra betalningsmedel som innehas av en häktad ska tas för förvaring i fängelset, sättas in på det av Brottspåföljdsmyndigheten godkända betalkortet eller på den häktades bekostnad sättas in på hans eller hennes bankkonto.

Den häktade skall varje månad ges ett utdrag ur bokföringen av hans eller hennes penningmedel.

Föreslagen lydelse

3 §

***Användning av pengar och andra
betalningsmedel i fängelset***

En häktad har rätt att *använda sitt personliga betalkort*. Det är *förbjudet att använda andra betalningsmedel eller kontanter*. Pengar och andra betalningsmedel som innehas av en häktad ska tas för förvaring i fängelset, sättas in på det betalningsmedel som avses i 2 mom. eller på den häktades bekostnad sättas in på dennes bankkonto.

I stället för ett i 1 mom. avsett betalningsmedel kan ett av Brottspåföljdsmyndigheten godkänt betalningsmedel ställas till den häktades förfogande, om detta är motiverat för att ordna betalningsrörelsen för den häktade. Den häktade ska då ges tillfälle att överföra pengar från betalningsmedlet till ett annat bankkonto, om det inte är nödvändigt att förvägra överföringen för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga den häktades eller någon annans säkerhet eller säkerställa syftet med häktningen.

Om ett i 1 eller 2 mom. avsett betalningsmedel inte kan ställas till den häktades förfogande av en orsak som anges någon annanstans i lag, ska det ordnas någon annan möjlighet för den häktade att använda pengar. Den häktade ska då ges tillfälle att överföra pengar till ett annat bankkonto, om det inte är nödvändigt att förvägra överföringen för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga den häktades eller någon annans säkerhet eller säkerställa syftet med häktningen.

Den häktade ska på begäran ges ett utdrag ur bokföringen av dennes penningmedel som finns på ett betalningsmedel som avses i 2 mom. eller som ingår i något annat betalningsarrangemang som avses i 3 mom.

Gällande lydelse

3 a §

Övervakning av användningen av betalkort

Användningen av ett av Brottspåföljdsmyndigheten godkänt betalkort som har getts till en häktad kan övervakas i syfte att upptäcka betalningstransaktioner som avviker från sedvanlig betalningsrörelse, på så sätt att övervakningen endast gäller antalet betalningstransaktioner och penningbeloppet.

Om det vid övervakning enligt 1 mom. upptäcks betalningstransaktioner som avviker från sedvanlig betalningsrörelse eller om det är nödvändigt på grund av en orsak som framkommit i samband med Brottspåföljdsmyndighetens övriga verksamhet eller med anledning av uppgifter som fått från en annan myndighet, kan användningen av en häktads betalkort övervakas utifrån ett beslut som fattats i ett enskilt fall på så sätt att övervakningen gäller kontouppgifterna om betalkortet. En förutsättning för övervakningen är dessutom att övervakningen är nödvändig för att förhindra brott, avvärja en fara som hotar ordningen i fängelset eller trygga den häktades eller någon annans säkerhet. Beslutet får fattas för högst en månad åt gången.

4 §

Anskaffning av varor i fängelset

Fängelset skall ge de häktade möjlighet att skaffa livsmedel och andra varor som lämpar sig för personligt bruk.

De häktade får på egen bekostnad utanför fängelset skaffa sådana bruksföremål och förnödenheter som det enligt 1 § 1 och 2 mom. är tillåtet att inneha i ett fängelse.

En häktads rätt att använda pengar eller andra betalningsmedel som har sitt ursprung utanför fängelset kan begränsas, om det är nödvändigt för att säkerställa syftet med häktningen eller garantera ordningen i

Föreslagen lydelse

3 a §

Övervakning av användningen av betalningsmedel

Användningen av de av Brottspåföljdsmyndigheten godkända betalningsmedel som har getts till häktade kan övervakas i syfte att upptäcka betalningstransaktioner som avviker från sedvanlig betalningsrörelse, på så sätt att övervakningen endast gäller antalet betalningstransaktioner och penningbeloppet.

Användningen av ett av Brottspåföljdsmyndigheten godkänt betalningsmedel som har getts till en häktad kan övervakas på så sätt att övervakningen gäller kontouppgifterna om det betalningsmedel som getts till en enskild häktad, om detta är nödvändigt för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga den häktades eller någon annans säkerhet eller säkerställa syftet med häktningen. Beslutet får fattas för högst 30 dagar åt gången.

4 §

Anskaffning av varor i fängelset

Fängelset ska ge de häktade möjlighet att skaffa livsmedel och andra varor som lämpar sig för personligt bruk.

En häktad får genom förmedling av fängelset skaffa sådana bruksföremål och förnödenheter som det enligt 1 § 1 och 2 mom. är tillåtet att inneha.

Gällande lydelse

fängelset eller för att trygga den häktades eller någon annans säkerhet.

En häktad får av grundad anledning genom förmedling av fängelset sända pengar eller andra betalningsmedel till någon utanför fängelset eller till en annan fånge eller häktad.

6 §

Återlämnande av egendom

När en häktad frigges från fängelset, ska den häktades pengar, andra betalningsmedel och egendom lämnas tillbaka till honom eller henne mot en underskrift i egendomsförteckningen. De penningmedel som finns på den häktades betalkort ska sättas in på det konto som den häktade uppgett. Om det inte är möjligt att sätta in penningmedlen på ett bankkonto, ska de ges till den häktade som kontanta pengar eller på något annat lämpligt sätt. Om den häktade inte undertecknar egendomsförteckningen, ska två tjänstemän vid Brottspåföljdsmyndigheten intyga riktigheten av förteckningen.

7 §

Brukspenning och sysselsättningspenning

8 §

Beslutanderätt

Föreslagen lydelse

6 §

Återlämnande av egendom

När en häktad frigges från fängelset, ska den häktades pengar, andra betalningsmedel och egendom lämnas tillbaka till denne mot en underskrift i egendomsförteckningen. *De penningmedel som avses i 3 § 2 eller 3 mom. ska sättas in på det bankkonto som den häktade uppgett.* Om det inte är möjligt att sätta in penningmedlen på ett bankkonto, ska de ges till den häktade som kontanta pengar eller på något annat lämpligt sätt. Om den häktade inte undertecknar egendomsförteckningen, ska två tjänstemän vid Brottspåföljdsmyndigheten intyga riktigheten av förteckningen.

7 §

Brukspenning och sysselsättningspenning

Brukspenning och sysselsättningspenning ska betalas in på det bankkonto som den häktade uppgett eller på det konto som är kopplat till det betalningsmedel som avses i 3 § 2 mom. I en situation som avses i 3 § 3 mom. ska den brukspenning och sysselsättningspenning som betalas till den häktade bokföras på något annat sätt. Brukspenning och sysselsättningspenning ska betalas minst en gång per månad.

8 §

Beslutanderätt

Gällande lydelse

En tjänsteman i chefsuppgifter inom styrning eller övervakning fattar beslut om att inte överlämna egendom till en häktads förfogande. En tjänsteman som utför styrnings- eller övervakningsuppgifter får överlämna sådana föremål och ämnen till en häktads förfogande som det är tillåtet att inneha i fängelset.

Enhetschefen för fängelset eller en i brottspåföljdscentralens arbetsordning förordnad säkerhetsansvarig beslutar om i 4 § 3 mom. avsedd begränsning av rätten att använda pengar eller betalningsmedel och om i 4 § 4 mom. avsett sändande av pengar eller betalningsmedel till någon utanför anstalten eller till en annan fånge. Enhetschefen för fängelset eller en i brottspåföljdscentralens arbetsordning förordnad sysselsättningsansvarig eller en tjänsteman i chefsuppgifter inom styrning eller övervakning beslutar om betalning av brukspenning och sysselsättningspenning.

En i brottspåföljdscentralens arbetsordning förordnad säkerhetsansvarig eller en tjänsteman i chefsuppgifter inom styrning eller övervakning beslutar om den övervakning av användningen av ett av Brottspåföljdsmyndigheten godkänt betalkort som avses i 3 a § 2 mom.

9 §

Närmare bestämmelser och föreskrifter

Närmare bestämmelser om egendom som innehas av häktade samt om användningen av pengar och betalningsmedel utfärdas genom förordning av statsrådet.

Föreslagen lydelse

En tjänsteman i chefsuppgifter inom styrning eller övervakning fattar beslut om att inte överlämna egendom till en häktads förfogande. En tjänsteman som utför styrnings- eller övervakningsuppgifter får överlämna sådana föremål och ämnen till en häktads förfogande som det är tillåtet att inneha i fängelset.

Enhetschefen för fängelset eller en i brottspåföljdscentralens arbetsordning förordnad sysselsättningsansvarig eller en tjänsteman i chefsuppgifter inom styrning eller övervakning beslutar om betalning av brukspenning och sysselsättningspenning.

En tjänsteman i chefsuppgifter inom styrning och övervakning beslutar om ställande av ett i 3 § 2 mom. avsett betalningsmedel till den häktades förfogande eller om ordnande av möjligheten att använda pengar enligt 3 § 3 mom. Beslut om förvägran av överföring av pengar enligt de bestämmelserna fattas av enhetschefen för fängelset eller en i brottspåföljdscentralens arbetsordning förordnad säkerhetsansvarig.

En säkerhetsansvarig eller en i brottspåföljdscentralens arbetsordning förordnad tjänsteman i chefsuppgifter inom styrning eller övervakning beslutar om den övervakning av användningen av ett av Brottspåföljdsmyndigheten godkänt betalningsmedel som avses i 3 a § 2 mom.

9 §

Närmare bestämmelser och föreskrifter

Närmare bestämmelser om egendom som häktade får inneha samt om *anskaffning av varor* utfärdas genom förordning av statsrådet.

Gällande lydelse

Brottspåföljdsmyndigheten meddelar närmare föreskrifter om

1) egenskaperna hos och ställande till förfogande, förvaring och användning av det betalkort som ställs till de häktades förfogande,

2) förvaring, sändande och förstöring av egendom,

3) egendomsförteckningen och vilken egendom som ska upptecknas i den,

4) betalning och beloppet av den provision som avses i 9 kap. 6 § i fängelselagen och om när sysselsättningspenning enligt den paragrafen inte betalas ut.

6 kap.

Social- och hälsovård

2 §

Temporär vård och undersökning utanför fängelset

Om en häktad är sjuk eller skadad och inte på tillbörligt sätt kan vårdas eller undersökas vid Enheten för hälso- och sjukvård för fångar, ska han eller hon under behövlig bevakning temporärt sändas för vård eller undersökning utanför fängelset.

Föreslagen lydelse

Brottspåföljdsmyndigheten meddelar närmare föreskrifter om

1) *egenskaperna hos och ställande till förfogande, förvaring och användning av det betalningsmedel som med stöd av 3 § ställs till den häktades förfogande samt om ordnande av möjlighet att använda pengar enligt 3 § 3 mom.,*

2) förvaring, sändande och förstöring av egendom,

3) egendomsförteckningen och vilken egendom som ska upptecknas i den,

4) betalning och beloppet av den provision som avses i 9 kap. 6 § i fängelselagen.

6 kap.

Social- och hälsovård

2 §

Temporär vård och undersökning utanför fängelset

Om en häktad är sjuk eller skadad och inte på tillbörligt sätt kan vårdas eller undersökas vid Enheten för hälso- och sjukvård för fångar, ska denne under behövlig övervakning temporärt sändas för vård eller undersökning utanför fängelset. *Bestämmelser om övervakning finns i 9 kap. 14 § 3 mom.*

Trots vad som föreskrivs i 4 § i lagen om patientens ställning och rättigheter och 45 § i förvaltningslagen kan Brottspåföljdsmyndigheten låta bli att meddela den häktade en exakt tidpunkt när denne får vård, om det är nödvändigt för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga den häktades eller någon annans säkerhet eller säkerställa syftet med häktningen. I beslutet ska dock ges tillräcklig information så att den häktade kan förbereda sig för vårdbesöket.

Gällande lydelse

7 kap.
Fritid
1 §
Fritidsverksamhet

Deltagandet kan förbjudas eller begränsas, om den häktade

1) avtjänar straff i enrum enligt 10 kap. 4 § 1 mom. 3 punkten, eller

2) är föremål för åtgärder enligt 10 kap. 11 § eller 13 kap. 1 § 1 mom.

En häktad som är berusad eller stör fritidsverksamheten eller äventyrar ordningen eller säkerheten i fängelset, kan förvägras rätt att delta i ett fritidsevenemang.

2 §

Religionsutövning

En häktad har rätt att delta i gudstjänster, andaktsstunder och andra religiösa sammankomster som ordnas i fängelset, om inte den häktade

1) har placerats på en säkerhetsavdelning eller avtjänar straff i enrum enligt 10 kap. 4 § 1 mom. 3 punkten, eller

Om den häktade är berusad eller stör den sammankomst som avses i 1 mom. eller äventyrar ordningen eller säkerheten i fängelset, kan han eller hon förvägras rätt att delta i sammankomsten. Om en häktad inte får delta i gemensamma sammankomster, skall

Föreslagen lydelse

7 kap.
Fritid
1 §
Fritidsverksamhet

En häktad som placerats på en avdelning med intensifierad övervakning får delta i fritidsaktiviteter och tillbringa fritiden tillsammans med andra häktade på avdelningen.

Deltagandet kan förbjudas eller begränsas, om den häktade

1) avtjänar straff i enrum enligt 10 kap. 4 § 1 mom. 3 punkten, eller

2) är föremål för åtgärder enligt 10 kap. 11 § eller 13 kap. 1 § 1 mom.

En häktads deltagande i ett fritidsevenemang kan avbrytas eller förvägras, om det är motiverat för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga den häktades eller någon annans säkerhet eller säkerställa syftet med häktningen.

2 §

Religionsutövning

En häktad har rätt att delta i gudstjänster, andaktsstunder och andra religiösa sammankomster som ordnas i fängelset, om inte den häktade

1) har placerats på en säkerhetsavdelning eller på en avdelning med *intensifierad övervakning* eller avtjänar straff i enrum enligt 10 kap. 4 § 1 mom. 3 punkten, eller

En häktads deltagande i en sammankomst som avses i 1 mom. kan avbrytas eller förvägras, om det är motiverat för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga den häktades eller någon annans säkerhet eller säkerställa

Gällande lydelse

hans eller hennes möjlighet att utöva religion ordnas på något annat sätt.

3 §

Bibliotek

En häktad som är berusad eller som stör biblioteksbesöket eller äventyrar ordningen eller säkerheten i fängelset kan förvägras tillträde till fängelsebiblioteket

5 §

Beslutanderätt

En tjänsteman i chefsuppgifter inom styrning eller övervakning eller, om saken inte tål uppskov, en tjänsteman som utför styrnings- eller övervakningsuppgifter beslutar om att förvägra deltagande i fritidsverksamhet, en gudstjänst, en andaktsstund eller någon annan religiös sammankomst eller tillträde till biblioteket och om sådant förbud eller sådan begränsning av deltagande som avses i 1 § 2 mom. Sammankomstens arrangör ska höras innan beslutet om förvägran fattas.

8 kap.

Brevväxling, telefonsamtal och elektronisk kommunikation

1 §

Brevväxling och granskning av postförsändelser

Föreslagen lydelse

syftet med häktningen. Om en häktad inte får delta i gemensamma sammankomster, ska dennes möjlighet att utöva religion ordnas på något annat sätt.

3 §

Bibliotek

Den häktades tillträde till fängelsebiblioteket kan avbrytas eller förvägras, om det är motiverat för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga den häktades eller någon annans säkerhet eller säkerställa syftet med häktningen.

5 §

Beslutanderätt

En tjänsteman i chefsuppgifter inom styrning eller övervakning eller, om saken inte tål uppskov, en tjänsteman som utför styrnings- eller övervakningsuppgifter beslutar om att *avbryta eller* förvägra deltagande i fritidsverksamhet, en gudstjänst, en andaktsstund eller någon annan religiös sammankomst eller tillträde till biblioteket och om sådant förbud eller sådan begränsning av deltagande som avses i 1 § 2 mom. Sammankomstens arrangör ska höras innan beslutet om förvägran fattas.

8 kap.

Brevväxling, telefonsamtal och elektronisk kommunikation

1 §

Brevväxling och granskning av postförsändelser

Gällande lydelse

De häktade har rätt till korrespondens per post, om inte denna rätt har begränsats med stöd av 4 kap. i tvångsmedelslagen.

Ett slutet brev eller någon annan postförsändelse till eller från en häktad *får* granskas med genomlysning eller på något annat motsvarande sätt utan att öppna försändelsen för undersökning av om den innehåller förbjudna ämnen eller föremål som avses i 5 kap. 1 § 1 eller 2 mom.

Ett brev eller någon annan postförsändelse till en häktad *får* öppnas och dess innehåll granskas utan att ett eventuellt meddelande i försändelsen läses, för att ta reda på om försändelsen innehåller i 2 mom. nämnda förbjudna ämnen eller föremål. Ett brev eller någon annan postförsändelse från en häktad *får* öppnas och dess innehåll granskas utan att ett eventuellt meddelande läses, om formen eller storleken på försändelsen är sådan att man kan sluta sig till att den också innehåller någonting annat än ett förtroligt meddelande eller om det annars finns grundad anledning att misstänka att den innehåller nämnda ämnen eller föremål.

Om ämnen eller föremål som den häktade inte har tillstånd att inneha påträffas vid granskningen, skall de tas för att förvaras i fängelset. Penningtillgångar skall antecknas på den häktades konto. Om det finns skäl att betvivla egendomens lagliga härkomst, skall saken anmälas på det sätt som avses i 16 kap. 1 §.

2 §

Läsning och kopiering av meddelanden

Brev, andra postförsändelser och meddelanden till eller från en häktad *får* läsas, om det av någon grundad anledning som har samband med den häktades brottsliga bakgrund, med den häktades uppförande under häktningstiden eller med försändelsen eller dess avsändare eller mottagare behövs för att säkerställa syftet med häktningen, förhindra brott, avvärja en fara som hotar ordningen i fängelset eller trygga den

Föreslagen lydelse

De häktade har rätt till korrespondens per post, om inte denna rätt har begränsats med stöd av 4 kap. i tvångsmedelslagen.

Ett slutet brev eller någon annan postförsändelse till eller från en häktad *kan* granskas med genomlysning eller på något annat motsvarande sätt utan att öppna försändelsen för att ta reda på om den innehåller i 5 kap. 1 § 1 eller 2 mom. avsedda förbjudna ämnen eller föremål.

Ett brev eller någon annan postförsändelse till en häktad kan öppnas och dess innehåll granskas utan att ett eventuellt meddelande i försändelsen läses, för att ta reda på om försändelsen innehåller i 5 kap. 1 § 1 eller 2 mom. avsedda ämnen eller föremål. Ett brev eller någon annan postförsändelse från en häktad kan öppnas och dess innehåll granskas utan att ett eventuellt meddelande i försändelsen läses, om det är motiverat för att ta reda på om försändelsen innehåller i 5 kap. 1 § 1 eller 2 mom. avsedda ämnen eller föremål.

Om ämnen eller föremål som den häktade inte har tillstånd att inneha påträffas vid granskningen, ska de tas för att förvaras i fängelset. *Vid hanteringen av pengar iakttas bestämmelserna i 5 kap. 3 §.* Bestämmelser om den anmälan som ska göras om det finns skäl att betvivla egendomens lagliga härkomst finns i 16 kap. 1 § 1 mom. 1 punkten.

2 §

Läsning och kopiering av meddelanden

Brev, andra postförsändelser och meddelanden till eller från en häktad *får* läsas och kopieras, om det är nödvändigt för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga den häktades eller någon annans säkerhet eller säkerställa syftet med häktningen. Ett beslut som berättigar till läsning *får* fattas för högst 30 dagar åt gången.

Gällande lydelse

häktades eller någon annans säkerhet. Ett beslut som berättigar till läsning får fattas för högst två veckor åt gången.

Den häktade ska anteckna sitt namn på brev, postförsändelser och meddelanden som den häktade sänder till någon annan än en sådan tillsynsmyndighet som avses i 3 §, om inte den häktade personligen överlämnar dem direkt till fängelsets personal. Ett brev, en postförsändelse eller något annat meddelande som sänts av en häktad får öppnas för att ta reda på vem som är dess avsändare, om inte avsändaren kan utredas utan att brevet, postförsändelsen eller meddelandet öppnas. Då får brevet eller meddelandet inte läsas i större utsträckning än vad som behövs för att ta reda på vem som är dess avsändare.

Brev, andra postförsändelser och meddelanden får kopieras, om det vid läsningen av dem framgår att de sannolikt innehåller planer eller uppgifter som gäller

1) ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är minst ett års fängelse eller ett straffbart försök till ett sådant brott, eller

2) straffbart bruk av narkotika.

2 a §

Underrättelse om läsning

Om ett brev, en postförsändelse eller ett meddelande till eller från en häktad läses, ska den häktade utan dröjsmål underrättas om läsningen samt om grunden för läsningen. Underrättelsen om läsningen får uppskjutas om det behövs för att förhindra brott, *avvärja en fara som hotar ordningen i fängelset* eller trygga den häktades eller någon annans säkerhet. Den häktade ska dock underrättas om läsningen och dess grund inom två veckor från läsningen eller, om den häktade frigges tidigare än detta, senast då den häktade frigges, om inte något annat följer av annan lagstiftning.

Föreslagen lydelse

Den häktade ska anteckna sitt namn på brev, andra postförsändelser och meddelanden som den häktade sänder till någon annan än en sådan tillsynsmyndighet som avses i 3 §, om inte den häktade personligen överlämnar dem direkt till fängelsets personal. Ett brev, någon annan postförsändelse eller något annat meddelande som sänts av en häktad får öppnas för att ta reda på vem som är dess avsändare, om inte avsändaren kan utredas utan att brevet, postförsändelsen eller meddelandet öppnas. Då får brevet eller meddelandet inte läsas i större utsträckning än vad som är nödvändigt för att ta reda på vem som är dess avsändare.

2 a §

Underrättelse om läsning

Om ett brev, en annan postförsändelse eller ett meddelande till eller från en häktad läses, ska den häktade utan dröjsmål underrättas om läsningen samt om grunden för läsningen. Underrättelsen om läsningen får uppskjutas, om det är nödvändigt för att förhindra brott, *upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset*, trygga den häktades eller någon annans säkerhet eller säkerställa syftet med häktningen. Den häktade ska dock underrättas om läsningen och dess grund inom *30 dagar* från läsningen eller, om den häktade frigges tidigare än detta, senast då den häktade frigges, om inte något annat följer av annan lagstiftning.

Om ett brev efter läsningen kvarhålls på en sådan grund som avses i 5 §, iakttas

Gällande lydelse

Om ett brev efter läsningen kvarhålls på en sådan grund som avses i 5 §, iakttas *det som bestäms i 5 §* i fråga om underrättelsen.

4 §

Brevväxling med ombud

Ett brev eller någon annan postförsändelse som den häktade adresserat till sin advokat eller något annat rättegångsombud eller rättegångsbiträde som avses i 15 kap. 2 § 1 eller 5 mom. i rättegångsbalken får inte granskas eller läsas.

Ett brev eller någon annan postförsändelse som anlänt till en häktad och av vars avsändaruppgifter det framgår att avsändaren är det ombud som avses i 1 mom. får i den häktades närvaro öppnas och dess innehåll granskas utan att ett eventuellt meddelande i försändelsen läses, *om det finns anledning att misstänka att brevet innehåller ämnen eller föremål som avses i 5 kap. 1 § 1 eller 2 mom.* Vid granskningen iakttas i övrigt bestämmelserna i 1 § 4 mom.

5 §

Kvarhållande av brev eller postförsändelser

Ett brev, en annan postförsändelse eller ett meddelande till eller från en häktad får kvarhållas, *om vidarebefordrandet äventyrar syftet med häktningen eller om kvarhållandet behövs för att förhindra brott, avvärja en fara som hotar ordningen i fängelset eller trygga den häktades eller någon annans säkerhet.*

Mottagaren eller avsändaren skall utan dröjsmål underrättas om kvarhållandet av ett brev, någon annan postförsändelse eller ett meddelande och om orsaken till kvarhållandet, om inte något annat följer av en orsak som nämns i 1 mom. Ett brev, en annan postförsändelse eller ett meddelande som av en orsak som avses i 1 mom. inte befordras till mottagaren skall returneras till avsändaren eller ges till den häktade vid frigivningen.

Föreslagen lydelse

bestämmelserna i den paragrafen i fråga om underrättelsen.

4 §

Brevväxling med ombud

Ett brev eller någon annan postförsändelse som den häktade adresserat till sin advokat eller något annat rättegångsombud eller rättegångsbiträde som avses i 15 kap. 2 § 1 eller 6 mom. i rättegångsbalken får inte granskas eller läsas.

Ett brev eller någon annan postförsändelse som anlänt till en häktad och av vars avsändaruppgifter det framgår att avsändaren är det ombud som avses i 1 mom. kan i den häktades närvaro öppnas och dess innehåll granskas utan att ett eventuellt meddelande i försändelsen läses, *om det är nödvändigt för att ta reda på om brevet innehåller i 5 kap. 1 § 1 eller 2 mom. avsedda ämnen eller föremål.* Vid granskningen iakttas i övrigt bestämmelserna i 1 § 3 mom.

5 §

Kvarhållande av brev eller postförsändelser

Ett brev, en annan postförsändelse eller ett meddelande till eller från en häktad får kvarhållas, *om detta är nödvändigt för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga den häktades eller någon annans säkerhet eller säkerställa syftet med häktningen.*

Mottagaren eller avsändaren ska utan dröjsmål underrättas om kvarhållandet av ett brev, någon annan postförsändelse eller ett meddelande och om orsaken till kvarhållandet, om inte något annat följer av en orsak som nämns i 1 mom. Ett brev, en annan postförsändelse eller ett meddelande som av en orsak som avses i 1 mom. inte befordras till mottagaren ska returneras till avsändaren eller ges till den häktade vid frigivningen.

Gällande lydelse

En postförskottsbeställning eller någon annan beställning på kredit som avsänts av en häktad kan kvarhållas, om den häktade inte har råd att betala beställningen. En beställd försändelse kan returneras till avsändaren utan den häktades samtycke.

6 §

Användning av telefon

De häktade ska ges möjlighet att på egen bekostnad stå i telefonkontakt med personer utanför fängelset, om inte denna rätt har begränsats enligt 4 kap. i tvångsmedelslagen. *I ordningsstadgan för ett fängelse kan meddelas de föreskrifter om tider för användning av telefon som är nödvändiga med hänsyn till verksamheten och ordningen i fängelset.*

För användningen av telefon kan ställas som villkor att den häktade uppger med vem han eller hon har för avsikt att stå i kontakt. Ett telefonsamtal kan avbrytas eller förvägras, om det är nödvändigt för att förhindra ett brott eller upprätthålla ordningen i fängelset eller om samtalet äventyrar syftet med häktningen.

7 §

Avlyssning och inspelning av telefonsamtal

En häktads telefonsamtal får avlyssnas och spelas in, om det av någon grundad anledning som har samband med den häktades brottsliga bakgrund, med den häktades uppförande under häktningstiden eller med samtalets mottagare behövs för att förhindra brott, avvärja en fara som hotar ordningen i

Föreslagen lydelse

En postförskottsbeställning eller någon annan beställning på kredit som avsänts av en häktad kan kvarhållas, om den häktade inte har råd att betala beställningen. En beställd försändelse kan returneras till avsändaren utan den häktades samtycke.

6 §

Användning av telefon

De häktade ska ges möjlighet att på egen bekostnad stå i telefonkontakt med personer utanför fängelset, om inte denna rätt har begränsats i enlighet med 4 kap. i tvångsmedelslagen.

Användning av telefon bör tillåtas vid de tidpunkter som reserverats för ändamålet så ofta som det är möjligt utan att ordningen och verksamheten i fängelset störs och även vid andra tillfällen, om det behövs för upprätthållande av den häktades kontakter eller av något annat viktigt skäl. För användningen av telefon kan ställas som villkor att den häktade uppger med vem denne har för avsikt att stå i kontakt. Användningen av telefon kan avbrytas eller förvägras, om det är motiverat för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga den häktades eller någon annans säkerhet eller säkerställa syftet med häktningen.

7 §

Avlyssning och inspelning av telefonsamtal

En häktads i 6 § avsedda telefonsamtal får avlyssnas och spelas in, om det är nödvändigt för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga den häktades eller någon annans säkerhet eller säkerställa syftet med häktningen. Ett beslut som berättigar till avlyssning och inspelning

Gällande lydelse

fängelset, säkerställa syftet med häktningen eller trygga den häktades eller någon annans säkerhet. Ett beslut som berättigar till avlyssning och inspelning av telefonsamtal får fattas för *högst 14 dagar* åt gången

7 c §

Övervakning av elektronisk kommunikation

Utöver vad som bestäms i *informationssamhällsbalken* (917/2014), har fängelset vid behov rätt att hämta avsändar- och mottagaruppgifter för meddelanden och samtal ur den anordning som den häktade använt för kommunikationen eller ur de anordningar eller system som fängelset tillhandahåller för förmedling och behandling av kommunikationen.

Vid övervakningen av e-postmeddelanden som en häktad mottagit och sänt tillämpas bestämmelserna i 2–5 §.

En häktad som sänder e-postmeddelanden eller använder internet får övervakas på teknisk väg och så att en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten är närvarande.

8 §

Brevväxling och telefonsamtal på säkerhetsavdelningar

Föreslagen lydelse

av telefonsamtal får fattas för *högst 30 dagar* åt gången.

7 c §

Övervakning av elektronisk kommunikation

Utöver vad som föreskrivs i *lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation* (917/2014) har Brottspåföljdsmyndigheten vid behov rätt att ur den utrustning och de system som fängelset förvaltar och som är avsedda för förmedling och behandling av kommunikation hämta förmedlingsuppgifter om webbsidor som de häktade besöker och om meddelanden i den e-post som Brottspåföljdsmyndigheten förvaltar. Efter åtgärden ska förmedlingsuppgifterna utan dröjsmål utplånas, om inte annat föreskrivs i lag.

Vid övervakningen av de e-postmeddelanden som en häktad mottagit och sänt genom Brottspåföljdsmyndighetens e-post tillämpas bestämmelserna i 2, 2 a och 3–5 §. På övervakningen av en på en säkerhetsavdelning placerad häktads användning av e-posten för fångar tillämpas dock 8 § 1 mom.

En häktads elektroniska kommunikation enligt 7 a och 7 b § kan övervakas genom teknisk övervakning och så att en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten är närvarande.

Användningen av e-post eller internet kan avbrytas eller förvägras, om det är motiverat för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga den häktades eller någon annans säkerhet eller säkerställa syftet med häktningen.

8 §

Brevväxling och telefonsamtal på säkerhetsavdelningar

Gällande lydelse

Andra brev, postförsändelser och meddelanden till och från en häktad på en säkerhetsavdelning än sådana som avses i 3 eller 4 § får läsas, om det av någon anledning som har samband med den häktades brottsliga bakgrund, med den häktades uppförande under häktningstiden eller med försändelsen eller dess avsändare eller mottagare behövs för att säkerställa syftet med häktningen, förhindra brott, avvärja en fara som hotar ordningen i fängelset eller trygga den häktades eller någon annans säkerhet. I fråga om häktades brevväxling tillämpas i övrigt 1 §, 2 § 2 och 3 mom. samt 2 a, 3–5 och 9 §.

Ett villkor för att en häktad på en säkerhetsavdelning ska få använda telefon är att den häktade samtycker till att hans eller hennes samtal kan spelas in utöver att de avlyssnas. I fråga om avlyssning av samtal tillämpas i övrigt bestämmelserna i 7 § 2 och 3 mom.

En häktad som placerats på en säkerhetsavdelning kan inte beviljas tillstånd till användning av e-post enligt 7 a §.

9 §

Beslutanderätt

Enhetschefen för fängelset eller en säkerhetsansvarig eller en sysselsättningsansvarig beslutar om tillstånd till användning av e-post och internet och om återkallande av sådana tillstånd.

Föreslagen lydelse

Andra brev, postförsändelser och meddelanden till eller från en häktad på en säkerhetsavdelning än sådana som avses i 3 och 4 § får läsas och kopieras för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga den häktades eller någon annans säkerhet eller säkerställa syftet med häktningen. I fråga om häktades brevväxling tillämpas i övrigt bestämmelserna 1 §, 2 § 2 mom. samt 2 a, 3–5 och 9 §.

En på en säkerhetsavdelning placerad häktad i 7 § avsedda telefonsamtal får avlyssnas och spelas in för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga den häktades eller någon annans säkerhet eller säkerställa syftet med häktningen. I fråga om avlyssning av samtal tillämpas i övrigt bestämmelserna i 7 § 2 och 3 mom.

9 §

Beslutanderätt

Enhetschefen för fängelset eller en säkerhetsansvarig eller sysselsättningsansvarig beslutar om tillstånd till användning av e-post och av internet och om återkallande av sådana tillstånd. Beslut om att avbryta eller förvägra användningen av e-post eller internet fattas av en tjänsteman i chefsuppgifter inom styrning eller övervakning eller av en tjänsteman som utför styrnings- eller övervakningsuppgifter. Beslut om öppnande av webbsidor fattas av en i Brottspåföljdsmyndighetens arbetsordning förordnad tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten.

Gällande lydelse

10 §

Närmare bestämmelser

Närmare bestämmelser om förfarandet vid granskning, läsning, kopiering och kvarhållande av brev, om avlyssning och inspelning av telefonsamtal samt om användning och *övervakning av elektronisk kommunikation* utfärdas genom förordning av statsrådet.

9 kap.

Besök och andra kontakter utom fängelset

1 §

Besök

Samtalet mellan den häktade och besökaren får avlyssnas och upptas med hjälp av en teknisk *anordning*, om det av någon grundad anledning som har samband med den häktades brottsliga bakgrund, med den häktades uppförande under häktningstiden eller med besökaren behövs för att förhindra brott, avvärja en fara som hotar ordningen i fängelset, säkerställa syftet med häktningen eller trygga den häktades eller någon annans säkerhet. En på säkerhetsavdelning placerad häktads samtal får avlyssnas och upptas med hjälp av en teknisk anordning vid ett övervakat besök enligt 2 mom., vid besök av barn enligt 3 § och vid sådan kontakt via videolänk som avses i 10 §. Den häktade och besökaren ska underrättas om avlyssningen och upptagningen av samtalet innan åtgärden inleds.

Besöket kan ordnas avskilt från andra häktade och besökare, om det med beaktande

Föreslagen lydelse

10 §

Närmare bestämmelser och föreskrifter

Närmare bestämmelser om förfarandet vid granskning, läsning, kopiering och kvarhållande av brev samt om avlyssning och inspelning av telefonsamtal utfärdas genom förordning av statsrådet.

Brottspåföljdsmyndigheten meddelar närmare föreskrifter om

- 1) *fängelsernas telefonsystem,*
- 2) *överlämnande, förvaring och användning av mobiltelefon,*
- 3) *förfarandet vid öppnande av webbsidor.*

9 kap.

Besök och andra kontakter utom fängelset

1 §

Besök

Vid övervakade besök, besök av barn enligt 3 § och övervakade besök häktade och fångar emellan enligt 5 § samt vid sådan kontakt via videolänk som avses i 10 § får samtalet mellan den häktade och besökaren avlyssnas och spelas in med hjälp av en teknisk anordning, om det är nödvändigt för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga den häktades eller någon annans säkerhet eller säkerställa syftet med häktningen. Den häktade och besökaren ska underrättas om avlyssningen och inspelningen av samtalet innan åtgärden inleds. En på en säkerhetsavdelning placerad häktads samtal vid besök eller kontakt via videolänk enligt detta moment får avlyssnas och spelas in för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga den häktades eller någon annans säkerhet eller säkerställa syftet med häktningen.

Ett besök kan ordnas avskilt från andra häktade och besökare, om det är motiverat för att förhindra brott, upprätthålla ordningen

Gällande lydelse

av besökarens eller den häktades brottsliga bakgrund eller den häktades uppförande under häktningstiden finns skäl att misstänka att besöket kan äventyra ordningen eller säkerheten i fängelset eller den häktades eller någon annans säkerhet.

Föreslagen lydelse

och säkerheten i fängelset, trygga den häktades eller någon annans säkerhet eller säkerställa syftet med häktningen. Besöket ska i möjligaste mån ordnas avskilt från andra häktade och besökare också om den häktade eller besökaren begär det. Vid besök enligt detta moment får den häktade eller besökaren inte använda anteckningsmaterial.

4 §

Besök av ombud

Besöket får övervakas om det är nödvändigt för att upprätthålla ordningen eller säkerheten i fängelset eller om den häktade eller ombudet uttryckligen begär det. Övervakningen utförs genom synkontakt eller med hjälp av en teknisk anordning, utan att samtalet mellan den häktade och ombudet avlyssnas eller upptas. Besöket kan vid behov också ordnas i ett rum där det finns konstruktionsmässiga hinder mellan den häktade och ombudet. Den häktade och ombudet ska underrättas om övervakningen av besöket innan övervakningen inleds.

4 §

Besök av ombud

Besöket får övervakas om det är nödvändigt för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga den häktades eller någon annans säkerhet eller säkerställa syftet med häktningen eller om den häktade eller ombudet uttryckligen begär det. Övervakningen utförs genom synkontakt eller med hjälp av en teknisk anordning, utan att samtalet mellan den häktade och ombudet avlyssnas eller spelas in. Besöket kan vid behov också ordnas i ett rum där det finns konstruktionsmässiga hinder mellan den häktade och ombudet. Den häktade och ombudet ska underrättas om övervakningen av besöket innan övervakningen inleds.

6 §

Avbrytande av besök

Ett besök får avbrytas om det behövs för att förhindra ett brott eller för att upprätthålla ordningen eller säkerheten i fängelset.

6 §

Avbrytande av besök

Ett besök får avbrytas, om det är motiverat för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga den häktades eller någon annans säkerhet eller säkerställa syftet med häktningen.

7 §

Återkallande och förvägran av besök

7 §

Återkallande och förvägran av besök

Gällande lydelse

Ett besök kan förvägras, om

1) besökaren inte kan legitimera sig på ett tillförlitligt sätt,

2) besökaren vägrar att underkasta sig säkerhetskontroll enligt 12 kap. 2 § eller kroppsvisitation enligt 12 kap. 3 §,

3) besökaren av yttre tecken att döma är berusad,

4) *det finns grundad anledning att misstänka att besöket medför fara för ordningen eller säkerheten i fängelset eller den häktades eller någon annans säkerhet.*

8 §

Besöksförbud

Om det har konstaterats att en besökare har medfört eller försökt medföra narkotika eller sådana föremål eller ämnen som avses i 5 kap. 1 § 1 mom. 1 eller 2 punkten eller 2 mom. till ett fängelse, eller har konstaterats äventyra säkerheten eller allvarligt störa ordningen i fängelset, kan besökaren meddelas ett med hänsyn till omständigheterna skäligt, högst sex månaders förbud att besöka fängelset. Ett besöksförbud kan förlängas om det fortfarande behövs för att förhindra den verksamhet som ligger till grund för förbudet.

9 §

Mottagning och granskning av varor

I samband med besök i ett fängelse får en liten mängd sådana varor eller föremål tas emot som det enligt 5 kap. 1 § 1 och 2 mom. är tillåtet att inneha i fängelset. *Närmare föreskrifter om den egendom som får tas emot och om dess mängd samt om förfarandet vid mottagningen av varor meddelas i fängelsets i 10 kap. 1 § avsedda ordningsstadga.*

Föreslagen lydelse

Ett besök kan förvägras, om

1) besökaren inte kan legitimera sig på ett tillförlitligt sätt,

2) besökaren vägrar att underkasta sig säkerhetskontroll enligt 12 kap. 2 § eller kroppsvisitation enligt 12 kap. 3 §,

3) besökaren av yttre tecken att döma är berusad,

4) *det i övrigt är motiverat för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga den häktades eller någon annans säkerhet eller säkerställa syftet med häktningen.*

8 §

Besöksförbud

En besökare kan meddelas ett med hänsyn till omständigheterna skäligt, högst sex månaders förbud mot besök och kontakt via videolänk, om detta är nödvändigt på grund av att besökaren har konstaterats ha medfört eller försökt medföra i 5 kap. 1 § 1 eller 2 mom. avsedda ämnen eller föremål till fängelset eller på något annat sätt ha äventyrat ordningen och säkerheten i fängelset, den häktades eller någon annans säkerhet eller syftet med häktningen. Ett besöksförbud kan förlängas med högst 30 dagar åt gången, om det fortfarande är nödvändigt för att förhindra den verksamhet som ligger till grund för förbudet.

9 §

Mottagning och granskning av varor

I samband med besök i ett fängelse får en liten mängd sådana varor eller föremål tas emot som det enligt 5 kap. 1 § 1 och 2 mom. är tillåtet att inneha i fängelset.

Gällande lydelse

De varor som besökare medför ska granskas innan de överlämnas till den häktade.

14 §

Permission av synnerligen viktigt skäl och permission under ledsagning

En häktad kan beviljas tillstånd att under behövlig bevakning för en kort tid avlägsna sig från fängelset för att på finskt territorium besöka en svårt sjuk nära anhörig eller annan närstående och för att närvara vid en nära anhörigs eller annan närståendes begravning samt av något annat motsvarande synnerligen viktigt skäl.

En häktad kan också beviljas tillstånd att under behövlig bevakning för en kort tid avlägsna sig från fängelset för att sköta ett brådskande och tvingande ärende.

17 §

Närmare bestämmelser

Föreslagen lydelse

De varor som besökare medför ska granskas innan de överlämnas till den häktade.

14 §

Permission för häktade

En häktad ska beviljas permission för att besöka en nära anhörig eller någon annan närstående som är allvarligt sjuk eller i vård i livets slutskede samt för att närvara vid begravning av en nära anhörig eller någon annan närstående eller för något annat motsvarande synnerligen viktigt skäl, om inte denna rätt till kontakt har begränsats med stöd av 4 kap. i tvångsmedelslagen. Permission beviljas för den tid som ett synnerligen viktigt skäl kräver. Permissionens längd kan dock begränsas, om det är motiverat för att förhindra rymning, fritagningsförsök eller brott eller för att trygga den häktades eller någon annans säkerhet.

En häktad kan beviljas permission för att sköta ett brådskande och tvingande ärende, om inte denna rätt till kontakt har begränsats med stöd av 4 kap. i tvångsmedelslagen. Permissionen kan vara i högst sex timmar och dess totala längd ökas med en skälig restid.

Under en permission ska den häktade övervakas och ledsagas av en tjänsteman vid Brottsförhindermyndigheten. Permission kan förenas med permissionsvillkor.

Permissionen kan avbrytas om den häktade bryter mot permissionsvillkoren eller begår ett brott under permissionen. Permissionen kan också avbrytas, om det är motiverat för att förhindra brott, rymning eller fritagningsförsök, trygga den häktades eller någon annans säkerhet eller säkerställa syftet med häktningen.

17 §

Närmare bestämmelser

Gällande lydelse

Närmare bestämmelser om permission, om besöksförbud och innehållet i det, om hur övervakningen av besök ska ordnas samt om besöksrummens tekniska och konstruktionsmässiga övervakningsarrangemang utfärdas genom förordning av statsrådet.

Närmare föreskrifter om hur besök ska ordnas meddelas av Brottspåföljdsmyndigheten.

10 kap.

Ordningen och disciplinen i ett fängelse

1 §

Ordningsstadgan för ett fängelse

Ett fängelse ska ha en ordningsstadga som innehåller mer detaljerade föreskrifter än denna lag och de bestämmelser och föreskrifter som utfärdats med stöd av den och som gäller vistelse på fängelseområdet, låsning av lokalerna, avdelningar, hur rökning, besök, telefonkontakter och fritidsverksamhet ska ordnas, innehav av egendom samt andra motsvarande enskilda omständigheter som hänför sig till upprätthållandet av ordningen i fängelset och ordnandet av sysselsättningen.

10 §

Behandling av disciplinärenden

En ordningsförseelse ska behandlas i det fängelse där den häktade är placerad eller där den häktade gjort sig skyldig till ordningsförseelsen. En ordningsförseelse som

Föreslagen lydelse

Närmare bestämmelser om *permissionsvillkor*, om besöksförbud och innehållet i det, om hur övervakningen av besök ska ordnas samt om besöksrummens tekniska och konstruktionsmässiga övervakningsarrangemang utfärdas genom förordning av statsrådet.

10 kap.

Ordningen och disciplinen i ett fängelse

1 §

Ordningsstadgan för ett fängelse

Ett fängelse ska ha en ordningsstadga som innehåller mer detaljerade föreskrifter än denna lag och de bestämmelser och föreskrifter som utfärdats med stöd av den och som gäller

- 1) vistelse på fängelseområdet,*
- 2) avdelningar i fängelset,*
- 3) sysselsättning och fritidsverksamhet som ordnas i fängelset och på fängelseavdelningarna,*
- 4) hur rökning ska ordnas,*
- 5) hur besök och kontakt via videolänk, brevväxling, användning av telefon och användning av e-post och internet ska ordnas,*
- 6) anskaffning av livsmedel och andra varor som lämpar sig för personligt bruk samt av bruksföremål och förnödenheter i fängelset och mottagning av sådana av aktörer utanför fängelset,*
- 7) förvaring av den häktades egendom.*

10 §

Behandling av disciplinärenden

En ordningsförseelse ska behandlas i det fängelse där den häktade är placerad eller där den häktade gjort sig skyldig till ordningsförseelsen. En ordningsförseelse som

Gällande lydelse

en häktad gjort sig skyldig till under en transport ska dock behandlas i det fängelse dit den häktade anländer. *Om en häktad på grund av en ordningsförseelse förflyttas från en öppen anstalt till ett slutet fängelse, kan ordningsförseelsen också behandlas och disciplinstraffet påföras i det fängelse till vilket den häktade förflyttas.*

11 §

Avskildhet vid utredning

Medan en ordningsförseelse utreds och beslutet om disciplinstraff inväntas kan den häktade hållas avskild från övriga fångar och häktade, om det behövs för att bevara ordningen eller av andra särskilda skäl. Avskildheten får inte räcka längre än nödvändigt och inte överskrida sju dygn. En yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården ska så snart som möjligt underrättas om avskildheten.

11 kap.

Granskning av fängelselokaler och häktade

1 §

Övervakningen i ett fängelse

De häktade och de lokaler som står till de häktades förfogande skall övervakas så som syftet med häktningen, ordningen i fängelset, förvaringssäkerheten, förhindrandet av rymning eller olovligt avvikande från anstalten, de häktades och andras säkerhet samt förhindrandet av brott kräver.

2 §

Granskning av bostadsrum och egendom

De häktades bostadsrum och egendom som de innehar eller som finns på fängelseområdet

Föreslagen lydelse

en häktad gjort sig skyldig till under en transport ska dock behandlas i det fängelse dit den häktade anländer.

11 §

Avskildhet vid utredning

Medan en ordningsförseelse utreds och beslutet om disciplinstraff inväntas kan den häktade hållas avskild från övriga fångar, om det *är motiverat* för utredningen av ordningsförseelsen. Avskildheten får inte räcka längre än nödvändigt och inte överskrida sju dygn. En yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården ska så snart som möjligt underrättas om avskildheten.

11 kap.

Granskning av fängelselokaler och häktade

1 §

Övervakningen i ett fängelse

De häktade och de lokaler som står till de häktades förfogande ska övervakas för att *förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga de häktades eller andras säkerhet och säkerställa syftet med häktningen.*

2 §

Granskning av bostadsrum och egendom

De häktades bostadsrum och egendom som de innehar eller som finns på fängelseområdet

Gällande lydelse

kan granskas för upprätthållande av ordningen och säkerheten i fängelset eller utredning av misstänkta ordningsföreseelser. Bestämmelser om innehav av bruksföremål, pengar och andra betalningsmedel samt annan egendom finns i 5 kap.

4 §

Kroppsvsitation

En häktad kan kroppsvisiteras, om

1) han eller hon misstänks för innehav av sådana otillåtna föremål eller ämnen som avses i 5 kap. 1 § 1 eller 2 mom., eller

2) kroppsvsitation är behövlig för att förebygga rymning, för att avvärja en fara som hotar ordningen eller säkerheten i fängelset, för att utreda en misstänkt ordningsföreseelse, på grund av ankomst eller återkomst till fängelset eller i samband med oövervakade besök eller besök av barn.

5 §

Specialgranskning

I ett fängelse, på en fängelseavdelning eller i något annat utrymme kan specialgranskning utföras, om det behövs för att avvärja en allvarlig fara som hotar ordningen och säkerheten i fängelset eller för att hitta sådana otillåtna föremål eller ämnen som avses i 5 kap. 1 § 1 eller 2 mom.

När en specialgranskning utförs på en avdelning eller i något annat utrymme i ett fängelse, får samtliga häktade som placerats på avdelningen eller som vistas i det undersökta utrymmet kroppsvisiteras.

Föreslagen lydelse

kan granskas för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga de häktades och andra personers säkerhet, säkerställa syftet med häktningen eller utreda misstänkta ordningsföreseelser. Bestämmelser om innehav av bruksföremål, pengar och andra betalningsmedel samt annan egendom finns i 5 kap.

4 §

Kroppsvsitation av häktade

En häktad kan i samband med ankomst eller återkomst till fängelset eller i samband med oövervakade besök och besök av barn kroppsvisiteras för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga den häktades eller någon annans säkerhet eller säkerställa syftet med häktningen. En häktad kan kroppsvisiteras också i andra fall, om det är motiverat för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga den häktades eller någon annans säkerhet, säkerställa syftet med häktningen eller utreda misstänkta ordningsföreseelser.

5 §

Specialgranskning

I ett fängelse, på en fängelseavdelning eller i något annat utrymme kan specialgranskning utföras, om det är motiverat för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga den häktades eller någon annans säkerhet eller säkerställa syftet med häktningen.

När en specialgranskning utförs på en avdelning eller i något annat utrymme i ett fängelse, får samtliga häktade som placerats på avdelningen eller som vistas i det undersökta utrymmet kroppsvisiteras.

Gällande lydelse

6 §

Kroppsbesiktning

Kroppsbesiktning får företas på en häktad, om det finns *sannolika skäl att misstänka att* den häktade i fängelset eller vid ankomsten till fängelset i sin kropp har förbjudna ämnen eller föremål som avses i 5 kap. 1 § 1 eller 2 mom. i denna lag och som är ägnade att allvarligt äventyra ordningen eller säkerheten i fängelset eller den häktades liv eller hälsa.

Kroppsbesiktning omfattar granskning av kroppen, tagning av prov eller någon annan undersökning av kroppen.

Åtgärder som kräver medicinsk sakkunskap får endast vidtas av en läkare.

7 §

Kontroll av drogfrihet

En häktad kan åläggas att lämna utandnings-, saliv- eller urinprov

1) *om det finns skäl att misstänka att den* häktade är påverkad av alkohol, något annat berusningsmedel eller ett sådant dopningsmedel som avses i 44 kap. 16 § i strafflagen, eller

2) för utredning av förutsättningarna för oövervakade besök, besök av barn eller placering på en kontraktsavdelning eller för kontroll av skyldigheten avseende drogfrihet.

Det kan bestämmas att blodprov ska tas på den häktade *om det behövs på grund av* vägran att lämna ett i 1 mom. avsett prov, för att trygga kontrollen av drogfrihet eller för att få ett tillförlitligt provresultat.

Om berusningen av yttre tecken att döma är uppenbar, behöver utandnings-, saliv-, urin- eller blodprov inte tas, om inte den häktade kräver det.

12 kap.

Granskning av andra personer

2 §

Föreslagen lydelse

6 §

Kroppsbesiktning av häktade

Kroppsbesiktning får företas på en häktad, om det är *nödvändigt för att ta reda på* om den häktade i fängelset eller vid ankomsten till fängelset i sin kropp har i 5 kap. 1 § 1 eller 2 mom. avsedda förbjudna ämnen eller föremål som allvarligt kan äventyra ordningen eller säkerheten i fängelset eller den häktades liv eller hälsa.

Kroppsbesiktning omfattar granskning av kroppen, tagning av prov eller någon annan undersökning av kroppen.

Åtgärder som kräver medicinsk sakkunskap får endast vidtas av en läkare.

7 §

Kontroll av drogfrihet

En häktad kan åläggas att lämna utandnings-, saliv- eller urinprov

1) *om det är motiverat i syfte att ta reda på* om den häktade är påverkad av alkohol, något annat berusningsmedel eller ett sådant dopningsmedel som avses i 44 kap. 16 § i strafflagen, eller

2) för utredning av förutsättningarna för oövervakade besök, besök av barn eller placering på en kontraktsavdelning eller för kontroll av skyldigheten avseende drogfrihet.

Det kan bestämmas att blodprov ska tas på en häktad *om det är motiverat* på grund av vägran att lämna ett i 1 mom. avsett prov, för att trygga kontrollen av drogfrihet eller för att få ett tillförlitligt provresultat.

Om berusningen av yttre tecken att döma är uppenbar, behöver utandnings-, saliv-, urin- eller blodprov inte tas, om inte den häktade kräver det.

12 kap.

Granskning av andra personer

2 §

Gällande lydelse

Säkerhetskontroll på fängelseområdet

En person kan i fängelset och på fängelseområdet granskas för att upprätthålla säkerheten, trygga ordningen eller skydda egendom (säkerhetskontroll).

3 §

Kroppsvsitation av besökare

Om det finns grundad anledning till misstanke om försök att överlämna ämnen eller föremål som avses i 2 § 2 mom. vid ett besök hos en häktad, kan som villkor för besöket ställas att besökaren underkastar sig kroppsvsitation.

6 §

Gripande och hållande i förvar

Fängelsedirektören, en säkerhetsansvarig, en tjänsteman i chefsuppgifter inom övervakningen samt en tjänsteman som utför styrnings- eller övervakningsuppgifter har rätt att gripa en person som befinner sig i fängelset eller på dess område, om gripandet är nödvändigt för att avvärja en fara som hotar en person eller egendom eller för att förhindra eller utreda ett brott.

8 §

Beslutanderätt

En tjänsteman i chefsuppgifter inom övervakningen beslutar om kroppsvsitation av besökare och om avlägsnande av besökare från fängelset. Enhetschefen för fängelset beslutar om att en person som gripits ska hållas i förvar.

Föreslagen lydelse

Säkerhetskontroll på fängelseområdet

En person får underkastas säkerhetskontroll i fängelset och på fängelseområdet för att förhindra brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga den häktades eller någon annans säkerhet eller säkerställa syftet med häktningen.

3 §

Kroppsvsitation av besökare

En besökare får underkastas kroppsvsitation, om det är motiverat för att ta reda på om besökaren medför i 5 kap. 1 § 1 eller 2 mom. avsedda ämnen eller föremål.

6 §

Gripande och hållande i förvar

En person som befinner sig i fängelset eller på dess område får gripas, om gripande är nödvändigt för att förhindra eller utreda brott, upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset, trygga den häktades eller någon annans säkerhet eller säkerställa syftet med häktningen.

8 §

Beslutanderätt

En tjänsteman i chefsuppgifter inom övervakningen beslutar om kroppsvsitation av besökare och om avlägsnande av besökare från fängelset. *Enhetschefen för fängelset, en säkerhetsansvarig, en tjänsteman i chefsuppgifter inom övervakningen eller en*

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

tjänsteman som utför styrnings- eller övervakningsuppgifter beslutar om gripande av en person. Enhetschefen för fängelset beslutar om att en person som gripits ska hållas i förvar.

13 kap.

13 kap.

Säkerhetsåtgärder och användning av maktmedel

Säkerhetsåtgärder och användning av maktmedel

2 §

2 §

Användning av fängsel

Användning av fängsel

4 §

4 §

Observation i isolering

Observation i isolering

Om det finns grundad anledning att misstänka att en häktad under vistelsen i fängelset eller vid ankomsten till fängelset har förbjudna ämnen eller föremål som avses i 5 kap. 1 § 1 eller 2 mom. i sin kropp, får den häktade placeras i ett rum eller en cell där det med hjälp av teknisk utrustning eller på annat sätt är möjligt att dygnet runt observera och övervaka den häktade och hur de förbjudna ämnena eller föremålen lämnar hans eller hennes kropp. Då kan man också kräva att den häktade använder särskild observationsklädsel. En häktad som använder observationsklädsel ska på begäran utan dröjsmål ges tillträde till toalett.

Bestämmelserna i 1–3 mom. tillämpas också på frigivna häktade under sådan transport som avses i 1 kap. 2 § 4 mom.

En häktad får placeras i observation i isolering, om det är nödvändigt för att ta reda på om den häktade i fängelset eller vid ankomsten till fängelset har i 5 kap. 1 § 1 eller 2 mom. avsedda förbjudna ämnen eller föremål i sin kropp eller för att säkerställa att ämnen och föremål som upptäckts vid kroppsbesiktning lämnar den häktades kropp. Vid observation i isolering placeras den häktade i en cell där det med hjälp av teknisk utrustning eller på annat sätt dygnet runt är möjligt att observera och övervaka den häktade och hur de förbjudna ämnena eller föremålen lämnar den häktades kropp. Då kan man också kräva att den häktade använder särskild observationsklädsel. En häktad som placerats i observation i isolering ska på begäran utan dröjsmål ges tillträde till toalett.

6 §

6 §

Användning av maktmedel

Användning av maktmedel

Gällande lydelse

En tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten har vid utförande av tjänsteuppdrag rätt att använda maktmedel för att

1) förhindra att en häktad rymmer eller avlägsnar sig utan tillstånd, för att bryta ner motstånd och för att vidta de övervaknings-, gransknings- och säkerhetsåtgärder som avses i detta kapitel eller i 11 kap.,

9 §

Närmare bestämmelser och föreskrifter

Närmare bestämmelser om verkställighet av och förhållandena under observation, observation i isolering och avskildhet samt om maktmedelsredskap, fängslen och registrering av användning av fängsel och maktmedelsredskap utfärdas genom förordning av statsrådet.

Närmare föreskrifter om användning av maktmedel samt om utbildning i hur säkerhetsåtgärder ska vidtas samt hur maktmedel och maktmedelsredskap ska användas meddelas av Brottspåföljdsmyndigheten.

Föreslagen lydelse

En tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten har vid utförande av tjänsteuppdrag rätt att använda maktmedel för att

1) förhindra att en häktad rymmer eller avlägsnar sig utan tillstånd, för att bryta ner motstånd och för att vidta de övervaknings-, gransknings- och säkerhetsåtgärder som avses i detta kapitel eller i 11 kap. samt för att tillgodose säkerheten under en sådan transport av en frigiven häktad som avses i 1 kap. 2 § 4 mom.,

9 §

Närmare bestämmelser och föreskrifter

Genom förordning av statsrådet utfärdas närmare bestämmelser om

1) verkställighet av och förhållandena under observation, observation i isolering och avskildhet,

2) maktmedelsredskap och fängslen samt om förvaring och förstöring av dem,

3) ordnande av utbildning i användningen av maktmedel och säkerhetsåtgärder,

4) rätten att bära maktmedelsredskap,

5) registrering av användning av fängsel och maktmedelsredskap.

Brottspåföljdsmyndigheten får meddela närmare föreskrifter om innehållet i utbildningen i användningen av maktmedel och säkerhetsåtgärder.

14 a kap.

Undantag vid störningar i samhället

1 §

Tillämpning av undantag

Med stöd av bestämmelserna i detta kapitel kan på det sätt som anges nedan avvikelser göras från bestämmelserna i 3, 4, 7 och 9 kap.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

i allvarliga störningssituationer under normala förhållanden och under sådana undantagsförhållanden som avses i 3 § i beredskapslagen (1552/2011).

Sådana allvarliga störningssituationer under normala förhållanden som avses i 1 mom. är

1) terrordåd som riktas mot samhällets strukturer eller stora folksamlingar, överhängande hot om sådana dåd eller annan brottslig verksamhet som allvarligt äventyrar den inre säkerheten,

2) omfattande störningssituationer som allvarligt äventyrar allmän ordning och säkerhet,

3) omfattande eller allvarliga störningssituationer som riktar sig mot kritisk infrastruktur, informationssystem och datanät,

4) pandemier,

5) användning av militära maktmedel eller hot om det,

6) massinvandring och påtryckning genom styrning av invandrare,

7) andra allvarliga störningssituationer som till sina verkningar kan jämföras med situationerna i 1–6 punkten.

2 §

Evakuering av häktade

Alla häktade i ett fängelse kan flyttas till ett annat fängelse eller till andra fängelser i störningssituationer och under undantagsförhållanden enligt 1 §, om flyttningen är nödvändig för att säkerställa att verkställigheten av häktning är säker för samhället, personalen och de häktade.

3 §

Förvägran av vistelse utomhus

Vistelse utomhus kan från fall till fall förvägras i ett fängelse eller en avdelning i ett fängelse i störningssituationer och under undantagsförhållanden enligt 1 §, om det är

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

nödväntigt för att säkerställa att verkställigheten av häktning är säker för samhället, personalen och de häktade.

4 §

Begränsning av ordnande av sysselsättning

Ordnande av sysselsättning kan i ett fängelse eller en avdelning i ett fängelse begränsas i störningssituationer och under undantagsförhållanden enligt 1 §, om det är nödväntigt för att säkerställa att verkställigheten av häktning är säker för samhället, personalen och de häktade. I den mån det är möjligt ska det för de häktade ordnas sådan ersättande sysselsättning som med beaktande av förhållandena kan ordnas i fängelset.

Om det är uppenbart att begränsningen enligt 1 mom. inte är tillräcklig för att säkerställa att verkställigheten av häktning är säker, kan ordnandet av sysselsättningen avbrytas helt, om det är nödväntigt för att säkerställa att verkställigheten av häktning är säker för samhället, personalen och de häktade.

En häktads deltagande i undervisning enligt läroplikten kan inte begränsas eller avbrytas.

Ordnandet av sysselsättningen kan begränsas eller avbrytas i högst 30 dagar. Begränsningen och avbrytandet kan förlängas högst 30 dagar åt gången, om det fortfarande är nödväntigt av orsaker som anges i 1 eller 2 mom. Begränsningen och avbrytandet ska avslutas utan dröjsmål, om den allvarliga störningssituationen i normala förhållanden eller undantagsförhållanden upphör.

5 §

Begränsning av ordnande av fritidsverksamhet

Ordnande av fritidsverksamhet, tillträde till bibliotek och deltagande i religiösa sammankomster kan i ett fängelse eller en avdelning i ett fängelse begränsas i störningssituationer och under

undantagsförhållanden enligt 1 §, om det är nödvändigt för att säkerställa att verkställigheten av häktning är säker för samhället, personalen och de häktade. I den mån det är möjligt ska det för de häktade ordnas sådan ersättande fritidsverksamhet som med beaktande av förhållandena kan ordnas i fängelset.

Om det är uppenbart att begränsningen enligt 1 mom. inte är tillräcklig för att säkerställa att verkställigheten av häktning är säker, kan fritidsverksamheten, tillträdet till bibliotek eller deltagandet i religiösa sammankomster avbrytas helt, om det är nödvändigt för att säkerställa att verkställigheten av häktning är säker för samhället, personalen och de häktade. De häktades bibliotekstjänster och möjlighet att utöva religion ska då ombesörjas på något annat sätt.

Begränsningen eller avbrytandet av fritidsverksamhet, tillträde till bibliotek och deltagande i religiösa sammankomster kan pågå i högst 30 dagar. Begränsningen och avbrytandet kan förlängas högst 30 dagar åt gången, om det fortfarande är nödvändigt av orsaker som anges i 1 eller 2 mom. Begränsningen och avbrytandet ska avslutas utan dröjsmål, om den allvarliga störningssituationen i normala förhållanden eller undantagsförhållandena upphör.

6 §

Begränsning av besök

Besöken hos en häktad kan i ett fängelse eller en avdelning i ett fängelse begränsas i störningssituationer och under undantagsförhållanden enligt 1 §, om det är nödvändigt för att säkerställa att verkställigheten av häktning är säker för samhället, personalen och de häktade.

Om det är uppenbart att begränsningen av besök inte är tillräcklig för att säkerställa att verkställigheten av häktning är säker, kan besöken avbrytas helt, om det är nödvändigt för att säkerställa att verkställigheten av

häktning är säker för samhället, personalen och de häktade.

Besök av barn enligt 9 kap. 3 §, besök av ombud enligt 9 kap. 4 § samt besök hos häktade som inte fyllt 18 år får inte begränsas eller avbrytas.

Besöken kan begränsas eller avbrytas i högst 30 dagar. Begränsningen och avbrytandet kan förlängas högst 30 dagar åt gången, om det fortfarande är nödvändigt av orsaker som anges i 1 eller 2 mom. Begränsningen och avbrytandet ska avslutas utan dröjsmål, om den allvarliga störningssituationen i normala förhållanden eller undantagsförhållandena upphör.

7 §

Begränsningarnas inverkan på beslut som gäller en häktad

Om ordnande av sysselsättningen har begränsats eller avbrutits på det sätt som avses i 4 §, kan beslutet om placering av den häktade i sysselsättning temporärt ändras på det sätt som begränsningarna förutsätter. Den häktade kan ges möjlighet att delta i sådan ersättande sysselsättning som med beaktande av förhållandena kan ordnas i fängelset. En temporär ändring av den häktades placering i sysselsättning påverkar inte den sysselsättningspenning enligt 5 kap. 7 § i fängelselagen som betalas till den häktade.

Om besöken har begränsats eller avbrutits helt med stöd av 6 §, kan besök som avses i 9 kap. 2 eller 5 § förvägras eller ett redan beviljat besök återkallas.

8 §

Begränsningarnas inverkan på en häktads kontakter och på tiden utanför cellen

Om besöken har begränsats eller avbrutits helt med stöd av 6 §, ska de häktade ges möjlighet att på något annat sätt stå mer än vanligt i kontakt med personer utanför fängelset.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

Om ordnandet av sysselsättning och fritidsverksamhet har begränsats eller avbrutits helt med stöd av 4 eller 5 §, ska de häktade ges möjlighet att på något annat sätt tillbringa tid utanför cellen på det sätt som störningssituationen tillåter.

9 §

Beslutanderätt

Direktören för ansvarsområdet för operativ verksamhet beslutar om evakuering av fångar enligt 2 §, begränsning av ordnande av sysselsättning enligt 4 §, begränsning av ordnande av fritidsverksamhet enligt 5 § och begränsning av besök enligt 6 § efter att ha hört enhetscheferna för de fängelser som beslutet gäller.

Enhetschefen för ett fängelse, en i brottspåföljdscentralens arbetsordning angiven säkerhetsansvarig eller sysselsättningsansvarig eller en tjänsteman i chefsuppgifter inom styrning eller övervakning beslutar om sådan temporär ändring av beslut om placering i sysselsättning som avses i 7 §. Enhetschefen för fängelset eller en i brottspåföljdscentralens arbetsordning angiven säkerhetsansvarig eller sysselsättningsansvarig beslutar om förvägran av vistelse utomhus enligt 3 § och förvägran eller återkallande av besök enligt 7 §.

15 kap.

Ändringssökande

1 §

Beslut i vilka ändring får sökas

En häktad får begära omprövning av eller anföra besvär över Brottpåföljdsmyndighetens beslut som gäller 1) placering enligt 3 kap. 1 § 5 mom., avskilt boende på egen begäran enligt 3 kap. 2 § 2 mom., placering på en säkerhetsavdelning

15 kap.

Ändringssökande

1 §

Beslut i vilka ändring får sökas

En häktad får begära omprövning av eller anföra besvär över Brottpåföljdsmyndighetens beslut som gäller 1) placering enligt 3 kap. 1 § 5 mom., avskilt boende på egen begäran enligt 3 kap. 2 § 2 mom., placering på en säkerhetsavdelning

Gällande lydelse

enligt 3 kap. 2 c §, fortsatt placering på en säkerhetsavdelning enligt 3 kap. 2 d §, användning av egna kläder enligt 3 kap. 3 § eller avvikelser från den normala kosten enligt 3 kap. 4 §,

2) förvägran av innehav av egendom enligt 5 kap. 1 §, användning av pengar enligt 5 kap. 4 § eller utbetalning av sysselsättnings- eller brukspenning enligt 5 kap. 7 §,

ny 7 a punkten

2 §

Förbud mot att söka ändring

En häktad får inte begära omprövning av eller anföra besvär över Brottspåföljdsmyndighetens beslut som gäller

5) besök enligt 9 kap. 2, 3, 5 eller 10 §, mottagning av varor i samband med besök enligt 9 kap. 9 § eller permission enligt 9 kap. 14 § 2 mom.

3 §

Förfarande vid ändringssökande

På sökande av ändring tillämpas i övrigt bestämmelserna i 20 kap. 3–9 § i fängelselagen.

Föreslagen lydelse

enligt 3 kap. 2 c §, fortsatt placering på en säkerhetsavdelning enligt 3 kap. 2 d §, *placering på en avdelning med intensifierad övervakning enligt 3 kap. 2 e §*, användning av egna kläder enligt 3 kap. 3 § eller avvikelser från den normala kosten enligt 3 kap. 4 §,

2) förvägran av innehav av egendom enligt 5 kap. 1 §, förvägran av arrangemang för användning av betalningsmedel enligt 5 kap. 3 § 2 mom. *eller annan användning av pengar enligt 5 kap. 3 § 4 mom., anskaffning av varor enligt 5 kap. 4 §* eller utbetalning av sysselsättnings- och brukspenning enligt 5 kap. 7 §,

7 a) *begränsning av ordnande av sysselsättning enligt 14 a kap. 4 §, begränsning av ordnande av fritidsverksamhet enligt 14 a kap. 5 § och begränsning av besök enligt 14 a kap. 6 §,*

2 §

Förbud mot att söka ändring

En häktad får inte begära omprövning av eller anföra besvär över Brottspåföljdsmyndighetens beslut som gäller

5) besök enligt 9 kap. 2, 3, 5 eller 10 §, mottagning av varor i samband med besök enligt 9 kap. 9 § eller permission *för att sköta ett bränskande och tvingande ärende enligt 9 kap. 14 § 2 mom.,*

6) *evakuering av fångar enligt 14 a kap. 2 § samt temporär ändring av placering i sysselsättning eller förvägran och återkallande av besök enligt 14 a kap. 7 §.*

3 §

Förfarande vid ändringssökande

På sökande av ändring tillämpas i övrigt bestämmelserna i 20 kap. 3–8 § i fängelselagen.

Gällande lydelse

16 kap.

Särskilda bestämmelser

1 §

Tillämpning av fängelselagen

Vid verkställighet av häktning tillämpas vad som föreskrivs om verkställighet av fängelse i följande bestämmelser i fängelselagen:

2) 4 kap. 1 § 1 mom. om fängelser och 3 § om ersättande av resekostnader,

3) 5 kap. 1 § 1 mom. om avdelningar, 5 kap. 5 § 1 mom. om en säkerhetsavdelning, 5 kap. 8 § om dagordningen på en avdelning, 5 kap. 9 § 1 mom. om beslutanderätten vid fastställande av dagordningen på avdelningarna samt om beslutanderätten för en i 5 kap. 9 § 2 mom. avsedd överläkare eller en av denne förordnad läkare,

2 §

Närmare bestämmelser om verkställighet

Närmare bestämmelser om verkställigheten av denna lag kan utfärdas genom förordning av statsrådet.

Föreslagen lydelse

16 kap.

Särskilda bestämmelser

1 §

Tillämpning av fängelselagen

Vid verkställighet av häktning tillämpas vad som föreskrivs om verkställighet av fängelse i följande bestämmelser i fängelselagen:

2) 4 kap. 1 § on slutna fängelser och öppna fängelser, 4 kap. 3 § om ersättande av resekostnader, 4 kap. 11 § 3 mom. om godkännande av fängelselokaler och 4 kap. 12 § 2 mom. om bemyndigande att utfärda närmare bestämmelser genom förordning av justitieministeriet och,

3) 5 kap. 1 § 1 mom. om avdelningar, 5 kap. 4 § 1 mom. om kontraktsavdelningar, 5 kap. 4 a § 1 mom. om avdelningar med intensifierad övervakning, 5 kap. 5 § 1 mom. om säkerhetsavdelningar, 5 kap. 8 § om dagordningen på en avdelning, 5 kap. 9 § 1 mom. om beslutanderätten vid fastställande av dagordningen på avdelningarna samt om beslutanderätten för en i 5 kap. 9 § 2 mom. avsedd överläkare eller en av denne förordnad läkare,

upphävs

Denna lag träder i kraft den 20 .

3.

Lag

om ändring av lagen om verkställighet av samhällspåföljder

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om verkställighet av samhällspåföljder (400/2015) 30 § 2 mom. 8 punkten och 86 a §, sådana de lyder, 30 § 2 mom. 8 punkten i lag 225/2022 och 86 a § i lag 1304/2021, och *fogas* till 30 § 2 mom., sådant det lyder i lag 225/2022, en ny 9 punkt, till 30 §, sådan den lyder i lag 225/2022, ett nytt 6 mom., till lagen ett nytt 13 a kap. och till 86 §, sådan den lyder i lag 1304/2021, en ny 8 a-punkt som följer:

Gällande lydelse

30 §

Beslutanderätt

Enhetschefen för byrån för
samhällspåföljder beslutar om

8) avslutande av övervakning enligt 60 § 4
mom. och 76 §.

Föreslagen lydelse

30 §

Beslutanderätt

Enhetschefen för byrån för
samhällspåföljder beslutar om

8) avslutande av övervakning enligt 60 § 4
mom. och 76 §,

9) sådan temporär ändring av den
preciserade planen för strafftiden som avses i
85 d § och avbrytande av verkställigheten av
en dom.

*Direktören för ansvarsområdet för operativ
verksamhet beslutar om sådan ändring av
innehållet i och sådant avbrytande av
verkställigheten som avses i 85 c § efter att ha
hört direktörerna för de
brottspåföljdscentraler som beslutet gäller.*

13 a kap.

Undantag vid störningar i samhället

85 a §

Tillämpning av undantag

*Med stöd av bestämmelserna i detta kapitel
kan på det sätt som anges nedan avvikelse
göras från bestämmelserna om inledande av
verkställighet och den dömdes skyldigheter i
allvarliga störningssituationer under normala
förhållanden och under sådana
undantagsförhållanden som avses i 3 § i
beredskapslagen (1552/2011).*

*Sådana allvarliga störningssituationer
under normala förhållanden som avses i 1
mom. är*

*1) terrordåd som riktas mot samhällets
strukturer eller stora folksamlingar,
överhängande hot om sådana dåd eller annan
brottslig verksamhet som allvarligt äventyrar
den inre säkerheten,*

*2) omfattande störningssituationer som
allvarligt äventyrar allmän ordning och
säkerhet,*

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

3) omfattande eller allvarliga störningssituationer som riktar sig mot kritisk infrastruktur, informationssystem och datanät,

4) pandemier,

5) användning av militära maktmedel eller hot om det,

6) massinvandring och påtryckning genom styrning av invandrare,

7) andra allvarliga störningssituationer som till sina verkningar kan jämföras med situationerna i 1–6 punkten.

85 b §

Begränsning av inledandet av verkställighet av samhällspåföljder

Inledandet av verkställigheten av samhällstjänst, övervakningsstraff, villkorligt fängelse förenat med övervakning och ungdomsstraff kan begränsas i sådana störningssituationer och undantagsförhållanden som avses i 85 a §, om begränsningen är nödvändig för att säkerställa att verkställigheten av påföljderna är säker för samhället, personalen och de dömda. Begränsningen kan gälla alla eller endast en del av de nämnda samhällspåföljderna.

Begränsningarna kan gälla i högst sex månader. Begränsningarna kan förlängas högst sex månader åt gången, om det fortfarande är nödvändigt av orsaker som anges i detta moment. Verkställigheten av straffet ska dock inledas, om det utdömda straffet förfaller på grund av begränsningarna.

85 c §

Verkställighet av samhällspåföljder i allvarliga störningssituationer under normala förhållanden och under undantagsförhållanden

Den verksamhet, den skyldighet att stanna i bostaden och den övervakning som ingår i

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

verkställigheten av samhällspåföljder kan inom området för en eller flera brottspåföljdscentraler ändras i sådana störningssituationer och undantagsförhållanden som avses i 85 a §, om det är nödvändigt för att säkerställa att verkställigheten av påföljderna är säker för samhället, personalen och den dömda.

Om det är uppenbart att de i 1 mom. avsedda ändringarna inte på grund av störningssituationen är möjliga eller tillräckliga för att säkerställa en säker verkställighet, kan verkställigheten av samhällstjänst, övervakningsstraff, villkorligt fängelse förenat med övervakning och ungdomsstraff avbrytas, om det är nödvändigt för att säkerställa att verkställigheten av påföljderna är säker för samhället, personalen och den dömda. Strafftiden löper inte under avbrottet.

Den ändring som avses i 1 mom. får vara i högst tre månader. Ändringen kan förlängas högst tre månader åt gången, om det fortfarande är nödvändigt av orsaker som anges i 1 mom. Det avbrott som avses i 2 mom. får vara i högst en månad. Avbrottet kan förlängas högst en månad åt gången, om det fortfarande är nödvändigt av orsaker som anges i 2 mom. Ändringen och avbrottet ska avslutas utan dröjsmål, om den allvarliga störningssituationen i normala förhållanden eller undantagsförhållandena upphör.

85 d §

Begränsningarnas inverkan på beslut som gäller den dömda

Om innehållet i den verksamhet som ingår i samhällspåföljderna, innehållet i skyldigheten att stanna i bostaden eller övervakningen har ändrats på det sätt som avses i 85 b § 1 mom., kan den dömdes preciserade plan för strafftiden ändras temporärt på det sätt som begränsningarna förutsätter. Den dömdes verksamhetsskyldighet får fullgöras också genom annan verksamhet än sådan som avses i målen för den preciserade planen för

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

strafftiden och det dagliga tidsschemat för verkställigheten får avvika från den preciserade planen för strafftiden.

Om verkställigheten av samhällspåföljder har avbrutits på det sätt som avses i 85 c § 2 mom., ska verkställigheten av en enskild dom avbrytas.

85 e §

Närmare bestämmelser

Genom förordning av justitieministeriet utfärdas närmare bestämmelser om när en sådan begränsning av inledandet av verkställighet av samhällspåföljder som avses i 85 a § ska börja och upphöra samt om det sätt på vilket inledandet av verkställigheten begränsas.

86 §

Beslut i vilka ändring får sökas

Den dömden får begära omprövning av eller
anföra besvär över
Brottspåföljdsmyndighetens beslut om

ny 8 a punkten

86 §

Beslut i vilka ändring får sökas

Den dömden får begära omprövning av eller
anföra besvär över
Brottspåföljdsmyndighetens beslut om

8 a) sådan ändring av innehållet i eller sådant avbrytande av verkställigheten av samhällspåföljder som avses i 85 c §,

86 a §

Förbud mot att söka ändring

Den dömden får inte begära omprövning av
eller anföra besvär över
Brottspåföljdsmyndighetens beslut om

1) begynnelsepunkten för avtjänandet av straff enligt 15 §,

2) tillstånd att tillfälligt låta bli att följa den preciserade planen för strafftiden enligt 23 § 2 mom.

86 a §

Förbud mot att söka ändring

Den dömden får inte begära omprövning av
eller anföra besvär över
Brottspåföljdsmyndighetens beslut om

1) begynnelsepunkten för avtjänandet av straff enligt 15 §,

2) tillstånd att tillfälligt låta bli att följa den preciserade planen för strafftiden enligt 23 § 2 mom.,

3) sådan temporär ändring av den preciserade planen för strafftiden eller sådant avbrytande av verkställigheten som avses i 85 d §.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

Denna lag träder i kraft den 20 .

4.

Lag

om ändring av lagen om övervakad frihet på prov

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om övervakad frihet på prov (629/2013) 32 § 4 mom. och 40 a §, sådana de lyder, 32 § 4 mom. i lag 224/2022 och 40 a § i lag 1305/2021, och
fogas till lagen en ny 16 a §, till 32 §, sådan den lyder i lagarna 1305/2021 och 224/2022, ett nytt 7 mom. och till 40 § 1 mom., sådant det lyder i lag 1305/2021, en ny 2 a-punkt som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

2 kap.

Utredning av förutsättningarna för övervakad frihet på prov och beredning

Utredning av förutsättningarna för övervakad frihet på prov och beredning

16 a §

16 a §

Verkställighet av övervakad frihet på prov i allvarliga störningssituationer under normala förhållanden och under undantagsförhållanden

Verkställighet av övervakad frihet på prov i allvarliga störningssituationer under normala förhållanden och under undantagsförhållanden

Den verksamhet, den skyldighet att stanna i bostaden och den övervakning som ingår i övervakad frihet på prov kan inom området för en eller flera brottspåföljdscentraler ändras i sådana allvarliga störningssituationer under normala förhållanden som avses i 19 a kap. 1 § 2 mom. i fängelselagen och under sådana undantagsförhållanden som avses i 3 § i beredskapslagen (1552/2011), om det är nödvändigt för att säkerställa att verkställigheten av övervakad frihet på prov är säker för samhället, personalen och dem som har placerats i övervakad frihet på prov.

Den ändring som avses i 1 mom. får vara i högst tre månader. Ändringen kan förlängas högst tre månader åt gången, om det fortfarande är nödvändigt av orsaker som anges i 1 mom. Ändringen ska avslutas utan dröjsmål, om den allvarliga störningssituationen i normala förhållanden eller undantagsförhållandena upphör.

Om innehållet i verksamheten för dem som har placerats i övervakad frihet på prov, deras skyldighet att stanna i bostaden eller övervakningen av dem har ändrats på det sätt som avses i 1 mom., kan deras planer för strafftiden ändras temporärt på det sätt som begränsningarna förutsätter. Verksamhetsskyldigheten för dem som har

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

placerats i övervakad frihet på prov får fullgöras också genom annan verksamhet än sådan som avses i målen för planen för strafftiden och det dagliga tidsschemat för verkställigheten får avvika från planen för strafftiden.

32 §

32 §

Beslutanderätt

Beslutanderätt

Enhetschefen för fängelset, enhetschefen för byrån för samhällspåföljder, den biträdande direktören enligt brottspåföljdscentralens arbetsordning eller brottspåföljdschefen fattar beslut om planen för strafftiden enligt 14 §, ändring av planen för strafftiden enligt 16 §, blodprov enligt 19 §, tillstånd enligt 21 § 1 mom. att tillfälligt låta bli att följa planen för strafftiden, följderna av återkallelse av samtycke enligt 23 § och anmärkning och varning enligt 25 a § 1 mom.

Enhetschefen för fängelset, enhetschefen för byrån för samhällspåföljder, den biträdande direktören enligt brottspåföljdscentralens arbetsordning eller brottspåföljdschefen fattar beslut om planen för strafftiden enligt 14 §, ändring av planen för strafftiden enligt 16 § och 16 a § 3 mom., tagande av blodprov enligt 19 §, tillstånd enligt 21 § 1 mom. att tillfälligt låta bli att följa planen för strafftiden, följderna av återkallelse av samtycke enligt 23 § och anmärkning och varning enligt 25 a § 1 mom.

Direktören för ansvarsområdet för operativ verksamhet beslutar om sådan ändring av innehållet i verkställigheten som avses i 16 a § 1 mom. efter att ha hört direktörerna för de brottspåföljdscentraler som beslutet gäller.

40 §

40 §

Sökande av ändring

Sökande av ändring

Den som har placerats i övervakad frihet på prov får begära omprövning av eller anföra besvär över Brottspåföljdsmyndighetens beslut som gäller

Den som har placerats i övervakad frihet på prov får begära omprövning av eller anföra besvär över Brottspåföljdsmyndighetens beslut som gäller

ny 2 a punkten

2 a) sådan ändring av innehållet i verkställigheten som avses i 16 a § 1 mom.,

40 a §

40 a §

Förbud mot att söka ändring

Förbud mot att söka ändring

Gällande lydelse

Den som har placerats i övervakad frihet på prov får inte begära omprövning av eller anföra besvär över Brottspåföljdsmyndighetens beslut som gäller ett i 21 § 2 mom. avsett tillstånd att tillfälligt låta bli att följa en skyldighet som ingår i planen för strafftiden.

Föreslagen lydelse

Den som har placerats i övervakad frihet på prov får inte begära omprövning av eller anföra besvär över Brottspåföljdsmyndighetens beslut som gäller *en i 16 a § 3 mom. avsedd temporär ändring av planen för strafftiden* eller ett i 21 § 2 mom. avsett tillstånd att tillfälligt låta bli att följa en skyldighet som ingår i planen för strafftiden.

Denna lag träder i kraft den 20 .

5.

Lag

om ändring av lagen om verkställighet av kombinationsstraff

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om verkställighet av kombinationsstraff (801/2017) 29 § 1 och 6 mom. samt 36 §, sådana de lyder, 29 § 1 och 6 mom. i lag 226/2022 och 36 § i lag 1306/2021, och *fogas* till lagen en ny 11 a § och till 35 § 1 mom., sådant det lyder i lag 1306/2021, en ny 1 a-punkt som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

Beredning av placering i övervakning

11 a §

Verkställighet av den övervakningstid som ingår i ett kombinationsstraff i allvarliga störningssituationer under normala förhållanden och under undantagsförhållanden

Den verksamhet, den skyldighet att stanna i bostaden och den övervakning som ingår i den övervakningstid som ingår i ett kombinationsstraff kan inom området för en eller flera brottspåföljdscentraler ändras i sådana allvarliga störningssituationer under normala förhållanden som avses i 19 a kap. 1 § 2 mom. i fängelselagen och under sådana undantagsförhållanden som avses i 3 § i beredskapslagen, om det är nödvändigt för att säkerställa att verkställigheten av den övervakningstid som ingår i ett kombinationsstraff är säker för samhället, personalen och den övervakade.

Den ändring som avses i 1 mom. får vara i högst tre månader. Ändringen kan förlängas högst tre månader åt gången, om det fortfarande är nödvändigt av orsaker som anges i 1 eller 2 mom. Ändringen ska avslutas utan dröjsmål, om den allvarliga störningssituationen i normala förhållanden eller undantagsförhållandena upphör.

Om innehållet i verksamheten för de övervakade, deras skyldighet att stanna i bostaden eller övervakningen av dem har ändrats på det sätt som avses i 1 mom., kan deras planer för strafftiden ändras temporärt på det sätt som begränsningarna förutsätter. Verksamhetskyldigheten för de övervakade får fullgöras också genom annan verksamhet än sådan som avses i målen för planen för

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

strafftiden och det dagliga tidsschemat för verkställigheten får avvika från planen för strafftiden.

29 §

29 §

Beslutanderätt

Beslutanderätt

Brottspåföljdsmyndighetens enhet för klientbedömning beslutar om planen för strafftiden enligt 8 § och om ändring av planen för strafftiden enligt 15 §.

Brottspåföljdsmyndighetens enhet för klientbedömning beslutar om planen för strafftiden enligt 8 § och om ändring av planen för strafftiden enligt 11 a § 3 mom. och 15 §.

Direktören för Brottspåföljdsmyndighetens ansvarsområde för operativ verksamhet beslutar på framställning av enhetschefen för fängelset om att den dömda ska avtjäna återstoden av övervakningstiden enligt 28 §.

Direktören för Brottspåföljdsmyndighetens ansvarsområde för operativ verksamhet beslutar på framställning av enhetschefen för fängelset om att den dömda ska avtjäna återstoden av övervakningstiden enligt 28 §. *Direktören för ansvarsområdet för operativ verksamhet beslutar om sådan ändring av innehållet i verkställigheten som avses i 11 a § 1 mom. efter att ha hört direktörerna för de brottspåföljdscentraler som beslutet gäller.*

35 §

35 §

Ändringssökande

Ändringssökande

Den övervakade får begära omprövning av eller anföra besvär över Brottspåföljdsmyndighetens beslut om

Den övervakade får begära omprövning av eller anföra besvär över Brottspåföljdsmyndighetens beslut om

ny 1 a punkt

1 a) sådan ändring av innehållet i verkställigheten som avses i 11 a § 1 mom.,

36 §

36 §

Förbud mot att söka ändring

Förbud mot att söka ändring

En övervakad får inte begära omprövning av eller anföra besvär över Brottspåföljdsmyndighetens beslut om

En övervakad får inte begära omprövning av eller anföra besvär över Brottspåföljdsmyndighetens beslut om

1) tillstånd enligt 14 § 2 mom. att tillfälligt låta bli att följa planen för strafftiden,

1) sådan temporär ändring av planen för strafftiden som avses i 11 a § 3 mom.,

2) fortsatt avtjänande av övervakningstid enligt 28 §.

2) tillstånd enligt 14 § 2 mom. att tillfälligt låta bli att följa planen för strafftiden,

3) fortsatt avtjänande av övervakningstid enligt 28 §.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

Denna lag träder i kraft den 20 .

6.

Lag
om ändring av mentalvårdslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i mentalvårdslagen (1116/1990) 23 a §, sådan den lyder i lag 583/2022, och
fogas till lagen en ny 31 b § som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

23 a §

23 a §

*Läkaruppgifter som förutsätter ett
tjänsteförhållande*

*Läkaruppgifter som förutsätter ett
tjänsteförhållande*

Den läkare som tar in någon för observation, ger ett observationsutlåtande eller beslutar om intagning för vård, om fortsatt vård eller om begränsningsåtgärder enligt 4 a kap., den utomstående läkare som avses i 12 a § och den läkare som begär handräckning av polisen ska stå i tjänsteförhållande till staten eller ett välfärdsområde.

Den läkare som tar in någon för observation, ger ett observationsutlåtande eller beslutar om intagning för vård, om fortsatt vård eller om begränsningsåtgärder enligt 4 a kap., den utomstående läkare som avses i 12 a § och den läkare som begär handräckning av polisen *eller Brottspåföljdsmyndigheten* ska stå i tjänsteförhållande till staten eller ett välfärdsområde.

31 b §

*Transport av en patient som tagits in för vård
oberoende av sin vilja när patienten frigges
från fängelse eller häktning*

*Det välfärdsområde som har
organiseringsansvaret för vården av en
patient som har meddelats ett vårdbeslut
enligt 2 kap. ska när patienten frigges från
fängelse eller häktning se till att patienten
transporteras till det sjukhus där vården
fortsätter. Bestämmelser om avslutande av
vård och utskrivning från sjukhuset finns i 14
§.*

*En läkare i tjänsteförhållande till ett
välfärdsområde eller till Enheten för hälso-
och sjukvård för fångar kan begära
handräckning av Brottspåföljdsmyndigheten
eller polisen, om läkaren anser att
handräckning behövs för en säker transport
av patienten på grund av att patienten är
våldsam eller av någon annan motsvarande
orsak. Bestämmelser om handräckning vid
transport av patienter finns i 21 kap. 1 § i
fängelselagen (767/2005) och 1 kap. 2 § i
häktningsslagen (768/2005).*

Denna lag träder i kraft den 20 .

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

7.

Lag

353

om ändring av 5 § i lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården (734/1992) 5 § 8 punkten, sådan den lyder i lag 1292/2022, och
fogas till 5 §, sådan den lyder delvis ändrad i lagarna 654/2010, 1329/2010, 1201/2020, 1292/2022 och 678/2023, en ny 8 a-punkt som följer:

Gällande lydelse

5 §

Avgiftsfria hälsovårdstjänster

Avgiftsfria är följande hälsovårdstjänster:

8) av läkare ordinerad transport av en inskriven patient med sjuktransportfordon från en bäddplats vid en hälsovårdscentral eller ett sjukhus till en annan vårdinrättning eller till hemvård, *samt*

Föreslagen lydelse

5 §

Avgiftsfria hälsovårdstjänster

Avgiftsfria är följande hälsovårdstjänster:

8) av läkare ordinerad transport av en inskriven patient med sjuktransportfordon från en bäddplats vid en hälsovårdscentral eller ett sjukhus till en annan vårdinrättning eller till hemvård,
8 a) i 31 b § i mentalvårdslagen (1116/1990) avsedd transport av en patient, samt

Denna lag träder i kraft den 20 .

8.

Lag

354

om ändring av barnskyddslagen

I enlighet med riksdagens beslut fogas till 16 a § i barnskyddslagen (417/2007), sådan paragrafen lyder i lag 610/2022, ett nytt 4 mom., till 40 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 610/2022, ett nytt 3 mom., till 41 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 309/2024, ett nytt 3 mom. samt till 52 § ett nytt 2 mom. som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

16 a §

16 a §

Välfärdsområde som svarar för barnskyddets kostnader

Välfärdsområde som svarar för barnskyddets kostnader

Bestämmelser om kostnaderna för placering av en fånge som inte fyllt 18 år i en barnskyddsanstalt finns i 8 kap. 10 c § i fängelselagen (767/2005).

40 §

40 §

Skyldighet att omhändertaga barn och ordna barnets vård utom hemmet

Skyldighet att omhändertaga barn och ordna barnets vård utom hemmet

En fånge som inte fyllt 18 år kan under de förutsättningar som anges i 1 och 2 mom. placeras i en barnskyddsanstalt. Placeringen förutsätter dessutom att Brottspåföljdsmyndigheten med stöd av 8 kap. 10 a § i fängelselagen fattar beslut om placering av barnet i en anstalt utanför fängelset.

41 §

41 §

Beredning av omhändertagande och vård utom hemmet

Beredning av omhändertagande och vård utom hemmet

Placeringen av en fånge som inte fyllt 18 år i en barnskyddsanstalt ska beredas i samarbete med Brottspåföljdsmyndigheten och Enheten för hälso- och sjukvård för fångar.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

52 §

*Samarbete under den tid vård utom hemmet
varar*

52 §

*Samarbete under den tid vård utom hemmet
varar*

*Bestämmelser om myndighets­samarbete
under tiden för placering av en fånge som inte
fyllt 18 år i en barnskyddsanstalt finns i 8 kap.
10 b § 3 mom. i fängelselagen.*

Denna lag träder i kraft den 20 .
